

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Levevilkår i Danmark

Statistisk oversigt 1988

Levevilkår i Danmark

Statistisk oversigt 1988

Redigeret af Henning Hansen

Living Conditions in Denmark
Compendium of Statistics 1988

Danmarks Statistik
Socialforskningsinstituttet

Levevilkår i Danmark Statistisk oversigt 1988

Udgivet af Danmarks Statistik og
Socialforskningsinstituttet november 1988.
Redaktionen sluttet april 1988.
Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse.

*Eventuelle henvendelser
vedrørende publikationens indhold:*
Danmarks Statistik
Sejrøgade 11, 2100 København Ø
Tlf. 01 29 82 22
Socialforskningsinstituttet
Borgergade 28, 1300 København K
Tlf. 01 13 98 11

Redaktør: Cand.polit. Henning Hansen
Sekretærer: Assistent Kirsten Bjørneboe og
assistent Lillian Ingversen
Oversættelse: Poul Erik Olesen
Korrekturlæsning: Tove Hundrup
og Grethe Fischer-Møller
Tegninger: Liv Krogh

Redaktionsudvalg: Fra Danmarks Statistik:
Kontorchef Henrik Munck (formand)
Kontorchef Carsten Torpe
Fuldmægtig Johs Noordhoek
Fra Socialforskningsinstituttet:
Afdelingschef Jan Plovsing
Forskningsassistent Iver Hornemann Møller
Forskningsassistent Finn Kenneth Hansen

Tidligere udkommet:
Levevilkår i Danmark - Statistisk oversigt 1976
Udgivet i oktober 1976. ISBN 87-503-2060-2
Pris: 62,60 kr. inkl. 22 pct. moms.
Levevilkår i Danmark - Statistisk oversigt 1980
Udgivet i september 1980. ISBN 87-503-3002-0
Pris: 75,00 kr. inkl. 22 pct. moms.
Levevilkår i Danmark - Statistisk oversigt 1984
Udgivet i januar 1985. ISBN 87-503-5118-4
Pris: 97,00 kr. inkl. 22 pct. moms.

*Publikationen kan købes gennem boghandelen,
i Danmarks Statistiks »Statistikbutik« samt ved
telefonisk eller skriftlig henvendelse til:*
Danmarks Statistik
Sejrøgade 11, 2100 København Ø
Tlf. 01 29 82 22, lokal 2177 og 2178
Pris: 175 kr. inkl. 22 pct. moms.

*Trykt hos Aarhus Stiftsbogtrykkerie
Sat med Helvetica hos:
Stibo Sats, Århus
Oplag: 10.000 eksemplarer
ISBN 87-501-0735-6*

Praktiske oplysninger

Tabel- og figurfortegnelser for de enkelte kapitler
findes på bagsiden af skillebladene mellem kapitlerne.

Oversigt over datakilder til supplement af tabel-
lernes anmærkninger, noter og kildeangivelser
findes i de indledende tekster til de enkelte kapitler.

Alfabetisk stikordsregister findes på side 325

Signaturforklaring til tabeller og figurer:

- Nul
- 0 Mindre end halvdelen af den anvendte enhed
Kan efter sagens natur ikke forekomme
Oplysninger forekommer ikke
For usikker til at kunne angives eller diskretionshensyn
- () Stor usikkerhed som følge af lille baggrundsmateriale
- Databrud i talrække på grund af ændret opgørelsesmåde
- * Foreløbige eller anslåede tal
- ♂ Mænd
- ♀ Kvinder

Hints to readers

For *preface* and list of contents in English translation, see page 4.

List of tables and graphs of each chapter may be found (in Danish) on the reverse side of the pages separating the chapters.

List of data sources by way of supplement to the footnotes and references of the tables are included in the Danish introductory text in each chapter.

An alphabetical subject index (in Danish) may be found on page ...

Symbols used in the tables and charts:

- Nil
- 0 Less than half of unit employed
- .
- Category not applicable
- ... Data not available
- .. Available data not conclusive, or withheld owing to non-disclosure practice
- () Figures based on few observations
- Break in a series of data, owing to changed compilation methods
- * Provisional or estimated figures
- ♂ Males
- ♀ Females

Denne publikation er 4. udgave af Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets fællespublikation: »Levevilkår i Danmark«. De tidligere udgaver er blevet vel modtaget og har haft høje salgstal. Vi er derfor overbevist om, at denne nye udgave vil imødekomme et stort behov for nye og ajourførte levevilkårsoplysninger.

Formålet med publikationen er som hidtil at belyse udviklingen og forskellene i levevilkårene i den danske befolkning ved hjælp af statistiske oplysninger. Det er et formål at præsentere oplysningerne i en lettilgængelig og overskuelig form, således at store dele af befolkningen kan få glæde af publikationen.

Vi lægger speciel vægt på, at publikationen kan anvendes i undervisningen. Derfor har vi denne gang medtaget et særligt kapitel, der er beregnet på undervisningssituationer. Heri er der en omtale af, hvordan statistik laves i praksis, fejlkilder i statistikken, nogle statistiske begreber, og hvordan man finder statistisk materiale.

En anden vigtig ændring i forhold til de tidligere udgaver er en udvidelse af tekstafnittene. I hvert kapitel er der nu en egentlig fremstilling af de væsentligste oplysninger på området ved hjælp af tekst og figurer. Ved at læse disse tekstafsnit kan man få et overblik over indholdet i de enkelte kapitler på en hurtig og lettilgængelig måde. Tabellerne er stadig en vigtig del af publikationen, men i denne udgave er de forsøgt gjort mindre og dermed lettere at læse.

Den tredje vigtige ændring i forhold til tidligere er nogle nye kapitler om kommunikation, børn og unge, indvandrere, samt et opsummerende kapitel om de samlede levevilkår. De øvrige kapitler er gengangere fra forrige udgave af publikationen.

Det er tilstræbt at bringe de sidste nye tal, men desværre er der nogle af levevilkårsområderne, hvor de nyeste oplysninger er ret gamle. De fleste af oplysningerne vedrører dog forhold, som ikke ændres markant på kort tid. Derfor vil publikationen være en værdifuld kilde til oplysninger om befolkningens levevilkår, indtil næste udgave kommer i 1992.

August 1988

Jacob Vedel-Petersen *Hans E. Zeuthen*
Socialforskningsinstituttet Danmarks Statistik

Kapitel	Side
1 Indledning	5
2 De samlede levevilkår.....	9
3 Befolkning	19
4 Familie	37
5 Sundhed	57
6 Uddannelse.....	91
7 Arbejde	117
8 Økonomiske forhold	171
9 Bolig	199
10 Fritid	217
11 Kommunikation	237
12 Politisk aktivitet	247
13 Personlig sikkerhed.....	263
14 Miljø	281
15 Børn og unge	299
16 Indvandrere.....	309
17 Statistik i undervisningen	317
Stikordsregister	325

This is the fourth edition of Living Conditions in Denmark, published jointly by Danmarks Statistik (The Danish Central Bureau of Statistics) and Socialforskningsinstituttet (The Danish National Institute of Social Research). The former editions were well received by the general public, and sales figures were high. We are therefore convinced that the present edition will meet the great demand for new and updated data on living conditions.

The purpose of Living Conditions in Denmark is to describe developments and differences in the Danish population's living conditions, by means of statistical data. Our purpose is also to present comprehensible and illustrative information, so that the public can easily draw information from the publication.

We attach great importance to widespread use of the publication in the education sector. Consequently, we have this time introduced a special chapter intended for education in which there is an explanation of how statistics are compiled, sources of error, some statistical concepts and how to locate statistical material.

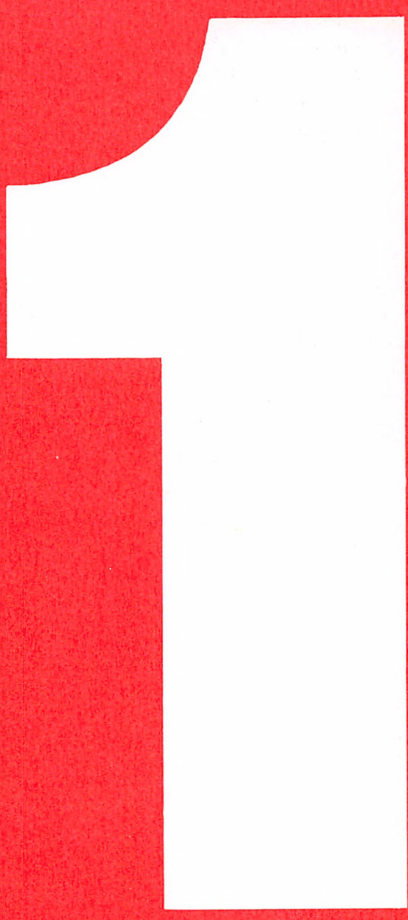
Another important change compared with former editions is an extension of the text sections. Each chapter now includes an account of the most essential information in the field concerned, by means of text and figures. Readers of these text sections are thus given a general idea of the contents of each chapter in a rapid and easily assessable way. However, the tables continue to be an essential part of the publication, but in the present edition attempts have been made to reduce these and thus make them easier to read.

The third important change compared with former editions is some new chapters on communication, children and young people, immigrants and a summary chapter on the overall living conditions. The remaining chapters are analogous to their predecessors.

We have endeavoured to publish the latest figures but, unfortunately, in some fields the latest available information is not quite up-to-date, e.g. financial affairs. However, much of the information concerns matters that are not changed markedly in a short time. Therefore, the publication is a useful source of information on the population's living conditions until the next edition is published in 1992.

Chapter	Page
1 Introduction.....	5
2 Overall living conditions.....	9
3 Population.....	19
4 Family.....	37
5 Health.....	57
6 Education.....	91
7 Work.....	117
8 Financial affairs.....	171
9 Housing.....	199
10 Leisure.....	217
11 Communication.....	237
12 Political activity.....	247
13 Personal safety.....	263
14 Environment.....	281
15 Children and young people..	299
16 Immigrants.....	309
17 Statistics used in education..	317

INDLEDNING

1 Indledning

Indledning

Formålet med publikationen »Levevilkår i Danmark« er at samle en lang række oplysninger om befolkningens levevilkår ud fra nogle bestemte principper. Disse principper for udvælgelsen af oplysninger tager deres udgangspunkt i arbejdet med sociale indikatorer, som er omtalt nedenfor. Der er desuden lagt vægt på, at publikationen skal være overskuelig og lettilgængelig, så den kan anvendes af så mange som muligt. Endelig er det også et mål, at publikationen skal kunne bruges som indgangsnøgle til at få yderligere oplysninger om befolkningens levevilkår. Der er derfor gjort en del ud af at henvise til andre datakilder, hvor man kan hente flere oplysninger.

Sociale indikatorer

Som nævnt tager arbejdet i denne publikation sit udgangspunkt i sociale indikatorer. I dette afsnit vil vi se på, hvad det nærmere vil sige.

Sociale indikatorer kan kort karakteriseres som elementer i et informationssystem, der ved hjælp af talmæssige oplysninger tegner et bredt billede af udviklingen i befolkningens sociale forhold og levevilkår. Dette informationssystem skal kunne angive, i hvilken retning befolkningens levevilkår udvikler sig over tid, og hvordan forskellige befolkningsgruppers levevilkår udvikler sig i forhold til hinanden.

Den egentlige baggrund for de sociale indikatorer skal søges i de nye behov for informationssystemer, der opstod i forbindelse med øget planlægning og styring af samfundsudviklingen i den vestlige verden. I perioden fra slutningen af 1950'erne til midten af 1970'erne var den fremherskende mening, at økonomisk vækst var midlet til at løse de fleste problemer i samfundet. Det drejede sig primært om at sikre den økonomiske vækst gennem en vis styring. Det betød, at de økonomiske mål kom til at indtage en central stilling i den førte politik og den offentlige debat. Der blev ofret en del ressourcer på at udvikle et informationssystem for samfundsøkonomien som hjælpemiddel i styringen af den økonomiske vækst.

I slutningen af perioden med stærk økonomisk vækst blev det i stigende grad erkendt, at økonomisk vækst ikke kunne løse en lang række af problemerne i samfundet, samtidig med at væksten selv havde skabt nogle nye problemer. Opmærksomheden blev bl.a. øget omkring forhold som forurening, arbejdsmiljø og ændringer i familiestrukturen.

De økonomiske informationssystemer var ikke i stand til at opfange en lang række af disse sociale og miljømæssige bivirkninger af den økonomiske vækst. Dels kan mange sociale forhold ikke opgøres i økonomiske størrelser, dels indgår nogle af forholdene ikke i nationalregnskabet el-

ler i andre økonomiske mål. Der var således behov for at forbedre informationssystemerne, hvis man fra politisk side skulle gøre noget mere ved de sociale og miljømæssige spørgsmål. Sociale indikatorer blev anset for at være svaret på dette informationsbehov.

De sociale indikatorer har flere lighedspunkter med de økonomiske indikatorer og må i vid udstrækning ses i sammenhæng med disse. Hovedmålet med politisk aktivitet er at skabe de bedst mulige levevilkår for befolkningen, og et af de vigtigste midler til at nå dette mål er gode økonomiske forhold. Sociale indikatorer kan betragtes som indikatorer for politisk målopfyldelse, mens økonomiske indikatorer kan betragtes som indikatorer for et af de vigtigste midler til at nå de politiske mål.

En forskel mellem økonomiske og sociale indikatorer er, at sociale indikatorer omfatter oplysninger om de enkelte individer, mens økonomiske indikatorer primært omfatter oplysninger om strømme, bevægelser og processer i den økonomiske struktur.

De mest konkrete resultater af arbejdet med sociale indikatorer har været udgivelsen af statistiske publikationer, der indeholder oplysninger om en lang række af de sociale forhold, som ikke indgår i de økonomiske mål. Sådanne publikationer udgives nu i alle vesteuropæiske lande.

Internationale organisationer har fra et ret tidligt tidspunkt arbejdet med sociale indikatorer med henblik på internationale sammenligninger. Allerede i 1971 nedsatte OECD en arbejdsgruppe, som skulle udarbejde forslag til indikatorer, der skulle resultere i udgivelsen af rapporter om situationen og udviklingen i de forskellige medlemslande. I FN har der i 1970'erne været arbejde med sociale indikatorer som led i et større arbejde med et system for social og demografisk statistik (SSDS). Endelig har EF udgivet rapporter om sociale indikatorer, og i de østeuropæiske lande arbejdes der ligeledes med dette emne.

På baggrund af det omfattende arbejde med sociale indikatorer kan man efterhånden opstille en række kendetegn ved disse, som, skønt de ikke udgør en egentlig definition, tegner et forholdsvis dækkende billede. OECD angiver følgende 8 kendetegn ved sociale indikatorer:

- *Output-orienterede.* Det er resultaterne, der skal måles, når man forestiller sig sammenhængen: input - proces - output. Som eksempel kan nævnes uddannelsessystemet, hvor input er penge fra det offentlige til uddannelsesinstitutioner, processen er undervisningen i disse uddannelsesinstitutioner, og output er befolkningens kundskaber og færdigheder. Sociale indikatorer vil i dette eksempel give information om befolkningens kundskaber, nemlig output, men derimod ikke om de ressourcer, der er brugt på

uddannelsessystemet, der i denne sammenhæng er input.

- *Individ-orienterede*. Informationerne skal være på individniveau, dvs. vedrøre forhold som kan henføres til de enkelte individer. Eksempelvis vil der på forureningsområdet være informationer om luftforurening, som ikke kan henføres til de enkelte individer og derfor ikke kan betragtes som sociale indikatorer, mens fx kviksølvindholdet i blodet er knyttet til det enkelte individ og derfor kan betragtes som en social indikator.

- *Tidsserier*. Informationerne skal kunne tegne et billede af udviklingen over længere tid.

- *Politisk relevante*. Informationerne skal vedrøre forhold, som det er muligt at påvirke gennem politiske foranstaltninger. Det betyder eksempelvis, at oplysninger om klimatiske forhold ikke betragtes som sociale indikatorer, da klimaet ikke kan påvirkes ad politisk vej.

- *Uafhængige af institutionelle forhold*. Informationerne må ikke være bundet af den aktuelle lovgivning og andre institutionelle forhold. Eksempelvis vil en række oplysninger i socialstatistikken ikke være sociale indikatorer, da de alene afspejler lovgivningens regler. Således kan den gruppe, der modtager børnetilskud, ændres fra den ene dag til den anden, alene hvis reglerne for tildeling af børnetilskud ændres.

- *Valide mål*. Det betyder, at de indikatorer, som opstilles, skal udtrykke noget centralt om det eller de sociale forhold, som de er indikatorer for. En række forhold kan dog ikke belyses direkte, men kun indirekte. Eksempelvis er social isolation et fænomen, som formentlig kun lader sig måle indirekte, fx gennem oplysninger om omfanget og arten af sociale kontakter.

- *Helhedsbillede*. Et system af sociale indikatorer må indeholde indikatorer for et meget bredt spektrum af sociale forhold.

- *Sammenhængende system*. Et system af sociale indikatorer skal være konsistent med hensyn til definitioner, afgrænsninger og statistiske begreber. Det betyder, at der skal være overensstemmelse mellem indikatorerne på en lang række forskellige områder, for at man kan opstille og anvende sociale indikatorer som et egentligt informationssystem.

Mens de seks første kendetegn vedrører de enkelte indikatorer, er de to sidste kendetegn mere knyttet til det samlede system af indikatorer.

De opstillede kriterier for sociale indikatorer skal først og fremmest ses som noget, der skal stræbes imod. I praksis er det imidlertid vanskeligt at finde oplysninger, som opfylder kriterierne fuldt ud. Derfor må man ofte slække på nogle af kravene for overhovedet at belyse de forskellige levevilkårsområder.

Bauer, R.A. (ed.): Social Indicators. MIT-Press, 1966. Cambridge, Mass.

Johansson, Sten: Mot en teori för social rapportering. Stockholm, 1979.

Elstad, Jon Ivar: Social-indikatorbevegelsen - oversigt og vurdering. Oslo, 1983.

OECD: The OECD List of Social Indicators. Paris, 1982.

OECD: The OECD Social Indicators - A Statistical Compendium. Paris, 1984.

EUROSTAT: Sociale indikatorer for De Europæiske Fællesskaber. Luxembourg, 1984.

Nordisk Råd og Nordisk Statistisk sekretariat: Levnadsnivå och ojämlikhet i Norden. Stockholm, 1983.

Statistiska Centralbyrån: Perspektiv på välfärden 1987. Stockholm, 1987.

Statistisk Sentralbyrå: Sosialt utsyn 1983. Oslo, 1983.

Statistikcentralen: Levnadsförhållanden i Finland. Helsinki, 1984.

Central Statistical Office: Social Trends 18. London, 1988.

1 Indledning

Publikationer fra Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttet.

Danmarks Statistiks publikationer kan opdeles i følgende hovedgrupper:

Nyt fra Danmarks Statistik

Nyt fra Danmarks Statistik er en pressemeddelelse, der i koncentreret form bringer hovedtal fra de vigtigste måneds-, kvartals- og årstællinger. Resultaterne publiceres som hovedregel senere i en mere uddybet form i de øvrige publikationer.

Statistisk månedsoversigt

Formålet med Statistisk månedsoversigt er at give en samlet oversigt over centrale dele af korttidsstatistikken. Statistisk månedsoversigt henvender sig derfor fortrinsvis til de brugere, der har behov for at følge måneds- og kvartalsopgørelser på hovedtalsniveau inden for de væsentligste statistikområder.

Statistisk tiårsoversigt

Formålet med Statistisk tiårsoversigt er at bringe indbyrdes sammenlignelige årsopgørelser, der er relevante til belysning af det danske samfund. Opgørelserne vedrører den senest afsluttede tiårs-periode og viser derfor både udvikling og strukturændringer. Tiårsoversigten er tilrettelagt på en måde, der gør den velegnet til undervisningsbrug.

Statistisk årbog

Formålet med Statistisk årbog er at give et samlet overblik over den officielle statistikproduktion. I Statistisk årbog bringes uddrag af resultaterne fra hovedparten af Danmarks Statistiks undersøgelser. Endvidere bringes der materiale fra andre statistikproducenter om forhold, som Danmarks Statistik ikke har materiale om.

Statistiske Efterretninger

Statistiske Efterretninger er Danmarks Statistiks centrale publikationsserie. I denne serie udsendes resultater fra alle tilbagevendende opgørelser og hovedparten af de aperiodiske opgørelser. Statistiske Efterretninger er opdelt i følgende 14 emneområder:

Befolkning og valg
Uddannelse og kultur
Social sikring og retsvæsen
Arbejdsmarked
Indkomst, forbrug og priser
Landbrug
Industri og energi
Bygge- og anlægsvirksomhed
Samfærdsel og turisme
Generel erhvervsstatistik og handel
Udenrigshandel

Penge- og kapitalmarked
Nationalregnskab, offentlige finanser og betalingsbalance
Færøerne og Grønland

Årspublikationer mv.

Årspublikationerne redegør for den statistiske udvikling i tekst, tabeller og diagrammer inden for en række emneområder. De giver inden for hvert område et samlet billede af statistikproduktionen. *Årligt tilbagevendende publikationer med levevilkårsrelevante oplysninger:*

Befolkningens bevægelser
Færdselsuheld
Indkomster og formuer
Kriminalstatistik
Andre tilbagevendende publikationer:
Folke- og boligtællingen
Folketingsvalget
Valgene til de kommunale råd

Statistikservice

Denne serie er etableret for at kunne tilbyde abonnement på specielt detaljerede eller særlige sammenstillinger af statistiske oplysninger. Statistikservice bringer som hovedregel lange tidsrækker og/eller en opdeling på brancher eller geografi, der går ud over niveauet i Statistiske Efterretninger. Serien omfatter følgende publikationer med levevilkårsrelevante oplysninger:
Arbejdsmarkedsstatistik, kvartalsvis
Løn- og indkomststatistik, 4-6 gange årligt
Månedlig beskæftigelses- og lønstatistik for industri
Socialstatistik, 6-10 gange årligt

Socialforskningsinstituttet har lavet undersøgelser inden for følgende hovedemner:

Almen socialpolitik, det sociale trykkesystem, sociale ydelser og sociale klienter.
Levevilkår. Fritid. Tidsanvendelse.
Indvandrere. Flygtninge.
Familie. Skilsmisse. Fertilitet.
Børn og unge.
Skole og uddannelse.
Bolig. Boligmiljø. Lokalsamfund.
Ældre. Folkepension.
Handicappede.
Førtidspensioner. Efterløn. Revalidering.
Arbejdsløshed. Marginalgrupper på arbejdsmarkedet.
Mobilitet på arbejdsmarkedet. Jobskift og rekruttering.
Arbejdsmiljø. Arbejdsforhold.
Arbejdstid.
Samarbejdsforhold på arbejdspladsen. Faglige organisationer.
Sundhedsforhold. Rusmidler.
Metodeforskning.

DE SAMLEDE LEVEVILKÅR

2

2 De samlede levevilkår

Indledning

Hovedparten af denne publikation behandler de forskellige sider af levevilkårene hver for sig. Det meste af vores statistik og de fleste sociologiske undersøgelser vedrører nemlig enkelte dele af vore levevilkår, fx arbejdsløshed, sundhedsforhold og kriminalitet. Vore levevilkår er imidlertid ikke opsplittede i enkeltdele, men udgør derimod en helhed.

I dette kapitel vil vi derfor forsøge at sammenstille nogle af de statistiske oplysninger, vi har for de forskellige levevilkårsområder, til et mere samlet billede af befolkningens levevilkår.

For det første vil vi se på, hvordan de forskellige sider af levevilkårene har udviklet sig over tiden. For det andet vil vi se på, hvilke levevilkårsforskelle der er mellem nogle væsentlige befolkningsgrupper. Vi vil specielt se på forskelle mellem mænd og kvinder, mellem aldersgrupper og mellem stillingsgrupper.

Der er tale om et udvalg af levevilkårsoplysninger. Udvælgelsen er foretaget således, at mange forskellige levevilkårsområder bliver repræsenteret med nogle få oplysninger. Det betyder, at mange oplysninger af hensyn til overskueligheden er udeladt.

Endelig vil vi i sidste del af kapitlet se på, i hvilket omfang de dårlige levevilkår ophobes hos bestemte personer. For at kunne belyse dette er det nødvendigt at have oplysninger om mange forskellige levevilkårsområder for de samme personer. Dette er tilfældet i den undersøgelse af ændringerne i levevilkårene fra 1976 til 1986, der er foretaget af Erik Jørgen Hansen. Vi vil præsentere nogle resultater fra denne undersøgelse.

Udviklingen i levevilkårene

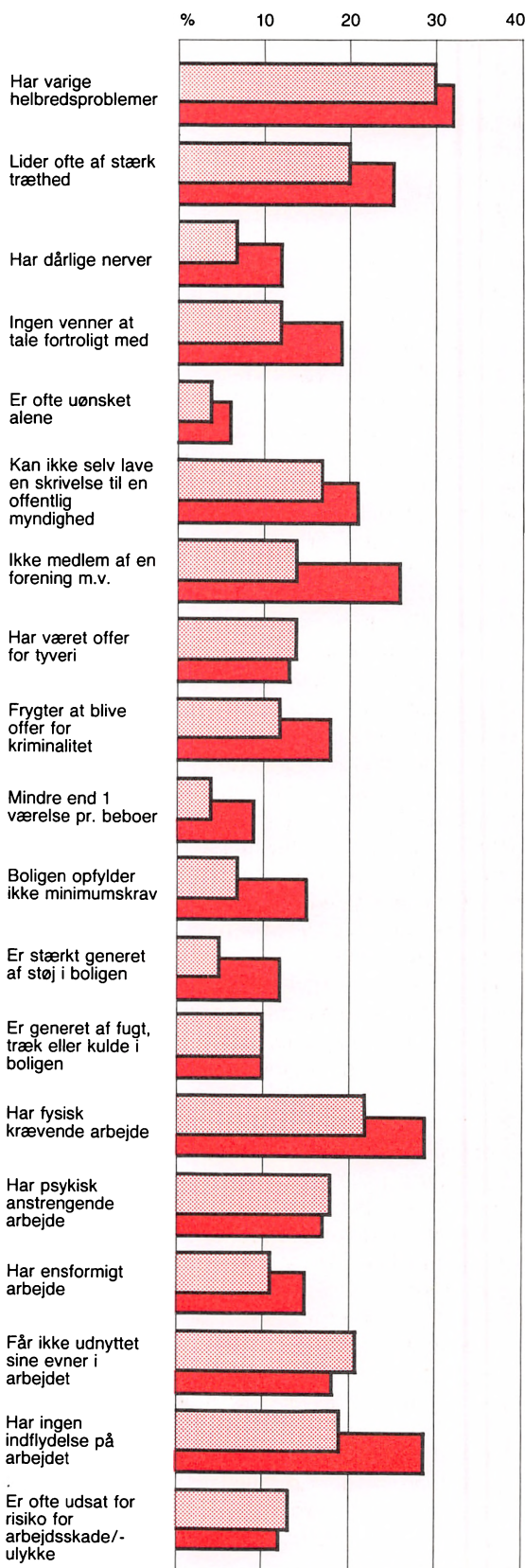
Et vigtigt formål med levevilkårsstatistikken er belysningen af den tidsmæssige udvikling. Har den danske befolkning fået bedre eller dårligere levevilkår inden for en bestemt tidsperiode? Det er dette centrale spørgsmål, vi vil forsøge at besvare i dette afsnit ved hjælp af statistiske opgørelser.

En statistisk belysning af udviklingen giver naturligvis ikke et udtømmende billede af, hvad der er sket. Billedet er begrænset af, hvad der kan gøres op i tal. Desuden er det en forudsætning, at statistikken er sammenlignelig over tid. I virkeligheden er det ret få statistiske oplysninger om levevilkårene, der er sammenlignelige over længere tid, fx i dette århundrede eller i perioden efter 2. verdenskrig.

Tabel 2.1 viser et udvalg af oplysninger for perioden 1950-1985 om sundhed, familie, uddannelse, erhverv og boligforhold. Der er tale om væsentlige forbedringer på de fleste områder, fx længere middellevetid, højere uddannelsesniveau og forbedrede boligforhold.

2.1.

Udvalgte levevilkårsoplysninger i 1975/1976 og 1986/1987.

1986/1987
1975/1976

Kilde: Tabel 2.2.

Hvis vi nøjes med at betragte de sidste 10 års udvikling i levevilkårene, er det muligt at tegne et mere nuanceret billede. *Figur 2.1* og *tabel 2.2* viser 1986/87 sammenlignet med 1975/76 for nogle udvalgte levevilkårsoplysninger. Oplysningerne i *figur 2.1* vedrører forhold, der almindeligvis betragtes som dårlige levevilkår. Det gør det lettere at læse figuren. Man skal være opmærksom på, at de fleste oplysninger kun omfatter den 30-69-årige befolkning. Det vil sige, at de unge og de gamle ikke er omfattet af sammenligningen.

Figur 2.1 viser et forholdsvis klart billede af forbedrede levevilkår i perioden fra 1975/76 til 1986/87. Kun med hensyn til arbejdsforholdene er billedet lidt uklart. Der mangler imidlertid nogle mål for de økonomiske forhold. Her kan man dog nævne, at der har været en generel stigning i de materielle goder, fx er der flere, der har fået farve-TV, video, opvaskemaskine osv. Samtidig må det nævnes, at reallønnen og den disponible realindkomst (dvs. den indkomst der er tilbage, når skat, renter, boligudgift og kontingenter til fagforening og A-kasse er betalt) er blevet mindre for en del af befolkningen.

Forskelle mellem mænd og kvinder

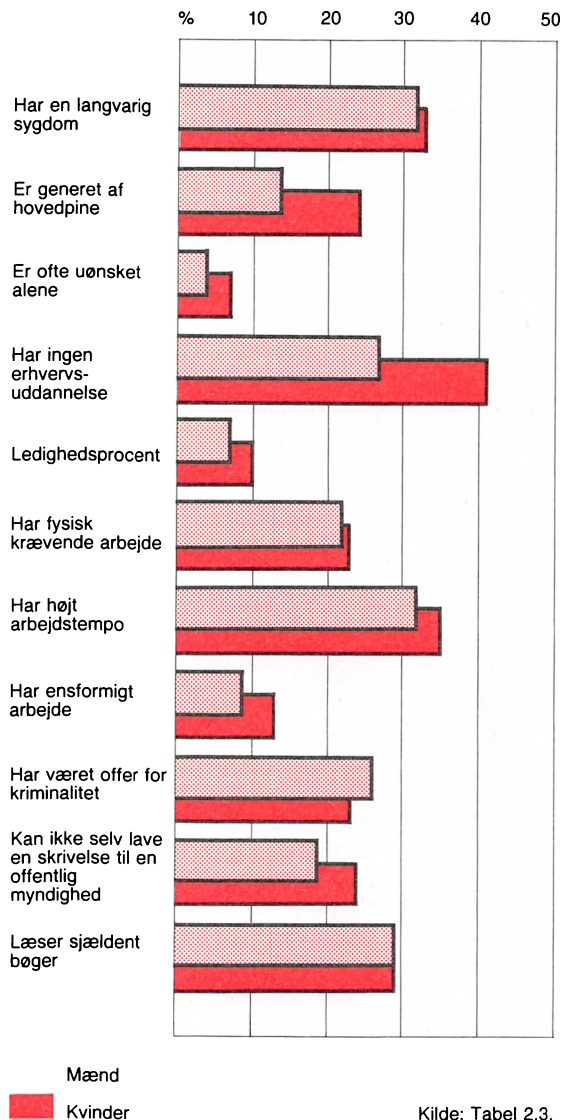
Den offentlige debat har gennem mange år drejet sig om ligestilling mellem mænd og kvinder. Denne publikation rummer mange oplysninger til belysning af dette emne, idet en stor del af tabellerne er opdelt på køn. I dette afsnit vil vi blot vise et lille udsnit af disse oplysninger. Oplysningerne, som fremgår af *tabel 2.3* og *figur 2.2*, er udvalgt således, at de fleste levekårsområder er repræsenteret. Det giver selvfølgelig ikke et udtømmende billede af kønsforskellene, men er snarere et eksempel på, hvordan publikationens oplysninger kan bruges.

Det kan være svært kort at beskrive levekårsforskellene mellem mænd og kvinder. I stikordsform kan man dog sige, at:

- Kvinderne har gennemgående flere mindre helbredsproblemer (fx hovedpine, smerter i skulder/nakke) end mænd, men til gengæld lavere dødelighed og længere middellevetid.
- Kvinderne har flest familiekontakter og oftere fortrolige venner end mænd, men føler sig samtidig oftere ensomme (uønsket alene).
- Kvinderne har mere skoleuddannelse, men mindre erhvervsuddannelse end mænd. Desuden deltager kvinderne oftere i undervisning uden for arbejdstiden end mænd.
- Kvinderne er mere kulturelt aktive (går i teatret, på museum og læser skønlitteratur).
- Mændene er oftere medlem af foreninger og politiske partier end kvinderne.
- Mændene er lidt oftere udsat for kriminalitet (tyveri, hærværk og vold) end kvinderne, men til gengæld frygter kvinderne dette mere end mændene.

2.2.

Forskelle i udvalgte levevilkårsoplysninger mellem mænd og kvinder. 1986/1987.

Kilde: Tabel 2.3.

- Kvinderne har den højeste og den mest langvarige arbejdsløshed.
- Kvinderne har den mindste erhvervsfrekvens og den største deltidsprocent.
- Mændene har det tungeste og mest beskidte arbejde, men kvinderne har det mest ensformige arbejde.

Aldersforskelle

Alderen er en anden væsentlig dimension at betragte levevilkårsforskelle på. Der er mange grunde til, at der er forskelle mellem unge og gamle. Eksempelvis er det naturligt, at de gamle har flere helbredsproblemer end de unge. På andre områder spiller det en rolle, at de forskellige aldersgrupper har levet i forskellig tid. Eksempelvis var

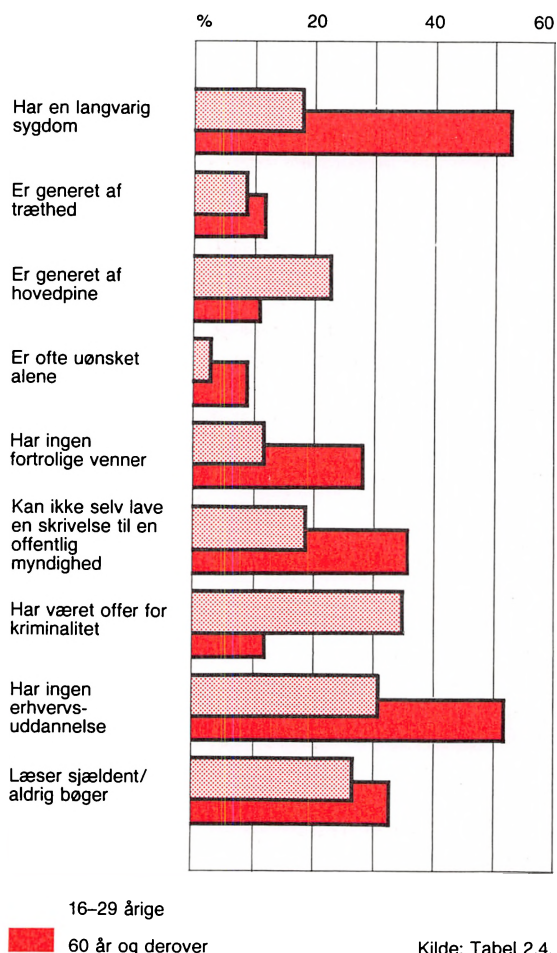
2 De samlede levevilkår

uddannelsesmulighederne meget dårligere før i tiden, og derfor er der relativt få gamle, der har fået en uddannelse ud over folkeskolen.

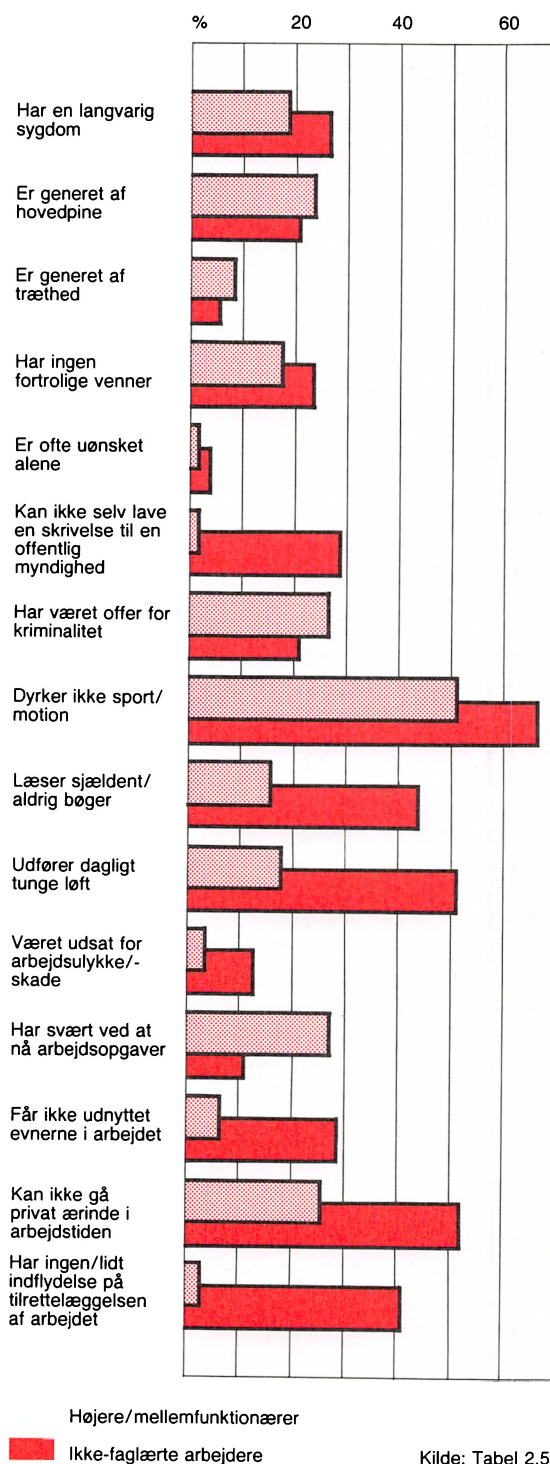
I tabel 2.4 er vist nogle udvalgte levevilkårsoplysninger for forskellige aldersgrupper, og i figur 2.3 er de 16-29-årige sammenlignet med dem, der er 60 år og derover. I korthed kan man sige, at:

- De unge har gennemgående bedre helbred end de gamle.
- De gamle er mere ensomme (ofte uønsket alene) og har ikke så ofte venner, de kan tale fortroligt med.
- De unge har højere uddannelsesniveau end de gamle.
- De unge er oftere udsat for kriminalitet (tyveri, hærværk eller vold) end de gamle.

2.3. Forskelle i udvalgte levevilkårsoplysninger mellem 16-29-årige og 60-årige og derover. 1986/1987.

2.4 Forskelle i udvalgte levevilkårsoplysninger mellem højere/mellemfunktionærer og ikke-faglærte arbejdere. 1986/1987.

Forskelle mellem stillingsgrupper
Befolkningens opdeling på arbejdsstilling er anvendt i en stor del af denne publikations tabeller

og figurer. Arbejdsstillingen udtrykker nogle væsentlige sociale karakteristika ved individerne, specielt deres placering i arbejdslivet og deres

erhvervsuddannelse. I dette afsnit er det kun de erhvervsaktives levevilkår, der er belyst, mens pensionisternes og de uddannelsessøgendes levevilkår i vidt omfang kan aflæses af oplysningerne om aldersforskelle.

I tabel 2.5 er vist nogle udvalgte levevilkårsoplysninger for forskellige stillingsgrupper, og i figur 2.4 er der specielt foretaget en sammenligning mellem højere/mellemfunktionærer og ikke-faglærte arbejdere, fordi de største levevilkårforskelle på mange områder findes mellem netop disse grupper. I korthed kan man sige, at:

- Funktionærerne lider ikke så ofte af en langvarig sygdom som de selvstændige og arbejderne.
- De arbejdsløse er mest ensomme (er ofte uønsket alene).
- Funktionærerne har færrest problemer med selv at lave en skrivelse til offentlige myndigheder.
- Funktionærer dyrker mest sport/motion.
- Arbejderne og de selvstændige læser ikke så ofte bøger som funktionærerne og de arbejdsløse.
- Arbejderne og de selvstændige har det fysisk mest tunge og beskidte arbejde.
- Højere/mellemfunktionærer har det højeste arbejdstempo og har oftest svært ved at nå arbejdsopgaverne.
- De faglærte arbejdere er oftest udsat for arbejdsulykker/-skader.
- De ikke-faglærte arbejdere får oftest ikke udnyttet deres evner i arbejdet og har sjældent indflydelse på tilrettelæggelsen af deres eget arbejde.
- De lavere funktionærer og de ikke-faglærte arbejdere har oftest faste mødetider og har vanskeligst ved at gå et privat ærinde i arbejdstiden.

Svært belastende levevilkår

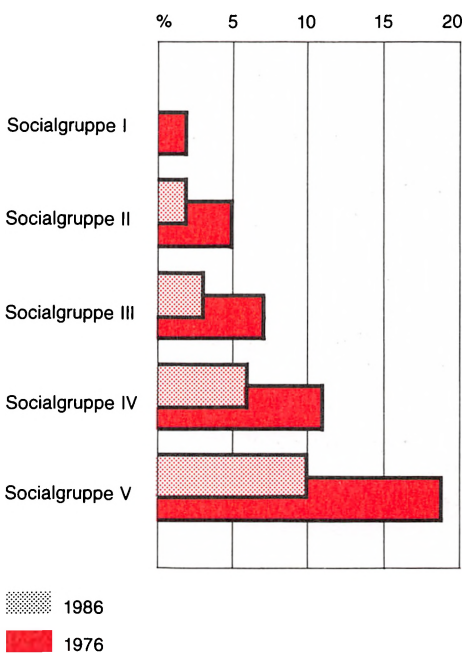
I det foregående har vi set på udviklingen i levevilkårene og forskelle i levevilkår mellem nogle befolkningsgrupper. I dette afsnit vil vi specielt se på, i hvilket omfang de dårlige levevilkår ophobes hos bestemte personer.

Denne problemstilling er belyst af Erik Jørgen Hansen i hans undersøgelse af levekårsændringerne fra 1976 og 1986. I undersøgelsen blev det samme udsnit af den voksne danske befolkning med 10 års mellemrum udspurgt om et bredt udsnit af deres levevilkår. I modsætning til de fleste statistikker og sociologiske undersøgelser indeholder denne undersøgelse således et bredt udsnit af oplysninger for de samme personer. Derved bliver det muligt at belyse, om det er de samme personer, der er henholdsvis godt og dårligt stillet på flere områder samtidig.

Erik Jørgen Hansen har lavet en afgrænsning, som han kalder personer med meget svært belastende levekår. For at have meget svært be-

2.5.

Procentandel af de forskellige socialgrupper, der har meget svært belastende levevilkår. 1976–1986.

Kilde: Hansen, Erik Jørgen: Danskernes levekår – 1986 sammenholdt med 1976. Hans Reitzels forlag, 1986.

lastende levekår skal personerne samtidig have både et helbredsproblem, et problem med nære sociale kontakter eller indflydelse, utilfredsstillende boligforhold og et belastende arbejdsmiljø.

Gruppen med meget svært belastende levekår udgjorde i 1986 6 pct. af de 30-69-årige. I forhold til 1976, hvor tallet var 12 pct., er der tale om en halvering af denne dårligt stillede gruppe. Det skal dog bemærkes, at der bag afgrænsningen af de meget svært belastende levekår ligger den opfattelse, at levekårene ikke kan vurderes sikkert nok ved hjælp af økonomiske oplysninger som fx indkomst, men derimod ved hjælp af den faktiske boligsituation, arbejdsløshedssituation, helbredssituation mv. Derfor indgår der ikke økonomiske oplysninger i afgrænsningen. Som nævnt tidligere har reallonnen og den disponible realindkomst for en del af befolkningen været faldende i perioden 1976-1986. Det er derfor muligt, at andelen med relativt dårlig økonomi har udviklet sig anderledes end andelen med meget svært belastende levekår.

Figur 2.5 viser, hvor stor en del af de forskellige socialgrupper der havde meget svært belastende levekår i 1976 og 1986. Det er tydeligt, at gruppen med meget svært belastende levekår stiger helt systematisk, når man i figuren bevæger sig fra socialgruppe I mod socialgruppe V. I perioden 1976-1986 er gruppen med meget svært belastende levekår stort set blevet halveret i samtlige socialgrupper.

2 De samlede levevilkår

Udviklingen i udvalgte levevilkårsoplysninger. 1950-1985.

Tabel 2.1

	1950	1960	1970	1975	1980	1985
	1	2	3	4	5	6
1 <i>Middellevetiden ved fødslen:</i>						
2 Mænd (antal år)	69,8	70,3	70,9	71,2	71,2	71,6
3 Kvinder (antal år)	72,6	74,5	76,5	77,2	77,3	77,5
4 Spædbørnsdødeligheden (antal døde inden 1 år pr. 1.000 levende-fødte)	27	20	11	9	8	7
5 Gennemsnitligt antal personer pr. husstand	3,1	2,9	2,7	2,6	2,5	2,3
6 Procentandel, der er gift/separeret (i alderen 15 år og derover)	64	64	63	61	58	52
7 Real-/præliminæreksamen (antal eksaminer pr. 100 17-årige)	15	25	33	40		
8 Studenter-/HF-eksamen (antal eksaminer pr. 100 19-årige)	5	7	14	25	29	30
9 <i>Erhvervsfrekvens:</i>						
10 Mænd (procentandel)	91	88	82	81	80	79
11 Kvinder (procentandel)	44	39	46	55	61	65
12 Organisationsprocent for lønmodtagere	58	62	64	74	80	88
13 Gennemsnitligt antal beboere pr. værelse		0,90	0,76		0,61	
14 Procentandel af boligerne, der har eget WC, eget bad og centralvarme			69	76	80	83
15 Procentandel af boligerne, der har eget bad	36 ¹	46	71	81	83	86
16 Procentandel af boligerne, der har eget WC	62 ¹	74	88	94	95	96
17 Procentandel af boligerne, der har centralvarme	34 ¹	47	84	87	88	93
18 Boligudgiftens procentandel af lønmodtagerhusstandenes forbrug	15 ¹	13 ²	17	22	32	
19 Føde- og drikkevarernes procentandel af lønmodtagerhusstandenes forbrug	31 ¹	27 ²	23	19	18	...

Anm.: Nogle af oplysningerne vedrører en tidsperiode og i nogle tilfælde findes oplysningerne ikke i det angivne år. I disse tilfælde er oplysningerne angivet ved det nærmeste årstal.

¹ 1955-oplysninger.

² 1963-oplysninger.

Kilde: Tabel 4.1, 4.2, 5.1, 6.4, 7.1, 7.2, 8.25, 9.6, 9.9 og 12.12.
Vedr. spædbørnsdødeligheden henvises til Sundhedsstyrelsens årlige publikationer om dødsårsager og medicinsk fødselsstatistik.

De samlede levevilkår 2

Udvalgte levevilkårsoplysninger i 1975/76 og 1986/87.

	1975/76	1986/87	Tabel 2.2
	1	2	
	Procentandel		
1 Har varige helbredsgener ¹	32	30	
2 Lider ofte af stærk træthed ¹	25	20	
3 Lider af dårlige nerver ¹	12	7	
4 Er ofte uønsket alene ¹	6	4	
5 Har ingen venner at tale fortroligt med ¹	19	12	
6 Kvinden udfører mere end 3/4 af de huslige gøremål ²	53	29	
7 Ikke medlem af en forening/organisation ¹	26	14	
8 Kan ikke selv lave en skrivelse til en offentlig myndighed ¹	21	17	
9 Været offer for tyveri ³	13	14	
10 Tænker ofte/næsten hele tiden på risikoen for kriminalitet ³	18	12	
11 Har sommerhus ⁴	10	9	
12 Har personbil ⁴	57	59	
13 Har farve-TV ⁴	37	82	
14 Har opvaskemaskine ⁴	13	22	
15 Dyrker ikke sport/motion ³	71	43	
16 Læser ikke avis dagligt ⁵	11	15	
17 Bor i ejerbolig ¹	63	70	
18 Bor i etagehus ¹	26	21	
19 Mindre end 1 værelse pr. beboer ¹	9	4	
20 Opfylder ikke minimumskrav til en bolig ⁶	15	7	
21 Moderne boligstandard ^{1, 7}	63	83	
22 Er stærkt generet af støj i boligen ¹	12	5	
23 Er stærkt generet af luftforurening i boligen ¹	7	4	
24 Er noget/stærkt generet af fugt, træk eller kulde i boligen ¹	10	10	
25 Har fysisk krævende arbejde ¹	29	22	
26 Har psykisk anstrengende arbejde ¹	17	18	
27 Har ensformigt arbejde ¹	15	11	
28 Får ikke udnyttet sine evner i arbejdet ¹	18	21	
29 Har ingen indflydelse på tilrettelæggelsen af det daglige arbejde ¹	29	19	
30 Er ofte udsat for risiko for arbejdsskader ¹	12	13	

¹ Procentandel af 30-69-årige.

² Procentandel af parfamilier.

³ Procentandel af personer på 16 år og derover.

⁴ Procentandel af familier.

⁵ 1 1975/76 procentandel af personer på 15 år og derover. I

1986/87 procentandel af personer på 13 år og derover.

⁶ Minimumskravene er: selvstændigt køkken, varmt og koldt vand, eget WC, eget bad og centralvarme.

⁷ En moderne boligstandard er: minimumskravene plus komfur, køleskab, fryser og vaskemaskine.

Kilde: Hansen, Erik Jørgen: Danskernes levekår - 1986 sammenholdt med 1976. Hans Reitzels Forlag, 1986.

Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Tabel 4.19, 5.15, 5.20, 11.6, 13.9 og 13.15.

2 De samlede levevilkår

Forskelle mellem mænd og kvinder på udvalgte levevilkårsoplysninger. 1986/87.

Tabel 2.3

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Har en langvarig sygdom	32	33	32
2 Generet af smerter i skulder/nakke ¹	18	29	23
3 Generet af hovedpine ¹	14	24	19
4 Generet af træthed ¹	8	12	10
5 Generet af nervøsitet/angst ¹	4	4	4
6 Bor alene	19	22	20
7 Har ikke fortrolige venner	25	16	21
8 Er ofte uønsket alene	4	7	5
9 Højest 9. klasses skolegang ²	64	56	60
10 Ingen erhvervsuddannelse ³	27	41	34
11 Ikke deltaget i undervisning ⁴	75	64	69
12 Dyrker sport/motion	44	42	43
13 Læser bøger daglig	24	31	27
14 Været i teatret inden for 1/2 år	25	30	28
15 Går af og til i kirke	18	27	22
16 Erhvervsfrekvens	79	67	85
17 Ledighedsprocent	7	10	8
18 Har fysisk krævende arbejde ⁵	22	23	22
19 Har psykisk anstrengende arbejde ⁵	18	19	18
20 Højt arbejdstempo	32	35	33
21 Får ikke udnyttet evnerne i arbejdet	14	16	15
22 Har ingen/lidt indflydelse på tilrettelæggelsen af det daglige arbejde	18	19	18
23 Har ensformigt arbejde	9	13	11
24 Medlem af et politisk parti	12	8	10
25 Medlem af en faglig organisation ⁶	86	83	85
26 Kan ikke selv lave en skrivelse til en offentlig myndighed	19	24	21
27 Været udsat for en ulykke ⁷	10	8	9
28 Været offer for tyveri, hærværk eller vold ⁸	26	23	25
29 Tænker ofte/hele tiden på risikoen for at blive udsat for kriminalitet	7	16	12

Anm.: Procentandel af personer på 16 år og derover.

¹ Inden for de sidste 14 dage.

² Procentandel af personer på 20 år og derover.

³ Procentdel af de 20-74-årige, som ikke er under uddannelse og ikke har en erhvervsuddannelse.

⁴ Procentandel der ikke har deltaget i undervisning uden for arbejdstiden inden for det sidste år.

⁵ Procentandel af 30-69-årige i beskæftigelse.

⁶ Procentandel af de erhvervsaktive, der er medlem af fagforening, brancheorganisation mv.

⁷ Procentandel der har været udsat for ulykker eller uheld uden for arbejdstiden inden for det sidste år.

⁸ Inden for de sidste 12 måneder.

Kilde: Tabel 4.12, 4.15, 5.16, 5.17, 6.1, 6.7, 6.26, 7.1, 7.2, 7.15, 7.54, 7.55, 7.60, 10.6, 10.9, 10.13, 10.17, 12.4, 12.13, 12.15, 13.2, 13.11, 13.16.

Hansen, Erik Jørgen: Danskernes levkår - 1986 sammenholdt med 1976. Hans Reitzels Forlag, 1986.

De samlede levevilkår 2

Forskelle i udvalgte levevilkårsoplysninger mellem forskellige aldersgrupper. 1986/87.

	16-29 år	30-44 år	45-59 år	60 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5
	Procentandel				
1 Har en langvarig sygdom	18	24	38	53	32
2 Generet af smerter i skulder/nakke ¹	18	25	28	24	23
3 Generet af hovedpine ¹	23	23	18	11	19
4 Generet af træthed ¹	9	10	10	12	10
5 Generet af nervøsitet/angst ¹	5	4	7	8	6
6 Har besvær med at gå 400 m uden at hvile	1	3	11	33	11
7 Tager medicin ¹	40	45	55	69	51
8 Bor alene	21	9	20	46	20
9 Har ikke fortrolige venner	12	20	28	28	21
10 Er ofte uønsket alene	3	5	7	9	5
11 Højest 9. klasses skolegang	27	55	80	88	60
12 Ingen erhvervsuddannelse	31	22	40	52	34
13 Ikke deltaget i undervisning ²	61	63	77	89	69
14 Dyrker sport/motion	52	46	36	30	43
15 Læser bøger dagligt	30	26	25	29	27
16 Været i teatret inden for 1/2 år	28	27	30	25	28
17 Går af og til i kirke	12	22	31	44	25
18 Erhvervsfrekvens	81	92	80	22	73
19 Ledighedsprocent	10	8	7	6	8
20 Medlem af et politisk parti	3	12	14	13	10
21 Medlem af en faglig organisation ³	77	85	82	69	82
22 Kan ikke selv lave en skrivelse til en offentlig myndighed	19	14	26	36	21
23 Været offer for tyveri, hærværk eller vold ⁴	35	24	20	12	25
24 Tænker ofte/hele tiden på risikoen for at blive udsat for kriminalitet	13	10	12	11	12

Tabel 2.4

Anm.: Procentandel af personer på 16 år og derover.

¹ Inden for de sidste 14 dage.

² Procentandel der ikke har deltaget i undervisning uden for arbejdstiden inden for det sidste år.

³ Procentandel af erhvervsaktive, der er medlem af en fagforening, brancheorganisation mv.

⁴ Inden for de sidste 12 måneder.

Kilde: Tabel 4.12, 4.15, 5.18, 5.24, 5.27, 6.1, 6.6, 6.26, 10.6, 10.15, 10.17, 12.4, 12.15, 13.11 og 13.16.

2 De samlede levevilkår

Forskelle i udvalgte levevilkårsoplysninger mellem forskellige stillingsgrupper. 1986/87.

Tabel 2.5

	Selvstændige	Højere/mellemfunktionærer	Lavere funktionærer	Faglærte arbejdere	Ikke-faglærte arbejdere	Arbejdsløse	Alle i erhverv
	1	2	3	4	5	6	7
	Procentandel						
1 Har en langvarig sygdom	30	19	22	31	27	30	25
2 Generet af smerter i skulder/nakke ¹	22	23	26	19	25	17	23
3 Generet af hovedpine ¹	14	24	21	13	21	19	20
4 Generet af træthed ¹	7	9	11	6	6	10	9
5 Generet af nervøsitet/angst ¹	4	3	4	2	4	9	4
6 Bor alene	11	12	17	9	12	20	13
7 Har ikke fortrolige venner	24	18	15	17	24	16	19
8 Er ofte uønsket alene	3	2	3	3	4	13	4
9 Dyrker sport/motion	39	49	48	42	33	41	43
10 Læser bøger dagligt	17	36	25	13	14	29	25
11 Højest 9. klasses skolegang	71	28	41	61	74	49	51
12 Ikke deltaget i undervisning ²	75	56	59	79	83	78	68
13 Medlem af et politisk parti	23	14	9	6	7	2	11
14 Medlem af en faglig organisation	65	87	84	86	85	77	82
15 Kan ikke selv lave en skrivelse til en offentlig myndighed	15	2	10	21	29	27	15
16 Været offer for tyveri, hærværk eller vold ³	26	27	27	29	21	35	27
17 Tænker ofte/hele tiden på risikoen for at blive udsat for kriminalitet	8	8	14	11	11	16	11
18 Udfører dagligt tunge løft	58	18	29	60	51	.	38
19 Er dagligt udsat for stærk støj	14	14	11	30	31	.	18
20 Arbejder dagligt i forvredne stillinger	42	18	35	71	59	.	41
21 Udfører mange ensidige bevægelser	36	13	36	51	67	.	38
22 Har været udsat for arbejdsskade/ulykke ³	6	4	7	22	13	.	9
23 Har svært ved at nå arbejdsopgaverne	23	28	16	10	11	.	18
24 Har højt arbejdstempo	29	44	31	27	28	.	33
25 Får ikke udnyttet evnerne i arbejdet	7	7	16	12	29	.	15
26 Har ikke almindelig dagarbejdstid	16	12	18	10	23	.	16
27 Har faste mødetider, som arbejdsgiveren er nøjeregnende med	39	53	49	64	.	51
28 Kan ikke gå privat ærinde i arbejdstiden	26	41	34	52	.	38
29 Har ingen/meget lidt indflydelse på tilrettelæggelsen af eget arbejde	3	16	17	41	.	18

Anm.: Procentandel af personer på 16 år og derover.

¹ Inden for de sidste 14 dage.

² Procentandel der ikke har deltaget i undervisning uden for arbejdstiden inden for det sidste år.

³ Inden for de sidste 12 måneder.

Kilde: Tabel 4.16, 5.16, 5.19, 5.22, 6.3, 7.41, 7.46, 7.49, 7.54, 7.55, 7.56, 7.58, 7.60, 10.7, 10.9, 12.6, 12.13 og 13.13.

BEFOLKNING

3

3 Befolkning

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	Side
3.1	Befolkningens bevægelser. 1901–1985.	21	3.1	Befolkningens størrelse og bevægelser. 1901-2025.....	27
3.2	Befolkningens aldersfordeling. 1901 og 1987	22	3.2	Udenlandske statsborgere i Danmark fordelt på lande. 1988.	27
3.3	Befolkningen fordelt på bopælsområde. 1920–1985.....	22	3.3	Mændenes aldersfordeling. 1901-2025.	28
3.4	Erhvervsstrukturen. 1940–1984.....	23	3.4	Kvindernes aldersfordeling. 1901-2025..	28
3.5	Mænd og kvinder i erhverv fordelt på erhvervsgruppe. 1984	23	3.5	Befolkningen fordelt efter bopælsområde. 1921-1985.	29
3.6	Mænd og kvinder fordelt efter deres stilling uden for erhverv. 1940–1984.....	24	3.6	Flyttehyppighed for mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 1985.	29
3.7	Mænd og kvinder i erhverv fordelt efter deres arbejdsstilling. 1940–1984.....	25	3.7	Mænd fordelt efter erhvervstilknytning. 1940-1984.....	30
3.8	Mænd og kvinder fordelt på socialgruppe. 1987.....	25	3.8	Mændenes stillingsstruktur. 1940-1984.	30
			3.9	Kvinder fordelt efter erhvervstilknytning. 1940-1984.....	31
			3.10	Kvindernes stillingsstruktur. 1940-1984.	31
			3.11	Mænd i forskellige aldersgrupper fordelt efter arbejdsstilling. 1987.....	32
			3.12	Kvinder i forskellige aldersgrupper fordelt efter arbejdsstilling. 1987.....	32
			3.13	De erhvervsaktive fordelt efter erhverv. 1940-1984.....	33
			3.14	Beskæftigede mænd i forskellige stillingsgrupper fordelt efter erhverv. 1984.	33
			3.15	Beskæftigede kvinder i forskellige stillingsgrupper fordelt efter erhverv. 1984.	34
			3.16	Mænd og kvinder fordelt efter socialgruppe. 1987.	34
			3.17	Befolkningen i forskellige aldersgrupper fordelt efter socialgruppe. 1987.	35
			3.18	De 16-75-årige i forskellige stillingsgrupper fordelt efter socialgruppe. 1987. ...	35
			3.19	De 30-69-årige fordelt efter egen socialgruppe og familie-socialgruppe. 1976-1986.....	36
			3.20	Befolkningsforhold i de nordiske lande..	36

Indledning

I dette og til en vis grad i det efterfølgende kapitel om familieforhold gives en række oplysninger om befolkningens størrelse og sammensætning. Oplysninger om befolkningsforhold såsom køn, alder, bopæl, erhverv og socialgruppe belyser ikke i sig selv levevilkårene. De er imidlertid en væsentlig baggrund for vurderingen af de oplysninger, der bringes i de øvrige kapitler om udviklingen i og fordelingen af levevilkårene. Det er derfor i dette kapitel tilstræbt at medtage de vigtigste af de kendetegn, som er anvendt i de øvrige kapitler. Da befolkningsstatistikken har en meget længere tradition i dansk statistik end levevilkårsstatistik, er der medtaget tal, der går væsentligt længere tilbage i tiden, end det har været muligt at gøre i flertallet af de øvrige kapitler.

Når det er væsentligt at medtage et kapitel med grundoplysninger, hænger det sammen med, at statistikken ofte kun belyser sammenhænge mellem et enkelt levevilkårsaspekt (fx uddannelse) og et enkelt kendetegn for individet (fx arbejdsstilling). Derved tages der ikke hensyn til, at alderssammensætningen er forskellig inden for de enkelte arbejdsstillingsgrupper, samt at nogle arbejdsstillinger fortrinsvis bestrides af mænd, fx selvstændige.

Befolkningstilvæksten

I løbet af dette århundrede er den danske befolkning blevet fordoblet. Omkring 1900 var der ca. 2,5 mio. indbyggere, og i 1986 var der ca. 5,1 mio. indbyggere. Ifølge de seneste befolkningsfremskrivninger regner man med, at befolkningstallet vil vokse frem til år 2000, hvorefter der vil ske et fald, således at der i 2025 kun vil være 4,7 - 4,8 mio. indbyggere i Danmark.

Befolkningsudviklingen er afhængig af på den ene side fødselstallet og antallet af indvandrede, og på den anden side af antallet af døde og udvandrede. Mens antallet af døde i forhold til hele befolkningen har vist en nogenlunde stabil udvikling i dette århundrede, har antallet af levendefødte været svingende. Nettoindvandringen har ligget på et forholdsvis lavt niveau i hele perioden. Det er således udviklingen i fødselstallet, der har påvirket befolkningsudviklingen mest, som det også fremgår af figur 3.1.

I perioden 1901-1970 lå befolkningstilvæksten på 7-12 promille pr. år, men siden begyndelsen af 1970'erne er den faldet kraftigt, således at der var en direkte tilbagegang i befolkningstallet i begyndelsen af 1980'erne. Det skyldes primært det stærke fald i fødselstallet. Man har nu en situation, hvor antallet af døde overstiger antallet af levendefødte, og den eneste grund til, at befolkningstallet er steget de seneste år, er, at der er flere indvandrere end udvandrere.

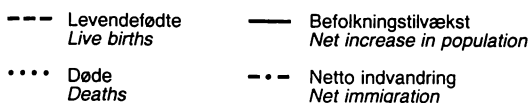
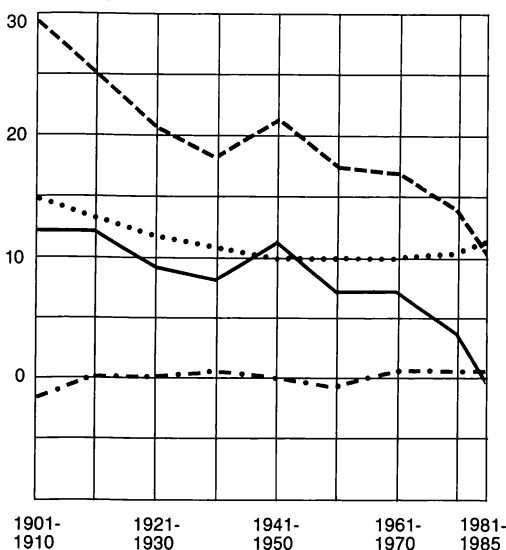
Der er en nærmere redegørelse for udviklingen i fødselstallet og dødeligheden i kapitel 4 og 5.

3.1.

Befolkningens bevægelser. 1901-1985.

Population changes. 1900-1985.

Antal pr. 1000 indbyggere
Per 1000 population

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk Årbog 1987.

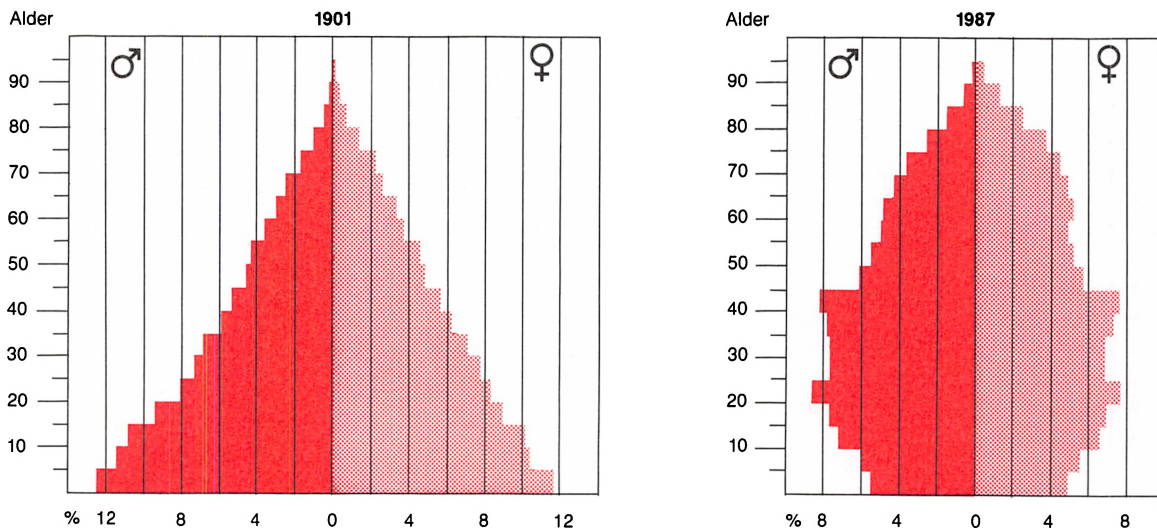
Køns- og aldersfordelingen

Der er lidt flere kvinder end mænd i befolkningen - 51 pct. kvinder og 49 pct. mænd. Det fordeler sig imidlertid forskelligt i forskellige aldersgrupper. I midten af 1980'erne blev der født 104 drenge for hver 100 piger, og der er et overskud af drenge/mænd indtil 50-års alderen. Efter 50-års alderen er der overtal af kvinder, og det bliver større og større med alderen. I 70-års alderen er der 121 kvinder for hver 100 mænd og i 80-års alderen er der 170 kvinder for hver 100 mænd. Denne forskydning i kønssammensætningen skyldes, at mændene har større dødelighed på alle alderstrin. På grund af, at dødeligheden har været faldende i dette århundrede, er den alder, hvor der er lige mange mænd og kvinder, blevet stadig højere. Ved århundredskiftet var der ligevægt ved 12-års alderen, i 1950 ved 23-års alderen, i 1970 ved 40-års alderen og i 1986 ved 50-års alderen.

Befolkningens aldersfordeling har også ændret sig i dette århundrede. Figur 3.2 viser befolkningspyramiderne for 1901 og 1987. Befolkningspyramiderne viser, hvor stor en del af mænd og kvinder der befinder sig i de forskellige 5-års aldersgrupper. Befolkningspyramiden for 1987 er i sammenligning med 1901 blevet smalere forneden og bredere foroven. Det er udtryk

3 Befolkning

3.2. Befolkningens aldersfordeling. 1901 og 1987. Population by age. 1901 and 1987.

Kilde: Det statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901–1960. København 1966. Danmarks Statistik: Befolkningen i kommunerne, 1. januar 1987. København 1987.

for, at der er blevet forholdsvis flere gamle og forholdsvis færre børn og unge. Befolkningsfremskrivingerne viser, at denne udvikling vil fortsætte, således at vi efterhånden får en befolkningspyramide, der bliver mere firkantet.

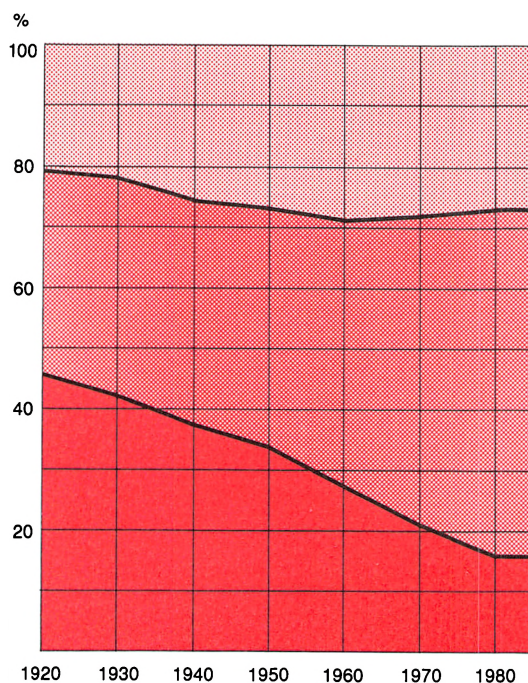
Bopælsmønsteret

Mere end halvdelen af befolkningen bor i dag i større byer eller byområder, idet ca. 27 pct. bor i hovedstadsområdet, og 29 pct. bor i byer med mindst 10.000 indbyggere. Kun ca. 15 pct. bor i landdistrikterne. Som man kan se på figur 3.3, er der sket store ændringer i bopælsmønsteret siden 1920. Dengang boede næsten halvdelen af befolkningen i landdistrikterne. I perioden frem til 1960 steg den del af befolkningen, der boede i hovedstadsområdet, men siden er denne del blevet lidt mindre. Det er især de mindre byer, som har øget deres andel af befolkningen.

Udviklingen i bopælsmønsteret kan kort karakteriseres ved, at der i begyndelsen af århundredet skete en tilflytning til hovedstaden og de større provinsbyer. Dernæst flyttede folk ud i de nye forstæder til hovedstaden og provinsbyerne. I den sidste del af perioden er der sket en øget bosætning i de mindre byer og bymæssige bebyggelser.

Der er til stadighed en stærk flytteaktivitet. I 1986 var der ca. 880.000 indenlandske flytninger. Heraf var ca. 60 pct. dog flytninger inden for den samme kommune, og 22 pct. var flytninger mellem forskellige amter.

3.3. Befolkningen fordelt på bopælsområde. 1920–1985. Urban and rural population. 1920–1985.

Hovedstadsområdet
 Copenhagen metropolitan area
 Byer
 Townships
 Landdistrikter
 Rural districts

Kilde: Tabel 3.5.

Flytteaktiviteten er størst blandt de unge i alderen 15-29 år. Efterhånden som folk bliver etableret i parfamilier og får faste jobs, bliver flytteaktiviteten lavere.

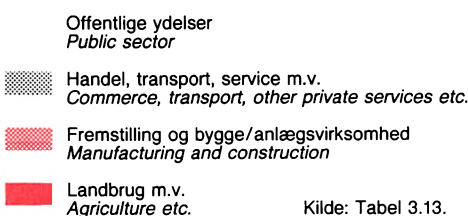
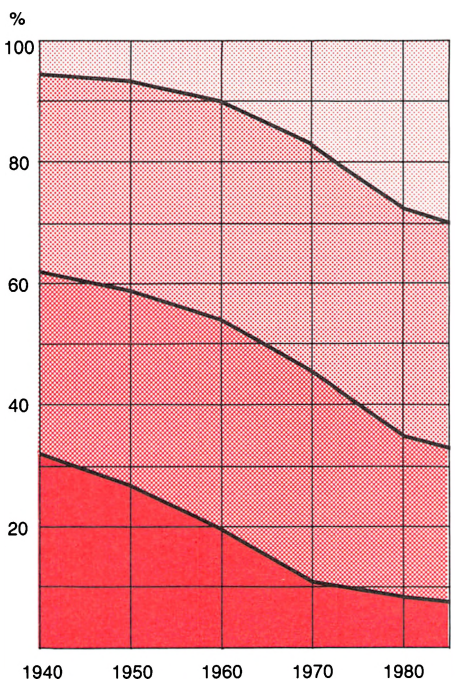
Befolkningen fordelt på erhverv

I dette århundrede er der sket store ændringer i erhvervsstrukturen. Figur 3.4 viser arbejdsstyrkens fordeling på erhvervsområder i 1940 og 1984. Det mest markante er tilbagegangen i den procentdel, der er beskæftiget i landbruget fra ca. 32 pct. i 1940 til ca. 6 pct. i 1984, og den offentlige sektors vækst fra ca. 6 pct. i 1940 til ca. 29 pct. i 1984. Desuden kan det nævnes, at fremstillingsvirksomhed, dvs. industri og en del håndværk, er gået tilbage, mens serviceerhverv er gået frem i perioden 1940-1984.

Der er betydelige kønsforskelle blandt de beskæftigede i forskellige erhverv. Figur 3.5 viser, at mændene langt oftere er beskæftiget inden for landbrug mv., fremstillingsvirksomhed og bygge/anlæg end kvinderne. Derimod er næsten halv-

3.4. Erhvervsstrukturen. 1940-1984.

Labour force analysed by industry. 1940-1984.

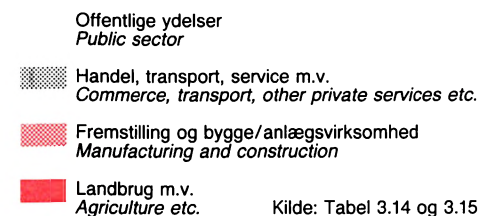
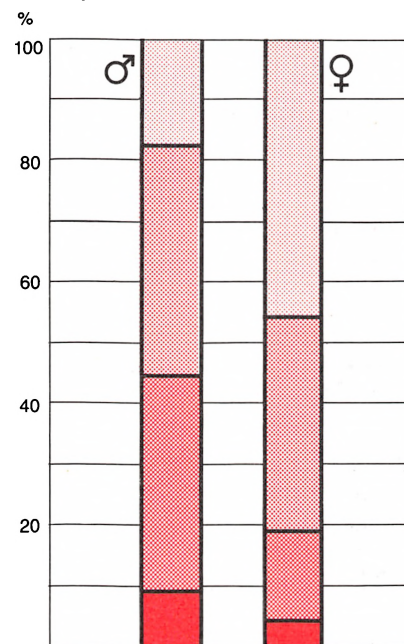

delen af kvinderne beskæftiget inden for den offentlige sektor, mens det kun er tilfældet for ca. 18 pct. af mændene. Kvinderne er især ansat inden for social- og sundhedssektoren, hvor ca. 28 pct. er beskæftiget, mens det kun er ca. 4 pct. af mændene.

3.5.

Mænd og kvinder i erhverv fordelt på erhvervsgruppe. 1984.

Economically active population by sex and industry. 1984.

Stillingsstrukturen

Befolkningens fordeling efter arbejdsstilling har traditionelt været en central opdeling af befolkningen.

I første omgang vil vi se på dem, der slet ikke deltager i arbejdslivet. Figur 3.6 viser, hvor stor en del af alle mænd og kvinder der er ude af erhverv i henholdsvis 1940 og 1984. For mændenes vedkommende er der tale om en faldende erhvervsdeltagelse og en større del pensionister. Det skyldes især en ændret aldersfordeling i retning af flere ældre og dermed flere pensionister. For kvindernes vedkommende er der også tale om en ændret aldersfordeling og dermed flere pensionister, men desuden ses en stærk for-

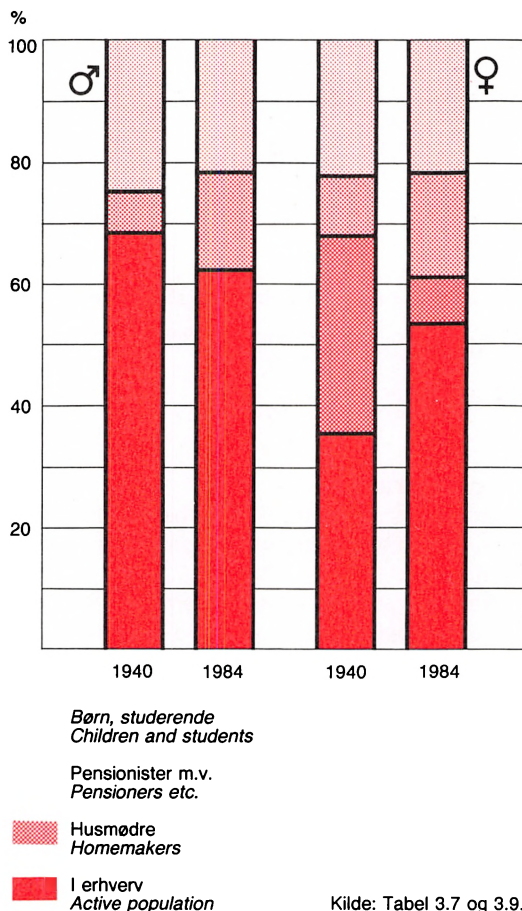
3 Befolkning

skydning mellem den del, der er husmødre, og den del, der er i erhverv. I 1940 havde kun en tredjedel af alle kvinder erhvervmæssig beskæftigelse, mens dette var tilfældet for halvdelen af kvinderne i 1984. Desuden er den del, der er hjemmearbejdende husmødre, faldet fra en tredjedel i 1940 til ca. 10 pct. i 1984. Det skal dog nævnes, at afgrænsningen mellem kvindelige pensionister og husmødre ikke var helt den samme i 1940 og 1984. Det ændrer dog ikke ved den kendsgerning, at kategorien husmødre er ved at forsvinde helt.

Ser man dernæst på den del af befolkningen, der er i erhverv, viser figur 3.7, hvorledes disse fordeler sig på forskellige arbejdsstillinger i 1940 og 1984. For både mændenes og kvindernes vedkommende er der tale om, at der i 1984 sammenholdt med 1940 er en mindre del selvstændige og medhjælpende ægtefæller især inden for landbruget end i 1940, mens funktionærernes andel er blevet betydeligt større. Mere end halv-

3.6. Mænd og kvinder fordelt efter deres stilling uden for erhverv. 1940–1984.

Economically inactive population by sex and economic status. 1940–1984.

Kilde: Tabel 3.7 og 3.9.

delen af kvinderne er nu funktionærer, mens dette er tilfældet for ca. 40 pct. af mændene. Hovedparten af de kvindelige funktionærer er underordnede funktionærer, som med hensyn til arbejdsvilkår og placering i job-hierarkiet har store ligheder med arbejderne. Alt i alt er der meget, der tyder på, at der foregår en udvikling i retning af, at de fleste lønmodtagere bliver funktionæransat. Arbejderne er primært beskæftiget inden for industri, håndværk og byggeri. Stillingsinddelingen blandt de erhvervsaktive kan præsenteres mere detaljeret ved at opdele de selvstændige, funktionærerne og arbejderne i undergrupper.

Selvstændige:

Med ansatte
Uden ansatte

Medhjælpende ægtefæller

Funktionærer:

Højere(overordnede), fx akademikere, chefer, afdelingsledere mv.

Mellem (ledende), fx værkførere, lærere, sygeplejersker, mellemteknikere mv.

Lavere (øvrige), fx kontorassistenter, sygehjælpere, betjente, postbude mv.

Arbejdere:

Faglærte (med svendebrev o.l.)
Ikke-faglærte

Der er ikke klare og faste principper for, hvor forskellige stillingsbetegnelser skal placeres, men man har forsøgt at samle de stillinger, der ligner hinanden med hensyn til uddannelsesniveau og placering i job-hierarkiet.

Socialgrupper

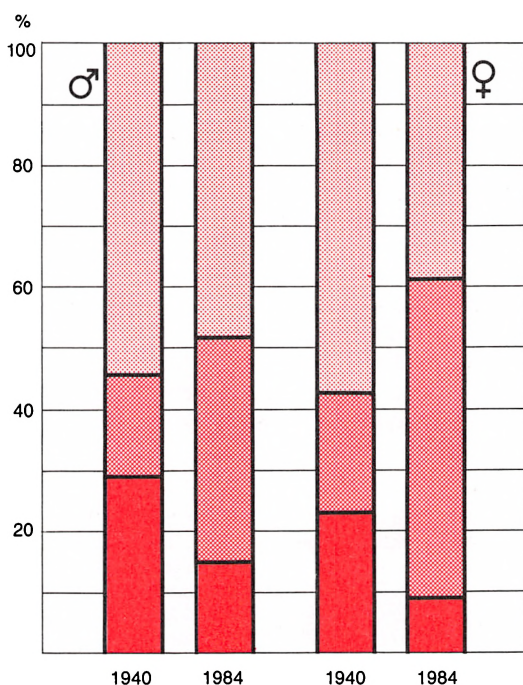
Socialgrupper er i lighed med stillingsinddelingen en måde at inddele befolkningen efter nogle sociale dimensioner. Den væsentligste forskel er, at socialgrupper er mere teoretisk begrundede inddelinger end stillingsinddelingen. Der vil dog ikke blive redegjort nærmere for disse teorier her. I stedet vil vi kort omtale det væsentligste i indholdet af denne opdeling.

Socialgruppeinddelingen er i Danmark blevet udviklet i Socialforskningsinstituttet i 1960'erne og 1970'erne. Den er først og fremmest blevet benyttet i en række af Socialforskningsinstituttets undersøgelser, men er efterhånden også blevet anvendt i mange andre undersøgelser.

Essensen i socialgruppeinddelingen er, at man opdeler befolkningen efter dens positioner i samfundets magt- og indflydelseshierarki ved hjælp af følgende kriterier:

3.7. Mænd og kvinder i erhverv fordelt efter deres arbejdsstilling. 1940 og 1984.

Economically active population by sex and employment status. 1940 and 1984.

Arbejdere, husassistenter, uoplyst
Manual workers, domestic servants, employees,
not further specified

Funktionærer
Salaried employees

Selvstændige/medhjælpende ægtefæller
Self employed/assisting spouses

Kilde: Tabel 3.8 og 3.10.

Arbejdsstilling
Erhvervsuddannelse
Antal ansatte/underordnede.

Ved at lave forskellige kombinationer af disse kriterier har man fået inddelt befolkningen i fem socialgrupper. Tankegangen er i korthed, at jo flere ansatte eller underordnede og jo højere (længere) erhvervsuddannelse man har, des større indflydelse har man på eget og andres arbejde, og des højere er man placeret i magt- og indflydelseshierarkiet.

Indholdet i de fem socialgrupper er:

Socialgruppe I:

Selvstændige i byerhverv med mere end 20 ansatte eller selvstændige med lang, videregående uddannelse.

Funktionærer med mere end 50 underordnede eller med lang, videregående uddannelse.
Godsejere.

Socialgruppe II:

Selvstændige i byerhverv med 6-20 ansatte.
Funktionærer med 11-50 underordnede eller med mellemlang, videregående uddannelse.

Socialgruppe III:

Gårdejere.
Selvstændige i byerhverv med 0-5 ansatte.
Funktionærer med 1-10 underordnede.

Socialgruppe IV:

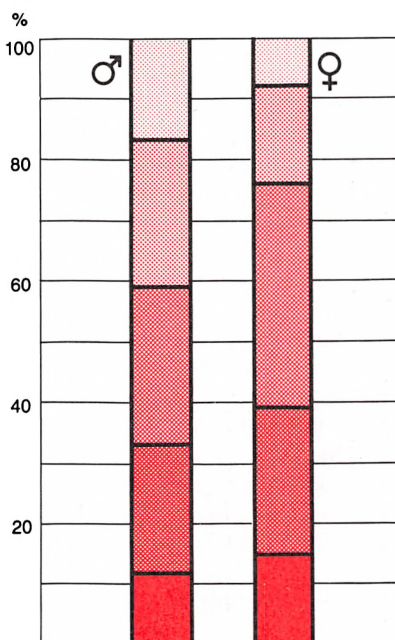
Husmænd.
Funktionærer uden underordnede.
Faglærte arbejdere.

Socialgruppe V:

Ikke-faglærte arbejdere.

3.8. Mænd og kvinder fordelt på socialgruppe. 1987.

Men and women by social group. 1987.

Socialgruppe I+II
Social groups I+II

Socialgruppe III
Social group III

Socialgruppe IV
Social group IV

Socialgruppe V
Social group V

Kan ikke placeres
Not classified by
social group

Kilde: Tabel 3.16.

3 Befolkning

Som man kan se, er det erhvervsmæssige kendetegn, der anvendes til at bestemme socialgruppetilhørsforholdet. Det gør det vanskeligt at indplacere personer uden for erhverv. Til visse formål kan man anvende oplysninger om tidligere erhverv, fx fra arbejdsløse og pensionister. Personer, der aldrig eller for længe siden har været i erhverv, er det stort set umuligt at socialgruppelacere.

Figur 3.8 viser den voksne danske befolkning fordelt på socialgrupper. Både for mændenes og kvindernes vedkommende er der flest placeret i socialgruppe IV, som især består af faglærte arbejdere og underordnede funktionærer. Det er mændene, der dominerer i socialgruppe I og II, hvor vi har de større selvstændige og de overordnede funktionærer.

I visse sammenhænge kan man anvende en familiesocialgruppering. Denne dannes ved, at man blandt de gifte/samlevende anvender den socialgruppeplacering, der er højst, enten mandens eller kvindens.

Datakilder

Oplysninger om befolkningens størrelse og sammensætning stammer især fra folketællingerne og den løbende befolkningsstatistik, der udarbejdes af Danmarks Statistik.

Folketællingerne har en meget lang tradition i Danmark. Den første folketælling blev foretaget i 1769, og siden 1840 har disse været foretaget hvert 5. eller 10 år. Indtil 1970 blev folketællingerne foretaget ved, at borgerne selv (husstandsoverhovedet) udfyldte et tilsendt spørgeskema. Med indførelsen af en række administrative og statistiske registre samt edb-teknik har man i 1976 og 1981 udelukkende foretaget folketællingerne på grundlag af registre, og dette vil også være tilfældet i fremtiden.

De oplysninger, der indsamles ved folketællingerne, er: køn, alder, ægteskabelig stilling, bopæl, erhverv, arbejdsstilling, husstands- og familieoplysninger, fødested, uddannelse, arbejdssted, statsborgerskab samt indkomst- og boligforhold. Resultaterne fra folketællingerne er primært blevet publiceret i Statistiske Tabelvær-

ker og Statistiske Meddelelser (1). Den løbende befolkningsstatistik fra Danmarks Statistik omfatter opgørelser over befolkningens størrelse, sammensætning og bevægelser. Statistikken udarbejdes hovedsagelig på grundlag af befolkningsstatistikregistreret og publiceres kvartalsvis (2) og årligt (3). Danmarks Statistik udarbejder løbende befolkningsfremskrivninger (4). Fremskrivningerne er udarbejdet under forskellige forudsætninger om den fremtidige udvikling i fødsler, dødsfald og vandring.

Interesserede i befolkningsstatistik i et historisk lys kan henvises til to publikationer fra Danmarks Statistik (5), hvori man har samlet en del tidsserier om befolkningsforhold. Socialgruppeklassifikationen blev udviklet i Socialforskningsinstituttet i midten af 1960'erne. Denne inddeling har efterhånden vundet stor udbredelse og er blevet benyttet i mange undersøgelser. Klassifikationen er omtalt i flere af Socialforskningsinstituttets publikationer (6).

1. Danmarks Statistik: Folke- og boligtællingen 1. januar 1981. Landstabelværk, L, 1. København, 1981. Danmarks Statistik: Registerfolketællingen 1. juli 1976. Bind 4. København, 1979, (Statistisk Tabelværk, 1979, 5). I denne publikation findes dels en liste over tidligere folketællingspublikationer og dels en omtale af folketællingernes historie, problematik og opbygning. I forbindelse med folketællingen i 1981 er der planlagt en publikation med dokumentation af folketællingernes indhold, begreber, gennemførelse og sammenligninger med tidligere folketællinger.
2. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg.
3. Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser. Denne årspublication er udkommet siden 1931.
4. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg. 1986:16. Befolkningsprognoserne revideres årligt. Prognosemodellen er beskrevet i Danmarks Statistik: Befolkningsprognoser 1977-2000. København, 1978, (Statistiske undersøgelser, nr. 36).
5. Det Statistiske Departement: Folketal, areal og klima 1901-60. København, 1964, (Statistiske undersøgelser, nr. 10).
Det Statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-60. København, 1966, (Statistiske undersøgelser nr. 19).
6. Hansen, Erik Jørgen: Socialgrupper i Danmark. København, 1984, (Socialforskningsinstituttets studie, nr. 48).
Hansen, Erik Jørgen: Socialgrupper. Oplæg til studium af et af socialforskningens analyseredskaber. København, 1977, (Socialforskningsinstituttets småtryk nr. 10).

Befolkningens størrelse og bevægelser. 1901-2025.

Population size and changes.
1901-2025.

	Befolkningens størrelse	Levende-fødte	Døde	Fødsels-overskud	Netto-indvandring	Befolkningstilvækst
	1	2	3	4	5	6
	Tusinder	Antal pr. 1.000 indbyggere				
1 1901-1910	2.594	28,6	14,2	14,4	-2,5	11,9
2 1911-1920	2.906	24,9	13,0	11,9	-0,1	11,8
3 1921-1930	3.426	20,8	11,2	9,6	-0,7	8,9
4 1931-1940	3.705	17,9	10,7	7,2	0,6	7,8
5 1941-1950	4.070	21,0	9,7	11,3	-0,4	10,9
6 1951-1960	4.445	17,2	9,1	8,1	-1,0	7,1
7 1961-1970	4.774	16,6	9,8	6,8	0,5	7,3
8 1971-1980	5.059	13,3	10,3	3,0	0,5	3,5
9 1981-1985	5.116	10,2	11,1	-0,9	0,5	-0,4
10 1987	5.125	11,0	11,3	-0,3	1,2	0,9
<i>Fremskrivning</i>						
11 1990	5.135	12,0	11,7	0,3	1,0	1,3
12 2000	5.163	11,5	12,2	-0,7	...	-0,7
13 2010	5.056	9,5	13,1	-3,6	...	-3,6
14 2025	4.760	10,5	15,0	-4,5	...	-4,5

Tabel 3.1

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.
Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg, 1988:3.

Translation - Heading, Column 1: population size, in thousands; 2-6: per 1.000 population; 2: live births; 3: deaths; 4: excess of births over deaths; 5: net immigration; 6: net increase in population.
Front Column, 11, 12, 13 and 14: projections.

Udenlandske statsborgere i Danmark fordelt på lande. 1988.

Foreign nations resident in Denmark,
by citizenship. 1988.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procent		
1 Norden	13	21	17
2 EF-landene	22	18	20
3 Europa i øvrigt	10	12	11
4 Tyrkiet	18	18	18
5 Asien	24	19	22
6 Øvrige lande	13	12	12
7 I alt	100	100	100
8 Antal (1.000)	74	62	136
9 Pct. af befolkningen	2,9	2,4	2,7

Tabel 3.2

Kilde: Danmarks Statistik: Nyt fra Danmarks Statistik. 1988, nr. 70.

Translation - Heading, Column 1: Men; 2: Women; 3: Total. Front column, 1: Nordic countries; 2: EEC-countries; 3: Other European countries; 4: Turkey; 5: Asia; 6: Other countries; 7: Total; 8: Numbers in thousands; 9: Percentage of total population.

3 Befolkning

**Mændenes aldersfordeling.
1901-2025.**

Men by age. Percent.
1901-2025.

Tabel 3.3

	0-14 år	15-24 år	25-44 år	45-64 år	65 år og derover	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 1901	35	18	25	16	6	100
2 1921	32	18	27	16	7	100
3 1940	25	17	31	20	7	100
4 1960	26	15	26	23	10	100
5 1980	22	15	29	21	13	100
6 1986	19	16	31	21	13	100
<i>Fremskrivning</i>						
7 2000	18	12	31	26	13	100
8 2025	16	12	26	29	17	100

Kilde: Det Statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-1960. København 1966. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg, 1986:16.

Translation - Heading, Columns 1-5: age groups; 6: total. Front Column, 7 and 8: projections.

Kvindernes aldersfordeling. 1901-2025.

Women by age. Percent. 1901-2025.

Tabel 3.4

	0-14 år	15-24 år	25-44 år	45-64 år	65 år og derover	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 1901	33	18	26	16	7	100
2 1921	30	18	27	17	8	100
3 1940	23	17	31	21	8	100
4 1960	24	15	26	24	11	100
5 1980	20	14	28	22	16	100
6 1986	18	15	29	21	17	100
<i>Fremskrivning</i>						
7 2000	17	11	28	26	18	100
8 2025	15	11	23	27	24	100

Kilde: Det Statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-1960. København 1966. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg, 1986:16.

Translation - Heading, Columns 1-5: age groups; 6: total. Front columns, 7 and 8 projections.

Befolkningen fordelt efter bopælsområde. 1921-1985.

Urban and rural population.
Percent. 1921-1985.

	1921	1940	1960	1970	1980	1985
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Hovedstaden ¹	21	23	20	16	13	13
2 Hovedstadens forstæder ²	3	9	12	14	14
3 Byer med 10 000 indb. eller mere ³	24	27	31	33	29	29
4 Byer med 200-9 999 indb. ⁴	9	10	13	18	28	28
5 Landdistrikter	46	37	27	21	16	16
6 Hele landet	100	100	100	100	100	100

Tabel 3.5

¹ Københavns, Frederiksberg og Gentofte kommuner.

² Omfattede i 1940 og 1950 9 kommuner, i 1960 16 kommuner, i 1970 19 kommuner og i 1980 og 1985 25 kommuner.

³ 1921-1970: Kommuner med købstadsrettigheder.

1980-1985: Byer med 10.000 indbyggere eller mere.

⁴ 1921-1970: Sammenhængende bebyggelse med mindst 250 indbyggere.

1980-1985: Byer med 200-9.999 indbyggere.

Kilde: Wedebye, Jørgen: Befolkningsforhold. 3. udgave. København 1978.

Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger 1974. Nr. 49. København 1974.

Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation - Front Columns, 1: central Copenhagen¹; 2: inner suburbs of Copenhagen²; 3: provincial towns³; 4: other urban areas⁴ 5: rural districts; 6: total;

¹ Municipalities of Copenhagen, Frederiksberg and Gentofte.

² In 1940 and 1950 a total of 9, in 1960 of 16. in 1965 and 1970 of 19 and in 1980 and 1985 25 municipalities around the three municipalities of central Copenhagen.

³ 1921-1970: Chartered towns 1980-1985: Other towns with 10 000 inhabitants or more.

⁴ 1921-1970: Continuously built-up areas with 250 inhabitants or more. 1980-1985: Towns with 200- 9 999 inhabitants.

Flyttehyppighed for mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 1985.

Migrations by sex and selected age groups.
1985.

	Indenlandske flytninger		Udenlandske flytninger	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
	1	2	3	4
	Antal flytninger pr. 1.000 indbyggere			
1 0-14 år	145	144	11	11
2 15-19 år	246	348	14	25
3 20-24 år	513	534	23	37
4 25-29 år	371	291	34	21
5 30-34 år	241	173	20	15
6 35-44 år	143	103	13	8
7 45-64 år	73	61	5	3
8 65 år og derover	57	58	1	1
9 Alle	180	162	14	11

Tabel 3.6

Kilde: Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser, 1985.

Translation - Heading, Columns 1-2: internal migrations, men and women; 3-4: external migrations, men and women; migrations per 1 000 population. Front Column, 1-8: age groups; 9: total;

3 Befolkning

**Mænd fordelt efter erhvervstilknytning.
1940-1984.**

Men by economic activity status.
Percent. 1940-1984.

Tabel 3.7

	1940	1950	1960	1970	1980	1984
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 I erhverv.....	68	64	64	60	61	62
2 Pensionister mv.....	7	8	8	11	15	16
3 Børn, studerende mv.	25	28	28	29	24	22
4 I alt	100	100	100	100	100	100
5 Antal i alt (1 000).....	1 900	2 123	2 273	2 451	2 528	2 517

Anm: Oplysningerne for 1980-1984 er ikke helt sammenlignelige med tidligere år, da opgørelsesmetoden er ændret.

Kilde: 1940-1970: Statistiske Tabelværker vedrørende folketællingerne de pågældende år.

1980-1984: Registerbaseret arbejdsstyrkestatistik. Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked, 1983:7 og 1987:1.

Translation - Front column, 1: economically active; 2: pensioners etc.; 3: children, students etc.; 4: total; 5: total, in thousands.

Note: The figures for 1980-1984 are not fully comparable with those for previous years as the compilation method has been changed.

**Mændenes stillingsstruktur.
1940-1984.**

Men by socio-economic group. Percent.
1940-1984.

Tabel 3.8

	1940	1950	1960	1970	1980	1984
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 <i>Selvstændige</i>	29	29	26	21	17	15
2 I landbrug.....	15	15	13	9	7	6
3 I øvrige erhverv.....	14	14	13	12	10	9
4 <i>Funktionærer</i>	17	19	22	28	37	37
5 Overordnede.....	13	19	23	23
6 Underordnede.....	9	9	14	14
7 <i>Arbejdere</i>	54	52	52	51	40	40
8 Faglærte.....	18	17	19	20	19	19
9 Ikke-faglærte.....	21	22	24	27	19	19
10 I landbrug.....	15	13	9	4	2	2
11 <i>Øvrige/uoplyst</i>	0	0	0	0	6	8
12 I alt	100	100	100	100	100	100
13 Antal i alt (1 000).....	1 286	1 369	1 455	1 470	1 430	1 442

Anm: Oplysningerne for 1980-1984 er ikke helt sammenlignelige med tidligere år, da opgørelsesmetoden er ændret.

Kilde: 1940-1970: Statistiske Tabelværker vedrørende folketællingerne de pågældende år.

1980-1984: Registerbaseret arbejdsstyrkestatistik. Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked, 1983:7 og 1987:1.

Translation - Front Column, 1: self-employed; 2: in agriculture; 3: in other industries; 4: salaried employees; 5: in upper levels; 6: in lower levels; 7: manual workers; 8: skilled; 9: unskilled; 10: in agriculture; 11: others/employees, not further specified; 12: total; 13: total, in thousands.

Note: The figures for 1980-1984 are not fully comparable with those for previous years as the compilation method has been changed.

Kvinder fordelt efter erhvervstilknytning. 1940-1984.

Women by economic activity status. Percent.
1940-1984.

	1940	1950	1960	1970	1980	1984
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 I erhverv.....	35	32	28	34	47	53
2 Husmødre	33	33	36	28	11	8
3 Pensionister mv.....	9	9	9	12	18	17
4 Børn, studerende mv.	23	26	27	26	24	22
5 I alt	100	100	100	100	100	100
6 Antal i alt (1000).....	1 944	2 158	2 312	2 486	2 596	2 594

Tabel 3.9

Anm: Oplysningerne for 1980-1984 er ikke helt sammenlignelige med tidligere år, da opgørelsesmetoden er ændret.

Kilde: 1940-1970: Statistiske Tabelværker vedrørende folketællingerne de pågældende år.

1980-1984: Registerbaseret arbejdsstyrkestatistik. Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked, 1983:7 og 1987:1.

Translation - Front Column, 1: economically active; 2: homemakers; 3: pensioners etc.; 4: children, students etc.; 5: total; 6: total, in thousands.
Note: The figures for 1980-1984 are not fully comparable with those for previous years as the compilation method has been changed.

Kvindernes stillingsstruktur. 1940-1984.

Women by socio-economic group. Percent.
1940-1984.

	1940	1950	1960	1970	1980	1984
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Selvstændige	7	6	7	5	4	4
2 Medhjælp. ægtefæller	16	18	7	11	6	5
3 Overordnede funktionærer	13	15	15	16
4 Underordnede funktionærer ¹	19	26	26	34	35	37
5 Arbejdere	26	29	34	33	28	26
6 Husassistenter mv.	32	21	13	2	0	0
7 Øvrige/uoplyst	0	0	0	0	12	12
8 I alt	100	100	100	100	100	100
9 Antal i alt (1 000).....	684	695	647	845	1 121	1 157

Tabel 3.10

Anm: Oplysningerne for 1980-1984 er ikke helt sammenlignelige med tidligere år, da opgørelsesmetoden er ændret.

¹ Omfatter i 1940 og 1950 alle funktionærer.

Kilde: 1940-1970: Statistiske Tabelværker vedrørende folketællingerne de pågældende år.

1980-1984: Registerbaseret arbejdsstyrkestatistik. Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked, 1983:7 og 1987:1.

Translation - Front Column, 1: self-employed; 2: assisting spouses; 3: salaried employees, in upper levels¹; 4: salaried employees, in lower levels. In 1940 and 1950 all salaried employees; 5: manual workers; 6: domestic servants etc.; 7: others/employees, not further specified; 8: total; 9: total, in thousands.

Note: The figures for 1980-1984 are not fully comparable with those for previous years as the compilation method has been changed.

3 Befolkning

**Mænd i forskellige aldersgrupper
fordelt efter arbejdsstilling.
1987.**

Men in selected age groups,
by employment status.
Percent. 1987.

Tabel 3.11

	16-24 år	25-44 år	45-59 år	60 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Selvstændige	2	12	21	15	13
2 Højere funktionærer.....	2	16	15	4	11
3 Mellemfunktionærer.....	3	15	12	2	9
4 Lavere funktionærer	13	13	11	3	10
5 Faglærte arbejdere	22	16	8	1	12
6 Ikke-faglærte arbejdere.....	16	17	15	2	13
7 Arbejdsløse	8	5	6	0	5
8 Pensionister.....	0	1	10	73	19
9 Uddannelsessøgende	31	2	0	0	6
10 Øvrige uden for erhverv	3	3	2	0	2
11 Alle	100	100	100	100	100
12 Antal svarpersoner.....	277	600	310	333	1 520

Anm: 16 år og derover.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-4: age groups; 5: total.

Front Column, 1: self employed; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled workers; 6: unskilled workers; 7: unemployed; 8: pensioners; 9: students; 10: others not economically active; 11: total; 12: number of respondents.
Note: aged 16 years and over.

**Kvinder i forskellige aldersgrupper
fordelt efter arbejdsstilling.
1987.**

Women in selected age groups,
by employment status.
Percent. 1987.

Tabel 3.12

	16-24 år	25-44 år	45-59 år	60 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Selvstændige	0	2	4	1	2
2 Medhjælpende ægtefæller.....	0	4	7	2	3
3 Højere funktionærer.....	0	5	4	0	3
4 Mellemfunktionærer.....	1	15	8	1	8
5 Lavere funktionærer	28	37	24	3	24
6 Faglærte arbejdere	4	2	1	0	2
7 Ikke-faglærte arbejdere.....	13	15	19	2	12
8 Arbejdsløse	10	8	5	0	6
9 Pensionister.....	0	2	14	81	23
10 Husmødre	0	5	13	9	7
11 Uddannelsessøgende	42	4	0	0	9
12 Øvrige uden for erhverv	2	1	1	1	1
13 Alle	100	100	100	100	100
14 Antal svarpersoner.....	272	561	299	364	1 496

Anm: 16 år og derover.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-4: age groups; 5: total.

Front Column, 1: self employed; 2: assisting spouses; 3: salaried employees, in upper levels; 4: in intermediate levels; 5: in lower levels; 6: skilled workers; 7: unskilled workers; 8: unemployed; 9: pensioners; 10: home makers; 11: students; 12: others not economically active; 13: total; 14: number of respondents.
Note: aged 16 years and over.

De erhvervsaktive fordelt efter erhverv. 1940-1984.

Economically active population analysed by industry. Percent. 1940-1984.

	1940	1950	1960	1970	1981	1984 ¹
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Landbrug mv.	32	27	20	11	8	7
2 Fremstillingsvirksomhed ²	24	26	27	26	19	20
3 Bygge-/anlægsvirksomhed	6	6	7	9	8	6
4 Handel	11	12	13	14	14	14
5 Transport	5	6	7	7	7	7
6 Finansieringsvirksomhed	2	3	3	5	7	8
7 Offentlig sektor ³	6	7	10	17	28	30
8 Tjenesteydelser i øvrigt ⁴	12	11	10	8	6	8
9 Uoplyst	2	2	3	3	3	0
10 I alt	100	100	100	100	100	100
11 Antal (1.000)	1 971	2 063	2 137	2 313	2 625	2 598

Tabel 3.13

¹ Omfatter kun beskæftigede personer.

² Inkl. råstofudvinding samt el-, gas-, vand- og varmegærker.

³ Offentlig administration, forsvaret, undervisning, sundheds- og socialvæsen.

⁴ Herunder husassistenter, hotel- og restaurationsvirksomhed.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987 samt Tabelværker vedrørende folketællingerne.

Translation - Front Column, 1: agriculture etc.; 2: manufacturing ²; 3: construction; 4: commerce; 5: transport; 6: financing; 7: public sector ³; 8: other services ⁴; 9: industry not stated; 10: total; 11: total, in thousands.

¹ Comprises only employed persons.

² Including mining and quarrying, electricity, gas, water and heating.

³ Public administration, defence, education, health service and social service.

⁴ Including domestic servants, hotels and restaurants.

Beskæftigede mænd i forskellige stillingsgrupper fordelt efter erhverv. 1984.

Economically active men in selected employment status groups. Percent. 1984.

	Landbrug mv.	Fremstillingsvirks. ¹	Handel og service ²	Offentlig sektor ³	I alt	Antal (1.000)
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Selvstændige	43	16	38	3	100	211
2 Højere funktionærer	0	22	44	34	100	169
3 Mellemfunktionærer	1	28	36	35	100	169
4 Lavere funktionærer	1	12	53	34	100	199
5 Faglærte arbejdere	1	66	27	6	100	281
6 Ikke-faglærte arbejdere	7	51	31	11	100	285
7 Lønmodtagere uden angivelse ...	14	29	44	13	100	128
8 Alle	9	35	38	18	100	1 442
9 Antal (1.000)	135	508	545	254	1 442	

Tabel 3.14

¹ Inkl. bygge/anlægsvirksomheder, råstofudvinding og el-/gas-/vand/varmegærker.

² Inkl. transport, hotel-/restaurationsvirksomhed, banker, forsikring, forretningsservice og personlige tjenesteydelser.

³ Omfatter undervisning, sundheds- og socialvæsen, offentlig administration, forsvaret mv.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked, 1987:1 (den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik).

Translation - Heading, Columns, 1: agriculture etc.; 2: manufacturing ¹; 3: commerce and services ²; 4: public sector ³; 5: total; 6: total, in thousands. Front Column, 1: self employed; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled workers; 6: unskilled workers; 7: employees, not further specified; 8: total; 9: total, in thousands.

¹ Including construction, mining and quarrying, electricity, gas, water and heating.

² Including transport, hotels and restaurants, banking, insurance, business services and personal services.

³ Including education, health service, social service, public administration, defence and etc.

3 Befolkning

**Beskæftigede kvinder
i forskellige stillingsgrupper
fordelt efter erhverv. 1984.**

Economically active women
in selected employment status groups.
Percent. 1984.

Tabel 3.15

	Land- brug mv. 1	Fremstil- lings- virks. ¹ 2	Handel og service ² 3	Offent- lig sektor ³ 4	I alt 5	Antal (1.000) 6
	Procent					
1 Selvstændige ⁴	35	11	51	3	100	104
2 Højere funktionærer	0	7	29	64	100	35
3 Mellemfunktionærer	0	4	10	86	100	152
4 Lavere funktionærer	0	11	45	44	100	423
5 Faglærte arbejdere	3	33	50	14	100	19
6 Ikke-faglærte arbejdere	1	25	18	56	100	286
7 Lønmodtagere uden angivelse . . .	4	22	56	18	100	137
8 Alle	4	15	35	46	100	1 157
9 Antal (1.000)	48	177	402	530	1 157	

¹ Inkl. bygge/anlægsvirksomheder, råstofudvinding og el-/gas-/vand-/varmeværker.

² Inkl. transport, hotel-/restaurationsvirksomhed, banker, forsikring, forretningsservice og personlige tjenesteydelser.

³ Omfatter undervisning, sundheds- og socialvæsen, offentlig administration, forsvaret mv.

⁴ Inkl. medhjælpende ægtefæller.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked, 1987:1 (den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik).

Translation - Heading, Columns, 1: self employed ⁴; 2: manufacturing ¹; 3: commerce and services ²; 4: public sector ³; 5: total; 6: total, in thousands. Front Column, 1: self employed; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled workers; 6: unskilled workers; 7: employees, not further specified; 8: total; 9: total, in thousands.

¹ Including construction, mining and quarrying, electricity, gas, water and heating.

² Including transport, hotels and restaurants, banking, insurance, business services and personal services.

³ Including education, health service, social service, public administration, defence and etc.

⁴ Including assisting spouses.

**Mænd og kvinder fordelt efter
socialgruppe. 1987.**

Men and women analysed by social group.
Percent. 1987.

Tabel 3.16

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procent		
1 Socialgruppe:			
2 I	7	2	4
3 II	10	6	8
4 III	24	16	20
5 IV	26	37	32
6 V	21	24	23
7 Kan ikke placeres	12	15	13
8 I alt	100	100	100
9 Antal svarpersoner	1 818	1 788	3 606

Anm: Personer uden beskæftigelse er indplaceret efter deres tidligere beskæftigelse, hvis de har haft nogen. Uddannelsessøgende er ikke socialgruppeplaceret. Omfatter 16-75-årige.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse. 1987.

Translation - Heading, Columns, 1: males; 2: females; 3: total.

Front Column, 1-6: social groups; 7: not classified by social group; 8: total; 9: number of respondents.

Note: Persons not economically active are classified by their most recent active occupation, if any. Students are not classified by social group. Comprises persons aged 16-75 years.

Befolkningen i forskellige aldersgrupper fordelt efter socialgruppe. 1987.

Population in selected age groups, by social group. Percent. 1987.

	16-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-64 år	65-75 år	Alle
	1	2	3	4	5	6	7
	Procent						
1 Socialgruppe:							
2 I.....	0	5	7	6	3	3	4
3 II.....	1	7	13	10	7	6	8
4 III.....	4	22	26	22	23	29	20
5 IV.....	21	37	35	36	31	27	32
6 V.....	22	21	18	23	33	26	23
7 Kan ikke placeres.....	52	8	1	3	3	9	13
8 I alt.....	100	100	100	100	100	100	100
9 Antal svarpersoner.....	693	771	745	563	457	377	3 606

Tabel 3.17

Anm: Personer uden beskæftigelse er indplaceret efter deres tidligere beskæftigelse, hvis de har haft nogen. Uddannelsessøgende er ikke socialgruppeplaceret. Omfatter 16-75-årige.
Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse. 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-6: age groups; 7: total; 8: total; 9: number of respondents.
Note: Persons not economically active are classified by their most recent active occupation, if any. Students are not classified by social group. Comprises persons aged 16-75 years.

De 16-75-årige i forskellige stillingsgrupper fordelt efter socialgruppe. 1987.

Persons aged 16-75 years in selected employment status groups, by social group. Percent. 1987.

	Socialgruppe:					Kan ikke placeres	I alt	Antal svarpers.
	I	II	III	IV	V	6	7	8
	1	2	3	4	5	6	7	8
	Procent							
1 Selvstændige ¹	6	11	66	17	0	0	100	352
2 Funktionærer.....	9	16	28	47	0	0	100	1 279
3 Arbejdere.....	0	0	0	33	67	0	100	724
4 Arbejdsløse.....	1	1	9	32	51	6	100	194
5 Pensionister mv.....	3	5	21	28	35	8	100	518
6 Øvrige uden for erhverv ²	0	1	10	28	41	20	100	136
7 Alle.....	4	8	20	32	23	13	100	3 606

Tabel 3.18

Anm: Personer uden beskæftigelse er indplaceret efter deres tidligere beskæftigelse, hvis de har haft nogen. Uddannelsessøgende er ikke socialgruppeplaceret. Omfatter 16-75-årige.

¹ Inkl. Medhjælpende ægtefæller.

² Ekskl. studerende, elever og lærlinge o.l.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse. 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-5: social groups; 6: not classified; 7: total; 8: number of respondents. Front Column, 1: self employed¹; 2: salaried employees; 3: workers; 4: unemployed; 5: pensioners etc.; 6: others not economically active²; 7: total.

Note: Persons not economically active are classified by their most recent active occupation, if any. Students are not classified by social group. Comprises persons aged 16-75 years.

¹ Including assisting spouses.

² Excluding students, pupils, apprentices and etc.

3 Befolkning

De 30-69-årige fordelt efter egen socialgruppe og familie-socialgruppe. 1976-1986.

Persons aged 30-69 years analysed by own social group and social group of family. Percent. 1976-1986.

Tabel 3.19

	Egen social-gruppe		Familie-social-gruppe ¹	
	1976	1986	1976	1986
	1	2	3	4
	Percent			
1 <i>Socialgruppe:</i>				
2 I	4	5	6	8
3 II	6	11	11	14
4 III	22	18	33	27
5 IV	30	36	26	32
6 V	31	27	21	17
7 Kan ikke placeres.	7	3	3	2
8 I alt	100	100	100	100
9 Antal svarpersoner	3 909	3 935	3 909	3 935

Anm: Personer uden beskæftigelse er socialgruppeplaceret i overensstemmelse med deres tidligere beskæftigelse.

¹ Familie-socialgruppe, dvs. den højeste socialgruppe i familien. Kilde: Hansen, Erik Jørgen: Danskernes Levekår - 1986 sammenholdt med 1976. Hans Reitzels forlag. København 1986.

Translation - Heading, Columns, 1-2: own social group; 3-4: social group of family.

Front Column, 1-6: social groups; 7: not classified by social group; 8: total; 9: number of respondents.

Note: Persons not economically active are classified by their previous active occupation.

¹ Social group of family, i.e. the highest social group of the family.

Befolkningsforhold i de nordiske lande.

Population in the Nordic countries.

Tabel 3.20

	Dan-mark	Fin-land	Island	Norge	Sverige
	1	2	3	4	5
1 Befolkningstilvækst (1985) ¹	1,0	3,5	6,8	1,9	3,2
2 Fødselsoverskud (1985) ¹	-0,9	3,0	9,1	0,5	1,7
3 Nettoindvandring (1985) ¹	1,9	0,5	-2,1	1,3	1,5
4 Procentdel af 0-14-årige (1980)	21	20	27	22	19
5 Procentdel af 65-årige og derover (1980)	14	12	10	15	16
6 Procentdel i landbrug, fiskeri mv. (1980)	8	13	13	8	6
7 Procentdel i industri, byggeri mv. ² (1980)	28	34	38	34	34
8 Procentdel i service og offentlig sektor mv. (1980) ..	40	26	27	28	33
9 Procentdel der bor på landet ³ (1980)	16	28	11	30	17
10 Procentdel der bor i større byer ⁴ (1980)	38	27	55	30	33
11 Befolkningens størrelse (1.000) (1985)	5 116	4 911	242	4 159	8 359

¹ Antal pr. 1.000 indbyggere.

² Omfatter fremstillingsvirksomhed, bygge- og anlægsvirksomhed og minedrift.

³ Landdistrikter og små byer med mindre end 200 indbyggere.

⁴ Byer med 50.000 indbyggere eller mere.

Kilde: Nordisk statistisk årsbok 1986.

Translation - Front column 1: Net increase in population¹; 2: excess of births over deaths¹; 3: net immigration¹; 4: percentage 0-14 years; 5: percentage 65 years or more; 6: percentage employed in agriculture; 7: percentage employed in manufacturing and construction²; 8: percentage employed in services and public sector; 9: percentage in rural districts³; 10: percentage in towns with 50 000 inhabitants or more; 11: population size in thousands.

¹ Pr. thousand inhabitants.

² Including manufacturing, construction and mining.

³ Rural districts and small towns with less than 200 inhabitants.

⁴ Towns with 50000 inhabitants or more.

FAMILIE

4

4 Familie

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	Side
4.1	Befolkningen fordelt efter husstandens størrelse. 1901-1987.....	39	4.1	Befolkningen fordelt efter husstandens størrelse. 1901-1987.....	46
4.2	Den voksne befolkning fordelt efter familietype. 1987.....	40	4.2	Befolkningen fordelt efter ægteskabelig stilling. 1901-1987.....	46
4.3	Befolkningen i forskellige aldre fordelt på familietype. 1987.....	40	4.3	Mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper fordelt efter familietype. 1987. .	47
4.4	Skilsmissekurver for ægteskaber der er indgået i forskellige år.	41	4.4	Hjemmeboende børn fordelt efter familietype. 1987.....	47
4.5	Samlet fertilitet. 1900-1985.....	41	4.5	Vielsesfrekvensen for mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 1961-1985. . .	48
4.6	Procentandel af enlige og par der ofte/en gang imellem er ensomme. 1987....	42	4.6	Skilsmisser i procent for indgåede ægteskaber i forskellige år.	48
4.7	Kontakt med forældre og udeboende børn. 1987.	42	4.7	Aldersbetinget og samlet fertilitet. 1901-1985.....	49
4.8	Procentandel i forskellige aldersgrupper der har fortrolige venner. 1987.....	43	4.8	Aldersbetinget og samlet abortkvotient. 1974-1985.....	49
4.9	Procentandel af den voksne befolkning der kender nogle, som vil hjælpe i forskellige situationer. 1987.....	43	4.9	Procentandel af kvinder der har født mindst 1 barn.	50
4.10	Parfamilier fordelt efter hvor stor en del af husarbejdet der udføres af manden og kvinden. 1975-1987.	44	4.10	Antallet af levendefødte børn pr. 1.000 kvinder på forskellige alderstrin.	50
4.11	Procentandel af parfamilier hvor kvinden udfører mere end tre fjerdedele af husarbejdet, opdelt på kvindens erhvervsomfang. 1976-1987.....	44	4.11	Procentandel der ofte/en gang imellem er ensomme, opdelt på køn, familiesituationen og beskæftigelse. 1987.....	51
			4.12	Procentandel i forskellige aldersgrupper der ofte/en gang imellem er ensomme. 1987.....	51
			4.13	Kontakten til forældre og børn. 1987. . .	52
			4.14	Procentandel i forskellige aldersgrupper der har kontakt med deres forældre og børn dagligt. 1987.....	52
			4.15	Procentandel i forskellige aldersgrupper der har venner, de kan tale fortroligt med. 1987.....	53
			4.16	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har venner, de kan tale fortroligt med. 1987.....	53
			4.17	Procentandel i forskellige aldersgrupper der kender nogen, der vil yde dem praktisk hjælp. 1987.....	54
			4.18	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der kender nogen, der vil yde dem praktisk hjælp. 1987.	54
			4.19	Mænd og kvinders procentandel af huslige gøremål i parfamilier. 1976-1987. . . .	55
			4.20	Parfamilier fordelt efter kvindens andel af husarbejdet, opdelt efter kvindens erhvervsstatus. 1987.	55
			4.21	Kvindens andel af husarbejdet opdelt efter kvindens alder og erhvervsstatus. 1987.....	56
			4.22	Mandens og kvindens andel af husarbejdet opdelt efter kvindens skoleuddannelse. 1987.	56

Indledning

Mennesket er et socialt væsen, som er stærkt afhængigt af samvær med andre mennesker. Det er gennem relationer til andre mennesker, at mange af vore oplevelser og følelser skabes, ligesom det er i samvær med andre, at den enkelte opbygger sin identitet og selvopfattelse. Et begreb som kærlighed forudsætter således relationer til andre mennesker.

Ved sociale relationer vil vi forstå det enkelte menneskes forhold til andre mennesker. Det kan dreje sig om ægtefæller, børn, familien i øvrigt, kolleger, naboer, venner eller mennesker, man på anden måde har noget at gøre med. De sociale relationer kan variere meget, alt efter hvem man har kontakt med, hvor meget kontakt man har, og endelig hvilke former for kontakt der er tale om.

Når vi har kaldt dette kapitel for *Familie*, skyldes det, at familien i vor kultur og vort samfund er den dominerende sociale relation.

Kapitlet er disponeret således, at vi starter med at se på husstands- og familiestrukturen. Dernæst følger statistik om ægteskaber, skilsmisser, fødsler og aborter. På baggrund af nogle interviewundersøgelser er befolkningens sociale kontakter belyst, gennem spørgsmål om ensomhed, kontakten til forældre og børn, om man har venner man kan snakke fortroligt med, og om man kender nogen, der vil yde praktisk hjælp. Endelig ser vi på forholdene inden for familien. Specielt spørgsmålet om arbejdsdelingen med hensyn til de huslige gøremål.

Begreber og definitioner

Inden for befolkningsstatistikken forekommer en række begreber. I dette afsnit vil disse blive forklaret nærmere.

I Familie- og husstandsstatistikken er der tre væsentlige begreber: *bolighusstand*, *kosthusstand* og *familie*.

Bolighusstand omfatter alle personer, der har samme adresse/bolig, uanset om de er i familie med hinanden. Siden folketællingen i 1970 har dette husstandsbegreb været dominerende.

Kosthusstand eller husholdning omfatter alle personer, der har samme bolig, og som indgår i en fælles husholdning. Ud over selve familien kan der være tale om medhjælpere og logerende med kost. Dette begreb anvendes nu mest i forbrugsundersøgelserne, men blev desuden anvendt i folketællingerne frem til 1960.

Familien omfatter alle personer med samme boligadresse, som desuden er indbyrdes i familie med hinanden (ægtefæller, børn, forældre). Disse såkaldte familiekerner er baseret på juridiske kategorier. Derfor er det kun lovformelige ægteskaber, der indgår, mens papirløst samlevende kun kan betragtes som en familie, hvis de har fælles børn. Det skal bemærkes, at en enlig også betragtes som en familie.

Inden for fødselsstatistikken anvendes nogle begreber til sammenligninger af fødselstallene.

Den generelle fertilitetskvotient betegner antallet af levende fødte børn pr. 1.000 kvinder i den fødedygtige (fertile) alder, dvs. 15-49 år.

Fertilitetskvotienter (aldersbetingede) betegner det antal levendefødte børn, som 1.000 kvinder i forskellige aldersgrupper føder pr. år.

Samlet fertilitet betegner det antal levendefødte børn, som 1.000 kvinder i alt ville føde i løbet af den fødedygtige alder, 15-49 år. Dette mål kan regnes for hvert enkelt år under forudsætning af, at ingen kvinder dør i den fødedygtige alder, og at de aldersbetingede fertilitetskvotienter det pågældende år er gældende. Der er imidlertid tale om rent beregnede tal, som ikke nødvendigvis kommer til at passe med virkeligheden.

Disse begreber i fødselsstatistikken anvendes også inden for abortstatistikken. Den eneste forskel er, at man erstatter antallet af levendefødte børn med antallet af legale aborter.

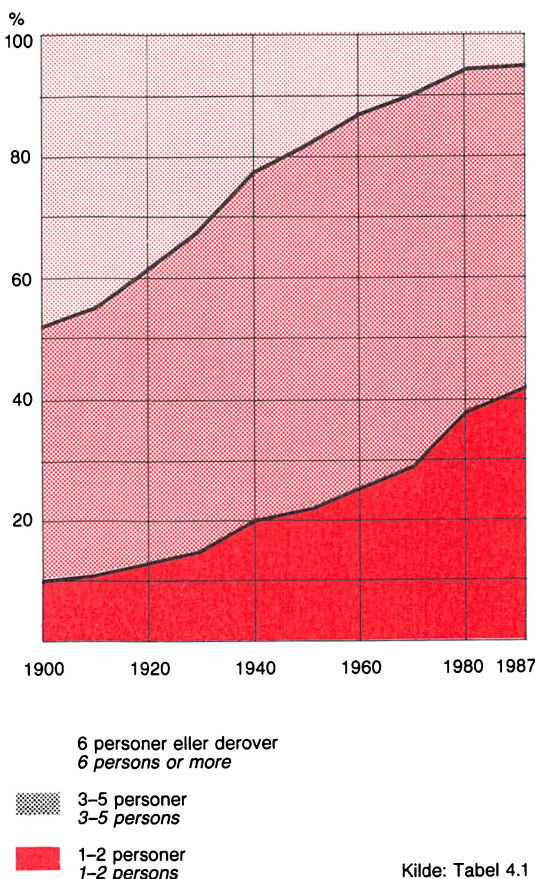
Familiestrukturen

Familien er som nævnt den vigtigste sociale institution i vort samfund. Den har undergået store æn-

4.1.

Befolkningen fordelt efter husstandens størrelse. 1901-1987.

Population by size of household. 1901-1987.

4 Familie

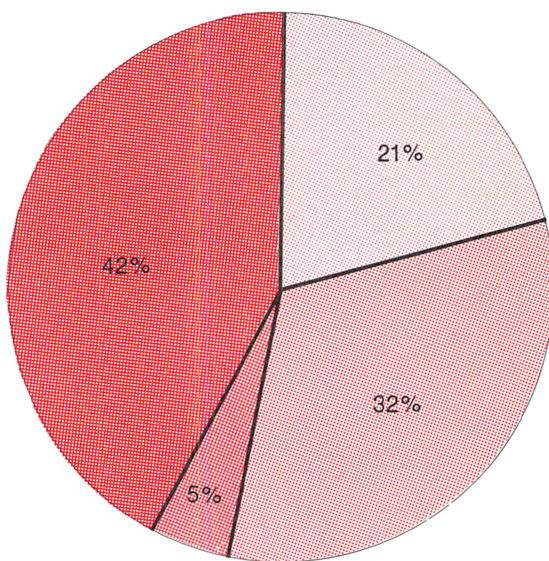
dringer, specielt inden for de seneste 20 år. Det drejer sig om ændringer i både familiens størrelse, sammensætning og funktioner. I dette afsnit vil vi først og fremmest se på familiens størrelse og sammensætning.

Et af de mest markante udviklingstræk er, at familierne og husstandene er blevet mindre i løbet af dette århundrede. Hvis man ser på gennemsnitsstørrelsen for husstandene, var den i 1901 på 4,3 personer og i 1986 2,3 personer. *Figur 4.1* viser den samme udvikling, opdelt på husstandsstørrelse. Det mest markante ved udviklingen er, at der nu er færre, der lever i store husstande på 6 personer eller mere, mens der til gengæld nu er mange flere, der lever i små husstande på 1 og 2 personer.

Befolkningen kan inddeles i forskellige familietyper, opdelt efter om det er enlige eller ægtepar, og om de har børn. Den dominerende familietype er ægtepar med børn, som omfatter næsten halvdelen af befolkningen. Halvdelen af personerne i denne familietype er dog hjemmeboende børn. Hvis vi alene ser på de hjemmeboende børn, boede 83 pct. af disse hos ægtepar med børn, og 17 pct. boede hos enlige med børn. Det skal dog nævnes, at det drejer sig om hjemmeboende børn helt op til 25-års alderen.

4.2. Den voksne befolkning fordelt efter familietype. 1987.

The adult population by family type. 1987.

Enlige uden børn
Single persons without children

Par uden børn
Couples without children

Enlige med børn
Single persons with children

Par med børn
Couples with children

Kilde: Tabel 4.3

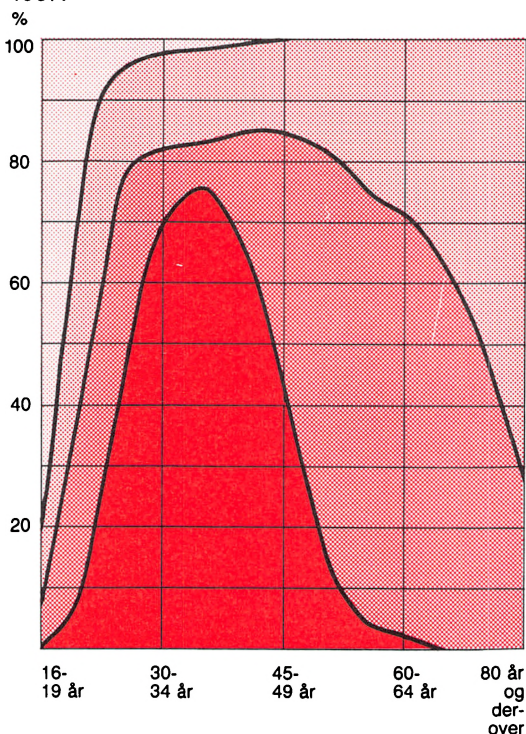
Hvis man begrænser sig til at se på den voksne befolkning på 16 år og derover, viser *figur 4.2*, at de enlige udgør ca. en fjerdedel, og tre fjerdedele bor i parfamilier. Blandt dem, der bor i parfamilier, er 10 pct. hjemmeboende børn.

Blandt de samlevende er der en del, som lever i papirløse ægteskaber. I alt er ca. 20 pct. af parfamilierne papirløst samlevende. Det er dog primært de unge, som lever papirløst og specielt de unge uden børn. Papirløst samlevende er et relativt nyt fænomen, der for mange fungerer som et prøvægteskab. En stor del af dem vælger således at indgå ægteskab, når de får børn.

Der er stor forskel på, hvilke familietyper personer i forskellige aldre befinder sig i. Det skyldes, at de fleste mennesker gennemlever en livscyklus, hvor man starter som enlig – bliver gift/samlevende – får børn – børnene flytter hjemmefra – bliver enlige igen. *Figur 4.3* viser netop, i hvilken familietype befolkningen befinder sig i forskellige aldersgrupper. Kvinder gifter sig eller bliver samlevende

4.3. Befolkningen i forskellige aldre fordelt på familietype. 1987.

Population in selected age groups, by family type. 1987.

Hjemmeboende børn
Children living with their parents

Enlige
Single persons

Samlevende uden børn
Persons living in couples without children

Samlevende med børn
Persons living in couples with children

Kilde: Tabel 4.3

tidligere end mændene, lige som de også er yngre, når de har børn. Til gengæld er flere kvinder end mænd enlige i alderdommen, fordi mændene dør tidligere end kvinderne.

Ægteskab

En af de institutioner, der har undergået størst ændringer i de sidste 20 år, er ægteskabet. Siden midten af 1960'erne er vielsesfrekvensen faldet markant, og siden begyndelsen af 1970'erne er skilsmissefrekvensen steget.

Gennem det meste af dette århundrede er 90-95 pct. af alle mænd og kvinder blevet gift på ét eller andet tidspunkt i deres liv. Siden midten af 1960'erne har dette ændret sig. Det er specielt de unge, som ikke gifter sig i samme omfang som tidligere. Siden 1983 er billedet dog så småt ved at vende igen, således at flere og flere gifter sig, specielt blandt dem, der er over 30 år.

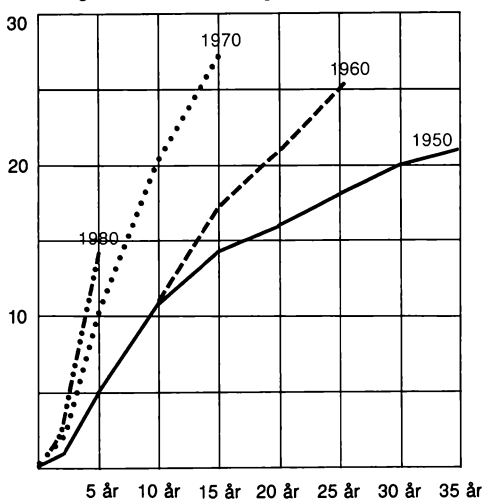
Vielsesalderen er steget markant. I begyndelsen af 1970'erne var den gennemsnitlige vielsesalder ca. 27 år for mænd og ca. 25 år for kvinder, men i 1985 var den 32½ år for mænd og 29½ for kvinder.

Ud over at færre gifter sig, viser skilsmissestatistikken, at flere og flere ægteskaber bliver opløst ved skilsmisse. *Figur 4.4* viser, hvor mange af de ægteskaber, der blev indgået i henholdsvis 1950, 1960, 1970 og 1980, der stadig består efter en år-række. Efter 15 års ægteskab var der ca. 14 pct. af de ægteskaber, der blev indgået i 1950, der var blevet opløst ved skilsmisse, men for de ægte-

4.4. Skilsmissekurver for ægteskaber der er indgået i forskellige år.

Divorces among couples married in specified years.

Procent opløste ægteskaber p.gr. af skilsmisse
Percentage of dissolved marriages due to divorces

Ægteskabets varighed
Duration of marriage

Kilde: Tabel 4.6

skaber, der blev indgået i 1970, var det 27 pct., altså næsten dobbelt så mange. Hvis man ser på kurven for ægteskaber indgået i 1980, må man forvente et endnu større antal skilsmisser efter 15 års ægteskab.

Fødsler

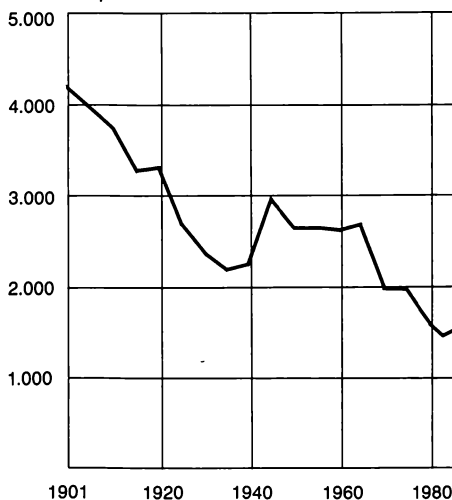
Fødselstallene har varieret en del i løbet af dette århundrede. *Figur 4.5* viser udviklingen i den samlede fertilitet, dvs. antallet af levendefødte børn pr. 1.000 kvinder i alderen 15-49 år. Der er tale om et konstant fald frem til begyndelsen af 1930'erne. Under Anden Verdenskrig skete der en meget kraftig stigning, der kulminerede i 1946. Efter et fald i slutningen af 1940'erne holdt fødselsniveauet sig nogenlunde uændret frem til midten af 1960'erne. Herefter er der sket et fald frem til midten af 1980'erne, hvor der igen er en stigning.

Det stærke fald siden midten af 1960'erne skyldes, at de yngre kvinders fødselsniveau er faldet meget kraftigt, mens de ældre kvinder har haft et moderat fald. Der er således tale om, at kvinderne i et vist omfang har udskudt fødslerne i denne periode. Dette kan nok forklares med kvindernes øgede erhvervsdeltagelse og stigende uddannelsesaktivitet samt bedre muligheder for at planlægge fødslerne. Dette kan blandt andet ses af, at gennemsnitsalderen ved første barns fødsel er steget fra 23 år i 1960'erne til 25 år i 1980'erne.

Der er en klar tendens til, at kvinderne føder færre børn. De kvinder, der blev født i 1920'erne og 1930'erne, fik i gennemsnit ca. 2,3 børn, mens de kvinder, der er født i 1940'erne, fik ca. 2,1 børn i gennemsnit. Alt tyder på, at de kvinder, der blev født i 1950'erne, kun vil få ca. 1,7 børn i gennemsnit.

4.5. Samlet fertilitet. 1901-1986. Total fertility rate. 1901-1986.

Antal levendefødte pr. 1000 kvinder
Live births per thousand women

Kilde: Tabel 4.7

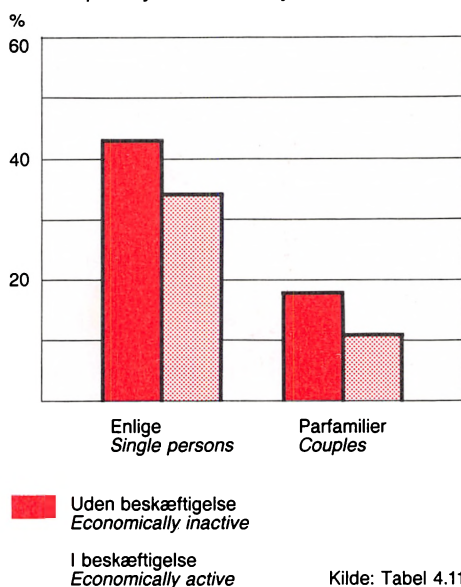
4 Familie

Ensomhed

Det kan være vanskeligt at måle fænomenet ensomhed, men i flere undersøgelser har man spurgt om, hvor ofte folk er uønsket alene. Det er et forholdsvis summarisk spørgsmål, som ikke opfanger de mange aspekter af ensomhed, der kan være tale om. Alligevel kan svarene på dette spørgsmål betragtes som en grov indikator på folks følelse af ensomhed.

4.6. Procentandel af enlige og personer i parfamilier, der ofte/en gang imellem er ensomme. 1987.

Percentage of single persons and couples who are frequently/occasionally alone. 1987.

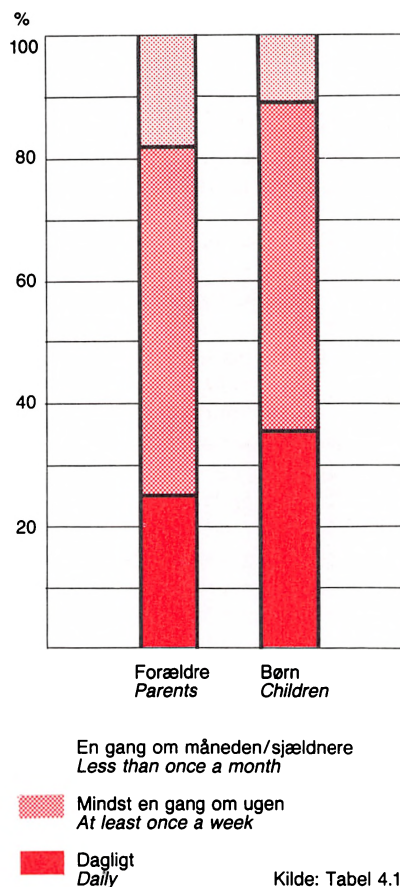
Ifølge en undersøgelse fra 1987 er der 5 pct., der angiver ofte at være uønsket alene, mens 15 pct. angiver at være det en gang imellem, og ca. 10 pct. er det en sjælden gang. Ensomhed optræder først og fremmest blandt enlige og blandt dem, der ikke er i beskæftigelse. Figur 4.6 viser tydeligt, at de enlige uden for erhverv er de mest ensomme, mens de, der lever i parfamilier og samtidig er i erhverv, sjældent føler sig ensomme. Blandt dem, der ikke er i erhverv, er de arbejdsløse en specielt ensom gruppe. 35 pct. af de arbejdsløse følte sig i 1987 ofte eller en gang imellem ensomme, mens dette var tilfældet blandt 28 pct. af pensionisterne. Det viser sig desuden, at kvinderne gennemgående føler sig mere ensomme end mændene.

Familiekontakt

Familien og slægten spiller stadig en stor rolle i de fleste menneskers liv. Selv om der har været en udvikling i retning af, at børnene flytter længe borte fra barndomshjemmet end tidligere, er der

4.7. Kontakt med forældre og udeboende børn. 1987.

Contact with parents and children not living with their parents. 1987.

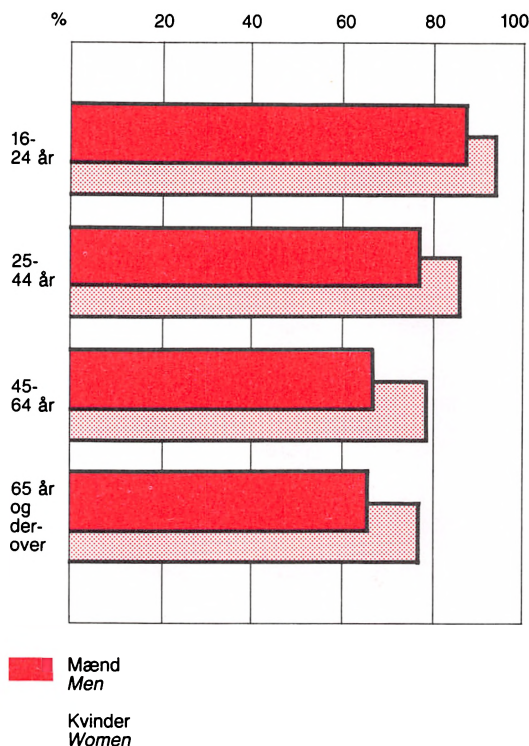
stadig hyppig kontakt mellem forældre og børn. En fjerdedel af den voksne befolkning, der har forældre, som de ikke bor sammen med, har faktisk kontakt med disse dagligt. Denne kontakt kan enten være telefonisk eller ved, at de træffer hinanden. Kontakten med børnene er endnu hyppigere, idet 35 pct. af dem, der har børn, som ikke bor hjemme, dagligt har kontakt med disse, enten telefonisk eller ved at træffe dem.

Den mest almindelige kontaktform er telefonkontakt. 19 pct. ringer dagligt sammen med deres forældre, mens kun 11 pct. træffer deres forældre dagligt, og 26 pct. ringer sammen med deres børn dagligt, mens kun 17 pct. træffer deres børn dagligt.

Det er kvinderne, der har hyppigst kontakt med både deres forældre og børn. Mændene har dog også meget kontakt med deres børn, men der er den væsentlige forskel, at kvinderne benytter den telefoniske kontakt meget mere end mændene.

4.8. Procentandel i forskellige aldersgrupper der har fortrolige venner. 1987.

Percentage of population in selected age groups who have intimate friends. 1987.

Kilde: Tabel 4.15

Fortrolige venner

De fleste mennesker har en gang imellem brug for nogen, de kan lette deres hjerte overfor. Det kan dreje sig om mange forskellige ting, som man ikke ønsker at indvie alle og enhver i. Ofte vil man kunne tale med én i den familie, man bor sammen med, fx ægtefællen eller samleveren, men der kan være situationer, hvor man hellere vil tale med en god ven.

Det viser sig, at langt de fleste kender nogen ud over deres egen familie, som de kan snakke helt fortroligt med. Kvinderne er dog bedre stillet end mændene, idet 84 pct. af kvinderne har fortrolige venner mod 75 pct. af mændene.

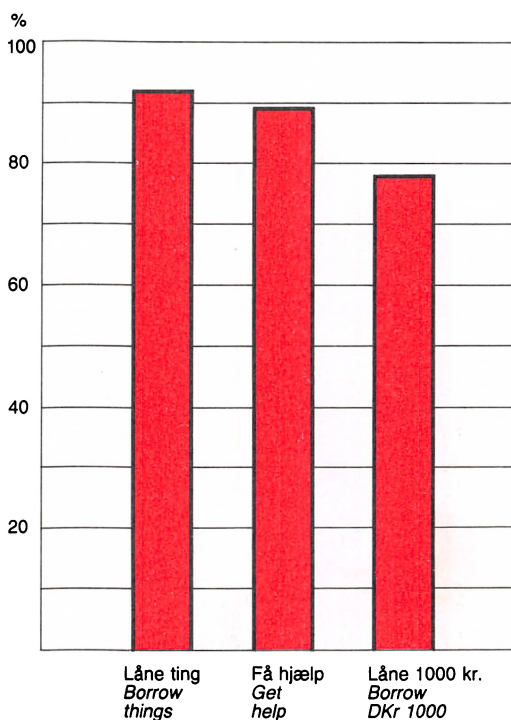
De unge har i højere grad fortrolige venner end de ældre, som man kan se af figur 4.8. Det fremgår også af figuren, at kvinderne i alle aldersgrupper har flere fortrolige venner end mændene.

Praktisk hjælp

Ud over at have kontakt med andre på det mere følelsesmæssige plan er det også rart at kende nogle, der kan hjælpe i praktiske situationer. I en undersøgelse fra 1987 spurgte man, om man

4.9. Procentandel af den voksne befolkning der kender nogle, som vil hjælpe i forskellige situationer. 1987.

Percentage of the adult population who could find someone to help in different situations. 1987.

Kilde: Tabel 4.17

kendte nogen, som ville hjælpe i tre forskellige situationer: (a) hvis man stod og skulle låne noget, fx værktøj, redskaber eller dagligvarer, (b) hvis man stod og manglede hjælp, fx til reparationer, indkøb eller transport, (c) hvis man havde brug for at låne 1.000 kr.

Langt de fleste kender faktisk nogle, der ville hjælpe i disse situationer. Som det fremgår af figur 4.9, kunne 92 pct. få hjælp, hvis de skulle låne forskellige ting, 90 pct. kunne få andre til at hjælpe med personlige tjenester, og 79 pct. kunne låne 1.000 kr., hvis de havde brug for det.

Det er som oftest de ældre mennesker, der ikke kender nogen, der ville hjælpe i forskellige situationer, fx pensionisterne. Desuden angiver folk i hovedstaden og de store byer, at de ikke kan få så meget praktisk hjælp, som folk i de små byer og på landet.

Arbejdsdelingen i hjemmet

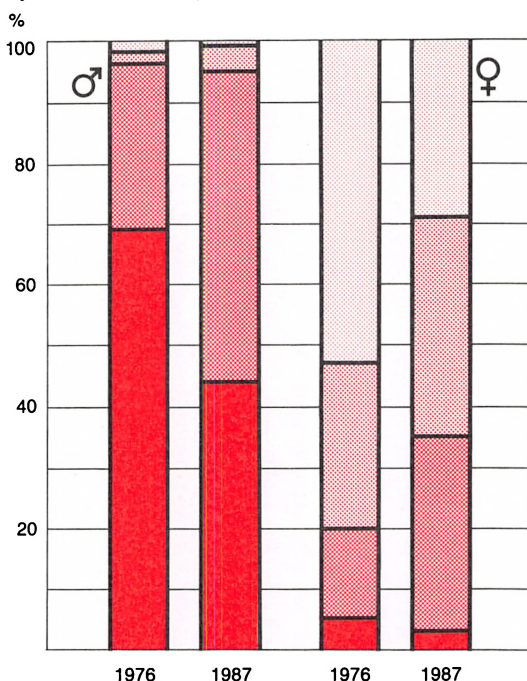
Mændene deltager nu mere i de huslige gøremål end tidligere. Men det er fortsat kvinderne, der tager det største slæb i hjemmet.

I 1987 udførte kvinderne mere end halvdelen af husarbejdet i ca. 65 pct. af alle parfamilierne. Kun

4 Familie

4.10. Parfamilier fordelt efter hvor stor en del af husarbejdet der udføres af manden og kvinden. 1976–1987.

Couples by percentage of domestic chores done by the man and by the woman. 1976–1987.

Procentdel af husarbejdet:
Percentage of domestic chores:

76–100%	26–50%
51–75%	0–25%

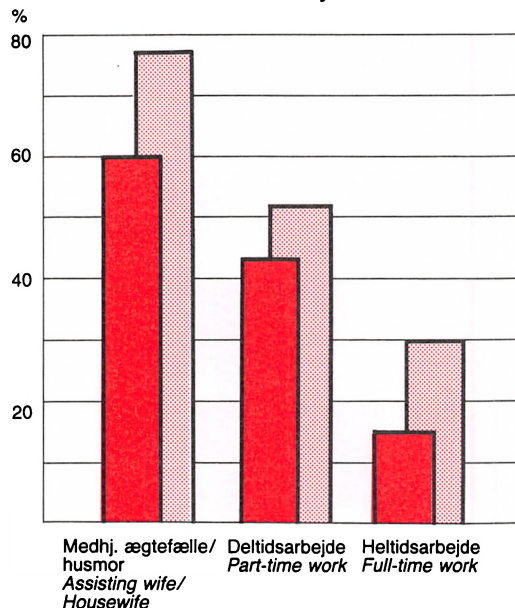
Kilde: Tabel 4.19

i ca. 5 pct. af familierne var det mændene, der lavede mere end halvdelen af husarbejdet. I de resterende 30 pct. af familierne indgik børnene eller betalt hushjælp i arbejdet, så hverken manden eller kvinden udførte over halvdelen af husarbejdet. Som man kan se af figur 4.10, hvor resultaterne fra 1987 er sammenholdt med tilsvarende resultater fra 1976, er der dog sket en markant udvikling i retning af en mere ligelig arbejdsdeling. Mens ca. 53 pct. af kvinderne i 1976 udførte mere end tre fjerdedele af husarbejdet, var det kun tilfældet blandt ca. 29 pct. af kvinderne i 1987. Omvendt udførte mændene i 1976 højst en fjerdedel af husarbejdet i ca. 69 pct. af familierne, mens det i 1987 »kun« var tilfældet i ca. 44 pct. af familierne.

Denne udvikling skal ses på baggrund af en stigning i kvindernes erhvervsdeltagelse. I midten af 1970'erne havde godt halvdelen af de gifte kvinder erhvervsarbejde, men i midten af 1980'erne var det ca. to tredjedele. Kvinderne har altså fået større arbejdsbyrder uden for hjemmet.

4.11. Procentandel af parfamilier, hvor kvinden udfører mere end tre fjerdedele af husarbejdet, opdelt på kvindens erhvervsomfang. 1976–87.

Percentages of couples where the woman does more than three fourths of domestic chores, by the woman's economic activity status. 1976–87.

Kilde: Tabel 4.20

Det viser sig da også, at arbejdsdelingen er mere lige i de familier, hvor kvinden har erhvervsarbejde. Figur 4.11 viser desuden, at de heltidsarbejdende kvinder har en mere ligelig arbejdsdeling i hjemmet end de deltidsarbejdende.

De unge har en mere ligelig arbejdsdeling end de ældre. Der er tale om en vis generationseffekt, som især gør sig gældende i familier, hvor kvinden har erhvervsarbejde. Det vil sige, at de ældre kvinder udfører størstedelen af husarbejdet, selv om de har erhvervsarbejde. Derimod har de yngre kvinder fået gennemført en større grad af ligestilling, specielt når de selv har erhvervsarbejde.

Der er en mere ligelig arbejdsdeling i familier, hvor kvinden har en højere skoleuddannelse. Kvinden udfører mere end tre fjerdedele af husarbejdet i ca. 40 pct. af de familier, hvor kvinden højest har gået 7 år i skole, mens dette kun er tilfældet i ca. 13 pct. af de familier, hvor kvinden har studentereksamen eller hf-eksamen. Dette mønster gør sig gældende i alle aldersgrupper.

Når der er børn i familien, stiger omfanget af huslige gøremål. Der er dog stor forskel i arbejdsdelingen mellem familier med børn og uden børn. Både mænd og kvinder udfører en mindre del af husarbejdet i familier med børn end i familier uden børn. Det skyldes, at børnene i børnefamilierne tager en del af husarbejdet.

Datakilder

Løbende statistik

Den løbende statistik på familieområdet omfatter hovedsageligt de forskellige familiebegivenheder som fødsel, vielse og skilsmisse. Desuden foretages der løbende opgørelser over familie og husstandssammensætning samt papirløse ægteskaber.

Registreringen af fødsler, vielser og skilsmisser går langt tilbage i tiden, til begyndelsen af det forrige århundrede, idet det var oplysninger, der fremgik af kirkebøgerne. Disse oplysninger findes nu i CPR-registreret. Statistik publiceres kvartalsvis (1) og årligt (2). Der findes desuden mere samlede statistikker for længere perioder (3), ligesom der er beskrivende bøger om demografiske forhold (4).

Oplysninger om husstands- og familiesammensætning findes i folke- og boligtællingerne og siden 1980 i Danmarks Statistiks befolkningsstatistikregistre. Der publiceres nu årligt statistik på dette område (5).

De papirløst samlede kan ikke belyses tilfredsstillende ved hjælp af befolkningsstatistikregistreret. Disse belyses i stedet ved løbende stikprøveundersøgelser i forbindelse med Socialforskningsinstitutets og Danmarks Statistiks regelmæssige omnibusundersøgelser. Oplysningerne har siden 1977 været publiceret årligt (6).

Øvrige datakilder

Ud over den løbende statistik om familieforholdene har der været gennemført flere stikprøveundersøgelser, der belyser disse forhold. Disse undersøgelser er primært gennemført i Socialforskningsinstitutet og skal kort omtales i det følgende.

I 1970 gennemførtes »Fertilitetsundersøgelsen«, som skulle belyse, hvilke forhold der indvirker på familiestørrelse og fødslernes placering i familiens livsløb (7).

I 1975 gennemførtes »Familedannelsesundersøgelsen«, som skulle belyse familedannelsesprocessen samt de unge familiers forhold (8).

I 1973 gennemførtes »ægteskabsundersøgelsen«, som skulle belyse befolkningens kendskab og holdninger til ægteskabslovgivningen samt udbredelsen af de papirløse samlivsforhold (9).

Socialforskningsinstitutet gennemfører i disse år en skilsmisseundersøgelse (10).

Desuden er der udkommet en nyttig publikation om ændringerne i familiemønstrene de senere år (11).

Sociale kontaktmønstre er belyst i »Socialbegivenhedsundersøgelsen« i 1982 og i en særlig undersøgelse i to lokalområder (12), og endelig har »Velfærdsundersøgelsen« fra 1976 belyst såvel kontaktmønstre som arbejdsdelingen i hjemmet (13).

1. Danmarks Statistik: Befolkning og valg. Statistiske Efterretninger. Indeholder oplysninger om levendefødte, legale aborter, ind- og udvandrede, viede og skilte i en ret summarisk form.
2. Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser 19... En meget omfattende statistik om fødsler, aborter, dødsfald, vandringer, vielser og skilsmisser. Denne årspublikation er udkommet siden 1931.
3. Det statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-1960. København 1966 (Statistiske undersøgelser Nr.19).
Det statistiske Departement: Ægteskaber, fødte og døde 1941-1955. København 1962 (Statistisk Tabelværk 1962, 1).
Danmarks Statistik: Ægteskaber, fødte og døde 1956-1969. København 1973 (Statistisk Tabelværk 1973, 11).
4. Matthiessen, P.C.: Befolkningens vækst. 3. udgave, København 1979.
Wedebye, Jørgen: Befolkningsforhold. 3. udgave, København 1978.
Matthiessen, P.C.: The Limitation of Family Size in Denmark. København 1985.
5. Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser 19... Årligt siden 1931.
Danmarks Statistik: Befolkning og valg. Statistiske Efterretninger. Indeholder oplysninger om den årlige bolig-tælling, som også medtager familie- og husstandsoplysninger.
6. Danmarks Statistik: Befolkning og valg. Statistiske Efterretninger. Indeholder årlig opgørelse af de papirløst samlede.
7. Bertelsen, Ole og Ussing, Jytte: Familiestørrelse og livsstil. København 1974 (Socialforskningsinstitutets publikation 60).
Mørkeberg, Henrik: Fødslerne placeret i familiens livsforløb. København 1976 (Socialforskningsinstitutets publikation 68).
8. Bertelsen, Ole: Den unge familie i 70'erne. Nogle resultater fra undersøgelsen af familiedannelse og kvinders erhvervsdeltagelse. København 1980 (Socialforskningsinstitutets publikation 99).
Ussing, Jytte: Om abort. København 1979 (Socialforskningsinstitutets publikation 87).
Bertelsen, Ole: Det faldende fødselstal. København 1981 (Socialforskningsinstitutets publikation 104).
9. Koch-Nielsen, Inger: Ægteskabet og loven. København 1975 (Socialforskningsinstitutets publikation 66).
Andersen, Dines: Papirløst samliv blandt de 20-29-årige. København 1976 (Socialforskningsinstitutets meddelelse 18).
10. Koch-Nielsen, Inger: Skilsmisser. København 1983 (Socialforskningsinstitutets publikation 118).
Koch-Nielsen, Inger og Transgaard, Henning: Familiemønstre efter skilsmisse. København 1987 (Socialforskningsinstitutets publikation 155).
11. Christoffersen, Mogens Nygaard: Familien under forandring? København 1987 (Socialforskningsinstitutets publikation 168).
12. Plovsing, Jan; Pruzan, Vita og Majlund, Jens-Erik: Social reformundersøgelser 2. Sociale netværk og holdninger til sociale ydelser. København 1983 (Socialforskningsinstitutets meddelelse 40).
Jensen, Mogens Kjær og Andersen, Dines: Sociale netværk og socialpolitik. København 1987 (Socialforskningsinstitutets publikation 163).
13. Hansen, Erik Jørgen mfl.: Fordelingen af levekårene. Bind 1-5. København 1978-1980 (Socialforskningsinstitutets publikation 82, 1-5). Specielt kan der henvises til bind 2 af publikationen. De enkelte levekårs-komponenter af Søren Geckler mfl.

4 Familie

Befolkningen fordelt efter husstandens størrelse. 1901-1987.

Population by size of Household. Percent. 1901-1987.

Tabel 4.1

	1901	1930	1950	1970	1987
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Antal personer i husstanden:					
2 1 person.....	2	3	5	8	14
3 2 personer.....	8	12	17	22	28
4 3 personer.....	12	18	22	21	20
5 4 personer.....	15	19	23	25	24
6 5 personer.....	15	16	15	14	9
7 6 personer eller flere.....	48	32	18	10	5
8 I alt.....	100	100	100	100	100
9 Gennemsnitligt antal personer pr. husstand.....	4,3	3,7	3,1	2,7	2,3
10 Antal husstande (1.000).....	557	940	1 331	1 801	2 205

Kilde: Det statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-1960. København 1966.
Danmarks Statistik: Folke- og boligtællingen, 9. november 1970. C,2. København 1975.
Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg, 1987:9.

Translation - Front Column, 1-7: population in households consisting of (number of persons); 8: total; 9: average number of persons per household; 10: households in thousands.

Befolkningen fordelt efter ægteskabelig stilling. 1901-1987.

Population by marital status. Percent. 1901-1987.

Tabel 4.2

	Gifte ¹	Ugifte	Enkestand	Fra-skilte	I alt	Antal 1.000
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 1901.....	52	39	9	0	100	1 620
2 1930.....	55	37	7	1	100	2 578
3 1950.....	64	27	7	2	100	3 154
4 1970.....	63	25	8	4	100	3 816
5 1980.....	58	28	8	6	100	4 041
6 1987.....	52	32	9	7	100	4 207

Anm: Omfatter befolkningen i alderen 15 år og derover.
¹ Inkl. separerede.
Kilde: Det statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-1960. København 1966.
Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser. Diverse år.

Translation - Heading, Column 1: married¹; 2: never married; 3: widowed; 4: divorced; 5: total; 6: total, in thousands.
Note: Population aged 15 years and over.
¹ Including separated;

Mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper fordelt efter familietype. 1987.

Men and women in selected age groups, by family type. Percent. 1987.

	Hjemmeboende børn	Enlige		Par ¹		I alt
		uden børn	med børn	uden børn	med børn	
	1	2	3	4	5	6
Procent						
1 <i>Mænd:</i>						
2 16-24 år	53	25	0	17	5	100
3 25-34 år	3	15	0	31	51	100
4 35-44 år	2	11	1	15	71	100
5 45-54 år	1	14	2	48	35	100
6 55-64 år	0	20	0	72	8	100
7 65 år og derover.....	0	30	0	70	0	100
8 Alle	11	19	1	38	31	100
9 <i>Kvinder:</i>						
10 16-24 år	43	23	1	27	6	100
11 25-34 år	2	11	9	16	62	100
12 35-44 år	0	6	10	10	74	100
13 45-54 år	0	11	5	61	23	100
14 55-64 år	0	24	1	75	0	100
15 65 år og derover.....	0	62	0	38	0	100
16 Alle	8	22	4	34	32	100

Tabel 4.3

Anm: Børnefamilier omfatter kun familier, hvor yngste barn er 0-17 år.

¹ Omfatter både ægtepar og papirløst samlevende.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: children living with their parents; 2-3: single persons; 2: without children; 3: with children; 4-5: couples ¹; 4: without children; 5: with children; 6: total.

Front Column, 1-7: males (by age groups); 8: total; 9-15: females (by age groups); 16: total.

Note: Families with children only comprise families where the youngest child is aged 0-17 years.

¹ Comprises married couples and persons living in consensual unions.

Hjemmeboende børn fordelt efter familietype. 1987.

Children living with their parents, by family type. Percent. 1987.

	Enlige ¹	Ægtepar	Papirløse ²	I alt	Antal (1.000)
	1	2	3	4	5
Procent					
1 0- 2 år	7	65	28	100	161
2 3- 6 år	11	72	17	100	215
3 7-17 år	13	78	9	100	741
4 18-25 år	14	80	6	100	226
5 Alle børn	12	76	12	100	1.343

Tabel 4.4

¹ Husstande med kun 1 voksen.

² Omfatter papirløse med fællesbørn og enlige, der bor med andre voksne i husstanden.

Kilde: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg, 1987:9.

Translation - Heading, Column 1: single persons¹; 2: married couples; 3: consensual unions²; 4: total; 5: total, in thousands.

Front Column, 1-4: age groups; 5: all children.

¹ Households comprising only one adult.

² Includes couples living in consensual unions with joint children and single persons, who live with other adults in the household.

4 Familie

**Vielsesfrekvensen for mænd og kvinder
i forskellige aldersgrupper. 1961-1985.**

**Marriage rate for men and women
in selected age groups. 1961-1985.**

Tabel 4.5

	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	Alle
	1	2	3	4	5
Antal viede pr. 1.000 ikke-gifte					
1 Mænd:					
2 1961-1965.....	146	219	125	74	79
3 1966-1970.....	140	186	102	59	75
4 1971-1975.....	84	129	85	56	55
5 1976-1980.....	50	99	78	57	44
6 1981-1985.....	27	71	65	52	34
7 Kvinder:					
8 1961-1965.....	263	198	91	50	57
9 1966-1970.....	245	180	85	47	56
10 1971-1975.....	158	140	85	56	42
11 1976-1980.....	102	114	78	57	34
12 1981-1985.....	60	91	67	50	27

Kilde: Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser. Diverse år.

Translation - Heading, Columns 1-5: persons marrying per thousand non married; 1-4: age groups; 5: total.
Front Column, 1-6: males; 7-12: females.

**Skilsmisser i procent af indgåede ægteskaber
i forskellige år.**

**Percentage of divorces among couples married
in specified years.**

Tabel 4.6

	Ægteskabets indgåelsesår						
	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
	1	2	3	4	5	6	7
Procent ægteskaber opløst ved skilsmisse							
1 Ægteskabets varighed:							
2 5 år.....	5	5	5	6	10	11	14
3 10 år.....	11	10	11	16	20	23	.
4 15 år.....	14	13	17	22	27	.	.
5 20 år.....	16	17	21	27	.	.	.
6 25 år.....	18	20	25
7 30 år.....	20	22
8 35 år.....	21

Kilde: Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser 1985. København 1987.

Translation - Heading, Column 1-7: year of marriage; 1-7: percentage of marriages dissolved by divorce.
Front Column, 1: duration of marriage, in years.

Aldersbetinget og samlet fertilitet 1901-1985.

Age-specific fertility rates and total fertility rate.
1901-1985.

	Kvindens alder						Samlet fertilitet
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	
	år	år	år	år	år	år	
	1	2	3	4	5	6	7
	Antal levendefødte pr. 1.000 kvinder						
1 1901-1920	22	138	196	172	128	58	3 598
2 1921-1930	23	114	146	121	83	35	2 632
3 1931-1940	24	106	126	95	58	22	2 161
4 1941-1950	34	146	158	114	65	21	2 698
5 1951-1960	41	165	153	91	45	14	2 546
6 1961-1970	44	162	150	80	34	8	2 398
7 1971-1980	24	124	130	60	19	3	1 803
8 1981-1985	11	83	113	57	16	2	1 418

Tabel 4.7

Anm: *Aldersbetinget fertilitetskoefficient*: Antal levendefødte pr. år født af mødre i en given aldersklasse pr. 1 000 kvinder i den pågældende aldersklasse.

Samlet fertilitet: Det antal levendefødte, som 1 000 kvinder ville sætte i verden i løbet af de fertile aldre fra 15 til 49 år, hvis ingen af de 1 000 kvinder døde før det fyldte 50.år, og de i hver aldersklasse fødte netop så mange børn som angivet ved årets fertilitetskoefficienter.

Kilder: Det statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-1960. København 1966.

Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser 1985. København 1987.

Translation - heading, Column 1-6: age-specific fertility rates; 7: total fertility; 1-7: live births per thousand women.

Note: Age-specific fertility rates: annual number of live births to women in a specified age group, per thousand women in the age group.

Total fertility: number of children that would be born alive to thousand women during the reproductive period of their lives (ages 15-49, if all thousand women lived to be 50 years old, and if at each age they experienced the given year's age-specific fertility rates.

Aldersbetinget og samlet abortkoefficient. 1974-1985.

Age-specific abortion rates and total abortion rate.
1974-1985.

	Kvindens alder						Samlet abortkoefficient
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	
	år	år	år	år	år	år	
	1	2	3	4	5	6	7
	Antal aborter pr. 1.000 kvinder						
1 1974-1976	24	31	31	29	23	11	748
2 1977-1979	24	30	26	24	20	9	667
3 1980-1982	20	29	24	21	17	9	607
4 1983-1985	17	29	23	18	14	7	545

Tabel 4.8

Anm: *Aldersbetinget abortkoefficient*: Antal legale aborter pr. år blandt kvinder i en given aldersklasse pr. 1 000 kvinder i den pågældende aldersklasse.

Samlet abortkoefficient: Det antal legale aborter som ville blive foretaget pr. 1 000 kvinder i løbet af de fertile aldre 15-49 år, hvis ingen af de 1 000 kvinder døde før det fyldte 50.år, og der i hver aldersklasse blev foretaget netop det antal legale aborter som angivet ved årets aldersbetingede abortkoefficienter.

Kilde: Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser 1985. København 1987.

Translation - Heading, Column 1-6: woman's age; 1-7: number of abortions per thousand women; 7: total abortion rate.

Note: Age-specific abortion rates: Annual number of legal abortions performed on women in a specified age group, per thousand women in the age group.

Total abortion rate: number of legal abortions that would be performed on thousand women during the reproductive period of their lives (ages 15-49 years), if all thousand women lived to be 50 years old, and if at each age they experienced the given year's age-specific abortion rates.

4 Familie

Procentandel af kvinder der har født mindst 1 barn.

Percentage of women who have given birth to at least 1 child.

Tabel 4.9

	Kvindens alder				
	20 år	25 år	30 år	35 år	40 år
	1	2	3	4	5
Procentandel					
1 <i>Kvindens fødselsår:</i>					
2 1907/08.....	16	45	65	72	74
3 1924/25.....	23	60	76	80	81
4 1945.....	25	67	86	90	91
5 1950.....	21	63	82	87	.
6 1955.....	16	54	75	.	.
7 1960.....	12	42	.	.	.
8 1965.....	7

Anm: 1907/08 og 1924/25 indgår alle fødsler. Fra 1945 omfatter det kun levendefødte.

Kilde: Danmarks Statistik: Ægteskaber, fødte og døde 1941-1955. København 1962.

Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser 1985.

Translation - Heading, Column 1-5: Woman's age.

Front Column, 1-8: woman's year of birth.

Note: 1907/08 and 1924/25 include all births.

From 1945 only live births are included.

Antallet af levendefødte børn pr. 1.000 kvinder på forskellige alderstrin.

Cumulative fertility rates (per thousand women) at selected age levels.

Tabel 4.10

	Født inden kvindens					
	20 år	25 år	30 år	35 år	40 år	50 år
	1	2	3	4	5	6
Antal børn pr.1.000 kvinder						
1 <i>Kvindens eget fødselsår:</i>						
2 1901/02.....	119	692	1 341	1 818	2 095	2 209
3 1921/22.....	135	874	1 635	2 109	2 310	2 362
4 1925/26.....	170	928	1 688	2 127	2 317	2 354
5 1935/36.....	210	1 064	1 858	2 227	2 338	2 353
6 1940/41.....	226	1 094	1 795	2 116	2 201	.
7 1945/46.....	230	990	1 686	1 965	2 042	.
8 1950/51.....	187	859	1 480	1 761	.	.
9 1955/56.....	132	692	1 262	.	.	.
10 1960/61.....	90	508

Kilde: Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser 1985. København 1987.

Translation - Heading, Columns 1-6: children ever born alive to thousand women under the age of; 1: 20 years; 6: 50 years.

Front Column, 1-10: woman's year of birth.

Procentandel der ofte/en gang imellem er ensomme, opdelt på køn, familiesituation og beskæftigelse. 1987.

Percentage of men and women who are frequently/occasionally alone, by family situation and employment status. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
Procentandel			
1 <i>Enlige:</i>			
2 I beskæftigelse	36	32	34
3 Uden beskæftigelse.....	47	40	43
4 Alle	41	37	39
5 <i>Bor sammen med andre voksne:</i>			
6 I beskæftigelse	10	14	11
7 Uden beskæftigelse.....	11	23	18
8 Alle	11	18	14

Tabel 4.11

Anm: Spørgsmålet var: *Sker det nogensinde, at De er alene, selv om De egentlig havde mest lyst til at være sammen med andre?*
Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns 1: males; 2: females; 3: total.
Front Column, 1: single persons; 2: in employment; 3: without a job; 4: total; 5: live with other adults; 6: in employment; 7: without a job; 8: total.
Note: The question asked was: Does it ever happen that you are alone although you would have preferred company?

Procentandel i forskellige aldersgrupper der ofte/en gang imellem er ensomme. 1987.

Percentage of population who are frequently/occasionally alone, by selected age groups. 1987.

	Enlige 1	Bor sammen med andre voksne 2	Alle 3
Procentandel			
1 16-24 år	25	20	21
2 25-34 år	41	16	20
3 35-44 år	41	11	16
4 45-54 år	47	12	18
5 55-64 år	44	10	18
6 65-74 år	39	14	23
7 75 år og derover.....	41	9	29
8 Alle	39	14	20

Tabel 4.12

Anm: Spørgsmålet var: *Sker det nogensinde, at De er alene, selv om De egentlig havde mest lyst til at være sammen med andre?*
Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns 1: single persons; 2: live with other adults; 3: total.
Front Columns, 1-7: age groups; 8: total.
Note: The question asked was: Does it ever happen that you are alone although you would have preferred company?

4 Familie

Kontakten til forældre og børn. 1987.

Frequency of contact between parents
and children. Percent. 1987.

Tabel 4.13

	Omtrent dagligt	Ugent- ligt	Mindst én gang om måned	Sjæld- nere	I alt
	1	2	3	4	5
Procent					
1 Kontakt med forældre ¹ :					
2 Træffer dem	11	36	30	23	100
3 Telefonkontakt	19	55	15	11	100
4 Har kontakt ²	25	57	14	4	100
5 Kontakt med børn ¹ :					
6 Træffer dem	17	47	25	11	100
7 Telefonkontakt	26	57	10	7	100
8 Har kontakt ²	36	53	8	3	100

¹ Forældre og børn som man ikke bor sammen med.

² Enten træffer dem eller taler i telefon med dem.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: almost daily; 2: weekly; 3: at least once a month; 4: less frequently; 5: total.

Front Column, 1: parents¹; 2: meet them; 3: telephone contact; 4: in contact²; 5: children¹; 6: meet them; 7: telephone contact; 8: in contact².

¹ Parents and children not living in same dwelling.

² Either meet them or speak to them by telephone.

Procentandel i forskellige aldersgrupper der har kontakt med deres forældre og børn dagligt. 1987.

Percentage of men and women who are daily in
contact with their parents and children, by
selected age groups. 1987.

Tabel 4.14

	Kontakt med forældre ¹		Kontakt med børn ¹	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
	1	2	3	4
Procentandel				
1 16-24 år	29	41
2 25-34 år	17	30
3 35-44 år	16	25	26	33
4 45-54 år	16	36	32	35
5 55-64 år	19	42	38	35
6 65-74 år	31	41
7 75 år og derover	34	42
8 Alle	19	32	32	37

Anm: Procentandel der enten træffer eller taler i telefon med børn/forældre.

¹ Forældre og børn som man ikke bor sammen med.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-2: parents¹; 1: males; 2: females; 3-4: children; 3: males; 4: females.

Front Columns, 1-7: age groups; 8: total.

Note: Percentage of men and women who either meet or speak to their children/parents by telephone.

¹ Parents and children not living in same dwelling.

Procentandel i forskellige aldersgrupper der har venner, de kan tale fortroligt med. 1987.

Percentage of men and women having friends with whom they can speak intimately, by selected age groups. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 16-24 år	87	94	90
2 25-34 år	79	89	84
3 35-44 år	77	83	80
4 45-54 år	71	80	75
5 55-64 år	62	78	70
6 65-74 år	69	79	74
7 75 år og derover.....	60	75	69
8 Alle	75	84	79

Tabel 4.15

Anm: Spørgsmålet var: *Bortset fra medlemmer af Deres egen familie har De så nogen, som står Dem nær, og som De kan snakke helt fortroligt med?*

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total. Front Column, 1-7: age groups; 8: total.

Note: The question asked was: *Apart from members of your own family do you have any friends with whom you can speak intimately?*

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har venner, de kan tale fortroligt med. 1987.

Percentage of men and women having friends with whom they can speak intimately, by selected employment status groups. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Landmænd	78	..	79
2 Selvstændige i øvrigt.....	71	..	75
3 Medhjælpende ægtefæller.....	..	77	77
4 Højere funktionærer.....	75	92	78
5 Mellemfunktionærer.....	77	93	85
6 Lavere funktionærer	77	89	85
7 faglærte arbejdere	82	..	83
8 Ikke-faglærte arbejdere.....	73	79	76
9 Arbejdsløse	82	85	84
10 Pensionister.....	65	75	70
11 Husmødre	77	77
12 Uddannelsessøgende	82	95	90
13 Alle	75	84	79

Tabel 4.16

Anm: Spørgsmålet var: *Bortset fra medlemmer af Deres egen familie har De så nogen, som står Dem nær, og som De kan snakke helt fortroligt med?*

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.

Front Column, 1: farmers; 2: other self employed; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: in intermediate levels; 6: in lower levels; 7: skilled workers; 8: unskilled workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total.

Note: The question asked was: *Apart from members of your own family do you have any friends with whom you can speak intimately?*

4 Familie

Procentandel i forskellige aldersgrupper der kender nogen, der vil yde dem praktisk hjælp. 1987.

Percentage of men and women who could find someone to render them practical help, by selected age groups. 1987.

Tabel 4.17

	16-24 år	25-44 år	45-64 år	65 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5
	Procentandel				
1 Låne værktøj o.l. ¹ :					
2 Mænd	97	95	93	80	93
3 Kvinder	96	97	87	78	91
4 Alle	97	96	90	79	92
5 Personlige tjenester ² :					
6 Mænd	96	94	90	79	91
7 Kvinder	94	95	85	78	89
8 Alle	95	95	87	78	90
9 Låne Penge ³ :					
10 Mænd	80	88	80	68	81
11 Kvinder	82	85	74	62	77
12 Alle	81	86	77	65	79

Anm: Spørgsmålet var: *Kender De nogen, som ville hjælpe Dem i følgende situationer (gælder ikke samboende samt forældre og børn):*

¹ Hvis De en dag stod og skulle låne værktøj, redskaber, dagligvarer o.l.?

² Hvis De stod og manglede hjælp til reparation, indkøb, transport o.l.?

³ Hvis De havde brug for at låne 1.000 kr.?

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns 1-4: age groups; 5: total.

Front Column, 1: borrow tools from etc.; 2: males; 3: females; 4: total; 5: personal favours; 6: males; 7: females; 8: total; 9: borrow money from; 10: males; 11: females; 12: total.

Note: The question asked was: *Do you know someone who would help you in the following situations? (do not apply to persons living together plus parents and children):*

¹ If you need to borrow tools, implements, everyday commodities etc.?

² If you need help for repairs, shopping, transport etc.?

³ If you need to borrow dkr. 1 000?

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der kender nogen, der vil yde dem praktisk hjælp. 1987.

Percentage of men and women who could find someone to render them practical help, by selected employment status groups. 1987.

Tabel 4.18

	Låne værktøj o.l. ¹	Personlige tjenester ²	Låne penge ³
	1	2	3
	Procentandel		
1 Landmænd	98	94	82
2 Selvstændige i øvrigt	94	92	92
3 Medhjælpende ægtefæller	96	98	83
4 Højere funktionærer	97	97	90
5 Mellemfunktionærer	95	94	89
6 Lavere funktionærer	97	94	87
7 faglærte arbejdere	96	95	86
8 Ikke-faglærte arbejdere	94	93	78
9 Arbejdsløse	90	87	77
10 Pensionister	79	78	63
11 Husmødre	87	83	77
12 Uddannelsessøgende	96	95	78
13 Alle	92	90	79

Anm: Spørgsmålet var: *Kender De nogen, som ville hjælpe Dem i følgende situationer (gælder ikke samboende samt forældre og børn):*

^{1,2,3} se note 1-3 i tabel 4.17.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: borrow tools from etc.; 2: personal favours; 3: borrow money from.

Front Column, 1: farmers; 2: other self employed; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: in intermediate levels; 6: in lower levels; 7: skilled workers; 8: unskilled workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total.

Note: The question asked was: *Do you know someone who would help you in the following situations? (do not apply to persons living together plus parents and children):*

^{1,2,3} see note 1-3 in table 4.17.

Mænd og kvinders procentandel af huslige gøremål i parfamilier. 1976-1987.

Married/cohabiting couples by percentage of domestic chores done by the man and by the woman. 1976-1987.

	Mænd		Kvinder	
	1976	1987	1976	1987
	1	2	3	4
Procent				
1 Procentandel af husarbejdet:				
2 0- 25 pct.	69	44	5	3
3 26- 50 pct.	27	51	15	32
4 51- 75 pct.	2	4	27	36
5 76-100 pct.	2	1	53	29
6 I alt	100	100	100	100

Tabel 4.19

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets velfærdsundersøgelse 1976 samt Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-2: males; 3-4 females. Front Column, 1-5: percentage of domestic chores; 6: total.

Parfamilier fordelt efter kvindens andel af husarbejdet, opdelt efter kvindens erhvervsstatus. 1987.

Married/cohabiting couples by the woman's percentage of domestic chores analysed by the woman's status. 1987.

	Kvindens andel af husarbejdet				I alt
	0-25 pct.	26-50 pct.	51-75 pct.	76-100 pct.	
	1	2	3	4	5
Procent					
1 Kvindens erhvervsstatus:					
2 Arbejder 39 timer eller mere	4	53	28	15	100
3 Arbejder 21-38 timer	1	33	35	31	100
4 Arbejder 1-20 timer	1	16	33	51	100
5 Arbejdsløs	4	28	35	33	100
6 Medhjælpende ægtefælle	0	10	19	71	100
7 Husmoder	0	16	32	52	100
8 Pensionist	2	28	30	40	100
9 Alle	2	35	32	31	100

Tabel 4.20

Anm: Omfatter kvindens procentdel af den samlede tid, der bliver brugt i familien til huslige gøremål, fx madlavning, rengøring, indkøb, tøjvask, reparationer osv.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-4: woman's percentage; 5: total. Front Column, 1: woman's status; 2: works 39 hours or more; 3: works 21-38 hours; 4: works 1-20 hours; 5: unemployed; 6: assisting spouses; 7: homemakers; 8: pensioners; 9: total.

Note: Comprises the woman's percentage of total time spent on domestic chores by the family, e.g. cooking, cleaning, shopping, washing, repairs etc.

4 Familie

Kvindens andel af husarbejdet opdelt efter kvindens alder og erhvervsstatus. 1987.

Percentage of domestic chores done by the woman analysed by age and status. 1987.

Tabel 4.21

	20-29 år	30-44 år	45-59 år	60-69 år	70 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5	6
Procent						
1 Kvinden i erhverv:						
2 0- 25 pct.	3	2	3	5		3
3 26- 50 pct.	48	35	24	23		35
4 51- 75 pct.	34	41	37	25		38
5 76-100 pct.	15	22	36	47		24
6 I alt	100	100	100	100		100
7 Kvinden uden for erhverv:						
8 0- 25 pct.	3	1	4	3	7	3
9 26- 50 pct.	42	13	16	29	26	26
10 51- 75 pct.	36	37	32	35	26	33
11 76-100 pct.	19	49	48	33	41	38
12 I alt	100	100	100	100	100	100

Anm: Omfatter kvindens procentdel af den samlede tid, der bliver brugt i familien til huslige gøremål, fx madlavning, rengøring, indkøb, tøjvask, reparationer osv.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstitutets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-5: age groups; 6: total.

Front Column, 1: economically active women; 6: total; number of respondents; 7: economically inactive women; 12: total; number of respondents. Note: Comprises the woman's percentage of total time spent on domestic chores by the family, e.g. cooking, cleaning, shopping, washing, repairs etc.

Mandens og kvindens andel af husarbejdet opdelt efter kvindens skoleuddannelse. 1987.

Percentage of domestic chores done by the man and by the woman analysed by the woman's general education. 1987.

Tabel 4.22

	Kvindens skoleuddannelse				Alle
	-7 år	8-9 år	Realeks. /10.kl.	Stud./hf eksamen	
	1	2	3	4	5
Procent					
1 Kvindens andel:					
2 0- 25 pct.	3	2	2	1	3
3 26- 50 pct.	23	29	38	46	32
4 51- 75 pct.	33	37	39	40	36
5 76-100 pct.	41	32	21	13	29
6 I alt	100	100	100	100	100
7 Mandens andel:					
8 0- 25 pct.	54	49	36	25	44
9 26- 50 pct.	39	46	59	70	51
10 51- 75 pct.	5	4	4	5	4
11 76-100 pct.	2	1	1	0	1
12 I alt	100	100	100	100	100

Anm: Omfatter kvindens procentdel af den samlede tid, der bliver brugt i familien til huslige gøremål, fx madlavning, rengøring, indkøb, tøjvask, reparationer osv.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstitutets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns, 1-4: woman's general education; 1: -7 years; 2: 8-9 years; 3: »real« exam/tenth class; 4: upper secondary school exam; 5: total.

Front Column, 1: the woman's percentage; 6: total; 7: the man's percentage; 12: total; number of respondents.

Note: Comprises the woman's percentage of total time spent on domestic chores by the family, e.g. cooking, cleaning, shopping, washing, repairs etc.

SUNDHED

5

5 Sundhed

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	
Nr.	FIGURER	Side	5.1	Middellevetiden på forskellige alderstrin. 1901-1985.....	71
5.1.	Middellevetiden for mænd og kvinder på forskellige alderstrin. 1900-1986.	60	5.2	Indeks for dødeligheden i forskellige aldersgrupper. 1931-1985.....	71
5.2.	Udviklingen i dødsårsagerne blandt mænd. 1931-1985. Indeks, 1931 = 100. Aldersstandardiseret.....	61	5.3	Udviklingen i dødsårsager blandt mænd. 1931-1985.....	72
5.3.	Udviklingen i dødsårsagerne blandt kvinder. 1931-1985. Indeks, 1931 = 100. Aldersstandardiseret.	61	5.4	Udviklingen i dødsårsager blandt kvinder. 1931-1985.	72
5.4.	Dødeligheden blandt mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper. 1970-1980. Indeks, alle i erhverv = 100. Aldersstandardiseret.	62	5.5	Dødsquotienter for udvalgte dødsårsager. 1985.....	73
5.5.	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der har langvarige helbredsproblemer. 1986.....	63	5.6	Indeks for dødelighed i forskellige bopælsområder. 1985.....	73
5.6.	Procentandel af mænd og kvinder, der har følgende former for fysisk ubehag. 1986-87.....	64	5.7	Indeks for dødelighed blandt mænd i forskellige arbejdsstillingsgrupper. 1970-1980.....	74
5.7.	Procentandel af mænd og kvinder, der har følgende former for psykisk ubehag. 1986-87.....	64	5.8	Indeks for dødelighed blandt kvinder i forskellige arbejdsstillingsgrupper. 1970-1980.....	74
5.8.	Procentandel af mænd og kvinder, der har problemer med sanser og funktioner. 1986-87.....	65	5.9	Procentandel i forskellige aldersgrupper der har været i kontakt med læger inden for 3 måneder. 1986-87.....	75
5.9.	Befolkningen i forskellige aldersgrupper fordelt efter, hvor mange egne tænder de har tilbage. 1986-87.....	65	5.10	Antal udskrevne individer fra somatiske sygehusafdelinger. 1985.	75
5.10.	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der har taget medicin inden for 14 dage. 1986-87.....	66	5.11	Antal heldøgnspatienter på psykiatriske hospitaler o.l. 1976-1987.....	76
5.11.	Procentandel der er rygere. 1970-1986/87.....	66	5.12	Nyopståede kræfttilfælde blandt mænd 1943-1985.....	76
5.12.	Forbruget af alkoholholdige drikkevarer. 1900-1985.....	67	5.13	Nyopståede kræfttilfælde blandt kvinder 1943-1985.....	77
5.13.	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der drikker 5 eller flere genstande på en hverdag. 1986-87.....	68	5.14	Procentandel af den voksne befolkning, der har allergiske lidelser. 1986-87.	77
5.14.	Kvindernes kostindtagelse i forhold til mænd. 1985.....	69	5.15	Procentandel i forskellige aldersgrupper der har varige problemer med helbredet. 1976-1986.....	78
5.15.	Kostindtagelsen i socialgruppe I i forhold til socialgruppe V. 1985.	70	5.16	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har en langvarig sygdom. 1986-87.....	78
			5.17	Procentandel af mænd og kvinder der er generet af følgende former for fysisk ubehag. 1986-87.....	79
			5.18	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der er generet af følgende former for fysisk ubehag. 1986-87.....	79
			5.19	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der er generet af følgende former for fysisk ubehag. 1986-87.	80
			5.20	Procentandel af mænd og kvinder, der angiver at lide af følgende former for psykisk ubehag. 1976-1986.....	80
			5.21	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der lider af følgende former for psykisk ubehag. 1986-87.....	81
			5.22	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der lider af følgende former for psykisk ubehag. 1986-87.....	81
			5.23	Procentandel af mænd og kvinder, der har besvær med følgende sanser og funktioner. 1986-87.....	82
			5.24	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der har besvær med følgende sanser og funktioner. 1986-87.....	82

5.25	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har besvær med følgende sanser og funktioner. 1986-87.	83
5.26	Procentandel af mænd og kvinder, der har taget følgende former for medicin inden for 14 dage. 1986-87.	83
5.27	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der har taget følgende former for medicin inden for 14 dage. 1986-87.	84
5.28	Huller i tænderne blandt børn i 1. skoleklasse. 1972-1984.	84
5.29	Befolkningen i forskellige aldersgrupper fordelt efter, hvor mange tænder de har tilbage. 1986-87.	85
5.30	Befolkningen i forskellige stillingsgrupper fordelt efter, hvor mange tænder de har tilbage. 1986-87.	85
5.31	Procentandel der er rygere. 1970-1986/87.	86
5.32	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der ryger dagligt. 1986-87.	86
5.33	Det ugentlige alkoholforbrug blandt mænd og kvinder. 1976-1985.	87
5.34	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der drikker 5 eller flere genstande på en hverdag. 1986-87.	87
5.35	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der drikker 5 eller flere genstande på en hverdag. 1986-87.	88
5.36	Kostsammensætningen blandt mænd og kvinder. 1985.	88
5.37	Kostsammensætningen i forskellige social grupper. 1985.	89
5.38	Dødelighedsoplysninger for de nordiske lande.	89

Indledning

I internationale beskrivelser af levevilkår indtager helbredsforholdene en central placering. Det skyldes, at et godt helbred af mange betragtes som det egentlige mål på et godt liv, og at helbreddet har stor indflydelse på de øvrige levevilkår, fx arbejdsevnen, indtjeningsmulighederne, fritidsanvendelsen mv.

I daglig tale volder det ingen vanskeligheder at anvende begreber som »et godt helbred«. Det, der forstås ved et godt helbred, stemmer imidlertid ikke overens med de lægelige definitioner og er ikke præcist nok, når man ønsker at sammenligne forskellige befolkningsgruppers helbredsforhold. Vanskelighederne med at definere og måle sundhed eller »godt helbred« hænger også sammen med, at sundhedstilstanden og sygdomsmønstret ændrer sig betydeligt med tiden. Dette medfører, at de krav, der almindeligvis stilles til »et godt helbred«, ændres. Desuden præges sygdomsopfattelsen af, hvilke behandlingsmuligheder der findes på det pågældende tidspunkt. Endelig må man være opmærksom på, at sygdomsopfattelsen kan være forskellig i forskellige befolkningsgrupper.

Ifølge WHO's (Verdenssundhedsorganisationens) sundhedsdefinition bør sundhed ikke blot opfattes som fravær af sygdom og gener, men som en tilstand af fysisk, psykisk og socialt velbefindende. Det, der udtrykkes med denne definition, er en ønskelig tilstand, og det afhænger af det omgivende samfund, hvad der konkret skal forstås ved såvel fysisk, psykisk som socialt velbefindende. De lægelige definitioner, der gennem tiderne har været anvendt til måling af sundhed, har derimod hovedsagelig sigtet på at måle fravær af sygdom.

De anvendte mål for sundhed er ofte udviklet til forskellige formål og er derfor ikke lige velegnede som mere generelt mål for sundheden. Der er således stor forskel på de mål, der danner grundlag for sygdomsbehandling, de mål, der anvendes til foranstaltninger mod sygdom, og de mål, der er udviklet med henblik på at belyse den enkeltes funktionsevne eller velbefindende i relation til det omgivende samfund.

Dette kapitel indeholder først en omtale af dødeligheden, hvor der er lagt stor vægt på de forskellige dødsårsager. Befolkningens sundhedstilstand er belyst gennem resultater fra nogle interviewundersøgelser. Det drejer sig bl.a. om, hvorvidt folk er plaget af forskellige former for fysisk og psykisk ubehag, samt om de har problemer med nogle vigtige funktioner, fx problemer med førlighed, syns- og høresanser o.l. Herefter følger en omtale af befolkningens medicinforbrug og tandtilstand. Endelig vises nogle resultater fra undersøgelser om alkoholforbrug, rygning og kostsammensætningen.

Dødelighed

Dødelighedsoplysninger er meget centrale for vurderingen af sundhedsudviklingen, men de kan kun indirekte sige noget om befolkningens sundhed. Dødeligheden er blot toppen af isbjerget, idet man kun ser på den del af sygdommene og ulykkerne, der får en dødelig udgang. Der er imidlertid en lang tradition for at anvende dødelighedsoplysninger. Det skyldes især, at man siden forrige århundrede har haft en god registrering af alle dødsfald gennem dødsattester, kirkebøger og folkeregistre.

Det mest summariske mål for dødeligheden har man i middellevetiden, der udtrykker det antal år, som personer på forskellige alderstrin i gennemsnit har tilbage at leve i. Middellevetiden beregnes ud fra dødelighedserfaringerne på forskellige tidspunkter. Det er vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om beregnede størrelser, som ændres i takt med, at dødeligheden i forskellige aldersgrupper ændres.

Som det fremgår af figur 5.1 har middellevetiden i Danmark været stigende i dette århundrede især for kvindernes vedkommende. I 1985/86 kunne nyfødte piger forvente at leve i 77,5 år, mens nyfødte drenge kun kunne forvente at leve i 71,6 år. Ved århundredeskiftet kunne de nyfødte piger forvente at leve i 56,2 år og drengene i 52,9 år. Der har altid været en forskel i middellevetid mellem mænd og kvinder, og den eksisterer i næsten alle lande. I Danmark er denne forskel blevet større og større siden 1930'erne. I begyndelsen af 1930'erne var kvindernes middellevetid ved fødslen ca. 3 pct. længere end mændenes, men i begyndelsen af 1980'erne var forskellen vokset til 8 pct. Det er desuden værd at bemærke, at mens middellevetiden for kvinder er vokset konstant i dette århundrede på alle alderstrin, så er der ikke sket nogen nævneværdig ændring af mændenes middellevetid siden 1950'erne bortset fra middellevetiden ved fødslen.

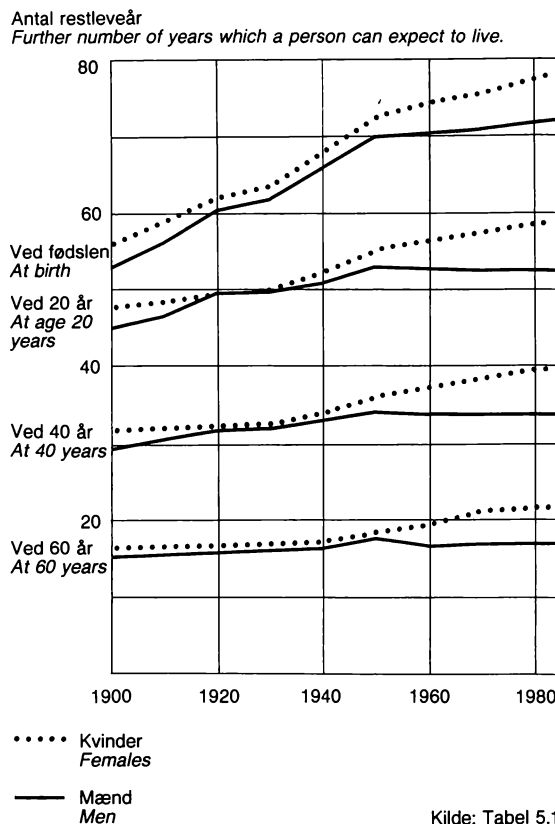
Som nævnt varierer den beregnede middellevetid med dødeligheden i de forskellige aldersgrupper. Dødeligheden er specielt faldet kraftigt for de yngre aldersgrupper, og kvindernes dødelighed er faldet kraftigere end mændenes, når man ser bort fra de yngste aldersgrupper.

I slutningen af 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne er der sket en væsentlig ændring i udviklingen i dødeligheden, idet der er sket en opbremsning af faldet eller endog en stigning i dødeligheden for visse grupper. Dette gør sig specielt gældende for mændene, men også for en stor del af kvinderne. Dog er de ældre kvinders dødelighed fortsat med at falde. Man kan altså konstatere, at på et tidspunkt, hvor den økonomiske vækst i samfundet virkelig sætter ind (i slutningen af 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne),

Figur 5.1

Middellevetiden for mænd og kvinder på forskellige alderstrin. 1900–1986.

Expectation of life for men and women at selected ages. 1900–1986.

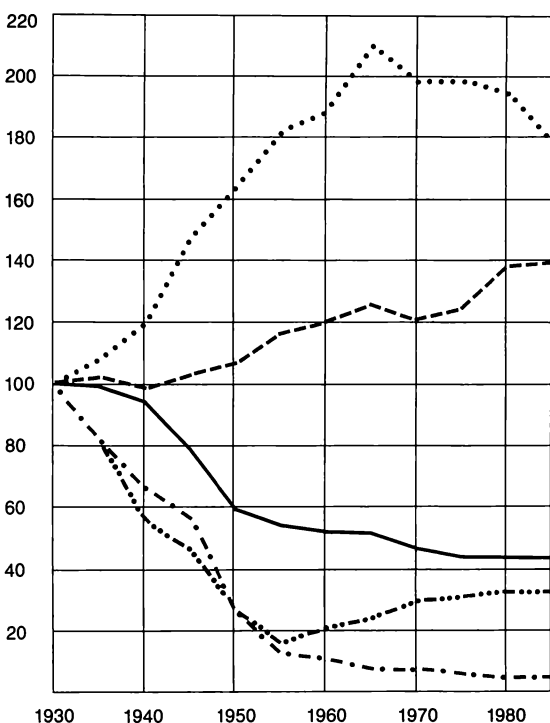

ne), ophører faldet i dødeligheden for størstedelen af befolkningen. Dette kan umiddelbart forekomme paradoksalt, fordi en materiel velstandstigning skulle give bedre muligheder for sygdomsbekæmpelse og dermed en nedsættelse af dødeligheden. For at undersøge dette nærmere vil vi se på dødsårsagerne.

Figur 5.2 og 5.3 viser udviklingen i dødeligheden for forskellige dødsårsager i perioden 1931 til 1984. Oplysningerne er aldersstandardiserede og omregnet til indeks for at forbedre sammenligneligheden. For mændenes vedkommende er der nogle markante udviklingstræk. Hjertesygdomme har vist en stærk stigning frem til midten af 1960'erne, hvorefter der er sket et fald. Kræftsygdommene har været moderat stigende i hele perioden. Øvrige dødsårsager har været faldende, men med lidt forskellig udvikling. Dødsfald som følge af tuberkulose og infektionssygdomme samt sygdomme i åndedrætsorganer faldt stærkt frem til midten af 1950'erne, og tuberkulose og infektionssygdomme er nu praktisk taget udryddet som dødsårsager. Dødsfald som følge af alder-

Figur 5.2
Udviklingen i dødsårsagerne blandt mænd. 1931–1985. Indeks, 1931 = 100. Aldersstandardiseret.

Changes in selected causes of death among men. 1931–1985. Index numbers, 1931=100. Age standardised.

- Hjertesygdomme
Heart diseases
- Kræft
Cancer
- Øvrige sygdomme
Other diseases
- · — · — · Åndedrætssygdomme
Diseases of respiratory system
- - - - - Tuberkulose og infektionssygdomme
Tuberculosis and other infective diseases

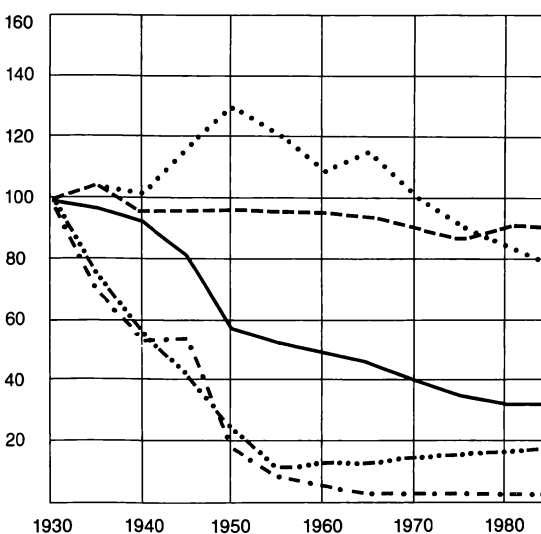
Kilde: Tabel 5.3

domssvaghed og apopleksi samt sygdomme i fordøjelses-, urin- og kønsorganer har været støt faldende i hele perioden. For en række af de dødsårsager, der har været faldende, kan man imidlertid se en mindre stigning siden midten af 1950'erne, fx for sygdomme i åndedrætsorganerne.

For kvindernes vedkommende har udviklingen i dødsårsagerne været lidt anderledes, specielt hvad angår hjertesygdomme og kræft. For hjertesygdomme ser man en stigning frem til omkring 1950, hvorefter der er sket et markant fald. Kræft har været nogenlunde uændret som dødsårsag i perioden, endda med et svagt fald, og dødsfald

Figur 5.3
Udviklingen i dødsårsagerne blandt kvinder. 1931–1985. Indeks, 1931 = 100. Aldersstandardiseret.

Changes in selected causes of death among women. 1931–1985. Index numbers, 1931 = 100. Age standardised.

- Hjertesygdomme
Heart diseases
- Kræft
Cancer
- Øvrige sygdomme
Other diseases
- · — · — · Åndedrætssygdomme
Diseases of respiratory system
- - - - - Tuberkulose og infektionssygdomme
Tuberculosis and other infective diseases

Kilde: Tabel 5.4.

som følge af ulykker og selvmord har i hele perioden været svingende, men noget over niveauet i 1931. Alle andre dødsårsager har vist markante fald, ligesom det var tilfældet for mændene. Faldet i visse af dødsårsagerne er dog ophørt i midten af 1950'erne fx tuberkulose, infektionssygdomme og sygdomme i åndedrætsorganerne, men der har dog ikke været tale om stigninger i disse.

Når kvinderne har haft en anden udvikling i den samlede dødelighed end mændene, skyldes det primært, at dødsfald som følge af kræft har været stort set uændret, og at hjertesygdomme toppede allerede omkring 1950 og derefter har været faldende som dødsårsag.

Alderen er naturligvis en ret central faktor, når man ser på dødeligheden, fordi dødeligheden stiger kraftigt med alderen. I alle aldersgrupper er dødeligheden højere blandt mænd end blandt kvinder. Desuden er der stor forskel på dødsårsag

gerne i de forskellige aldersgrupper. Ulykker/selv mord er den dominerende dødsårsag blandt de unge og helt op til 40-års alderen. For både mænd og kvinder spiller hjertesygdomme en stigende rolle med alderen, mens kræftsygdomme for kvindernes vedkommende spiller den største rolle i 40-69-års alderen.

Det sidste aspekt af dødelighedsforholdene, vi vil se på, er sammenhængen mellem arbejdsstilling og dødelighed. Denne problemstilling skal bl.a. ses i lyset af de sidste mange års omfattende arbejdsmiljødebat. Det er således nærliggende at kæde forskelle i dødelighed mellem forskellige stillingsgrupper sammen med arbejdsmiljøet og arbejdsforholdene i øvrigt.

Indtil videre er der kun gennemført to større undersøgelser i Danmark, der belyser sammenhængen mellem dødelighed og erhverv. I den sidste af disse undersøgelser har man fulgt alle personer, der i 1970 var i alderen 20-64 år, og registreret deres dødelighed i perioden 1970-1980. Herefter har man opdelt personerne efter deres erhverv på begyndelsestidspunktet i 1970 og udregnet et dødelighedsindeks, der korrigerer for den forskellige alderssammensætning i de forskellige erhvervsgrupper. Svagheden ved undersøgelsen er specielt, at man ikke har kunnet tage højde for, at personerne måske har skiftet erhverv i perioden 1970-1980. Eksempelvis er der sikkert en række selvstændige landmænd, som i løbet af perioden er blevet ikke-faglærte arbejdere, men disse personer er i undersøgelsen kategoriseret som selvstændige landmænd, og en række husmødre er kommet i erhverv i perioden 1970-1980, men er kategoriseret som husmødre. Det er dog usikkert, hvor stor betydning dette har for undersøgelsens resultater.

Figur 5.4 viser den samlede dødelighed for mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper. Der er tale om betydelig større variationer blandt mændene end blandt kvinderne. For mændenes vedkommende har de selvstændige landbrugere og de fleste funktionærgrupper en underdødelighed, mens selvstændige i byerhverv, de faglærte og ikke mindst de ikke-faglærte arbejdere har en overdødelighed.

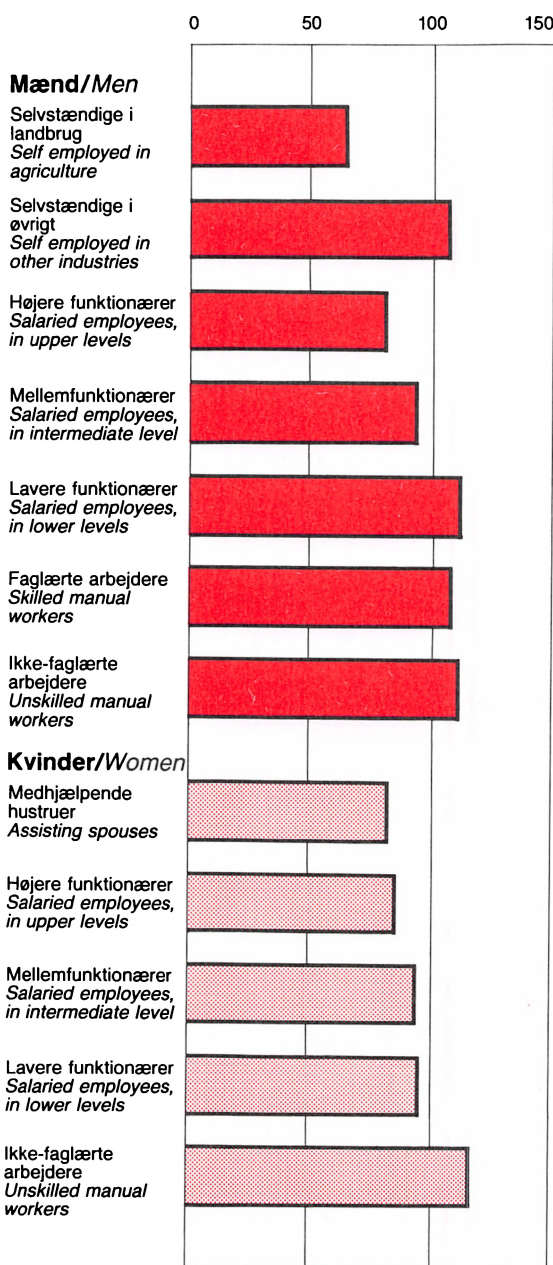
For kvindernes vedkommende finder man stort set det samme mønster med en underdødelighed blandt medhjælpende ægtefæller og funktionærer og en overdødelighed blandt selvstændige og arbejdere.

I undersøgelsen har man også opdelt dødeligheden på dødsårsager. For mændenes vedkommende kan det nævnes, at selvstændige og funktionærer relativt ofte dør af hjertesygdomme, mens faglærte arbejdere relativt ofte dør af kræft, og at ikke-faglærte relativt ofte dør af ulykker. For kvindernes vedkommende kan det nævnes, at

selvstændige og funktionærer relativt ofte dør af ulykker, mens medhjælpende ægtefæller og ikke-faglærte arbejdere relativt ofte dør af hjerte-

Figur 5.4
Dødeligheden blandt mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper. 1970-1980. Indeks, alle i erhverv = 100. Aldersstandardiseret.
Mortality among men and women, by selected employment status groups. 1970-1980. Index numbers, all economically active = 100. Age standardised.

Indeks, alle mænd i erhverv = 100,
 alle kvinder i erhverv = 100.

Kilde: Tabel 5.7 og 5.8

sygdomme. Når udtrykket »relativt ofte« anvendes, betyder det oftere, end man skulle forvente i forhold til den samlede dødelighed i gruppen, men det betyder ikke nødvendigvis, at det er den hyppigste dødsårsag.

Langvarig sygelighed

Sygdom kan dække over mange ting, lige fra almindelig utilpashed til mere alvorlige sygdomme, der kræver hospitalsindlæggelse. I dette afsnit vil vi beskæftige os med dem, der lider af langvarige og kroniske sygdomme.

I 1986 var der ca. 240.000 personer i alderen 18-66 år, der fik førtidspension, hvilket svarer til 7 pct. af alle i denne aldersgruppe. Størsteparten af disse har fået tildelt førtidspension som følge af fysisk eller psykisk invaliditet. Tildeling af førtidspension er imidlertid knyttet til erhvervssevnen, hvilket vil sige, at invaliditeten skal være så alvorlig, at man har svært ved at få et erhvervsarbejde. Der er dog mange, der har langvarige og kroniske lidelser, som ikke får førtidspension, og som har erhvervsarbejde. Primært fordi disse lidelser ikke er så alvorlige, at de hindrer folk i at arbejde.

Ifølge Velfærdsundersøgelserne fra 1976 og 1986 havde ca. 30 pct. af de 30-69-årige problemer af varig karakter med deres førlighed eller helbred i øvrigt. Et lignende resultat viser en stor helbreds- og sygelighedsundersøgelse fra 1986-87 på et tilsvarende, men ikke helt identisk spørgsmål. Velfærdsundersøgelserne viste endvidere, at procentdelen, der havde langvarige sygdomme, var næsten ens i 1976 og 1986.

Figur 5.5 viser, at de ældre hyppigere har langvarige sygdomme end de yngre, hvilket man også skulle forvente. Figuren viser endvidere, at der ikke er forskel på mænd og kvinder i denne henseende.

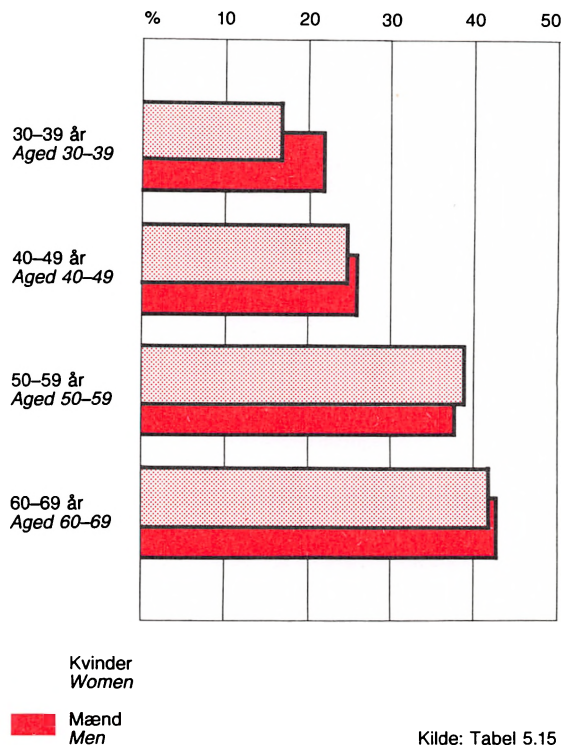
Fysisk ubehag

I det daglige er der en del mennesker, der har det lidt ubehageligt, fx med smerter i muskler og led eller med hovedpine. Det kan være symptomer på forkerte arbejdsstillinger, gigtsygdomme eller andre langvarige sygdomme. Men det kan også være helt harmløse ting, som rammer de fleste mennesker nu og da. I en undersøgelse fra 1986-87 fandt man, at ca. 20 pct. af den voksne befolkning var generet af henholdsvis smerter i skulder og nakke, smerter i ryg og lænd, smerter i arme/ben/led o.l. og hovedpine inden for en 14 dages periode. Figur 5.6 viser, at kvinderne oftere end mændene var plaget af disse former for ubehag.

Psykisk ubehag

I det foregående afsnit så vi på det fysiske ubehag. I dette afsnit vil vi se på det, man kan kalde

Figur 5.5.
Procentandel af forskellige aldersgrupper, der har langvarige helbredsproblemer. 1986.
Percentage of men and women having permanent health troubles, by selected age groups. 1986.

Kilde: Tabel 5.15

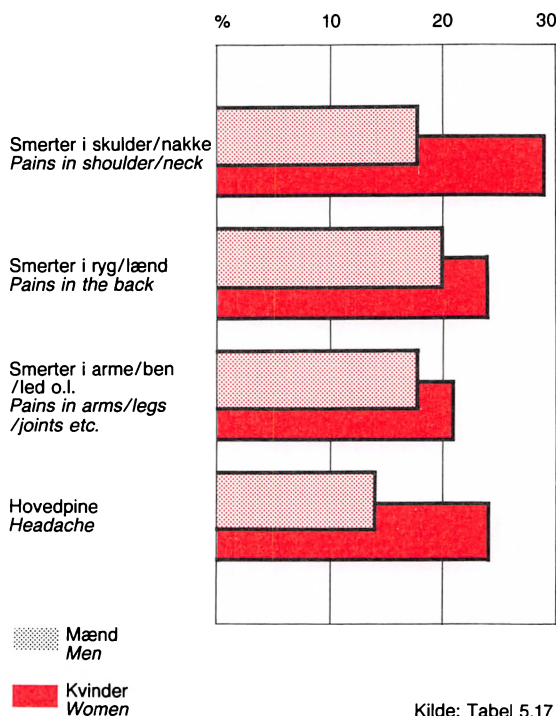
psykisk ubehag. Det drejer sig om fx træthed, nervøsitet, angst, søvnproblemer, dårligt humør osv. Det er nogle former for ubehag, som kan have sin årsag i mange forskellige forhold. Eksempelvis stressende arbejde, personlige og økonomiske problemer, usikkerhed over for fremtiden osv.

I den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse fra 1986-87 spurgte man, om interviewpersonerne inden for de sidste 14 dage havde været generet af:

- Træthed.
- Søvnbesvær, søvnproblemer.
- Ængstelse, nervøsitet, uro og angst.
- Nedtrykthed, depression, at være ulykkelig.
- Hurtig hjertebanken.

Der var 10 pct. af den voksne befolkning, der angav at være generet af henholdsvis træthed og søvnproblemer, mens 5-6 pct. angav at være generet af henholdsvis nervøsitet mv. og depressioner o.l., og 4 pct., der havde hurtig hjertebanken. Som det fremgår af figur 5.7, var kvinderne oftere generet af disse former for psykisk ubehag end mændene. Det viser sig endvidere, at ældre mennesker hyppigere er generet af disse ting end de unge, specielt gælder dette for søvnproblemer.

Figur 5.6
Procentandel af mænd og kvinder, der har følgende former for fysisk ubehag. 1986–87.
Percentage of men and women inconvenienced by specified health troubles. 1986–1987.

Funktionsproblemer

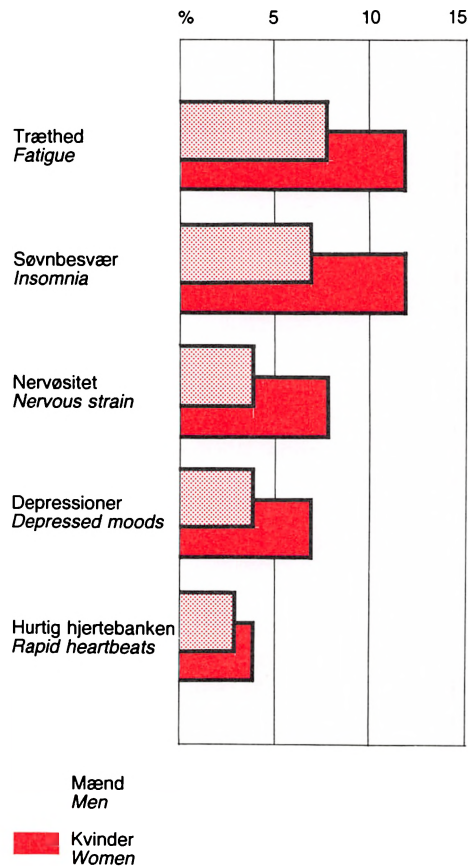
En belysning af befolkningens helbredsforhold kan ikke begrænses til et spørgsmål om sygdomme og sygdomssymptomer. Det er i lige så høj grad et spørgsmål, om man kan fungere i det daglige. Det er således vigtigt at kunne se og høre og have sin fulde førlighed, ellers bliver man afskåret fra at deltage i en række aktiviteter eller bliver afhængig af andres hjælp.

Funktionsdygtighed er noget, der aftager med alderen. Der er i vidt omfang tale om naturlige processer, hvor sanser og bevægelighed langsomt bliver dårligere med alderen. Der er dog mange forhold, som kan forstærke disse processer, fx belastende arbejdsforhold.

I den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse fra 1986-87 spurgte man interviewpersonerne, om de havde besvær med følgende funktioner:

- Læse en almindelig avistekst (evt. med briller).
- Høre, hvad der bliver sagt under en normal samtale mellem 3 eller flere personer (evt. med høreapparat).
- Tale.
- Løbe 100 meter.
- Gå 400 meter uden at hvile.
- Gå op eller ned ad en trappe fra en etage til en anden uden at hvile.

Figur 5.7
Procentandel af kvinder, der har følgende former for psykisk ubehag. 1986–87.
Percentage of men and women suffering from specified mental health problems. 1986–87.

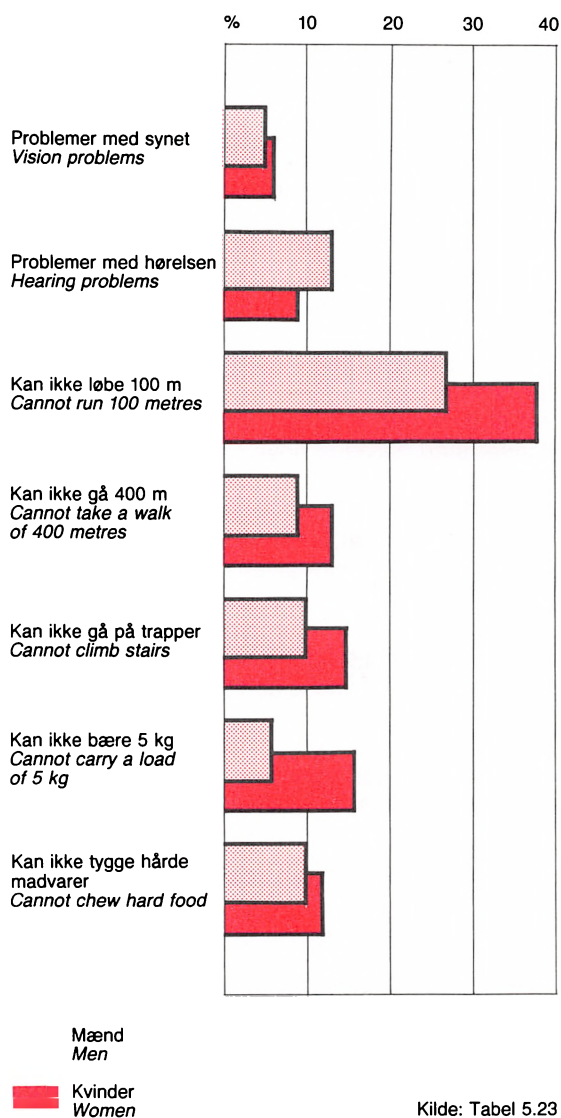
- Bære 5 kg (fx indkøbsposer).
 - Tygge eller bide i hårde madvarer (fx æbler).
- Der var hyppigst problemer med at løbe 100 meter, som en tredjedel havde besvær med. Omkring 10 pct. havde problemer med henholdsvis hørelsen, at gå på trapper, at bære 5 kg og at tygge hårde madvarer. Kun 5 pct. havde problemer med synet, og næsten ingen havde taleproblemer.

Disse funktionsproblemer er helt overvejende aldersbestemt. Der er meget få personer under 45 år, der har disse problemer, men til gengæld er de meget udbredte blandt personer over 70 år. Som det fremgår af figur 5.8, har kvinderne gennemgående hyppigere funktionsproblemer end mændene, bortset fra at mændene hyppigere har problemer med hørelsen.

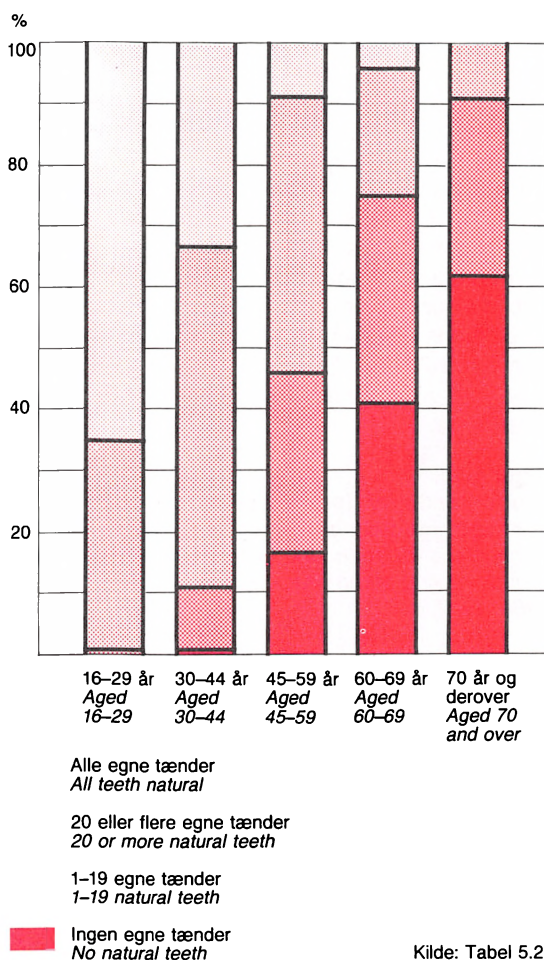
Tandtilstanden

Et af de områder af sundhedsforholdene, hvor der er sket størst ændringer, er befolkningens

Figur 5.8
Procentandel af mænd og kvinder, der har problemer med sanser og funktioner. 1986-87.
Percentage of men and women having specified physical health problems. 1986-87.

Figur 5.9
Befolkningen i forskellige aldersgrupper fordelt efter, hvor mange egne tænder de har tilbage. 1986-87.
Population in selected age groups by number of natural teeth. 1986-87.

tandtilstand. Tidligere var det almindeligt, at folk havde gebis i hele munden, og dette er stadig tilfældet for den ældre del af befolkningen. Den yngre del af befolkningen har derimod de fleste af deres egne tænder. Dette er ikke kun et udslag af, at man mister tænderne med alderen, men snarere fordi mulighederne for at vedligeholde tænderne er blevet bedre.

Den væsentligste grund til den forbedrede tandtilstand er sandsynligvis den udbyggede skoletandpleje og det pædagogiske arbejde, der foregår i skolerne og daginstitutionerne for at lære børnene at børste deres tænder grundigt. En statistik over skolebørns tandtilstand viser en klar

forbedring i perioden 1972-1984. I 1984 havde børnene i 1. klasse kun halvt så mange tandflader med huller o.l. som i 1972.

Hvis man ser på den voksne befolknings tandtilstand, så viser figur 5.9, at der er meget store aldersforskelle. Oplysningerne stammer fra den store helbreds- og sygelighedsundersøgelse fra 1986-87, hvor man spurgte et udsnit af befolkningen om, hvor mange af deres egne tænder de havde tilbage. Ca. 10 pct. af befolkningen på 70 år og derover havde ingen egne tænder tilbage, mens næsten alle under 45 havde de fleste egne tænder tilbage.

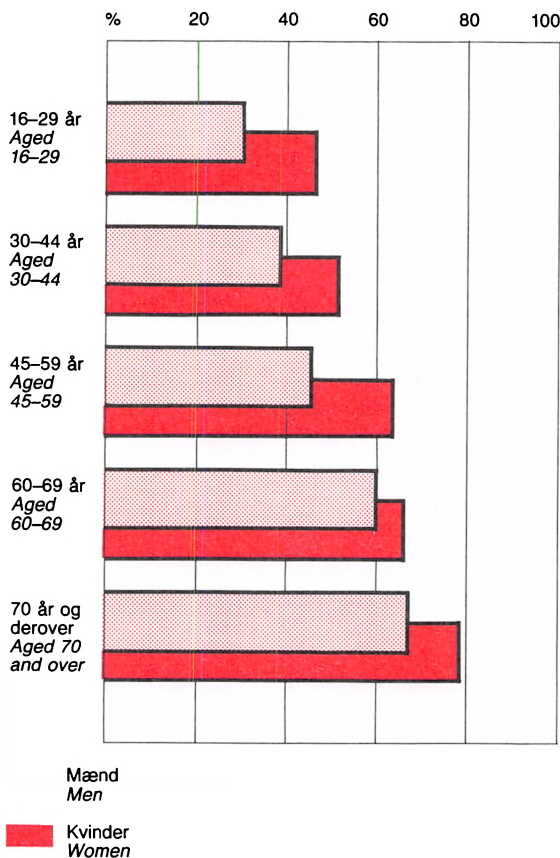
Ud over nogle store aldersforskelle er der desuden store sociale forskelle i befolkningens tandtilstand. Uanset hvilke aldersgrupper man betragter, har de højeste socialgrupper bedre tandtilstand end de laveste socialgrupper.

Medicinforbrug

Halvdelen af den voksne danske befolkning bruger ofte medicin, dvs. inden for en 14 dages periode. Det viser resultaterne fra den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse fra 1986-87, hvor man spurgte om medicinforbruget. I dette tal indgår dog også hovedpinepiller og anden smertestillende medicin, som 30 pct. havde taget. Der var 5-7 pct., som havde brugt henholdsvis blodtrykssænkende medicin, sovemidler, nervemidler, afføringsmidler og salve/hudlægemidler inden for en 14 dages periode.

Medicinforbruget stiger stærkt med alderen. Det viser figur 5.10, som angiver, hvor stor en procentdel af forskellige aldersgrupper, der har taget medicin inden for en 14 dages periode. 40 pct. af de unge i alderen 16-29 år havde taget medicin, mens dette var tilfældet for ca. 75 pct. af de gamle på 70 år og derover. Figuren viser desuden, at kvinderne oftere tager medicin end mændene.

Figur 5.10.
Procentandel af forskellige aldersgrupper, der har taget medicin inden for 14 dage. 1986-1987.
Percentage of men and women in selected age groups having taken drugs during the past 2 weeks. 1986-1987.

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

De ældre bruger mere af næsten alle typer medicin med undtagelse af hostemedicin, hovedpinepiller og salve/hudlægemidler. Det skyldes naturligvis, at de ældre har væsentlig flere sygdomme og skavanker, som de bruger medicin for, end de unge.

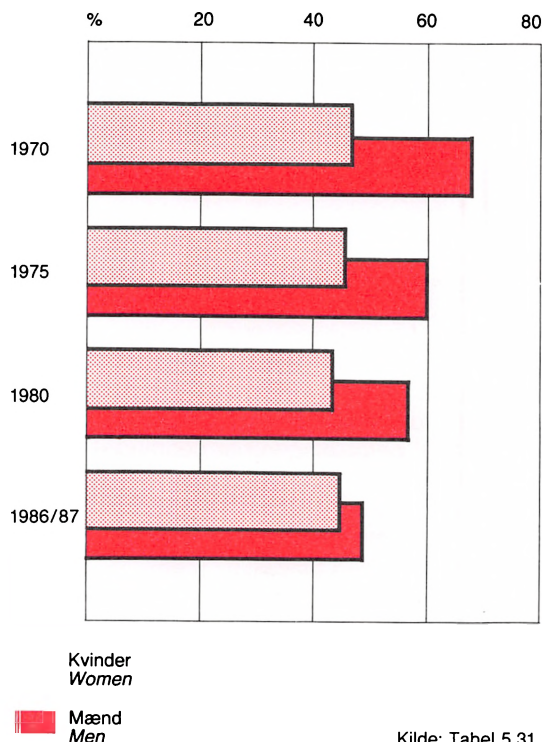
Tobaksrygning

Til en belysning af sundhedsforholdene hører også en omtale af sundhedsskadelig adfærd. Tobaksrygning anses for noget af det mere sundhedsskadelige. Det kan bl.a. give anledning til lungekræft og kredsløbssygdomme. Det er derfor relevant at se på udviklingen i befolkningens rygeadfærd, og hvilke befolkningsgrupper der ryger.

Forbruget af tobak har været støt stigende i Danmark siden 1950'erne og frem til midten af 1970'erne. I de sidste 10 år har forbruget dog været nogenlunde konstant. Den stigning, der har fundet sted, skyldes hovedsageligt et øget forbrug af cigaretter, mens forbruget af pipetobak, cigarer og cerutter har været faldende.

På grundlag af interviewundersøgelser har man opgjort, hvor stor en del af befolkningen der er rygere. Figur 5.11 viser udviklingen i perioden 1970-1986/87. For mændenes vedkommende har der været tale om en tydelig nedgang i den del, der er rygere, mens den del af kvinderne, der

Figur 5.11
Procentandel der er rygere. 1970-1986/87.
Number of smokers. Percent. 1970-1986/87.

Kilde: Tabel 5.31.

er rygere, kun er faldet lidt. Når det samlede tobaksforbrug samtidig har været lidt stigende i denne periode, skyldes det måske, at de, der ryger, gennemsnitligt ryger mere end tidligere, og at de, der er holdt op med at ryge, kun røg forholdsvis lidt, inden de holdt op.

Mens mændene tidligere røg mere end kvinderne, viser figur 5.11, at der nu ikke er nævneværdig forskel. I de yngre aldersgrupper ryger kvinderne endda mere end mændene, mens det omvendte er tilfældet i de ældre aldersgrupper. Generelt set findes den mindste andel rygere blandt de helt unge i alderen 16-19 år og blandt de ældre på 65 år og derover.

Alkoholforbrug

Alkoholforbrug er en anden form for sundhedsskadelig adfærd, specielt når der er tale om over-

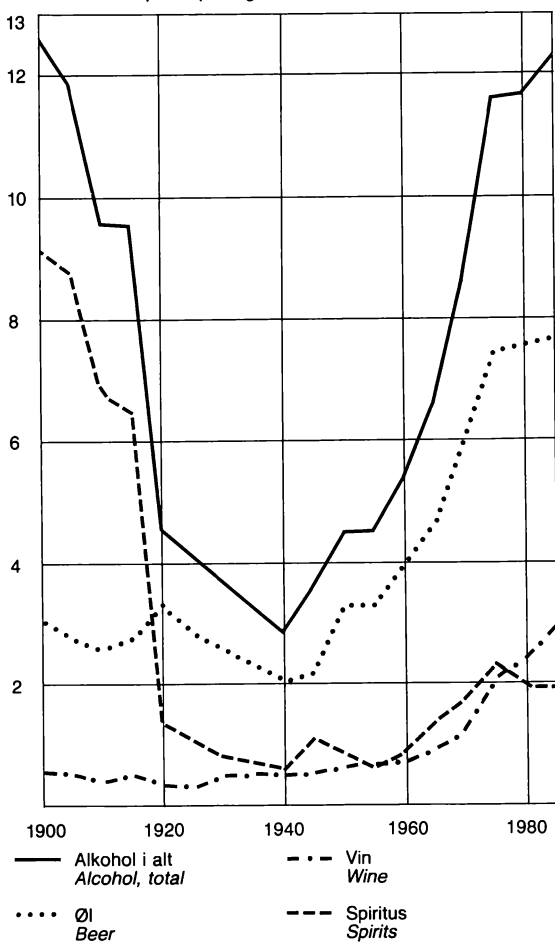
drevent forbrug. Overdrevent alkoholforbrug har imidlertid negative konsekvenser på andre områder end sundheden. Eksempelvis kan det føre til, at man mister sit arbejde, og til skilsmisser, således at det også får økonomiske og sociale konsekvenser.

I Danmark er alkoholforbruget relativt stort, specielt i sammenligning med de øvrige nordiske lande. Der er dog en del europæiske lande, der har et højere alkoholforbrug pr. indbygger end Danmark. Den megen debat om alkoholforbruget skyldes den stærke stigning, der er sket siden 2. verdenskrig. Figur 5.12 viser denne udvikling, men den viser desuden, at der var et lige så stort forbrug før 1. verdenskrig. De seneste år har stigningen i alkoholforbruget været noget lavere end i 1960'erne. Figur 5.12 viser desuden, at forbrugsmønstret er ændret noget. Før 1. verdenskrig

Figur 5.12
Forbruget af alkoholholdige drikkevarer.
1900-1985.

Consumption of alcoholic beverages. 1900-1985.

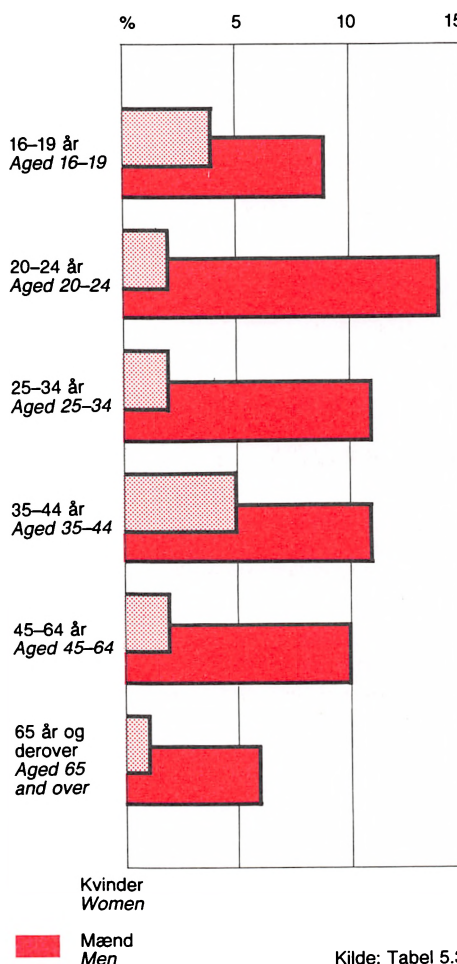
Antal liter alkohol pr. indbygger over 14 år
Litres of alcohol per capita aged 14 and over

Kilde: Dansk alkoholstatistik. 5. udgave, 1986. Udgivet af Afholdelskabernes Landsforbund.

Figur 5.13
Procentandel i forskellige aldersgrupper, der drikker 5 eller flere genstande på en hverdag.
1986-87.

Percentage of men and women in selected age groups having 5 or more drinks on weekdays.
1986-87.

Kilde: Tabel 5.34

5 Sundhed

var spiritus (brændevin) den dominerende drik, men efter 2. verdenskrig har øllet overtaget denne rolle, og de senere år er forbruget af vin steget kraftigt. Disse ændringer skyldes for en stor dels vedkommende ændrede afgifter.

I forskellige interviewundersøgelser har man spurgt befolkningen om deres alkoholforbrug. På denne måde kan man se, hvilke befolkningsgrupper der drikker meget eller lidt. Man må dog nok regne med en vis usikkerhed i resultaterne fra disse undersøgelser, fordi folk ikke altid er helt ærlige, når man spørger om deres alkoholforbrug.

Der er, som man kunne forvente, stor forskel på hverdagsforbruget og weekendforbruget, fordi størstedelen af de fester og sociale sammenkomster, hvor man drikker alkohol, finder sted i weekenderne. På en gennemsnitshverdag er der 63 pct. af den voksne befolkning, som slet ikke drikker alkohol, mens det kun er 32 pct., der ikke drikker i weekenden.

Mens weekendforbruget næppe udgør nogen væsentlig sundhedsrisiko isoleret set, er et højt hverdagsforbrug nok mere alvorligt. Figur 5.13 viser, hvor stor en procentdel i forskellige aldersgrupper, der drikker 5 eller flere genstande på en hverdag. Det er tydeligt, at de ældre mennesker drikker relativt lidt, og at mændene drikker væsentligt mere end kvinderne i alle aldersgrupperne. Det kan også nævnes, at andelen, der drikker mindst 5 genstande på en hverdag, er størst blandt arbejdsløse mænd og mindst blandt funktionærer.

Kostens sammensætning

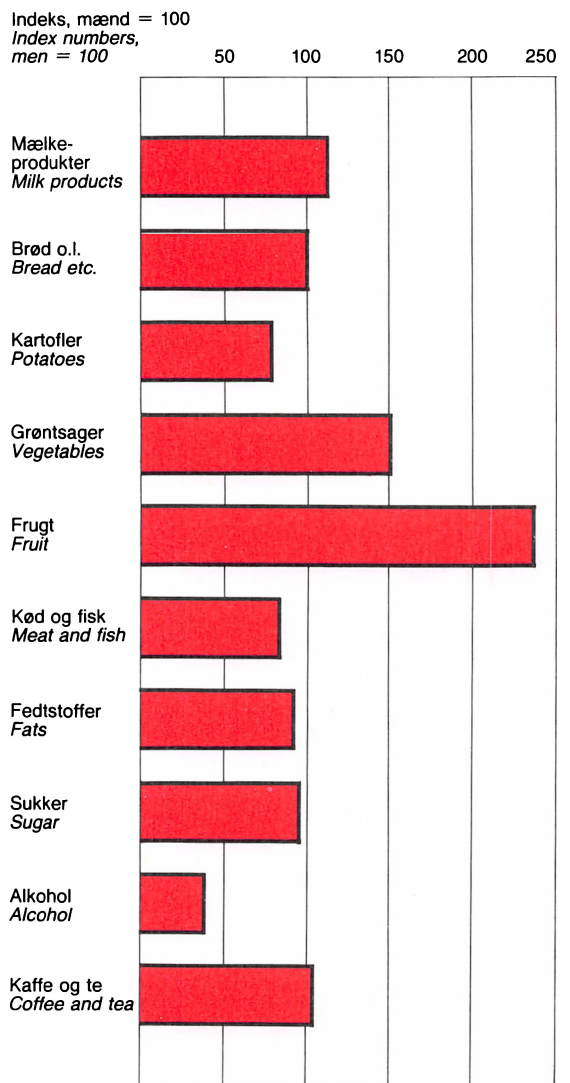
Det sidste aspekt af sundhedsforholdene, vi skal belyse, er den daglige kost. Igennem de senere år har interessen og bevidstheden for den daglige kosts indflydelse på sundheden været stærkt stigende. Man har bl.a. hæftet sig ved, at der er en sammenhæng mellem hjerte-/kredsløbssygdomme og det forhold, at vi gennemgående spiser for fedt mad.

På grundlag af den generelle statistik over fødevarerforbruget kan man se nogle tydelige ændringer siden 1970. Der har været en stærk stigning i forbruget af kød og grøntsager samt et fald i forbruget af fedtstoffer og sukker. Forbruget af mejeriprodukter har været stigende, men med et fald i de seneste år.

Den generelle statistik over fødevarerforbruget giver ikke et fyldestgørende billede af fødevarerforbruget. For det første indeholder statistikken ikke de privatavlede grøntsager og frugt, og for det andet er det grove gennemsnitstal for hele befolkningen. En nøjere beskrivelse af kostens sammensætning kan man få gennem en omfattende kostundersøgelse, som blev gennemført af Levnedsmiddelstyrelsen i 1985. I denne

Figur 5.14
Kvindernes kostindtagelse i forhold til mænd. 1985.

Women's consumption of food in relation to men. 1985.

Kilde: Tabel 5.36

undersøgelse blev et udsnit af befolkningen detaljeret udspurgt om deres kostvaner.

Hvis man opgør kostindtagelsen i vægt, viser det sig, at omkring halvdelen af den daglige kost udgøres af drikkevarer, især kaffe. Mejeriprodukter udgør 17-18 pct., frugt og grøntsager udgør 13 pct., brød 8 pct. og kød/fisk 5 pct.

For at få et indtryk af, hvilke forskelle der er i kostvanerne mellem mænd og kvinder, er opstillet figur 5.14. Denne figur viser, hvor meget kvinder dagligt indtager i forhold til mænd af forskellige levnedsmidler. Oplysningerne er korriigeret for, at mænd har et større energiforbrug og indtager mere end kvinder. Figuren viser, at kvin-

der spiser relativt meget mere frugt og grøntsager end mændene. Mændene spiser til gengæld relativt flere kartofler og drikker mere alkohol, specielt øl.

De sociale forskelle i kostvanerne er vist i figur 5.15. Her er socialgruppe I sammenlignet med socialgruppe V. Socialgruppe I omfatter de højere funktionærer og de større selvstændige, mens socialgruppe V omfatter de ikke-faglærte arbejdere. Figuren viser, at socialgruppe I spiser relativt mere frugt, grøntsager og mejeriprodukter end socialgruppe V, og desuden drikker de mere alkohol. Til gengæld spiser socialgruppe V relativt flere kartofler og indtager mere sukker og fedtstoffer end socialgruppe I.

Figur 5.15
Kostindtagelsen i socialgruppe I i forhold til socialgruppe V. 1985.

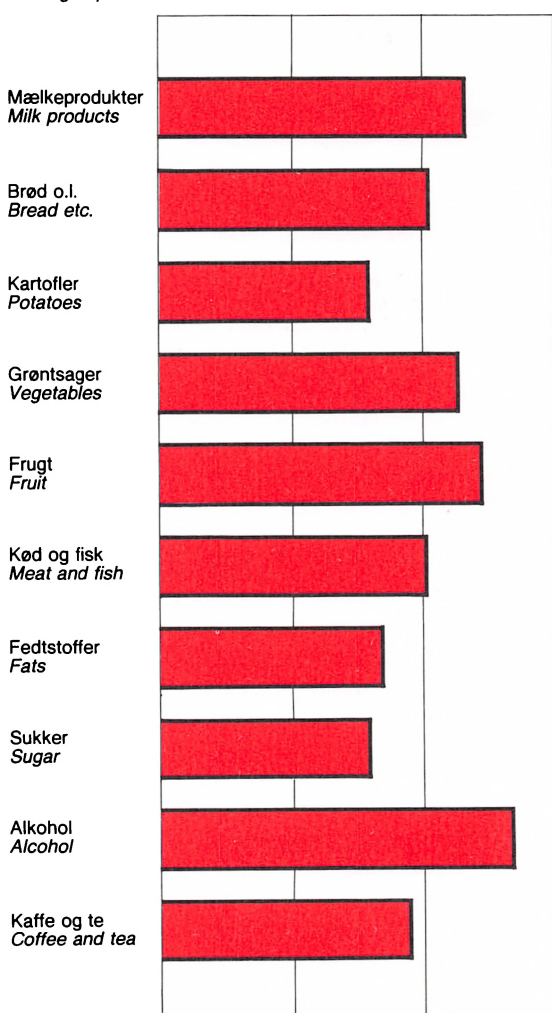
Consumption of food in social group I in relation to social group V. 1985.

Indeks, socialgruppe V = 100

Index numbers,

social group V = 100

50 100 150

Kilde: Tabel 5.37

Datakilder

Løbende statistik

Størstedelen af den løbende statistik på sundhedsområdet forestås af Sundhedsstyrelsen, som udsender en række tilbagevendende publikationer, opdelt i 4 publikationsserier.

Den løbende statistik om dødsfald publiceres kvartalsvis og årligt (1) af Danmarks Statistik samt i en årlig publikation fra Sundhedsstyrelsen (2). Specielt omkring spædbørnsdødeligheden udgives hvert andet år en publikation (3) fra Sundhedsstyrelsen. Dødsfaldene er desuden belyst historisk i flere publikationer fra Danmarks Statistik og Sundhedsstyrelsen (4).

Sygeligheden er grundigt belyst for den del, der kommer i kontakt med sygehusvæsenet i form af hospitalsindlæggelser. Sundhedsstyrelsen publicerer løbende statistik på dette område i serien Sygehusstatistik (5), især på grundlag af det landsomfattende landspatientregister. For den psykiatriske del af sygehusvæsenet udgives en særlig statistik (6). Endelig findes der en løbende statistik om forbruget af ydelser i den primære sundhedstjeneste på grundlag af sygesikringsoplysninger (7).

På tandsundhedsområdet publiceres der kun løbende statistik fra børnetandplejeområdet (8).

Endelig udgives der løbende statistik om lægemiddelforbruget (9).

Øvrige datakilder

På sundhedsområdet er der i tidens løb lavet mange enkeltstående undersøgelser. I dette afsnit nævnes nogle få af disse, som er særlig relevante i levevilkårssammenhæng, men der kan henvises til »Ugeskrift for Læger«, som omtaler næsten alle sundhedsundersøgelser.

Der er indtil nu gennemført to store undersøgelser af sygeligheden i den danske befolkning. Den ene fandt sted i begyndelsen af 1950'erne (10) og den anden i 1986-87 (11).

En anden stor undersøgelse af ældre dato er undersøgelsen af fysisk handicappede fra 1961-1962 (12). Undersøgelsen blev gennemført af Socialforskningsinstituttet og havde til formål at belyse omfanget af fysiske handicap i den danske befolkning.

I 1970'erne er der gennemført flere undersøgelser om et bredt spektrum af emner inden for sundhedsområdet. Velfærdsundersøgelsen fra 1976 og 1986 foretog en bred kortlægning af sundhedstilstanden i befolkningen (13).

En særlig belysning af de psykisk handicappede er foretaget af Socialforskningsinstituttet i flere undersøgelser (14).

Den primære sundhedstjeneste, hvorunder hører praktiserende læger, sundhedsplejersker og hjemmesygepleje, er blevet undersøgt af Socialforskningsinstituttet i to amtskommuner og én kommune i 1976-1977 og i 1980 (15).

En grundig undersøgelse af sundhedstilstanden i befolkningen omkring Glostrup Sygehus har været foretaget gennem mange år (16).

Sygdomsforekomsten i almen praksis er undersøgt i Århus amt i perioden 1975-1978. Undersøgelsen belyser patienternes henvendelses- og sygdomsmønster (17). Kræftsygdommenes forekomst er velbelyst på grundlag af udgivelser fra Cancerregistret (18).

Specielt omkring dødelighed er der i Danmarks Statistik foretaget undersøgelser af dødeligheden i forskellige erhvervsgrupper siden 1970 (19), og de regionale dødelighedsforskelle er behandlet i to publikationer (20).

Hvis man ønsker en bred og kort fremstilling af sundhedsforholdene, kan der henvises til et par skrifter (21).

Endelig kan det nævnes, at Socialforskningsinstituttet har undersøgt befolkningens alkoholforbrug (22), og Levnedsmiddelstyrelsen har undersøgt kostvanerne (23).

- 1 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg. Dødsfald opgøres kvartalsvis og er meget summarisk.
Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser. Årligt siden 1931.
- 2 Sundhedsstyrelsen: Dødsårsagerne. I serien Vitalstatistik. Er udgivet årligt siden 1875 og indeholder en meget detaljeret opgørelse af dødsårsagerne.
- 3 Sundhedsstyrelsen: Medicinsk fødselsstatistik. I serien Vitalstatistik. Udgives hvert andet år og belyser fødsler og spædbørnsdødelighed meget detaljeret.
- 4 Det Statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-60. København, 1966, (Statistiske undersøgelser, Nr. 19).
Det Statistiske Departement: Spædbørnsdødeligheden i Danmark 1931-60. København, 1964, (Statistiske undersøgelser, Nr. 11).
Sundhedsstyrelsen: Dødelighed og dødsårsager i Danmark 1931-80. København, 1983, (Vitalstatistik, 1:6:1983).
- 5 Sundhedsstyrelsen: Sygdomsmønsteret ved somatiske sygehusafdelinger. I serien Sygehusstatistik.
Sundhedsstyrelsen: Forbruget af somatiske sengepladser. I serien Sygehusstatistik.
Sundhedsstyrelsen: Aktiviteten i sygehusvæsenet. I serien Sygehusstatistik.
- 6 Sundhedsstyrelsen: Befolkningens forbrug af psykiatriske sengepladser. I serien Sygehusstatistik.
- 7 Sygesikringens Forhandlingsudvalg: Sygesikringsstatistik. Udgives årligt og behandler alle sundheds sygdomme, som omfattes af sygesikringen.
- 8 Publiceres årligt af Sundhedsstyrelsen: Børnetandplejen i Danmark. I serien Primær sundhedsstatistik.
- 9 Lægemiddelforbruget i Danmark. Udgives årligt af Dansk Lægemiddelstatistik.
- 10 Lindhardt, Marie: Sygdomsundersøgelsen i Danmark. København, 1960.
- 11 Udført af Dansk Institut for Klinisk Epidemiologi (DIKE).
- 12 Andersen, Bent Rold: Fysisk handicappede i Danmark. Nogle hovedresultater af undersøgelsen. Bind 2. København, 1964. (Socialforskningsinstituttets publikation 16).
- 13 Fordelingen af levekårene, af Erik Jørgen Hansen m.fl. Bind 1-5, København, 1978-1980, (Socialforskningsinstituttets publikation 82 I-V). Specielt kan der henvises til bind II af publikationen.
Hansen, Erik Jørgen: Danskernes levekår - 1986 sammenlignet med 1976. Hans Reitzels forlag. København 1986.
Hansen, Erik Jørgen: Generationer og livsforløb i Danmark. Hans Reitzels forlag. København 1988.
- 14 Kühl, P-H og Martini, Sten: Psykisk sårbar. Sociale livsbetingelser. København, 1981, (Socialforskningsinstituttets publikation 102).
Desuden kan henvises til:
Körmendi, Eszter: Psykisk handicappede. Intelligenshæmmede og udskrevne psykiatriske patienters sociale forhold. København, 1975, (Socialforskningsinstituttets publikation 67).
- 15 Nord-Larsen, Mogens: Den primære sundhedstjeneste og befolkningen. København, 1987, (Socialforskningsinstituttets publikation 170).
- 16 Hagerup, Leif (red.): Sygdom og sundhed. Befolkningsundersøgelserne i Glostrup. Glostrup, 1987.
- 17 Lægekredsforeningen for Århus Amt: Sygdomsmønsteret i almen praksis. Århus, 1979.
- 18 Danish Cancer Registry: Cancerincidense in Denmark. 1981 and 1982. København, 1985.
- 19 Otto Andersen: Dødelighed og erhverv 1970-80. København, 1985, (Statistiske undersøgelser, Nr. 41).
- 20 Danmarks Statistik: Regionale dødelighedsforskelle i Danmark 1971-79. København 1983. (Statistiske Undersøgelser, nr. 39).
Juel, Knud: Dødelighedsindeks for kommuner og amter 1971-80. (Vitalstatistik I:7:1984).
- 21 Bach, Elsa og Madsen, Mette: Sygdomsmønsteret i den danske befolkning. 1. Variation med køn og alder. København, 1982. Dansk Institut for Klinisk Epidemiologi.
Juil, Svend m.fl.: Kompendium i medicinsk sociologi. FADL's Forlag. Aarhus, 1983, (Socialmedicinsk Institut, Aarhus Universitet, udgivelse nr. 30).
Juil, Svend m.fl.: Det danske sundhedsvæsen. FADL's Forlag. Aarhus, 1984, (Socialmedicinsk Institut, Aarhus Universitet, udgivelse nr. 31).
- 22 Hansen, Erik Jørgen og Andersen, Dines: Alkoholforbrug og alkoholpolitik. København 1985. (Socialforskningsinstituttets publikation 145).
- 23 Haraldsdottir, Jóhanna m.fl.: Danskernes kostvaner 1985. Bind 1 og 2. København 1987.

Middellevetiden på forskellige alderstrin. 1901-1985.

Expectation of life at selected ages.
1901-1985.

	1901- 1905	1921- 1925	1941- 1945	1961- 1965	1971- 1975	1981- 1985
	1	2	3	4	5	6
Gennemsnitlig antal restleveår						
1 <i>Mænd</i>						
2 Ved fødslen	52,9	60,3	65,6	70,3	70,9	71,5
3 20-årige	45,4	49,4	51,1	52,8	52,7	52,7
4 40-årige	29,4	32,1	33,2	33,8	33,8	33,9
5 60-årige	15,0	16,0	16,7	16,9	17,1	17,2
6 <i>Kvinder</i>						
7 Ved fødslen	56,2	61,9	67,7	74,5	76,5	77,5
8 20-årige	47,5	49,3	52,0	56,3	57,2	58,4
9 40-årige	31,7	32,3	33,9	37,1	38,4	39,1
10 60-årige	16,3	16,5	17,1	19,4	20,9	21,6

Tabel 5.1

Anm.: Middellevetiden udtrykker det gennemsnitlige antal år, som en given aldersgruppe kan forvente at leve i, forudsat at dødeligheden i perioden holder sig konstant.

Kilde: Det Statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-60. København 1966.
Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation - Heading, Columns 1-6: further number of years which a person can expect to live¹.

Front Column, 1: men; 2: at birth; 3: at age 20 years; 4: at age 40 years; 5: at age 60 years; 6: women; 7: at birth; 8: at age 20 years; 9: at age 40 years; 10: at age 60 years.

Note: The expectation of life is the average number of years that a person of a specified age can expect to live, assuming that the age-specific mortality levels remain constant.

Indeks for dødeligheden i forskellige aldersgrupper. 1931-1985.

Index numbers for mortality,
by selected age groups. 1931-1985.

	Under 1 år	1-14 år	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5	6	7
Indeks for dødelighed, 1931-1935 = 100							
1 <i>Mænd</i>							
2 1931-1935	100	100	100	100	100	100	100
3 1941-1945	69	73	85	85	89	93	86
4 1951-1955	37	37	48	62	81	84	73
5 1961-1965	27	30	40	59	88	89	76
6 1971-1975	16	26	43	64	89	85	75
7 1981-1985	11	17	45	63	91	84	76
8 <i>Kvinder</i>							
9 1931-1935	100	100	100	100	100	100	100
10 1941-1945	68	74	71	75	86	91	85
11 1951-1955	37	31	27	48	65	80	67
12 1961-1965	26	25	21	42	56	73	61
13 1971-1975	15	21	18	42	54	59	53
14 1981-1985	10	16	18	37	57	54	51

Tabel 5.2

Kilde: Det Statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-60. København 1966.
Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser, diverse år.

Translation - Heading, Columns 1-7: index numbers for mortality, 1931-1935 = 100; 1-6: age groups; 7: total.
Front Column, 1: men; 8: women.

5 Sundhed

Udviklingen i dødsårsager blandt mænd. 1931-1985.

Changes in selected causes of death among men. 1931-1985.

Tabel 5.3

	1931	1941	1951	1961	1970	1980	1985
	1	2	3	4	5	6	7
Indeks for dødelighed, 1931 = 100							
1 Tuberkulose og infektionssygdomme	100	66	26	10	7	4	5
2 Kræft	100	100	106	120	120	138	139
3 Hjertesygdomme	100	117	163	187	198	195	178
4 Apopleksi og alderdomssvaghed ..	100	91	58	52	43	35	33
5 Sygdomme i åndedrætsorganer ..	100	56	27	20	29	32	32
6 Sygdomme i øvrige organer	100	92	56	47	32	28	25
7 Ulykker, selvmord mv	100	96	117	98	112	108	106
8 Øvrige dødsårsager	100	99	31	31	35	48	54
9 Alle dødsårsager	100	90	70	70	69	70	68

Anm.: Aldersstandardiseret.

Kilde: Sundhedsstyrelsen: Dødsårsagerne 1985. Vitalstatistik I:19:1987.

Translation – Heading, Columns 1-7: index numbers for mortality, 1931 = 100.

Front Column, 1: tuberculosis and other infective diseases; 2: cancer; 3: diseases of heart; 4: apoplexy and old age; 5: diseases of respiratory system; 6: diseases of other systems; 7: accidents, suicide etc.; 8: other causes; 9: total deaths.

Note: Age standardised.

Udviklingen i dødsårsager blandt kvinder. 1931-1985.

Changes in selected causes of death among women. 1931-1985.

Tabel 5.4

	1931	1941	1951	1961	1970	1980	1985
	1	2	3	4	5	6	7
Indeks for dødelighed, 1931 = 100							
1 Tuberkulose og infektionssygdomme	100	53	18	5	5	3	4
2 Kræft	100	96	98	97	90	92	91
3 Hjertesygdomme	100	101	131	110	101	86	79
4 Apopleksi og alderdomssvaghed ..	100	88	62	48	36	25	24
5 Sygdomme i åndedrætsorganer ..	100	55	24	14	15	17	18
6 Sygdomme i øvrige organer	100	89	58	60	39	27	26
7 Ulykker, selvmord mv	100	123	134	124	126	124	122
8 Øvrige dødsårsager	100	99	33	28	29	31	34
9 Alle dødsårsager	100	86	66	56	49	44	44

Anm.: Aldersstandardiseret.

Kilde: Sundhedsstyrelsen: Dødsårsagerne 1985. Vitalstatistik I:19:1987.

Translation – Heading, Columns 1-7: index numbers for mortality, 1931 = 100.

Front Column, 1: tuberculosis and other infective diseases; 2: cancer; 3: diseases of heart; 4: apoplexy and old age; 5: diseases of respiratory system; 6: diseases of other systems; 7: accidents, suicide etc.; 8: other causes; 9: total deaths.

Note: Age standardised.

Dødskvotienter for udvalgte dødsårsager. 1985.

Death rates for selected causes. 1985.

	Kræft	Hjerte- sygdomme	Ulykker, selvmord mv.	Øvrige døds- årsager	Alle døds- årsager
	1	2	3	4	5
Antal døde pr. 100 000					
1 <i>Mænd</i>					
2 0-24 år.....	7	1	42	38	88
3 25-44 år.....	28	23	87	39	177
4 45-64 år.....	350	375	104	311	1142
5 65 år og derover.....	1687	2613	229	2346	6875
6 Alle mænd.....	300	418	93	393	1204
7 <i>Kvinder</i>					
8 0-24 år.....	5	0	14	28	49
9 25-44 år.....	32	5	39	27	105
10 45-64 år.....	343	104	60	207	714
11 65 år og derover.....	1057	1804	204	1946	5011
12 Alle kvinder.....	268	337	64	400	1069

Tabel 5.5

Kilde: Sundhedsstyrelsen: Dødsårsagerne 1985. Vitalstatistik I:19:1987.

Translation - Heading, Columns 1-5: deaths per 100.000 population; 1: cancer; 2: diseases of heart; 3: accidents, suicide etc.; 4: other causes; 5: total death.

Front Column, 1: men; 2-5: age groups; 6: men, total; 7: women; 8-11: age groups; 12: women, total.

Indeks for dødelighed i forskellige bopælsområder. 1985.

Index numbers for mortality, by degree of urbanization. 1985.

	København og Frede- riksberg kommuner	København, Frederiks- borg og Roskilde amter	Byer med mere end 10.000 indb.	Mindre byer og landdi- strikter	Hele landet
	1	2	3	4	5
Indeks for dødelighed, hele landet = 100					
1 <i>Mænd</i>					
2 Kræft.....	128	103	100	88	100
3 Hjertesygdomme.....	110	99	102	96	100
4 Ulykker, selvmord mv.....	116	78	102	107	100
5 Øvrige dødsårsager.....	129	102	100	90	100
6 Alle dødsårsager.....	122	100	101	92	100
7 <i>Kvinder</i>					
8 Kræft.....	116	100	100	91	100
9 Hjertesygdomme.....	102	97	103	97	100
10 Ulykker, selvmord mv.....	106	90	103	103	100
11 Øvrige dødsårsager.....	109	98	97	92	100
12 Alle dødsårsager.....	110	99	101	95	100

Tabel 5.6

Kilde: Materiale i Sundhedsstyrelsen.

Translation - Heading, Columns 1-5: index numbers for mortality, all Denmark = 100; 1: municipalities of Copenhagen and Frederiksberg; 2: counties of Copenhagen, Frederiksberg and Roskilde; 3: municipalities with more than 10.000 inhabitants in largest urban area; 4: small towns and rural districts; 5: all Denmark.

Front Column, 1: men; 2: cancer; 3: diseases of heart; 4: accidents, suicide etc.; 5: other causes; 6: total deaths; 7: women; 8: cancer; 9: diseases of heart; 10: accidents, suicide etc.; 11: other causes; 12: total deaths.

5 Sundhed

**Indeks for dødelighed blandt mænd
i forskellige arbejdsstillingsgrupper.
1970-1980.**

Index numbers for mortality among men,
by selected employment status groups.
1970-1980.

Tabel 5.7

	Kræft	Hjerte-/ karsyg- domme	Ulykker, selvmord mv.	Øvrige dødsår- sager	Alle dødsår- sager
	1	2	3	4	5
	Indeks for dødelighed, alle i erhverv = 100				
1 Selvstændige i landbrug mv.	66	71	81	62	69
2 Selvstændige i byerhverv	107	112	96	100	107
3 Funktionærer I.	78	83	81	59	81
4 Funktionærer II.	82	86	71	72	82
5 Funktionærer III.	102	103	69	82	95
6 Funktionærer IV.	115	118	87	115	112
7 Faglærte arbejdere.	116	107	96	112	108
8 Ikke-faglærte arbejdere.	106	104	135	124	111
9 Uden for erhverv.	146	228	203	480	235
10 Alle i erhverv.	100	100	100	100	100

Anm.: Indekset er korrigeret for forskellige alderssammensætninger i de forskellige stillingsgrupper.
Omfatter personer der i 1970 var 20-64 år.
Kilde: Otto Andersen: Dødelighed og erhverv 1970-1980.

Translation - Heading, Columns 1-5: index numbers for mortality, all economically active men = 100; 1: cancer; 2: cardiovascular diseases; 3: accidents, suicide etc.; 4: other causes; 5: total deaths.

Front Column, 1: self-employed in agriculture; 2: self-employed in other industries; 3-6: salaried employees I-IV; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: not economically active; 10: all economically active men.

Note: The index numbers are adjusted for differences in age distribution among the status groups. Persons between the ages of 20 and 64 in 1970.

**Indeks for dødelighed blandt kvinder
i forskellige arbejdsstillingsgrupper.
1970-1980.**

Index numbers for mortality among women,
by selected employment status groups.
1970-1980.

Tabel 5.8

	Kræft	Hjerte-/ karsyg- domme	Ulykker, selvmord mv.	Øvrige dødsår- sager	Alle dødsår- sager
	1	2	3	4	5
	Indeks for dødelighed, alle i erhverv = 100				
1 Selvstændige.	107	105	135	104	108
2 Medhjælpende ægtefæller.	87	92	73	74	84
3 Funktionærer I.	102	61	165	65	95
4 Funktionærer II.	97	69	93	78	88
5 Funktionærer III.	98	87	107	88	96
6 Funktionærer IV.	99	87	99	105	97
7 Faglærte arbejdere.	123	92	120	145	118
8 Ikke-faglærte arbejdere.	105	121	103	115	110
9 Uden for erhverv.	111	171	127	214	143
10 Alle i erhverv.	100	100	100	100	100

Anm.: Indekset er korrigeret for forskellige alderssammensætninger i de forskellige stillingsgrupper.
Omfatter personer der i 1970 var 20-64 år.
Kilde: Otto Andersen: Dødelighed og erhverv 1970-1980.

Translation - Heading, Columns 1-5: index numbers for mortality, all economically active women = 100; 1: cancer; 2: cardiovascular diseases; 3: accidents, suicide etc.; 4: other causes; 5: total deaths.

Front Column, 1: Self-employed; 2: assisting spouses; 3-6: salaried employees I-IV; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: not economically active; 10: all economically active women.

Note: The index numbers are adjusted for differences in age distribution among the status groups. Persons between the ages of 20 and 64 in 1970.

Procentandel i forskellige aldersgrupper, der har været i kontakt med læger inden for 3 måneder. 1986-87.

Percentage of men and women having consulted a physician during the past 3 months, by selected age groups. 1986-87.

	16-29 år	30-44 år	45-59 år	60-69 år	70 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5	6
Procentandel						
1 <i>Hospitalslæger</i>						
2 Mænd	7	7	7	12	12	8
3 Kvinder	8	7	12	9	9	9
4 Alle	7	7	9	10	10	8
5 <i>Andre læger¹</i>						
6 Mænd	28	29	36	46	48	34
7 Kvinder	39	36	45	47	55	42
8 Alle	34	32	41	47	52	39

Tabel 5.9

Anm.: Omfatter kun lægekontakt på grund af egen sygdom – ikke børns sygdom.

¹ Omfatter bl.a. praktiserende læger, speciallæger, vagtlæger og læger på arbejdspladsen.

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Columns 1-5: age groups; 6: total.

Front Column, 1: hospital physician; 2: men; 3: women; 4: total; 5: other physicians; 6: men; 7: women; 8: total.

Note: Comprises only appointment with physician due to own illness - not children's illness.

¹ Comprises medical practitioners, specialists and visits by doctors on night duty, physicians at work and etc.

Antal udskrevne individer fra somatiske sygehusafdelinger. 1985.

Discharges from somatic hospital departments. 1985.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
Antal udskrevne pr. 1.000 indbyggere			
1 1-14 år	73	55	64
2 15-24 år	75	132	105
3 25-34 år	65	201	132
4 35-44 år	71	115	93
5 45-54 år	89	107	98
6 55-64 år	127	112	119
7 65-74 år	194	155	172
8 75 år og derover	291	245	262
9 Alle	98	133	116

Tabel 5.10

Anm.: Ekskl. 0-årige. Opgjort som udskrevne individer, dvs. hvis en person har været udskrevet flere gange, tæller det kun som en.

Kilde: Sundhedsstyrelsen: Forbruget af somatiske sengepladser 1985. Sygestatistik II:34:1987.

Translation – Heading, Columns 1-3: discharges per 1.000 population; 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1-8: age groups; 9: total.

Note: Excluding babies under 1 year of age. Compiled as number of discharged individuals, i.e. if an individual has been discharged several times, it is only counted once.

5 Sundhed

Antal heldøgnspatienter på psykiatriske hospitaler o.l. 1976-1985

In-patients of psychiatric hospitals and the like. 1976-1985.

Tabel 5.11

	1976	1979	1982	1985
	1	2	3	4
	Antal pr. 10.000 indbyggere			
1 0-14 år	1	1	1	1
2 15-24 år	8	7	6	6
3 25-44 år	14	13	14	13
4 45-64 år	26	23	20	18
5 65-74 år	75 ¹	106	84	68
6 75 år og derover	21	20	18	16
7 Alle				

Anm.: Psykiatriske hospitaler o.l. omfatter bl.a. psykiatriske afdelinger på andre hospitaler, nervesanatorier og alkoholikerbehandlingshjem.

¹ 65 år og derover.

Kilde: Sundhedsstyrelsen: Befolkningens forbrug af psykiatriske sengepladser 1985. Sygehusstatistik II:31:1986.

Translation - Heading, Columns 1-4: in-patients per 10.000 population. Front Column, 1-6: age groups; 7: total.

Note: Psychiatric hospitals and the like comprise psychiatric departments at other hospitals, neurological sanatoriums and clinics for alcoholics etc.

¹ Aged 65 years and over.

Nyopståede kræfttilfælde blandt mænd. 1943-1985.

New cancer cases among men. 1943-1985.

Tabel 5.12

	Fordøjelsesorganer	Ånde- dræts- organer	Kønsorganer	Urinorganer	Øvrige kræftformer	Alle kræftformer
	1	2	3	4	5	6
	Indeks ¹ , 1943-47 = 100					
1 1943-47	100	100	100	100	100	100
2 1948-52	93	139	121	125	110	106
3 1953-57	86	181	145	163	113	111
4 1958-62	85	242	161	187	122	121
5 1963-67	83	306	181	240	130	132
6 1968-72	84	374	190	293	135	143
7 1973-77	83	407	212	325	148	153
8 1978-82	80	430	235	342	169	162
9 1983-85	81	446	239	328	184	168

¹ Antal nyopståede kræfttilfælde pr. 100.000 indbyggere - aldersstandardiseret.

Kilde: Materiale fra Cancerregistret.

Translation - Heading, 1-6: index numbers¹, 1943-47 = 100; 1: digestive system; 2: respiratory system; 3: genital organs; 4: urinary organs; 5: other cases of cancer; 6: total cases of cancer.

¹ New cancer cases per 100.000 population age standardised.

Nyopståede kræfttilfælde blandt kvinder 1943-1985.

New cancer cases among women. 1943-1985.

	Fordøjelsesorganer 1	Ånde- dræts- organer 2	Køns- organer 3	Urin- organer 4	Øvrige kræft- former 5	Alle kræft- former 6
	Indeks ¹ , 1943-47 = 100					
1 1943-47	100	100	100	100	100	100
2 1948-52	90	107	106	103	106	100
3 1953-57	86	128	117	103	110	103
4 1958-62	82	141	124	107	120	106
5 1963-67	79	187	128	116	130	112
6 1968-72	78	257	120	127	135	114
7 1973-77	76	320	111	141	145	118
8 1978-82	76	411	107	148	172	126
9 1983-85	74	520	100	153	189	132

Tabel 5.13

¹ Antal nyopståede kræfttilfælde pr. 100.000 indbyggere - aldersstandardiseret.
Kilde: Materiale fra Cancerregistret.

Translation - Heading, 1-6: index numbers¹, 1943-47 = 100; 1: digestive system; 2: respiratory system; 3: genital organs; 4: urinary organs; 5: other cases of cancer; 6: total cases of cancer.

¹ New cancer cases per 100.000 population age standardised.

Procentandel af den voksne befolkning, der har allergiske lidelser. 1986-87.

Percentage of adult population suffering from specified allergies. 1986-87.

	Har haft det inden for det sidste år 1	Har haft det tidligere 2	I alt 3
	Procentandel		
1 Allergisk snue o.l., afhængig af årstiden	7	2	9
2 Allergisk snue o.l., uafhængig af årstiden	4	1	5
3 Allergisk eksem på huden	6	4	10
4 Astma	2	2	4
5 Nældefeber	1	3	4
6 Børneeksem	0	2	2
7 Allergiske lidelser i tarmen	0	1	1
8 Andet	2	1	3

Tabel 5.14

Anm.: Omfatter den voksne befolkning i alderen 16 år og derover.
Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: have suffered from within the past twelve months; 2: have previously suffered from; 3: total.

Front Column, 1: allergic cold etc., depending on time of the year; 2: allergic cold etc., not depending on time of the year; 3: allergic eczema; 4: asthma; 5: nettle rash; 6: children's eczema; 7: intestinal allergies; 8: other.

Note: Comprises the adult population aged 16 years and over.

5 Sundhed

Procentandel i forskellige aldersgrupper der har varige problemer med helbredet. 1976-1986.

Percentage of men and women having permanent health troubles. 1976-1986.

Tabel 5.15

	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	Alle 30-69 år
	1	2	3	4	5
Procentandel					
1 <i>Mænd</i>					
2 1976	18	30	39	49	32
3 1986	22	26	38	43	30
4 <i>Kvinder</i>					
5 1976	20	25	41	53	33
6 1986	17	25	39	42	30
7 <i>Alle</i>					
8 1976	19	28	40	51	32
9 1986	20	26	39	42	30

Anm.: Procentandel der har svaret »ja« til følgende spørgsmål: *Har De nogle problemer af varig karakter med Deres førlighed eller helbred i øvrigt?*
Kilde: Materiale fra Erik Jørgen Hansens opfølgning i 1986 af Vel-færdsundersøgelsen 1976.

Translation – Heading, Columns 1-4: age groups; 5: total, aged 30-69 years.
Front Column, 1: men; 4: women; 7: total.
Note: Percentage answering yes to the question: *Do you have any problems of a permanent nature concerning your mobility or health?*

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har en langvarig sygdom. 1986-87.

Percentage of men and women having suffered from a long lasting disease, by selected employment groups. 1986-87.

Tabel 5.16

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
Procentandel			
1 Selvstændige i landbrug.....	41	..	40
2 Selvstændige i øvrigt.....	27	21	26
3 Medhjælpende ægtefæller.....	..	31	31
4 Højere funktionærer.....	16	15	16
5 Mellemfunktionærer.....	23	19	21
6 Lavere funktionærer.....	21	22	22
7 Faglærte arbejdere.....	31	..	31
8 Ikke-faglærte arbejdere.....	29	25	27
9 Arbejdsløse.....	32	29	30
10 Pensionister.....	57	62	60
11 Husmødre.....	.	41	41
12 Uddannelsessøgende.....	14	18	16
13 Øvrige uden for erhverv.....	..	58	65
14 Alle.....	32	33	32

Anm.: Procentandel der har svaret »ja« til følgende spørgsmål: *Har De nogen langvarig sygdom, langvarig eftervirkning af skade, handicap eller anden langvarig lidelse?* Spørgsmålsformuleringen er forskellig fra spørgsmålet i tabel 5.15, og oplysningerne er derfor ikke helt sammenlignelige.
Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: salaried employees, in intermediate level; 6: salaried employees, in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: other, economically inactive; 14: total.
Note: Percentage answering yes to the question: *Do you suffer from a long lasting disease, long lasting aftereffect of an injury, handicap or other long lasting health troubles?* The wording of the question differs from that of table 5.15, consequently, the information is not strictly comparable.

**Procentandel af mænd og kvinder,
der er generet af følgende
former for fysisk ubehag. 1986-87.**

Percentage of men and women
inconvenienced by specified
health troubles. 1986-87.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Smerter i skulder/nakke.....	18	29	23
2 Smerter i ryg/lænd.....	20	24	22
3 Smerter i arme/ben/led o.l.....	18	21	20
4 Hovedpine.....	14	24	19
5 Forkølelse o.l.....	14	15	14
6 Mavesmerter.....	5	7	6
7 Fordøjelsesbesvær o.l.....	4	8	6
8 Eksem o.l.....	4	5	5
9 Åndedrætsbesvær o.l.....	5	5	5

Tabel 5.17

Anm.: Procentdel i alderen 16 år og derover der har svaret »ja« til følgende spørgsmål: *Har De inden for de sidste 14 dage været generet af nogle af de her nævnte former for smerter eller ubehag?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Front Column, 1: pains in shoulder/neck; 2: pains in the back; 3: pains in arms/legs/joints etc.; 4: headache; 5: common cold etc.; 6: stomach ache; 7: digestive trouble etc.; 8: eczema etc.; 9: breathing problems etc.
Note: percentage of persons between the ages of 16 and over answering yes to the question: *Have you been inconvenienced during the past 2 weeks by some of the specified health troubles?*

**Procentandel i forskellige aldersgrupper,
der er generet af følgende former
for fysisk ubehag. 1986-87.**

Percentage of population in selected
age groups inconvenienced by
specified health troubles. 1986-87.

	16-29 år 1	30-44 år 2	45-59 år 3	60-69 år 4	70 år og og derover 5	Alle 6
	Procentandel					
1 Smerter i skulder/nakke.....	18	25	28	25	23	23
2 Smerter i ryg/lænd.....	18	21	25	24	27	22
3 Smerter i arme/ben/led o.l.....	13	14	25	28	22	20
4 Hovedpine.....	23	23	18	14	9	19
5 Forkølelse o.l.....	20	15	11	11	9	14
6 Mavesmerter.....	7	6	4	8	7	6
7 Fordøjelsesbesvær o.l.....	4	4	7	5	11	6
8 Eksem o.l.....	6	5	4	4	4	5
9 Åndedrætsbesvær o.l.....	2	3	6	9	10	5

Tabel 5.18

Anm.: Procentdel i alderen 16 år og derover der har svaret »ja« til følgende spørgsmål: *Har De inden for de sidste 14 dage været generet af nogle af de her nævnte former for smerter eller ubehag?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Columns 1-5: age groups; 6: total.
Front Column, 1: pains in shoulder/neck; 2: pains in the back; 3: pains in arms/legs/joints etc.; 4: headache; 5: common cold etc.; 6: stomach ache; 7: digestive trouble etc.; 8: eczema etc.; 9: breathing problems etc.
Note: percentage of persons between the ages of 16 and over answering yes to the question: *Have you been inconvenienced during the past 2 weeks by some of the specified health troubles?*

5 Sundhed

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der er generet af følgende former for fysisk ubehag. 1986-87.

Percentage of population in selected employment groups inconvenienced, by specified health troubles. 1986-87.

Tabel 5.19

	Selvstændige	Højere/mellemfunktionær.	Lavere funktionær.	Faglærte arbejdere	Ikke-fagl. arbejdere	Pensionister	Alle
	1	2	3	4	5	6	7
	Procentandel						
1 Smerter i skulder/nakke	22	23	26	19	25	26	23
2 Smerter i ryg/lænd.	22	17	19	25	24	28	22
3 Smerter i arme/ben/ led o.l.	21	12	14	18	19	34	20
4 Hovedpine	14	24	21	13	21	13	19
5 Forkølelse o.l.	10	14	16	15	16	11	14
6 Mavesmerter	4	4	7	7	6	9	6
7 Fordøjelsesbesvær o.l.	2	5	5	4	4	10	6
8 Eksem o.l.	2	4	5	7	5	4	5
9 Åndedrætsbesvær o.l.	3	2	3	4	3	12	5

Anm.: Procentdel i alderen 16 år og derover der har svaret »ja« til følgende spørgsmål: *Har De inden for de sidste 14 dage været generet af nogle af de her nævnte former for smerter eller ubehag?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Column 1: self employed; 2: salaried employees, in upper/intermediate levels; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: Unskilled manual workers; 6: pensioners; 7: total.

Front Column, 1: pains in shoulder/neck; 2: pains in the back; 3: pains in arms/legs/joints etc.; 4: headache; 5: common cold etc.; 6: stomach ache; 7: digestive trouble etc.; 8: eczema etc.; 9: breathing problems etc.

Note: percentage of persons between the ages of 16 and over answering yes to the question: *Have you been inconvenienced during the past 2 weeks by some of the specified health troubles?*

Procentandel af mænd og kvinder, der angiver at lide af følgende former for psykisk ubehag. 1976-1986.

Percentage of men and women suffering from specified mental health problems. 1976-86.

Tabel 5.20

	Ofte stærk træthed	Dårlige nerver	Ofte angstanfald	Næsten altid i dårligt humør
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 <i>Mænd</i>				
2 1976	22	9	4	3
3 1986	19	6	5	3
4 <i>Kvinder</i>				
5 1976	27	15	10	4
6 1986	21	8	8	3
7 <i>Alle</i>				
8 1976	25	12	7	4
9 1986	20	7	6	3

Anm.: Omfatter befolkningen i alderen 30-69 år.

Kilde: Materiale fra Erik Jørgen Hansens opfølgning i 1986 af Vel-færdsundersøgelsen 1976.

Translation – Heading, Column 1: heavy fatigue; 2: nervous strain; 3: phobic anxiety; 4: depressed mood.

Front Column, 1: men; 4: women; 7: total.

Note: persons between the ages of 30 and 69.

Procentandel i forskellige aldersgrupper, der lider af følgende former for psykisk ubehag. 1986-87.

Percentage of population in selected age groups suffering from specified mental health problems. 1986-87.

	16-29 år	30-44 år	45-59 år	60-69 år	70 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Træthed	9	10	10	10	13	10
2 Søvnproblemer	4	8	13	13	19	10
3 Nervøsitet/angst o.l.	5	4	7	7	9	6
4 Depressioner o.l.	4	5	6	6	6	5
5 Hurtig hjertebanken	2	3	4	6	6	4

Table 5.21

Anm.: Procentdel i alderen 16 år og derover der har svaret »ja« til følgende spørgsmål: *Har De inden for de sidste 14 dage været generet af nogle af de her nævnte former for smerter eller ubehag?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Columns 1-5: age groups; 6: total. Front Column, 1: fatigue; 2: insomnia; 3: nervous strain/anxiety etc.; 4: depressed moods etc.; 5: rapid heartbeats.

Note: Percentage of persons between the ages of 16 and over answering yes to the question: *Have you been inconvenienced during the past 2 weeks by some of the specified health problems?*

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der lider af følgende former for psykisk ubehag. 1986-87.

Percentage of population in selected employment groups suffering from specified mental health problems. 1986-87.

	Træthed	Søvn- problemer	Nervøsitet/ angst o.l.	Depres- sioner o.l.	Hurtig hjerteranken
	1	2	3	4	5
	Procentandel				
1 Selvstændige	7	6	4	4	5
2 Højere/mellemfunktionærer	9	7	3	3	2
3 Lavere funktionærer	11	8	4	4	4
4 Faglærte arbejdere	6	6	2	3	2
5 Ikke-faglærte arbejdere	6	7	4	3	3
6 Arbejdsløse	10	7	9	11	4
7 Pensionister	14	19	11	8	7
8 Alle	10	10	6	5	4

Table 5.22

Anm.: Procentdel i alderen 16 år og derover der har svaret »ja« til følgende spørgsmål: *Har De inden for de sidste 14 dage været generet af nogle af de her nævnte former for smerter eller ubehag?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, 1: fatigue, 2: insomnia; 3: nervous strain/anxiety etc.; 4: depressed moods etc.; 5: rapid heartbeats.

Front Column, 1: self employed; 2: salaried employees, in upper/intermediate levels; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: unemployed; 7: pensioners; 8: total.

Note: Percentage of persons between the ages of 16 and over answering yes to the question: *Have you been inconvenienced during the past 2 weeks by some of the specified health problems?*

5 Sundhed

Procentandel af mænd og kvinder, der har besvær med følgende sanser og funktioner. 1986-87.

Percentage of men and women having specified physical health problems. 1986-87.

Tabel 5.23

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Problemer med synet ¹	5	6	5
2 Problemer med hørelsen ²	13	9	11
3 Taleproblemer	2	2	2
4 Kan ikke løbe 100 m.....	27	38	33
5 Kan ikke gå 400 m ³	9	13	11
6 Kan ikke gå på trapper ⁴	10	15	12
7 Kan ikke bære 5 kg.....	6	16	11
8 Kan ikke tygge hård mad ⁵	10	12	11
9 Ingen problemer.....	64	56	60

¹ Læse en almindelig avistekst (evt. med briller, hvis det normalt bruges).

² Høre hvad der bliver sagt under en normal samtale mellem 3 eller flere personer (evt. med høreapparat, hvis det normalt bruges).

³ Gå 400 m uden at hvile.

⁴ Gå op eller ned ad en trappe fra en etage til en anden uden at hvile.

⁵ Tygge eller bide i hårde madvarer (fx æbler).

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: vision problems¹; 2: hearing problems²; 3: speech problems; 4: cannot run 100 metres; 5: cannot take a walk of 400 metres³; 6: cannot climb stairs without difficulty⁴; 7: cannot carry a load of 5 kg; 8: cannot chew hard food⁵; 9: no problems.

¹ read a newspaper article (also wearing spectacles).

² Hearing is impaired to such an extent that it is difficult to follow a conversation between 3 or more persons (also when using a hearing aid).

³ Take a walk of 400 metres without a rest.

⁴ Climb or walk down a flight of stairs without taking a rest.

⁵ Chew or bite hard food (e.g. an apple).

Procentandel i forskellige aldersgrupper, der har besvær med følgende sanser og funktioner. 1986-87.

Percentage of population in selected age groups having specified physical health problems. 1986-87.

Tabel 5.24

	16-29 år	30-44 år	45-59 år	60-69 år	70 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Problemer med synet ¹	2	2	4	6	23	5
2 Problemer med hørelsen ²	2	5	11	18	37	11
3 Taleproblemer.....	0	1	1	2	7	2
4 Kan ikke løbe 100 m.....	9	18	40	62	87	33
5 Kan ikke gå 400 m ³	1	3	11	21	46	11
6 Kan ikke gå på trapper ⁴	2	3	13	23	46	12
7 Kan ikke bære 5 kg.....	2	3	12	20	43	11
8 Kan ikke tygge hård mad ⁵	1	2	11	25	39	11
9 Ingen problemer.....	87	76	49	31	9	60

¹ Læse en almindelig avistekst (evt. med briller, hvis det normalt bruges).

² Høre hvad der bliver sagt under en normal samtale mellem 3 eller flere personer (evt. med høreapparat, hvis det normalt bruges).

³ Gå 400 m uden at hvile.

⁴ Gå op eller ned ad en trappe fra en etage til en anden uden at hvile.

⁵ Tygge eller bide i hårde madvarer (fx æbler).

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Columns 1-5: age groups; 6: total.

Front Column, 1: vision problems¹; 2: hearing problems²; 3: speech problems; 4: cannot run 100 metres; 5: cannot take a walk of 400 metres³; 6: cannot climb stairs without difficulty⁴; 7: cannot carry a load of 5 kg; 8: cannot chew hard food⁵; 9: no problems.

¹ read a newspaper article (also wearing spectacles).

² Hearing is impaired to such an extent that it is difficult to follow a conversation between 3 or more persons (also when using a hearing aid).

³ Take a walk of 400 metres without a rest.

⁴ Climb or walk down a flight of stairs without taking a rest.

⁵ Chew or bite hard food (e.g. an apple).

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har besvær med følgende sanser og funktioner. 1986-87.

Percentage of population in selected employment groups having specified physical health problems. 1986-87.

	Selvstændige	Højere/mellemfunktionær.	Lavere funktionær.	Faglærte arbejdere	Ikke-fagl. arbejdere	Pensionister	Alle
	1	2	3	4	5	6	7
	Procentandel						
1 Problemer med synet ¹	3	1	1	4	4	17	5
2 Problemer med hørelsen ²	8	5	4	11	8	29	11
3 Taleproblemer.....	1	0	–	1	1	6	2
4 Kan ikke løbe 100 m.....	28	16	18	15	24	80	33
5 Kan ikke gå 400 m ³	7	2	2	1	3	39	11
6 Kan ikke gå på trapper ⁴	8	2	2	4	5	40	12
7 Kan ikke bære 5 kg.....	2	2	3	1	3	38	11
8 Kan ikke tygge hård mad ⁵	8	3	3	4	6	34	11
9 Ingen problemer.....	64	79	77	75	67	14	60

Tabel 5.25

¹ Læse en almindelig avistekst (evt. med briller, hvis det normalt bruges).

² Høre hvad der bliver sagt under en normal samtale mellem 3 eller flere personer (evt. med høreapparat, hvis det normalt bruges).

³ Gå 400 m uden at hvile.

⁴ Gå op eller ned ad en trappe fra en etage til en anden uden at hvile.

⁵ Tygge eller bide i hårde madvarer (fx æbler).

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Column 1: self employed; 2: salaried employees, in upper/intermediate levels; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: pensioners; 7: total.

Front Column, 1: vision problems¹; 2: hearing problems²; 3: speech problems; 4: cannot run 100 metres; 5: cannot take a walk of 400 metres³; 6: cannot climb stairs without difficulty⁴; 7: cannot carry a load of 5 kg; 8: cannot chew hard food⁵; 9: no problems.

¹ read a newspaper article (also wearing spectacles).

² Hearing is impaired to such an extent that it is difficult to follow a conversation between 3 or more persons (also when using a hearing aid).

³ Take a walk of 400 metres without a rest.

⁴ Climb or walk down a flight of stairs without taking a rest.

⁵ Chew or bite hard food (e.g. an apple).

Procentandel af mænd og kvinder, der har taget følgende former for medicin inden for 14 dage. 1986-87.

Percentage of men and women having taken selected groups of drugs during the past 2 weeks. 1986-87.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Hostemedicin, næsedråber o.l.....	6	6	6
2 Blodtrykssænkende medicin.....	5	8	7
3 Hjertemedicin.....	3	4	3
4 Salve/hudlægemiddel.....	6	7	6
5 Smertestillende medicin ¹	24	36	30
6 Sovemidler.....	4	8	6
7 Afføringsmidler o.l.....	3	6	5
8 Nervemidler.....	4	7	5
9 Naturmedicin.....	2	5	3
10 Anden medicin.....	8	10	9
11 Ingen medicin.....	56	43	49

Tabel 5.26

¹ Inkl. hovedpinepiller.

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: cough medicine, nasal drops etc.; 2: hypotensives; 3: cardiac medicine; 4: dermatological agents; 5: analgesic agents¹; 6: sleeping medicine; 7: laxatives etc.; 8: tranquilizers and sedatives; 9: herbal and flower medicine; 10: other medicine; 11: no medicine.

¹ Including headache tablets.

5 Sundhed

Procentandel i forskellige aldersgrupper, der har taget følgende former for medicin inden for 14 dage. 1986-87.

Percentage of population in selected age groups having taken selected groups of drugs during the past 2 weeks. 1986-87.

Tabel 5.27

	16-29 år	30-44 år	45-59 år	60-69 år	70 år og derover	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Hostemedicin/næsedråber o.l.	5	5	7	8	6	6
2 Blodtrykssænkende medicin	0	1	8	15	21	7
3 Hjertemedicin	—	0	3	7	16	3
4 Salve/hudlægemiddel	7	6	5	7	7	6
5 Smertestillende medicin ¹	26	32	32	30	33	30
6 Sovemidler	1	1	6	11	23	6
7 Afføringsmidler o.l.	2	2	4	6	15	5
8 Nervemidler	1	3	8	10	10	5
9 Naturmedicin	2	3	4	4	4	3
10 Anden medicin	6	6	12	13	14	9
11 Ingen medicin	60	55	45	37	26	49

¹ Inkl. hovedpinepiller.

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Columns 1-5: age groups; 6: total.

Front Column, 1: cough medicine, nasal drops etc.; 2: hypotensives; 3: cardiac medicine; 4: dermatological agents; 5: analgesic agents; 6: sleeping medicine; 7: laxatives etc.; 8: tranquilizers and sedatives; 9: herbal and flower medicine; 10: other medicine; 11: no medicine.

¹ Including headache tablets.

Huller i tænderne blandt børn i 1. skoleklasse. 1972-1984.

Incidence of tooth decay in children in their first school year. 1972-1984.

Tabel 5.28

	I kommuner <i>med</i> skoletandklinikker	I kommuner <i>uden</i> skoletandklinikker
	1	2
	Antal tandflader ¹	
1 1972	15,2	...
2 1975	13,3	...
3 1977	12,2	13,9
4 1979	10,8	11,7
5 1981	8,4	9,4
6 1983	7,0	8,4
7 1984	6,4	7,5

¹ Gennemsnitligt antal tandflader, der enten var fyldte, mistede eller angrebet af karies.

Kilde: Sundhedsstyrelsen: Børnetandplejen i Danmark 1983-84 og 1984-85. Primær sundhedstjenestestatistik III:7:1986.

Translation – Heading, Columns 1-2: number of tooth surfaces¹; 1: in municipalities with school dental clinics; 2: in municipalities without school dental clinics.

¹ Average number of tooth surfaces either filled, missing or with caries.

Befolkningen i forskellige aldersgrupper fordelt efter, hvor mange tænder de har tilbage. 1986-87.

Population in selected age groups, by number of natural teeth. Percent. 1986-87.

	Antal egne tænder tilbage:				
	Ingen	1-19	20 el. flere	Alle	I alt
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 16-29 år	–	1	34	65	100
2 30-44 år	1	10	56	33	100
3 45-59 år	17	29	45	9	100
4 60-69 år	41	34	21	4	100
5 70 år og derover	62	29	9	0	100
6 Alle	17	16	38	29	100

Tabel 5.29

Anm.: Spørgsmålet var følgende: *Næsten alle voksne har fået trukket nogle tænder ud. Hvor mange af Deres egne tænder har De tilbage?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Column 1-4: number of natural teeth; 1: none; 2: 1-19; 3: 20 or more; 4: all; 5: total.

Front Column, 1-5: age groups; 6: total.

Note: The question was: *Almost all adults have had some of their teeth extracted. How many natural teeth do you still have?*

Befolkningen i forskellige stillingsgrupper fordelt efter, hvor mange tænder de har tilbage. 1986-87.

Population in selected employment groups, by number of natural teeth. Percent. 1986-87.

	Antal egne tænder tilbage:				
	Ingen	1-19	20 el. flere	Alle	I alt
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Selvstændige landmænd	17	31	39	13	100
2 Selvstændige i øvrigt	9	16	44	31	100
3 Medhjælpende ægtefæller	15	25	41	19	100
4 Højere funktionærer	1	7	59	33	100
5 Mellemfunktionærer	1	8	56	35	100
6 Lavere funktionærer	4	11	50	35	100
7 Faglærte arbejdere	3	9	48	40	100
8 Ikke-faglærte arbejdere	10	18	42	30	100
9 Arbejdsløse	7	12	45	36	100
10 Pensionister	54	32	12	2	100
11 Husmødre	22	25	40	13	100
12 Uddannelsessøgende	0	1	26	73	100
13 Alle	17	16	38	29	100

Tabel 5.30

Anm.: Spørgsmålet var følgende: *Næsten alle voksne har fået trukket nogle tænder ud. Hvor mange af Deres egne tænder har De tilbage?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Columns 1-4: number of natural teeth; 1: none; 2: 1-19; 3: 20 or more; 4: all; 5: total.

Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: salaried employees, in intermediate levels; 6: salaried employees, in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total.

Note: The question was: *Almost all adults have had some of their teeth extracted. How many natural teeth do you still have?*

5 Sundhed

**Procentandel der er rygere.
1970-1986/87.**

Percentage of men and women smoking tobacco.
1976-1985.

Tabel 5.31

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 1970	68	47	57
2 1973	63	46	54
3 1975	60	46	53
4 1978	57	46	51
5 1980	57	44	50
6 1986-87	49	45	47

Anm.: Omfatter i perioden 1970-1980: 15 år og derover, og i perioden 1986-87: 16 år og derover.
Kilde: Mørck, Henning Ivan m.fl.: Tobaksforbrug og rygevaner i Norden 1920-1980. Artikel i Nordisk Medicin. Vol. 97, 5/1982.
Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Note: The period 1970-1980 covers persons aged 15 years and over and the period 1986-87 covers persons aged 16 years and over.

**Procentandel i forskellige aldersgrupper,
der ryger dagligt. 1986-87.**

Percentage of men and women in selected age
groups smoking tobacco every day. 1976-1985.

Tabel 5.32

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 16-19 år	23	33	28
2 20-24 år	44	46	45
3 25-34 år	48	49	48
4 35-44 år	47	44	46
5 45-54 år	55	49	52
6 55-64 år	55	47	51
7 65 år og derover	41	27	33
8 Alle	46	42	44

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Front Column, 1-7: age groups; 8: total.

Det ugentlige alkoholforbrug blandt mænd og kvinder. 1976-1985.

Weekly consumption of liquor among men and women. Percent. 1976-1985.

	Højest 2 genstande	2-10 genstande	11 eller flere genstande	Uoplyst	I alt
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Mænd					
2 1976	30	46	22	2	100
3 1985	31	50	18	1	100
4 Kvinder					
5 1976	61	34	5	0	100
6 1985	59	36	4	1	100

Tabel 5.33

Anm.: Omfatter befolkningen i alderen 20-69 år.

Kilde: Hansen, Erik Jørgen og Andersen, Dines: Alkoholforbrug og alkoholpolitik. København 1985. (Socialforskningsinstituttets publikation 145).

Translation - Heading, Column 1: not more than 2 drinks; 2: 2-10 drinks; 3: 11 or more drinks; 4: not stated; 5: total.

Front Column, 1: men; 4: women.

Note: Persons between the ages of 20 and 69.

Procentandel i forskellige aldersgrupper, der drikker 5 eller flere genstande på en hverdag. 1986-87.

Percentage of men and women in selected age groups having 5 or more drinks on weekdays. 1986-87.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 16-19 år	9	4	6
2 20-24 år	14	2	8
3 25-34 år	11	2	7
4 35-44 år	11	5	8
5 45-54 år	10	2	6
6 55-64 år	11	2	7
7 65 år og derover	6	1	3
8 Alle	10	3	6

Tabel 5.34

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Front Column, 1-7: age groups; 8: total.

5 Sundhed

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der drikker 5 eller flere genstande på en hverdag. 1986-87.

Percentage of men and women in selected employment groups having 5 or more drinks on weekdays. 1986-87.

Tabel 5.35

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Selvstændige	11	1	7
2 Højere/mellemfunktionærer.....	9	3	6
3 Lavere funktionærer	7	4	5
4 Faglærte arbejdere	13	..	13
5 Ikke-faglærte arbejdere.....	13	1	7
6 Arbejdsløse	28	5	14
7 Pensionister	8	1	4
8 Øvrige uden for erhverv	7	4	5
9 Alle	10	3	6

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total. Front Column, 1: self employed; 2: salaried employees, in upper/intermediate levels; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: unemployed; 7: pensioners; 8: others economically inactive; 9: total.

Kostsammensætningen blandt mænd og kvinder. 1985.

Dietary composition among men and women. 1985.

Tabel 5.36

	Mænd	Kvinder	Kvinder i forhold til mænd
	1	2	3
	gram/10 MJ ¹		Indeks, mænd = 100
1 Mælkeprodukter og ost	394	447	113
2 Brød o.l.	199	201	101
3 Kartofler	140	111	79
4 Andre grøntsager	100	152	152
5 Frisk frugt.....	47	111	236
6 Kød og fisk.....	140	123	88
7 Fedtstoffer	64	59	92
8 Sukker.....	23	22	96
9 Øl, vin og spiritus	316	119	38
10 Kaffe og te	1076	1118	104

Anm.: Omfatter befolkningen i alderen 15-80 år.

¹ Kostindtagelsen er korrigeret for, at mænd indtager mere end kvinder. Indtagelsen af de enkelte produkter er sat i forhold til energiindtaget (dvs. hvor meget de spiser), opgjort i MJ.

Kilde: Haraldsdóttir, Jóhanna m.fl.: Danskernes kostvaner 1985. Bind 2: Hvem spiser hvad? København 1987.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: women in relation to men, index numbers, men = 100; 1-2: gram/10 MJ¹.

Front Column, 1: milk products and cheese; 2: bread etc.; 3: potatoes; 4: other vegetables; 5: fresh fruit; 6: meat and fish; 7: fats; 8: sugar; 9: beer, wine, spirits; 10: coffee and tea.

Note: persons between the ages of 15 and 80.

¹ The fact that men consume more than women has been adjusted in the consumption of foods. The consumption of the above products is proportional to the energy consumption (i.e. the quantity of what they eat), estimated in MJ.

Kostsammensætningen i forskellige socialgrupper. 1985.

Dietary composition in selected social groups. 1985.

	Socialgruppe:				
	I 1	II 2	III 3	IV 4	V 5
	Indeks, socialgruppe V = 100				
1 Mælkeprodukter og ost	117	105	107	100	100
2 Brød o.l.	102	103	101	102	100
3 Kartofler	78	83	92	86	100
4 Andre grøntsager	114	119	121	110	100
5 Frisk frugt	123	128	114	137	100
6 Kød og fisk	101	98	99	98	100
7 Fedtstoffer	85	88	91	91	100
8 Sukker	79	75	92	92	100
9 Øl, vin og spiritus	134	157	124	111	100
10 Kaffe og te	96	103	100	113	100

Tabel 5.37

Anm.: Kostindtagelsen er korrigeret for, at mænd indtager mere end kvinder. Indtagelsen af de enkelte produkter er sat i forhold til energiindtaget (dvs. hvor meget de spiser), opgjort i MJ. Omfatter befolkningen i alderen 15-80 år.
Kilde: Haraldsdottir, Jóhanna m.fl.: Danskernes kostvaner 1985. Bind 2: Hvem spiser hvad? København 1987.

Translation - Heading, 1-5: index numbers, social group V = 100. Front Column, 1: milk products and cheese; 2: bread etc.; 3: potatoes; 4: other vegetables; 5: fresh fruit; 6: meat and fish; 7: fats; 8: sugar; 9: beer, wine, spirits; 10: coffee and tea.

Note: persons between the ages of 15 and 80.

¹ The fact that men consume more than women has been adjusted in the consumption of foods. The consumption of the above products is proportional to the energy consumption (i.e. the quantity of what they eat), estimated in MJ.

Dødelighedsoplysninger for de nordiske lande.

Mortality rates for the Nordic countries.

	Danmark 1	Finland 2	Island 3	Norge 4	Sverige 5
1 <i>Middellevetid ved fødslen (1984-85):</i>					
2 Mænd	71,6 år	70,1 år	74,7 år	72,8 år	73,8 år
3 Kvinder	77,5 år	78,5 år	80,2 år	79,5 år	79,7 år
4 <i>Dødelighed pr. 1.000 indb.¹ (1985):</i>					
5 Mænd	12,2	13,9	9,7	11,1	11,6
6 Kvinder	10,9	11,1	9,1	9,8	9,6
7 <i>Døde af kredsløbssygdomme pr. 100.000 indb. (1981-85):</i>					
8 Mænd	558	514	354	550	658
9 Kvinder	491	484	267	463	563
10 <i>Døde af kræft pr. 100.000 indb. (1981-85):</i>					
11 Mænd	300	212	145	247	250
12 Kvinder	264	174	143	201	220
13 <i>Spædbørnsdødeligheden² (1985)</i>	7,9	6,5	5,7	8,5	6,8

Tabel 5.38

¹ Aldersstandardiseret.

² Antal døde under 1 år pr. 1.000 levendefødte.

Kilde: Nordisk Statistisk årsbok 1986.

Translation - Heading, Column 1: Denmark; 2: Finland; 3: Iceland; 4: Norway; 5: Sweden.

Front Column, 1: expectation of life at birth; 2: men; 3: women; 4: deaths per 1.000 population; 5: men; 6: women; 7: diseases of the circulatory system per 100.000 population; 10: deaths from cancer per 100.000 population; 13: infant mortality².

¹ Age standardised.

² Deaths within 12 months of birth per 1.000 live births.

UDDANNELSE

6

6 Uddannelse

Nr.	FIGURER	Side		Side	
6.1	Forskellige aldersgrupper fordelt efter skoleuddannelse. 1987.	95	6.8	Befolkningen med forskellige skoleuddannelser fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.....	107
6.2	Forskellige aldersgrupper fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.	95	6.9	Befolkningen i forskellige stillingsgrupper fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.....	108
6.3	Procentandel i forskellige aldersgrupper der er under uddannelse. 1976-1984. ...	96	6.10	Procentandel 16-29-årige der er under forskellige former for uddannelse. 1984.	108
6.4	Udviklingen i bestanden af uddannelsessøgende inden for uddannelsessystemet. 1975-1985. Indeks 1975 = 100. ...	96	6.11	Procentandel af drenge og piger der starter i gymnasiet/HF og på lærlingeuddannelser. 1983/84.	109
6.5	Uddannelsesmæssig placering indtil 8 år efter grundskolen.	97	6.12	Procentandel for forskellige stillingsgrupper der starter i gymnasiet/HF og på lærlingeuddannelser. 1980/81.	109
6.6	Overgangsprocenter til gymnasieuddannelser og erhvervsrettede basisuddannelser 3 måneder efter grundskolen.	97	6.13	Procentandel af drenge og piger fra forskellige årgange der ikke har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen.....	110
6.7	Restgruppeopgørelser for forskellige afgangsårgange fra grundskolen.....	98	6.14	Procentandel af forskellige årgange der ikke er under uddannelse og samtidig ikke har fuldført en uddannelse, der giver erhvervskompetence.	110
6.8	Andel af uddannelsessøgende der er piger/kvinder ved forskellige uddannelser. 1975 og 1985.....	98	6.15	Drenge og piger fordelt efter deres uddannelsesplacering, 8 år efter at de forlod grundskolen.....	111
6.9	Restgruppeopgørelser for mænd og kvinder fra forskellige årgange.....	99	6.16	Børn af forskellige stillingsgrupper fordelt efter uddannelsesplacering, 8 år efter at de forlod grundskolen.	111
6.10	Andelen af uddannelsessøgende, der er piger/kvinder, ved forskellige uddannelsesretninger. 1985.	99	6.17	Pigernes andel af elevbestanden i HF og gymnasiets forskellige linjer. 1986.....	112
6.11	Overgangsprocenter fra grundskolen til gymnasiale uddannelser for børn fra forskellige stillingsgrupper. Årgang 1981/82.	100	6.18	Pigernes andel af elevbestanden på forskellige lærlingeuddannelser. 1985.	112
6.12	Den uddannelsesmæssige status 8 år efter grundskolen for børn fra forskellige stillingsgrupper. Årgang 1973/74.....	100	6.19	Pigernes/kvindernes andel af elevbestanden på forskellige videregående uddannelser. 1985.....	113
Nr.	TABELLER		6.20	Deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelser. 1974-1985.....	113
6.1	Den 20-69-årige befolkning fordelt efter skoleuddannelse. 1962-1987.	103	6.21	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har deltaget i efteruddannelse. 1987.....	114
6.2	Mænd og kvinder fordelt efter skoleeksamen. 1987.....	104	6.22	Procentandel i forskellige brancher der har deltaget i efteruddannelse. 1987....	114
6.3	Befolkningen i forskellige stillingsgrupper fordelt efter skoleuddannelse. 1987.	104	6.23	Deltagere i amtskommunale enkeltfagskurser i forskellige aldersgrupper. 1984/85.	115
6.4	Procentandel af drenge og piger der har bestået forskellige skoleeksamener. 1901-1985.....	105	6.24	Deltagere i amtskommunale enkeltfagskurser fordelt efter erhvervsuddannelse. 1984/85.	115
6.5	Den 20-69-årige befolkning fordelt efter erhvervsuddannelse. 1962-1987.	105	6.25	Procentandel med forskellige skoleuddannelser der har deltaget i undervisning inden for ét år. 1987.....	116
6.6	Befolkningen i forskellige aldersgrupper fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.	106	6.26	Procentdel i forskellige aldersgrupper der har deltaget i undervisning inden for ét år. 1987.	116
6.7	Mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.	106			

Indledning

Uddannelse er af stor betydning for det enkelte menneskes levevilkår. Det hænger sammen med, at man gennem uddannelse erhverver en række færdigheder og kundskaber, og at den enkeltes værdier, normer, tænkemåde og personlighedstræk påvirkes. Disse egenskaber, inklusive færdigheder og kundskaber, erhverves ikke alene i skolerne eller i de øvrige undervisningsinstitutioner, men også ad andre kanaler, eksempelvis gennem opdragelse i familien, gennem påvirkning fra kammerater og via massekommunikationsmidlerne. I dette kapitel vil vi dog kun beskæftige os med den uddannelse, som opnås i uddannelsessektoren, og på grund af manglende oplysninger udelukkende med den del af den, der vedrører færdigheder og kundskaber.

Sædvanligvis måles disse ressourcer ved hjælp af, hvor meget og hvilken skole- og erhvervsuddannelse den enkelte har fået. Derfor må det fremhæves, at det vigtigste for levevilkårene ikke er de formelle kundskaber og færdigheder, men de reelle. De sidstnævnte kan i princippet måles fx ved test af befolkningens færdigheder i at skrive, læse, tale mv. I praksis har man dog ikke oplysninger af denne art for den danske befolkning. Den formelle uddannelse er derfor det bedste udtryk, man har for de reelle færdigheder og kundskaber. I de fleste tilfælde er det formodentlig også en god indikator herpå. De forskellige uddannelser er nemlig adgangsgivende til forskellige erhverv og arbejdsstillinger og dermed til positioner med forskellig indkomst, indflydelse mv.

Kapitlet indeholder først en omtale af uddannelsessystemet. Dernæst belyses uddannelsesniveaue og uddannelsesaktiviteten i befolkningen, både med hensyn til skole- og erhvervsuddannelse. Herefter er der en omtale af, hvorledes nogle af de væsentligste uddannelsesforløb former sig. Endvidere behandles størrelsen og udviklingen i den såkaldte restgruppe. Endelig belyses kønsforskelle og sociale forskelle i uddannelserne.

Uddannelsessystemet

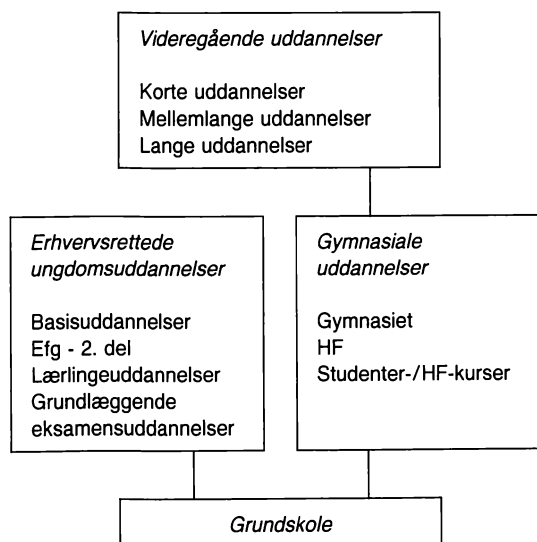
Det danske uddannelsessystem har undergået store forandringer i tidens løb - ikke mindst inden for de sidste 10-15 år. Blandt de vigtigste ændringer kan nævnes:

- I 1967 startede HF-uddannelsen.
- I 1969 startede de første forsøg med EFG-uddannelserne.
- Fra 1972/73 blev undervisningspligten udvidet fra 7 til 9 år.
- I 1976 blev der vedtaget en ny folkeskolelov, som bl.a. afskaffede realeksamen.
- I slutningen af 1970'erne blev der indført adgangsregulering til de videregående uddannelser.

Fundamentet i uddannelsessystemet er en grundskole med 10 klassetrin, hvoraf de 9 er obligatoriske. Oven på dette findes et ungdomsuddannelsesniveau, som omfatter gymnasier og HF, lærlige- og EFG-uddannelserne samt en række tekniske og handelsmæssige uddannelser.

Øverst i systemet befinder de videregående uddannelser sig. Adgangen til disse forudsætter som regel, at man har gennemført en uddannelse på ungdomsuddannelsesniveaue, i de fleste tilfælde en studenter-/HF-uddannelse. De videregående uddannelser er delt i tre typer, primært efter deres længde. De korte, de mellemlange og de lange videregående uddannelser. Der er mulighed for at skifte mellem de videregående uddannelser, fx fra en kort videregående uddannelse til en mellemlang videregående uddannelse.

UDDANNESESYSTEMET

Grundskole

Består af 1.-9. klasse, som er obligatorisk. Herudover findes 10. og 11. klassetrin, som er frivillig. Foregår i folkeskole, private skoler og på efterskoler.

Gymnasiale uddannelser

Omfatter undervisning, der fører til studentereksamen og HF-eksamen. Foregår hovedsageligt på gymnasier og studenter-/HF-kurser. Normalt af 2-3 års varighed.

Erhvervsrettede ungdomsuddannelser

Omfatter uddannelser, der er erhvervsrettede, og som giver erhvervskompetence. Uddannelserne foregår især på tekniske skoler, handelsskoler og på arbejdspladserne. Normalt af 3-4 års varighed. Der eksisterer flere typer, hvoraf de vigtigste er:

6 Uddannelse

Basisuddannelser, som er 1-årige grundlæggende erhvervsuddannelse uden erhvervskompetence. Omfatter EFG-basisuddannelse samt grundkurser ved landbrugsskoler, husholdningsskoler og søfartsskoler. EFG-basisuddannelsen foregår som oftest på tekniske skoler og handelsskoler.

EFG - 2. del forudsætter normalt en EFG-basisuddannelse. Har en varighed af 2-3 år og foregår dels på tekniske skoler/handelsskoler og dels på arbejdspladser (praktikpladser). Uddannelsen giver erhvervskompetence og afsluttes med svendebrev/eksamen.

Lærlingeuddannelser er den oprindelige og tidligere helt dominerende form for erhvervsrettet ungdomsuddannelse. Kaldes ofte *mesterlære* og foregår dels på en arbejdsplads og dels på tekniske skoler/handelsskoler. Har en varighed af 3-4 år.

Grundlæggende eksamensuddannelser omfatter en række erhvervsuddannelser, som står uden for EFG-uddannelserne og lærlingeuddannelserne. De største af disse uddannelser er: højere handelseksamen, sygehjælper, teknisk assistent, laborant, teknisk tegner og edb-assistent.

Videregående uddannelser

Omfatter erhvervsrettede uddannelser af teoretisk art. Uddannelserne forudsætter ofte student-/HF-eksamen og foregår på specielle uddannelsesinstitutioner. De kan opdeles i tre kategorier efter varigheden af uddannelserne:

Korte videregående uddannelser har som oftest en varighed af 2-3 år. De største af disse uddannelser er: sygeplejerske, børnehavepædagog, erhvervsproglige uddannelser, socialpædagog, fritidspædagog og politibetjent.

Mellemlange videregående uddannelser har som oftest en varighed af 3-4 år. De største af disse uddannelser er: folkeskolelærer, HD og HA, teknikumingeniør, bibliotekar, socialrådgiver, fysioterapeut og ergoterapeut.

Lange videregående uddannelser har en varighed af 4-6 år. De største af disse uddannelser er: cand.mag./cand.scient., jurist, psykolog, læge og civilingeniør.

Ud over det egentlige uddannelsessystem eksisterer der en lang række uddannelsesmuligheder, fx højskoler, arbejdsmarkedsuddannelser og enkeltfagskurser. Fælles for disse uddannelsesmuligheder er, at de sjældent indgår i de almindelige uddannelsesforløb, men derimod mere fungerer som tilbud til dem, der har forladt uddannelsessystemet. Mange af disse uddannelsesstilbud bliver støttet af det offentlige, som regel i form af økonomiske tilskud eller i form af, at det offentlige direkte driver dem. Der eksisterer dog også mere private uddannelsesstilbud i form af

virksomhedskurser eller kurser, der arrangeres af fagforeninger, brancheorganisationer o.l.

Højskoler

Omfatter kurser på ca. 100 folke- og ungdomshøjskoler. Kurserne har varierende indhold og varighed (typisk 4-5 mdr.).

Enkeltfagskurser

Omfatter undervisning i fag til folkeskolens afgangsprøver, HF og enkelte studentereksamensfag. Eleverne kan vælge at følge undervisningen i nogle enkelte fag og derved sammenstykke fx en hel HF-eksamen over flere år. Enkeltfagskurserne drives af amtskommunerne. Henvender sig især til personer, der ønsker at supplere deres oprindelige skoleuddannelsesniveau.

Arbejdsmarkedsuddannelserne

Omfatter specialarbejderkurser, efteruddannelse af faglærte, omskolingskurser og erhvervsintroduktionskurser for unge og ledige. De foregår på forskellige specialarbejderskoler og har til formål at forbedre erhvervs kvalifikationer i forhold til den tekniske udvikling og arbejdsmarkedet i øvrigt. Der er som regel tale om kortvarige kurser af nogle få ugers varighed.

Almen fritidsundervisning

Omfatter det, der ofte kaldes aftenskoleundervisning. Der er tale om et vidtspændende udbud af emner, som sjældent er erhvervsorienteret. Undervisningen forestås for hovedpartens vedkommende af de forskellige oplysningsforbund.

Uddannelsesniveaut

Man taler ofte om, at der har været en uddannelseseksplosion inden for de sidste 20 år. Hermed menes, at en langt større del af de yngre aldersgrupper har fået en uddannelse. Dette kan aflæses på befolkningens uddannelsesniveau, både skoleuddannelse og erhvervsuddannelse.

Figur 6.1 og 6.2 viser skole- og erhvervsuddannelsesniveaut i forskellige aldersgrupper, og man ser, at aldersforskellene er tydeligst for skoleuddannelsen.

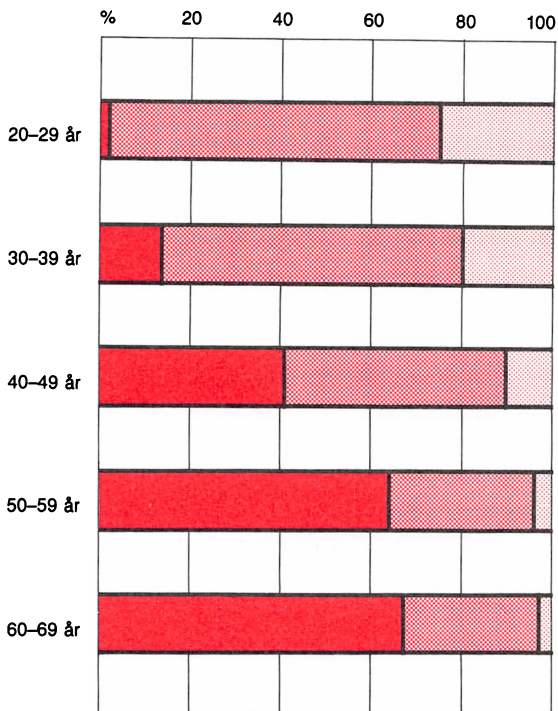
For skoleuddannelsernes vedkommende er der ret små forskelle mellem mænd og kvinder, og i de yngre aldersgrupper har kvinderne et lidt højere skoleuddannelsesniveau end mændene. Derimod er erhvervsuddannelsesniveaut generelt højere blandt mænd end blandt kvinder, og der er først og fremmest flere kvinder, der slet ikke har fået en erhvervsuddannelse.

Uddannelsesaktiviteten

Baggrunden for det stigende uddannelsesniveau i befolkningen er den øgede uddannelsesaktivi-

6.1. Forskellige aldersgrupper fordelt efter skoleuddannelse. 1987.

Selected age groups by level of general education. 1987.

■ Højest 7. klasse
Seventh class or less

■ 8.-10. klasse/realeksamen
Eight-tenth class/real exam

■ Studenter-/HF-eksamen
Upper secondary school exam

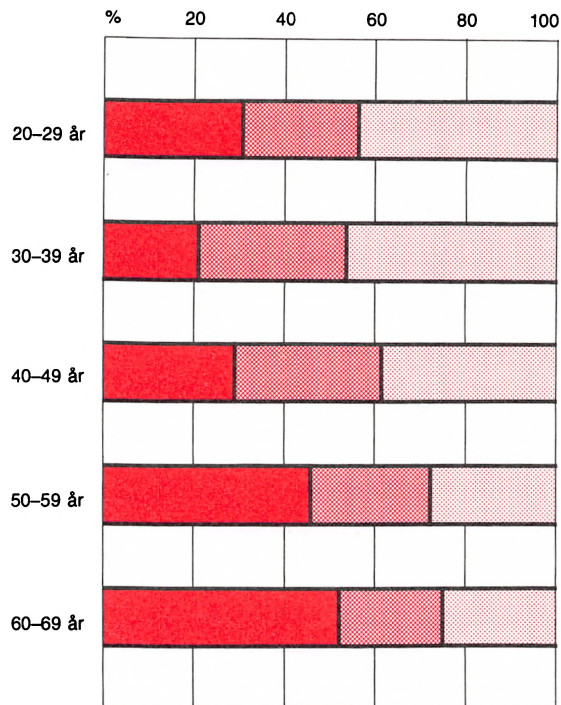
Kilde: Tabel 6.1.

tet. For det første blev undervisningspligten udvidet fra 7 til 9 år i begyndelsen af 1970'erne. For det andet har der været en stigende tilgang til gymnasiet/HF fra slutningen af 1960'erne. For det tredje har EFG's indførelse i midten af 1970'erne betydet en stærk stigning i antallet af elever ved de erhvervsrettede ungdomsuddannelser. Med hensyn til de videregående uddannelser har der været tale om en stigning indtil midten af 1970'erne, hvorefter der blev indført en adgangregulering, som betød en vis stagnation. Endelig har der været en stærk stigning i uddannelsesaktiviteten i de former for undervisning, der ligger uden for det egentlige uddannelsessystem, fx arbejdsmarkedsuddannelserne og enkeltfagskurserne.

En samlet statistisk belysning af uddannelsesaktiviteten foreligger først fra midten af 1970'erne, hvor Danmarks Statistik overtog den samlede uddannelsesstatistik. På dette grundlag kan man

6.2. Forskellige aldersgrupper fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.

Selected age groups by vocational education. 1987.

■ Ingen erhvervsuddannelse
No vocational education

■ Lærlinge-/EFG-uddannelse mv.
Apprenticeship education etc.

■ Videregående uddannelse/under uddannelse
Further education/receiving vocational education

Kilde: Tabel 6.6.

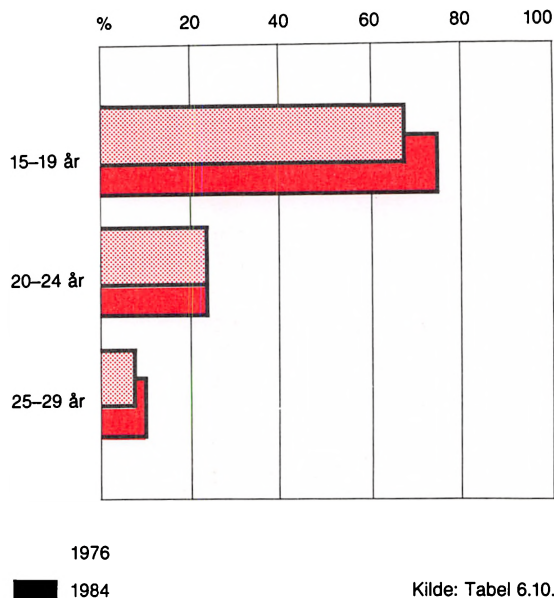
opgøre, hvor stor en del af forskellige aldersgrupper der var under uddannelse inden for uddannelsessystemet i henholdsvis 1976 og 1985. Som det fremgår af figur 6.3, er ca. tre fjerdedele af de 15-19-årige, ca. en fjerdedel af de 20-24-årige, ca. en tiendedel af de 25-29-årige og knap 5 pct. af de 30-34-årige under uddannelse. Fra 1976 til 1985 har der været tale om en stigning blandt de 15-19-årige, mens aktiviteten er nogenlunde uændret i de øvrige aldersgrupper.

Hvis man ser på bestanden af uddannelsessøgende i de tre hovedgrupper af uddannelser, der ligger ud over grundskolen - de gymnasiale uddannelser (studenter-/HF-uddannelse), de erhvervsrettede ungdomsuddannelser (EFG, lærlinge- og grundlæggende eksamensuddannelse) og de videregående uddannelser, er de tilsammen steget med ca. 30 pct. fra 1975 til 1985. For at få et mere reelt billede af udviklingen må man dog tage hensyn til, at der også er blevet flere un-

6 Uddannelse

6.3. Procentandel i forskellige aldersgrupper der er under uddannelse. 1976–1984.

Percentage in selected age groups receiving education. 1976–1984.

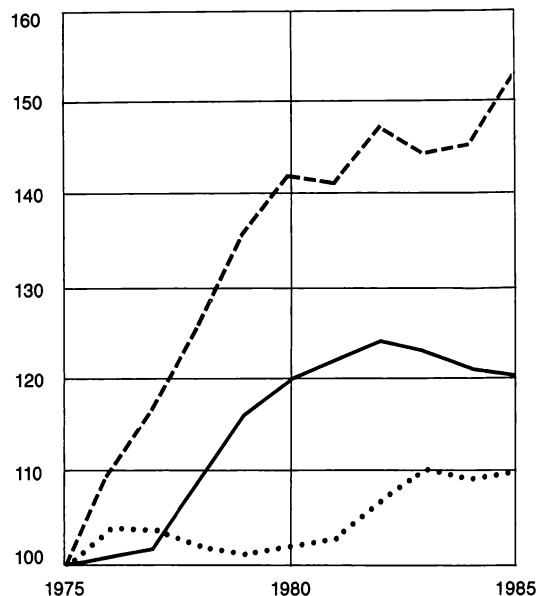
Kilde: Tabel 6.10.

ge i perioden. I figur 6.4 er bestanden af uddannelsessøgende sat i forhold til, hvor mange personer der er i de aldersgrupper, de mest typisk befinder sig i, i de forskellige uddannelsesgrupper. Det viser sig, at det især er de erhvervsrettede ungdomsuddannelser, der har fået flere uddannelsessøgende i perioden 1975-1985, nemlig ca. 44 pct., mens de gymnasiale uddannelser har fået ca. 23 pct. flere elever. For begge uddannelsesstyper har stigningen især fundet sted i 1970'erne, mens der kun har været tale om en mindre stigning i 1980'erne. For de videregående uddannelser har der kun været en mindre stigning på ca. 8 pct. i perioden, og denne stigning er sket i 1980'erne.

Uddannelsesaktiviteten inden for voksen- og efteruddannelserne er i de forløbne ti år steget meget kraftigt. Specialarbejderkurser og efteruddannelse af faglærte arbejdere havde i 1985 ca. 90.000 elever mod 40.000 i 1976. Disse kurser er dog som oftest kun af få ugers varighed. De amtskommunale enkeltfagskurser, der omfatter 9. og 10. klassers prøver, og HF-eksamen har ligeledes oplevet en stærk stigning i antallet af elever fra ca. 30.000 elever i 1976 til ca. 85.000 elever i 1985. Endvidere er antallet af højskoleelever steget fra ca. 30.000 elevbesøg i 1976 til ca. 50.000 elevbesøg i 1984. Endelig kan det nævnes, at der i perioden 1976-1985 har været en 55 pct.'s stigning i den almene fritidsundervisning, som ofte foregår som aftenskole under

6.4. Udviklingen i bestanden af uddannelsessøgende inden for uddannelsessystemet. 1975–1985. Indeks 1975 = 100.

Trends in student population within the education system. 1975–1985. Index 1975 = 100.

- Erhvervsrettede ungdomsudd. i pct. af 17-20-årige
Vocational education at second level as percentage of population aged 17-20 years
- Gymnasie udd. i pct. af 16-18-årige
General education at second level as percentage of population aged 16-18 years
- Videregående udd. i pct. af 20-29-årige
Further education as percentage of population aged 20-29 years

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1983:1, 1986:4 og 7, 1988:5.

de forskellige oplysningsforbund fra ca. 500.000 elever i 1976 til ca. 800.000 i 1985.

Man kan se en vis afmatning i uddannelsesaktiviteten inden for de seneste år, bl.a. gælder det for enkeltfagskurser og den almene fritidsundervisning.

Uddannelsesforløb

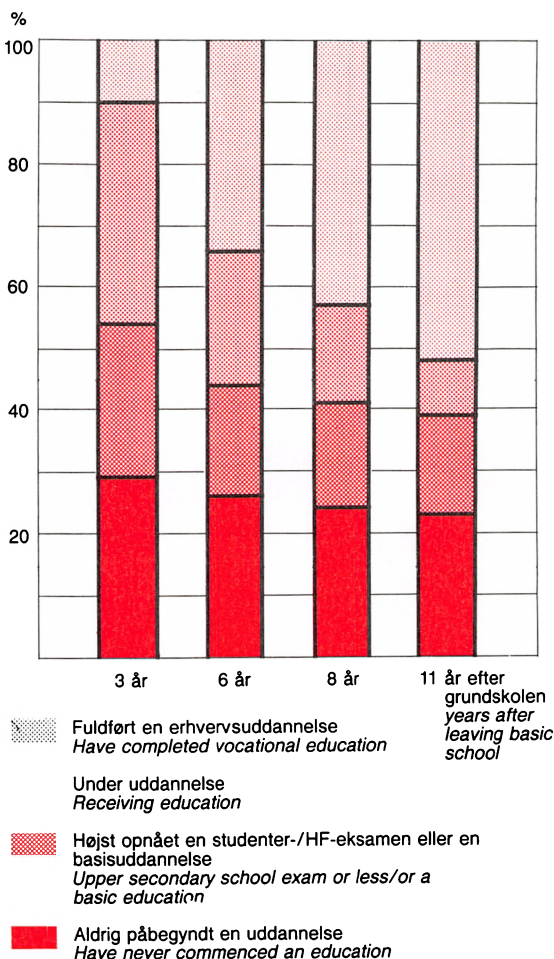
Det danske uddannelsessystem er i grove træk delt op i tre niveauer:

- a) grundskole
- b) ungdomsuddannelserne, som består af en gymnasial del (gymnasiet/HF mv.) og en erhvervsrettet del (EFG, mesterlære mv.) samt
- c) de videregående uddannelser.

De enkelte elever kan med visse begrænsninger gå fra et niveau til et andet niveau. Det kan dog ikke lade sig gøre at skifte helt frit, fordi nogle uddannelser forudsætter, at man har gennemført nogle andre uddannelser.

6.5. Uddannelsesmæssig placering indtil 11 år efter grundskolen.

School leavers by educational status 11 years after having basic school.

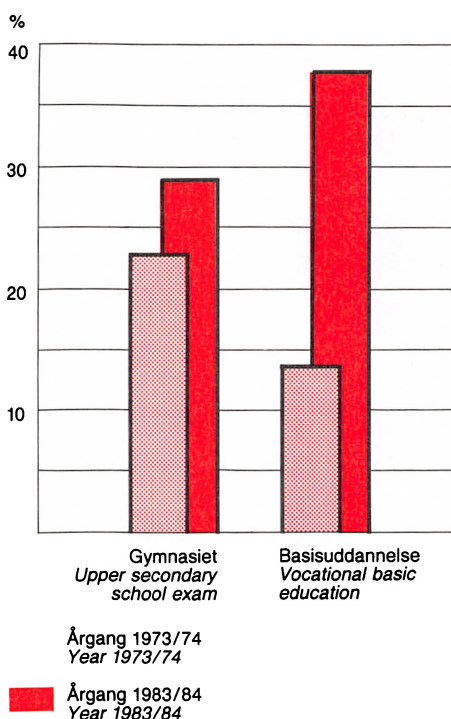

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Uddannelse og kultur, 1983:6, 1985:4 og 1988:3, samt materiale i Danmarks Statistik.

Uddannelsesstatistikken er i dag så detaljeret, at man kan følge de enkelte personers vej gennem uddannelsessystemet. Det kan således lade sig gøre at følge alle elever, der forlod grundskolen i et bestemt år, gennem uddannelsessystemet år efter år. *Figur 6.5* viser forløbet for dem, der forlod grundskolen i 1973/74 og 11 år frem. I løbet af de 11 år har knap en fjerdedel ikke påbegyndt en uddannelse ud over grundskolen, og godt 40 pct. har ikke fået en uddannelse ud over en studenter-/HF-eksamen eller en erhvervsfaglig basisuddannelse (især EFG-basis). Til gengæld har godt halvdelen fuldført en erhvervsuddannelse, og ca. 10 pct. er efter de 11 år under videregående uddannelse.

6.6. Overgangsprocenter til gymnasieuddannelser og erhvervsrettede basisuddannelser 3 måneder efter grundskolen.

Percentage of young people commencing upper secondary courses and vocational basic education 3 months after leaving basic school.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Uddannelse og kultur, 1983:6 og 1988:3.

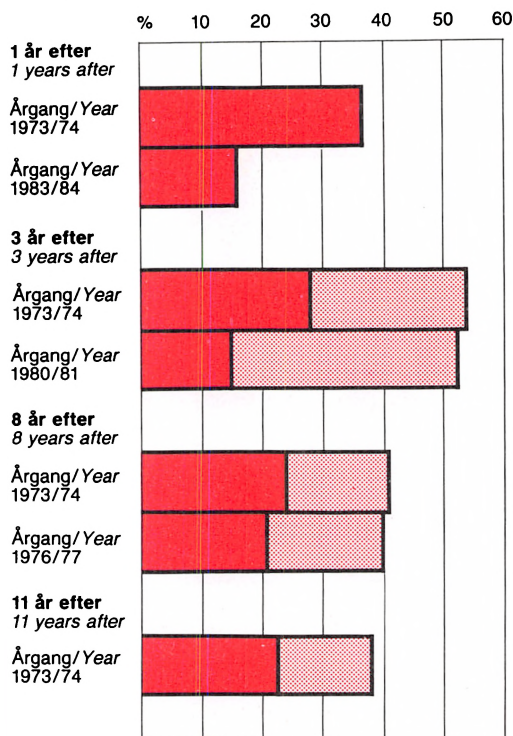
Der er visse overgange fra et led i uddannelsessystemet til et andet led, som er særlig interessante. Det drejer sig om overgangen fra grundskolen til a) gymnasiale uddannelser (gymnasiet/HF), b) erhvervsrettede basisuddannelser (typisk EFG-basis) og c) erhvervsrettede afslutningsuddannelser (EFG-2. del, lærlingeuddannelser og grundlæggende eksamensuddannelser). Desuden drejer det sig om overgangen fra gymnasiale uddannelser til videregående uddannelser. *Figur 6.6* viser størrelsen af disse overgangsprocenter for forskellige årgange, der har afsluttet grundskolen. Der har især været tale om en øget overgang fra grundskolen til basisuddannelserne og til gymnasial uddannelse. Derimod kan det nævnes, at overgangen fra studenter-/HF-eksamen til de videregående uddannelser været faldende.

Restgruppe

Ét af de mest omdiskuterede spørgsmål er omfanget af den såkaldte restgruppe. Ved restgruppen forstår man almindeligvis den gruppe, der ikke gennemfører en erhvervsuddannelse.

6 Uddannelse

6.7.
Restgruppeopgørelser for forskellige afgangsårgange fra grundskolen.
Residual group of selected standardised groups of young people after leaving basic school.

■ »Snæver« restgruppe
 »Narrow« residual group

■ »Udvidet« restgruppe
 »Expanded« residual group

Kilde: Tabel 6.13. og 6.14.

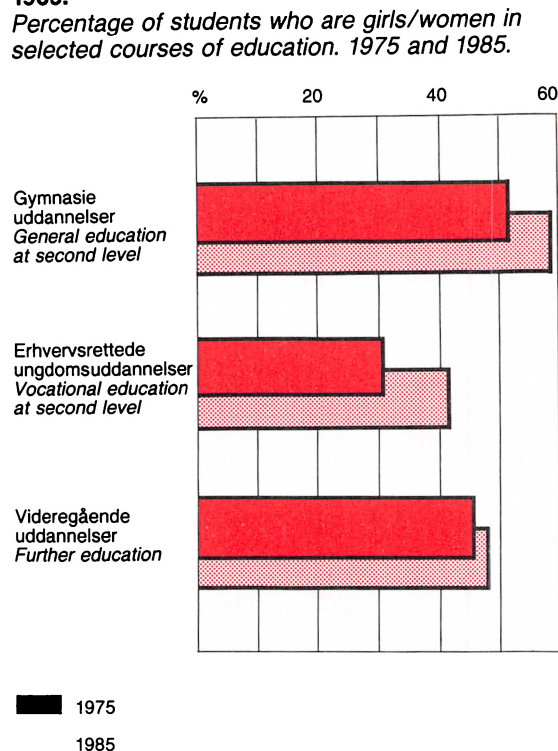
Restgruppen kan opgøres på flere måder, men vi vil her kun se på to afgrænsninger af dette begreb.

Den snævre afgrænsning omfatter dem, der ikke påbegynder en uddannelse ud over grundskolen.

Den udvidede afgrænsning omfatter – ud over den snævre afgrænsning – dem, der ikke er under uddannelse og samtidig enten har afbrudt en uddannelse eller højst har fuldført en student-/HF-eksamen eller en erhvervsfaglig basisuddannelse (typisk EFG-basisåret). Et andet afgørende forhold ved opgørelse af restgruppen er spørgsmålet om, hvor mange år efter grundskolen man skal tage i betragtning. Det har betydning, fordi der er nogle, som først kommer sent i gang med en erhvervsuddannelse.

Ved at betragte forskellige årganges uddannelsesforløb kan man således opgøre størrelsen af restgruppen. *Figur 6.7* viser, at der er sket en klar

6.8.
Andel af uddannelsessøgende der er piger/kvinder ved forskellige uddannelser. 1975 og 1985.
Percentage of students who are girls/women in selected courses of education. 1975 and 1985.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Uddannelse og kultur, 1983:1 samt tabel 6.17, 6.18 og 6.19.

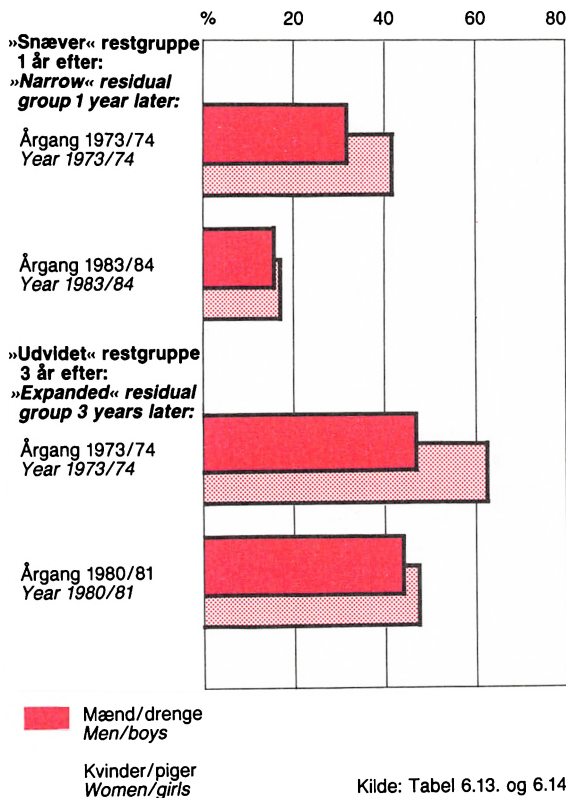
nedgang i den snævre afgrænsning af restgruppen, dvs. dem der ikke har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen. Derimod er der ikke sket en tilsvarende reduktion i den udvidede afgrænsning af restgruppen, dvs. dem der højst har en student-/HF-eksamen eller en erhvervsfaglig basisuddannelse. Dette kan bl.a. også ses af, at den andel af unge med student-/HF-eksamen, som ikke påbegynder en uddannelse, har været stigende. Meget taler for, at restgruppen blot er rykket lidt op i niveau, altså at restgruppen har lært lidt mere ved at gennemgå gymnasiet eller en EFG-basisuddannelse. Det afgørende ved restgruppen er imidlertid, om de unge får en uddannelse, der giver erhvervskompetence, som kan føre dem ind på arbejdsmarkedet. I dette lys har omfanget af restgruppen ikke ændret sig nævneværdigt.

Kønsforskelle

Der findes en række markante kønsforskelle på uddannelsesområdet. Det drejer sig først og fremmest om valg af uddannelse, hvor pigerne/kvinderne dominerer nogle uddannelser, mens drengene/mændene dominerer nogle andre uddannelser. I *figur 6.8* kan man se, at der generelt

6.9. Restgruppeopgørelser for mænd og kvinder fra forskellige årgange.

Residual group of selected standardised groups of men and women.

Kilde: Tabel 6.13. og 6.14.

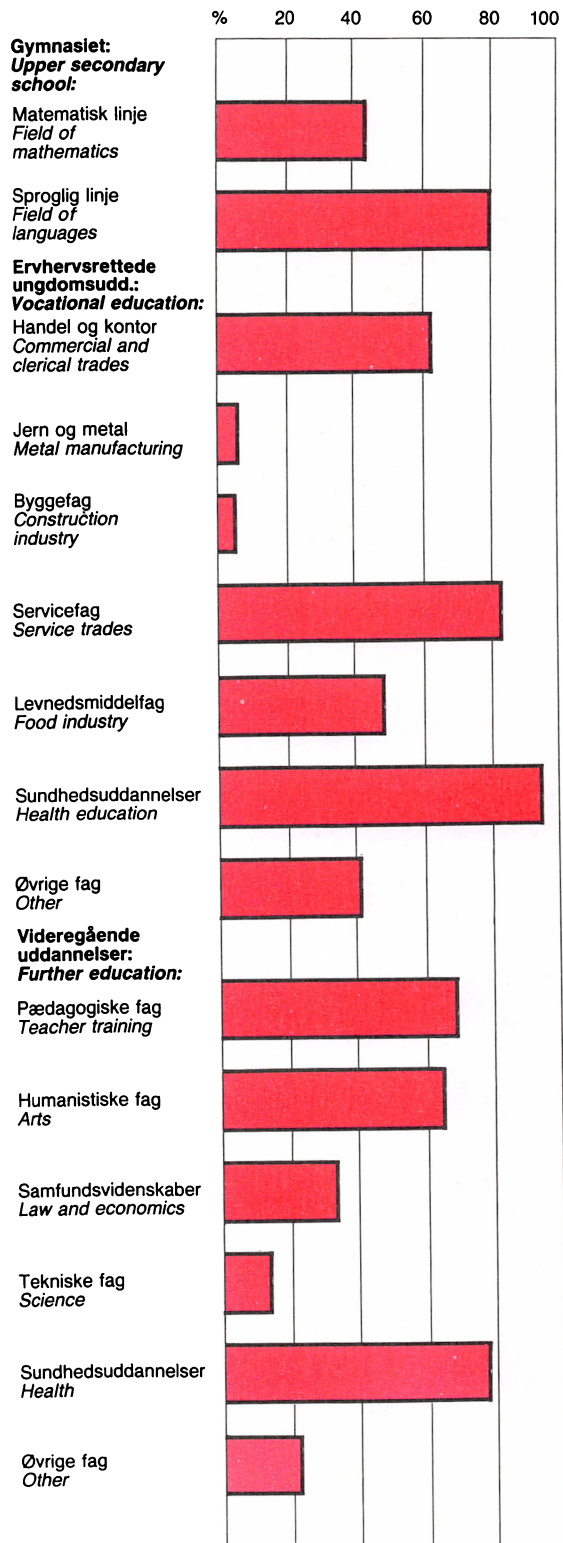
set har været en tendens til, at kvinderne er blevet bedre repræsenteret ved næsten alle uddannelser. Det er i gymnasiet og på HF, at pigerne er bedst repræsenteret, idet næsten 60 pct. af alle gymnasie-/HF-elever er piger. Især HF har mange kvindelige elever. Til gengæld er pigerne mindre godt repræsenteret på de erhvervsrettede ungdomsuddannelser, som især omfatter EFG og mesterlæren. Der har imidlertid været en gunstig udvikling for pigerne, som især skyldes indførelsen af EFG. På EFG er der en ret lige kønssammensætning i modsætning til lærlingeuddannelsen, som er domineret af drenge/mænd.

Kønssammensætningen ved de videregående uddannelser er meget lige, idet næsten halvdelen af de uddannelsessøgende er piger/kvinder. Der er imidlertid nogle væsentlige kønsforskelle inden for de videregående uddannelser, idet tre fjerdedele af eleverne ved de kortere uddannelser er piger/kvinder, mens kun ca. 40 pct. af eleverne ved de mellemlange og de lange uddannelser er piger/kvinder.

Der er således et tydeligt mønster i retning af, at pigerne er godt repræsenteret i starten af uddannelsessystemet, men jo længere uddannel-

6.10. Andelen af uddannelsessøgende, der er piger/kvinder, ved forskellige uddannelsesretninger. 1985.

Percentage of students who are girls/women, by selected educations. 1985.

Kilde: Tabel 6.17, 6.18 og 6.19.

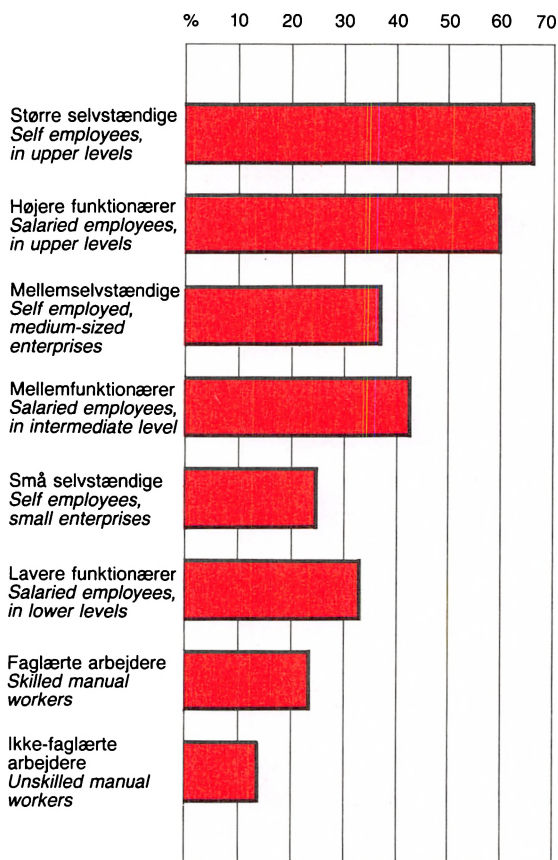
6 Uddannelse

serne varer, desto dårligere er pigerne/kvinderne repræsenteret.

Kønsforskellene ved restgruppeopgørelserne er et andet væsentligt aspekt. *Figur 6.9* viser den snævre afgrænsning af restgruppen (ikke påbegyndt en uddannelse efter grundskolen) et år efter grundskolen. Der er tale om en udligning af kønsforskellene, når man sammenligner dem, der forlod grundskolen i 1973/74, med dem, der forlod den i 1983/84. Med hensyn til det udvidede restgruppebegreb (højst en studenter-/HF-eksamen eller erhvervsfaglig basisuddannelse) kan man konstatere, at pigerne har en større restgruppe end drengene tre år efter, de har forladt grundskolen. Der kan imidlertid også her konstateres en tendens til udligning af kønsforskellene, om end i mindre omfang.

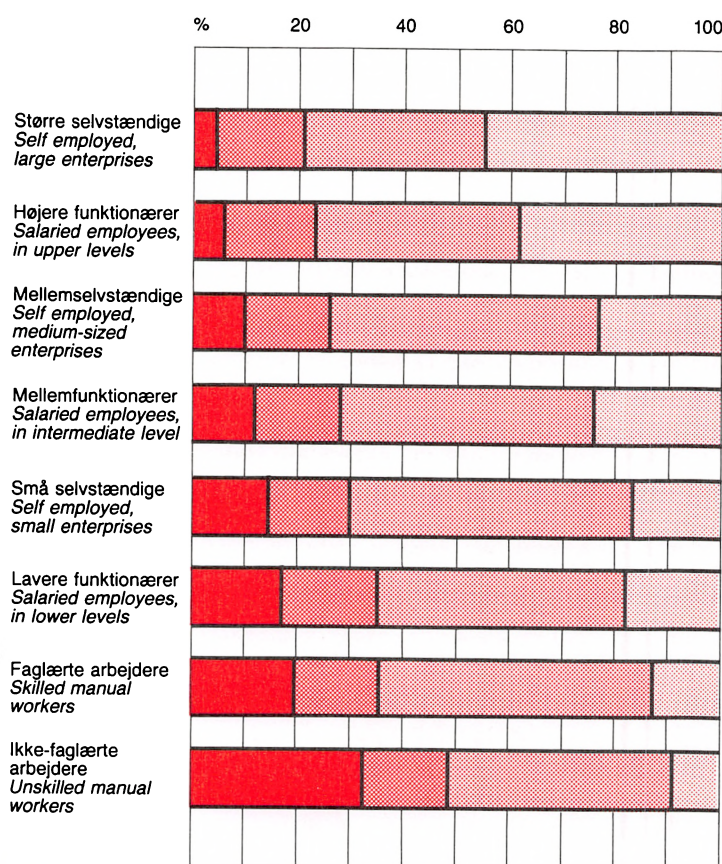
Hvis man betragter uddannelserne ud fra et erhvervsretningssynspunkt, finder man meget markante kønsforskelle. Som man kan se af *figur 6.10*, starter det allerede i gymnasiet, hvor de sproglige linjer er domineret af pigerne, mens der er flest drenge på de matematiske linjer. På de erhvervsrettede ungdomsuddannelser (EFG, mesterlære o.l.) dominerer drengene totalt jern og metal og byggefagslinjerne, mens der er en stor overvægt af piger inden for handel og kontor, servicefag og sundhedsuddannelserne. Inden for de videregående uddannelser er der også store kønsforskelle mellem de forskellige uddannelsesretninger. Drengene/mændene er stærkt overrepræsenterede inden for de tekniske, naturvidenskabelige og samfundsvidenskabelige uddannelser, mens pigerne/kvinderne er overre-

6.11.
Overgangsprocenter fra grundskolen til gymnasiale uddannelser for børn fra forskellige stillingsgrupper. Årgang 1981/82.
Percentage of children commencing upper secondary courses after leaving basic school, by selected employment status groups. Year 1981/82.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Uddannelse og kultur, 1985:4.

6.12.
Den uddannelsesmæssige status 8 år efter afgang fra grundskolen, for børn fra forskellige stillingsgrupper. Årgang 1973/74.
Educational status of children 8 years after leaving basic school, by selected employment status groups. Year 1973/74.

Ikke påbegyndt en uddannelse
Have not commenced an education

Højest opnået studenter-/HF-eksamen eller basisuddannelse
Upper secondary school or less/ or a basic education

Fuldført en erhvervsuddannelse
Have completed vocational education

Under uddannelse
Receiving education

præsenterede inden for de pædagogiske og humanistiske uddannelser samt sundhedsuddannelserne.

Uddannelsessystemet lægger således fundamentet til det stærkt kønsopdelte arbejdsmarked. Selv om de seneste år har vist en udvikling i retning af flere piger/kvinder i uddannelsessystemet, er der ikke meget, der tyder på et markant brud på de eksisterende kønsforskelle.

Sociale forskelle

En række uddannelsesundersøgelser har beskæftiget sig med den skæve sociale rekruttering til de højere uddannelser. Disse undersøgelser har påvist, at børn af forældre i de højeste socialgrupper (større selvstændige og højere funktionærer) i højere grad end børn af forældre i de laveste socialgrupper (lavere funktionærer og arbejdere) tog studentereksamen og en højere uddannelse. På trods af den stigende uddannelsesaktivitet gennem de senere år er der dog stadig tale om markante sociale forskelle i uddannelsesmønsteret.

Hvis man som vist i *figur 6.11* ser på den andel af de elever, som forlod grundskolen i 1981/82, og som tre måneder senere var begyndt i gymnasiet/HF, finder man markante forskelle mellem stillingsgrupperne. Ca. 60 pct. af børn af større selvstændige (mere end 10 ansatte) og højere funktionærer gik direkte i gymnasiet/HF, mens det kun var tilfældet for ca. 25 pct. af børn af lavere funktionærer og faglærte arbejdere og ca. 15 pct. af børn af ikke-faglærte arbejdere.

Et mere totalt billede af uddannelsessituationen for børn fra forskellige stillingsgrupper ses i *figur 6.12*. Figuren viser uddannelsessituationen for de elever, der forlod grundskolen i 1973/74, ca. otte år senere. Til venstre på figuren er aftegnet restgrupperne – den snævert afgrænsede (ikke påbegyndt en uddannelse) og den udvidede restgruppe (højst opnået en studenter-/HF-eksamen eller en erhvervsfaglig basisuddannelse). Til højre på figuren er angivet den andel, der efter otte år stadig er under uddannelse, hvilket stort set vil sige, at de er under en videregående uddannelse. *Figur 6.12* viser ligeledes, at børn af større selvstændige og højere funktionærer klarer sig bedst igennem uddannelsessystemet, idet ca. 60 pct. er under videregående uddannelse, og kun 20 pct. er i den udvidede restgruppe. I den modsatte ende er ca. halvdelen af børn af ikke-faglærte arbejdere i den udvidede restgruppe otte år efter, de har forladt grundskolen, mens knap 10 pct. fortsat er under uddannelse.

Datakilder

Løbende statistik

Statistikken om uddannelsesforhold bygger især på et elevstatistikregister i Danmarks Statistik,

der registrerer alle elever ved de fleste uddannelsesinstitutioner i Danmark. Registret blev startet i 1973 og er gradvis blevet udbygget til at omfatte næsten alle uddannelsesinstitutioner. Der mangler dog oplysninger om arbejdspladskurser og en række private uddannelsesforanstaltninger i registret.

Ud over dette elevstatistikregister har Danmarks Statistik oprettet et register, der indeholder oplysninger om hele befolkningens skole- og erhvervsuddannelsesniveau.

På grundlag af elevstatistikregistret publicerer Danmarks Statistik en omfattende, løbende statistik om uddannelsesforhold (1). Befolkningens uddannelsesniveau er belyst i folketællingerne i 1940, 1970 og 1981 (2).

Ud over Danmarks Statistiks offentliggørelser findes der løbende statistik i beretninger og lignende fra en række uddannelsesinstitutioner. Specielt skal det nævnes, at Undervisningsministeriet (3) og Arbejdsministeriets Direktorat for Arbejdsmarkedsuddannelser (4) løbende udarbejder statistik.

Øvrige datakilder

Enkeltstående undersøgelser af uddannelsesforholdene er især blevet gennemført af Socialforskningsinstituttet, som fra midten af 1960'erne til slutningen af 1970'erne gennemførte en række uddannelsesundersøgelser.

De første større uddannelsesundersøgelser blev imidlertid foretaget af Ungdomskommissionen i slutningen af 1940'erne. I 1959 og 1964 gennemførtes dernæst to undersøgelser omkring studenter og studerende ved de videregående uddannelser.

Socialforskningsinstituttet startede sine uddannelsesundersøgelser i 1965 med en generel undersøgelse af de 14-20-åriges uddannelsesforhold og levevilkår (5). Herefter startede man i 1968 en forløbsundersøgelse af en årgang unge. Et repræsentativt udsnit af alle, der i 1968 gik i 7. klasse, blev med regelmæssige mellemrum fra 1968 til 1976 udspurgt om uddannelsesforhold og en lang række øvrige emner. Der er i årenes løb udkommet elleve rapporter fra denne forløbsundersøgelse foruden et par pjecer (6).

Ud over disse to store undersøgelser har Socialforskningsinstituttet foretaget særlige undersøgelser af EFG-elever i 1973 og 1977 (7) og af voksenuddannelserne i 1976 (8). Desuden indgår uddannelsesforholdene i Velfærdsundersøgelsen fra 1976 og 1986 (9).

En mere omfattende gennemgang af uddannelsesforholdene er også givet af Lavindkomstkommissionen i to arbejdsnotater (10) og af Det centrale Uddannelsesråd (11).

6 Uddannelse

- 1 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur.
I denne serie af Statistiske Efterretninger publiceres årligt statistik om tilgang, bestand og afgang for de uddannelser, der indgår i elevstatistikregistret. Desuden foretages jævnligt opgørelser af elevernes fortsættelse gennem uddannelsessystemet efter at have forladt henholdsvis grundskolen og gymnasiet/HF.
- 2 Danmarks Statistik: Folke- og boligtællingen 9. november 1970. C, 4. Uddannelse. København, 1977 (Statistisk Tabelværk 1977, 7).
Danmarks Statistik: Folke- og boligtællingen 1. januar 1981. Landstabelværk L, 1. København 1984.
Uddannelsesspørgsmålene var i 1970 mangelfuldt besvaret, især blandt de ældre. Derfor er uddannelsesoplysningerne i Folketællingen i 1970 kun bearbejdet for de 14-49-årige. I Folketællingen i 1940 var uddannelsesspørgsmålene ligeledes mangelfuldt besvaret og omfattede kun de 14-29-årige. Folke- og boligtællingen i 1981 indeholder uddannelsesoplysninger fra uddannelsesregistret.
- 3 Undervisningsministeriets Økonomisk-statistiske Konsulent publicerer regelmæssigt statistik om de forskellige dele af uddannelsessystemet. Statistikken indeholder bl.a. en del oplysninger om ressourceanvendelser i uddannelsessektoren. Desuden udarbejdes løbende prognoser for uddannelserne.
- 4 Direktoratet for Arbejdsmarkedsuddannelserne: Arbejdsmarkedsuddannelserne. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur. Der publiceres årligt en omfattende statistik om arbejdsmarkedsuddannelserne, bl.a. specialarbejderuddannelserne.
- 5 Hansen, Erik Jørgen: De 14-20-åriges uddannelsessituation 1965. Social og geografisk rekruttering. Bind 1. København 1968 (Socialforskningsinstituttets publikation 31).
Hansen, Erik Jørgen: De 14-20-åriges uddannelsessituation 1965. Ungdom og uddannelse. Bind 2. København 1981 (Socialforskningsinstituttets publikation 47).
- 6 Enkelte af disse skal nævnes her:
Ørum, Bente: Samspillet mellem social baggrund, intellektuelt niveau og placering i skolesystemet efter 7. klasse. Rapport nr. 1 fra Ungdomsforløbsundersøgelsen. København 1971 (Socialforskningsinstituttets studie 20).
Andersen, Bent Bøgh: En analyse af nogle aspekter af den »kulturelle« barriere mod uddannelsessøgning med baggrund i delingen efter 7. klasse. Rapport nr. 2 fra Ungdomsforløbsundersøgelsen. København 1971 (Socialforskningsinstituttets studie 21).
Hansen, Erik Jørgen: Afgangen fra skolesystemet før det 11. skoleår. Rapport nr. 5 fra Ungdomsforløbsundersøgelsen. København 1974 (Socialforskningsinstituttets meddelelse 6).
Fridberg, Torben: Uddannelse og beskæftigelse omkring 22-års alderen. 1. delrapport fra Ungdomsforløbsundersøgelsens afslutning. København 1981 (Socialforskningsinstituttets meddelelse 33).
Ørum, Bente: Hvem blev restgruppe? En social karakteristik af restgruppen i en årgang unge. 2. delrapport fra Ungdomsforløbsundersøgelsens afslutning. København 1981 (Socialforskningsinstituttets meddelelse 34).
Hansen, Erik Jørgen: Hvem bryder den sociale arv? Ungdomsforløbsundersøgelsens afsluttende rapport Bind 1-2. København 1982 (Socialforskningsinstituttets publikation 112).
- 7 Platz, Merete; Mærkedahl, Inge og Hansen, Erik Jørgen: Ansøgere til de erhvervsfaglige grunduddannelser. København 1975 (Socialforskningsinstituttets meddelelse 8).
Nørregaard, Carl; Mærkedahl, Inge og Ørum, Bente: Eftguddannelsen og eleverne. København 1980 (Socialforskningsinstituttets publikation 98).
- 8 Bunnage, David og Hedegaard, Birthe: Voksenuddannelse. Uddannelsesaktivitet, uddannelsesbaggrund og uddannelsesønsker hos den voksne danske befolkning ved midten af 1970'erne. København 1978 (Socialforskningsinstituttets publikation 81).
- 9 Fordelingen af levekårene af Erik Jørgen Hansen mfl. Bind 1-5. København 1978-1980 (Socialforskningsinstituttets publikation 82, 1-5). Specielt kan der henvises til bind 2 af publikationen. De enkelte levekårskomponenter, af Søren Geckler mfl.
Hansen, Erik Jørgen: Danskernes levekår 1986 sammenlignet med 1976. Hans Reitzels Forlag. København 1986.
- 10 Mathiesen, Anders: Uddannelsespolitikken, uddannelsesfordelingen og arbejdsmarkedet. København 1979 (Lavindkomstkommissionens arbejdsnotat 4).
Scharling, William: Restgruppens rekruttering, erhvervs- og indkomstforhold 1977. København 1979 (Lavindkomstkommissionens arbejdsnotat 5).
- 11 Undervisningsministeriet: U 90. Samlet uddannelsesplanlægning frem til 90'erne. Bind 1-2. København 1978.

**Den 20-69-årige befolkning
fordelt efter skoleuddannelse,
1962-1987.**

Population aged 20-69 years,
by level of general education.
Percent. 1962-1987.

	Højst 7. klasse 1	8.-9. klasse 2	Realeks./ 10.klasse ¹ 3	Studerer-/ HF-eksam. 4	Andet 5	I alt 6
	Procent					
1 20-29 år						
2 1962	55	22	17	5	1	100
3 1976	18	29	36	16	1	100
4 1987	2	25	48	24	1	100
5 30-39 år						
6 1962	67	16	12	4	1	100
7 1976	49	13	28	10	0	100
8 1987	13	31	36	17	3	100
9 40-49 år						
10 1962	73	14	9	3	1	100
11 1976	66	9	19	6	0	100
12 1987	41	15	34	8	2	100
13 50-59 år						
14 1962	77	13	7	2	1	100
15 1976	75	8	13	4	0	100
16 1987	64	10	20	4	2	100
17 60-69 år						
18 1962	81	11	6	1	1	100
19 1976	79	6	12	3	0	100
20 1987	67	10	16	6	1	100
21 Alle, 20-69 år						
22 1962	70	16	10	3	1	100
23 1976	54	15	23	8	0	100
24 1987	33	19	33	13	2	100

Tabel 6.1

¹ Inkl. mellemskoleeksamen og præliminæreksamen.
Kilde: Madsen, Finn mfl.: Nogle tabeller om uddannelse, erhverv og helbred, København 1966. Socialforskningsinstituttets publikation 21.
Geckler, Søren mfl.: Fordelingen af levekårene. Bind II, København 1978. Socialforskningsinstituttets publikation 82, bind II.
Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation – Heading, Column 1: seventh class or less (by age); 2: eighth-ninth class (by age)(1); 3: »real« exam/tenth class (by age)(2); 4: upper secondary school (by age); 5: other (by age); 6: total. Front Column: age groups; 21: total.

¹ Including »middle« school exam and the »Præliminæreksamen«.

6 Uddannelse

Mænd og kvinder fordelt
efter skoleeksamen. 1987.

Percentage of men and women,
by school examinations. 1987.

Tabel 6.2

	Højest 7. klasse	8.-9. klasse ¹	Realeks./ 10.klasse ²	Studenter-/ HF-eksam.	Andet	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 20-34 år						
2 Mænd	4	37	38	19	2	100
3 Kvinder	3	17	52	26	2	100
4 35-54 år						
5 Mænd	44	22	22	10	2	100
6 Kvinder	34	25	30	9	2	100
7 55 år og derover						
8 Mænd	72	13	10	5	0	100
9 Kvinder	75	11	10	3	1	100

¹ Inkl. mellemskoleeksamen.

² Inkl. præliminæreksamen

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation – Heading, Column 1: seventh class or less (by age); 2: eighth-ninth class (by age); 3: »real« exam/tenth class (by age)²; 4: upper secondary school (by age); 5: other (by-age); 6: total. Front Column 1: aged 20-34 years; 2: men; 3: women; 4: aged 35-54 years; 5: men; 6: women; 7: aged 55 years and more; 8: men; 9: women.

¹ Including »middle« school exam.

² Including »the Præliminæreksamen« (formerly the leaving exam of certain Danish schools).

Befolkningen i forskellige stillingsgrupper
fordelt efter skoleuddannelse. 1987.

Population, by level of general education,
in selected employment groups. Percent. 1987.

Tabel 6.3

	Højest 7. klasse	8.-9. klasse ¹	Realeks./ 10.klasse ²	Studenter-/ HF-eksam.	Andet	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Selvstændige landmænd	80	8	10	2	0	100
2 Selvstændige i øvrigt	37	28	23	10	2	100
3 Medhj. ægtefæller	50	19	29	2	0	100
4 Højere funktionærer	10	10	40	37	3	100
5 Mellem funktionærer	15	19	38	28	0	100
6 Lavere funktionærer	15	26	48	11	0	100
7 Faglærte arbejdere	21	40	35	3	1	100
8 Ikke-faglærte arbejdere	44	30	21	3	2	100
9 Arbejdsløse	21	28	31	12	8	100
10 Pensionister	80	11	6	2	1	100
11 Husmødre	45	20	27	6	2	100
12 Uddannelsessøgende	0	10	20	24	46	100
13 Alle	36	21	27	11	5	100

¹ Inkl. mellemskoleeksamen.

² Inkl. præliminæreksamen.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation – Heading, Column 1: seventh class or less; 2: eighth-ninth class; 3: »real« exam/tenth class²; 4: upper secondary school; 5: other; 6: total. Front Column 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, upper levels; 5: intermediate levels; 6: lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total.

¹ Including »middle« school exam.

² Including »the Præliminæreksamen« (formerly the leaving exam of certain Danish schools).

Procentandel af drenge og piger der har bestået forskellige skoleeksamener. 1901-1985.

Percentage of boys and girls passing school examinations. 1901-1985.

	Præliminær-/realeksamen ¹			Studerter-/HF-eksamen ²		
	Drenge 1	Piger 2	Alle 3	Drenge 4	Piger 5	Alle 6
	Procentandel					
1 1901	4	2	3	2	0	1
2 1921	7	6	6	3	1	2
3 1940	12	12	12	4	3	3
4 1960	23	27	25	8	6	7
5 1970	30	38	33	15	14	14
6 1980	24	35	29
7 1985	23	37	30

Tabel 6.4

¹ I procent af 17-årige.

² I procent af 19-årige.

Kilde: Ørum, Bente og Fridberg, Torben: Boys and girls in the Danish secondary school in this century. København, 1973. (SFI-småtryk 1). Statistisk årbog 1987.

Translation – Heading, Columns 1-3: the Præliminæreksamen/»real« exam¹; 4-6: upper secondary school exam²; drenge: boys; piger: girls; alle: total.

¹ Number of examinations passed in percentage of 17 year-olds.

² Number of examinations passed in percentage of 19 year-olds.

Den 20-69-årige befolkning fordelt efter erhvervsuddannelse. 1962-1987.

Population aged 20-69 years, by level of vocational education. Percent. 1962-1987.

	1962	1976	1987
	1	2	3
	Procent		
1 Ingen erhvervsuddannelse	53	43	33
2 Lærlingeuddannelse ¹	38	37	29
3 Kortere uddannelse ²	5	11	21
4 Længere uddannelse ³	1	6	10
5 Andet ⁴	3	3	7
6 I alt	100	100	100

Tabel 6.5

¹ Inkl. specialarbejderuddannelse og tillæring.

² Omfatter teoretiske uddannelser indtil 3 års varighed.

³ Omfatter akademiske uddannelser og videregående teoretiske uddannelser af mere end 3 års varighed.

⁴ Inkl. under uddannelse og uoplyst uddannelse.

Kilde: Madsen, Finn mfl.: Nogle tabeller om uddannelse, erhverv og helbred, København 1966. Socialforskningsinstituttets publikation 21.

Geckler, Søren mfl.: Fordelingen af levekårene. Bind II, København 1978. Socialforskningsinstituttets publikation 82, bind II.

Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse 1987.

Translation – Front Column 1: no vocational education; 2: apprenticeship training¹; 3: short courses of vocational education²; 4: long courses of vocational education³; 5: other⁴; 6: total.

¹ Including training for semi-skilled work and supplementary training.

² Comprises theoretical education up to 3 years.

³ Comprises academic education and further theoretical education of more than 3 years.

⁴ Including persons receiving vocational education and educations not stated.

6 Uddannelse

Befolkningen i forskellige aldersgrupper fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.

Population, by level of vocational education in selected age groups. Percent. 1987.

Tabel 6.6

	Ingen erhvervs-udd.	Lærlinge-udd. ¹	Kortere udd. ²	Længere udd. ³	Andet ⁴	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 16-19 år	16	1	1	0	82	100
2 20-29 år	31	25	19	4	21	100
3 30-39 år	21	33	28	15	3	100
4 40-49 år	29	32	22	14	3	100
5 50-59 år	46	27	17	7	3	100
6 60-75 år	52	23	16	5	4	100
7 Alle	33	26	19	9	13	100

Anm.: Omfatter befolkningen i alderen 16-75 år.

¹ Inkl. specialarbejderuddannelse og tillæring.

² Omfatter teoretiske uddannelser indtil 3 års varighed.

³ Omfatter akademiske uddannelser og videregående teoretiske uddannelser af mere end 3 års varighed.

⁴ Inkl. under uddannelse og uoplyst uddannelse.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation – Heading, Column 1: no vocational education; 2: apprenticeship training¹; 3: short courses of vocational education²; 4: long courses of vocational education³; 5: other⁴; 6: total.

Front Column 1-6: age groups; 7: total.

Note: Comprises population aged 16-75 years.

¹ Including training for semi-skilled work and supplementary training.

² Comprises theoretical education up to 3 years.

³ Comprises academic education and further theoretical education of more than 3 years.

⁴ Including persons receiving vocational education and educations not stated.

Mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.

Percentage of men and women, by level of vocational education. 1987.

Tabel 6.7

	Ingen erhvervs-udd.	Lærlinge-udd. ¹	Kortere udd. ²	Længere udd. ³	Andet ⁴	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 20-34 år						
2 Mænd	27	35	13	9	16	100
3 Kvinder	31	18	30	6	15	100
4 35-54 år						
5 Mænd	19	47	14	17	3	100
6 Kvinder	37	20	31	10	2	100
7 55-75 år						
8 Mænd	40	33	15	8	4	100
9 Kvinder	62	13	18	3	4	100

¹ Inkl. specialarbejderuddannelse og tillæring.

² Omfatter teoretiske uddannelser indtil 3 års varighed.

³ Omfatter akademiske uddannelser og videregående teoretiske uddannelser af mere end 3 års varighed.

⁴ Inkl. under uddannelse og uoplyst uddannelse.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation – Heading, Column 1: no vocational education; 2: apprenticeship training¹; 3: short courses of vocational education²; 4: long courses of vocational education³; 5: other⁴; 6: total. Front Column 1: aged 20-34 years; 2: men; 3: women; 4: aged 35-54 years; 5: men; 6: women; 7: aged 55-75 years; 8: men; 9: women.

¹ Including training for semi-skilled work and supplementary training.

² Comprises theoretical education up to 3 years.

³ Comprises academic education and further theoretical education of more than 3 years.

⁴ Including persons receiving vocational education and educations not stated.

Befolkningen med forskellige skoleuddannelser fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.

Population, by level of general education and by vocational education. Percent. 1987.

	Ingen erhvervsudd.	Lærlinge-udd. ¹	Kortere udd. ²	Længere udd. ³	Andet ⁴	I alt
	1	2	3	4	5	6
	procent					
1 Skoleuddannelse						
2 Højest 7. klasse	60	22	13	1	4	100
3 8.-9. klasse	30	40	17	3	10	100
4 Realeksamen/10. klasse	19	33	29	7	12	100
5 Studenter-/HF-eksamen	12	5	20	44	19	100
6 Andet	7	2	6	4	81	100
7 Alle	33	26	19	9	13	100

Tabel 6.8

Anm.: Omfatter befolkningen i alderen 16-75 år.

¹ Inkl. specialarbejderuddannelse og tillæring.

² Omfatter teoretiske uddannelser indtil 3 års varighed.

³ Omfatter akademiske uddannelser og videregående teoretiske uddannelser af mere end 3 års varighed.

⁴ Inkl. under uddannelse og uoplyst uddannelse.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation – Heading, Column 1: no vocational education; 2: apprenticeship training¹; 3: short courses of vocational education²; 4: long courses of vocational education³; 5: other⁴; 6: total.

Front Column 1: general education; 2: seventh class or less; 3: eight-ninth class; 4: »real« exam/tenth class; 5: upper secondary school; 6: other; 7: total.

¹ Including training for semi-skilled work and supplementary training.

² Comprises theoretical education up to 3 years.

³ Comprises academic education and further theoretical education of more than 3 years.

⁴ Including persons receiving vocational education and educations not stated.

6 Uddannelse

Befolkningen i forskellige stillingsgrupper fordelt efter erhvervsuddannelse. 1987.

Population, by vocational education, in selected employment groups. Percent. 1987.

Tabel 6.9

	Ingen erhvervsudd.	Lærlingeudd. ¹	Kortere udd. ²	Længere udd. ³	Andet ⁴	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Selvstændige landmænd	42	5	50	2	1	100
2 Selvstændige i øvrigt	24	42	17	13	4	100
3 Medhj. ægtefæller	55	15	28	2	0	100
4 Højere funktionærer	3	14	12	69	2	100
5 Mellem funktionærer	6	35	52	6	1	100
6 Lavere funktionærer	21	38	36	2	3	100
7 Faglærte arbejdere	1	91	7	0	1	100
8 Ikke-faglærte arbejdere	79	12	5	0	4	100
9 Arbejdsløse	66	14	14	4	2	100
10 Pensionister	56	24	13	3	4	100
11 Husmødre	68	13	17	0	2	100
12 Uddannelsessøgende	0	0	0	0	100	100
13 Alle	33	26	19	9	13	100

Anm.: Omfatter befolkningen i alderen 16-75 år.

¹ Inkl. specialarbejderuddannelse og tillæring.

² Omfatter teoretiske uddannelser indtil 3 års varighed.

³ Omfatter akademiske uddannelser og videregående teoretiske uddannelser af mere end 3 års varighed.

⁴ Inkl. under uddannelse og uoplyst uddannelse.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation – Heading, Column 1: no vocational education; 2: apprenticeship training¹; 3: short courses of vocational education²; 4: long courses of vocational education³; 5: other⁴; 6: total.

Front Column 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, upper levels; 5: intermediate levels; 6: lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total.

¹ Including training for semi-skilled work and supplementary training.

² Comprises theoretical education up to 3 years.

³ Comprises academic education and further theoretical education of more than 3 years.

⁴ Including persons receiving vocational education and educations not stated.

Procentandel af 16-29-årige der er under forskellige former for uddannelse. 1984.

Percentage of population aged 16-29 years receiving various forms of education. 1984.

Tabel 6.10

	Gymnasium/ HF	EFG/Lærlinge uddannelse	Videregående uddannelse
	1	2	3
	Procentandel		
1 16 år	18	12	0
2 17 år	29	37	0
3 18 år	29	35	1
4 19 år	11	34	5
5 20 år	2	22	10
6 21 år	1	12	15
7 22 år	1	6	17
8 23 år	0	3	18
9 24 år	0	2	17
10 25-29 år	0	1	9

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1986: 4 og 7.

Translation – Heading, Column 1: upper secondary courses; 2: basic vocational education/apprenticeship training; 3: long courses of further education.

Front Column 1-10: age.

Procentandel af drenge og piger der starter i gymnasiet/HF og på lærlinguddannelser. 1983/84.

Percentage of boys and girls commencing an upper secondary school education or apprenticeship training. 1983/84.

	Drenge 1	Piger 2	Alle 3
Procentandel			
1 Gymnasiet/HF ¹	23	35	29
2 EFG - 1. del ¹	38	38	38
3 Lærlinguddannelse ²	35	19	27

Tabel 6.11

¹ ca. 3 mdr. efter at have forladt grundskolen.

² ca. 1 år efter at have forladt grundskolen.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1988:3

Translation – Heading, Column 1: boys; 2: girls; 3: total.

Front Column 1: upper secondary school education¹; 2: first part of basic vocational education¹; 3: apprenticeship training².

¹ Percentage of those leaving lower secondary school who had started in upper secondary school 3 months later.

² Percentage of those leaving lower secondary school who had started in upper secondary school 1 year later.

Procentandel fra forskellige stillingsgrupper der starter i gymnasiet/HF og på lærlinguddannelser. 1980/81.

Percentage of persons commencing an upper secondary school education or apprenticeship training. 1980/81.

	Gymnasium/ HF ¹ 1	EFG- 1. del ² 2	Lærlinge- uddannelse ² 3
Procentandel			
1 Større selvstændige ³	66	10	16
2 Mellemstore selvstændige ⁴	37	18	30
3 Mindre selvstændige ⁵	25	23	30
4 Højere funktionærer.....	60	11	19
5 Mellem funktionærer.....	43	15	29
6 Lavere funktionærer.....	33	18	31
7 Faglærte arbejdere.....	24	20	36
8 Ikke-faglærte arbejdere.....	14	23	29
9 Øvrige/uoplyst stilling.....	19	19	21
10 Alle.....	31	19	28

Tabel 6.12

Anm.: Forældrenes stilling er faderens subsidært moderens stilling i 1982.

¹ ca. 3 mdr. efter at have forladt grundskolen.

² ca. 1 år efter at have forladt grundskolen.

³ Har mere end 10 ansatte eller lang videregående uddannelse.

⁴ Har 1-10 ansatte eller mellemlang videregående uddannelse.

⁵ Ingen ansatte og højest kort videregående uddannelse.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1985:4.

Translation – Heading, Column 1: upper secondary courses; 2: basic vocational education¹; 3: apprenticeship training².

Front Column 1: self employed, in large enterprises³; 2: in medium-sized enterprises⁴; 3: in small enterprises⁵; 4: salaried employees, in upper levels; 5: in intermediate levels; 6: in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: other/status not stated; 10: total.

Note: The parents' status in 1982 refers to the father's status and the mother's status, alternatively.

¹ Percentage of those leaving lower secondary school who had started in upper secondary school 3 months later.

² Percentage of those leaving lower secondary school who had started in upper secondary school 1 year later.

³ Has more than 10 employees or long course of further education.

⁴ as 1 to 10 employees or medium-length course of further education.

⁵ No employees and short course of further education only.

6 Uddannelse

Procentandel af drenge og piger fra forskellige årgange der ikke har påbegyndt en uddannelse efter grundskolen.

Percentage of boys and girls who have not commenced education after leaving basic school, by selected years.

Tabel 6.13

	Antal år efter grundskolen				
	1 år	3 år	5 år	8 år	11 år
	1	2	3	4	5
	Procentandel ¹				
1 <i>Drenge</i>					
2 Årgang 1973/74	32	24	22	21	20
3 Årgang 1976/77	28	22	20	19	.
4 Årgang 1978/79	23	18	17	.	.
5 Årgang 1980/81	20	15	.	.	.
6 Årgang 1982/83	18
7 Årgang 1983/84	16
8 <i>Piger</i>					
9 Årgang 1973/74	42	33	30	27	26
10 Årgang 1976/77	34	28	26	24	.
11 Årgang 1978/79	24	20	18	.	.
12 Årgang 1980/81	19	15	.	.	.
13 Årgang 1982/83	18
14 Årgang 1983/84	17

Anm.: Årgangene henviser til det tidspunkt, hvor personerne har forladt grundskolen.

¹ Procentdel der ikke har påbegyndt nogen form for uddannelse ud over grundskolen.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1983:6, 1985:4 samt materiale i Danmarks Statistik.

Translation — Heading, Columns 1-5: number of years after leaving primary or lower secondary school.

Front Column 1: boys; 8: girls.

Note: The years refer to the time when the persons left basic school.

¹ Percentage of persons not having commenced education after leaving basic school.

Procentandel af forskellige årgange der ikke er under uddannelse og samtidig ikke har fuldført en uddannelse, der giver erhvervskompetence.

Percentage of boys and girls who have not commenced vocational education after leaving basic school, by selected years.

Tabel 6.14

	Antal år efter grundskolen			
	3 år	5 år	8 år	11 år
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 <i>Drenge</i>				
2 Årgang 1973/74	46	40	36	35
3 Årgang 1976/77	49	40	36	.
4 Årgang 1978/79	44	37	.	.
5 Årgang 1980/81	44	.	.	.
6 Årgang 1981/82
7 <i>Piger</i>				
8 Årgang 1973/74	63	52	46	42
9 Årgang 1976/77	64	52	45	.
10 Årgang 1978/79	58	46	.	.
11 Årgang 1980/81	56	.	.	.
12 Årgang 1981/82

Anm.: Årgangene henviser til det tidspunkt, hvor personerne har forladt grundskolen.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1985:4 samt materiale i Danmarks Statistik.

Translation — Heading, Column 1-4: number of years after leaving primary or lower secondary school.

Front Column 1: boys; 7: girls.

Note: The years refer to the time when the persons left basic school.

Drenge og piger fordelt efter deres uddannelsesplacering, 8 år efter at de forlod grundskolen.

Percentage of boys and girls, by educational status 8 years after leaving basic school.

	Drenge 1	Piger 2	Alle 3
	Procent		
1 Ikke påbegyndt en uddannelse.....	19	24	21
2 Afbrudt uddannelse.....	6	5	6
3 Højst en EFG-basisuddannelse.....	7	10	8
4 Højst en studenter-/HF-eksamen.....	4	5	5
5 Fuldført en lærlingeuddannelse.....	41	29	35
6 Fuldført en videregående uddannelse.....	6	11	9
7 Under uddannelse.....	17	16	16
8 I alt.....	100	100	100

Tabel 6.15

Anm.: Omfatter de personer, der forlod grundskolen i 1976/77.
Kilde: Materiale i Danmarks Statistik.

Translation — Heading, Column 1: boys; 2: girls; 3: total.
Front Columns 1: have not commenced education; 2: education discontinued; 3: first part of basic vocational education or less; 4: upper secondary courses or less; 5: apprenticeship training completed; 6: further education completed; 7: receiving education; 8: total.
Note: Comprises the persons who left basic school in 1976/77.

Børn af forskellige stillingsgrupper fordelt efter uddannelsesplacering, 8 år efter at de forlod grundskolen.

Children by educational status 8 years after leaving basic school and by parents' employment status.

	Højst EFG-basis-uddannelse eller studenter-/HF-eks. 1	Fuldført en uddannelse 2	Under uddannelse 3	I alt 4
	Procent			
1 Større selvstændige ¹	21	34	45	100
2 Mellemstore selvstændige ² ..	26	51	23	100
3 Mindre selvstændige ³	30	54	16	100
4 Højere funktionærer	23	38	39	100
5 Mellem funktionærer.....	28	48	24	100
6 Lavere funktionærer	36	47	17	100
7 Faglærte arbejdere	36	51	13	100
8 Ikke-faglærte arbejdere	49	42	9	100
9 Øvrige/uoplyst stilling.	54	36	10	100
10 Alle.....	41	43	16	100

Tabel 6.16

Anm.: Omfatter de personer, der forlod grundskolen i 1973/74. Forældrenes stilling er faderens subsidiært moderens stilling i 1982.

¹ Har mere end 10 ansatte eller lang videregående uddannelse.

² Har 1-10 ansatte eller mellemlang videregående uddannelse.

³ Ingen ansatte og højst kort videregående uddannelse.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1985:4.

Translation — Heading, Column 1: first part of basic vocational education only or upper secondary courses; 2: education completed; 3: receiving education; 4: total.

Front Column 1: self employed, in large enterprises¹; 2: in medium-sized enterprises²; 3: in small enterprises³; 4: salaried employees, in upper levels; 5: in intermediate levels; 6: in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: other/status not stated; 10: total.

Note: Comprises the persons who left basic school in 1973/74. The parents' status in 1982 refers to the fathers's status and the mother's status, alternatively.

¹ Has more than 10 employees or long course of further education.

² Has 1 to 10 employees or medium-length course of further education.

³ No employees and short course of further education only.

6 Uddannelse

Pigernes andel af elevbestanden i HF og gymnasiets forskellige linjer. 1986.

Female percentage of students enrolled for upper secondary courses, by field of study. 1986.

Tabel 6.17

	1. g 1	2./3. g ¹ 2	HF 3
	Procentandel		
1 Matematisk linje, i alt.	44	44	.
2 Heraf fysisk gren.	27	.
3 Heraf naturfaglig gren.	65	.
4 Sproglig linje, i alt.	80	80	.
5 Heraf ny-/klass.-sproglig.	86	.
6 Samfundsfaglige grene ²	55	.
7 Musiske grene ²	68	.
8 Forsøgsgrene.	53	.
9 Alle.	57	57	71

¹ Inkl. Studenterkurser.

² Både matematiske og sproglige linjer.

Kilde: Materiale i Danmarks Statistik.

Translation – Heading, Column 1: first year of »gymnasium«; 2: second/third year of »gymnasium«; 3: »HF« course.

Front Column 1: the field of mathematics, total; 2: hereof side of physics; 3: hereof side of natural science; 4: the field of languages, total; 5: hereof side of social science²; 7: side of art subjects²; 8: experimental subjects; 9: total.

¹ Including upper secondary courses.

² The field of mathematics as well as languages.

Pigernes andel af elevbestanden på forskellige lærlingeuddannelser. 1985.

Female percentage of students enrolled for selected apprenticeship training. 1985.

Tabel 6.18

	EFG 1. del 1	EFG 2. del 2	Lærlinge- uddann. 3	Grundl. eksam. uddan. ¹ 4	I alt 5
	Procentandel				
1 Handels- og kontorfag.	65	68	55	54	63
2 Jern- og metalfag.	7	2	1	44	7
3 Bygge- og anlægsgag.	17	4	4	28	6
4 Grafiske fag.	48	35	20	75	38
5 Servicefag.	93	83	18	77	83
6 Levnedsmiddelfag.	76	85	30	41	49
7 Jordbrugsgag.	50	33	36	.	45
8 Sundhedsuddannelser.	95	95
9 Øvrige uddannelser.	11	5	.	58	42
10 I alt.	52	49	17	58	42

¹ Omfatter en række uddannelser udenfor EFG- og lærlingeuddannelserne, fx højere handelseksamen, laborantudd., sygehjælperudd. og edb-assistentudd.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1987:5.

Translation – Heading, Column 1: first part of basic vocational education; 2: second part of basic vocational education; 3: other apprenticeship training; 4: other examinations and vocational education¹; 5: total.

Front Column 1: commercial and clerical trades; 2: metal manufacturing; 3: construction industry; 4: graphical industries; 5: service trades; 6: food industry; 7: agronomics; 8: health sector; 9: other; 10: total.

¹ Comprises in addition to basic vocational education and apprenticeship training, for example, commercial examinations, laboratory, assistant nurse and EDP training.

Pigernes/kvindernes andel af elevbestanden på forskellige videregående uddannelser. 1985.

Female percentage of students in further education. 1985.

	Korte uddann.	Mellem lange uddann.	Lange uddann.	I alt
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 Pædagogiske uddannelser.....	83	65	47	71
2 Humanistiske/musiske uddannelser	82	76	58	66
3 Samfundsvidenskabelige uddannelser.....	37	26	41	34
4 Tekniske uddannelser.....	10	7	20	15
5 Naturvidenskabelige uddannelser.....	.	.	27	27
6 Sundhedsuddannelser	94	87	54	79
7 Øvrige uddannelser.....	13	3	41	25
8 I alt	72	42	41	48

Tabel 6.19

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1987:5 og 1988:4.

Translation – Heading, Column 1: short courses of further education; 2: medium-length courses of further education; 3: long courses of further education; 4: total.

Front Column 1: teacher training; 2: arts; 3: law and economics; 4: technical science; 5: natural science; 6: health; 7: other; 8: total.

Deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelserne. 1974-1985.

Participation in selected labour market training courses, by sex. Per thousand. 1974-1985.

	Specialarbejderkurser			Efterudd. af faglærte
	Mænd	Kvinder	Alle	
	1	2	3	4
	Pr. 1000 ¹			
1 1974	45	14	31	43
2 1976	43	19	33	51
3 1979	64	21	44	68
4 1982	92	28	63	95
5 1985	90	43	68	120

Tabel 6.20

¹ Specialarbejderuddannelserne: Pr. 1000 ikke-faglærte arbejdere.

Efteruddannelse af faglærte: Pr. 1000 faglærte arbejdere.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1985:3 og 1987:3.

Translation – Heading, Columns 1-3: training for semi-skilled workers; 1: men; 2: women; 3: total; 4: in-service training of skilled manual workers.

¹ Training courses for semi-skilled workers: Per 1.000 unskilled manual workers.

Training courses for skilled manual workers: Per 1.000 skilled manual workers.

6 Uddannelse

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har deltaget i efteruddannelse. 1987.

Percentage of men and women having participated in in-service training courses, by selected employment groups. 1987.

Tabel 6.21

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Selvstændige landmænd	29	..	26
2 Selvstændige i øvrigt	25	28	25
3 Medhj. ægtefæller	7	7
4 Højere funktionærer	65	70	67
5 Mellem funktionærer	55	56	55
6 Lavere funktionærer	46	43	44
7 Faglærte arbejdere	24	..	25
8 Ikke-faglærte arbejdere	22	19	21
9 Arbejdsløse	19	23	22
10 Alle	38	39	38

Anm.: Procentdel der har svaret JA til spørgsmålet: *Har De i 1986 været på (efteruddannelses) kursus med henblik på at vedligeholde eller forbedre Deres uddannelses-/beskæftigelsesmuligheder?*

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsdanvelsesundersøgelse, 1987.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, upper levels; 5: intermediate levels; 6: lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: total.

Note: Percentage of men and women who answered YES to the question: *Did you in 1986 participate in (in-service training) courses with a view to maintaining or improving your level of education/employment prospects?*

Procentandel i forskellige brancher der har deltaget i efteruddannelse. 1987.

Percentage of population having participated in in-service training courses, by selected industries. 1987.

Tabel 6.22

	Selvstændige 1	Højere/mellemfunktion. 2	Lavere funktionærer 3	Arbejdere 4	Alle ¹ 5
	Procentandel				
1 Landbrug m.v.	20	20
2 Fremstillingsvirksomhed m.v. ²	24	61	50	21	31
3 Handel	16	47	33	17	29
4 Transport og service ³	21	64	48	26	43
5 Offentlig administration	70	54	42	56
6 Offentlige ydelser ⁴	60	37	15	46
7 I alt	22	61	44	22	38

Anm.: Procentdel der har svaret JA til spørgsmålet: *Har De i 1986 været på (efteruddannelses) kursus med henblik på at vedligeholde eller forbedre Deres uddannelses-/beskæftigelsesmuligheder?*

¹ Inkl. arbejdsløse.

² Inkl. bygge- og anlægsvirksomhed.

³ Omfatter transport, post- og telefonvæsen, bank- og forsikringsvirksomhed, forretningsservice og øvrige tjenesteydelser.

⁴ Omfatter undervisning, sundhedsvæsen og sociale institutioner.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsdanvelsesundersøgelse, 1987.

Translation – Heading; Column 1: self employed; 2: salaried employees, in upper and intermediate levels; 3: salaried employees, in lower levels; 4: workers; 5: total¹.

Front Column 1: agriculture etc.; 2: manufacturing industry etc.²; 3: commerce; 4: transport and personal services³; 5: public administration; 6: public services⁴; 7: total.

Note: Percentage who answered YES to the question: *Did you in 1986 participate in (in-service training) courses with a view to maintaining or improving your level of education/employment prospects?*

¹ Including unemployed persons.

² Including the construction industry.

³ Comprises transport, postal and telephone services, banking and insurance, business service and other services.

⁴ Comprises teaching, health service and social institutions.

Deltagere i amtskommunale enkeltfagskurser i forskellige aldersgrupper. 1984/85.

Participation in local authority courses
for special examinations in single subjects,
by selected age groups. Per thousand. 1984/85.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Pr. 1000 indb.		
1 17 - 19 år.....	19	43	31
2 20 - 29 år.....	21	49	35
3 30 - 39 år.....	12	42	27
4 40 - 49 år.....	10	39	24
5 50 år og derover ¹	4	12	8
6 Alle ²	12	34	23

Tabel 6.23

¹ Pr. 1000 50-69-årige.

² Pr. 1000 17-69-årige.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1987:2.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Front Column 1-5: age groups; 6: total².

¹ Per 1.000 aged 50-69 years.

² Per 1.000 aged 17-69 years.

Deltagere i amtskommunale enkeltfagskurser fordelt efter erhvervsuddannelse. 1984/85.

Participation in local authority courses for
special examinations in single subjects,
by vocational education. Percent. 1984/85.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procent		
1 Ingen erhvervsuddannelse.....	38	48	45
2 EFG-basisuddannelse.....	9	9	9
3 EFG/lærlingeuddannelse.....	38	29	32
4 Videregående uddannelse.....	15	14	14
5 Alle.....	100	100	100

Tabel 6.24

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1987:2.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Front Column 1: no vocational education; 2: first part of basic vocational education; 3: second part of basic vocational education/apprenticeship training; 4: further education; 5: total.

6 Uddannelse

Procentandel med forskellige skoleuddannelser der har deltaget i undervisning inden for ét år. 1987.

Percentage of men and women having received education within the past twelve months, by general education. 1987.

Tabel 6.25

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Højest 7. klasse	14	19	16
2 8. - 9. klasse	26	34	29
3 Realeksamen/10. klasse	29	45	38
4 Studenter/HF-eksamen	49	62	56
5 Går i skole/andet	48	46	47
6 Alle ¹	25	36	31

Anm.: Procentdel der har svaret JA til spørgsmålet: *Har De inden for de sidste 12 mdr. deltaget i nogen form for undervisning (uden for arbejdstiden)?*

¹ 16 år og derover.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, april 1987.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column 1: seventh class or less; 2: eight-ninth class; 3: »real« exam/tenth class; 4: upper secondary school exam; 5: receiving education/other; 6: total¹.

Note: Percentage of men and women who answered YES to the question: *Have you within the past twelve months received education (during leisure time)?*

¹ Persons aged 16 years and above.

Procentdel i forskellige aldersgrupper der har deltaget i undervisning inden for ét år. 1987.

Percentage of men and women having received education within the past twelve months, by selected age groups. 1987.

Tabel 6.26

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 16 - 24 år	37	50	43
2 25 - 34 år	26	37	32
3 35 - 44 år	32	50	41
4 45 - 54 år	25	36	30
5 55 - 64 år	14	24	19
6 65 år og derover	10	12	11
7 Alle	25	36	31

Anm.: Procentdel der har svaret JA til spørgsmålet: *Har De inden for de sidste 12 mdr. deltaget i nogen form for undervisning (uden for arbejdstiden)?*

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, april 1987.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column 1-6: age groups; 7: total.

Note: Percentage of men and women who answered YES to the question: *Have you within the past twelve months received education (during leisure time)?*

ARBBEJDE

7 Arbejde

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	Side
7.1.	Erhvervsfrekvenser 1950-1985.....	121	7.1.	Erhvervsfrekvensen blandt mænd i forskellige aldersgrupper. 1940-1986.....	139
7.2.	Erhvervsfrekvenser for forskellige aldersgrupper. 1950-1986.....	122	7.2.	Erhvervsfrekvensen blandt gifte og ikke gifte kvinder i forskellige aldersgrupper. 1940-1986.....	139
7.3.	Den normale ugentlig arbejdstid blandt mænd og kvinder. 1987.....	122	7.3.	Erhvervsfrekvensen i forskellige bopælsområder. 1987.....	140
7.4.	Udviklingen i deltidspocenten. 1967-1986.....	123	7.4.	Erhvervsfrekvensen i forskellige familietyper. 1987.....	140
7.5.	Parfamilier fordelt efter beskæftigelses-situation opdelt efter yngste barns alder. 1987.....	123	7.5.	Udviklingen i deltidspocenten. 1967-1986.....	141
7.6.	Procentandel af personer uden for erhverv der har en beskæftigelse. 1987. .	124	7.6.	Beskæftigede fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.	141
7.7.	Den registrerede ledighed i procent af arbejdsstyrken. 1970-1987.	124	7.7.	Beskæftigede mænd fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.....	142
7.8.	Ledighedsprocenten i forskellige aldersgrupper. 1987.....	125	7.8.	Beskæftigede kvinder fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.....	142
7.9.	Ledighedsprocenten i udvalgte, større arbejdsløsheds-kasser. 1987.....	125	7.9.	Beskæftigede fordelt efter om de arbejdede mere eller mindre end normalt. 1986.....	143
7.10.	Ledighedsprocenten i forskellige dele af landet. 1987.....	126	7.10.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har et bijob. 1987.....	143
7.11.	Reallønsudviklingen. 1970-1986.....	126	7.11.	Procentandel af personer uden for erhverv, der har et arbejde. 1987.	144
7.12.	Lønforskelle. 1970-1985.	127	7.12.	Parfamilier fordelt efter samlet beskæftigelses-situation. 1987.	144
7.13.	Beregnete livsindkomster for udvalgte stillinger. 1960-1985.	127	7.13.	Familiens samlede arbejdstid i forskellige familietyper. 1987.	145
7.14.	Sygefraværet blandt privatansatte arbejdere og funktionærer. 1973-1986.	128	7.14.	Beskæftigede i forskellige stillingsgrupper, fordelt efter hvor længe de har arbejdet i deres nuværende arbejde. 1986-1987.....	145
7.15.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har haft mere end 5 sygefraværsdage inden for det sidste år. 1986-1987.....	128	7.15.	Ledighedsprocenten. 1973-1987.	146
7.16.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har været udsat for en arbejds-skade/-ulykke. 1987.....	129	7.16.	Procentandel af mænd og kvinder, der er arbejdsløshedsforsikrede. 1973-1986. .	146
7.17.	Anmeldte arbejdsulykker i forskellige brancher. 1985.....	129	7.17.	Procentandel af mænd og kvinder i arbejdsstyrken, der har været berørt af ledighed. 1979-1987.	147
7.18.	Anmeldte arbejdsbetingede lidelser fordelt på diagnose. 1985.....	130	7.18.	Udviklingen i den gennemsnitlige ledighedsgrad. 1979-1987.....	147
7.19.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der arbejder uden for almindelig dagtid. 1987.	130	7.19.	Mænd og kvinder berørt af ledighed, fordelt efter ledighedsgrad. 1987.	148
7.20.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har fysiske belastninger i arbejdet. 1987.....	131	7.20.	Ledighedsprocenten i forskellige aldersgrupper. 1979-1987.....	148
7.21.	Procentandel af mænd og kvinder, der har fysiske belastninger i arbejdet. 1987.	131	7.21.	Den gennemsnitlige ledighedsgrad i forskellige aldersgrupper. 1987.....	149
7.22.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har arbejdsmiljøgener. 1987.	132	7.22.	Ledighedsprocenten inden for udvalgte arbejdsløsheds-kasser. 1979-1987.....	149
7.23.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har stressende arbejde. 1986-87.....	133	7.23.	Den gennemsnitlige ledighedsgrad inden for udvalgte arbejdsløsheds-kasser. 1987.....	150
7.24.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har få udfordringer i arbejdet. 1986-87.....	134	7.24.	Ledighedsprocenten i forskellige dele af landet. 1979-1987.....	150
7.25.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der ikke kan gå et ærinde i arbejdstiden uden tilladelse. 1987.....	134	7.25.	Den gennemsnitlige ledighedsgrad i forskellige dele af landet. 1987.....	151
7.26.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har faste mødetidspunkter. 1987.....	135	7.26.	Procentandel af forskellige stillingsgrupper, der har været arbejdsløse inden for de sidste 5 år. 1987.	151
7.27.	Procentandel af højere/mellemfunktionærer og ikke-faglærte arbejdere, der ingen indflydelse har på følgende områder. 1983.....	136	7.27.	Beskæftigede lønmodtagere, der har været arbejdsløse inden for de sidste 5 år, fordelt efter ledighedens samlede længde. 1987.....	152

7.28.	Beskæftigede lønmodtagere, der har været arbejdsløse inden for de sidste 5 år, fordelt efter antal ledighedsperioder. 1987.....	152	7.46.	Lønmodtagere fordelt efter arbejdstidsordning i hovedbeskæftigelsen. 1987... ..	161
7.29.	Udviklingen i reallønnen for privatansatte arbejdere. 1970-1986.....	153	7.47.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der arbejder på almindelig dagtid. 1987.....	162
7.30.	Udviklingen i reallønnen for privatansatte funktionærer. 1970-1986.....	153	7.48.	Procentandel der arbejder regelmæssigt lørdag eller søndag. 1987.....	162
7.31.	Udviklingen i reallønnen for statsansatte. 1970-1985.....	154	7.49.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har følgende belastninger i arbejdet. 1987.....	163
7.32.	Udviklingen i reallønnen for kommunalt ansatte. 1976-1985.....	154	7.50.	Procentandel af mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper, der har følgende fysiske belastninger i arbejdet. 1987.....	163
7.33.	Lønforskelle mellem hovedgrupper af lønmodtagere. 1970-1985.....	155	7.51.	Procentandel i forskellige brancher, der har følgende fysiske belastninger i arbejdet. 1987.....	164
7.34.	Lønforskelle mellem forskellige lønmodtagergrupper. 1985.....	155	7.52.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der er udsat for følgende gener i arbejdet. 1986-87.....	164
7.35.	Livsindkomster for udvalgte stillingsgrupper. 1960-1985.....	156	7.53.	Procentandel af mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper, der er udsat for følgende gener i arbejdet. 1986-87.....	165
7.36.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har følgende fordele i deres arbejde. 1987.....	156	7.54.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har hårdt arbejdspress. 1986-87.....	165
7.37.	Procentandel af lønmodtagere i forskellige brancher, der har følgende fordele i deres arbejde. 1987.....	157	7.55.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der aldrig/sjældent får udnyttet deres evner i arbejdet. 1986-87.....	166
7.38.	Sygefraværet blandt arbejdere og funktionærer. 1973-1986.....	157	7.56.	Lønmodtagerne fordelt efter mødetidsordninger på deres arbejdsplads. 1987.....	166
7.39.	De beskæftigede i forskellige stillingsgrupper fordelt efter antal sygefraværsdage inden for det sidste år. 1986-87... ..	158	7.57.	Procentandel af lønmodtagere, som har faste mødetidspunkter på deres arbejdsplads. 1987.....	167
7.40.	Procentandel af beskæftigede i forskellige stillingsgrupper, der har haft mere end 5 sygefraværsdage inden for det sidste år. 1986-87.....	158	7.58.	Lønmodtagerne fordelt efter om de kan gå et privat ærinde i arbejdstiden. 1987.....	167
7.41.	Procentandel af beskæftigede i forskellige stillingsgrupper, der har været udsat for en arbejdsskade/-ulykke. 1987.....	159	7.59.	Procentandel af lønmodtagerne, der ikke kan gå et ærinde i arbejdstiden. 1987.....	168
7.42.	Anmeldte arbejdsulykker i forskellige stillingsgrupper og brancher. 1985.....	159	7.60.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har ingen/lidt indflydelse på tilrettelæggelsen af det daglige arbejde. 1986-87.....	168
7.43.	Antal anmeldte arbejdsbetingede lidelser i forskellige aldersgrupper. 1985.....	160	7.61.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der ingen indflydelse har på følgende beslutningsområder. 1983.....	169
7.44.	Anmeldte arbejdsbetingede lidelser i forskellige brancher, fordelt efter diagnose. 1985.....	160	7.62.	Procentandel af lønmodtagerne, der kun udfører deres job for pengenes skyld. 1987.....	169
7.45.	Anmeldte arbejdsbetingede lidelser blandt mænd og kvinder, fordelt efter diagnose. 1985.....	161			

7 Arbejde

Indledning

Arbejdet er en helt afgørende del af vor tilværelse, fordi det er det materielle grundlag for tilværelsen. For at tilvejebringe de daglige fornødenheder er de fleste afhængige af den indtjening, som de kan erhverve sig gennem arbejde.

Arbejdet har ikke blot betydning for tilværelsens materielle sider. Også den enkeltes selvopfattelse og tænkemåder påvirkes af arbejdet og af de vilkår, hvorunder det udføres. I samfundet råder meget stærke normer om arbejdet. Ikke mindst normen, at man skal have et arbejde. Social anseelse er ligeledes nært forbundet med det arbejde, man har.

Arbejdsforholdene påvirker forholdene på andre levevilkårsområder. Fx øver arbejdstidens længde og tidsmæssige placering i døgnet samt transporttiden mellem hjem og arbejde indflydelse på fritiden, familielivet og muligheden for kontakt og samvær med andre. Endvidere kan arbejdet påvirke de øvrige levevilkår gennem arbejdsmiljøets påvirkning af helbredet.

Eksisterende statistiske oplysninger vedrører overvejende det erhvervsmæssige arbejde. Materialet i dette kapitel er derfor koncentreret om at belyse arten og omfanget af den enkeltes tilknytning til arbejdsmarkedet samt de vilkår, hvorunder arbejdet udføres.

Først skal vi se på, hvor mange der er erhvervsmæssigt beskæftiget, og hvor meget erhvervsarbejde de udfører. Dernæst følger en belysning af arbejdsløsheden, herunder hvor mange der bliver ramt af arbejdsløshed og arbejdsløshedens varighed. Herefter er aflønningsforholdene behandlet, herunder reallønsudviklingen og lønforskelle mellem forskellige lønmodtagergrupper.

Arbejdsmiljøforholdene optager en stor del af kapitlet. For det første ser vi på sygefravær, arbejdsulykker og arbejdsbetingede lidelser. Dernæst følger en belysning af de fysiske og psykiske belastninger, der er forbundet med arbejdet. Endelig vil vi se på nogle andre trivselsmæssige sider af arbejdsforholdene, fx mødetidspunkter, frihed til at gå ærinder i arbejdstiden og indflydelsen på arbejdsforholdene.

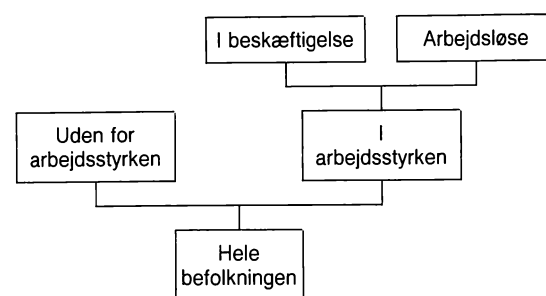
Beskæftigelsesstatistiske begreber og metoder

Inden for beskæftigelsesstatistikken anvendes en række forskellige begreber, og beskæftigelsesforholdene kan opgøres på forskellige måder.

Beskæftigelse kan forstås som et meget vidt begreb, der dækker en mangfoldighed af de aktiviteter, vi foretager os i det daglige. I denne sammenhæng vil vi dog afgrænse beskæftigelse til de aktiviteter, der vedrører forsørgelsen, dvs. aktiviteter, som har til formål at skaffe mad, tøj, bolig og en lang række andre ting, vi bruger i hverda-

gen. Inden for beskæftigelsesstatistikken anvender man begrebet erhvervsmæssig beskæftigelse. Det afgrænser beskæftigelsen til de aktiviteter, som foregår på arbejdsmarkedet. Herved udelukker man en række aktiviteter som fx madlavning, reparation af egen bolig og dyrkning af egne grøntsager, uanset at disse aktiviteter spiller en rolle for forsørgelsen. Erhvervsmæssig beskæftigelse omfatter således lønarbejde for andre samt selvstændig erhvervsvirksomhed.

Befolkningen kan på et givet tidspunkt opdeles i nogle grove beskæftigelses kategorier, som det er vist i følgende figur.

Arbejdsstyrken omfatter den del af befolkningen, som enten har eller som søger erhvervsmæssig beskæftigelse. Resten af befolkningen er uden for arbejdsstyrken. Det drejer sig typisk om pensionister, efterlønsmodtagere, børn, studerende og husmødre.

Beskæftigede omfatter de personer, der på et givet tidspunkt har erhvervsmæssig beskæftigelse som lønmodtagere, selvstændige eller medhjælpende ægtefæller. Det omfatter også personer, som er midlertidigt fraværende på grund af sygdom, barselsorlov, ferie o.l.

De arbejdsløse (som ofte kaldes ledige) omfatter personer, der på et givet tidspunkt ikke har, men søger erhvervsmæssig beskæftigelse. I arbejdsløshedsstatistikken anvendes begrebet *registrerede ledige*, dvs. personer, som er tilmeldt Arbejdsformidlingen. Da man normalt skal være tilmeldt Arbejdsformidlingen for at få arbejdsløshedsdagpenge og bistandshjælp, er de fleste arbejdsløse også registreret ledige. Der er dog også en del personer, som søger beskæftigelse uden om Arbejdsformidlingen.

Det er dog ikke altid muligt klart at adskille beskæftigede fra ledige. Hvis man betragter en længere tidsperiode, fx et år, er der en del personer, der både har oplevet at være ledige og i beskæftigelse. Det samme kan forekomme, når man betragter kortere perioder, fx en uge.

De beskæftigede opdeles ofte i *heltids-* og *deltidsbeskæftigede*. Skillelinjen er ikke altid klar, men normalt anvendes en grænse på 30 arbejds-

timer pr. uge. Endelig anvendes ofte et begreb, der hedder *korttidsbeskæftigelse*, som er fastsat til mindre end 15 timer pr. uge.

Det kan være vanskeligt at opgøre beskæftigelsesomfanget, fordi det afhænger af, hvilken tidsperiode man betragter, fx et år, en uge eller en dag. Der er mange mennesker, der har varierende beskæftigelse inden for et år, fx i form af sæsonarbejde. Derfor er det ofte afgørende, hvilket tidspunkt på året man måler beskæftigelsen.

Det samme problem eksisterer inden for arbejdsløshedsopgørelserne. I arbejdsløshedsstatistikken har man taget højde for dette problem ved at anvende et begreb, der kaldes *ledighedsgrad*. Det beregnes ved at sætte det antal timer, en person er registreret ledig, i forhold til det antal timer vedkommende er arbejdsløshedsforsikret med. Hvis en person eksempelvis har været ledig 10 timer i en uge og samtidig er forsikret med 39 timer pr. uge, så har denne person en ledighedsgrad på 0,26.

Når man skal forsøge at opgøre, hvor mange mennesker der falder inden for de grupper, som de omtalte begreber definerer, må man præcisere nærmere, hvad der skal forstås ved begreberne. Hvad vil midlertidigt fraværende sige? Eller hvad vil det sige at søge beskæftigelse? Desuden må man præcisere, om oplysningerne skal vedrøre en enkelt, bestemt dato eller en tidsperiode fx en uge eller et helt år. I praksis afgrænser beskæftigelsesstatistikken begreberne forskelligt. Derfor kan man også se forskellige tal for ledigheden, arbejdsstyrken osv. alt afhængig af, hvilke dele af statistikken man ser på. I det følgende vil vi i korthed omtale de vigtigste måder at opgøre beskæftigelsesforholdene på.

Arbejdsstyrke- og beskæftigelsesundersøgelserne har stort set været gennemført årligt siden 1967 af Danmarks Statistik. Det er stikprøveundersøgelser med postspørgeskemaer, som personer selv skal udfylde. Siden 1984 er de dog lavet som telefoninterview. Disse undersøgelser er den vigtigste kilde til vores viden om beskæftigelsesforholdene i 1970'erne og 1980'erne. Oplysningerne i disse undersøgelser vedrører en bestemt dag eller uge i foråret eller efteråret.

Den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik har været gennemført årligt siden 1980 af Danmarks Statistik. Statistikken laves på grundlag af en række registre, som indeholder beskæftigelsesoplysninger, fx arbejdsløshedsstatistikregistret (CRAM), ATP-registret, registret for arbejdsgivernes indbetaling af kildeskat for deres ansatte, momsregistret osv. Ved at kombinere en lang række oplysninger fra disse registre kan der tegnes et billede af befolkningens beskæftigelsesforhold i en bestemt uge i slutningen af november. Det er en indviklet og teknisk krævende metode, og beskæftigelsesbegreberne må tilpas-

ses de oplysninger, der findes i registrene. Der er derfor ikke fuld overensstemmelse mellem oplysningerne i arbejdsstyrkeundersøgelserne og den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik.

Til sidst i dette afsnit vil vi kort definere nogle af de hyppigst anvendte statistiske begreber inden for beskæftigelsesforholdene.

Erhvervsfrekvens: Antal personer i arbejdsstyrken i procent af hele befolkningen eller af de 15-74-årige.

Beskæftigelsesfrekvens: Antal beskæftigede i procent af arbejdsstyrken.

Ledighedsprocent: Antal ledige omregnet til fuldtidsledige, i procent af arbejdsstyrken.

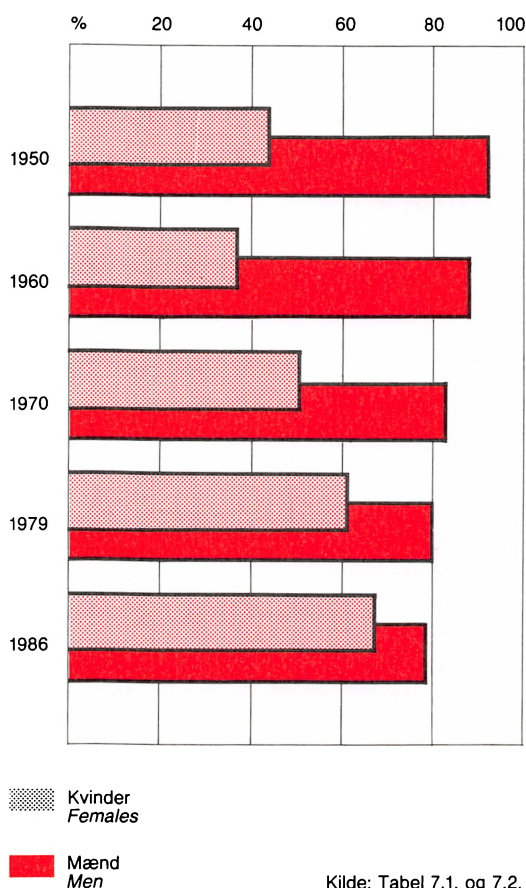
Ledighedsgrad: Antal timers ledighed divideret med det antal timer, der er arbejdsløshedsforsikret for.

Deltidsfrekvens: Antal deltidsbeskæftigede i procent af alle beskæftigede.

7.1.

Erhvervsfrekvenser. 1950–1986.

Activity rates. 1950–1986.

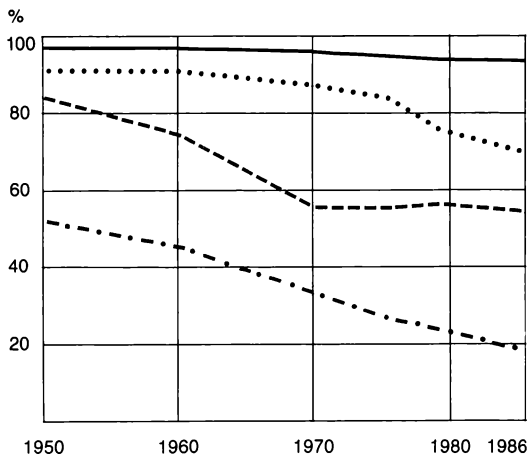

Kilde: Tabel 7.1. og 7.2.

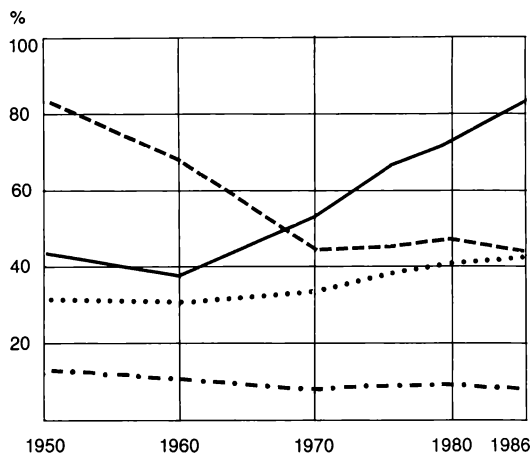
7 Arbejde

7.2.
Erhvervsfrekvenser i forskellige aldersgrupper.
1950–1986.
Activity rates, by selected age groups. 1950–1986.

Mænd/Men

Kvinder/Women

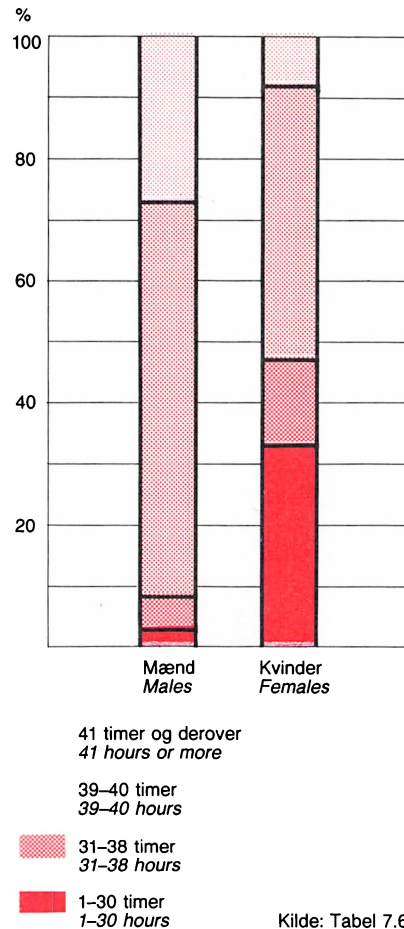
- 15-19 år
- 20-54 år
- 55-64 år
- .-.- 65-74 år

Kilde: Tabel 7.1. og 7.2.

Erhvervsdeltagelse

Udviklingen i erhvervsfrekvensen siden 1950 har været meget forskellig for mænd og kvinder, som det fremgår af figur 7.1. For mændenes vedkommende har erhvervsfrekvensen været jævnt faldende, fra 92 pct. i 1950 til 78 pct. i 1985. Omvendt har kvinderne haft en stærkt stigende erhvervsfrekvens, specielt siden 1960. I 1960 var 37 pct. af kvinderne i erhverv og dette tal steg til 65 pct. i 1985. På grund af nogle problemer med opgørelsen af medhjælpende ægtefæller ved folketællingen i 1960 er tallet for dette år nok for lavt.

7.3.
Den ugentlige arbejdstid blandt mænd og kvinder. 1987.
The normal number of weekly working hours among men and women. 1987.

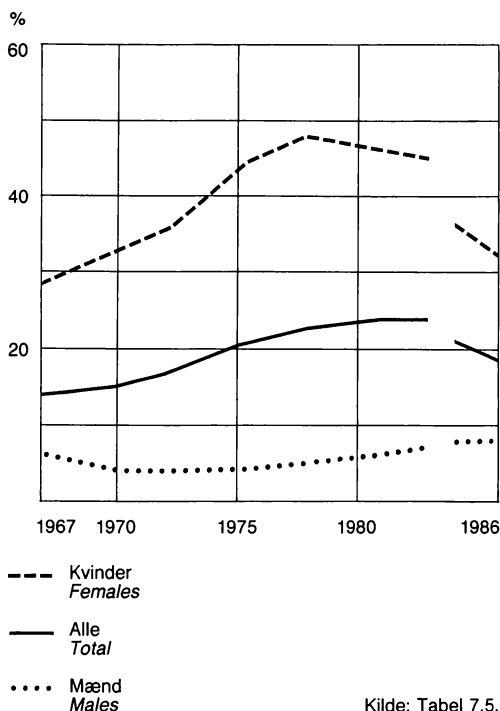

Kilde: Tabel 7.6.

Udviklingen i erhvervsfrekvensen har også været forskellig for de forskellige aldersgrupper, som det fremgår af figur 7.2. Man kan tydeligt konstatere, at ydergrupperne (de unge og de gamle) er blevet »hægtet af«. For de unges vedkommende, er det den længere uddannelsestid, der betyder, at de træder senere ind på arbejdsmarkedet, og for de ældre mænds vedkommende, er det de forbedrede muligheder for at opnå tidlig pension og efterløn. For midtergruppens vedkommende (de 20-54-årige) har der blandt mændene været en meget stabil erhvervsfrekvens på mere end 95 pct. i hele perioden. For kvindernes vedkommende har der været en støt stigning, der dog har været større for de unge end for de ældre. Mens man tidligere så forskelle i erhvervsfrekvensen mellem gifte og ikke-gifte kvinder og mellem kvinder med og uden børn, spiller disse forhold næsten ingen rolle mere. De forskelle i erhvervsfrekvens mellem kvinder, man kan se i dag, kan især henføres til forskelle i alder og der-

7.4. Udviklingen i deltidsprocenten. 1967-1986.

Changes in the percentage of employed men and women working part-time. 1967-1986.

Kilde: Tabel 7.5.

med til tidligere tiders dårligere uddannelses- og erhvervsmuligheder for kvinderne.

Arbejdstidens længde

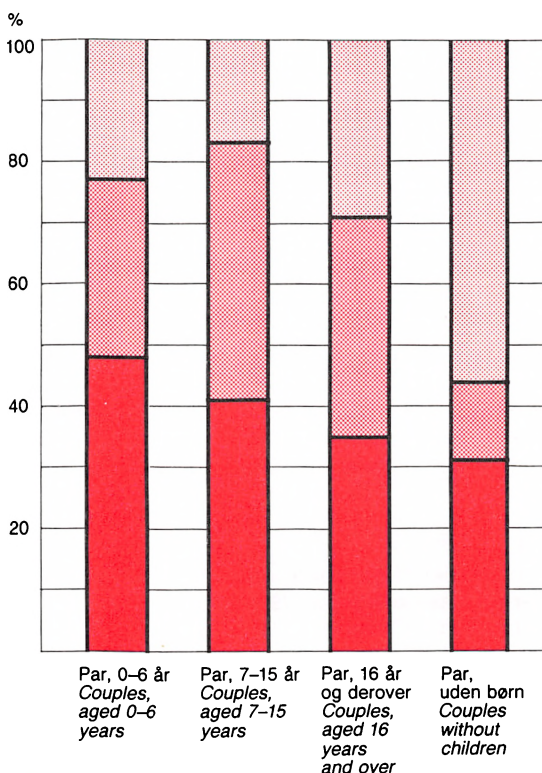
I dette afsnit vil vi se på, hvor lang arbejdstid de beskæftigede har. Den overenskomstsmæssige ugentlige arbejdstid er gradvis blevet nedsat, således at den p.t. er 39 timer pr. uge, og fra den 1. april 1989 vil den være 37 timer pr. uge. Selv om den overenskomstsmæssige arbejdstid er retningssigende på arbejdsmarkedet, er det dog langt fra alle, der netop har denne arbejdstid. En undersøgelse fra 1987 viser, at 56 pct. af de beskæftigede normalt arbejder 39-40 timer pr. uge i deres hovedbeskæftigelse. Der var 18 pct., der arbejdede mere end 40 timer pr. uge, og 26 pct. der arbejdede mindre end 39 timer pr. uge.

Der er markante forskelle i mænds og kvinders ugentlige arbejdstid. Som det fremgår af figur 7.3, har kvinderne gennemgående kortere arbejdstid end mændene. Det er kun 8 pct. af mændene, der arbejder mindre end 39 timer om ugen i hovedbeskæftigelsen, mod 47 pct. af kvinderne.

Deltidsbeskæftigelse er betegnelsen for en ugentlig arbejdstid på højst 30 timer ifølge loven om arbejdsløshedsdagpenge. I beskæftigelses- og arbejdsstyrkeundersøgelserne har man dog afgrænset deltidsbeskæftigelse til højst 29 timer pr. uge.

7.5. Parfamilier fordelt efter beskæftigelsessituation opdelt efter yngste barns alder. 1987.

Married/cohabiting couples by activity status and by age of youngest child. 1987.

■ Begge heltid
Both working full-time

▨ En heltid, en deltid
One person working full-time,
the other working part-time

□ Andet
Other

Kilde: Tabel 7.12.

Som det fremgår af figur 7.4, har deltidsprocenten været stigende i perioden 1967-1983, fra 14 pct. i 1967 til 24 pct. i 1983. For kvindernes vedkommende har deltidsprocenten dog været faldende siden 1978, mens mændene har haft en stigende deltidsprocent siden 1975. Desværre er det ikke muligt at sammenligne oplysningerne før og efter 1984 på grund af ændringer i statistikken.

De grupper af beskæftigede, der især har deltidsarbejde, er kvinder beskæftiget som lavere funktionærer og ikke-faglærte arbejdere, specielt inden for social- og sundhedsvæsenet og inden for handel.

I den anden ende af skalaen er der mange, der har en lang ugentlig arbejdstid. Det drejer sig først og fremmest om mændene. I 1987 havde ca. 80 pct. af de mandlige selvstændige en normal arbejdsuge på mere end 40 timer. Derimod

7 Arbejde

havde de lavere funktionærer og arbejderne typisk en arbejdsuge, som svarer til den overenskomstsmæssige, nemlig 39 timer.

Familiens erhvervsituation

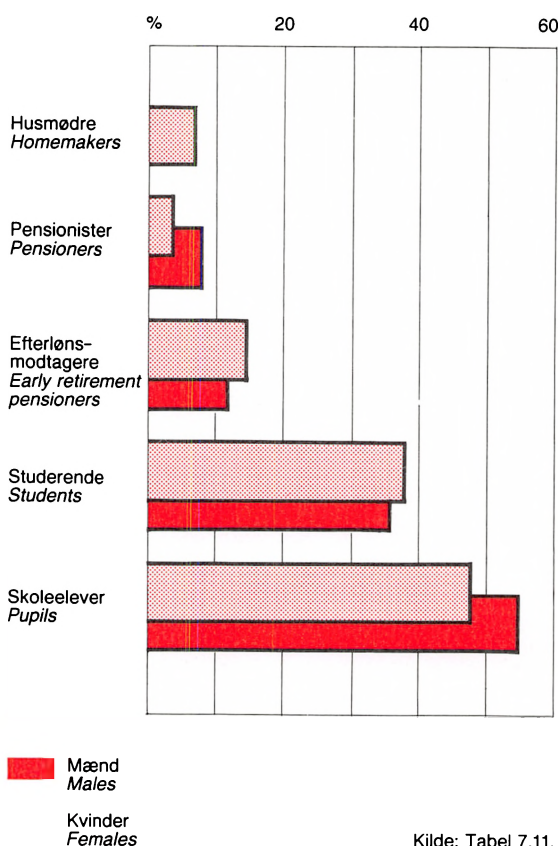
Familiens samlede arbejdssituation har været genstand for megen debat, især børnefamiliernes forhold. Hvis begge forældrene har erhvervsarbejde, er der behov for børnepasning, når der er tale om mindre børn. Desuden er der mindre tid til kontakt mellem forældre og børn.

Ifølge Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse fra 1987 havde begge forældrene heltidsarbejde i 42 pct. af børnefamilierne, og i 36 pct. af familierne havde den ene heltidsarbejde og den anden deltidsarbejde. Kun i 22 pct. af familierne var én eller begge forældre uden for erhverv eller arbejdsløs. Som det fremgår af figur 7.5, er det familier med helt små børn, der arbejder mest, mens de familier, der har store børn eller slet ikke har børn, arbejder mindst. Dette skyldes sandsynligvis, at de unge familier er i en etableringsfase, hvor de har store udgifter og

7.6.

Procentdel af personer uden for erhverv der har en beskæftigelse. 1987.

Percentage of economically inactive persons who have a job. 1987.

skal tjene mange penge. Hertil kommer, at de yngre kvinder generelt har en høj erhvervsfrekvens.

Bibeskæftigelse

Ud over at have en hovedbeskæftigelse er der en del, der har et job ved siden af - et såkaldt bijob. En undersøgelse fra 1987 viser, at 9 pct. af de beskæftigede har et bijob. Det er nogenlunde samme resultat som en undersøgelse fra 1982 viste. Mænd har oftere bijob end kvinder, og det er specielt de selvstændige landmænd og de mandlige, højere funktionærer, der har bijob. Ofte er arbejdstiden i bijobbet meget uregelmæssig. I de tilfælde, hvor den ligger nogenlunde fast, er det sjældent den overstiger 10 timer pr. uge.

Endelig er der en del af dem, der er uden for erhverv, som har et mindre job. I 1987 havde 19 pct. uden for erhverv i alderen 16-74 år et job. Det er typisk studerende og skoleelever, som har et job ved siden af deres studier og skolegang. Halvdelen af skoleeleverne på 16 år og derover og 37 pct. af de studerende har et job. Derimod er der kun 6 pct. af pensionisterne under 75 år og 13 pct. af efterlønsmodtagerne, der har et job. Omfanget af disse job er som regel højst 10 timer pr. uge, og kun ca. 10 pct. arbejder mere end 20 timer pr. uge.

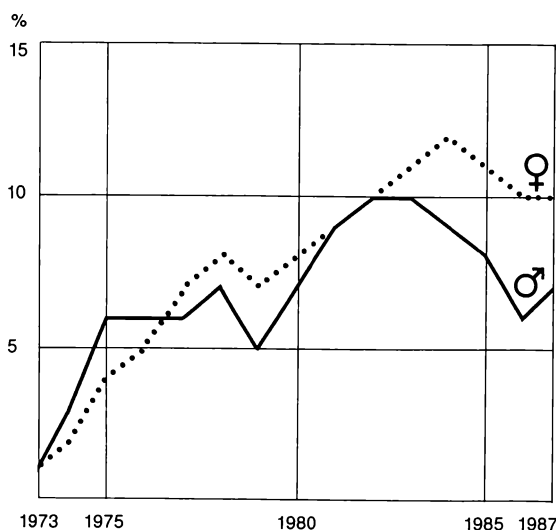
Arbejdsløshed

Oplysninger om arbejdsløshed spiller en vigtig rolle i samfundsdebatten. Det skyldes bl.a., at arbejdsløshedens størrelse ofte anvendes som et

7.7.

Den registrerede ledighed i procent af arbejdsstyrken. 1973-1987.

Registered unemployment as percentage of the labour force. 1973-1987.

udtryk for den samfundsøkonomiske og sociale tilstand i landet.

Det mest anvendte mål for arbejdsløsheden er ledighedsprocenten, som angiver, hvor stor en del af arbejdsstyrken, der er ledig. Normalt omfatter de ledige dem, der er registreret ledige hos Arbejdsformidlingen på et givet tidspunkt.

I perioden fra slutningen af 1950'erne og frem til 1973 var ledigheden minimal, nemlig mindre end 2-3 pct. Som det fremgår af figur 7.7 har der siden 1974 været en betydelig ledighed. Bortset fra et mindre fald i 1979, var ledigheden stigende fra 1974 til 1983, hvorefter der skete et fald. I begyndelsen af perioden var ledigheden noget undervurderet, fordi en stor del af arbejdsstyrken ikke var medlem af en arbejdsløshedskasse og derfor ikke blev registreret som ledig. I 1974 var ca. 35 pct. af arbejdsstyrken medlem af en arbejdsløshedskasse, og i 1986 var dette tal vokset til ca. 70 pct.

Ledighedsprocenten udtrykker kun, hvor stor en del af arbejdsstyrken, der i gennemsnit var ledig i løbet af året. Ledigheden er dog ikke jævnt

fordelt over året. Der er således højere ledighed i vinterhalvåret end i sommerhalvåret.

Ledighedsprocenten siger heller ikke noget om, hvor mange personer der ialt har været ledige i løbet af et år. I 1987 var 8 pct. af arbejdsstyrken i gennemsnit ledige i løbet af året, svarende til ca. 220.000 fuldtidsledige. Der var imidlertid 25 pct. af arbejdsstyrken, svarende til ca. 715.000, der på ét eller andet tidspunkt havde været ledig i løbet af 1987.

En tredjedel af de arbejdsløse havde en ledighedsgrad på højst 0,1, hvilket svarer til ca. fem en halv uges ledighed på et år, og ca. en fjerdedel havde en ledighedsgrad på mere end 0,5, hvilket svarer til mere end et halvt års ledighed.

I første halvdel af 1970'erne var ledigheden større blandt mænd end blandt kvinder, men siden 1977 har kvinderne haft den højeste ledighed, og forskellen er endda blevet kraftigt udbygget i 1980'erne. Hvis man ser på ledighedsgraden og betragter den som et udtryk for, hvor langvarig eller alvorlig ledigheden er for dem, der er berørt af den, viser det sig, at kvinderne også har den mest langvarige ledighed. I 1987 havde kvinderne en gennemsnitlig ledighedsgrad på 0,34 mod mændenes på 0,28.

Der er også en større del af kvinderne, som bliver ramt af ledighed i løbet af året. I 1986 blev 30 pct. af kvinderne i arbejdsstyrken ramt af ledighed af kortere eller længere varighed, mens det kun var tilfældet for 25 pct. af mændene.

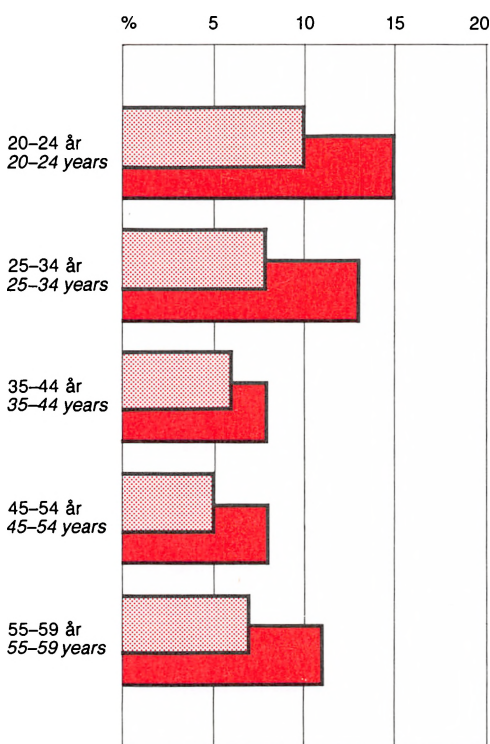
Ledigheden varierer en del med alderen, som det fremgår af figur 7.8. Ledighedsprocenten er specielt høj blandt de 20-29 årige, mens aldersgruppen 35-54 år har den laveste ledighedsprocent. Tidligere var der også en høj ledighedsprocent blandt de over 60-årige, men efterlønnens indførelse i 1979 har betydet en stor nedgang i ledigheden, og denne gruppe har nu den laveste ledighedsprocent. Også de 18-19-årige har oplevet et markant fald i ledighedsprocenten inden for de senere år, som kan henføres til en omfattende indsats for at få denne aldersgruppe i gang med en uddannelse eller et arbejde.

Ledighedsgraden, som specielt siger noget om, hvor langvarig ledigheden er for dem, der bliver ramt af ledigheden, viser, at de yngre ikke har så langvarig en ledighed som de ældre. Dette gælder for både mænd og kvinder. Der er altså tale om, at de unge nok hyppigere bliver ramt af ledighed, men til gengæld er den ikke så langvarig, som det er tilfældet for de ældre. Dette er et udslag af, at de unge er de mest mobile på arbejdsmarkedet.

Arbejdsløsheden varierer meget mellem forskellige faggrupper. Figur 7.9 viser ledighedsprocenten i 1987 blandt de arbejdsløshedsforsikrede i nogle udvalgte, større arbejdsløshedskasser. Det er tydeligt, at det er de ikke-faglærte arbej-

7.8. Ledighedsprocenten i forskellige aldersgrupper. 1987.

Average registered unemployment, by selected age groups. 1987.

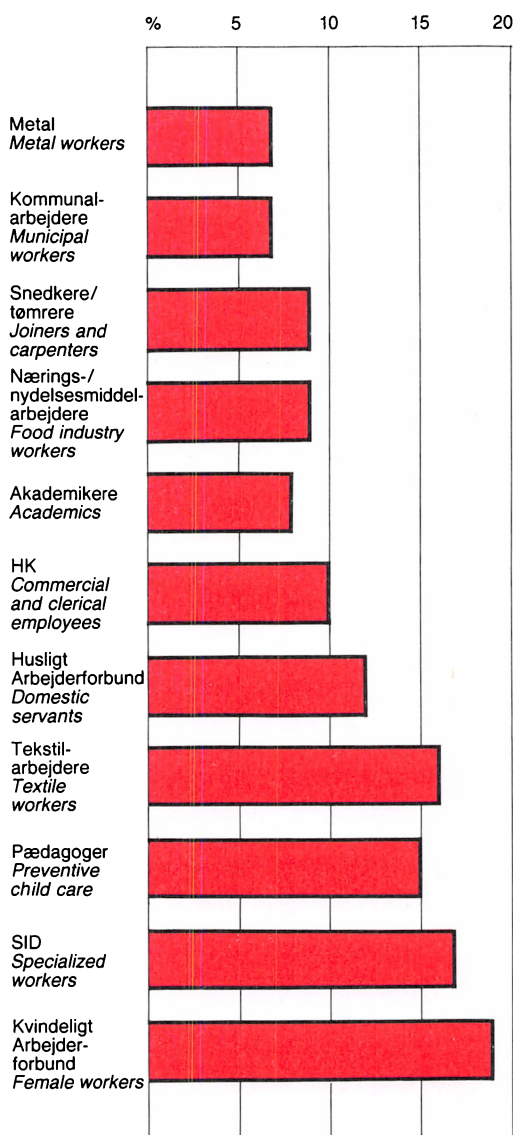

Mænd
Men
Kvinder
Females

Kilde: Tabel 7.21.

7 Arbejde

7.9.
Ledighedsprocenten i udvalgte, større arbejdsløshedskasser. 1987.
Average registered unemployment, by selected unemployment insurance funds. 1987.

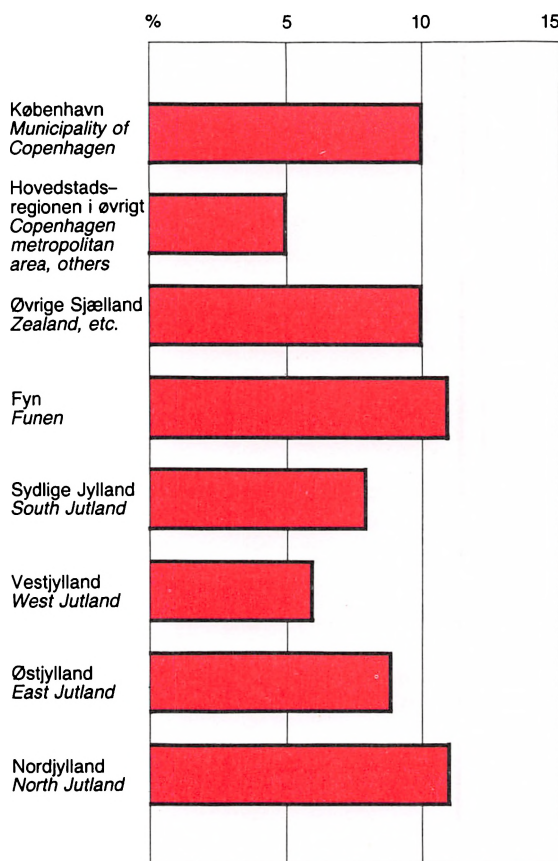

Kilde: Tabel 7.23.

dere, der har den højeste ledighed, nemlig SID med 16 pct. ledige og Kvindeligt Arbejderforbund med 20 pct. De faglærte arbejdere har derimod en relativt lav ledighed i 1987. Bygningsarbejderne har i perioder haft en relativt høj ledighed, som skyldes, at bygge- og anlægsaktiviteten er ret svingende og konjunkturfølsom.

Hvis man ser på arbejdsløshedens omfang blandt dem, der har været arbejdsløse i 1987, viser det sig, at de faglærte arbejdere gennemgående går kortere tid ledige end de ikke-faglærte arbejdere. SID's medlemmer har både en høj

7.10.
Ledighedsprocenten i forskellige dele af landet. 1987.
Average registered unemployment by region. 1987.

Kilde: Tabel 7.24.

ledighedsprocent og en høj gennemsnitlig ledighedsgrad. Det kan også nævnes, at typiske kvindeforbund har langvarig ledighed, fx HK og Husligt Arbejderforbund.

De geografiske forskelle i arbejdsløsheden fremgår af figur 7.10. Nordjylland og København/Frederiksberg kommuner har de højeste ledighedsprocenter, mens Vestjylland og Københavns, Frederiksberg og Roskilde amter har de laveste ledighedsprocenter. Mens Nordjylland altid har haft en høj arbejdsløshed, er det derimod noget nyt, at København/Frederiksberg kommuner har høj arbejdsløshed. Vestjylland har tidligere haft en forholdsvis høj arbejdsløshed, men de senere år har arbejdsløsheden været ret lav.

Arbejdsløshedens omfang blandt dem, der har været arbejdsløse, følger i det store og hele samme mønster som ledighedsprocenten. De arbejdsløse i København/Frederiksberg kommuner går arbejdsløse i længst tid, især mændene, mens de arbejdsløse i Vestjylland er arbejdsløse i kortest tid.

Lønudviklingen

Hvis man vil analysere lønudviklingen, må man først vælge det lønbegreb, man vil anvende. Der er i denne sammenhæng tre væsentlige lønbegreber:

- *pengelønnen*, dvs. lønnen i kroner og øre
- *reallønnen*, dvs. pengelønnen korrigeret for prisudviklingen
- *den disponible realløn*, dvs. reallønnen korrigeret for udviklingen i de direkte personlige skatter.

Formålet med beregningen af realløn og disponibel realløn er at give et mere realistisk billede af lønnens købekraft. Det afgørende er jo, hvor meget man kan købe for sin løn, og ikke hvor stort et beløb den udgør.

I dette afsnit vil vi se på udviklingen i reallønnen for forskellige lønmodtagergrupper. Når vi ikke har valgt den disponible realløn, skyldes det, at skattesystemet virker ret forskelligt for forskellige personer. Derved bliver den disponible realløn snarere et udtryk for, hvilke skattemæssige fradrag forskellige personer har, end lønnens reelle købekraft.

Figur 7.11 viser reallønsudviklingen for privatansatte arbejdere og funktionærer samt de statsansatte i perioden 1970-1986. Der har været en

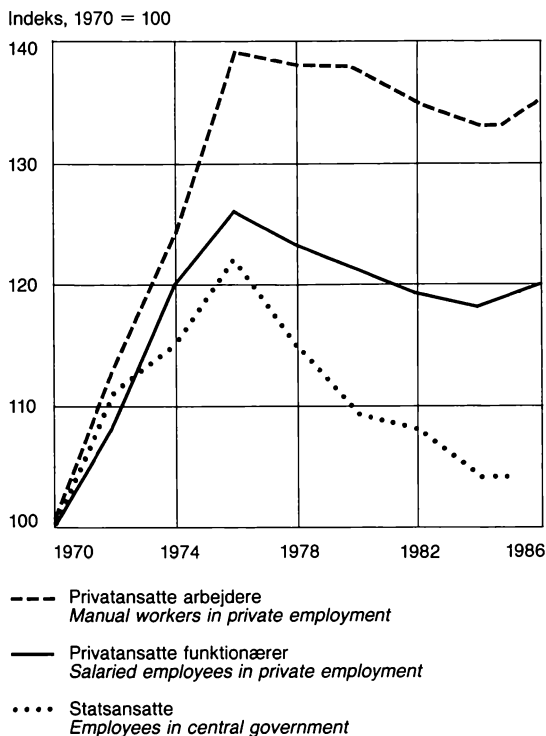
stærk stigning i reallønnen frem til midten af 1970'erne. Efter 1976 har reallønnen været jævnt faldende. De sidste par år har der dog været tale om en mindre stigning. Figuren viser, at de privatansatte arbejdere har haft den mest gunstige reallønsudvikling, mens de statsansatte har haft den dårligste udvikling. Det kan nævnes, at specielt akademikere og højere tjenestemænd inden for staten har haft en dårlig reallønsudvikling.

Lønforskelle

Ud over at se på reallønsudviklingen er det relevant at se på lønforskelle mellem forskellige lønmodtagergrupper. Aflønningsformen er forskellig for de forskellige grupper. Arbejderne er typisk uge/fjortendagslønnede, mens funktionærerne og de offentligt ansatte er månedslønnede. Ved at omregne til årslønninger kan man dog sammenligne grupperne under forudsætning af fuld-tidsbeskæftigelse hele året.

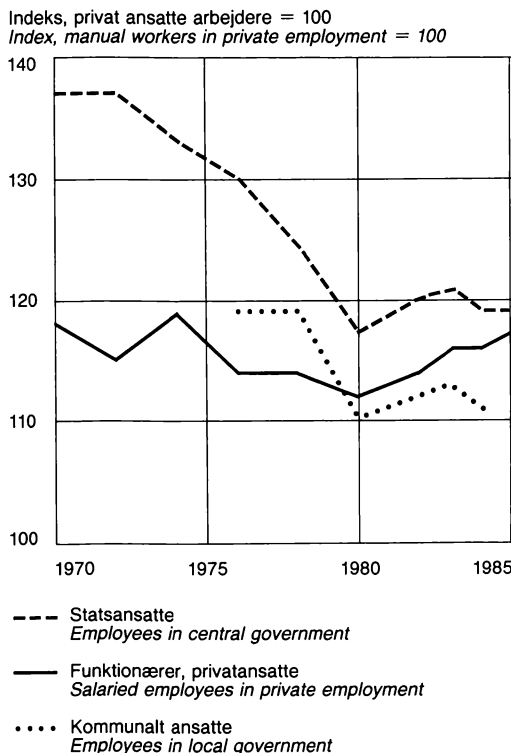
Figur 7.12 viser udviklingen i lønforskellene i perioden 1970-1985 på et indeks, hvor arbejderne løn er sat til 100. Mens de privatansatte funktionærers løn har ligget ca. 14-18 pct. højere end arbejderne løn i hele perioden, har de statsansattes løn nærmet sig arbejderne og de privatansatte funktionærers løn i perioden 1970-1980.

7.11.
Reallønsudviklingen. 1970-1986.
Changes in real earnings. 1970-1986.

Kilde: Tabel 7.29., 7.30. og 7.31.

7.12.
Lønforskelle. 1970-1985.
Relative earnings. 1970-1985.

Kilde: Tabel 7.33.

7 Arbejde

Siden 1980 har de statsansatte haft ca. 18-20 pct. højere løn end arbejderne. De kommunalt ansattes lønninger har også nærmet sig arbejderne i perioden 1976-1985.

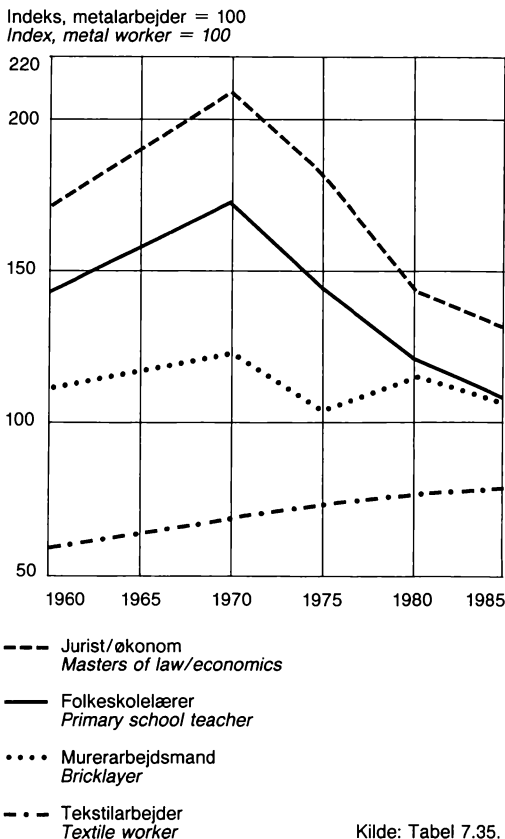
Det vil altid være problematisk at betragte gennemsnitslønninger for så store og sammensatte grupper, som det er tilfældet i figur 7.12. Eksempelvis indeholder gruppen af statsansatte både lavtlønnet rengøringspersonale og departementschefer. Selv om figur 7.12 viser, at der er sket en indsnævring af lønforskellene, kan der samtidig være grupper, som falder uden for dette mønster.

En anden måde at betragte lønforskelle på er at beregne livsindkomster for forskellige lønmodtagergrupper. Livsindkomsterne har den fordel fremfor årslønningerne, at de tager hensyn til forskelle i karriereforløb, uddannelsesetid o.l. mellem forskellige stillingstyper. De lider dog af den svaghed, at der er tale om beregnede størrelser på grundlag af forudsætninger om typiske karriereforløb o.l. Disse forudsætninger passer langt fra på alle personer i de pågældende grupper.

Figur 7.13 viser udviklingen i beregnede livsindkomster for nogle udvalgte arbejdsstillinger. Det

7.13. Beregnede livsindkomster for udvalgte stillinger. 1960-1985.

Lifetime earnings in selected occupations. 1960-1985.

er vist som et indeks, hvor den beregnede livsindkomst for smede- og maskinarbejdere er sat til værdien 100. Der er gennemgående tale om en indsnævring af forskellene i livsindkomster i perioden 1960-1985.

Sygefravær

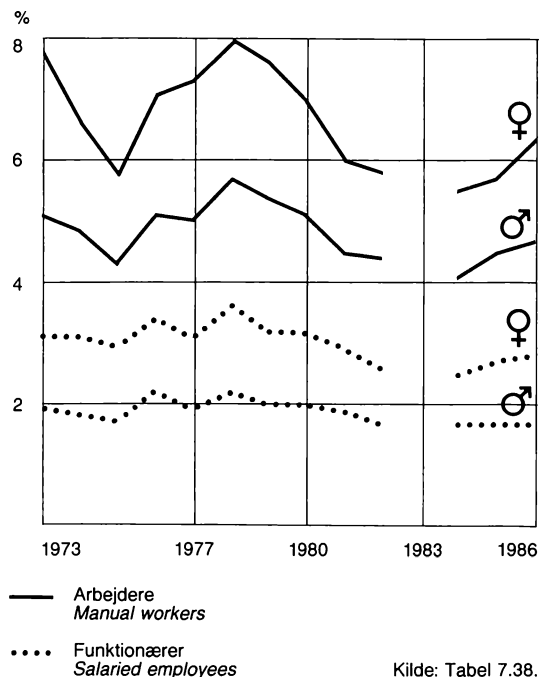
Sygefraværet kan betragtes som en meget grov indikator for arbejdsmiljøet, fordi dårligt arbejdsmiljø ofte giver sig udslag i forøget sygelighed. Der er imidlertid også andre faktorer end dårligt arbejdsmiljø, der påvirker sygefraværet. Den almindelige sundhedstilstand og de forskellige forkølelses- og influenzaepidemier har således stor indflydelse på sygefraværets omfang.

Sygefraværstatistikken er generelt set ret mangelfuld. Det er kun Dansk Arbejdsgiverforening, der gennem en længere årrække har lavet en sådan statistik blandt foreningens medlemmer. Figur 7.14 viser udviklingen i sygefraværet i perioden 1973-1986 for arbejdere og funktionærer på grundlag af denne statistik. Som man kan se på figuren, var sygefraværet størst i begyndelsen af perioden og omkring 1978. Man kan desuden se, at sygefraværet i hele perioden har været større blandt arbejdere end blandt funktionærer, og at kvinderne har større sygefravær end mændene.

På grundlag af større interviewundersøgelser

7.14. Sygefraværet blandt privatansatte arbejdere og funktionærer. 1973-1986.

Sick absence among manual workers and salaried employees in privat employment. 1973-1986.

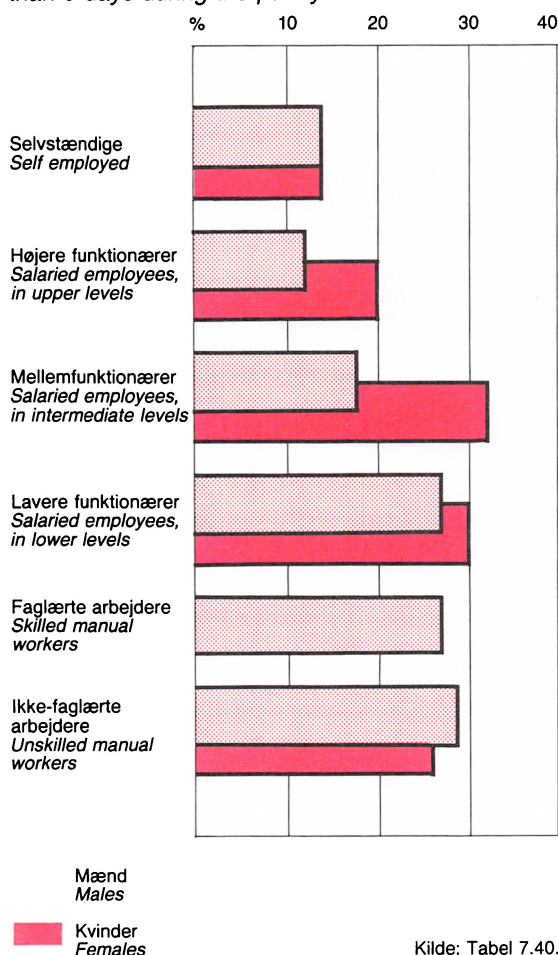

kan man få et mere nuanceret billede af sygefraværet. *Figur 7.15* viser således sygefraværet på mere end 5 dage inden for et år i forskellige stillingsgrupper. Det viser sig, at de selvstændige og de højere funktionærer har mindre sygefravær end de øvrige funktionærer og arbejderne. Det største sygefravær findes derimod i gruppen af kvindelige mellemfunktionærer.

I forhold til *figur 7.14*, som kun omfatter ansatte blandt Dansk Arbejdsgiverforenings medlemmer, viser *figur 7.15*, at de kvindelige funktionærer har større sygelighed end kvindelige arbejdere. Det skyldes, at en stor del af de kvindelige funktionærer er ansat uden for Dansk Arbejdsgiverforenings område, især det offentlige, og disse har et relativt stort sygefravær. *Figur 7.15* viser desuden, at der ikke er væsentlig forskel på omfanget af mandlige og kvindelige arbejderes sygefravær, således som det fremgår af *figur 7.14*.

7.15. Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har haft mere end 5 sygefraværsdage inden for det sidste år. 1986–1987.

Percentage of persons in selected employment groups having been absent from work for more than 5 days during the past year. 1986–1987.

Arbejdsskader/-ulykker

Deltagelse i arbejdslivet indebærer ofte en risiko for at blive udsat for ulykker og andre skader. Det kan både dreje sig om pludselige skader, fx et uheld med en maskine, og arbejdsskader, der er udviklet over længere tid, fx dårlig ryg på grund af uheldsmæssige arbejdsstillinger.

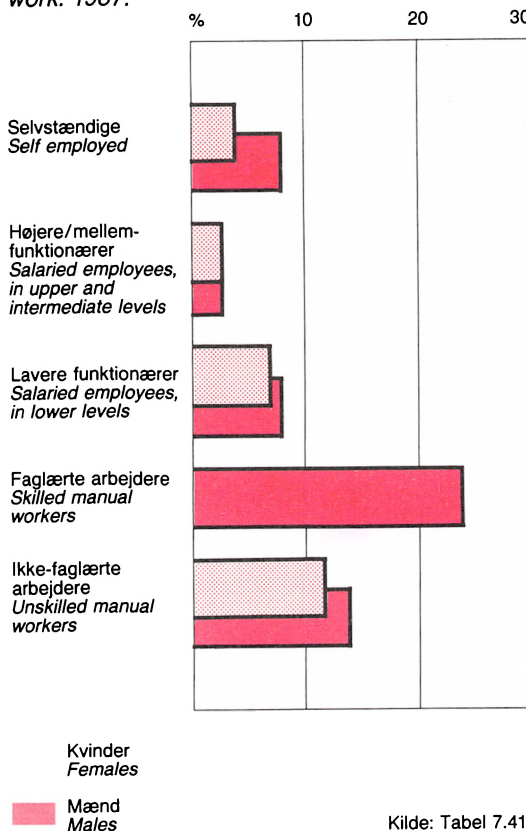
Ifølge en undersøgelse fra 1987 angav 9 pct. af alle beskæftigede, at de havde været uarbejdsdygtige på grund af en arbejdsskade eller ulykke inden for det sidste år. I en tredjedel af tilfældene havde de skadede været uarbejdsdygtige i højst 5 dage, mens 44 pct. havde været uarbejdsdygtige i mere end 10 dage.

Figur 7.16 viser, at det især er arbejderne og specielt de faglærte, der kommer ud for arbejdsskader. 24 pct. af de mandlige faglærte arbejdere havde således været ude for en arbejdsskade inden for det sidste år. De selvstændige og funktionærerne kommer derimod ret sjældent ud for arbejdsskader, specielt højere og mellemfunktionærer.

Der foregår et stort arbejde med at registrere

7.16. Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har været udsat for en arbejdsskade/-ulykke. 1987.

Percentage of persons in selected employment groups having experienced injuries/accidents at work. 1987.

7 Arbejde

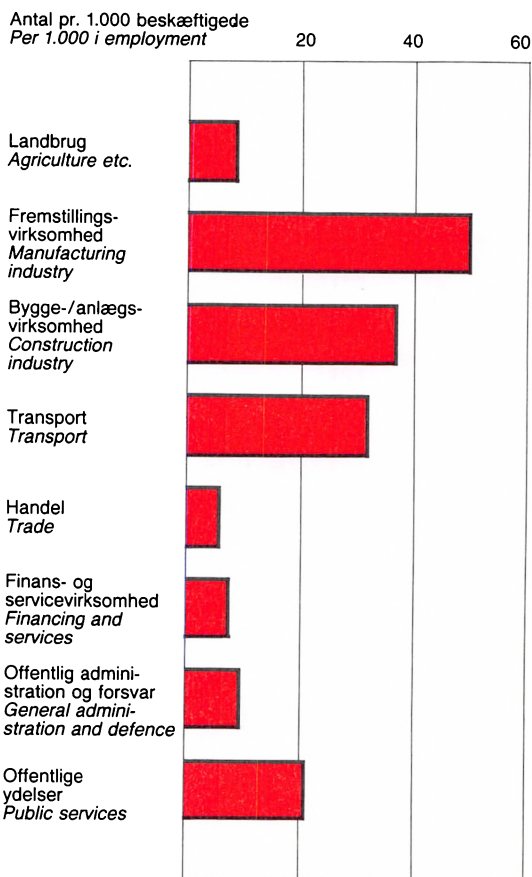
arbejdsulykker og arbejdsskader. Ifølge lovgivningen er arbejdsgiverne forpligtet til at anmelde alle arbejdsulykker, som har medført uarbejdsdygtighed i mindst en dag efter ulykkesdagen. Det er alligevel ikke alle arbejdsulykker, der bliver anmeldt til Arbejdstilsynet. I 1984 skønnede Arbejdstilsynet, at 58 pct. af ulykkerne blev anmeldt. I 1985 blev der anmeldt ca. 59.000 arbejdsulykker.

Der er stor forskel i ulykkesrisikoen i forskellige brancher. *Figur 7.17* viser, at de beskæftigede i fremstillingsvirksomhed (dvs. industrien og en del håndværk) oftest bliver ramt af arbejdsulykker, efterfulgt af bygge-/anlægsvirksomhed og transportvirksomhed. Derimod er det sjældent, der sker ulykker inden for handel og service og offentlig administration. Man må dog tage visse forbehold over for oplysningerne, fordi anmeldelsesprocenten varierer mellem de forskellige brancher.

Ud over arbejdsulykker forsøger man også at

7.17. Anmeldte arbejdsulykker i forskellige brancher. 1985.

Reported cases of accidents at work, by selected industries. 1985.

Kilde: Tabel 7.42.

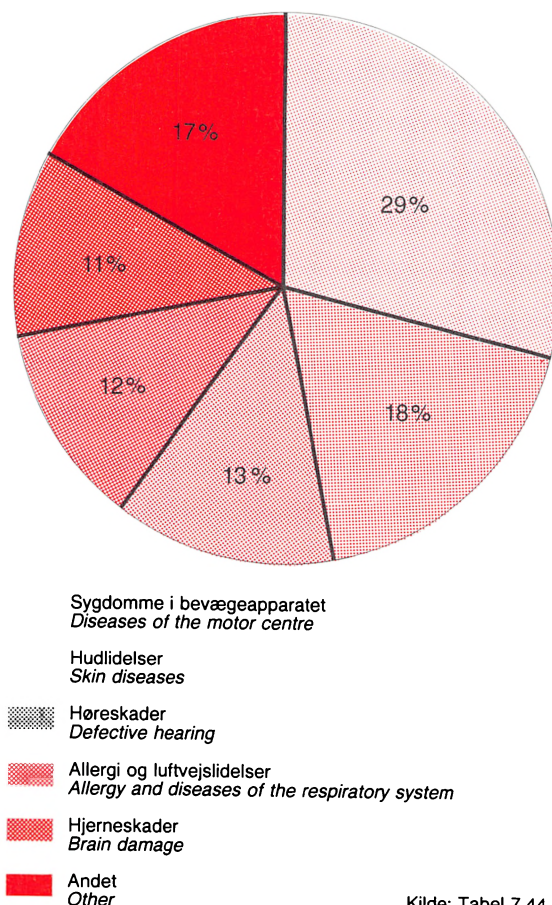
registrere alle arbejdsbetingede lidelser. Ifølge lovgivningen har alle læger og tandlæger pligt til at anmelde arbejdsbetingede lidelser. Endvidere påhviler det alle arbejdsgivere at anmelde de arbejdsskader, han/hun får kendskab til. Ved arbejdsbetingede lidelser forstås man enhver sygdom, der er opstået som følge af påvirkninger i arbejdsmiljøet. Der er imidlertid et vist element af lægeligt skøn i definitionen af arbejdsbetingede lidelser, og det er derfor usikkert, hvor stort omfanget egentlig er.

Der blev i 1985 anmeldt ca. 10.000 arbejdsbetingede lidelser til Arbejdstilsynet. *Figur 7.18* viser, hvorledes disse lidelser er fordelt på nogle hoveddiagnoser. Den største gruppe af lidelser er skader på bevægeapparatet, fx ryglidelser, som udgjorde 29 pct., og den næststørste gruppe er hudlidelser, som udgjorde 18 pct.

Der er væsentlige forskelle på, hvilke lidelser der anmeldes for mænd og kvinder. Kvinderne er oftere end mændene ramt af lidelser i bevæ-

7.18. Anmeldte arbejdsbetingede lidelser fordelt på diagnose. 1985.

Reported cases of work related diseases, by diagnosis. 1985.

Kilde: Tabel 7.44.

geapparatet og hudlidelser, mens mændene oftere end kvinderne er ramt af høreskader og hjertesygdomme. Disse forskelle skyldes især, at mænd og kvinder har forskellige job og arbejdsfunktioner, hvor de er udsat for forskellige gener og belastninger.

Arbejdstidens placering

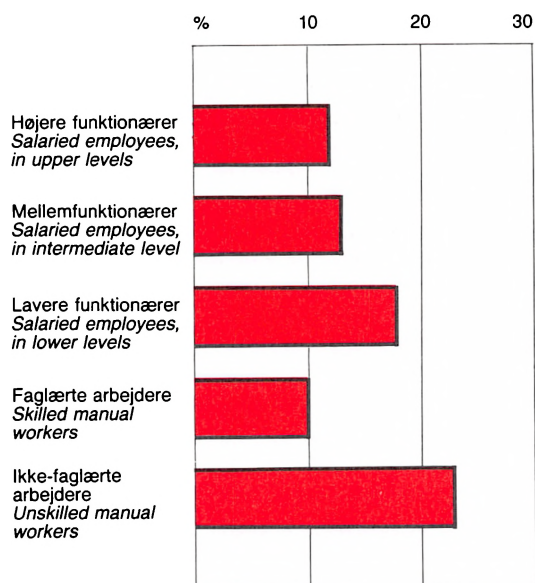
I et tidligere afsnit i dette kapitel har vi set på arbejdstidens længde. I dette afsnit vil vi se på arbejdstidens placering, dvs. hvilke arbejdstidsordninger der er tale om. Vi vil især se på, hvem der har arbejdstiden placeret uden for den almindelige dagarbejdstid, fx aften- og natarbejde, skifteholdsarbejde og lørdag/søndagsarbejde.

Flere undersøgelser har vist, at specielt skifteholdsarbejde er stærkt belastende for helbredet, fordi organismen hele tiden skal tilpasse sig nye døgnrytmer. Dertil kommer, at folk med arbejdstid uden for den almindelige dagarbejdstid har dårligere muligheder for at deltage i det sociale liv, fordi de ofte er på arbejde, når andre har fri.

En undersøgelse fra 1987 viste, at 16 pct. af alle lønmodtagere ikke arbejdede i den almindelige dagarbejdstid. Der var 8 pct., der havde skifteholdsarbejde, 3 pct. der havde fast aften-/natarbejde, og 5 pct. der havde forskellige andre arbejdstidsordninger. Som det ses i *figur 7.19*, er det især de ikke-faglærte arbejdere og de lavere funktionærer, der har arbejdstiden placeret uden for almindelig dagarbejdstid. Det kan desuden

7.19. Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der arbejder uden for almindelig dagtid. 1987.

Percentage of employed population not working during ordinary working hours. 1987.

Kilde: Tabel 7.46.

nævnes, at arbejde i brancher som transport, hotel- og restaurationsvirksomhed, social- og sundhedsvæsen samt fremstillingsvirksomhed (fabrikarbejde) ofte indebærer ubekvemme arbejdstider.

Lørdag/søndagsarbejde er stadig ret udbredt. En undersøgelse fra 1987 viste, at 26 pct. arbejdede regelmæssigt lørdag eller søndag. Det er især butikspersonale og folk, der arbejder på skiftehold o.l. i de ovenfor nævnte brancher, som arbejder lørdag/søndag. Desuden er lørdag/søndagsarbejde meget udbredt inden for landbrug og fiskeri.

Fysiske belastninger

I afsnittet om arbejdsskader/-ulykker så vi, at en stor del af de anmeldte arbejdsskader skyldes lidelser i bevægeapparat og høreskader. En væsentlig årsag til dette er de fysiske belastninger i arbejdet. Hvis man over længere tid har et arbejde, hvor man skal bære tunge byrder eller skal arbejde i forvredne og bøjede stillinger, er der stor risiko for at få rygskader eller skader i arme og ben. En tilsvarende sammenhæng er påvist mellem støjbelastning og høreskader.

Der er gennemført en del undersøgelser af arbejdsmiljøet, som belyser forekomsten af fysiske belastninger i arbejdet. I en interviewundersøgelse fra 1987 spurgte man et udsnit af befolkningen, om de i deres arbejde var udsat for følgende belastninger:

- Dagligt at skulle løfte noget, der vejer mere end 20 kg.
- Dagligt er nødt til at arbejde i bøjede, forvredne eller andre belastende arbejdsstillinger.
- Udsat for at skulle udføre mange gentagne og ensidige bevægelser.
- Dagligt er udsat for så meget støj, at man må stå tæt ved hinanden og råbe for at blive hørt.
- Dagligt er udsat for at blive meget snavset, fx af olie, maling o.l.
- Dagligt er udsat for kraftige rystelser og vibrationer.

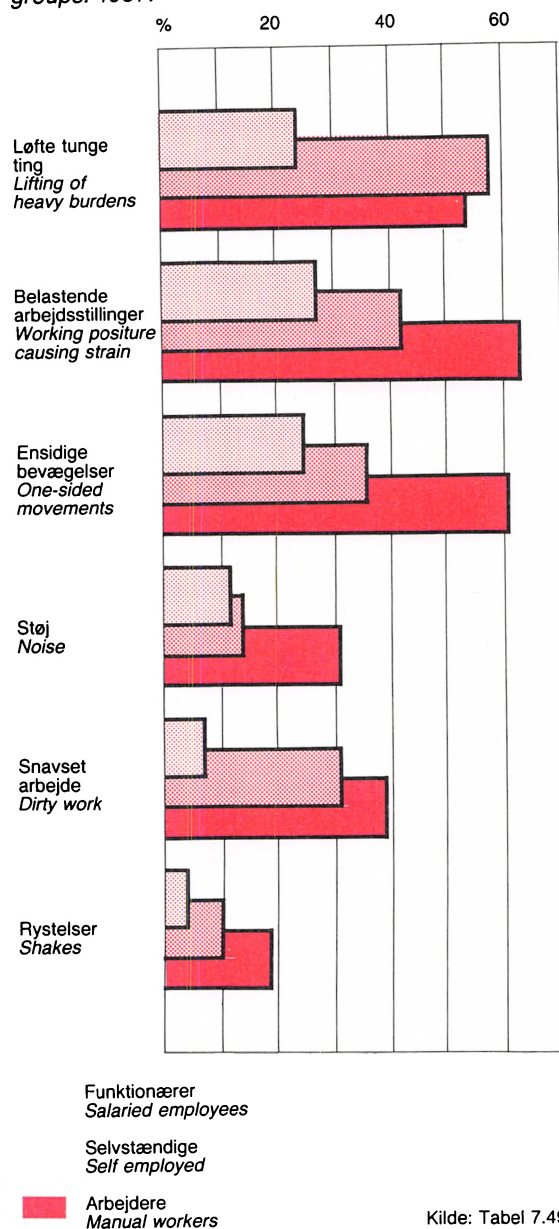
Denne undersøgelse viser, at ca. 40 pct. af alle beskæftigede dagligt er udsat for henholdsvis at skulle løfte tunge ting, at arbejde i belastende arbejdsstillinger og at skulle foretage mange ensidige bevægelser. Omkring 20 pct. er dagligt udsat for henholdsvis stærk støj og snavset arbejde, mens ca. 10 pct. dagligt er udsat for kraftige vibrationer og rystelser.

Figur 7.20 viser, at det er arbejderne, der er mest udsat for disse fysiske belastninger, mens funktionærerne har de mindste fysiske belastninger i arbejdet. Blandt de selvstændige er landmændene specielt meget belastet ved at skulle løfte tunge ting og have meget snavset arbejde. De faglærte arbejdere er den stillingsgruppe, der har de fleste fysiske belastninger i arbejdet, efter-

7 Arbejde

7.20. Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har fysiske belastninger i arbejdet. 1987.

Percentage of employed population experiencing physical strain at work, by selected employment groups. 1987.

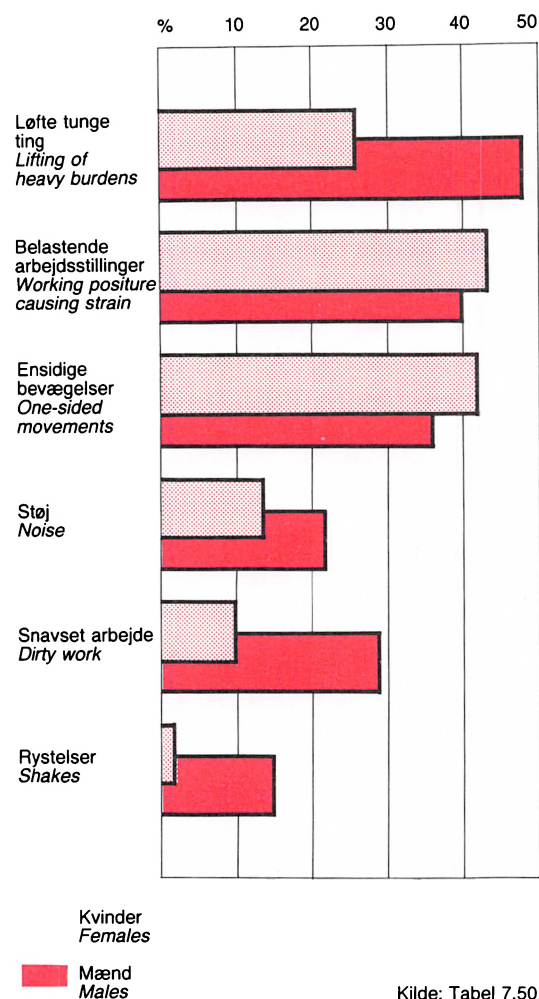
fulgt af de ikke-faglærte arbejdere og landmændene.

Det fysisk mest belastende arbejde findes inden for bygge- og anlægsvirksomhed, fremstillingsvirksomhed (især fabriksarbejde), transport og i landbruget, mens ansatte inden for handel, kontor, administration o.l. har mindre fysisk belastende arbejde.

Der er visse forskelle mellem mænd og kvinder, som det fremgår af figur 7.21. Mændene er

7.21. Procentandel af mænd og kvinder, der har fysiske belastninger i arbejdet. 1987.

Percentage of men and women experiencing physical strain at work. 1987.

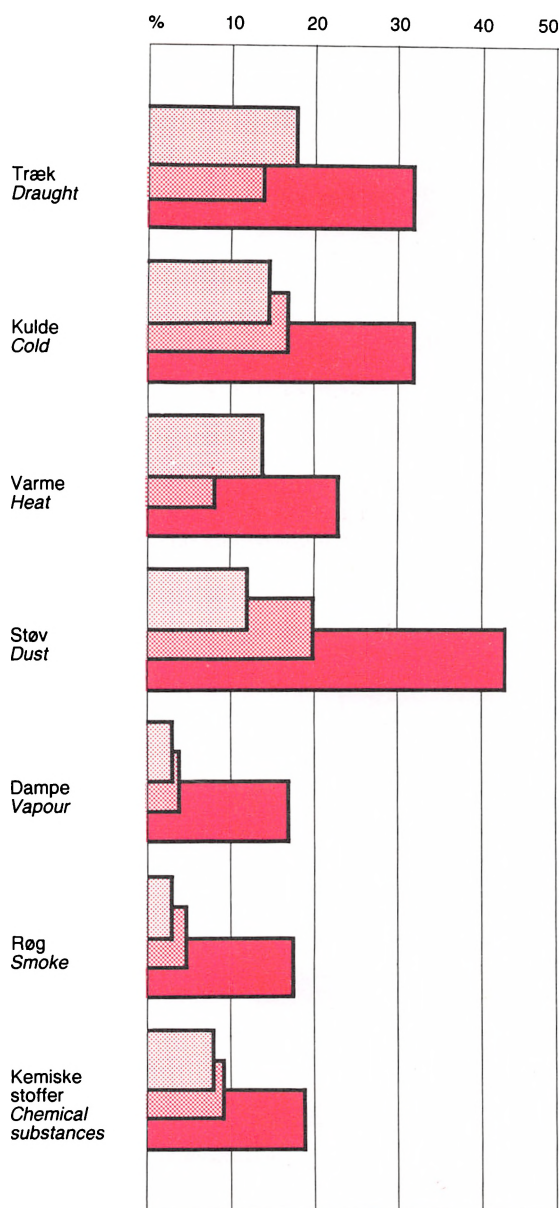
mest belastet med hensyn til at skulle løfte tunge ting, støj, snavset arbejde og rystelser/vibrationer, mens kvinderne er mest belastet med hensyn til belastende arbejdsstillinger og ensidige bevægelser. Dette er et udtryk for, at mændene i højere grad end kvinderne har det fysisk tunge og beskidte arbejde, mens kvinderne har det mere monotone rutinearbejde.

Arbejds miljøgener

En anden type af påvirkninger i arbejdet, som kan forårsage arbejdsskader, er gener fra træk, kulde, støv, røg, kemiske stoffer o.l. Klimatiske påvirkninger som fx træk, kulde og varme kan være årsager til gigtlidelser, og støv, dampe, røg og kemiske stoffer kan være årsager til luftvejslidelser, hudsygdomme o.l. I lighed med de fysiske belastninger er disse påvirkninger mest skadelige, når de er til stede over længere tid.

7.22. Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har arbejdsmiljøgener. 1987.

Percentage of employed population experiencing inconveniences at work, by selected employment groups. 1987.

Funktionærer
Salaried employees

Selvstændige
Self employed

Arbejdere
Manual workers

Kilde: Tabel 7.52.

mere end 2 dage om ugen) var udsat for nogle af følgende arbejdsmiljøgener:

- Kulde i arbejdslokalerne.
- Stærk varme i arbejdslokalerne (24° og derover).
- Træk i arbejdslokalerne, så man kan mærke det suser.
- Støv som er synligt i almindelig belysning (fx metalstøv, træstøv o.l.).
- Dampe fra organiske opløsningsmidler (fx fortyndere, affedtningsmidler o.l.).
- Røg (fx svejserøg, lodderøg o.l.).
- Andre kemiske stoffer, væsker eller andre former for luftforurening.

Denne undersøgelse viser, at det er træk, støv og kulde, som hyppigst påvirker de beskæftigede. Ca. 20 pct. er ofte udsat for henholdsvis kemiske stoffer, røg og dampe fra organiske opløsningsmidler.

Figur 7.22 viser, hvilke forskelle der er i påvirkningerne mellem funktionærer og arbejdere. Det er helt tydeligt arbejderne, som er mest udsat på alle områderne, mens funktionærerne på de fleste områder er mindst udsat. Det skyldes naturligvis, at de fleste af arbejdsmiljøgenerne er forbundet med bestemte arbejdsforhold, som hyppigst forekommer blandt arbejderne, fx udenørsarbejde, svejsning, malerarbejde og forskellige fabrikationsprocesser. Disse belastende arbejdsforhold findes specielt inden for fremstillingsvirksomhed og bygge-/anlægsvirksomhed. Mændene er desuden mest udsat for de nævnte arbejdsmiljøgener.

Stressende arbejde

I de to foregående afsnit så vi på de mere fysiske belastninger i arbejdet. I dette afsnit vil vi se på det, man ofte kalder stressende arbejde. Det er først og fremmest et spørgsmål om arbejdstempo og arbejdspress, som ofte giver sig udslag i stærk træthed og manglende velvære.

I en undersøgelse fra 1986-87 spurgte man et udsnit af befolkningen om:

- De har så meget at gøre i deres arbejde, at de har svært ved at nå deres arbejdsopgaver.
- Hvordan arbejdstempoet eller arbejdspresset er på deres arbejde.

En tredjedel af de beskæftigede svarede, at arbejdstempoet eller arbejdspresset var »lidt for højt« eller »alt for højt«, og 18 pct. svarede, at de havde svært ved at nå deres arbejdsopgaver. Figur 7.23 viser, at de selvstændige, de højere funktionærer og mellemfunktionærerne har det mest stressende arbejde, mens arbejderne har det mindst stressende arbejde. Det er det omvendte billede af det, vi så med hensyn til fysisk belastende arbejde og arbejdsmiljøgenerne, hvor arbejderne var mest belastede.

Forekomsten af forskellige arbejdsmiljøgener er undersøgt i flere arbejdsmiljøundersøgelser. I en interviewundersøgelse fra 1986-87 har man spurgt et udsnit af befolkningen, om de ofte (dvs.

7 Arbejde

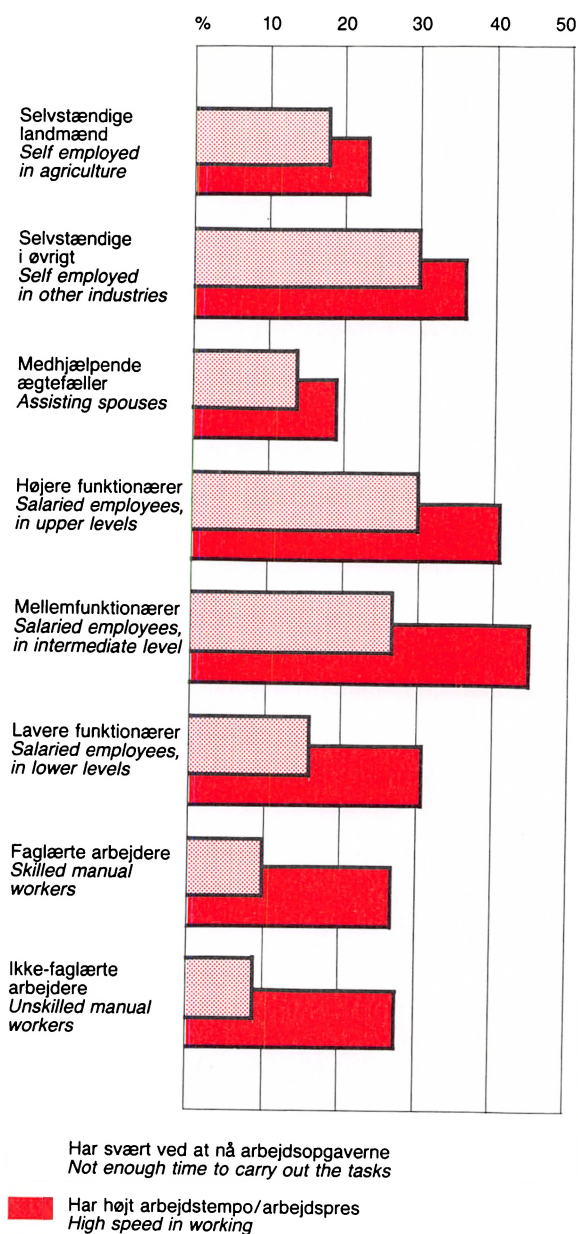
Udfordringer i arbejdet

I de foregående afsnit har vi set på, hvor udsat de beskæftigede er med hensyn til forskellige fysiske og psykiske belastninger i arbejdet. I dette afsnit vil vi se på nogle mere trivselsmæssige forhold i arbejdet. Det ene aspekt drejer sig om, hvorvidt man får udnyttet sine evner i arbejdet og det andet aspekt er indflydelsen på tilrettelæg-

7.23.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har stressende arbejde. 1986-1987.

Percentage of population experiencing a heavy work load, by selected employment groups. 1986-1987.

Kilde: Tabel 7.54.

gelsen af det daglige arbejde. Begge disse forhold har betydning for motivationen i arbejdet og arbejdsglæden.

Figur 7.24 viser besvarelserne på følgende to spørgsmål i en interviewundersøgelse fra 1986-87:

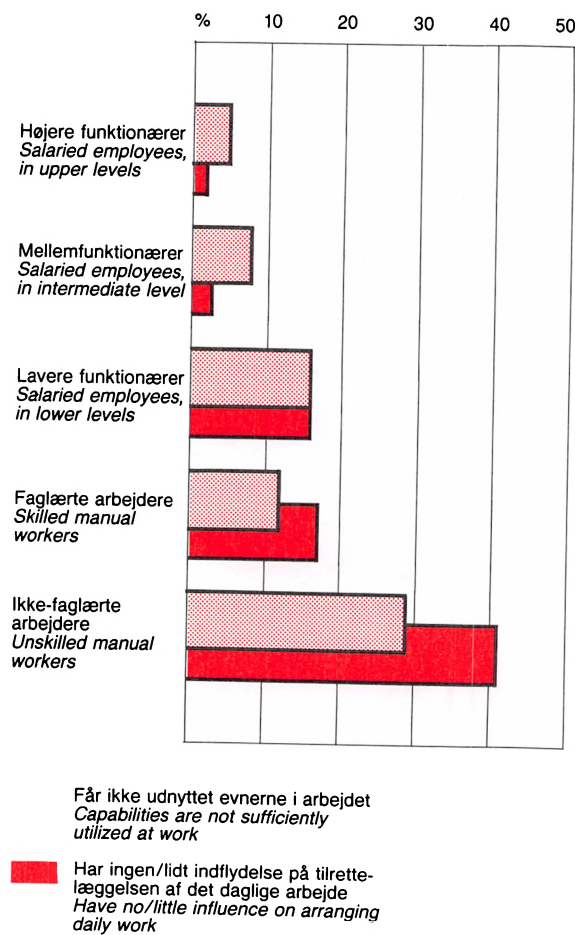
- Får De udnyttet Deres evner i tilstrækkeligt omfang i Deres nuværende arbejde?
- Hvor stor indflydelse har De normalt på tilrettelæggelsen af Deres daglige arbejde?

Der var 15 pct. af alle lønmodtagerne der mente, at de sjældent eller aldrig fik udnyttet deres evner og 18 pct., der mente, at de havde ingen eller meget lidt indflydelse på tilrettelæggelsen af deres arbejde. Som man kan se på figur 7.24, er de ikke-faglærte arbejdere klart dårligst stillet, mens de højere funktionærer og mellemfunktionærerne er bedst stillet.

7.24.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har få udfordringer i arbejdet. 1986-1987.

Percentage of population having few challenges in their job, by selected employment groups. 1986-1987.

Kilde: Tabel 7.55. og 7.60.

Friheder i arbejdet

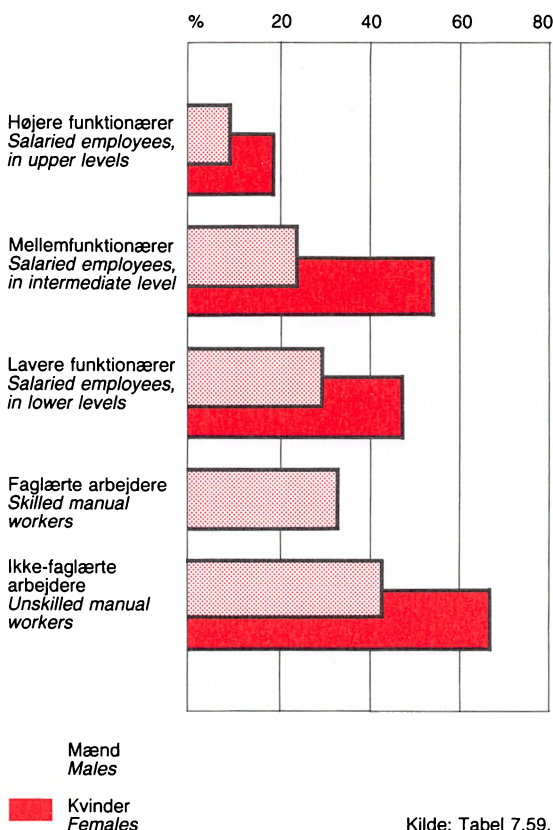
I dette afsnit vil vi se på, hvor fleksible arbejds-situationerne er. Det kan ofte være svært at nå en række ting i dagligdagen, fx fordi butikker og offentlige kontorer har bestemte åbningstider. Mange forældre kender også til problemer i hverdagen, når man skal nå at aflevere børnene og samtidig møde rettidigt på arbejdspladsen. I mange af disse situationer er det en fordel, hvis der er fleksible mødetidspunkter på arbejdspladsen, eller hvis der er mulighed for at foretage mindre private ærinder i arbejdstiden.

Det er dog langt fra alle, der har disse friheder i deres arbejde. En undersøgelse fra 1987 viser, at 39 pct. af alle lønmodtagere ikke kan gå et ærinde i en halv time i arbejdstiden uden særlig tilladelse. Undersøgelsen viser også, at ca. halvdelen af lønmodtagerne har faste mødetidspunkter, og for 38 pct.'s vedkommende er man nøje-regnende med mødetidspunktet på arbejdspladsen.

Figur 7.25 viser, hvor stor en procentdel af for-

7.25. Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der ikke kan gå et ærinde i arbejdstiden uden tilladelse. 1987.

Percentage of men and women who cannot go on an errand during working hours without permission, by selected employment groups. 1987.

skellige stillingsgrupper, der *ikke* kan gå et privat ærinde på en halv time i arbejdstiden uden tilladelse. Det er tydeligt, at de ikke faglærte - specielt kvinderne - har en meget mindre frihed i arbejdet end de øvrige stillingsgrupper, mens de højere funktionærer har den største frihed. Desuden er det meget markant, at kvinderne i alle stillingsgrupper har mindre frihed i arbejdstiden end mændene.

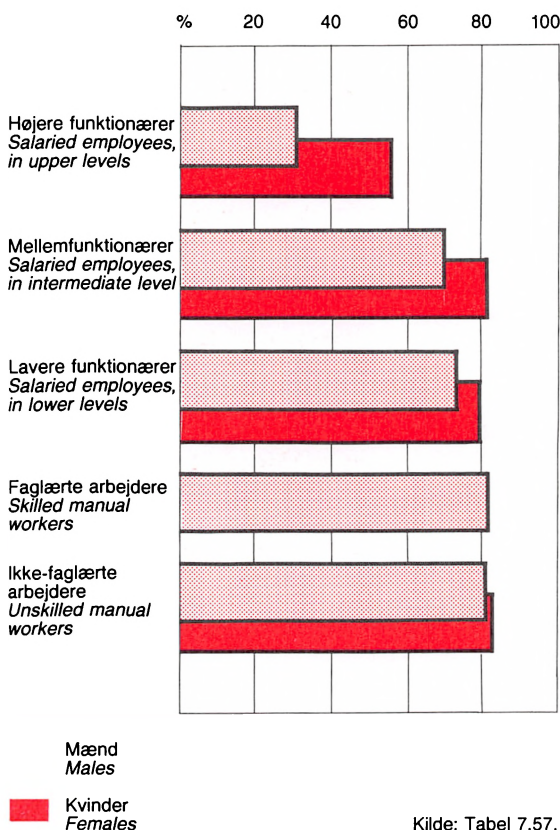
Figur 7.26 viser, hvor stor en procentdel af forskellige stillingsgrupper, der har faste mødetidspunkter. De højere funktionærer har væsentlig friere mødetidspunkter end de øvrige grupper, men til gengæld er der ikke væsentlige forskelle mellem disse. Derimod har kvinderne gennemgående mere faste mødetidspunkter end mændene i alle stillingsgrupper.

Indflydelsesforhold

Det sidste aspekt af arbejdsforholdene, vi vil belyse, er indflydelsesforholdene. Det drejer sig om indflydelsen på en række af de beslutninger, der

7.26. Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har faste mødetidspunkter. 1987.

Percentage of men and women reporting for work at fixed hours, by selected employment groups. 1987.

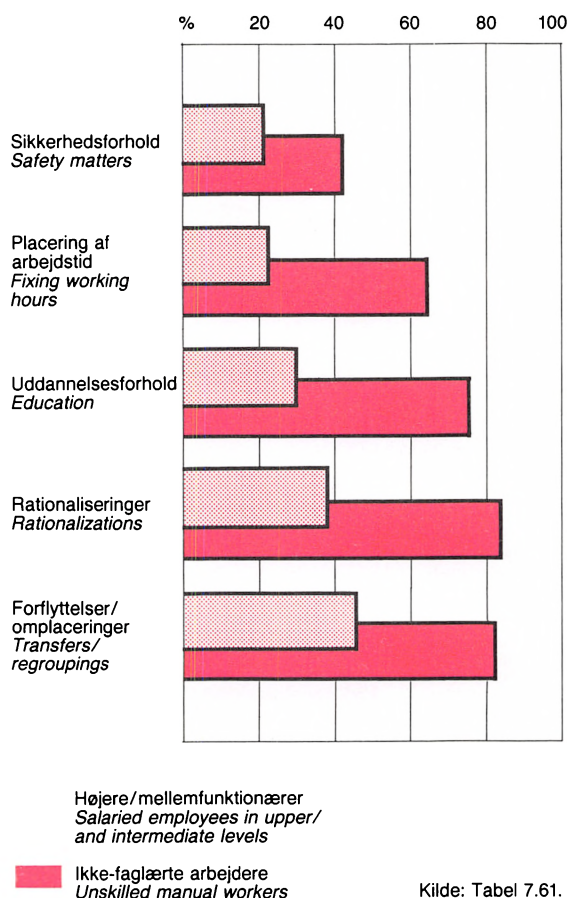
7 Arbejde

jævnligt træffes på en arbejdsplads, fx placeringen af arbejdstid og pauser, ansættelser, afskedigelser, forflyttelser samt efteruddannelse og sikkerhedsforhold. I mange virksomheder drøftes disse forhold i samarbejdsudvalg, eller de enkelte medarbejdere bliver taget med på råd, når beslutningerne skal træffes. Dette gælder dog langt fra alle virksomheder, ligesom det også afhænger af, hvilken type beslutninger der er tale om.

I en interviewundersøgelse fra 1983 spurgte man lønmodtagerne, om den gruppe medarbejdere, de tilhørte, (eller de selv) havde indflydelse på en række beslutningsområder. Undersøgelsen viste, at de ikke-faglærte arbejdere gennemgående havde mindst indflydelse, mens de højere funktionærer og mellemfunktionærer havde mest indflydelse. *Figur 7.27* viser forskellen mellem disse stillingsgrupper på nogle udvalgte indflydelsesområder.

7.27. Procentandel af højere/mellemfunktionærer og ikke-faglærte arbejdere, der ingen indflydelse har på følgende områder. 1983.

Percentage of salaried employees in upper and intermediate levels and unskilled manual workers having no influence on various matters concerning their work. 1983.

Datakilder

Løbende statistik

Danmarks Statistik forestår hovedparten af den løbende statistik om arbejdsmarkedsforhold, men også Dansk Arbejdsgiverforening, Arbejdsdirektoratet, Sikringsstyrelsen og Arbejdstilsynet publicerer regelmæssigt statistik.

I Danmarks Statistik har man i de senere år arbejdet på at basere en stor del af statistikken vedrørende arbejdsforhold på registre. Således har man siden 1979 anvendt CRAM-registret (arbejdsløshedsstatistikregistret) til at udarbejde arbejdsløshedsstatistik og et beskæftigelsesstatistikregister til at udarbejde arbejdsstyrke- og beskæftigelsesstatistik.

Løbende statistik om arbejdsstyrke- og beskæftigelsesforhold var tidligere baseret på beskæftigelsesundersøgelserne og arbejdsstyrkeundersøgelserne, som var stikprøveundersøgelser med selvudfyldesskemaer. Beskæftigelsesundersøgelserne er nu ophørt og blev foretaget sidste gang i 1979 (1). Arbejdsstyrkeundersøgelserne, som bl.a. indgår i EF's statistikprogram, er siden 1984 gennemført årligt (2). Endvidere publiceres kvartalsvis en statistik over beskæftigede lønmodtagere, omregnet til fuldtidsbeskæftigede (3) og en årlig registerbaseret arbejdsstyrkestatistik (3).

Arbejdsløshedsstatistikken, som efter at være blevet registerbaseret er blevet stærkt udvidet, publiceres månedligt, kvartalsvis og for året som helhed (3). Desuden udgives kvartalsvis en detaljeret statistikservice om arbejdsløshedsstatistik (4).

Danmarks Statistik publicerer årligt statistik om sygedagpenge, herunder oplysninger om sygefravær fra det tidspunkt, hvor kommunerne udbetaler sygedagpenge (5).

Lønstatistik publiceres af såvel Danmarks Statistik som Dansk Arbejdsgiverforening. Mens Dansk Arbejdsgiverforening kun udarbejder lønstatistik blandt ansatte hos foreningens medlemmer (6), udarbejder Danmarks Statistik lønstatistik for alle lønmodtagerkategorier (7). En særligt detaljeret statistikservice om løn- og prisstatistik udgives af Danmarks Statistik (8).

Sygefraværstatistik udarbejdes løbende af Dansk Arbejdsgiverforening (6). Statistikken omfatter imidlertid kun ansatte hos foreningens medlemmer og er således ikke repræsentativ for alle lønmodtagere. Desuden publicerer Danmarks Statistik årligt statistik om det langvarige sygefravær (5 uger og derover) på basis af dagpengeregistret (9).

Arbejdsulykkestatistikken udarbejdes af Arbejdstilsynet, men publiceres årligt både af Arbejdstilsynet (10) og Danmarks Statistik (3). Desuden udarbejder Arbejdstilsynet en årlig statistik om anmeldte arbejdsbetingede lidelser (11) og

Danmarks Statistik udarbejder statistik om ansøgninger og tildelinger af invalidepension og førtidspension (9).

Endelig kan det nævnes, at der løbende udarbejdes statistik om arbejdsstandsninger af Danmarks Statistik og Dansk Arbejdsgiverforening, arbejdsformidlingsstatistik (anviste og ubesatte job) af Danmarks Statistik og personaleomsætningsstatistik af Dansk Arbejdsgiverforening.

Øvrige datakilder

Der er i tidens løb gennemført en lang række større og mindre undersøgelser af forskellige aspekter af arbejdsforholdene. I dette afsnit vil nogle af disse undersøgelser blive omtalt.

Beskæftigelses- og arbejdsløshedsforholdene er først og fremmest blevet belyst gennem et større forskningsprojekt i Socialforskningsinstituttet. Projektets formål var at analysere omsvinget fra fuld beskæftigelse til stor arbejdsløshed. Projektet startede i 1977 og består dels af analyser af eksisterende data, dels af indhentning af nye oplysninger gennem interviewundersøgelser (12). Desuden har Lavindkomstkommissionen behandlet beskæftigelsesforholdene (13).

Arbejdstidsforholdene er belyst i undersøgelser fra Arbejdsministeriet og Socialforskningsinstituttet (14). Undersøgelserne blev gennemført i 1982 og 1987 og omhandlede, ud over arbejdstidens længde og placering, også spørgsmål om sygefravær, ferie og uddannelsesaktivitet.

Lønstruktur og lønforskelle er blevet grundigt belyst af både Lavindkomstkommissionen (15) og Arbejdsløshedsundersøgelsen (12), men i begge tilfælde er der tale om analyser af de eksisterende lønstatistikker.

Invaliditet, sygefravær og udstødning fra arbejdsmarkedet er behandlet i flere undersøgelser. Første gang var i den store undersøgelse af fysisk handicappede fra 1962, som blev gennemført af Socialforskningsinstituttet. Udstødningsproblematikken er også belyst af Lavindkomstkommissionen (16). Sygefraværet er særligt belyst i en studie fra Socialforskningsinstituttet (17) og en publikation fra AKF (18).

På arbejdsmiljøområdet er der lavet en lang række undersøgelser af specielle erhverv, stillingsgrupper og enkeltvirksomheder. En stor del af disse er støttet af Arbejdsmiljøfonden, i hvis beretninger mange af projekterne er omtalt. Der er derimod kun gennemført få generelle arbejdsmiljøundersøgelser. Den første blev lavet af »Arbejdsmiljøgruppen af 1972« i 1973 (18). Desuden har Arbejdstilsynet gennemført en generel arbejdsmiljøundersøgelse i 1982 (20), som dog ikke er helt sammenlignelig med den tidligere undersøgelse.

En undersøgelse, der omfatter flere aspekter af arbejdsforholdene samtidig, fx beskæftigelse, arbejdsindtjening, arbejdsmiljø og indflydelsesforhold, er Velfærdsundersøgelserne fra 1976 og 1986 (21).

En lang række arbejdsmiljøforhold og indflydelsesforhold er behandlet i to Arbejdsnotater fra Lavindkomstkommissionen (22).

I 1986-87 gennemførte DIKE en stor sygdoms- og helbredsundersøgelse. Denne undersøgelse indeholder bl.a. en belysning af arbejdsmiljøforholdene.

Endelig skal det nævnes, at Dansk Arbejdsgiverforening (23) med jævne mellemrum udgiver nogle lettilgængelige statistikker og nøgletal for arbejdsmarkedet.

7 Arbejde

- 1 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger 1980, A, Nr. 18. København, 1980. Resultaterne fra tidligere beskæftigelsesundersøgelser er alle publiceret i Statistiske Efterretninger.
- 2 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked. Resultaterne fra tidligere arbejdsstyrkeundersøgelser er alle publiceret i Statistiske Efterretninger.
- 3 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked.
- 4 Danmarks Statistik: Arbejdsmarkedsstatistik. Statistikservice. Udkommer kvartalsvis. Omfatter primært opdeling af arbejdsmarkedsstatistikken på amtskommuner.
- 5 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Social sikring og retsvæsen.
- 6 Dansk Arbejdsgiverforening: Statistikken. (Sænummer af tidsskriftet Arbejdsgiveren). Udgives kvartalsvis og indeholder oplysninger om sygefravær, løn og lønformer for arbejdere og funktionærer.
- 7 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Indkomst, forbrug og priser. Lønoplysninger om privatansatte arbejdere publiceres kvartalsvis. Lønoplysninger om funktionærer samt stats- og kommunalt ansatte publiceres årligt.
- 8 Danmarks Statistik: Løn- og indkomststatistik. Statistikservice. Udkommer kvartalsvis og giver mere detaljerede oplysninger end Statistiske Efterretninger.
- 9 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Socialsikring og retsvæsen.
- 10 Arbejdstilsynet: Arbejdsulykker - årsstatistik. Giver detaljerede oplysninger om ulykkernes art.
- 11 Arbejdstilsynet: Anmeldte arbejdsbetingede lidelser, årsopgørelse.
- 12 Efterspørgsel og udbud på arbejdsmarkedet, af Ingrid Henriksen m.fl. Arbejdsløshedsundersøgelserne 1. København, 1979. (Socialforskningsinstitutets publikation 91).
Rosdahl, Anders, og Due, Johannes: Omfanget af ledighed og sygefravær. Arbejdsløshedsundersøgelserne 2. København, 1981. (Socialforskningsinstitutets publikation 96).
Mørkeberg, Henrik og Rosdahl, Anders: Marked, statslig politik og velfærdsmæssige konsekvenser. Arbejdsløshedsundersøgelserne 3. København, 1982. (Socialforskningsinstitutets publikation 97).
Hansen, Per Vejrup: Lønforskelle, lønpolitik og beskæftigelse i 1970'erne. Arbejdsløshedsundersøgelserne 4. København, 1982. (Socialforskningsinstitutets publikation 111).
Koch, Carsten og Bjerregård Bach, Henning: Teknologisk arbejdsløshed, Jobsøgning. Arbejdsløshedsundersøgelserne 5. København, 1984. (Socialforskningsinstitutets publikation 133).
- Rosdahl, Anders: Ledighedens sammensætning. Arbejdsløshedsundersøgelserne 6. København, 1984. (Socialforskningsinstitutets publikation 135).
- Mørkeberg, Henrik: Sociale og helbredsmæssige konsekvenser af arbejdsløshed. København, 1985. (Socialforskningsinstitutets publikation 147).
- Rosdahl, Anders: Hvem blev langtidsledige? København, 1985. (Socialforskningsinstitutets publikation 150).
- 13 Christensen, Jens Frøsløv: Erhvervsstruktur, teknologi og levevilkår. Del 1-2. København, 1980-1981. (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat 12 og 18).
- 14 Arbejdsministeriets Økonomisk-statistiske Konsulent: Arbejdstidsundersøgelsen 1982. Rapport om de beskæftigedes arbejdstidsforhold. København, 1982.
- 15 Rosdahl, Merete: Arbejdstid 1987. København 1988. (Socialforskningsinstitutets rapport 88:8).
- 16 Due, Johannes: Lønudviklingen for arbejdere. København, 1979. (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat 2).
- 17 Kjør, Anders: Særligt vanskeligt stillede gruppers beskæftigelsesforhold. København, 1979. (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat 1).
- 18 Arbejdsfravær, af Jon Sundbo m.fl. København, 1982. (Socialforskningsinstitutets studie 44).
- 19 Holm, Keld m.fl.: Rapport om sygefravær og karensgang. København, 1986. AKF's forlag.
- 20 Arbejds miljøgruppen af 1972: Arbejds miljøundersøgelsen. Rapport nr. 2. København, 1974. Der er i alt udkommet fire rapporter fra Arbejds miljøgruppen af 1972.
- 21 Arbejdstilsynet - Arbejds miljøinstituttet: Screening af arbejds miljøet 1983. København, 1986. (Rapport nr. 20/1986).
- 22 Fordelingen af levekårene, af Erik Jørgen Hansen m.fl. Bind I-V. København, 1978-1980. (Socialforskningsinstitutets publikation 82 I-V). Specielt kan der henvises til bind II af publikationen: De enkelte levekårs komponenter, af Søren Geckler m.fl.
Hansen, Erik Jørgen: Danskernes levekår - 1986 sammenholdt med 1976. Hans Reitzels forlag, 1986.
Hansen, Erik Jørgen: Generationer og livsforløb i Danmark. Hans Reitzels forlag, 1987.
- 23 Holt, Paul: Fordelingen af arbejds vilkår og sundhedsforhold. København, 1979. (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat 3).
Valentin, Finn: Fordelingen af påvirknings muligheder. København, 1980. (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat 14).
- 24 Dansk Arbejdsgiverforening: Arbejdsmarkedet i tal og diagrammer. Udgives årligt som et særtryk af Dansk Arbejdsgiverforenings Årsberetning.

Erhvervsfrekvensen blandt mænd i forskellige aldersgrupper. 1940-1986.

Activity rates for men, by selected age groups. Percentage. 1940-1986.

	1940	1950	1960	1970	1979	1986
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 15-24 år	90	88	75	70	73	80
2 25-44 år	98	98	98	96	96	94
3 45-64 år	92	94	95	91	84	78
4 65-74 år	50	52	52	33	23	20
5 Alle	91	91	88	82	80	79

Tabel 7.1

Anm.: Erhvervsfrekvensen angiver beskæftigede og arbejdsløse i procent af alle i alderen 15-74 år.

Kilde: 1940-1970: Statistiske Tabelværker vedr. folketællingerne de enkelte år.

1979-1986: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, 1981 A 3.

Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked, 1988:8.

Translation - Front Column, 1-4: age groups; 5: total.

Note: The activity rates indicate the number of employed and unemployed persons as a percentage of all persons aged 15-74 years.

Erhvervsfrekvensen blandt gifte og ikke-gifte kvinder i forskellige aldersgrupper. 1940-1986.

Activity rates for married and non-married women, by selected age groups. Percentage. 1940-1986.

	1940	1950	1960	1970	1979	1986
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Ikke-gifte						
2 15-24 år	91	83	66	52	62	73
3 25-44 år	93	86	90	83	89	88
4 45-64 år	59	65	66	57	56	58
5 65-74 år	16	17	17	6	8	..
6 Alle	78	68	62	53	57	65
7 Gifte						
8 15-24 år	26	32	32	57	86	..
9 25-44 år	27	31	27	51	81	88
10 45-64 år	21	26	22	39	52	62
11 65-74 år	7	7	6	5	8	..
12 Alle	24	27	23	43	63	68

Tabel 7.2

Anm.: Erhvervsfrekvensen angiver beskæftigede og arbejdsløse i procent af alle i alderen 15-74 år.

Kilde: 1940-1970: Statistiske Tabelværker vedr. folketællingerne de enkelte år.

1979-1986: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, 1981 A 3.

Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked, 1988:8.

Translation - Front Column, 1: non-married women; 2-5: age groups; 6: total; 7: married women; 8-11: age groups; 12: total.

Note: The activity rates indicate the number of employed and unemployed persons as a percentage of all persons aged 15-74 years.

7 Arbejde

Erhvervsfrekvensen i forskellige bopælsområder. 1987.

Activity rates, by degree of urbanization. Percentage. 1987.

Tabel 7.3

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Hovedstaden	70	63	66
2 Hovedstadens forstæder	74	72	73
3 50.000 indbyggere eller mere	68	66	67
4 10.000-49.999 indbyggere	70	63	67
5 2.000-9.999 indbyggere	76	68	72
6 200-1.999 indbyggere	76	71	74
7 Landdistrikter	80	67	73
8 Hele landet	74	67	71

Anm.: Erhvervsfrekvensen angiver beskæftigede og arbejdsløse i procent af alle 15-74 årige. Lærlinge og elever indgår ikke. Datagrundlaget er forskelligt fra tabel 7.1 og 7.2, derfor er der ikke fuld overensstemmelse mellem oplysningerne. Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total. Front Column, 1: Copenhagen; 2: suburbs of Copenhagen; 3: 50.000 inhabitants or more; 4: 10.000-49.999 inhabitants; 5: 2.000-9.999 inhabitants; 6: 200-1.999 inhabitants; 7: rural districts; 8: all Denmark. Note: The activity rates indicate the number of employed and unemployed persons as a percentage of all persons aged 15-74 years. Apprentices and pupils are not included. The data basis differs from that of tables 7.1 and 7.2, consequently, there is not complete similarity between the informations.

Erhvervsfrekvensen i forskellige familietyper. 1987.

Activity rates, by selected family types. Percentage. 1987.

Tabel 7.4

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Enlige uden børn	67	42	54
2 Enlige med børn	76	78
3 Par uden børn	67	60	64
4 Par med børn	97	90	93
5 Hjemmeboende børn	40	25	34
6 Alle	74	67	71

Anm.: Erhvervsfrekvensen angiver beskæftigede og arbejdsløse i procent af alle 15-74 årige. Lærlinge og elever indgår ikke. Datagrundlaget er forskelligt fra tabel 7.1 og 7.2, derfor er der ikke fuld overensstemmelse mellem oplysningerne. Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total. Front Column, 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: children living with their parents; 6: total. Note: The activity rates indicate the number of employed and unemployed persons as a percentage of all persons aged 15-74 years. Apprentices and pupils are not included. The data basis differs from that of tables 7.1 and 7.2, consequently, there is not complete similarity between the informations.

Udviklingen i deltidsprocenten. 1967-1986.

Changes in the percentage of employed men and women working part-time. 1967-1986.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel ¹		
1 1967	6	29	14
2 1972	4	36	17
3 1975	4	44	21
4 1978	5	48	23
5 1981	6	46	24
6 1983	7	45	24
7 1984	8	36	21
8 1986	8	32	19

Tabel 7.5

Anm.: Deltidsbeskæftigelse er beskæftigelse af mindre omfang end det normale i det pågældende fag eller mindre end 30 timer pr. uge. På grund af ændrede opgørelsesmetoder er tallene for 1984-1986 ikke sammenlignelige med tidligere år.

¹ Deltidsbeskæftigede i procent af alle beskæftigede i alderen 15-74 år.

Kilde: 1967-1975: Beskæftigelsesundersøgelserne. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, 1980, A 18.

1978-1986: Arbejdsstyrkeundersøgelserne. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked 1984:6, 1986:6 og 1988:8.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Note: Part-time employment is employment to a smaller extent than what is customary in the occupation in question or less than 30 hours per week.

¹ Percentage of 15-74 year-old employed population working part-time.

Beskæftigede fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.

Employed population, by number of working hours in primary occupation. Percent. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procent		
1 1-19 timer	1	5	3
2 20-30 timer	2	28	14
3 31-38 timer	5	14	9
4 39-40 timer	65	45	56
5 41 timer eller mere.....	27	8	18
6 I alt	100	100	100

Tabel 7.6

Anm.: Omfatter 16-74-årige, der har erhvervsarbejde som hovedbeskæftigelse.

Normalt antal arbejdstimer pr. uge.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1-4: number of hours; 5: 41 hours or more; 6: total.

Note: Comprises persons aged 16-74 years whose primary occupation is paid work.

Normal number of working hours per week.

7 Arbejde

Beskæftigede mænd fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.

Employed men, by number of working hours in primary occupation. Percent. 1987.

Tabel 7.7

	Normalt antal arbejdstimer pr. uge			I alt
	1-38 timer	39-40 timer	41 timer el. mere	
	1	2	3	
	Procent			
1 Selvstændige i landbrug	17	3	80	100
2 Selvstændige i øvrigt	6	15	79	100
3 Højere funktionærer	8	65	27	100
4 Mellemfunktionærer	10	62	28	100
5 Lavere funktionærer	14	75	11	100
6 Faglærte arbejdere	3	89	8	100
7 Ikke-faglærte arbejdere	10	75	15	100
8 Alle	8	65	27	100

Anm.: Omfatter 16-74-årige, der har erhvervsarbejde som hovedbeskæftigelse.
Normalt antal arbejdstimer pr. uge.
Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Columns 1-3: normal number of working hours per week; 1: 1-38 hours; 2: 39-40 hours; 3: 41 hours or more; 4: total.
Front Column, 1: self-employed in agriculture; 2: self-employed in other industries; 3: salaried employees in upper levels; 4: salaried employees, in intermediate level; 5: salaried employees, in lower levels; 6: skilled manual workers; 4: unskilled manual workers; 8: total.
Note: Comprises persons aged 16-74 years whose primary occupation is paid work.
Normal number of working hours per week.

Beskæftigede kvinder fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.

Employed women, by number of working hours in primary occupation. Percent. 1987.

Tabel 7.8

	Normalt antal arbejdstimer pr. uge				I alt
	1-30 timer	31-38 timer	39-40 timer	41 timer el. mere	
	1	2	3	4	
	Procent				
1 Selvstændige	24	6	18	52	100
2 Medhjælpende ægtefæller	47	5	25	23	100
3 Højere funktionærer	27	16	50	7	100
4 Mellemfunktionærer	29	14	52	5	100
5 Lavere funktionærer	37	18	40	5	100
6 Ikke-faglærte arbejdere	34	11	47	8	100
7 Alle	33	14	45	8	100

Anm.: Omfatter 16-74-årige, der har erhvervsarbejde som hovedbeskæftigelse.
Normalt antal arbejdstimer pr. uge.
Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Columns 1-4: normal number of working hours per week; 1-3: number of hours; 4: 41 hours or more; 5: total.
Front Column, 1: self employed; 2: assisting spouses; 3: salaried employees, in upper levels; 4: salaried employees, in intermediate level; 5: salaried employees, in lower levels; 6: unskilled manual workers; 7: total.
Note: Comprises persons aged 16-74 years whose primary occupation is paid work.
Normal number of working hours per week.

Beskæftigede fordelt efter om de arbejdede mere eller mindre end normalt. 1986.

Employed population, by whether they worked more or less hours than normally.
Percent. 1986.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procent		
1 Arbejdede mere end normalt	8	7	8
2 Arbejdede normalt	59	57	58
3 Arbejdede mindre end normalt ¹ . . .	26	26	26
4 Arbejdede slet ikke ¹	7	10	8
5 I alt	100	100	100

Tabel 7.9

Anm.: Omfatter personer i alderen 15-74 år, der normalt er i beskæftigelse.

Der er refereret til beskæftigelsen i ugen forud for interviewet, der foregik i april/maj.

¹ Fx fordi de var sygemeldte, på ferie eller på kursus.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked, 1988:8.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: worked more hours than normally; 2: worked normally; 3: worked less hours than normally; 4: did not work at all; 5: total.

Note: Comprises persons aged 15-74 years who are normally economically active.

The employment relates to the week prior to the interview which took place in April and May.

¹ For example, due to sickness, vacation or attended a course.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har et bijob. 1987.

Percentage of men and women having an additional job, by employment status. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Selvstændige i landbrug	15	..	14
2 Selvstændige i øvrigt	9	13	10
3 Medhjælpende ægtefæller	7	7
4 Højere funktionærer	20	9	16
5 Mellemfunktionærer	12	8	9
6 Lavere funktionærer	9	5	6
7 Faglærte arbejdere	9	..	9
8 Ikke-faglærte arbejdere	7	6	7
9 Lærlinge mv.	10	7	9
10 Alle	11	7	9

Tabel 7.10

Anm.: Ved bijob forstås en erhvervmæssig beskæftigelse ved siden af en hovedbeskæftigelse.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: salaried employees, in intermediate level; 6: salaried employees, in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: apprentices, etc.; 10: total.

Note: An additional job is a paid job in addition to the primary occupation.

7 Arbejde

Procentandel af personer uden for erhverv, der har et arbejde. 1987.

Percentage og economically inactive persons who have a job. 1987.

Tabel 7.11

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Pensionister.....	8	4	6
2 Efterlønsmodtagere.....	12	15	13
3 Husmødre.....	..	7	7
4 Studerende.....	36	38	37
5 Skoleelever.....	55	47	51
6 Alle.....	22	16	19

Anm.: Omfatter 16-74-årige.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: pensioners; 2: early retirement pensioners; 3: homemakers; 4: students; 5: pupils; 6: total.

Note: Persons aged 16-74 years.

Parfamilier fordelt efter samlet beskæftigelsessituation. 1987.

Married/cohabiting couples, by activity status. Percent. 1987.

Tabel 7.12

	Par uden børn 1	Par med børn ¹			Alle 6
		I alt 2	0-6 år 3	7-15 år 4	
	Procent				
1 Begge på heltid.....	31	42	48	41	38
2 En på heltid, en på deltid.....	13	36	29	42	26
3 En på heltid, en arbejdsløs.....	4	7	10	5	6
4 En på heltid, en uden for erhverv.	17	11	9	9	13
5 Begge uden for erhverv.....	26	2	1	1	7
6 Øvrige.....	9	2	3	2	0
7 I alt.....	100	100	100	100	100

Anm.: Ekskl. uoplyst beskæftigelsessituation.

¹ Opdelt efter yngste barns alder.

Kilde: Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: couples without children; 2-5: couples with children¹; 2: total; 3-5: couples with children¹, age groups; 6: total.

Front Column, 1: both working full-time; 2: one person working full-time, the other working part-time; 3: one person working full-time, the other unemployed; 4: one person working full-time, the other economically inactive; 5: both economically inactive; 6: other; 7: total.

Note: Excluding activity status not stated.

¹ Distributed by age of youngest child.

Pigernes/kvindernes andel af elevbestanden på forskellige videregående uddannelser. 1985.

Female percentage of students in further education. 1985.

	Korte uddann.	Mellem lange uddann.	Lange uddann.	I alt
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 Pædagogiske uddannelser.....	83	65	47	71
2 Humanistiske/musiske uddannelser	82	76	58	66
3 Samfundsvidenskabelige uddannelser.....	37	26	41	34
4 Tekniske uddannelser.....	10	7	20	15
5 Naturvidenskabelige uddannelser.....	.	.	27	27
6 Sundhedsuddannelser	94	87	54	79
7 Øvrige uddannelser.....	13	3	41	25
8 I alt	72	42	41	48

Tabel 6.19

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1987:5 og 1988:4.

Translation - Heading, Column 1: short courses of further education; 2: medium-length courses of further education; 3: long courses of further education; 4: total.

Front Column 1: teacher training; 2: arts; 3: law and economics; 4: technical science; 5: natural science; 6: health; 7: other; 8: total.

Deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelserne. 1974-1985.

Participation in selected labour market training courses, by sex. Per thousand. 1974-1985.

	Specialarbejderkurser			Efterudd. af faglærte
	Mænd	Kvinder	Alle	
	1	2	3	4
	Pr. 1000 ¹			
1 1974.....	45	14	31	43
2 1976.....	43	19	33	51
3 1979.....	64	21	44	68
4 1982.....	92	28	63	95
5 1985.....	90	43	68	120

Tabel 6.20

¹ Specialarbejderuddannelserne: Pr. 1000 ikke-faglærte arbejdere.

Efteruddannelse af faglærte: Pr. 1000 faglærte arbejdere.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1985:3 og 1987:3.

Translation - Heading, Columns 1-3: training for semi-skilled workers; 1: men; 2: women; 3: total; 4: in-service training of skilled manual workers.

¹ Training courses for semi-skilled workers: Per 1.000 unskilled manual workers.

Training courses for skilled manual workers: Per 1.000 skilled manual workers.

6 Uddannelse

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har deltaget i efteruddannelse. 1987.

Percentage of men and women having participated in in-service training courses, by selected employment groups. 1987.

Tabel 6.21

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Selvstændige landmænd	29	..	26
2 Selvstændige i øvrigt	25	28	25
3 Medhj. ægtefæller	7	7
4 Højere funktionærer	65	70	67
5 Mellem funktionærer	55	56	55
6 Lavere funktionærer	46	43	44
7 Faglærte arbejdere	24	..	25
8 Ikke-faglærte arbejdere	22	19	21
9 Arbejdsløse	19	23	22
10 Alle	38	39	38

Anm.: Procentdel der har svaret JA til spørgsmålet: *Har De i 1986 været på (efteruddannelses) kursus med henblik på at vedligeholde eller forbedre Deres uddannelses-/beskæftigelsesmuligheder?*

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsdanvelsesundersøgelse, 1987.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, upper levels; 5: intermediate levels; 6: lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: total.

Note: Percentage of men and women who answered YES to the question: *Did you in 1986 participate in (in-service training) courses with a view to maintaining or improving your level of education/employment prospects?*

Procentandel i forskellige brancher der har deltaget i efteruddannelse. 1987.

Percentage of population having participated in in-service training courses, by selected industries. 1987.

Tabel 6.22

	Selvstændige	Højere/mellemfunktion.	Lavere funktionærer	Arbejdere	Alle ¹
	1	2	3	4	5
	Procentandel				
1 Landbrug m.v.	20	20
2 Fremstillingsvirksomhed m.v. ²	24	61	50	21	31
3 Handel	16	47	33	17	29
4 Transport og service ³	21	64	48	26	43
5 Offentlig administration	70	54	42	56
6 Offentlige ydelser ⁴	60	37	15	46
7 I alt	22	61	44	22	38

Anm.: Procentdel der har svaret JA til spørgsmålet: *Har De i 1986 været på (efteruddannelses) kursus med henblik på at vedligeholde eller forbedre Deres uddannelses-/beskæftigelsesmuligheder?*

¹ Inkl. arbejdsløse.

² Inkl. bygge- og anlægsvirksomhed.

³ Omfatter transport, post- og telefonvæsen, bank- og forsikringsvirksomhed, forretningservice og øvrige tjenesteydelser.

⁴ Omfatter undervisning, sundhedsvæsen og sociale institutioner.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsdanvelsesundersøgelse, 1987.

Translation – Heading; Column 1: self employed; 2: salaried employees, in upper and intermediate levels; 3: salaried employees, in lower levels; 4: workers; 5: total¹.

Front Column 1: agriculture etc.; 2: manufacturing industry etc.²; 3: commerce; 4: transport and personal services³; 5: public administration; 6: public services⁴; 7: total.

Note: Percentage who answered YES to the question: *Did you in 1986 participate in (in-service training) courses with a view to maintaining or improving your level of education/employment prospects?*

¹ Including unemployed persons.

² Including the construction industry.

³ Comprises transport, postal and telephone services, banking and insurance, business service and other services.

⁴ Comprises teaching, health service and social institutions.

Deltagere i amtskommunale enkeltfagskurser i forskellige aldersgrupper. 1984/85.

Participation in local authority courses for special examinations in single subjects, by selected age groups. Per thousand. 1984/85.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Pr. 1000 indb.		
1 17 - 19 år.....	19	43	31
2 20 - 29 år.....	21	49	35
3 30 - 39 år.....	12	42	27
4 40 - 49 år.....	10	39	24
5 50 år og derover ¹	4	12	8
6 Alle ²	12	34	23

Tabel 6.23

¹ Pr. 1000 50-69-årige.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

² Pr. 1000 17-69-årige.

Front Column 1-5: age groups; 6: total².

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1987:2.

¹ Per 1.000 aged 50-69 years.

² Per 1.000 aged 17-69 years.

Deltagere i amtskommunale enkeltfagskurser fordelt efter erhvervsuddannelse. 1984/85.

Participation in local authority courses for special examinations in single subjects, by vocational education. Percent. 1984/85.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procent		
1 Ingen erhvervsuddannelse.....	38	48	45
2 EFG-basisuddannelse.....	9	9	9
3 EFG/lærlingeuddannelse.....	38	29	32
4 Videregående uddannelse.....	15	14	14
5 Alle.....	100	100	100

Tabel 6.24

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Uddannelse og kultur, 1987:2.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column 1: no vocational education; 2: first part of basic vocational education; 3: second part of basic vocational education/apprenticeship training; 4: further education; 5: total.

6 Uddannelse

Procentandel med forskellige skoleuddannelser der har deltaget i undervisning inden for ét år. 1987.

Percentage of men and women having received education within the past twelve months, by general education. 1987.

Tabel 6.25

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Højest 7. klasse	14	19	16
2 8. - 9. klasse	26	34	29
3 Realeksamen/10. klasse	29	45	38
4 Studenter/HF-eksamen	49	62	56
5 Går i skole/andet	48	46	47
6 Alle ¹	25	36	31

Anm.: Procentdel der har svaret JA til spørgsmålet: *Har De inden for de sidste 12 mdr. deltaget i nogen form for undervisning (uden for arbejdstiden)?*

¹ 16 år og derover.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, april 1987.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column 1: seventh class or less; 2: eight-ninth class; 3: »real« exam/tenth class; 4: upper secondary school exam; 5: receiving education/other; 6: total¹.

Note: Percentage of men and women who answered YES to the question: *Have you within the past twelve months received education (during leisure time)?*

¹ Persons aged 16 years and above.

Procentdel i forskellige aldersgrupper der har deltaget i undervisning inden for ét år. 1987.

Percentage of men and women having received education within the past twelve months, by selected age groups. 1987.

Tabel 6.26

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 16 - 24 år	37	50	43
2 25 - 34 år	26	37	32
3 35 - 44 år	32	50	41
4 45 - 54 år	25	36	30
5 55 - 64 år	14	24	19
6 65 år og derover	10	12	11
7 Alle	25	36	31

Anm.: Procentdel der har svaret JA til spørgsmålet: *Har De inden for de sidste 12 mdr. deltaget i nogen form for undervisning (uden for arbejdstiden)?*

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, april 1987.

Translation – Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column 1-6: age groups; 7: total.

Note: Percentage of men and women who answered YES to the question: *Have you within the past twelve months received education (during leisure time)?*

ARBBEJDE

7 Arbejde

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	Side
7.1.	Erhvervsfrekvenser 1950-1985.....	121	7.1.	Erhvervsfrekvensen blandt mænd i forskellige aldersgrupper. 1940-1986.....	139
7.2.	Erhvervsfrekvenser for forskellige aldersgrupper. 1950-1986.....	122	7.2.	Erhvervsfrekvensen blandt gifte og ikke gifte kvinder i forskellige aldersgrupper. 1940-1986.....	139
7.3.	Den normale ugentlig arbejdstid blandt mænd og kvinder. 1987.....	122	7.3.	Erhvervsfrekvensen i forskellige bopælsområder. 1987.....	140
7.4.	Udviklingen i deltidsprocenten. 1967-1986.....	123	7.4.	Erhvervsfrekvensen i forskellige familietyper. 1987.....	140
7.5.	Parfamilier fordelt efter beskæftigelses-situation opdelt efter yngste barns alder. 1987.....	123	7.5.	Udviklingen i deltidsprocenten. 1967-1986.....	141
7.6.	Procentandel af personer uden for erhverv der har en beskæftigelse. 1987. .	124	7.6.	Beskæftigede fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.	141
7.7.	Den registrerede ledighed i procent af arbejdsstyrken. 1970-1987.	124	7.7.	Beskæftigede mænd fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.....	142
7.8.	Ledighedsprocenten i forskellige aldersgrupper. 1987.....	125	7.8.	Beskæftigede kvinder fordelt efter antal arbejdstimer i hovedbeskæftigelsen. 1987.....	142
7.9.	Ledighedsprocenten i udvalgte, større arbejdsløsheds-kasser. 1987.	125	7.9.	Beskæftigede fordelt efter om de arbejdede mere eller mindre end normalt. 1986.....	143
7.10.	Ledighedsprocenten i forskellige dele af landet. 1987.....	126	7.10.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har et bijob. 1987.....	143
7.11.	Reallønsudviklingen. 1970-1986.....	126	7.11.	Procentandel af personer uden for erhverv, der har et arbejde. 1987.	144
7.12.	Lønforskelle. 1970-1985.	127	7.12.	Parfamilier fordelt efter samlet beskæftigelses-situation. 1987.	144
7.13.	Beregnete livsindkomster for udvalgte stillinger. 1960-1985.	127	7.13.	Familiens samlede arbejdstid i forskellige familietyper. 1987.	145
7.14.	Sygefraværet blandt privatansatte arbejdere og funktionærer. 1973-1986.	128	7.14.	Beskæftigede i forskellige stillingsgrupper, fordelt efter hvor længe de har arbejdet i deres nuværende arbejde. 1986-1987.....	145
7.15.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har haft mere end 5 sygefraværsdage inden for det sidste år. 1986-1987.....	128	7.15.	Ledighedsprocenten. 1973-1987.	146
7.16.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har været udsat for en arbejdsskade/-ulykke. 1987.....	129	7.16.	Procentandel af mænd og kvinder, der er arbejdsløshedsforsikrede. 1973-1986. .	146
7.17.	Anmeldte arbejdsulykker i forskellige brancher. 1985.....	129	7.17.	Procentandel af mænd og kvinder i arbejdsstyrken, der har været berørt af ledighed. 1979-1987.	147
7.18.	Anmeldte arbejdsbetingede lidelser fordelt på diagnose. 1985.....	130	7.18.	Udviklingen i den gennemsnitlige ledighedsgrad. 1979-1987.....	147
7.19.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der arbejder uden for almindelig dagtid. 1987.....	130	7.19.	Mænd og kvinder berørt af ledighed, fordelt efter ledighedsgrad. 1987.	148
7.20.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har fysiske belastninger i arbejdet. 1987.....	131	7.20.	Ledighedsprocenten i forskellige aldersgrupper. 1979-1987.....	148
7.21.	Procentandel af mænd og kvinder, der har fysiske belastninger i arbejdet. 1987.	131	7.21.	Den gennemsnitlige ledighedsgrad i forskellige aldersgrupper. 1987.....	149
7.22.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har arbejdsmiljøgener. 1987. . .	132	7.22.	Ledighedsprocenten inden for udvalgte arbejdsløsheds-kasser. 1979-1987.....	149
7.23.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har stressende arbejde. 1986-87.....	133	7.23.	Den gennemsnitlige ledighedsgrad inden for udvalgte arbejdsløsheds-kasser. 1987.....	150
7.24.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har få udfordringer i arbejdet. 1986-87.....	134	7.24.	Ledighedsprocenten i forskellige dele af landet. 1979-1987.....	150
7.25.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der ikke kan gå et ærinde i arbejdstiden uden tilladelse. 1987.....	134	7.25.	Den gennemsnitlige ledighedsgrad i forskellige dele af landet. 1987.....	151
7.26.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har faste mødetidspunkter. 1987.....	135	7.26.	Procentandel af forskellige stillingsgrupper, der har været arbejdsløse inden for de sidste 5 år. 1987.	151
7.27.	Procentandel af højere/mellemfunktionærer og ikke-faglærte arbejdere, der ingen indflydelse har på følgende områder. 1983.....	136	7.27.	Beskæftigede lønmodtagere, der har været arbejdsløse inden for de sidste 5 år, fordelt efter ledighedens samlede længde. 1987.....	152

7.28.	Beskæftigede lønmodtagere, der har været arbejdsløse inden for de sidste 5 år, fordelt efter antal ledighedsperioder. 1987.....	152	7.46.	Lønmodtagere fordelt efter arbejdstidsordning i hovedbeskæftigelsen. 1987. . .	161
7.29.	Udviklingen i reallønnen for privatansatte arbejdere. 1970-1986.....	153	7.47.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der arbejder på almindelig dagtid. 1987.....	162
7.30.	Udviklingen i reallønnen for privatansatte funktionærer. 1970-1986.....	153	7.48.	Procentandel der arbejder regelmæssigt lørdag eller søndag. 1987.	162
7.31.	Udviklingen i reallønnen for statsansatte. 1970-1985.....	154	7.49.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har følgende belastninger i arbejdet. 1987.....	163
7.32.	Udviklingen i reallønnen for kommunalt ansatte. 1976-1985.....	154	7.50.	Procentandel af mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper, der har følgende fysiske belastninger i arbejdet. 1987.	163
7.33.	Lønforskelle mellem hovedgrupper af lønmodtagere. 1970-1985.....	155	7.51.	Procentandel i forskellige brancher, der har følgende fysiske belastninger i arbejdet. 1987.....	164
7.34.	Lønforskelle mellem forskellige lønmodtagergrupper. 1985.....	155	7.52.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der er udsat for følgende gener i arbejdet. 1986-87.....	164
7.35.	Livsindkomster for udvalgte stillingsgrupper. 1960-1985.....	156	7.53.	Procentandel af mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper, der er udsat for følgende gener i arbejdet. 1986-87.	165
7.36.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har følgende fordele i deres arbejde. 1987.....	156	7.54.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har hårdt arbejdspress. 1986-87.	165
7.37.	Procentandel af lønmodtagere i forskellige brancher, der har følgende fordele i deres arbejde. 1987.	157	7.55.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der aldrig/sjældent får udnyttet deres evner i arbejdet. 1986-87.	166
7.38.	Sygefraværet blandt arbejdere og funktionærer. 1973-1986.....	157	7.56.	Lønmodtagerne fordelt efter mødetidsordninger på deres arbejdsplads. 1987.	166
7.39.	De beskæftigede i forskellige stillingsgrupper fordelt efter antal sygefraværsdage inden for det sidste år. 1986-87...	158	7.57.	Procentandel af lønmodtagere, som har faste mødetidspunkter på deres arbejdsplads. 1987.....	167
7.40.	Procentandel af beskæftigede i forskellige stillingsgrupper, der har haft mere end 5 sygefraværsdage inden for det sidste år. 1986-87.....	158	7.58.	Lønmodtagerne fordelt efter om de kan gå et privat ærinde i arbejdstiden. 1987.	167
7.41.	Procentandel af beskæftigede i forskellige stillingsgrupper, der har været udsat for en arbejdsskade/-ulykke. 1987.	159	7.59.	Procentandel af lønmodtagerne, der ikke kan gå et ærinde i arbejdstiden. 1987. .	168
7.42.	Anmeldte arbejdsulykker i forskellige stillingsgrupper og brancher. 1985.	159	7.60.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har ingen/lidt indflydelse på tilrettelæggelsen af det daglige arbejde. 1986-87.....	168
7.43.	Antal anmeldte arbejdsbetingede lidelser i forskellige aldersgrupper. 1985....	160	7.61.	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der ingen indflydelse har på følgende beslutningsområder. 1983.....	169
7.44.	Anmeldte arbejdsbetingede lidelser i forskellige brancher, fordelt efter diagnose. 1985.....	160	7.62.	Procentandel af lønmodtagerne, der kun udfører deres job for pengenes skyld. 1987.....	169
7.45.	Anmeldte arbejdsbetingede lidelser blandt mænd og kvinder, fordelt efter diagnose. 1985.	161			

7 Arbejde

Indledning

Arbejdet er en helt afgørende del af vor tilværelse, fordi det er det materielle grundlag for tilværelsen. For at tilvejebringe de daglige fornødenheder er de fleste afhængige af den indtjening, som de kan erhverve sig gennem arbejde.

Arbejdet har ikke blot betydning for tilværelsens materielle sider. Også den enkeltes selvopfattelse og tænkemåder påvirkes af arbejdet og af de vilkår, hvorunder det udføres. I samfundet råder meget stærke normer om arbejdet. Ikke mindst normen, at man skal have et arbejde. Social anseelse er ligeledes nært forbundet med det arbejde, man har.

Arbejdsforholdene påvirker forholdene på andre levevilkårsområder. Fx øver arbejdstidens længde og tidsmæssige placering i døgnet samt transporttiden mellem hjem og arbejde indflydelse på fritiden, familielivet og muligheden for kontakt og samvær med andre. Endvidere kan arbejdet påvirke de øvrige levevilkår gennem arbejdsmiljøets påvirkning af helbredet.

Eksisterende statistiske oplysninger vedrører overvejende det erhvervsmæssige arbejde. Materialet i dette kapitel er derfor koncentreret om at belyse arten og omfanget af den enkeltes tilknytning til arbejdsmarkedet samt de vilkår, hvorunder arbejdet udføres.

Først skal vi se på, hvor mange der er erhvervsmæssigt beskæftiget, og hvor meget erhvervsarbejde de udfører. Dernæst følger en belysning af arbejdsløsheden, herunder hvor mange der bliver ramt af arbejdsløshed og arbejdsløshedens varighed. Herefter er aflønningsforholdene behandlet, herunder reallønsudviklingen og lønforskelle mellem forskellige lønmodtagergrupper.

Arbejdsmiljøforholdene optager en stor del af kapitlet. For det første ser vi på sygefravær, arbejdsulykker og arbejdsbetingede lidelser. Dernæst følger en belysning af de fysiske og psykiske belastninger, der er forbundet med arbejdet. Endelig vil vi se på nogle andre trivselsmæssige sider af arbejdsforholdene, fx mødetidspunkter, frihed til at gå ærinder i arbejdstiden og indflydelsen på arbejdsforholdene.

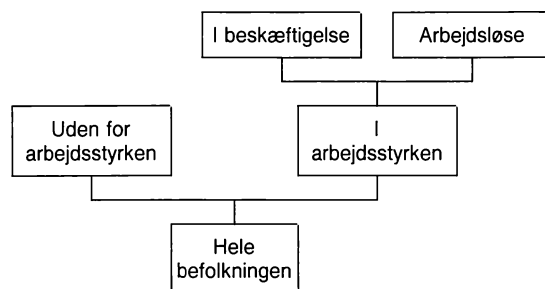
Beskæftigelsesstatistiske begreber og metoder

Inden for beskæftigelsesstatistikken anvendes en række forskellige begreber, og beskæftigelsesforholdene kan opgøres på forskellige måder.

Beskæftigelse kan forstås som et meget vidt begreb, der dækker en mangfoldighed af de aktiviteter, vi foretager os i det daglige. I denne sammenhæng vil vi dog afgrænse beskæftigelse til de aktiviteter, der vedrører forsørgelsen, dvs. aktiviteter, som har til formål at skaffe mad, tøj, bolig og en lang række andre ting, vi bruger i hverda-

gen. Inden for beskæftigelsesstatistikken anvender man begrebet erhvervsmæssig beskæftigelse. Det afgrænser beskæftigelsen til de aktiviteter, som foregår på arbejdsmarkedet. Herved udelukker man en række aktiviteter som fx madlavning, reparation af egen bolig og dyrkning af egne grøntsager, uanset at disse aktiviteter spiller en rolle for forsørgelsen. Erhvervsmæssig beskæftigelse omfatter således lønarbejde for andre samt selvstændig erhvervsvirksomhed.

Befolkningen kan på et givet tidspunkt opdeles i nogle grove beskæftigelses kategorier, som det er vist i følgende figur.

Arbejdsstyrken omfatter den del af befolkningen, som enten har eller som søger erhvervsmæssig beskæftigelse. Resten af befolkningen er uden for arbejdsstyrken. Det drejer sig typisk om pensionister, efterlønsmodtagere, børn, studerende og husmødre.

Beskæftigede omfatter de personer, der på et givet tidspunkt har erhvervsmæssig beskæftigelse som lønmodtagere, selvstændige eller medhjælpende ægtefæller. Det omfatter også personer, som er midlertidigt fraværende på grund af sygdom, barselsorlov, ferie o.l.

De arbejdsløse (som ofte kaldes ledige) omfatter personer, der på et givet tidspunkt ikke har, men søger erhvervsmæssig beskæftigelse. I arbejdsløshedsstatistikken anvendes begrebet *registrerede ledige*, dvs. personer, som er tilmeldt Arbejdsformidlingen. Da man normalt skal være tilmeldt Arbejdsformidlingen for at få arbejdsløshedsdagpenge og bistandshjælp, er de fleste arbejdsløse også registreret ledige. Der er dog også en del personer, som søger beskæftigelse uden om Arbejdsformidlingen.

Det er dog ikke altid muligt klart at adskille beskæftigede fra ledige. Hvis man betragter en længere tidsperiode, fx et år, er der en del personer, der både har oplevet at være ledige og i beskæftigelse. Det samme kan forekomme, når man betragter kortere perioder, fx en uge.

De beskæftigede opdeles ofte i *heltids- og deltidsbeskæftigede*. Skillelinjen er ikke altid klar, men normalt anvendes en grænse på 30 arbejds-

timer pr. uge. Endelig anvendes ofte et begreb, der hedder *korttidsbeskæftigelse*, som er fastsat til mindre end 15 timer pr. uge.

Det kan være vanskeligt at opgøre beskæftigelsesomfanget, fordi det afhænger af, hvilken tidsperiode man betragter, fx et år, en uge eller en dag. Der er mange mennesker, der har varierende beskæftigelse inden for et år, fx i form af sæsonarbejde. Derfor er det ofte afgørende, hvilket tidspunkt på året man måler beskæftigelsen.

Det samme problem eksisterer inden for arbejdsløshedsopgørelserne. I arbejdsløshedsstatistikken har man taget højde for dette problem ved at anvende et begreb, der kaldes *ledighedsgrad*. Det beregnes ved at sætte det antal timer, en person er registreret ledig, i forhold til det antal timer vedkommende er arbejdsløshedsforsikret med. Hvis en person eksempelvis har været ledig 10 timer i en uge og samtidig er forsikret med 39 timer pr. uge, så har denne person en ledighedsgrad på 0,26.

Når man skal forsøge at opgøre, hvor mange mennesker der falder inden for de grupper, som de omtalte begreber definerer, må man præcisere nærmere, hvad der skal forstås ved begreberne. Hvad vil midlertidigt fraværende sige? Eller hvad vil det sige at søge beskæftigelse? Desuden må man præcisere, om oplysningerne skal vedrøre en enkelt, bestemt dato eller en tidsperiode fx en uge eller et helt år. I praksis afgrænser beskæftigelsesstatistikken begreberne forskelligt. Derfor kan man også se forskellige tal for ledigheden, arbejdsstyrken osv. alt afhængig af, hvilke dele af statistikken man ser på. I det følgende vil vi i korthed omtale de vigtigste måder at opgøre beskæftigelsesforholdene på.

Arbejdsstyrke- og beskæftigelsesundersøgelserne har stort set været gennemført årligt siden 1967 af Danmarks Statistik. Det er stikprøveundersøgelser med postspørgeskemaer, som personer selv skal udfylde. Siden 1984 er de dog lavet som telefoninterview. Disse undersøgelser er den vigtigste kilde til vores viden om beskæftigelsesforholdene i 1970'erne og 1980'erne. Oplysningerne i disse undersøgelser vedrører en bestemt dag eller uge i foråret eller efteråret.

Den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik har været gennemført årligt siden 1980 af Danmarks Statistik. Statistikken laves på grundlag af en række registre, som indeholder beskæftigelsesoplysninger, fx arbejdsløshedsstatistikregistret (CRAM), ATP-registret, registret for arbejdsgivernes indbetaling af kildeskat for deres ansatte, momsregistret osv. Ved at kombinere en lang række oplysninger fra disse registre kan der tegnes et billede af befolkningens beskæftigelsesforhold i en bestemt uge i slutningen af november. Det er en indviklet og teknisk krævende metode, og beskæftigelsesbegreberne må tilpas-

ses de oplysninger, der findes i registrene. Der er derfor ikke fuld overensstemmelse mellem oplysningerne i arbejdsstyrkeundersøgelserne og den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik.

Til sidst i dette afsnit vil vi kort definere nogle af de hyppigst anvendte statistiske begreber inden for beskæftigelsesforholdene.

Erhvervsfrekvens: Antal personer i arbejdsstyrken i procent af hele befolkningen eller af de 15-74-årige.

Beskæftigelsesfrekvens: Antal beskæftigede i procent af arbejdsstyrken.

Ledighedsprocent: Antal ledige omregnet til fuldtidsledige, i procent af arbejdsstyrken.

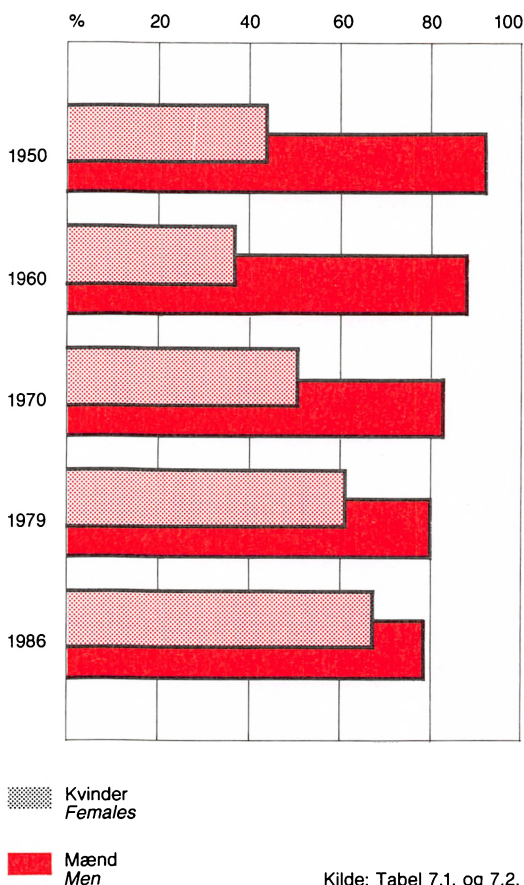
Ledighedsgrad: Antal timers ledighed divideret med det antal timer, der er arbejdsløshedsforsikret for.

Deltidsfrekvens: Antal deltidsbeskæftigede i procent af alle beskæftigede.

7.1.

Erhvervsfrekvenser. 1950–1986.

Activity rates. 1950–1986.

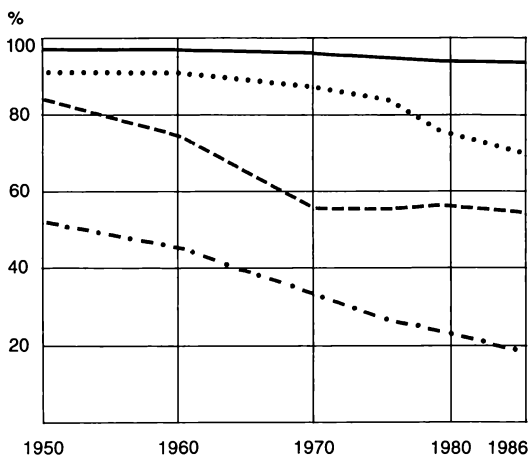
Kilde: Tabel 7.1. og 7.2.

7 Arbejde

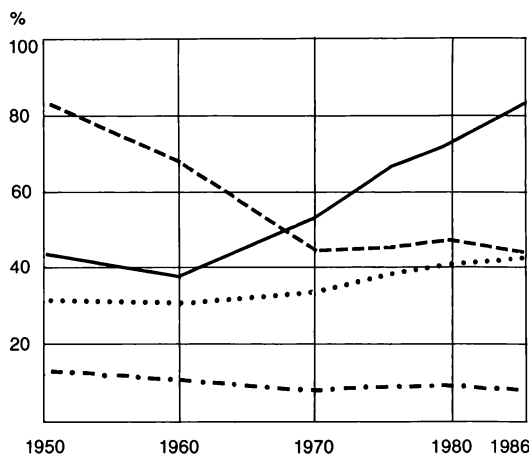
7.2. Erhvervsfrekvenser i forskellige aldersgrupper. 1950–1986.

Activity rates, by selected age groups. 1950–1986.

Mænd/Men

Kvinder/Women

- 15-19 år
- 20-54 år
- ... 55-64 år
- · - 65-74 år

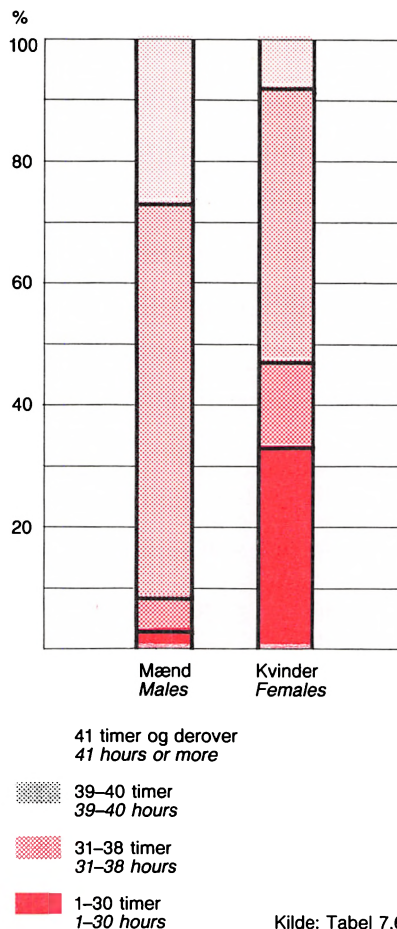
Kilde: Tabel 7.1. og 7.2.

Erhvervsdeltagelse

Udviklingen i erhvervsfrekvensen siden 1950 har været meget forskellig for mænd og kvinder, som det fremgår af figur 7.1. For mændenes vedkommende har erhvervsfrekvensen været jævnt faldende, fra 92 pct. i 1950 til 78 pct. i 1985. Omvendt har kvinderne haft en stærkt stigende erhvervsfrekvens, specielt siden 1960. I 1960 var 37 pct. af kvinderne i erhverv og dette tal steg til 65 pct. i 1985. På grund af nogle problemer med opgørelsen af medhjælpende ægtefæller ved folketællingen i 1960 er tallet for dette år nok for lavt.

7.3. Den ugentlige arbejdstid blandt mænd og kvinder. 1987.

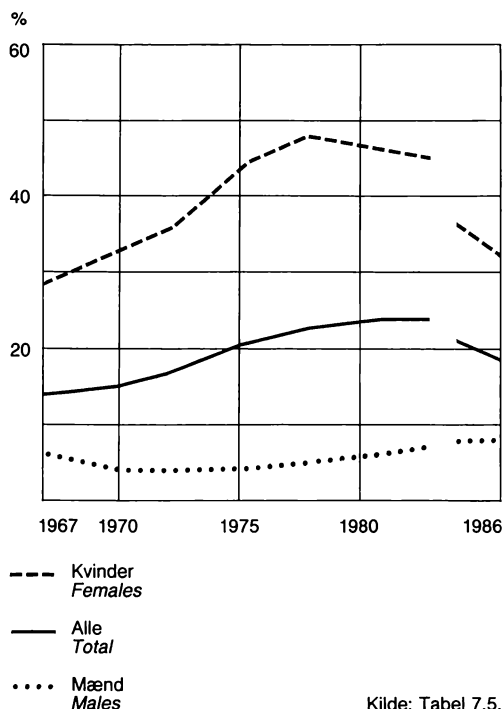
The normal number of weekly working hours among men and women. 1987.

Kilde: Tabel 7.6.

Udviklingen i erhvervsfrekvensen har også været forskellig for de forskellige aldersgrupper, som det fremgår af figur 7.2. Man kan tydeligt konstatere, at ydergrupperne (de unge og de gamle) er blevet »hægtet af«. For de unges vedkommende, er det den længere uddannelsestid, der betyder, at de træder senere ind på arbejdsmarkedet, og for de ældre mænds vedkommende, er det de forbedrede muligheder for at opnå tidlig pension og efterløn. For midtergruppens vedkommende (de 20-54-årige) har der blandt mændene været en meget stabil erhvervsfrekvens på mere end 95 pct. i hele perioden. For kvindernes vedkommende har der været en støt stigning, der dog har været større for de unge end for de ældre. Mens man tidligere så forskelle i erhvervsfrekvensen mellem gifte og ikke-gifte kvinder og mellem kvinder med og uden børn, spiller disse forhold næsten ingen rolle mere. De forskelle i erhvervsfrekvens mellem kvinder, man kan se i dag, kan især henføres til forskelle i alder og der-

7.4. Udviklingen i deltidsprocenten. 1967-1986.
Changes in the percentage of employed men and women working part-time. 1967-1986.

Kilde: Tabel 7.5.

med til tidligere tiders dårligere uddannelses- og erhvervs muligheder for kvinderne.

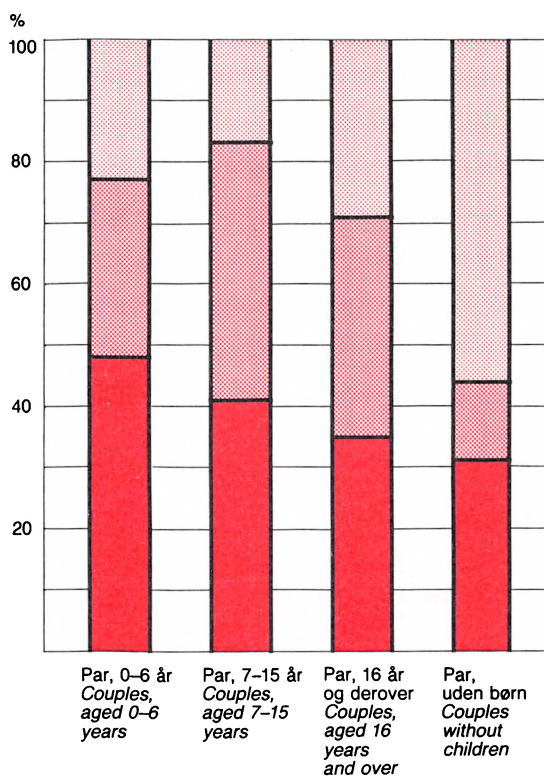
Arbejdstidens længde

I dette afsnit vil vi se på, hvor lang arbejdstid de beskæftigede har. Den overenskomstmæssige ugentlige arbejdstid er gradvis blevet nedsat, således at den p.t. er 39 timer pr. uge, og fra den 1. april 1989 vil den være 37 timer pr. uge. Selv om den overenskomstmæssige arbejdstid er retningssigende på arbejdsmarkedet, er det dog langt fra alle, der netop har denne arbejdstid. En undersøgelse fra 1987 viser, at 56 pct. af de beskæftigede normalt arbejder 39-40 timer pr. uge i deres hovedbeskæftigelse. Der var 18 pct., der arbejdede mere end 40 timer pr. uge, og 26 pct. der arbejdede mindre end 39 timer pr. uge.

Der er markante forskelle i mænds og kvinders ugentlige arbejdstid. Som det fremgår af figur 7.3, har kvinderne gennemgående kortere arbejdstid end mændene. Det er kun 8 pct. af mændene, der arbejder mindre end 39 timer om ugen i hovedbeskæftigelsen, mod 47 pct. af kvinderne.

Deltidsbeskæftigelse er betegnelsen for en ugentlig arbejdstid på højst 30 timer ifølge loven om arbejdsløshedsdagpenge. I beskæftigelses- og arbejdsstyrkeundersøgelserne har man dog afgrænset deltidsbeskæftigelse til højst 29 timer pr. uge.

7.5. Parfamilier fordelt efter beskæftigelsessituation opdelt efter yngste barns alder. 1987.
Married/cohabiting couples by activity status and by age of youngest child. 1987.

■ Begge heltid
Both working full-time

■ En heltid, en deltid
One person working full-time, the other working part-time

■ Andet
Other

Kilde: Tabel 7.12.

Som det fremgår af figur 7.4, har deltidsprocenten været stigende i perioden 1967-1983, fra 14 pct. i 1967 til 24 pct. i 1983. For kvindernes vedkommende har deltidsprocenten dog været faldende siden 1978, mens mændene har haft en stigende deltidsprocent siden 1975. Desværre er det ikke muligt at sammenligne oplysningerne før og efter 1984 på grund af ændringer i statistikken.

De grupper af beskæftigede, der især har deltidsarbejde, er kvinder beskæftiget som lavere funktionærer og ikke-faglærte arbejdere, specielt inden for social- og sundhedsvæsenet og inden for handel.

I den anden ende af skalaen er der mange, der har en lang ugentlig arbejdstid. Det drejer sig først og fremmest om mændene. I 1987 havde ca. 80 pct. af de mandlige selvstændige en normal arbejdsuge på mere end 40 timer. Derimod

7 Arbejde

havde de lavere funktionærer og arbejderne typisk en arbejdsuge, som svarer til den overenskomstsmæssige, nemlig 39 timer.

Familiens erhvervsituation

Familiens samlede arbejdssituation har været genstand for megen debat, især børnefamiliernes forhold. Hvis begge forældrene har erhvervsarbejde, er der behov for børnepasning, når der er tale om mindre børn. Desuden er der mindre tid til kontakt mellem forældre og børn.

Ifølge Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse fra 1987 havde begge forældrene heltidsarbejde i 42 pct. af børnefamilierne, og i 36 pct. af familierne havde den ene heltidsarbejde og den anden deltidsarbejde. Kun i 22 pct. af familierne var én eller begge forældre uden for erhverv eller arbejdsløse. Som det fremgår af figur 7.5, er det familier med helt små børn, der arbejder mest, mens de familier, der har store børn eller slet ikke har børn, arbejder mindst. Dette skyldes sandsynligvis, at de unge familier er i en etableringsfase, hvor de har store udgifter og

skal tjene mange penge. Hertil kommer, at de yngre kvinder generelt har en høj erhvervsfrekvens.

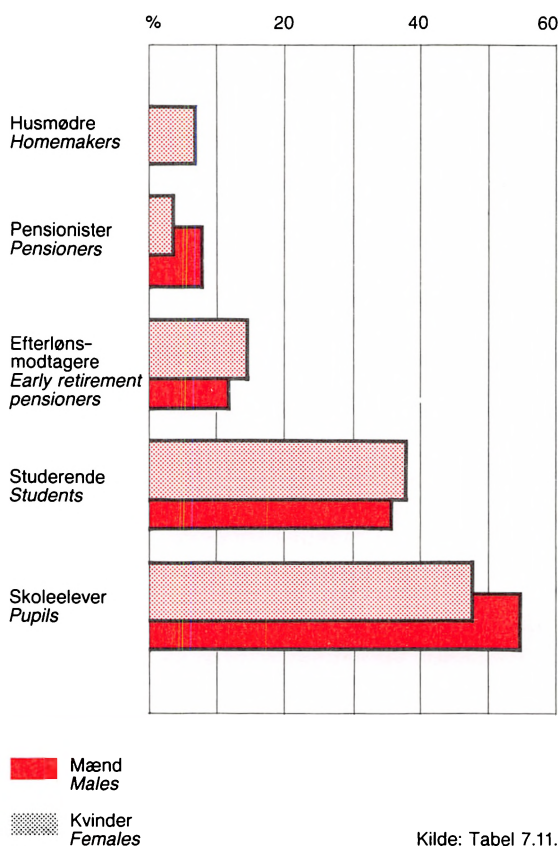
Bibeskæftigelse

Ud over at have en hovedbeskæftigelse er der en del, der har et job ved siden af - et såkaldt bijob. En undersøgelse fra 1987 viser, at 9 pct. af de beskæftigede har et bijob. Det er nogenlunde samme resultat som en undersøgelse fra 1982 viste. Mænd har oftere bijob end kvinder, og det er specielt de selvstændige landmænd og de mandlige, højere funktionærer, der har bijob. Ofte er arbejdstiden i bijobbet meget uregelmæssig. I de tilfælde, hvor den ligger nogenlunde fast, er det sjældent den overstiger 10 timer pr. uge.

Endelig er der en del af dem, der er uden for erhverv, som har et mindre job. I 1987 havde 19 pct. uden for erhverv i alderen 16-74 år et job. Det er typisk studerende og skoleelever, som har et job ved siden af deres studier og skolegang. Halvdelen af skoleeleverne på 16 år og derover og 37 pct. af de studerende har et job. Derimod er der kun 6 pct. af pensionisterne under 75 år og 13 pct. af efterlønsmodtagerne, der har et job. Omfanget af disse job er som regel højst 10 timer pr. uge, og kun ca. 10 pct. arbejder mere end 20 timer pr. uge.

7.6. Procentdel af personer uden for erhverv der har en beskæftigelse. 1987.

Percentage of economically inactive persons who have a job. 1987.

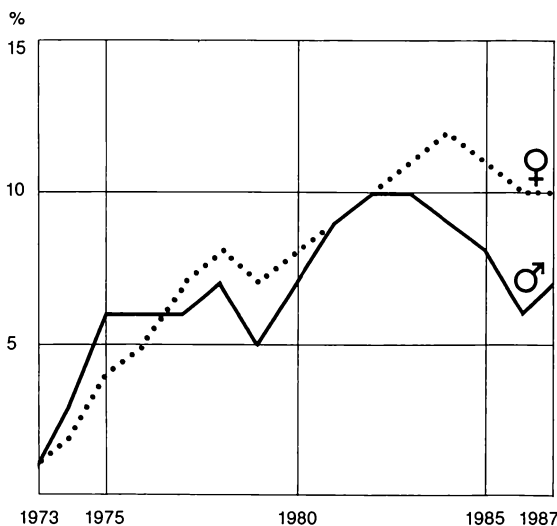
Kilde: Tabel 7.11.

Arbejdsløshed

Oplysninger om arbejdsløshed spiller en vigtig rolle i samfundsdebatten. Det skyldes bl.a., at arbejdsløshedens størrelse ofte anvendes som et

7.7. Den registrerede ledighed i procent af arbejdsstyrken. 1973-1987.

Registered unemployment as percentage of the labour force. 1973-1987.

Kilde: Tabel 7.15.

udtryk for den samfundsøkonomiske og sociale tilstand i landet.

Det mest anvendte mål for arbejdsløsheden er ledighedsprocenten, som angiver, hvor stor en del af arbejdsstyrken, der er ledig. Normalt omfatter de ledige dem, der er registreret ledige hos Arbejdsformidlingen på et givet tidspunkt.

I perioden fra slutningen af 1950'erne og frem til 1973 var ledigheden minimal, nemlig mindre end 2-3 pct. Som det fremgår af figur 7.7 har der siden 1974 været en betydelig ledighed. Bortset fra et mindre fald i 1979, var ledigheden stigende fra 1974 til 1983, hvorefter der skete et fald. I begyndelsen af perioden var ledigheden noget undervurderet, fordi en stor del af arbejdsstyrken ikke var medlem af en arbejdsløshedskasse og derfor ikke blev registreret som ledig. I 1974 var ca. 35 pct. af arbejdsstyrken medlem af en arbejdsløshedskasse, og i 1986 var dette tal vokset til ca. 70 pct.

Ledighedsprocenten udtrykker kun, hvor stor en del af arbejdsstyrken, der i gennemsnit var ledig i løbet af året. Ledigheden er dog ikke jævnt

fordelt over året. Der er således højere ledighed i vinterhalvåret end i sommerhalvåret.

Ledighedsprocenten siger heller ikke noget om, hvor mange personer der ialt har været ledige i løbet af et år. I 1987 var 8 pct. af arbejdsstyrken i gennemsnit ledige i løbet af året, svarende til ca. 220.000 fuldtidsledige. Der var imidlertid 25 pct. af arbejdsstyrken, svarende til ca. 715.000, der på ét eller andet tidspunkt havde været ledig i løbet af 1987.

En tredjedel af de arbejdsløse havde en ledighedsgrad på højst 0,1, hvilket svarer til ca. fem en halv uges ledighed på et år, og ca. en fjerdedel havde en ledighedsgrad på mere end 0,5, hvilket svarer til mere end et halvt års ledighed.

I første halvdel af 1970'erne var ledigheden større blandt mænd end blandt kvinder, men siden 1977 har kvinderne haft den højeste ledighed, og forskellen er endda blevet kraftigt udtybet i 1980'erne. Hvis man ser på ledighedsgraden og betragter den som et udtryk for, hvor langvarig eller alvorlig ledigheden er for dem, der er berørt af den, viser det sig, at kvinderne også har den mest langvarige ledighed. I 1987 havde kvinderne en gennemsnitlig ledighedsgrad på 0,34 mod mændenes på 0,28.

Der er også en større del af kvinderne, som bliver ramt af ledighed i løbet af året. I 1986 blev 30 pct. af kvinderne i arbejdsstyrken ramt af ledighed af kortere eller længere varighed, mens det kun var tilfældet for 25 pct. af mændene.

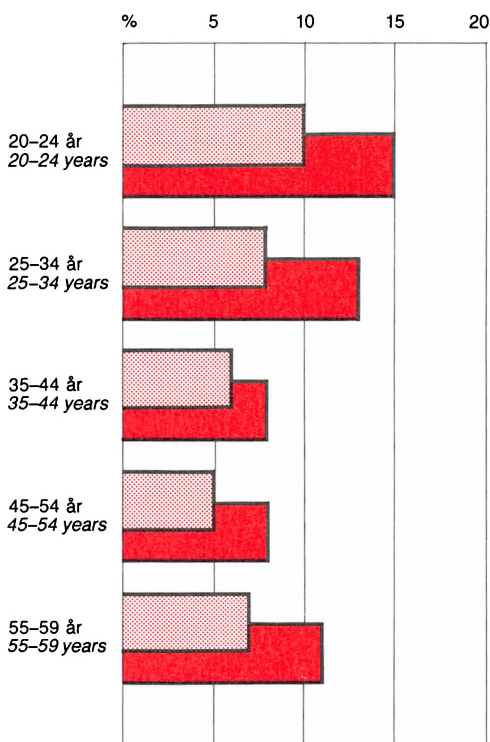
Ledigheden varierer en del med alderen, som det fremgår af figur 7.8. Ledighedsprocenten er specielt høj blandt de 20-29 årige, mens aldersgruppen 35-54 år har den laveste ledighedsprocent. Tidligere var der også en høj ledighedsprocent blandt de over 60-årige, men efterlønnens indførelse i 1979 har betydet en stor nedgang i ledigheden, og denne gruppe har nu den laveste ledighedsprocent. Også de 18-19-årige har oplevet et markant fald i ledighedsprocenten inden for de senere år, som kan henføres til en omfattende indsats for at få denne aldersgruppe i gang med en uddannelse eller et arbejde.

Ledighedsgraden, som specielt siger noget om, hvor langvarig ledigheden er for dem, der bliver ramt af ledigheden, viser, at de yngre ikke har så langvarig en ledighed som de ældre. Dette gælder for både mænd og kvinder. Der er altså tale om, at de unge nok hyppigere bliver ramt af ledighed, men til gengæld er den ikke så langvarig, som det er tilfældet for de ældre. Dette er et udslag af, at de unge er de mest mobile på arbejdsmarkedet.

Arbejdsløsheden varierer meget mellem forskellige faggrupper. Figur 7.9 viser ledighedsprocenten i 1987 blandt de arbejdsløshedsforsikrede i nogle udvalgte, større arbejdsløshedskasser. Det er tydeligt, at det er de ikke-faglærte arbej-

7.8. Ledighedsprocenten i forskellige aldersgrupper. 1987.

Average registered unemployment, by selected age groups. 1987.

Mænd
Men
Kvinder
Females

Kilde: Tabel 7.21.

7 Arbejde

7.9. Ledighedsprocenten i udvalgte, større arbejdsløhedskasser. 1987.
Average registered unemployment, by selected unemployment insurance funds. 1987.

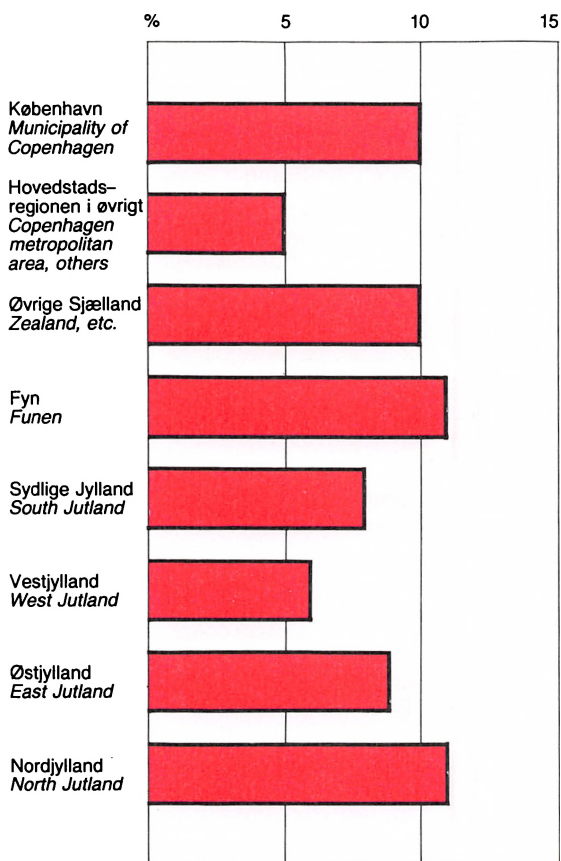

Kilde: Tabel 7.23.

dere, der har den højeste ledighed, nemlig SID med 16 pct. ledige og Kvindeligt Arbejderforbund med 20 pct. De faglærte arbejdere har derimod en relativt lav ledighed i 1987. Bygningsarbejderne har i perioder haft en relativt høj ledighed, som skyldes, at bygge- og anlægsaktiviteten er ret svingende og konjunkturfølsom.

Hvis man ser på arbejdsløshedens omfang blandt dem, der har været arbejdsløse i 1987, viser det sig, at de faglærte arbejdere gennemgående går kortere tid ledige end de ikke-faglærte arbejdere. SID's medlemmer har både en høj

7.10. Ledighedsprocenten i forskellige dele af landet. 1987.
Average registered unemployment by region. 1987.

Kilde: Tabel 7.24.

ledighedsprocent og en høj gennemsnitlig ledighedsgrad. Det kan også nævnes, at typiske kvindedeforbund har langvarig ledighed, fx HK og Husligt Arbejderforbund.

De geografiske forskelle i arbejdsløsheden fremgår af figur 7.10. Nordjylland og København/Frederiksberg kommuner har de højeste ledighedsprocenter, mens Vestjylland og Københavns, Frederiksborg og Roskilde amter har de laveste ledighedsprocenter. Mens Nordjylland altid har haft en høj arbejdsløshed, er det derimod noget nyt, at København/Frederiksberg kommuner har høj arbejdsløshed. Vestjylland har tidligere haft en forholdsvis høj arbejdsløshed, men de senere år har arbejdsløsheden været ret lav.

Arbejdsløshedens omfang blandt dem, der har været arbejdsløse, følger i det store og hele samme mønster som ledighedsprocenten. De arbejdsløse i København/Frederiksberg kommuner går arbejdsløse i længst tid, især mændene, mens de arbejdsløse i Vestjylland er arbejdsløse i kortest tid.

Lønudviklingen

Hvis man vil analysere lønudviklingen, må man først vælge det lønbegreb, man vil anvende. Der er i denne sammenhæng tre væsentlige lønbegreber:

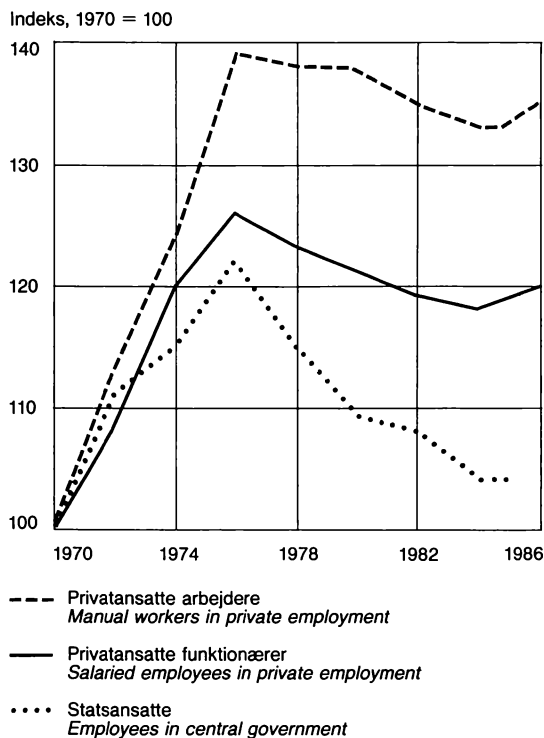
- *pengelønnen*, dvs. lønnen i kroner og øre
- *reallønnen*, dvs. pengelønnen korrigeret for prisudviklingen
- *den disponible realløn*, dvs. reallønnen korrigeret for udviklingen i de direkte personlige skatter.

Formålet med beregningen af realløn og disponibel realløn er at give et mere realistisk billede af lønnens købekraft. Det afgørende er jo, hvor meget man kan købe for sin løn, og ikke hvor stort et beløb den udgør.

I dette afsnit vil vi se på udviklingen i reallønnen for forskellige lønmodtagergrupper. Når vi ikke har valgt den disponible realløn, skyldes det, at skattesystemet virker ret forskelligt for forskellige personer. Derved bliver den disponible realløn snarere et udtryk for, hvilke skattemæssige fradrag forskellige personer har, end lønnens reelle købekraft.

Figur 7.11 viser reallønsudviklingen for privatansatte arbejdere og funktionærer samt de statsansatte i perioden 1970-1986. Der har været en

7.11.
Reallønsudviklingen. 1970-1986.
Changes in real earnings. 1970-1986.

Kilde: Tabel 7.29., 7.30. og 7.31.

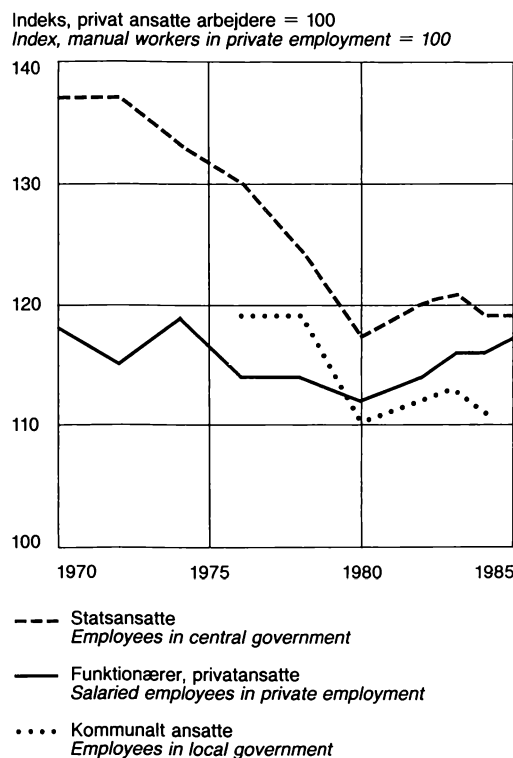
stærk stigning i reallønnen frem til midten af 1970'erne. Efter 1976 har reallønnen været jævnt faldende. De sidste par år har der dog været tale om en mindre stigning. Figuren viser, at de privatansatte arbejdere har haft den mest gunstige reallønsudvikling, mens de statsansatte har haft den dårligste udvikling. Det kan nævnes, at specielt akademikere og højere tjenestemænd inden for staten har haft en dårlig reallønsudvikling.

Lønforskelle

Ud over at se på reallønsudviklingen er det relevant at se på lønforskelle mellem forskellige lønmodtagergrupper. Aflønningsformen er forskellig for de forskellige grupper. Arbejderne er typisk uge/fjortendagslønnede, mens funktionærerne og de offentligt ansatte er månedslønnede. Ved at omregne til årslønninger kan man dog sammenligne grupperne under forudsætning af fuld-tidsbeskæftigelse hele året.

Figur 7.12 viser udviklingen i lønforskellene i perioden 1970-1985 på et indeks, hvor arbejderens løn er sat til 100. Mens de privatansatte funktionærers løn har ligget ca. 14-18 pct. højere end arbejderens løn i hele perioden, har de statsansattes løn nærmet sig arbejderens og de privatansatte funktionærers løn i perioden 1970-1980.

7.12.
Lønforskelle. 1970-1985.
Relative earnings. 1970-1985.

Kilde: Tabel 7.33.

7 Arbejde

Siden 1980 har de statsansatte haft ca. 18-20 pct. højere løn end arbejderne. De kommunalt ansattes lønninger har også nærmet sig arbejderne i perioden 1976-1985.

Det vil altid være problematisk at betragte gennemsnitslønninger for så store og sammensatte grupper, som det er tilfældet i figur 7.12. Eksempelvis indeholder gruppen af statsansatte både lavtlønnet rengøringspersonale og departementschefer. Selv om figur 7.12 viser, at der er sket en indsnævring af lønforskellene, kan der samtidig være grupper, som falder uden for dette mønster.

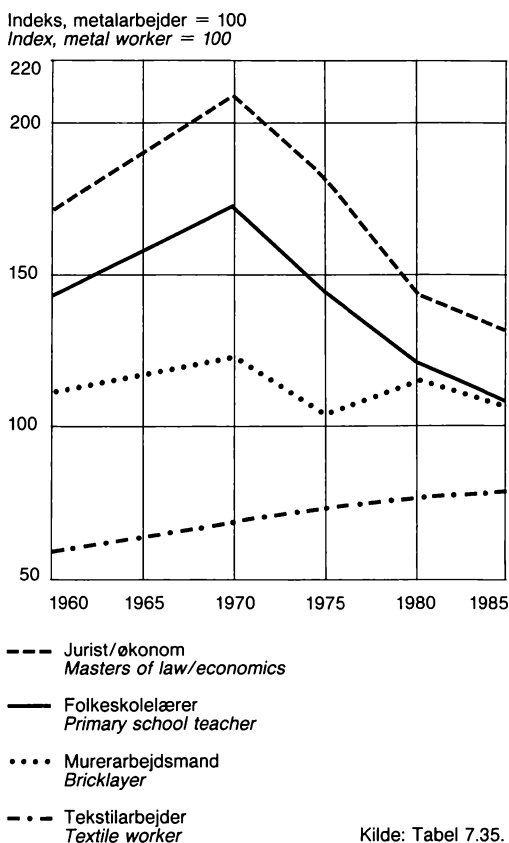
En anden måde at betragte lønforskelle på er at beregne livsindkomster for forskellige lønmodtagergrupper. Livsindkomsterne har den fordel fremfor årslønningerne, at de tager hensyn til forskelle i karriereforløb, uddannelsesetid o.l. mellem forskellige stillingstyper. De lider dog af den svaghed, at der er tale om beregnede størrelser på grundlag af forudsætninger om typiske karriereforløb o.l. Disse forudsætninger passer langt fra på alle personer i de pågældende grupper.

Figur 7.13 viser udviklingen i beregnede livsindkomster for nogle udvalgte arbejdsstillinger. Det

7.13.

Beregne livsindkomster for udvalgte stillinger. 1960-1985.

Lifetime earnings in selected occupations. 1960-1985.

er vist som et indeks, hvor den beregnede livsindkomst for smede- og maskinarbejdere er sat til værdien 100. Der er gennemgående tale om en indsnævring af forskellene i livsindkomster i perioden 1960-1985.

Sygefravær

Sygefraværet kan betragtes som en meget grov indikator for arbejdsmiljøet, fordi dårligt arbejdsmiljø ofte giver sig udslag i forøget sygelighed. Der er imidlertid også andre faktorer end dårligt arbejdsmiljø, der påvirker sygefraværet. Den almindelige sundhedstilstand og de forskellige forkølelses- og influenzaepidemier har således stor indflydelse på sygefraværets omfang.

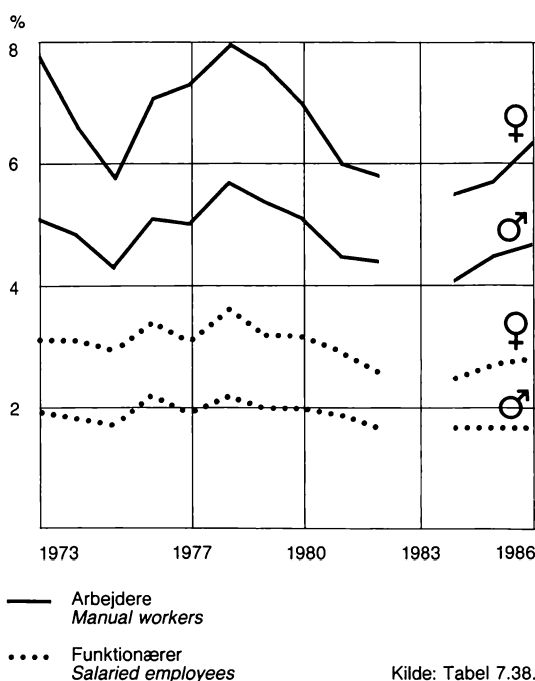
Sygefraværstatistikken er generelt set ret mangelfuld. Det er kun Dansk Arbejdsgiverforening, der gennem en længere årrække har lavet en sådan statistik blandt foreningens medlemmer. Figur 7.14 viser udviklingen i sygefraværet i perioden 1973-1986 for arbejdere og funktionærer på grundlag af denne statistik. Som man kan se på figuren, var sygefraværet størst i begyndelsen af perioden og omkring 1978. Man kan desuden se, at sygefraværet i hele perioden har været større blandt arbejdere end blandt funktionærer, og at kvinderne har større sygefravær end mændene.

På grundlag af større interviewundersøgelser

7.14.

Sygefraværet blandt privatansatte arbejdere og funktionærer. 1973-1986.

Sick absence among manual workers and salaried employees in privat employment. 1973-1986.

Anmeldte arbejdsbetingede lidelser blandt mænd og kvinder, fordelt efter diagnose. 1985.

Reported cases of work related diseases, by sex and diagnosis. Percent. 1985.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procent		
1 Hjerneskade	15	5	11
2 Hudlidelser	12	25	18
3 Hørskader	21	1	13
4 Allergi/luftveje	15	10	12
5 Bevægeapparat	20	41	29
6 Andet	17	18	17
7 I alt	100	100	100

Tabel 7.45

Kilde: Direktoratet for Arbejdstilsynet. Årsopgørelse 1985. København 1985.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total. Front, Column 1: brain damage; 2: skin diseases; 3: defective hearing; 4: allergy and diseases of respiratory system; 5: motor centre; 6: other; 7: total.

Lønmodtagere fordelt efter arbejdstidsordning i hovedbeskæftigelsen. 1987.

Employees by fixing of working hours in primary occupation. Percent. 1987.

	Almindelig dagtid ¹ 1	Fast aften-/natarb. 2	Skifteholdsarbejde ² 3	Andet 4	I alt 5
	Procent				
1 Højere funktionærer	88	0	5	7	100
2 Mellemfunktionærer	87	2	8	3	100
3 Lavere funktionærer	82	4	10	4	100
4 Faglærte arbejdere	90	1	6	3	100
5 Ikke-faglærte arbejdere	77	6	10	7	100
6 Alle lønmodtagere	84	3	8	5	100

Tabel 7.46

¹ I tidsrummet kl. 06-18.

² Omfatter to- og tre-holdsskift og turnusordninger.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: ordinary working hours¹; 2: permanent evening/night work; 3: shift working²; 4: other; 5: total.

Front Column, 1: salaried employees, in upper levels; 2: salaried employees, in intermediate level; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: total.

¹ Between 6 a.m. and 6 p.m.

² Comprises two and three work shifts and rotation schemes.

7 Arbejde

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der arbejder på almindelig dagtid. 1987.

Percentage of men and women working during ordinary working hours, by selected employment groups. 1987.

Tabel 7.47

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Højere funktionærer.....	91	79	88
2 Mellemfunktionærer.....	88	86	87
3 Lavere funktionærer	79	83	82
4 Faglærte arbejdere	90	..	90
5 Ikke-faglærte arbejdere.....	71	84	77
6 Alle lønmodtagere	83	84	84

Anm.: Almindelig dagtid er i tidsrummet kl. 06-18.
Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Front Column, 1: salaried employees, in upper levels; 2: salaried employees, in intermediate level; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: total.
Note: Ordinary working hours is between 6 a.m. and 6 p.m.

Procentandel der arbejder regelmæssigt lørdag eller søndag. 1987.

Percentage of men and women working regularly Saturday or Sunday. 1987.

Tabel 7.48

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Selvstændige i landbrug.....	90	..	91
2 Selvstændige i øvrigt.....	54	68	57
3 Medhjælpende ægtefæller.....	..	57	56
4 Højere funktionærer.....	17	18	17
5 Mellemfunktionærer.....	14	28	22
6 Lavere funktionærer	21	25	24
7 Faglærte arbejdere	11	..	14
8 Ikke-faglærte arbejdere.....	18	22	20
9 Alle	25	28	26

Kilde: Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse. 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.
Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: salaried employees, in intermediate level; 6: salaried employees, in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: total.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har følgende belastninger i arbejdet. 1987.

Percentage of employed population experiencing strain at work, by selected employment groups. 1987.

	Løfte tunge ting ¹	Rystel- ser/ vibra- tioner ²	Bela- stende arbejds- still. ³	Gentagne/ ensidige bevægel- ser ⁴	Snavset arbejde ⁵	Udsat for støj ⁶
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Selvst.i landbrug.....	82	20	56	34	49	20
2 Selvstændige i øvrigt.....	56	9	40	38	24	14
3 Medhj. ægtefæller.....	33	0	33	33	29	8
4 Højere funktionærer.....	9	2	14	10	3	7
5 Mellemfunktionærer.....	25	5	22	16	8	18
6 Lavere funktionærer.....	29	4	35	36	8	11
7 Faglærte arbejdere.....	60	15	71	51	52	30
8 Ikke-faglærte arbejdere.....	51	21	59	67	31	31
9 Alle.....	38	9	41	38	21	18

Tabel 7.49

¹ Løfte noget, der vejer mere end 20 kg, dagligt.

² Dagligt udsat for kraftige rystelser og vibrationer.

³ Dagligt nødt til at arbejde i bøjede, forvredne eller andre belastende arbejdsstillinger.

⁴ Udsat for at skulle udføre mange gentagne og ensidige bevægelser.

⁵ Dagligt udsat for at blive meget snavset, fx af olie, maling o.l.

⁶ Er dagligt udsat for så meget støj, at man må stå tæt ved hinanden og råbe for at blive hørt.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: lifting of heavy burdens¹; 2: shakes/vibrations²; 3: working posture causing strain³; 4: repeated/one-sided movements⁴; 5: dirty work⁵; 6: exposed to noise⁶.

Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: salaried employees, in intermediate level; 6: salaried employees, in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: total.

¹ Lifting burdens weighing more than 20 kg every day.

² Exposed to strong shakes and vibrations every day.

³ Working in bent, twisted or other postures causing strain.

⁴ Exposed to performing many repeated and one-sided movements.

⁵ Getting dirty because of oil, paint and the like every day.

⁶ Noise making it necessary to raise the voice in order to communicate.

Procentandel af mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper, der har følgende fysiske belastninger i arbejdet. 1987.

Percentage of men and women experiencing physical strain at work, by selected employment groups. 1987.

	Løfte tunge ting ¹	Rystel- ser/ vibra- tioner ²	Bela- stende arbejds- still. ³	Gentagne/ ensidige bevægel- ser ⁴	Snavset arbejde ⁵	Udsat for støj ⁶
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 <i>Selvstændige</i>	58	10	42	36	31	14
2 <i>Mænd</i>	68	14	48	37	34	17
3 <i>Kvinder</i>	33	-	30	34	23	8
4 <i>Funktionærer</i>	24	4	27	25	7	12
5 <i>Mænd</i>	24	6	17	17	9	13
6 <i>Kvinder</i>	23	2	36	33	5	11
7 <i>Arbejdere</i>	54	19	63	61	39	31
8 <i>Mænd</i>	66	27	63	57	51	35
9 <i>Kvinder</i>	31	4	63	69	17	22
10 <i>Alle</i>	38	9	41	38	21	18
11 <i>Mænd</i>	48	15	40	36	29	22
12 <i>Kvinder</i>	26	2	43	42	10	14

Tabel 7.50

1-6: Se note 1-6 i tabel 7.49.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: lifting of heavy burdens¹; 2: shakes/vibrations²; 3: working posture causing strain³; 4: repeated/one-sided movements⁴; 5: dirty work⁵; 6: exposed to noise⁶.

Front Column, 1: self employed; 2: men; 3: women; 4: salaried employees; 5: men; 6: women; 7: manual workers; 8: men; 9: women; 10: total; 11: men; 12: women.

1-6: See note 1-6 to table 7.49.

7 Arbejde

Procentandel i forskellige brancher, der har følgende fysiske belastninger i arbejdet. 1987.

Percentage of employed population experiencing physical strain at work, by selected industries. 1987.

Tabel 7.51

	Løfte tunge ting ¹	Rystel- ser/ vibra- tioner ²	Bela- stende arbejds- still. ³	Gentagne/ ensidige bevægel- ser ⁴	Snævset arbejde ⁵	Udsat for støj ⁶
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Landbrug mv.	70	19	55	39	49	17
2 Fremstillingsvirksomhed	41	12	44	49	31	35
3 Bygge-/anlægsvirksomhed.	63	20	64	52	43	20
4 Handel	42	5	29	36	14	5
5 Transport	49	29	39	50	20	21
6 Finansvirksomhed	7	3	21	26	5	6
7 Service ⁷	44	10	52	47	33	22
8 Offentlig administration og forsvar ...	16	9	26	35	12	12
9 Offentlige ydelser ⁸	33	1	44	27	7	15
10 I alt	38	9	41	38	21	18

1-6: Se note 1-6 i tabel 7.49.

⁷ Omfatter hotel- og restaurationsvirksomhed, renovation, reparation og anden servicevirksomhed.

⁸ Omfatter undervisning samt sundheds- og socialvæsen.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: lifting of heavy burdens¹; 2: shakes/vibrations²; 3: working posture causing strain³; 4: repeated/one-sided movements⁴; 5: dirty work⁵; 6: exposed to noise⁶.

Front Column, 1: agriculture etc.; 2: manufacturing industry; 3: construction industry; 4: trade; 5: transport; 6: financing; 7: services⁷; 8: general administration and defence; 9: public services⁸; 10: total.

1-6: See note 1-6 to table 7.49.

⁷ Includes hotels, restaurants, day refuse, repair and other services.

⁸ Includes education, social and health services.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der er udsat for følgende gener i arbejdet. 1986-87.

Percentage of employed population experiencing inconveniences at work, by selected employment groups. 1986-1987.

Tabel 7.52

	Kulde ¹	Stærk varme ²	Træk ³	Støv ⁴	Dampe ⁵	Røg	Kem. stof- fer ⁶
	1	2	3	4	5	6	7
	Procentandel						
1 Selvstændige i landbrug	22	8	17	36	—	5	10
2 Selvstændige i øvrigt	19	10	16	16	6	7	9
3 Medhjælpende ægtefæller	7	3	5	14	3	—	6
4 Højere funktionærer	8	6	9	4	—	—	4
5 Mellemfunktionærer	14	14	19	10	3	4	8
6 Lavere funktionærer	17	17	21	15	4	3	8
7 Faglærte arbejdere	43	32	48	52	28	38	28
8 Ikke-faglærte arbejdere	27	20	28	31	13	10	16
9 Alle	20	16	23	20	8	8	11

¹ Kulde i arbejdslokalerne.

² Stærk varme i arbejdslokalerne (24° og derover).

³ Træk i arbejdslokalerne, så man kan mærke det suser. Støv, som er synligt i almindelig belysning.

⁵ Dampe fra organiske opløsningsmidler.

⁶ Andre kemiske stoffer, væsker eller andre former for luftforurening.

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: cold¹; 2: heat²; 3: draught³; 4: dust⁴; 5: vapour⁵; 6: smoke; 7: chemical substances⁶.

Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: salaried employees, in intermediate level; 6: salaried employees, in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: total.

¹ Cold in working premises.

² Heat in working premises (24 degrees and above).

³ A draught so strong that one can feel it whistling.

⁴ Dust which is visible in ordinary lighting.

⁵ Vapour from organic solvents.

⁶ Other chemical substances, liquids or other forms of air pollution.

Procentandel af mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper, der er udsat for følgende gener i arbejdet. 1986-87.

Percentage of men and women experiencing inconveniences at work, by selected employment groups. 1986-87.

	Kulde ¹	Stærk varme ²	Træk ³	Støv ⁴	Dampe ⁵	Røg	Kem. stoffer ⁶
	1	2	3	4	5	6	7
	Procentandel						
1 <i>Selvstændige</i>	17	8	14	20	4	5	9
2 Mænd	22	10	17	24	4	8	9
3 Kvinder	8	5	8	12	3	-	9
4 <i>Funktionærer</i>	15	14	18	12	3	3	8
5 Mænd	13	12	16	12	4	5	7
6 Kvinder	16	16	21	11	3	2	8
7 <i>Arbejdere</i>	32	23	34	37	17	18	19
8 Mænd	37	25	39	43	19	25	21
9 Kvinder	23	19	25	25	14	5	16
10 <i>Alle</i>	20	16	23	20	8	8	11
11 Mænd	23	17	25	25	10	13	13
12 Kvinder	17	16	20	15	6	2	10

Tabel 7.53

1-6: Se note 1-6 i tabel 7.52.

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: cold¹; 2: heat²; 3: draught³; 4: dust⁴; 5: vapour⁵; 6: smoke; 7: chemical substances⁶.

Front Column, 1: self employed; 2: men; 3: women; 4: salaried employees; 5: men; 6: women; 7: manual workers; 8: men; 9: women; 10: total; 11: men; 12: women.

1-6: See note 1-6 to table 7.52.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har hårdt arbejdspress. 1986-87.

Percentage of men and women experiencing a heavy work load. 1986-87.

	Svært ved at nå arbejdsopgaverne ¹			Højt arbejdstempo ²		
	Mænd	Kvinder	Alle	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 <i>Selvstændige i landbrug</i>	19	..	18	23	..	23
2 <i>Selvstændige i øvrigt</i>	30	29	30	38	29	36
3 <i>Medhjælpende ægtefæller</i>	14	14	..	19	19
4 <i>Højere funktionærer</i>	31	24	30	42	40	41
5 <i>Mellemfunktionærer</i>	28	25	27	39	51	45
6 <i>Lavere funktionærer</i>	16	17	16	30	32	31
7 <i>Faglærte arbejdere</i>	9	..	10	26	..	27
8 <i>Ikke-faglærte arbejdere</i>	7	10	9	25	32	28
9 <i>Alle</i>	19	18	18	32	35	33

Tabel 7.54

¹ Procentandel der har svaret *ofte* eller *næsten altid* til følgende spørgsmål: *Har De så meget at gøre i Deres arbejde, at De har svært ved at nå Deres arbejdsopgaver?*

² Procentandel der har svaret *alt for højt* eller *lidt for højt* til følgende spørgsmål: *Hvordan er arbejdstempoet eller arbejdspresset på Deres arbejde?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Columns 1-3: not enough time to carry out the tasks¹; 1: men; 2: women; 3: total; 4-6: high speed in working²; 4: men; 5: women; 6: total.

Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: salaried employees, in intermediate level; 6: salaried employees, in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: total.

¹ Percentage answering frequently or nearly always to the question: *Are you so busy at work that you do not have enough time to carry out the tasks?*

² Percentage answering too high or a little too high to the question: *How is the speed or work load at your work?*

7 Arbejde

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der aldrig/sjældent får udnyttet deres evner i arbejdet. 1986-87.

Percentage of men and women whose capabilities are never/seldom utilized at work, by selected employment groups. 1986-87.

Tabel 7.55

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Selvstændige i landbrug	1	..	1
2 Selvstændige i øvrigt	7	13	8
3 Medhjælpende ægtefæller	10	11
4 Højere funktionærer	4	7	5
5 Mellemfunktionærer	7	9	8
6 Lavere funktionærer	23	13	16
7 Faglærte arbejdere	12	..	12
8 Ikke-faglærte arbejdere	26	33	29
9 Alle	14	16	15

Anm.: Procentandel der har svaret *aldrig* eller *sjældent* til følgende spørgsmål: *Får De udnyttet Deres evner i tilstrækkeligt omfang i Deres nuværende arbejde?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total. Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: salaried employees, in intermediate level; 6: salaried employees, in lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: total.

Note: Percentage answering never or seldom to the question: *Are your capabilities sufficiently utilized in your present job?*

Lønmodtagerne fordelt efter mødetidsordninger på deres arbejdsplads. 1987.

Employees analysed by hours at which they have to report for work. Percent. 1987.

Tabel 7.56

	Har faste mødetider ¹			Flekstid/ andet 4	I alt 5
	Altid nøje- regnende 1	Som regel nøje- regnende 2	Ikke nøje- regnende 3		
	Procent				
1 Højere funktionærer	12	7	17	63	100
2 Mellemfunktionærer	41	13	21	25	100
3 Lavere funktionærer	39	14	25	22	100
4 Faglærte arbejdere	36	13	31	20	100
5 Ikke-faglærte arbejdere	48	16	18	18	100
6 Alle	38	13	22	26	100

¹ Opdelt efter hvor nøjeregnende man er med mødetidspunkterne.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns 1-3: report at fixed hours¹; 1: always particular; 2: usually particular; 3: not particular; 4: flexible hours/other; 5: total. Front Column, 1: salaried employees, in upper levels; 2: salaried employees, in intermediate level; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: total.

¹ Breakdown according to particularity as regards hours for reporting at work.

Procentandel af lønmodtagere, som har faste mødetidspunkter på deres arbejdsplads. 1987.

Percentage of employees reporting for work at fixed hours. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Højere funktionærer.....	32	56	37
2 Mellemfunktionærer.....	70	82	75
3 Lavere funktionærer.....	74	80	78
4 Faglærte arbejdere.....	82	..	80
5 Ikke-faglærte arbejdere.....	81	83	82
6 Alle.....	69	79	74

Tabel 7.57

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total. Front Column, 1: salaried employees, in upper levels; 2: salaried employees, in intermediate level; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: total.

Lønmodtagerne fordelt efter om de kan gå et privat ærinde i arbejdstiden. 1987.

Employees analysed by whether they can go on a private errand during working hours. Percent. 1987.

	Kan gå ærinde i arbejdstiden			I alt
	Altid 1	Som regel 2	Nej 3	4
	Procent			
1 Højere funktionærer.....	78	10	12	100
2 Mellemfunktionærer.....	46	17	37	100
3 Lavere funktionærer.....	38	21	41	100
4 Faglærte arbejdere.....	41	25	34	100
5 Ikke-faglærte arbejdere.....	28	17	55	100
6 Alle.....	43	18	39	100

Tabel 7.58

Anm.: Spørgsmålet var: *Hvis De har brug for at gå et privat ærinde, kan De så forlade arbejdspladsen i en halv time uden at få særlig tilladelse?*

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns 1-3: can go on an errand during working hours; 1: always; 2: usually; 3: no; 4: total. Front Column, 1: salaried employees, in upper levels; 2: salaried employees, in intermediate level; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled employees, in lower levels; 6: total.

Note: The question was: *If you have to go on a private errand are you allowed to leave your job for 30 minutes without obtaining special permission?*

7 Arbejde

Procentandel af lønmodtagerne, der ikke kan gå et ærinde i arbejdstiden. 1987.

Percentage of employees who cannot go on an errand during working hours. 1987.

Tabel 7.59

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Højere funktionærer.....	10	19	12
2 Mellemfunktionærer.....	24	54	37
3 Lavere funktionærer.....	29	47	41
4 Faglærte arbejdere	33	..	34
5 Ikke-faglærte arbejdere.....	43	67	55
6 Alle	29	51	39

Anm.: Spørgsmålet var: *Hvis De har brug for at gå et privat ærinde, kan De så forlade arbejdspladsen i en halv time uden at få særlig tilladelse?*

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: salaried employees, in upper levels; 2: salaried employees, in intermediate level; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: total.

Note: The question was: *If you have to go on a private errand are you allowed to leave your job for 30 minutes without obtaining special permission?*

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der har ingen/lidt indflydelse på tilrettelæggelsen af det daglige arbejde. 1986-87.

Percentage of men and women indicating that they have no/little influence on arranging their daily work, by selected employment groups. 1986-87.

Tabel 7.60

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Højere funktionærer.....	1	7	2
2 Mellemfunktionærer.....	1	5	3
3 Lavere funktionærer.....	20	14	16
4 Faglærte arbejdere	17	..	17
5 Ikke-faglærte arbejdere.....	40	42	41
6 Alle lønmodtagere	18	19	18

Anm.: Procentandel der har svaret *ingen* eller *meget lidt* indflydelse på følgende spørgsmål: *Hvor stor indflydelse har De normalt på tilrettelæggelsen af Deres daglige arbejde?*

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: salaried employees, in upper levels; 2: salaried employees, in intermediate level; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: total.

Note: Percentage answering no or very little influence to the question: *Do you normally have any influence on the arranging of your daily work?*

Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der ingen indflydelse har på følgende beslutningsområder. 1983.

Percentage of employees indicating that they have no influence on various matters concerning their work, by selected employment groups. 1983.

	Højere/ mellem- funktio- nærer	Lavere funktio- nærer	Faglærte arbej- dere	Ikke-fag- lærte ar- bejdere	Alle
	1	2	3	4	5
	Procentandel				
1 Placering af arbejdstiden	23	46	47	65	45
2 Placering af pauser	24	31	40	48	34
3 Rationaliseringer	38	63	72	84	62
4 Større nyanskaffelser	24	63	70	83	58
5 Ansættelser	41	79	82	88	71
6 Afskedigelser	50	83	82	88	75
7 Forflytninger o.l.	46	74	67	83	68
8 Forfremmelser	69	93	91	91	86
9 Uddannelse o.l.	30	63	54	76	56
10 Lokaleforhold o.l.	27	50	42	70	48
11 Sikkerhedsforhold	22	40	17	42	33

Tabel 7.61

Anm.: Procentandel der har svaret *ingen indflydelse* på følgende spørgsmål: *Hvor stor indflydelse har den gruppe medarbejdere De tilhører/De på følgende forhold?*

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar 1983.

Translation - Heading, Column 1: salaried employees, in upper and intermediate levels; 2: salaried employees, in lower levels; 3: skilled manual workers; 4: unskilled manual workers; 5: total.

Front Column, 1: fixing working hours; 2: fixing breaks; 3: rationalizations; 4: acquisitions of major equipment; 5: job appointments; 6: dismissals; 7: transfers etc.; 8: promotions; 9: education etc.; 10: premises etc.; 11: safety matters.

Note: Percentage answering no influence to the question: *Does your group of colleagues/you have any influence on the matters mentioned?*

Procentandel af lønmodtagerne, der kun udfører deres job for pengenes skyld. 1987.

Percentage of men and women performing their job only for the sake of money. 1987.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Højere funktionærer	5	0	4
2 Mellemfunktionærer	6	4	5
3 Lavere funktionærer	17	12	13
4 Faglærte arbejdere	20	17	19
5 Ikke-faglærte arbejdere	28	31	29
6 Alle lønmodtagere	16	15	16

Tabel 7.62

Anm.: Spørgsmålet var: *Hvilket af følgende udsagn passer bedst med, hvordan De ser på det arbejde, De har nu?*

¹ *Dette arbejde er som et hvilket som helst andet job. Man udfører arbejdet, men det eneste, som betyder noget, er lønnen!*

² *Der er noget specielt ved dette job. Foruden lønnen giver det mig en følelse af personlig tilfredsstillelse!*

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: salaried employees, in upper levels; 2: salaried employees, in intermediate level; 3: salaried employees, in lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: total.

Note: The question was: *Which of the following statements are best suited to how you look at the job that you have at the moment?*

¹ *This job is like any other job. The job is performed, but the only thing that matters is the pay!*

² *There is something special about this job. In addition to the pay it gives me a feeling of personal satisfaction!*

ØKONOMISKE FORHOLD

8

8 Økonomiske forhold

Nr.	FIGURER	Side	8.4.	Gennemsnitlig disponibel indkomst pr. familie i forskellige familietyper. 1982...	186
8.1.	Fordelingen af disponibel indkomst pr. familie og pr. familieenhed. 1982.....	175	8.5.	Gennemsnitlig disponibel indkomst pr. familie i forskellige stillingsgrupper. 1982.....	187
8.2.	Fordelingen af familiernes disponible indkomst. 1939, 1959 og 1982.....	176	8.6.	Gennemsnitlig personlig indkomst i forskellige stillingsgrupper. 1984.....	187
8.3.	Udviklingen i den disponible realindkomst for udvalgte familietyper i ejerboliger. 1979-1987.....	176	8.7.	Gennemsnitlig personlig indkomst i forskellige aldersgrupper. 1984.....	188
8.4.	Bruttoindkomsten pr. familie i forskellige familietyper. 1. og 3. kvartilgrænse og median. 1982.....	177	8.8.	Den personlige indkomst i forskellige stillingsgrupper fordelt efter indkomstart. 1984.....	188
8.5.	Personlig indkomst for lønmodtagere opdelt på stillingsgrupper. 1. og 3. kvartilgrænse og median. 1983.....	178	8.9.	Bruttoindkomstens sammensætning blandt husstande i forskellige stillingsgrupper. 1981.....	189
8.6.	Gennemsnitlig personlig indkomst blandt mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 1984.....	178	8.10.	Bruttoindkomstens anvendelse blandt husstande i forskellige stillingsgrupper. 1981.....	189
8.7.	Husstandenes indkomstoverførsler i procent af bruttoindkomsten i forskellige stillingsgrupper. 1981.....	179	8.11.	Bruttoindkomstens sammensætning blandt forskellige familietyper. 1981....	190
8.8.	Husstandenes indkomstoverførsler i procent af bruttoindkomsten i forskellige indkomstgrupper. 1981.....	179	8.12.	Lønmodtagerhusstandenes indkomst fordelt efter anvendelse. 1955-1981....	190
8.9.	Husstandenes indkomstoverførsler i procent af bruttoindkomsten i forskellige familietyper. 1981.....	180	8.13.	Bruttoindkomstens anvendelse i forskellige familietyper. 1981.....	191
8.10.	Fordelingen af familiernes skattepligtige formuer. 1939 og 1982.....	180	8.14.	Bruttoindkomstens sammensætning blandt husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.....	191
8.11.	Familiernes skattepligtige formuer. 1. og 3. kvartilgrænse og median. 1982.....	181	8.15.	Bruttoindkomstens anvendelse blandt husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.....	192
8.12.	Procentandel af familierne der har ejerbolig, sommerhus og bil. 1974 og 1987.	181	8.16.	Udviklingen i den disponible realindkomst for udvalgte familietyper. 1979-1987.....	192
8.13.	Lønmodtagerhusstandenes anvendelse af deres bruttoindkomst opdelt på forbrug, direkte skatter og opsparing. 1955-1981.....	182	8.17.	Fordelingen af familiernes skattepligtige formuer. 1939-1984.....	193
8.14.	Bruttoindkomstens anvendelse blandt husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.....	182	8.18.	Skattepligtig formue for enlige og ægtepar. 1976-1985.....	193
8.15.	Forbrugsmønsteret i lønmodtagerhusstande. 1955-1981.....	183	8.19.	Husstandenes aktiver fordelt efter art, opdelt på arbejdsstilling. 1983.....	194
8.16.	Forbrugsmønsteret i husstande med forskellig disponibel indkomst. 1981.....	183	8.20.	Husstandenes aktiver fordelt efter art, opdelt på bruttoindkomst. 1983.....	194
			8.21.	Procentandel af familierne, der har udvalgte varige forbrugsgoder. 1974-1987.	195
			8.22.	Procentandel af forskellige familietyper, der har udvalgte forbrugsgoder. 1987...	195
			8.23.	Procentandel af familier i forskellige stillingskategorier, der har udvalgte varige forbrugsgoder. 1987.....	196
			8.24.	Procentandel af familier med forskellig bruttoindkomst, der har udvalgte varige forbrugsgoder. 1987.....	196
			8.25.	Lønmodtagerhusstandenes forbrugsmønster. 1955-1981.....	197
			8.26.	Forbrugsmønsteret i forskellige familietyper. 1981.....	197
			8.27.	Forbrugsmønsteret i forskellige stillingsgrupper. 1981.....	198
			8.28.	Forbrugsmønsteret i husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.....	198
Nr.	TABELLER				
8.1.	Familiernes bruttoindkomst, disponible indkomst og den disponible indkomst pr. familieenhed, fordelt efter tiendedele. 1982.....	185			
8.2.	Bruttoindkomster for enlige og ægtepar. 1976-1985.....	185			
8.3.	Gennemsnitlig bruttoindkomst pr. familie i forskellige familietyper. 1982.....	186			

Indledning

Indkomst og formue har tidligere ofte været anvendt som eneste udtryk for de samlede levevilkår. Det er imidlertid erkendt, at isolerede opgørelser af økonomiske størrelser ikke giver en dækkende beskrivelse af levevilkårene. De må suppleres med oplysninger fra andre levevilkårsområder. De økonomiske forhold er dog et meget væsentligt levevilkårsområde, da en række andre forhold er betinget af de økonomiske forhold. Man kan bl.a. pege på, at boligforholdene er stærkt afhængige af en families økonomiske forhold. I lighed med uddannelse og politisk indflydelse er indkomst og formue væsentlige ressourcer til opnåelse af gode forhold på andre levevilkårsområder.

Det vigtigste levevilkårsaspekt ved indkomst og formue er, at de giver muligheder for forbrug. Der er derfor i dette afsnit lagt størst vægt på forbrugsmulighederne. Det betyder bl.a., at den disponible indkomst er sat i fokus, og at familien og husstanden fremfor den enkelte person udgør de centrale forbrugsenheder.

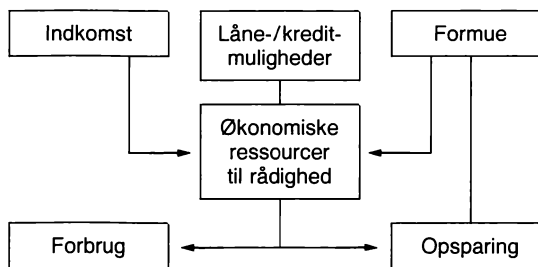
Kapitlet indeholder først en omtale af indkomstforholdene, hvor indkomstfordelingen og indkomstforskelle mellem forskellige grupper er belyst. Desuden er der en omtale af, hvilke indkomstarter den samlede indkomst består af, og hvordan indkomsten bliver anvendt på skatter, opsparing, forbrug mv. Dernæst er formueforholdene belyst. Herunder er der en belysning af aktivernes og gældens enkelte bestanddele. Desuden er der set på familiernes besiddelse af udvalgte, varige forbrugsgoder, fx ejerbolig, bil, video osv. Endelig er der en belysning af husstandenes forbrugsmønstre.

Begreber og definitioner

Ved opgørelsen af de økonomiske forhold arbejder man med en lang række forskellige begreber og definitioner, som det ofte kan være vanskeligt at adskille fra hinanden eller se sammenhængen imellem. I dette afsnit vil vi forsøge at forklare de vigtigste af disse begreber.

Ud fra en levevilkårsbetragtning er det som nævnt vigtigt at få et indtryk af, hvor mange økonomiske ressourcer befolkningen har til rådighed til forbrug. Disse økonomiske ressourcer består dels af en løbende strøm af indkomst, dels af en formue. Tilsammen udgør indkomst og formue de ressourcer, der på et givet tidspunkt er til rådighed. Hertil kan man så føje eventuelle muligheder for at opnå lån eller kredit.

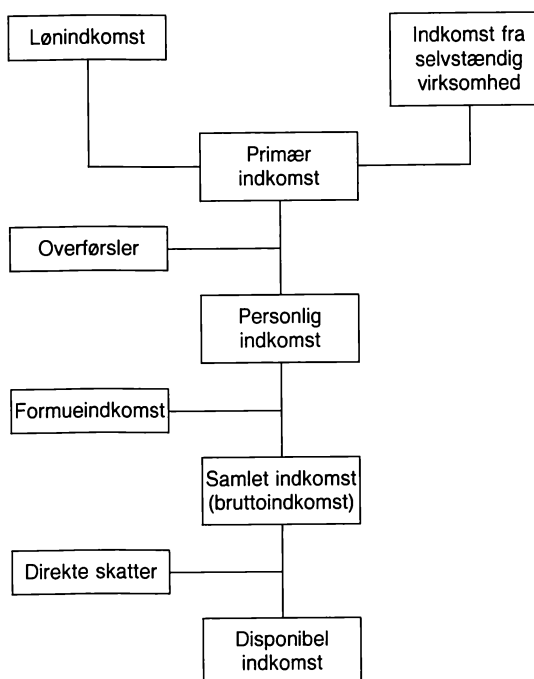
De økonomiske ressourcer, der er til rådighed, anvendes enten til forbrug eller spares op. Således kan man tale om, at formuen fungerer som et bindeled mellem de løbende indkomster og det løbende forbrug. Ovenstående figur illustrerer tankegangen.

Denne betragtning er meget forenklet. For det første er det sjældent, at hele formuen er til rådighed til forbrug, eller måske er den fastlåst til et bestemt forbrug. Eksempelvis består formuen ofte af en ejerbolig eller en bil, som ikke bruges til at købe mad for. For det andet kan formuen være negativ, fordi der er tale om gæld, og en eventuel opsparing vil da blive brugt til at afdrage gælden.

Et særligt aspekt af formuen er kapitalgevinster. Disse fremkommer ved, at der sker værdistigninger på jord og fast ejendom, samt kursstigninger på værdipapirer. Disse værdistigninger kan enten realiseres ved et salg, eller de kan belånes. På denne måde kan forbrugsmulighederne øges.

Indkomsten kan opgøres på forskellige måder, alt efter formålet. Hvis man vil se på, hvor megen indkomst der i alt tilflyder en familie på et år, skal man anvende *den samlede indkomst*, der omfatter alle indkomster og overførsler. Hvis man vil se på, hvor meget indkomst der er til rådighed til forbrug, skal man anvende *den disponible indkomst*, der omfatter den samlede indkomst minus det, der betales i direkte skatter. Følgende figur angiver indholdet i disse indkomstbegreber.

8 Økonomiske forhold

Primær indkomst omfatter de indkomster, som indtjenes ved erhvervmæssig beskæftigelse. Det drejer sig først og fremmest om lønindkomst og overskud af selvstændig virksomhed.

Personlig indkomst omfatter ud over den primære indkomst også en række såkaldte overførselsindkomster. Disse indkomster udbetales fra det offentlige, når visse sociale omstændigheder er opfyldt. Hvis man er arbejdsløs og arbejdsløshedsforsikret, kan man få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge. Hvis man er 67 år og derover, kan man få folkepension. Desuden indgår udbetalinger fra private pensions- og livsfor-sikringsordninger. De væsentligste overførselsindkomster er pensioner, efterløn, arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge og bistands-hjælp.

Samlet indkomst omfatter i princippet alle indkomstarter. Ud over den personlige indkomst indgår der en række formueindkomster, fx nettorenteindtægter, aktieudbytter og lejeværdi af egen bolig. I Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelser anvendes *bruttoindkomsten* som udtryk for stort set det samme som samlet indkomst.

Den disponible indkomst omfatter den samlede indkomst minus alle direkte skatter. I princippet omfatter den disponible indkomst den del af indkomsten, man kan bruge til forbrug og op-sparing.

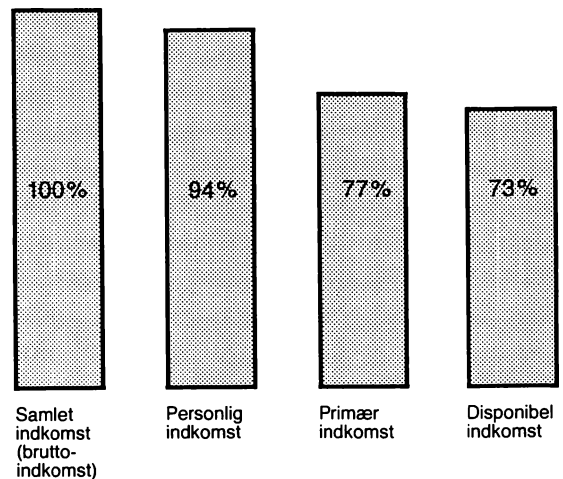
Figuren angiver kun i grove træk indholdet i indkomstbegreberne. I praksis er det vanskeligere at afgrænse begreberne, fordi det ikke altid er klart, hvor forskellige indkomster skal placeres. Eksempelvis kan man diskutere, hvorvidt en selvstændig erhvervsdrivende får primær indkomst eller formueindkomst. Dette er specielt vanskeligt, når vedkommende både har ansatte og selv udfører et arbejde i virksomheden, hvad de fleste selvstændige gør.

Størrelsen af de enkelte indkomstbegreber i 1981 fremgår af følgende figur, hvor bruttoindkomsten er sat til 100 pct.

Skattemæssig bruttoindkomst anvendes i den skatteorienterede indkomststatistik. Det omfatter kun de skattepligtige indkomstarter. Renteudgifterne er ikke fratrukket, og ydelser efter bi-standsloven, børnetilskud, visse pensionsudbetalinger og gevinster mv. indgår ikke.

Skattepligtig indkomst og *socialindkomst* er mere tekniske og beregnede størrelser, som anvendes til udregning af indkomstskattens og visse sociale ydelsers størrelse. Disse begreber ændres i takt med, at skattelovgivningen og sociallovgivningen ændres. Derfor vil disse begreber så vidt muligt ikke blive anvendt i denne publikation.

Selv om der i Danmark er en omfattende registrering af indkomster, er der alligevel nogle indkomstarter, som ikke er tilstrækkeligt statistisk

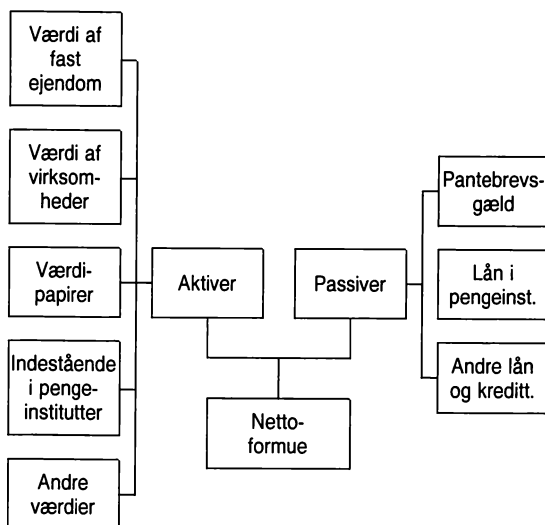
belyst. De fleste indkomstoplysninger stammer fra selvangivelserne. Det betyder, at det især er de indkomster, der er omfattet af indkomstbeskatningen, som er oplyst.

Desuden er der indkomster, som ikke bliver opført på selvangivelserne. Det drejer sig eksempelvis om indkomst ved »sort arbejde«. Endelig er der fejlagtige indkomstbeløb, fx fordi folk bevidst underdriver indkomsten for at nedsætte den skattepligtige indkomst.

Normalt betragtes indkomst som et pengebeløb, der udbetales fx for en arbejdsindsats eller som pensioner, dagpenge o.l. I visse sammenhænge betragter man dog også sparede udgifter som en indkomst. Det gælder typisk for selvstændige landmænd, der ved den skattemæssige beregning får tillagt et beløb for forbrug af egne produkter, fx grøntsager og kød. For folk med ejerbolig beregner man et beløb for boligudgiften (lejeværdi af egen bolig), som betragtes som en indkomst.

Formuen er på mange måder et simpelt begreb. Ved formuen forstås man normalt nettoformuen, dvs. aktiver (værdier) minus passiver (gæld). Det, der kan være vanskeligt ved formueopgørelsen, er værdiansættelsen af aktiver og passiver. Størstedelen af aktiverne består nemlig af fast ejendom, virksomheder og værdipapirer, mens passiverne oftest består af pantebrevsgæld og kreditter.

Det er normalt ikke det store problem at opgøre værdien af fast ejendom, da der findes offentlige vurderinger. Spørgsmålet er blot, om disse vurderinger er realistiske i forhold til salgsprisen. Indeståender i pengeinstitutter og værdipapirer er normalt heller ikke svære at vurdere, bortset måske fra visse pantebreve. Derimod kan det være svært at opgøre virksomhedernes værdi. Her spiller forskellige afskrivningsprincipper en væsentlig rolle. Endelig kan det også være svært at opgøre andre værdier, fx værdien af biler og lystbåde.

For passivernes vedkommende er værdiansættelsen betydeligt nemmere, da der normalt er indgået klare aftaler og kontrakter ved gældsstiftelsen.

Et andet stort problem ved formueopgørelsen er spørgsmålet om, hvad der skal medregnes i værdier og gæld. I princippet skal alt regnes med, men det er ikke muligt i praksis. I praksis er det kun de større ting som fast ejendom, biler, lystbåde o.l., der er medtaget i formueopgørelsen. For gældens vedkommende må man nok regne med, at mange mindre, private lån heller ikke indgår i opgørelsen.

Alt i alt må man regne med, at der knytter sig store usikkerheder til formueoplysningerne.

Indkomstfordelingen

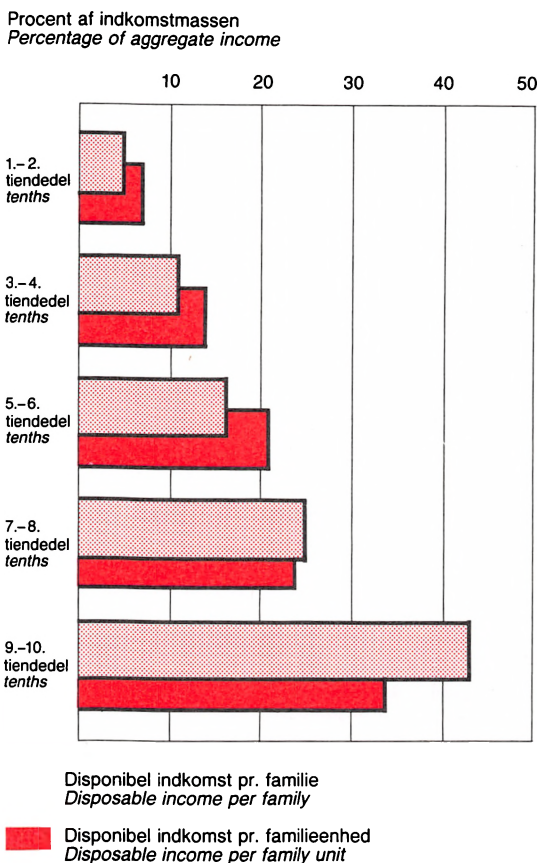
Et af de vigtigste mål for de sociale uligheder i et samfund er indkomstfordelingen. Indkomstfordelingen viser, hvor skævt eller lige de løbende indkomster er fordelt mellem husstandene/familierne.

Hvis man inddeler alle familierne i 10 grupper efter størrelsen af den årlige disponible indkomst, viser det sig, at de 10 procent af familierne, der har de laveste indkomster, kun har 2 pct. af de samlede indkomster, mens de 10 pct., der har de højeste indkomster, har hele 26 pct. af de samlede indkomster. Hvis man skulle lave en omfordeling af indkomsterne, så alle familier fik samme indkomst, skulle man tage 28 pct. af de samlede indkomster og flytte dem fra de højeste indkomster til de laveste indkomster.

I stedet for fordelingen af den disponible indkomst kunne man have set på fordelingen af bruttoindkomsten og den personlige indkomst eller primærindkomsten. Det ville give forskellige resultater. Den mest ulige fordeling ville vi få for den primære indkomst, som kun indeholder de indkomster, der indtjenes ved erhvervsarbejde.

8.1. Fordelingen af disponibel indkomst pr. familie og pr. familieenhed. 1982.

The distribution of disposable income per family and per family unit. 1982.

Kilde: Tabel 8.1.

Der er imidlertid mange, som ikke har erhvervsarbejde og dermed ikke har nogen primær indkomst.

En mindre skæv indkomstfordeling fremkommer, når vi betragter den personlige indkomst, som også indeholder de såkaldte overførsler, fx pensioner, arbejdsløshedsdagpenge mv. Da disse overførsler gennemgående er lavere end primærindkomsterne, fremstår dog stadig en betydelig ulighed.

Fordelingen af bruttoindkomsterne er mere ulige end fordelingen af personlige indkomster. Forskellen mellem bruttoindkomst og personlig indkomst består især i, at formueindkomst, fx renteindkomst, er inkluderet i bruttoindkomsten. Da kapitalindkomst først og fremmest tilfalder de velstillede, vil det betyde en mere ulige indkomstfordeling.

Fordelingen af den disponible indkomst er den mindst skæve fordeling. Det skyldes, at de direkte skatter er trukket fra bruttoindkomsten. Da de

8 Økonomiske forhold

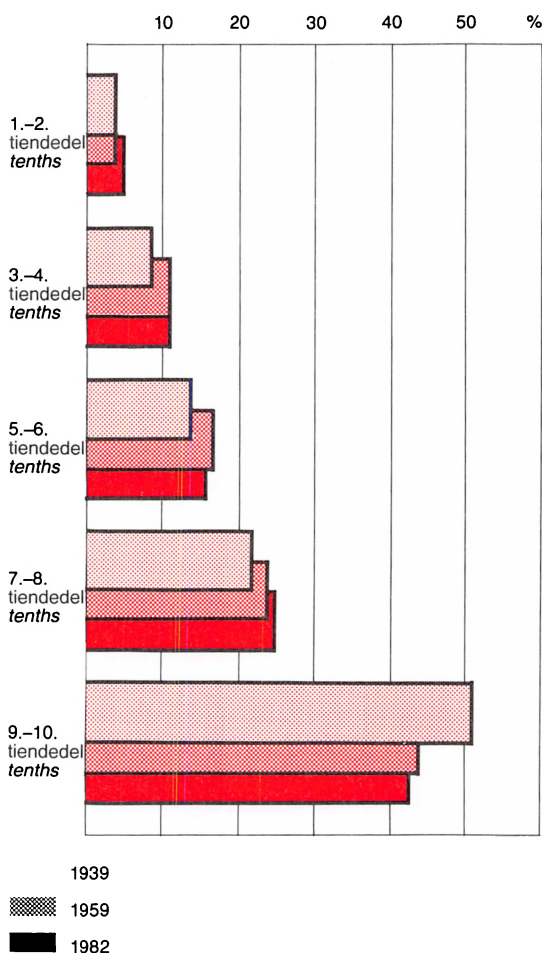
bedre stillede betaler relativt mere i skat end de dårligt stillede, bliver indkomstfordelingen mindre skæv.

Når man betragter indkomstfordelingen, er det ofte afgørende, hvilke enheder man anvender i sin opgørelse. Som regel er det enten enkeltpersoner eller familier, men man kan også anvende familieenheder. Familieenheder er konstruerede enheder, som gør forskellige familjestørrelser sammenlignelige. Det mest simple er at give alle familiemedlemmer vægten 1 og dividere familiens indkomst med antallet af familiemedlemmer. Man kan imidlertid også tage hensyn til, at der er visse stordriftsfordele i en familie, fx skal der kun betales én boligudgift. I dette til-

8.2. Fordelingen af familiernes disponible indkomst. 1939, 1959 og 1982.

The distribution of disposable income per family. 1939, 1959 and 1982.

Procent af indkomstmassen
Percentage of aggregate income

Kilde: Bjerke, Kjeld: Forskydninger i den personlige indkomstfordeling, 1939-1964. Socialt Tidsskrift nr. 8, 1965, samt tabel 8.1.

fælde tildeler man familiemedlemmerne forskellige vægte.

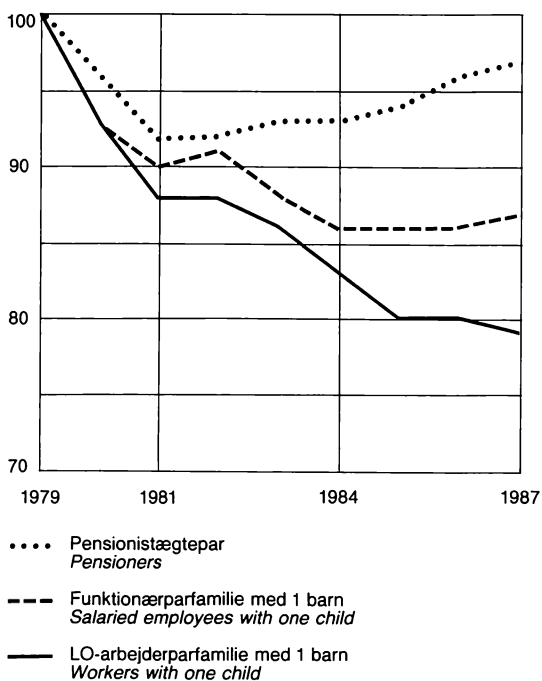
I figur 8.1 er vist fordelingen af disponibel indkomst for henholdsvis familier og familieenheder opdelt i grupper efter indkomstens størrelse. Familieenhederne er beregnet ved at give det første familiemedlem vægten 1 og de resterende familiemedlemmer vægten 0,7. Figuren viser tydeligt, at indkomstfordelingen opgjort på familieenheder er væsentlig mere jævn end indkomstfordelingen for familier. Det skyldes, at de højere indkomster især forekommer i de større familier, mens de lavere indkomster især forekommer blandt de enlige. Når familieindkomsten korrigeres for antal familieenheder, bliver indkomsten i de større familier derved reduceret mest.

Udviklingen i indkomstfordelingen er vanskelig at belyse. Det skyldes først og fremmest, at der gennem årene er foretaget en lang række ændringer i indkomstopgørelserne som følge af ændringer i skattelovgivningen. Til trods for, at der er sket en voldsom stigning i velstandsniveauet siden anden verdenskrig, og størstedelen af kvinderne har fået erhvervsmæssig beskæftigelse, er der meget, der tyder på, at indkomstfordelingen for familierne ikke har ændret sig ret meget. Figur 8.2 viser fordelingen af familiernes disponible

8.3. Udviklingen i den disponible realindkomst for udvalgte familietyper i ejerbolig. 1979-1987.

Disposable real income by selected family types owning their dwellings. 1979-1987.

Indeks, 1979 = 100

Kilde: Tabel 8.16.

indkomst i perioden 1939–1982. Selv om man må tage visse forbehold for opgørelsesgrundlaget, er fordelingerne relativt konstante. En tilsvarende konstant fordeling kan man se, hvis man betragter familiernes bruttoindkomst inden for de sidste 15 år. Blot er fordelingen af bruttoindkomster mere ulige end fordelingen af disponibel indkomst.

Udviklingen i familiernes disponible realindkomst i perioden 1979-1987 er forsøgt beregnet ud fra en række statistiske og lovgivningsmæssige oplysninger i den såkaldte lovmodel. *Figur 8.3* viser udviklingen for tre forskellige familietyper: a) en LO-arbejderparfamilier med et barn, b) en funktionærparfamilie med et barn og c) et folkepensionistægtepar. Fælles for de tre familier er, at de bor i ejerbolig. Den disponible realindkomst er beregnet som den samlede familieindkomst minus renteudgifter, direkte skatter, boligudgift og kontingenter til A-kasse og fagforening. Den disponible indkomst er desuden korrigeret for prisudviklingen.

Figur 8.3 viser, at den beregnede disponible realindkomst har været faldende i perioden 1979-1987. LO-arbejderne har oplevet det største fald, mens pensionisterne kun har haft en mindre nedgang. Faldet i realindkomst var stær-

kest i perioden 1979-1981, og siden 1984 har kun LO-arbejderne oplevet et fald.

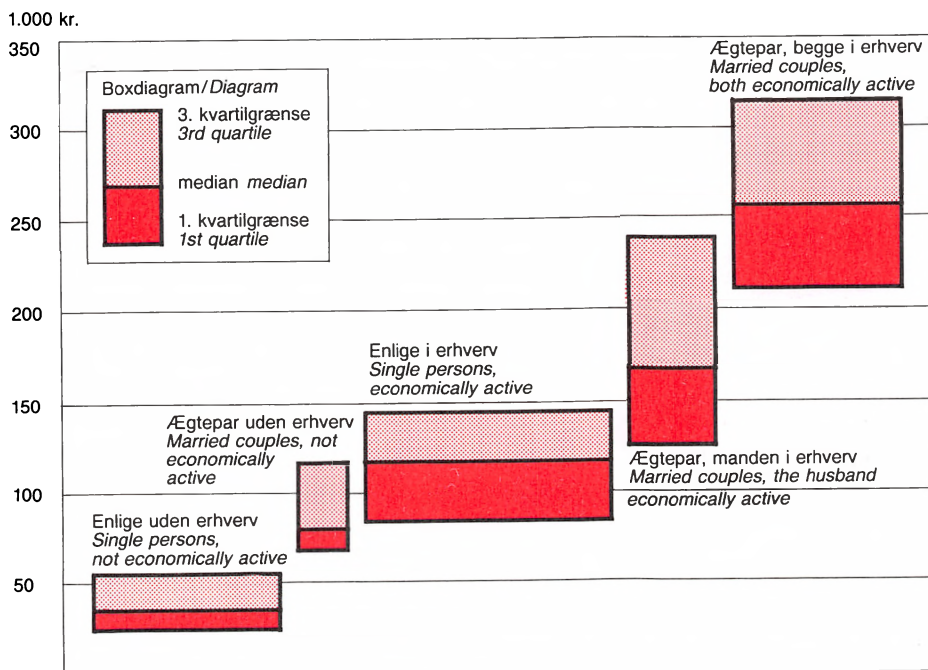
Indkomstfordelingen for alle familier dækker over forskellige familietypers indkomster. Der er stor forskel på enlige og ægtepar, ligesom der er forskel på, om familiemedlemmerne er i erhverv eller uden for erhverv. *Figur 8.4* viser bruttoindkomstniveauet for enlige og ægtepar med forskellig erhvervsdeltagelse.

Figuren er et såkaldt boxdiagram, som viser, hvor stor indkomsten er for henholdsvis den laveste fjerdedel, for halvdelen (medianen) og for den højeste fjerdedel af familierne. Desuden viser bredden af »kasserne«, hvor mange der er af de forskellige familietyper og typer erhvervsdeltagelse. Fordelen ved et boxdiagram er, at man både kan få et indtryk af indkomsternes størrelsesniveau (medianen) og indkomstforskellene mellem dem med høje og lave indkomster (»kasserne« højde). Når »kasserne« er høje, vil det sige, at der er store indkomstforskelle, og omvendt betyder lave »kasser«, at der er små indkomstforskelle.

Indkomstforskelle mellem familierne kan også skyldes forskelle i den enkeltes personlige indkomst. Som det fremgår af kapitel 7, er der lønforskelle mellem forskellige stillingsgrupper. Dis-

8.4. Bruttoindkomsten pr. familie i forskellige familietyper. 1. og 3. kvartilgrænse og median. 1982.

Gross income per family, by selected family types. 1st and 3rd quartile and median. 1982.

Kilde: Danmarks Statistik: Indkomster og formuer 1982.

8 Økonomiske forhold

se lønforskelle spiller en væsentlig rolle for størrelsen af den personlige indkomst. Desuden indgår overførsler i den personlige indkomst, især pensioner og arbejdsløshedsdagpenge. Den personlige indkomst er, som tidligere omtalt, næsten det samme som bruttoindkomsten. Dette gælder specielt for lønmodtagerne, som næsten ingen kapitalindkomst har.

I figur 8.5 er vist forskellen i personlig indkomst mellem mænd i forskellige stillingsgrupper i et boxdiagram. Det er kun lønmodtagerne og personer uden for erhverv, der er vist, fordi det er vanskeligt at sammenligne selvstændige med andre. Figuren viser klart, at personer uden for erhverv, bl.a. pensionisterne, har væsentlig lavere personlige indkomster end personer i erhverv. Blandt dem, der er i erhverv, er der en stor gruppe, der har næsten ens indkomster, nemlig ikke-faglærte og faglærte arbejdere samt underordnede funktionærer. Derimod skiller de højere og mellemfunktionærer sig ud ved at have noget højere indkomster.

Selv om den personlige indkomst først og fremmest varierer med arbejdsstilling, kan man også se nogle markante aldersforskelle. Figur 8.6 viser, at den gennemsnitlige personlige indkomst varierer med alderen for både mænd og

kvinder. Indkomsten er lav blandt de unge og de ældre, mens den toppe i alderen 30-50 år. For kvindernes vedkommende toppe indkomsten tidligere end for mændene, hvilket nok skyldes både en lavere erhvervsfrekvens for de ældre kvinder, og at kvinderne har et anderledes karriereforløb end mændene.

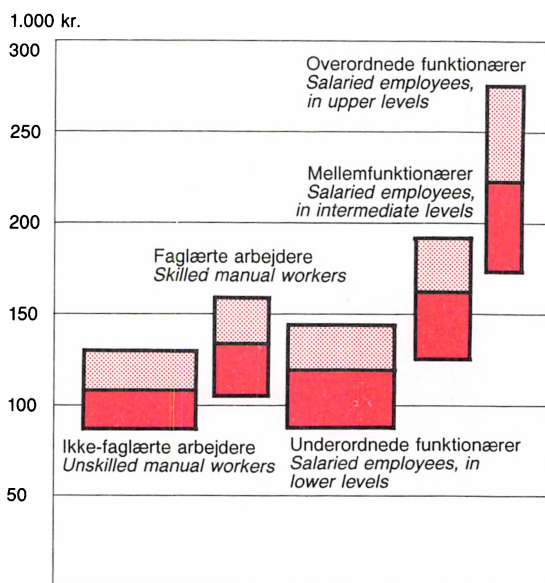
Indkomstsammensætningen

Indtil nu har vi set på indkomsternes størrelse og fordeling. I dette afsnit vil vi se på, hvilke typer af indkomst der er tale om. Lønmodtagernes indkomster består naturligvis overvejende af lønindkomst og de selvstændiges af overskud fra deres virksomhed. Der forekommer dog også en række overførselsindkomster. Overførselsindkomsterne udgør således ca. 17 pct. af en gennemsnitsusstands bruttoindkomst, hvoraf de offentlige overførsler tegner sig for hovedparten, mens kapitalindkomsterne, som består af renter og udbytter, kun udgør ca. 6 pct. I det følgende vil vi især se på, hvem der modtager overførselsindkomster.

De væsentligste offentlige overførselsindkomster er pensioner, dagpenge i forbindelse med arbejdsløshed og sygdom/ barsel samt bistands-

8.5. Personlig indkomst for lønmodtagere opdelt på stillingsgrupper. 1. og 3. kvartilgrænse og median. 1983.

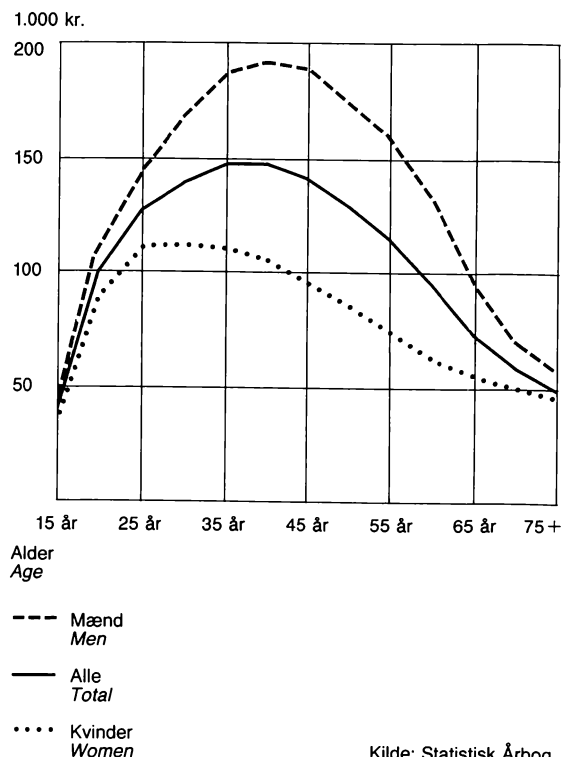
Personal income of employees, by employment status groups. 1st and 3rd quartile and median. 1983.

Kilde: Statistisk Årbog 1987.

8.6. Gennemsnitlig personlig indkomst blandt mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 1984.

Average personal income among men and women, by selected age groups. 1984.

Kilde: Statistisk Årbog.

hjælp. Der eksisterer imidlertid også private overførselsindkomster, hvoraf de vigtigste er private pensionsordninger, skadeserstatninger, livsforsikringer og børne-/hustrubidrag.

Figur 8.7 viser, hvor stor en del af den personlige indkomst der stammer fra overførselsindkomster i forskellige stillingsgrupper. Man ser, at det især er pensionisterne, som har store overførselsindkomster i form af pensioner/efterløn. Også blandt de øvrige uden for erhverv er der en del overførselsindkomst.

For langt de fleste spiller overførselsindkomsterne dog en minimal rolle. Det gælder især for alle dem, der har en fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Blandt disse er arbejdsløshedsunderstøttelse den dominerende overførselsindkomst. De højere funktionærer og mellemfunktionærerne har de mindste overførselsindkomster, mens faglærte og ikke-faglærte arbejdere har de største. Desuden har kvinderne større overførselsindkomster end mændene, hvilket især afspejler, at de har en større arbejdsløshed.

Hvis vi dernæst betragter familiernes/husstandenes indkomstsammensætning, så viser figur 8.8, at indkomstoverførslerne varierer kraftigt med husstandenes bruttoindkomst. De husstan-

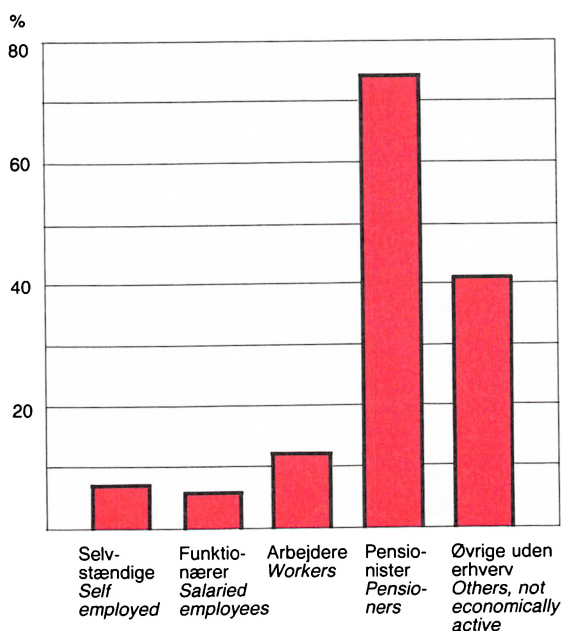
de, der har de laveste bruttoindkomster, har samtidig en stor del overførselsindkomst, især pensioner og efterløn. I mellemindkomstgrupperne er det dagpengene, der spiller den største rolle, og disse bliver mindre, jo højere indkomsten er.

Hvis man i stedet deler husstandene op i forskellige familietyper, får man et andet billede frem. Figur 8.9 viser, at de ældre, enlige uden børn har en meget større del overførselsindkomster end de øvrige familietyper. Det er dog især en afspejling af, at denne familietype indeholder mange pensionister. Dernæst ser man, at de enlige med børn også modtager meget overførselsindkomst. Det skyldes, at de modtager relativt meget bistandshjælp, børnetilskud og børne-/hustrubidrag. De øvrige børnefamilier modtager derimod meget lidt overførselsindkomst.

Kapitalindkomsterne udgør som nævnt en relativ lille del af de samlede indkomster. De vigtigste former for kapitalindkomst er renter af indestående i pengeinstitutter, obligationer og pantebreve. De selvstændigt erhvervsdrivende har de største kapitalindkomster, men en del af disse er i form af renter fra deres virksomhedsdrift. Derudover er det især pensionisterne, der har relativt store kapitalindkomster.

8.7. Husstandenes indkomstoverførsler i procent af bruttoindkomsten i forskellige stillingsgrupper. 1981.

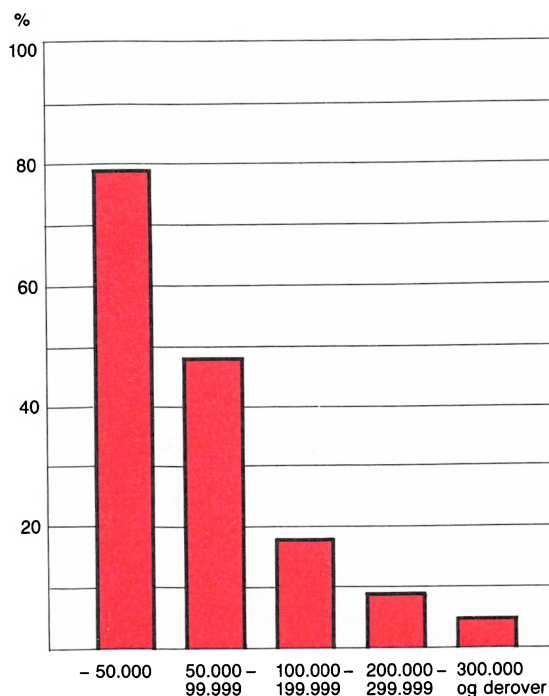
Transfer payments of households as percentage of gross income, by employment status groups. 1981.

Kilde: Tabel 8.9.

8.8. Husstandenes indkomstoverførsler i procent af bruttoindkomsten i forskellige indkomstgrupper. 1981.

Transfer payments of households as percentage of gross income, by selected income groups. 1981.

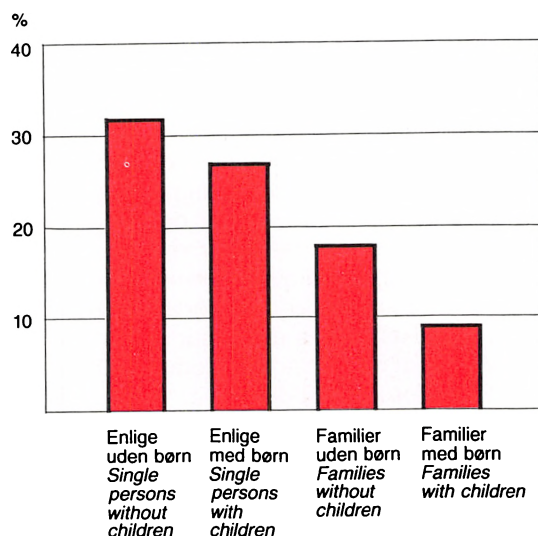

Kilde: Tabel 8.13.

8 Økonomiske forhold

8.9. Husstandenes indkomstoverførsler i procent af bruttoindkomsten i forskellige familietyper. 1981.

Transfer payments of households as percentage of gross income, by selected family types. 1981.

Kilde: Tabel 8.11.

Formuer

Formuen omfatter i princippet bestanden af en husstands/families samlede værdier. Der er ikke blot tale om rede penge, tværtimod består formuen som oftest af fast ejendom, virksomheder og værdipapirer. Når man taler om formuen, mener man som regel nettoformuen, dvs. man trækker evt. gæld fra de samlede værdier.

Formuefordelingen viser, hvor ulige nettoformuerne er fordelt mellem familierne. *Figur 8.10* viser, at der i perioden 1939 til 1982 er sket en vis udjævning i formuefordelingen. I 1939 besad den rigeste tiendedel af familierne ca. 85 pct. af alle formuerne, men i 1980'erne besad disse »kun« ca. 60 pct. af formuerne. Samtidig er det sådan, at den formuemæssigt dårligst stillede halvdel af familierne stort set ingen formuer har. Der er imidlertid mange vanskeligheder forbundet med at foretage korrekte formueopgørelser, derfor må der tages visse forbehold overfor oplysningerne.

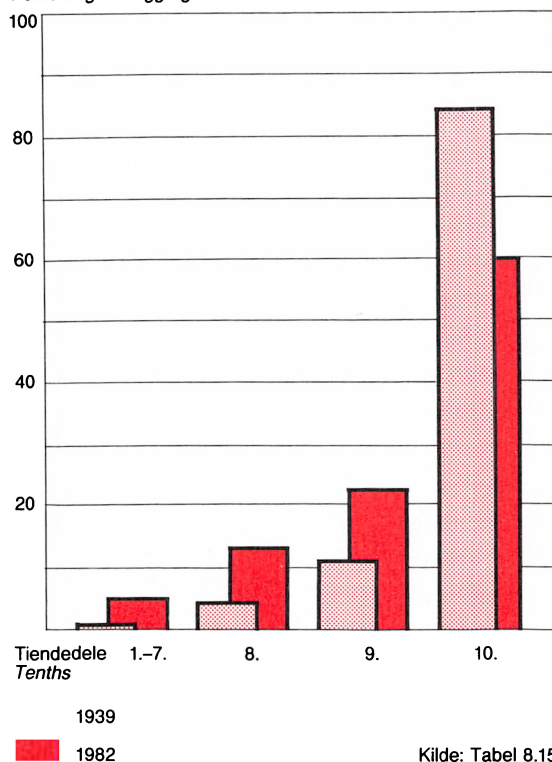
Man kan også se på, hvilke forskelle i nettoformuens størrelse der er imellem forskellige befolkningsgrupper. *Figur 8.11* viser således den skattepligtige formue for forskellige familietyper i et boxdiagram. Det er tydeligvis ægtepar uden børn, der har de største formuer, mens enlige med børn har de mindste formuer.

Der er også formueforskelle mellem forskellige stillingsgrupper. Det er først og fremmest de selvstændige, der har store formuer, men disse er for en meget stor dels vedkommende placeret i deres virksomheder. Desuden har pensionister re-

8.10. Fordelingen af familiernes skattepligtige formuer. 1939 og 1982.

The distribution of wealth (assessed net assets) of families. 1939 and 1982.

Procent af formuemassen
Percentage of aggregate wealth

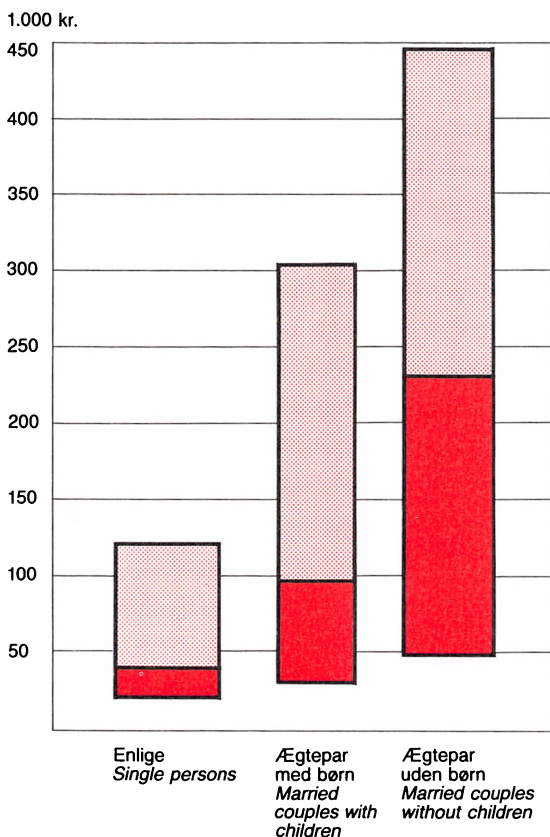
Kilde: Tabel 8.15.

lativt store formuer, mens arbejdere har de mindste formuer. For lønmodtagerne og pensionisterne er deres formue næsten udelukkende knyttet til ejerboliger. Disse formuer er derfor ikke umiddelbart til rådighed for andet end boligforbrug. Dertil kommer, at formuernes størrelse er stærkt påvirket af den offentlige ejendomsvurdering.

En anden måde at se familiernes formue på er ved at opgøre, i hvilket omfang de har større formuegoder som fx ejerbolig, sommerhus, bil, vaskemaskine, farve-TV, osv. Det giver naturligvis ikke noget reelt billede af formuens størrelse, fordi disse ting kan være behæftet med gæld, ligesom det kan være vanskeligt at anslå værdien af disse ting. Indirekte giver disse oplysninger dog et fingerpeg om formuens størrelse. *Figur 8.12* viser, hvor stor en del af familierne der besidder større formuegoder som ejerbolig, sommerhus og bil. Der er alt i alt flere familier, der siden 1974 har fået ejerbolig og bil, mens der ikke er sket nogen stigning i sommerhusbesiddelsen. Næsten 60 pct. af alle familier ejer i dag deres bolig, og en tilsvarende procentdel har en personbil, mens kun ca. 10 pct. har sommerhus.

8.11. Familiernes skattepligtige formuer. 1. og 3. kvartilgrænse og median. 1982.

Wealth of families. 1st and 3rd quartile and median. 1982.

Kilde: Danmarks Statistik: Indkomster og formuer 1982.

Disse større formuegoder er dog ikke ligeligt fordelt i alle befolkningsgrupper. Der er selvfølgelig en klar tendens til, at det er de økonomisk velstillede familier, der oftest har ejerbolig, sommerhus og bil.

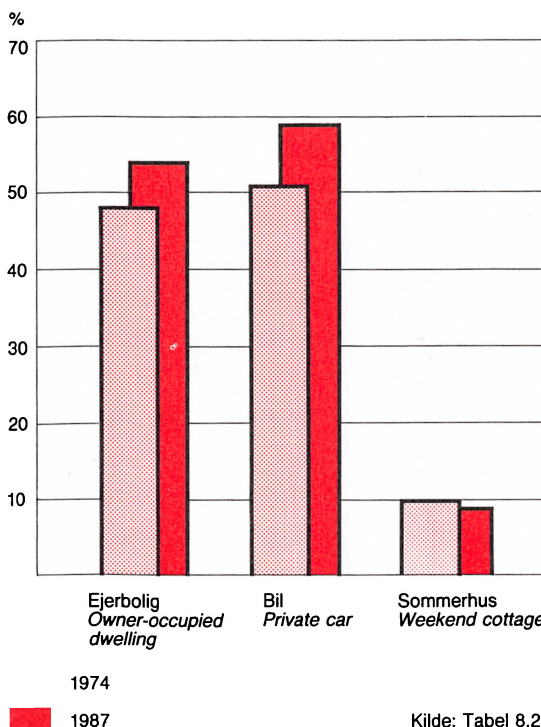
Forbrug og opsparing

I de foregående afsnit har vi set på indkomst og formue. Det kan man kalde tilgangssiden, idet det er størrelsen af indkomst og formue, som bestemmer, hvor mange økonomiske ressourcer der er til rådighed. I dette afsnit vil vi se på anvendelsessiden, dvs. hvor meget familierne/husstandene anvender til forbrug, opsparing og direkte skatter mv.

Ifølge Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse fra 1981 anvendte en gennemsnitshusstand ca. to tredjedele af den årlige bruttoindkomst til forbrug, mens ca. en fjerdedel gik til direkte personlige skatter, og ca. 7 pct. blev brugt til opsparing, rentebetaling (ekskl. boligrenter) og diverse overførsler. Figur 8.13 viser, hvorledes

8.12. Procentdel af familierne der har ejerbolig, sommerhus og bil. 1974 og 1987.

Percentage of families possessing owner-occupied dwelling, weekend cottage and private car. 1974 and 1987.

Kilde: Tabel 8.21.

disse anvendelsesområder har udviklet sig for lønmodtagerhusstandene i perioden 1955 til 1981. Som man kan se, har opsparingen holdt sig på et nogenlunde ensartet niveau på ca. 5 pct. af bruttoindkomsten. Derimod er der sket en markant forskydning mellem forbrug og direkte skatter i perioden. I 1955 gik kun ca. 10 pct. af indkomstene til direkte skatter og ca. 85 pct. til forbrug. I 1981 var de direkte skatter steget til ca. en tredjedel, mens forbrugsdelen var faldet til ca. 64 pct. I virkeligheden er skattetrykket vokset endnu mere, fordi de indirekte skatter og afgifter, fx moms og punktafgifter, er indeholdt i forbrugsdelen. I 1955 var de indirekte skatter minimale, bl.a. eksisterede moms ikke, men i 1981 udgjorde de ca. 22 pct. af de samlede forbrugsudgifter. For lønmodtagerhusstandenes vedkommende betyder det, at de i 1955 betalte ca. 15 pct. af bruttoindkomsten i direkte og indirekte skatter, og i 1981 var dette skattetryk vokset til ca. 45 pct.

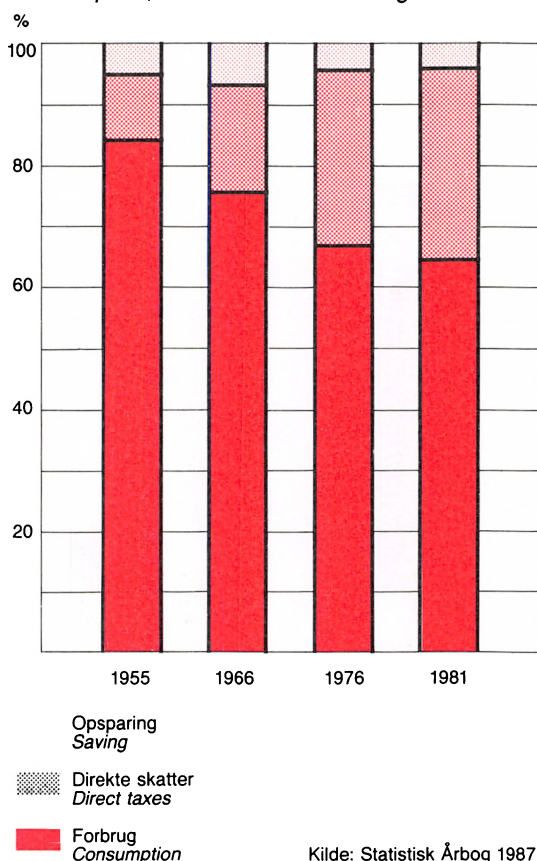
Der er forskel på, hvorledes de forskellige husstande anvender deres indkomster på forbrug, direkte skatter og opsparing mv. Figur 8.14 viser, hvorledes indkomstanvendelsen varierer med husstandens bruttoindkomst. Det er tydeligt, at jo lavere indkomsten er, des større del anvendes til

8 Økonomiske forhold

8.13.

Lønmodtagerhusstandenes anvendelse af deres bruttoindkomst opdelt på forbrug, direkte skatter og opsparing. 1955–1981.

Use of income of employee households, by consumption, direct taxes and saving. 1955–1981.

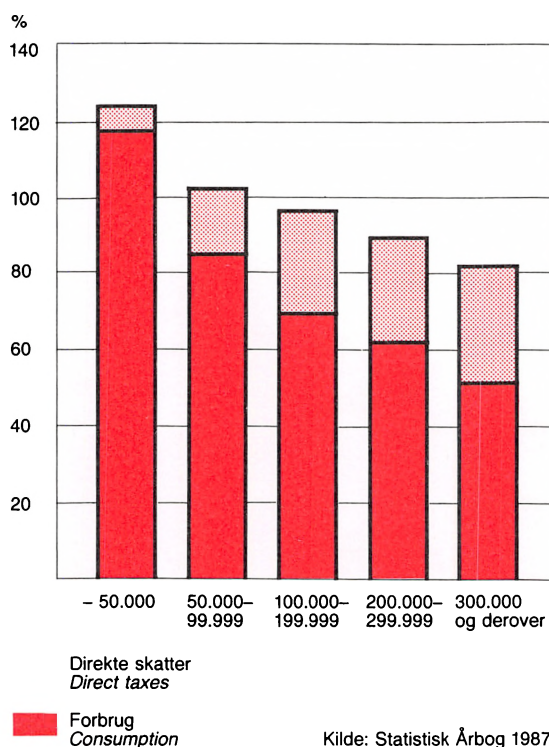
forbrug og des mindre er opsparing mv. For de allerlaveste indkomster er der endda tale om, at de forbruger mere, end de tjener, dvs. de enten bruger af deres formue eller stifter gæld. De direkte skatter udgør en nogenlunde ens andel af bruttoindkomsten, når man ser bort fra de laveste indkomster. Dette kan måske virke overraskende, fordi en stor del af indkomstbeskatningen er progressiv, dvs. man skal betale en større procentdel, jo højere indkomsten er. Hvis man indtager de indirekte skatter og afgifter, er der endda tale om, at den del, der betales i samlede skatter, bliver mindre, jo højere bruttoindkomsten er.

Hvis man begrænser sig til kun at se på den del, der kaldes forbrug, kan man tegne et billede af husstandenes forbrugsmønster. I 1981, hvor husstandenes forbrug sidst blev kortlagt, var den største udgiftspost boligen med ca. en fjerdedel af det samlede forbrug. Hvis man desuden indtager udgifter til opvarmning, møbler, husholdningsredskaber o.l., udgjorde boligudgifterne i alt ca. 40 pct. af forbruget hos en gennemsnits-husstand. Den næststørste forbrugspost er føde-

8.14.

Bruttoindkomstens anvendelse blandt husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.

Use of gross income of households, by selected gross income. 1981.

og drikkevarer, som udgør ca. 20 pct. Dernæst kommer transportudgifterne med ca. 13 pct. og fritid/underholdning mv. med ca. 10 pct.

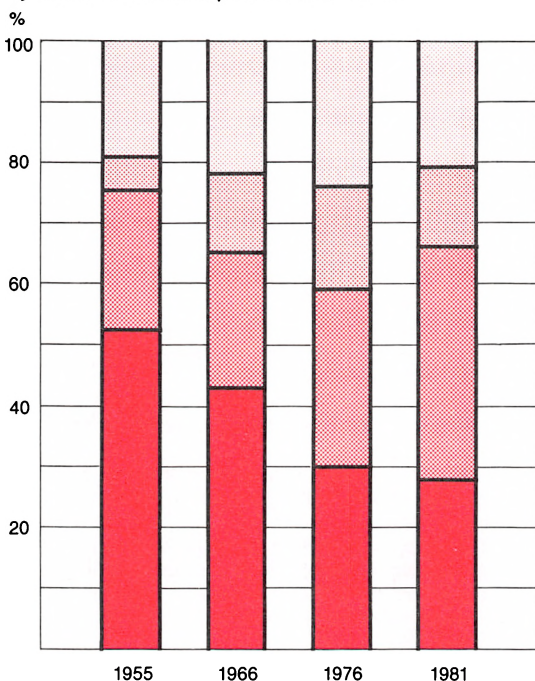
Figur 8.15 viser ændringen i forbrugsmønsteret blandt lønmodtagerhusstande i perioden 1955 til 1981. Det mest gennemgående træk er, at udgifterne til mad, beklædning mv. er faldet i hele perioden, fra ca. 50 pct. i 1955 til ca. 30 pct. i 1981. Et andet markant træk er, at udgifterne til bolig mv. er steget meget voldsomt i 1970'erne, fra ca. 20 pct. i 1966 til næsten 40 pct. i 1981. Transportudgifternes andel har været stigende det meste af perioden.

Forbrugsmønsteret varierer mellem forskellige typer af husstande med forskellig disponibel indkomst. Man ser en klar tendens til, at jo højere indkomsten er, des større del af forbruget går til boligudgifter mv., og det sker især på bekostning af udgifterne til mad og tøj. Det betyder dog ikke, at de faktiske udgifter til mad og tøj er mindre blandt de husstande med høje indkomster, men derimod at de bruger en mindre procentdel af det samlede forbrug til mad og tøj.

Ser man på forbrugsmønsteret i forskellige familietyper, er der kun mindre forskelle. Børnefamilierne har dog relativt store boligudgifter, og det er endda sådan, at de unge familier med små

8.15. Forbrugsmønstret i lønmodtagerhusstande. 1955–1981.

Consumption by employee households analysed by items of consumption. 1955–1981.

Øvrige, bl.a. ferie, fritid, aviser osv.
Others, e.g. holidays, recreation, newspapers, etc.

Transport
Transport

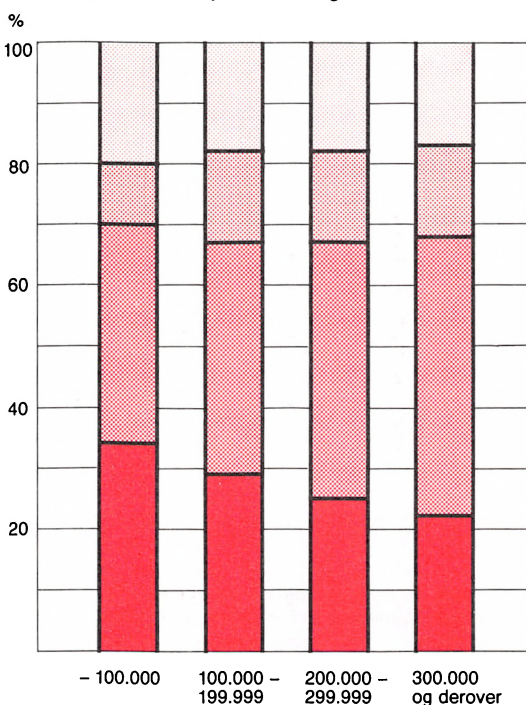
Bolig mv.
Housing (gross rent), etc.

Fødevarer, beklædning mv.
Food, clothing, etc.

Kilde: Tabel 8.25.

8.16. Forbrugsmønstret i husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.

Consumption of households analysed by items of consumption and by selected gross income. 1981.

Øvrige, bl.a. ferie, fritid, aviser osv.
Others, e.g. holidays, recreation, newspapers, etc.

Transport
Transport

Bolig mv.
Housing (gross rent), etc.

Fødevarer, beklædning mv.
Food, clothing, etc.

Kilde: Tabel 8.28.

børn bruger mest til boligen. Desuden bruger parfamilierne mere til transport end de enlige.

Datakilder

Løbende statistik

Den løbende statistik om indkomster og formuer bygger i hovedsagen på selvangivelsesoplysningerne fra Statsskattedirektoratets registre. Statistikken udarbejdes og publiceres af Danmarks Statistik og omfatter årligt dels en omfattende indkomst- og formuestatistik (1) og dels en selvangivelsesundersøgelse (2), der specielt belyser arten af indkomster, fradrag og formue. Desuden indeholder selvangivelsesundersøgelserne hvert andet år detaljerede ejendomsoplysninger.

Den mest omfattende belysning af husstandenes økonomiske forhold gives af de regelmæssige forbrugsundersøgelser (3). Forbrugsundersøgelserne består af en stikprøve blandt landets husstande og er hidtil gennemført hvert femte år. Husstandene fører dels regnskab over deres for-

brug, og dels bliver de udspurgt meget detaljeret om deres økonomiske forhold. Forbrugsundersøgelserne belyser husstandenes forbrug, indkomster, overførsler, formuer og opsparing.

Enkeltstående undersøgelser

Der er gennemført en omfattende belysning af indkomst- og formueforholdene gennem Lavindkomstkommissionens arbejde. Skønt kommissionen ikke har foranstaltet selvstændige dataindsamlinger, har den ved bearbejdning af eksisterende data fra bl.a. Forbrugsundersøgelsen, Velfærdsundersøgelsen og Danmarks Statistiks indkomststatistikregistre fremskaffet mange nye oplysninger om de økonomiske forhold. Resultaterne er publiceret i en betænkning og en række arbejdsnotater (4).

Fra Socialforskningsinstituttet foreligger der en lang række undersøgelser, som indeholder analyser af de økonomiske forhold for forskellige befolkningsgrupper, fx de ældre, de unge, invalide-

8 Økonomiske forhold

pensionisterne og de arbejdsløse. Den mest omfattende undersøgelse, der belyser de økonomiske forhold for hele befolkningen, er Vel-færdsundersøgelsen (5), der blev gennemført i 1976. Desuden har Socialforskningsinstituttet udgivet en rapport om den økonomiske omfordeling (6).

Det økonomiske Råd, som jævnligt udgiver rapporter om den økonomiske situation, har ved flere lejligheder analyseret levevilkårsrelevante økonomiske forhold, fx formuefordeling og den personlige indkomstfordeling (7).

Desuden kan der henvises til betænkninger fra forskellige kommissioner, der omhandler særlige befolkningsgruppers økonomiske forhold, fx børnekommissionen, ældrekommissionen og regeringens ungdomsudvalg.

Endelig er der udarbejdet en rapport om fattigdom og fattigdomspolitik i Danmark, som belyser vilkårene for de, økonomisk set, dårligst stillede (8).

- 1 Danmarks Statistik: Indkomster og formuer 1982. København 1984. Denne statistik er udgivet siden 1981. I publikationen findes en liste over tidligere udgivelser om indkomst- og formuestatistik.
- 2 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger indkomst, forbrug og priser. 1987:11 (vedrører indkomståret 1983). Denne statistik er publiceret siden 1971 og er baseret på et udsnit af alle personer på 15 år og derover, der er født på to bestemte datoer i året.
- 3 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Indkomst, forbrug og priser, 1985:12, 1986:3 og 1986:19. Hovedresultater fra 1981-undersøgelsen findes i Statistisk årbog. Forbrugsundersøgelserne er gennemført i 1955, 1963, 1966, 1971 og 1981. De omfattede indtil 1971 kun lønmodtagerhusstande. I Statistiske Efterretninger 1980, A, Nr. 1, findes en fuldstændig publikationsliste for forbrugsundersøgelserne 1955-1971.
- 4 Lavindkomstkommissionens betænkning. Betænkning nr. 946. København 1982. Denne betænkning er kommissionens hovedværk. Desuden kan følgende delrapporter og arbejdsnotater nævnes: Lavindkomstkommissionen: Udviklingen i den personlige indkomstfordeling for erhvervsaktive 1970-1976. København 1979 (Delrapport, 1). Lavindkomstkommissionen: Udviklingen i formuefordelingen 1960-1977. København 1979 (Delrapport, 2). Hansen, Finn Kenneth: Primærindkomstfordelingen for erhvervsaktive 1977. København 1980 (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat, 15). Hansen, Finn Kenneth: Forbrugsmuligheder og omfordelingen over den offentlige sektor. København 1981 (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat, 17).
- 5 Fordelingen af levekårene af Erik Jørgen Hansen mfl. Bind 1-5. København 1978-1980 (Socialforskningsinstituttets publikation 82 I-V).
- 6 Hansen, Finn Kenneth: Fordelingspolitikken og dens virkninger. København 1985. (Socialforskningsinstituttets publikation 137).
- 7 Det økonomiske Råd: Bidrag til belysning af formueudviklingen i Danmark i de senere år. København 1966. Det økonomiske Råd: Den personlige indkomstfordeling og indkomstudjævningen over de offentlige finanser. København 1967. Desuden er der i publikationerne »Dansk Økonomi«, der udgives af Det økonomiske Råd, og som udkommer to gange årligt, ofte særlige artikler om økonomiske forhold.
- 8 Friis, Henning: Nederst ved bordet. København 1981. Socialforskningsinstituttets publikation 108. Rapporten er udarbejdet som et dansk bidrag til et EF-projekt.

Familiernes bruttoindkomst, disponible indkomst og den disponible indkomst pr. familieenhed, fordelt efter tiendedele. 1982.

Gross income per family, Disposable income per family and per family unit, by tenths. Percent. 1982.

	Bruttoindkomst pr. familie	Disponibel indkomst pr. familie	Disponibel indkomst pr. familieenhed ¹
	1	2	3
	Percent af indkomstmassen ²		
1 1.tiendedel.	1	2	2
2 2.tiendedel.	2	3	5
3 3.tiendedel.	4	5	6
4 4.tiendedel.	5	6	8
5 5.tiendedel.	8	7	10
6 6.tiendedel.	9	9	11
7 7.tiendedel.	11	11	12
8 8.tiendedel.	13	14	12
9 9.tiendedel.	18	17	14
10 10.tiendedel.	29	26	20
11 I alt	100	100	100
12 Maksimal udjævningsprocent ³	31	28	19

Tabel 8.1

Anm: Familierne er opdelt i tiendedele, efter stigende indkomststørrelse.

¹ Familiens indkomst er korrigeret for antal personer i familien, idet første person har vægten 1 og de resterende personer har vægten 0,7.

² Angiver den procentdel af den samlede indkomstmasse, som de enkelte tiendedele modtager.

³ Den maksimale udjævningsprocent angiver, hvor stor en del af indkomstmassen der skulle flyttes, hvis alle tiendedele hver skulle have en tiendedel af den samlede indkomstmasse.

Kilde: Materiale i Danmarks Statistik.

Translation – Heading, Column 1: gross income per family; 2: disposable income per family; 3: disposable income per family unit¹.

Front Column, 1: families in tenths; 11: total; 12: maximum equalization percentage².

¹ Family income has been adjusted for family size, the first person being given the weight 1 and each of the other persons the weight 0.7.

² The percentage accounted for by each tenth of families.

³ The percentage of aggregate income which must be redistributed if each tenth of families were to have exactly one-tenth of aggregate income.

Bruttoindkomster for enlige og ægtepar. 1976-1985.

Gross income of single persons and married couples. 1976-1985.

	Nedre kvartilgrænse ¹	Median ²	Øvre kvartilgrænse ³	Gennemsnit
	1	2	3	4
	1.000 kr.			
1 <i>Enlige</i>				
2 1976	19	31	62	42
3 1980	29	54	95	65
4 1985	43	84	140	97
5 <i>Ægtepar</i>				
6 1976	72	106	141	115
7 1980	112	169	217	177
8 1985	171	259	330	271

Tabel 8.2

¹ Den indkomst der adskiller den fjerdedel, som har de laveste bruttoindkomster.

² Den indkomst der adskiller den halvdel, som har de laveste bruttoindkomster.

³ Den indkomst der adskiller den fjerdedel, som har de højeste bruttoindkomster.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation – Heading, Column 1: lower quartile¹; 2: median²; 3: upper quartile³; 4: average.

Front Column, 1-4: single persons; 5-8: married couples.

¹ The quartile for income separating the one-fourth of families with the lowest gross income.

² The quartile for income separating the one-half of families with the lowest gross income.

³ The quartile for income separating the one-fourth of families with the highest gross income.

8 Økonomiske forhold

Gennemsnitlig bruttoindkomst pr. familie i forskellige familietyper. 1982.

Average gross income per family, by selected family types. Index numbers. 1982.

Tabel 8.3

	Uden børn	Med børn	Alle
	1	2	3
	Indeks, alle = 100		
1 <i>Enlige</i>	57	82	60
2 I erhverv	79	93	81
3 Uden for erhverv	30	64	30
4 <i>Ægtepar</i>	115	175	150
5 Begge i erhverv	163	185	180
6 Kvinden i erhverv	113	140	128
7 Begge uden for erhverv	64	70	64
8 <i>Alle</i>	73	157	100

Kilde: Danmarks Statistik: Indkomster og formuer 1982. København 1984.

TRANSLATION – Heading, Column 1: without children; 2: with children; 3: total.

Front Column, 1: single persons; 2: economically active; 3: economically inactive; 4: married couples; 5: both economically active; 6: the wife economically active; 7: both economically inactive; 8: total.

Gennemsnitlig disponibel indkomst pr. familie i forskellige familietyper. 1982.

Average disposable income per family, by selected family types. Index numbers. 1982.

Tabel 8.4

	Uden børn	Med børn	Alle
	1	2	3
	Indeks, alle = 100		
1 <i>Enlige</i>	55	77	58
2 <i>Ægtepar</i>	107	171	144
3 <i>Alle</i>	70	152	100

Kilde: Danmarks Statistik: Indkomster og formuer 1982. København 1984.

TRANSLATION – Heading, Column 1: without children; 2: with children; 3: total.

Front Column, 1: single persons; 2: married couples; 3: total.

Gennemsnitlig disponibel indkomst pr. familie i forskellige stillingsgrupper. 1982.

Average disposable income per family, by selected employment status groups. Index numbers. 1982.

	Ægtepar ¹				Alle
	Enlige	Begge i erhverv	Kun manden i erhverv	Begge uden for erhverv	
	1	2	3	4	
	Indeks, alle = 100				
1 Selvstændige.....	95	194	144	.	159
2 Højere funktionærer.....	119	219	171	.	181
3 Mellemfunktionærer.....	89	184	129	.	137
4 Lavere funktionærer.....	74	166	110	.	100
5 Faglærte arbejdere.....	78	163	108	.	125
6 Ikke-faglærte arbejder.....	69	155	104	.	99
7 Lønmodtagere, uden angivelse.....	57	147	102	.	71
8 Pensionister.....	41	.	.	67	49
9 Øvrige uden for erhverv.....	18	.	.	73	33
10 Alle.....	60	178	126	68	100

Tabel 8.5

¹ Mandens stilling er anvendt som stillingsbetegnelse.
Kilde: Danmarks Statistik: Indkomster og formuer 1982. København 1984.

Translation – Heading, Column 1: single persons; 2-4: married couples¹; 2: both economically active; 3: only the husband economically active; 4: both economically inactive; 5: total.

Front Column, 1: self employed; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled manual workers; 6: unskilled manual workers; 7: employees, not further specified; 8: pensioners; 9: others, economically inactive; 10: total.

¹ The employment status groups refer to the husband.

Gennemsnitlig personlig indkomst i forskellige stillingsgrupper. 1984.

Average personal income, by selected employment status groups. Index numbers. 1984.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Indeks, alle = 100		
1 Direktører o.l. ¹	368	222	364
2 Højere funktionærer.....	246	186	235
3 Mellemfunktionærer.....	184	135	160
4 Lavere funktionærer.....	142	109	119
5 Faglærte arbejdere.....	135	97	133
6 Ikke-faglærte arbejdere.....	129	91	109
7 Pensionister.....	54	45	48
8 Øvrige uden for erhverv.....	35	16	23
9 Alle.....	127	74	100

Tabel 8.6

Anm: Ekskl. selvstændigt erhvervsdrivende. Personlig indkomst omfatter lønindkomster, pensioner, dagpenge o.l.

¹ Direktører o.l. i firmaer med 20 ansatte eller flere.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation – Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.

Front Column, 1: managers etc.¹; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled manual workers; 6: unskilled manual workers; 7: pensioners; 8: others, economically inactive; 9: total.

Note: Excluding self employed persons. Personal income comprises wages and salaries, pension, unemployment benefits etc.

¹ Managers etc. in business enterprises with 20 employees or more.

8 Økonomiske forhold

**Gennemsnitlig personlig indkomst
i forskellige aldersgrupper. 1984.**

Average personal income, by
selected age groups. Index numbers. 1984.

Tabel 8.7

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Indeks, alle = 100		
1 15-19 år	42	30	36
2 20-24 år	103	84	94
3 25-34 år	145	103	125
4 35-44 år	177	100	140
5 45-54 år	170	84	127
6 55-64 år	137	62	98
7 65 år og derover	67	45	53
8 Alle	127	74	100

Anm: Personlig indkomst omfatter lønindkomster, pensioner, dagpenge o.l. samt nettooverskud af selvstændig virksomhed.
Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation – Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.
Front Column, 1-7: age groups; 8: total.
Note: Personal income comprises wages and salaries, pension, unemployment benefits etc. and surplus on self employment.

**Den personlige indkomst i
forskellige stillingsgrupper fordelt
efter indkomstart. 1984.**

Personal income in selected employment
status groups, by income type.
Percent. 1984.

Tabel 8.8

	Primær- indkomst ¹ 1	Pensio- ner mv. 2	Dagpenge o.l. ² 3	I alt 4
	Procent			
1 Direktører o.l. ³	94	1	5	100
2 Højere funktionærer	96	1	3	100
3 Mellemfunktionærer	95	1	4	100
4 Lavere funktionærer	92	1	7	100
5 Faglærte arbejdere	92	1	7	100
6 Ikke-faglærte arbejdere	85	1	14	100
7 Pensionister	1	97	2	100
8 Øvrige uden for erhverv	24	38	38	100
9 Alle	84	12	4	100

Anm: Ekskl. selvstændigt erhvervsdrivende. Personlig indkomst omfatter lønindkomster, pensioner, dagpenge o.l.

¹ Omfatter lønindkomst og nettooverskud af selvstændig virksomhed.

² Inkl. kontanthjælp, stipendier, arbejdsløsheds- og sygedagpenge.

³ Direktører o.l. i firmaer med 20 eller flere ansatte.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation – Heading, Column 1: primary income¹; 2: pension etc.; 3: unemployment benefits etc.²; 4: total.

Front Column, 1: managers etc.³; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled manual workers; 6: unskilled manual workers 7: pensioners; 8: others, economically inactive; 9: total.

Note: Excluding self employed persons. Personal income comprises wages and salaries, pension, unemployment benefits etc.

¹ Comprises wages and salaries and surplus on self employment.

² Includes cash benefits, grants for students, unemployment and sickness benefits.

³ Managers etc. in business enterprises with 20 employees or more.

Bruttoindkomstens sammensætning blandt husstande i forskellige stillingsgrupper. 1981.

The distribution of gross income in households, by selected employment status groups. Percent. 1981.

	Selvstændige	Funktio-nærer	Arbejdere	Pensio-nister	Andre	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Lønindkomst	27	88	84	9	52	68
2 Indkomst, selvstændige ¹	55	2	1	2	3	9
3 Renteindtægter mv.	11	4	3	15	4	6
4 Offentlige pensioner ²	3	1	1	52	2	6
5 Dagpenge ³	1	2	8	2	21	5
6 Andre overførsler ⁴	3	3	3	20	18	6
7 Bruttoindkomst	100	100	100	100	100	100

Tabel 8.9

Anm: Der er anvendt hovedindkomsttagerens stilling.

¹ Indkomst ved selvstændigt erhverv.

² Inkl. efterløn.

³ Dagpenge ved arbejdsløshed, sygdom mv. samt bistandshjælp.

⁴ Omfatter bl.a. stipendier, div. pensionsordninger, børne- og hustrubidrag.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Indkomst, forbrug og priser, 1986:19.

Translation – Heading, Column 1: self-employed; 2: salaried employees; 3: workers; 4: pensioners; 5: others; 6: total.

Front Column, 1: wages and salaries; 2: income, self employed¹; 3: interest received etc.; 4: public pension²; 5: unemployment benefits³; 6: other transfers⁴; 7: gross income.

Note: The principal income receiver's employment status is used.

¹ Income from self employment.

² Including early retirement pay.

³ Unemployment and sickness benefits etc. and social assistance.

⁴ Includes, among other things, grants for students, various pension schemes, family and wife's allowance.

Bruttoindkomstens anvendelse blandt husstande i forskellige stillingsgrupper. 1981.

The use of gross income in households, by selected employment status groups. Percent. 1981.

	Selvstændige	Funktio-nærer	Arbejdere	Pensio-nister	Øvrige	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Direkte skatter	26	30	26	17	25	27
2 Moms og punktafgifter	11	12	14	18	16	13
3 Renteudgifter mv. ¹	23	3	2	2	3	6
4 Nettoopsparing	÷ 6	4	4	÷ 7	÷ 6	1
5 Forbrug (÷ moms mv.) ²	46	51	54	70	62	53
6 Bruttoindkomst	100	100	100	100	100	100

Tabel 8.10

Anm: Der er anvendt hovedindkomsttagerens stilling.

¹ Ekskl. boligrenter. Inkl. frivillige overførsler samt børne- og underholdsbidrag.

² Inkl. boligrenter.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation – Heading, Column 1: self employed; 2: salaried employees; 3: workers; 4: pensioners; 5: others; 6: total.

Front Column, 1: direct taxes; 2: indirect taxes; 3: interest payments etc.; 4: net saving; 5: consumption (less VAT etc.); 6: gross income.

Note: The principal income receiver's employment status is used.

¹ Excluding interest on mortgage debts. Including voluntary transfers and family and maintenance allowance.

² Including interest on mortgage debts.

8 Økonomiske forhold

Bruttoindkomstens sammensætning blandt forskellige familietyper. 1981.

Distribution of gross income, by selected family types. Percent. 1981.

Tabel 8.11

	Enlige uden børn	Enlige med børn	Par uden børn	Par med børn	Alle
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Lønindkomst	54	62	66	76	68
2 Indkomst, selvstændige ¹	5	6	10	11	9
3 Renteindtægter mv.	9	5	6	4	6
4 Offentlige pensioner ²	17	0	7	0	6
5 Dagpenge ³	4	7	5	5	5
6 Andre overførsler ⁴	11	20	6	4	6
7 Bruttoindkomst	100	100	100	100	100

¹ Indkomst ved selvstændigt erhverv.

² Inkl. efterløn.

³ Dagpenge ved arbejdsløshed, sygdom mv. samt bistandshjælp.

⁴ Omfatter bl.a. stipendier, div. pensionsordninger, børne- og hustrubidrag.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Indkomst, forbrug og priser, 1986:19.

Translation - Heading, Column 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: total.

Front Column, 1: wages and salaries; 2: income, self employed¹; 3: interest received etc.; 4: public pension²; 5: unemployment benefits³; 6: other transfers⁴; 7: gross income.

¹ Income from self employment.

² Including early retirement pay.

³ Unemployment and sickness benefits etc. and social assistance.

⁴ Includes, among other things, grants for students, various pension schemes, family and wife's allowance.

Lønmodtagerhusstandenes indkomst fordelt efter anvendelse. 1955-1981.

Income of employes households, by use of income. Percent. 1955-1981.

Tabel 8.12

	Forbrug	Opsparing	Personlige skatter	Samlet indkomst
	1	2	3	4
	Procent			
1 1955	84	5	11	100
2 1963	79	7	14	100
3 1966	76	7	17	100
4 1971	67	5	28	100
5 1976	67	4	29	100
6 1981 ¹	64	4	32	100

¹ 1981-oplysningerne er ikke fuldt sammenlignelige med tidligere år på grund af ændrede definitioner.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation - Heading, Column 1: consumption; 2: savings; 3: personal taxes; 4: total income.

¹ 1981-figures are not comparable with the other figures, because of changed definitions.

Bruttoindkomstens anvendelse i forskellige familietyper. 1981.

The use of gross income, by selected family types. Percent. 1981.

	Enlige uden børn	Enlige med børn	Par uden børn	Par med børn	Alle
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Direkte skatter	25	23	29	27	27
2 Moms og punktafgifter	16	14	13	12	13
3 Renteudgifter mv. ¹	4	5	5	8	6
4 Nettoopsparing	÷5	÷1	3	2	1
5 Forbrug (÷ moms mv.) ²	60	59	50	51	53
6 Bruttoindkomst	100	100	100	100	100

Tabel 8.13

¹ Ekskl. boligrenter. Inkl. frivillige overførsler samt børne- og underholdsbidrag.

² Inkl. boligrenter.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation – Heading, Column 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: total.

Front Column, 1: direct taxes; 2: indirect taxes; 3: interest payments etc.; 4: net saving; 5: consumption (less VAT etc.); 6: gross income.

Note: The principal income receiver's employment status is used.

¹ Excluding interest on mortgage debts. Including voluntary transfers and family and maintenance allowance.

² Including interest on mortgage debts.

Bruttoindkomstens sammensætning blandt husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.

Distribution of gross income, by size of household's gross income. Percent. 1981.

	Under 50.000	50.000-99.999	100.000-199.999	200.000-299.999	300.000 og derover	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Lønindkomst	10	37	71	80	66	68
2 Indkomst, selvstændige ¹	2	6	6	7	22	9
3 Renteindtægter mv.	9	9	5	4	7	6
4 Offentlige pensioner ²	66	25	3	1	0	6
5 Dagpenge ³	2	9	8	4	1	5
6 Andre overførsler ⁴	11	14	7	4	4	6
7 Bruttoindkomst	100	100	100	100	100	100

Tabel 8.14

¹ Indkomst ved selvstændigt erhverv.

² Inkl. efterløn.

³ Dagpenge ved arbejdsløshed, sygdom mv. samt bistandshjælp.

⁴ Omfatter bl.a. stipendier, div. pensionsordninger, børne- og hustrubidrag.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Indkomst, forbrug og priser, 1986:19.

Translation – Heading, Columns 1-5: gross income brackets in D.kr.; 6: total.

Front Column, 1: wages and salaries; 2: income, self employed¹; 3: interest received etc.; 4: public pension²; 5: unemployment benefits³; 6: other transfers⁴; 7: gross income.

¹ Income from self employment.

² Including early retirement pay.

³ Unemployment and sickness benefits etc. and social assistance.

⁴ Includes, among other things, grants for students, various pension schemes, family and wife's allowance.

8 Økonomiske forhold

Bruttoindkomstens anvendelse blandt husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.

The use of gross income, by size of household's gross income. Percent. 1981.

Tabel 8.15

	Under 50.000	50.000-99.999	100.000-199.999	200.000-299.999	300.000 og derover	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Direkte skatter.....	6	22	28	28	31	27
2 Moms og punktafgifter	24	18	14	12	9	13
3 Renteudgifter mv. ¹	5	4	4	5	12	6
4 Nettoopsparing	÷29	÷11	÷1	5	6	1
5 Forbrug (÷ moms mv.) ²	94	67	55	50	42	53
6 Bruttoindkomst	100	100	100	100	100	100

¹ Ekskl. boligrenter. Inkl. frivillige overførsler samt børne- og underholdsbidrag.

² Inkl. boligrenter.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation - Heading, Columns 1-5: gross income brackets; 6: total. Front Column, 1: direct taxes; 2: indirect taxes; 3: interest payments etc.; net saving; 5: consumption (less VAT etc.);²; 6: gross income.

¹ Excluding interest on mortgage debts. Including voluntary transfers and family and maintenance allowance.

² Including interest on mortgage debts.

Udviklingen i den disponible realindkomst for udvalgte familietyper. 1979-1987.

Real disposable income, by selected familytypes. Index numbers. 1979-1987.

Tabel 8.16

	Bor i lejet bolig:			Bor i ejerbolig:		
	LO-arbejdere ¹	Funktio-nærer ²	Pensio-nister ³	LO-arbejdere ¹	Funktio-nærer ²	Pensio-nister ³
	1	2	3	4	5	6
	Indeks, 1979 = 100					
1 1979	100	100	100	100	100	100
2 1980	94	94	95	93	93	96
3 1981	89	91	91	88	90	92
4 1982	88	91	92	88	91	92
5 1983	84	87	92	86	88	93
6 1984	81	85	92	83	86	93
7 1985	80	86	93	80	86	94
8 1986	80	86	95	80	86	96
9 1987	84	92	97	79	87	97

Anm.: Den disponible realindkomst er beregnet som den samlede familieindkomst minus renteudgifter, direkte skatter, boligudgift, kontingenter til A-kasse og fagforening. Desuden er indkomsterne korrigeret for prisudviklingen.

¹ LO-arbejderparfamilier med 1 barn.

² Funktionærparfamilier med 1 barn.

³ Folkepensionistpar.

Kilde: Materiale fra Lovmodelrådet.

Translation - Heading, Columns 1 and 4: workers¹; 2 and 5: salaried employees²; 3 and 6: pensioners³; 1-3: living in a rented dwelling; 4-6: living in a owneroccupied dwelling.

Note: Real disposable income is total income minus interest paid, direct taxes, gross rent, insurance funds and membership of employees organization.

¹ Couples with one child.

² Couples with one child.

³ Couples without children.

Fordelingen af familiernes skattepligtige formuer. 1939-1984.

The distribution of wealth (assessed net assets) of families. Percent. 1939-1984.

	1939	1950	1960	1970	1976	1984
	1	2	3	4	5	6
	Procent af formuemassen ¹					
1 1.5.tiendedel	0	1	1	1	÷ 10	÷ 10
2 6.tiendedel	0	1	3	2	2	2
3 7.tiendedel	1	4	5	5	6	7
4 8.tiendedel	4	8	9	10	12	14
5 9.tiendedel	11	15	17	18	21	24
6 10.tiendedel	84	71	65	64	69	63
7 Ialt	100	100	100	100	100	100
8 Maksimal udjævnings procent ²	75	66	62	62	72	71

Tabel 8.17

Anm: 1939-1970 er de negative formuer sat lig med nul. Familierne er opdelt i tiendedele, efter stigende formuestørrelse.

¹ Angiver den procentdel af den samlede formuemasse, som de enkelte tiendedele besidder.

² Den maksimale udjævningsprocent angiver, hvor stor en del af formuemassen der skulle flyttes, hvis alle tiendedele hver skulle have en tiendedel af den samlede formuemasse.

Kilde: Bjerke, Kjeld: Changes in Danish income distribution 1939-52. New Haven, Conn., 1957 (Income and Wealth Series). Danmarks Statistik: Statistisk tiårsoversigt.

Translation - Heading, Columns 1-6: percentage of aggregate wealth¹. Front Column, 1-6: families arranged in tenths, by rising wealth; 7: total; 8: maximum equalization percentage².

Note: For 1939-1960 negative wealth has been set at 0. For 1974-1978 only positive wealth has been taken into account.

¹ Percentage of aggregate wealth accounted for by each tenth of households.

² The percentage of aggregate wealth which must be redistributed if each tenth of households were to have exactly one-tenth of aggregate wealth.

Skattepligtig formue for enlige og ægtepar. 1976-1985.

Wealth of single persons and married couples. 1976-1985.

	Nedre kvartil-grænse ¹	Median ²	Øvre kvartil-grænse ³	Gennemsnit
	1	2	3	4
	1.000 kr.			
1 <i>Enlige</i>				
2 1976	0	1	31	43
3 1980	0	1	55	71
4 1985	0	6	73	95
5 <i>Ægtepar</i>				
6 1976	0	60	164	127
7 1980	10	166	352	257
8 1985	13	199	432	295

Tabel 8.18

¹ Den formue der adskiller den fjerdedel, som har de laveste formuer.

² Den formue der adskiller den halvdel, som har de laveste formuer.

³ Den formue der adskiller den fjerdedel, som har de højeste formuer.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation - Heading, Column 1: lower quartile¹; 2: median²; 3: upper quartile³; 4: average.

Front Column, 1-4: single persons; 5-8: married couples.

¹ The quartile for income separating the one-fourth of families with the lowest gross income.

² The quartile for income separating the one-half of families with the lowest gross income.

³ The quartile for income separating the one-fourth of families with the highest gross income.

8 Økonomiske forhold

Husstandenes aktiver fordelt efter art, opdelt på arbejdsstilling. 1983.

Assets of households by kind of asset and by employment status. Percent. 1983.

Tabel 8.19

	Selvstændige 1	Lønmodtagere 2	Pensionister 3	Øvrige uden for erhverv 4	Alle 5
	Procent				
1 Ejendomsværdi	26	57	42	42	46
2 Erhvervsformue	42	6	4	12	14
3 Indestående i bank mv.	8	10	19	18	12
4 Værdipapirer	16	18	30	22	20
5 Andre aktiver	8	9	5	6	8
6 I alt	100	100	100	100	100

Anm.: Omfatter alene husstande med skattepligtig formue over 50 000 kr. Ægtepar er placeret i den stillingsgruppe, som ægtefællen med den største bruttoindkomst tilhører.
Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Indkomst, forbrug og priser 1987:11.

Translation – Heading, Column 1: self employed; 2: employees; 3: pensioners; 4: others not economically active; 5: total.
Front Column, 1: real property; 2: business assets; 3: bank deposits, etc.; 4: bonds and shares; 5: other assets; 6: total.
Note: The table concerns households whose wealth exceeds D.kr. 50 000. Married couples are placed in the employment status group of the spouse with the higher gross income.

Husstandenes aktiver fordelt efter art, opdelt på bruttoindkomst. 1983.

Assets of households by kind of asset and by gross income. Percent. 1983.

Tabel 8.20

	60.000 eller mindre 1	60.001-100.000 2	100.001-200.000 3	Mere end 200.000 4	Alle 5
	Procent				
1 Ejendomsværdi	53	46	47	44	46
2 Erhvervsformue	6	12	12	17	14
3 Indestående i bank mv.	23	19	14	7	12
4 Værdipapirer	13	18	19	24	20
5 Andre aktiver	5	5	8	8	8
6 I alt	100	100	100	100	100

Anm.: Omfatter alene husstande med skattepligtig formue over 50 000 kr.
Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Indkomst, forbrug og priser 1987:11.

Translation – Heading, Columns 1-4: gross income brackets in D.kr.; 5: total.
Front Column, 1: real property; 2: business assets; 3: bank deposits, etc.; 4: bonds and shares; 5: other assets; 6: total.
Note: The table concerns households whose wealth exceeds D.kr. 50.000.

Procentandel af familierne, der har udvalgte varige forbrugsgoder. 1974-1987.

Percentage of families possessing selected consumer durables. 1974-1987.

	1974	1978	1981	1983	1985	1987
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Ejerbolig	48	52	56	54	57	54
2 Sommerhus	10	10	10	10	9	9
3 Personbil	51	57	57	56	60	59
4 Farve-TV	19	50	65	72	79	83
5 Video	8	15	20
6 Telefon	61	83	89	89	90	94
7 Vaskemaskine	46	52	59	60	62	61
8 Opvaskemaskine	9	16	20	20	21	23
9 Dybfryser/køle-fryseskab	70	70	76	79	81	84

Tabel 8.21

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk tiårsoversigt, samt materiale i Danmarks Statistik.

Translation – Front Column, 1: owner-occupied dwelling; 2: weekend cottage; 3: car; 4: colour TV; 5: video recorder; 6: telephone; 7: washing machine; 8: dishwasher; 9: deep freezer/fridge-freezer.

Procentandel af forskellige familietyper, der har udvalgte forbrugsgoder. 1987.

Percentage of families possessing selected consumer durables, by type of family. 1987.

	Enlige uden børn	Enlige med børn	Par uden børn	Par med børn	Andre familietyper	Alle
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Ejerbolig	30	26	60	80	73	54
2 Sommerhus	4	5	15	10	16	9
3 Personbil	28	42	73	87	77	59
4 Farve-TV	71	88	89	93	92	83
5 Video	9	15	22	34	31	20
6 Telefon	86	100	98	99	98	94
7 Vaskemaskine	31	51	70	92	80	61
8 Opvaskemaskine	5	24	23	49	29	23
9 Dybfryser/køle-fryseskab	67	87	94	97	96	84
10 Antal svarpersoner	328	47	483	516	161	1535

Tabel 8.22

Anm.: Børn omfatter hjemmeboende børn under 18 år.
Kilde: Materiale i Danmarks Statistik.

Translation – Heading, Column 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: other family types; 6: total.

Front Column, 1: owner-occupied dwelling; 2: weekend cottage; 3: car; 4: colour TV; 5: video recorder; 6: telephone; 7: washing machine; 8: dishwasher; 9: deep freezer/fridge-freezer; 10: number of respondents.

Note: Children are persons under 18 years of age living at home.

8 Økonomiske forhold

Procentandel af familier i forskellige stillingskategorier, der har udvalgte varige forbrugsgoder. 1987.

Percentage of families possessing selected consumer durables, by employment status groups. 1987.

Tabel 8.23

	Selvstændige 1	Funktionær 2	Arbejdere 3	Pensionister 4	Øvrige uden for erhverv 5	Alle 6
	Procentandel					
1 Ejerbolig	88	61	61	41	19	54
2 Sommerhus	16	14	6	8	1	9
3 Personbil	90	73	68	36	32	59
4 Farve-TV	93	84	85	85	62	83
5 Video	34	24	32	7	16	20
6 Telefon	100	96	92	96	80	94
7 Vaskemaskine	85	70	69	46	39	61
8 Opvaskemaskine	55	36	19	7	12	23
9 Dybfryser/køle-fryseskab	93	90	87	80	65	84
10 Antal svarpersoner	181	514	355	368	117	1535

Kilde: Materiale i Danmarks Statistik.

Translation – Heading, Column 1: self employed; 2: salaried employees; 3: workers; 4: pensioners; 5: others, not economically active; 6: total.
Front Column, 1: owner-occupied dwelling; 2: weekend cottage; 3: car; 4: colour TV; 5: video recorder; 6: telephone; 7: washing machine; 8: dishwasher; 9: deep freezer/fridge-freezer; 10: number of respondents.

Procentandel af familier med forskellig bruttoindkomst, der har udvalgte varige forbrugsgoder. 1987.

Percentage of families possessing selected consumer durables, by gross income. 1987.

Tabel 8.24

	Under 100.000 1	100.000-199.999 2	200.000-299.999 3	300.000 og derover 4	Alle ¹ 5
	Procentandel				
1 Ejerbolig	28	37	74	82	54
2 Sommerhus	2	9	10	17	9
3 Personbil	24	49	81	91	59
4 Farve-TV	71	79	88	96	83
5 Video	6	16	29	34	20
6 Telefon	88	90	99	99	94
7 Vaskemaskine	33	43	79	89	61
8 Opvaskemaskine	3	9	28	56	23
9 Dybfryser/køle-fryseskab	71	78	96	97	84
10 Antal svarpersoner	168	264	270	352	1535

¹ Inklusive uoplyst indkomst.
Kilde: Materiale i Danmarks Statistik.

Translation – Heading, Columns 1-4: gross income brackets in D.kr.; 5: total. Including unknown income.
Front Column, 1: owner-occupied dwelling; 2: weekend cottage; 3: car; 4: colour TV; 5: video recorder; 6: telephone; 7: washing machine; 8: dishwasher; 9: deep freezer/fridge-freezer; 10: number of respondents.

Lønmodtagerhusstandenes forbrugsmønstre. 1955-1981.

Consumption by employee households
analysed, by item of consumption.
Percent. 1955-1981.

	1955	1963	1966	1971	1976	1981
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Føde- og drikkevarer	31	27	25	23	19	18
2 Tobaksvarer	5	5	5	4	3	3
3 Beklædning mv.	12	11	9	7	6	5
4 Boligudgift	9	9	10	13	18	25
5 Varme, el, gas mv.	6	4	4	4	4	7
6 Boligudstyr mv.	8	8	8	8	7	6
7 Transport	6	10	13	13	17	13
8 Ferie	3	4	4	4	3	4
9 Fritid og underholdning	7	9	9	11	12	9
10 Personlig pleje, medicin o.l.	4	4	4	3	2	2
11 Andet	9	9	9	10	9	8
12 Forbrug i alt	100	100	100	100	100	100

Tabel 8.25

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation – Front Column, 1: food and beverages; 2: tobacco; 3: clothing etc.; 4: housing (gross rent); 5: fuel, electricity, gas etc.; 6: furniture, household equipment etc.; 7: transport; 8: holidays; 9: recreation and entertainment; 10: personal care, medicine etc.; 11: other; 12: consumption expenditure, total.

Forbrugsmønstret i forskellige familietyper. 1981.

Consumption analysed, by items of consumption
and by family type. Percent. 1981.

	Enlige uden børn	Enlige med børn	Par uden børn	Par med børn	Alle
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Føde-, drikke- og tobaksvarer	25	24	23	20	22
2 Beklædning mv.	5	6	5	6	5
3 Bolig, varme, el mv.	31	34	31	36	33
4 Boligudstyr mv.	7	7	7	7	7
5 Transport mv.	12	11	15	14	14
6 Fritid, underholdning, ferie mv.	12	12	11	10	11
7 Andet	8	6	8	7	8
8 Forbrug i alt	100	100	100	100	100

Tabel 8.26

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation – Heading, Column 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: total.

Front Column, 1: food, beverages and tobacco; 2: clothing etc.; 3: housing (gross rent), fuel, electricity etc.; 4: furniture, household equipment; 5: transport etc.; 6: recreation, entertainment, holidays etc.; 7: other; 8: consumption expenditure, total.

8 Økonomiske forhold

Forbrugsmønsteret i forskellige stillingsgrupper. 1981.

Consumption analysed, by items of consumption and by employment status groups. Percent. 1981.

Tabel 8.27

	Selvstændige 1	Funktionærere 2	Arbejdere 3	Pensionister 4	Øvrige 5	Alle 6
	Procent					
1 Føde-, drikke- og tobaksvarer	20	19	23	28	27	22
2 Beklædning mv.	5	6	5	5	5	5
3 Bolig, varme, el mv.	38	35	31	32	27	33
4 Boligudstyr mv.	6	7	7	7	6	7
5 Transport mv.	14	15	16	9	14	14
6 Fritid, underholdning, ferie mv.	10	11	10	10	13	11
7 Andet	7	7	8	9	8	8
8 Forbrug i alt	100	100	100	100	100	100

Anm: Der er anvendt hovedindkomsttagerens stilling.
Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation – Heading, Column 1: self employed; 2: salaried employees; 3: workers; 4: pensioners; 5: others; 6: total.

Front Column, 1: food, beverages and tobacco; 2: clothing etc.; 3: housing (gross rent), fuel, electricity etc.; 4: furniture, household equipment; 5: transport etc.; 6: recreation, entertainment, holidays etc.; 7: other; 8: consumption expenditure, total.

Note: The principal income receiver's employment status is used.

Forbrugsmønsteret i husstande med forskellig bruttoindkomst. 1981.

Consumption of households analysed, by items of consumption and by gross income. Percent. 1981.

Tabel 8.28

	-99.999 1	100.000- 199.999 2	200.000- 299.999 3	300.000 og der over 4	Alle 5
	Procent				
1 Føde-, drikke- og tobaksvarer	29	24	20	16	22
2 Beklædning mv.	5	5	5	6	5
3 Bolig, varme, el mv.	29	31	35	39	33
4 Boligudstyr mv.	7	7	7	7	7
5 Transport mv.	10	15	15	15	14
6 Fritid, underholdning, ferie mv.	12	11	10	11	11
7 Andet	8	7	8	6	8
8 Forbrug i alt	100	100	100	100	100

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation – Heading, Columns 1-4: gross income brackets in D.kr.; 5: total.

Front Column, 1: food, beverages and tobacco; 2: clothing etc.; 3: housing (gross rent), fuel, electricity etc.; 4: furniture, household equipment; 5: transport etc.; 6: recreation, entertainment, holidays etc.; 7: other; 8: consumption expenditure, total.

BOLIG

9

9 Bolig

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	Side
9.1	Procentandel af befolkningen der bor i énfamiliehuse. 1955-1985.....	201	9.1	Befolkningen fordelt efter boligtype. 1955-1986.....	207
9.2	Procentandel af husstande der bor i énfamiliehuse. 1985.....	202	9.2	Husstandstyper fordelt efter boligtype. 1985.....	207
9.3	Procentandel af husstande der bor i ejerboliger. 1955-1985.....	202	9.3	Husstande fordelt efter ejer-/lejerbolig. 1955-1986.....	208
9.4	Beboelsestætheden. 1955-1985.....	202	9.4	Husstandstyper fordelt efter boligtype. 1985.....	208
9.5	Procentandel af familier der højst har ét værelse pr. beboer. 1987.....	203	9.5	Husstande i forskellige stillingsgrupper fordelt efter ejer-/lejerbolig. 1985.....	209
9.6	Boligernes installationsforhold. 1955 og 1985.....	203	9.6	Beboelsestætheden. 1955-1985.....	209
9.7	Procentandel af forskellige familietyper der har eget wc, eget bad og centralvarme. 1985.....	204	9.7	Procentandel i forskellige familietyper der bor i boliger, hvor der højst er ét værelse pr. beboer. 1987.....	210
9.8	Procentandel der angiver at være udsat for fugt, træk eller kulde i boligen. 1987.....	204	9.8	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der bor i boliger, hvor der højst er ét værelse pr. beboer. 1987.....	210
9.9	Procentandel i forskellige boligtyper der udveksler småtjenester med andre i nabolaget. 1987.....	205	9.9	Procentandel af boligerne der har wc, bad og centralvarme. 1955-1985.....	211
9.10	Procentandel der har mere end 1 km til butikker o.l. 1987.....	205	9.10	Procentandel af forskellige husstandstyper der har eget wc, eget bad og centralvarme. 1985.....	211
			9.11	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der bor i boliger med eget wc, eget bad og centralvarme. 1981.....	212
			9.12	Procentandel af de 30-69-årige der bor i boliger, som opfylder minimumskravene og kravene til en moderne bolig. 1976-1986.....	212
			9.13	Procentandel i forskellige familietyper der bor i boliger, hvor de er udsat for fugt, træk eller kulde. 1987.....	213
			9.14	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der bor i boliger, hvor de er udsat for fugt, træk eller kulde. 1987.....	213
			9.15	Procentandel i forskellige familietyper der ikke udveksler tjenester med naboer. 1987.....	214
			9.16	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der ikke udveksler tjenester med naboer. 1987.....	214
			9.17	Procentandel i forskellige bopælsområder der har mere end 1 km til butikker mv. 1987.....	215
			9.18	Procentandel i forskellige boligtyper der har mere end 1 km til butikker mv. 1987.....	215
			9.19	Procentandel af de 30-69-årige i forskellige socialgrupper, der har sommerhus. 1976-1986.....	216
			9.20	Forskellige familietyper fordelt efter om de råder over sommerhus. 1987.....	216

Indledning

En meget stor del af menneskets tilværelse foregår i eller omkring boligen. Boligen er ramme om mange forskellige aktiviteter, som for eksempel samvær med børn og andre familiemedlemmer, madlavning, spisning, fritidsaktiviteter, rekreation og søvn. Ud over at være en beskyttelse mod naturen kan man betragte boligen som et fristed, hvor man kan være sig selv. Den enkeltes boligbehov vil bl.a. være bestemt af vedkommendes familiesituation, fx forsøgerbyrden, antallet af børn samt disses alder og af vedkommendes arbejdssituation.

For levevilkårene er de kvalitative aspekter af boligforholdene særlig betydningsfulde, således er beboelsestætheden, dvs. antal beboere pr. værelse, anvendt fremfor antallet af værelser i boligen. Ud over oplysninger om pladsforholdene i boligen indeholder dette kapitel oplysninger om boligernes udstyr, fx sanitære forhold, hvorvidt beboerne generes af fugt, træk og kulde samt om boligens art og ejerforhold. Desuden indgår oplysninger om lokalsamfundsforholdene, bl.a. naborelationer, afstanden til butikker og offentlige transportmidler.

Begreber

Boligstatistikken bygger næsten udelukkende på boligtællingerne. Indtil 1970 blev disse gennemført sammen med folketællingerne, hvor alle husstandsoverhoveder skulle udfylde et spørgeskema, der bl.a. indeholdt spørgsmål om boligforholdene. Siden 1977 har man imidlertid haft et centralt register over alle boliger i Danmark, der indeholder næsten de samme oplysninger, som tidligere fremkom gennem boligtællingerne.

For at udskille de boliger, som primært anvendes til beboelse, har man et begreb, der hedder *egentlige boliger*. Det vil sige alle beboelselejligheder, der havde eget køkken samt enkeltværelser, der benyttes til beboelse. Derudover forekommer der beboelse i fælleshusholdninger, fx plejehjem og døgninstitutioner, samt i begrænset omfang i sommerhuse o.l. Disse boliger indgår dog sjældent i boligstatistikken.

Den samlede boligbestand opdeles i to hovedtyper: énfamiliehuse og flerfamiliehuse. *Énfamiliehuse* omfatter stuehuse til landbrugsejendomme, parcelhuse og række-, kæde- og dobbelthuse. *Flerfamiliehuse* omfatter tofamiliehuse og udlejnings- eller ejerlejlighedsejendomme med to eller flere lejligheder.

I flerfamiliehusene findes efterhånden et betydeligt antal *ejerlejligheder*. Disse findes i ejendomme, som opfylder visse krav og har fået tinglyst samtlige lejligheder som ejerboliger. En stor del af ejerlejlighederne bebos dog fortsat som udlejningsboliger, indtil lejemaalene ophører.

I boligstatistikken anvendes *husstanden* ofte

som tælleenhed. En husstand består af personer, der bor på samme adresse, uanset om de er i familie med hinanden.

Boligerne kan opdeles efter *udlejningsforhold*. Her skelner man mellem, om boligen er beboet af ejeren (ejerbolig), eller om den er udlejet.

For at belyse pladsforholdene i boligerne anvendes et begreb, der kaldes *beboelsestætheden*. Beboelsestætheden er defineret som antal beboere sat i forhold til antal værelser. Som værelser medregnes samtlige rum, der kan anvendes til beboelse, uanset om de eventuelt bruges til kontor, hobbyrum o.l.. Køkken, entré, wc o.l. regnes ikke som værelser.

I boligstatistikken er boligforholdene ofte opgjort med både boligerne, husstandene og beboerne som enheder. Det er derfor vigtigt at gøre sig klart, hvilken analyseenhed der anvendes. Det giver nemlig forskellige resultater. Der er især store forskelle, når man anvender beboerne som enheder og boligerne/husstandene som enheder.

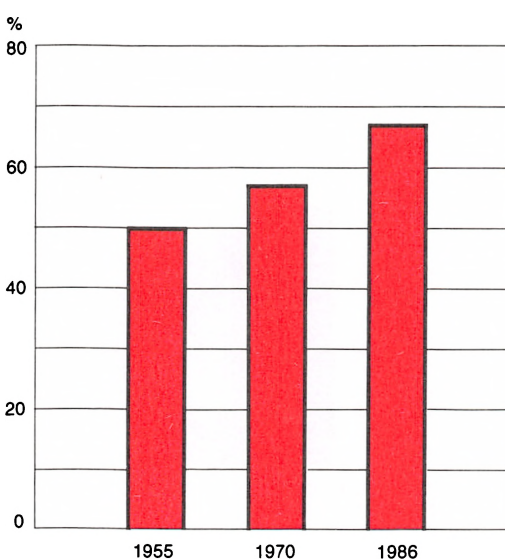
Boligtyper

De fleste boliger er énfamiliehuse, nemlig 58 pct., mens 42 pct. af boligerne findes i flerfamiliehuse. *Figur 9.1* viser, hvor stor en del af befolkningen, der boede i énfamiliehuse i perioden 1955-1985. I 1955 boede halvdelen af befolkningen i énfamiliehuse, men i 1985 drejede det sig om to tredjedele.

Det er specielt parfamilierne, der bor i én-

9.1. Procentandel af befolkningen der bor i énfamiliehuse. 1955-1986.

Percentage of population living in one-family houses. 1955-86.

Kilde: Tabel 9.1.

9 Bolig

familiehuse, især børnefamilierne, mens de enlige overvejende bor i etageejendomme. *Figur 9.2* viser, at 85 pct. af parfamilierne bor i én-familiehuse mod kun 30 pct. af de enlige uden børn. Det betyder, at 80 pct. af alle børn under 18 år bor i én-familiehuse, mens det »kun« er tilfældet for 66 pct. af de voksne over 18 år.

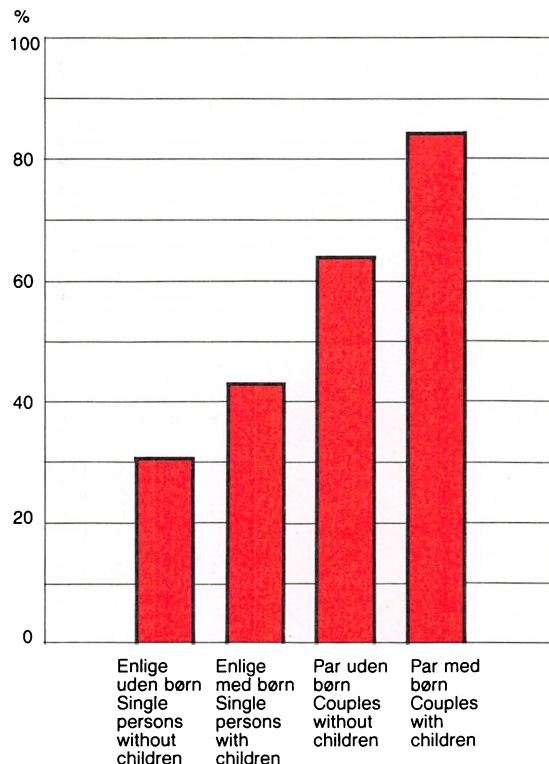
Tidligere var næsten alle én-familiehuse ejerboliger, dvs. de blev beboet af de samme husstande, som ejede dem. Derimod var næsten alle boliger i flerfamiliehuse lejeboliger. Dette er ikke længere så entydigt. Siden midten af 1960'erne er der opstået en ny boligtype, nemlig ejerlejligheder. Desuden er der opført en del rækkehuse, kædehuse o.l., som er udlejningsboliger. Man kan derfor ikke længere sætte lighedstegn mellem én-familiehuse og ejerboliger eller mellem flerfamiliehuse og lejeboliger.

Figur 9.3 viser, at 43 pct. af husstandene i 1955 boede i ejerboliger, men i 1985 var dette tilfældet for 55 pct. af husstandene. Det er først og fremmest parfamilierne, der bor i ejerboliger, mens de enlige oftest bor i udlejede boliger.

Da spørgsmålet om at bo i ejerboliger også i høj grad er et økonomisk spørgsmål, er der væsentlige sociale forskelle på dette område. I de

9.2. Procentandel af husstande der bor i én-familiehuse. 1985.

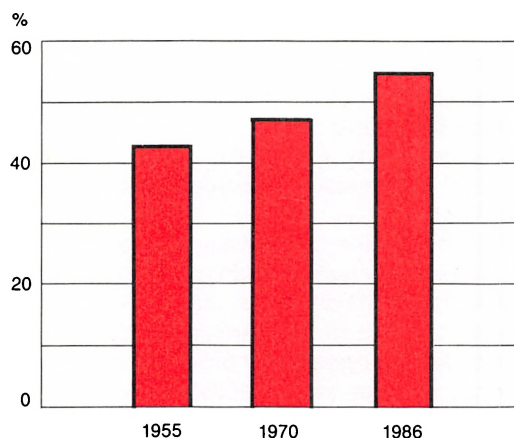
Percentage of households living in one-family houses. 1985.

Kilde: Tabel 9.2.

9.3. Procentandel af husstandene der bor i ejerboliger. 1955–1986.

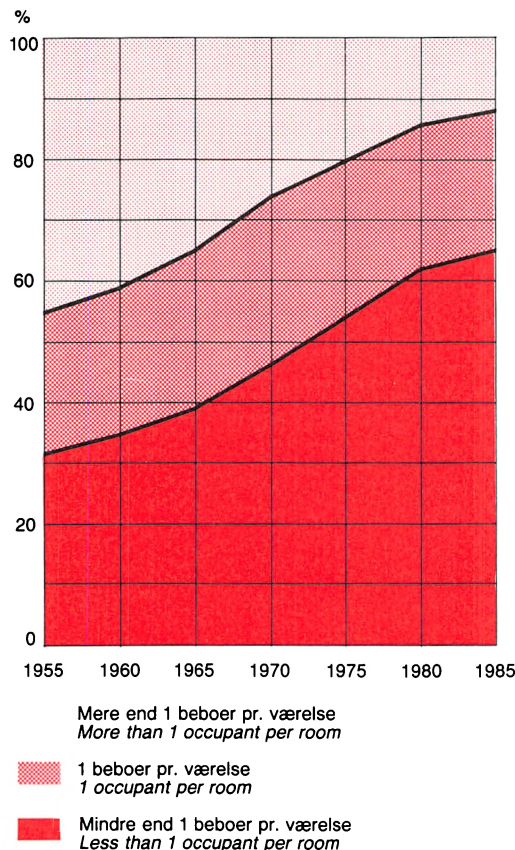
Percentage of households owning their dwellings. 1955–1986.

Kilde: Tabel 9.3.

9.4. Beboelsestætheden. 1955–1985.

Density of occupation. 1955–1985.

Kilde: Tabel 9.6.

områder af landet, hvor der er et reelt valg mellem ejerbolig og lejet bolig, finder man, at de økonomisk mest velstillede overvejende bor i ejerboliger. På landet og i de mindre byer findes der næsten kun ejerboliger.

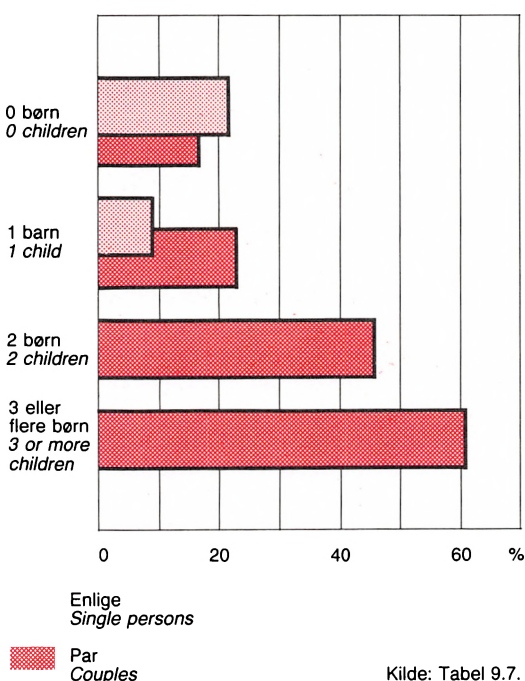
Beboelsestætheden

Et vigtigt mål for boligforholdene har traditionelt været beboelsestætheden, dvs. antallet af beboere i forhold til antal værelser. Dette mål siger noget om, hvor meget plads der er til rådighed for de enkelte beboere. *Figur 9.4* viser, at der er sket en væsentlig forbedring siden 1955. Mens der i 1955 var ca. 45 pct. af befolkningen, der boede i boliger, hvor der var mindre end ét værelse pr. beboer, var det i 1985 kun tilfældet for ca. 10 pct. af befolkningen. Denne udvikling er både et resultat af, at husstandene er blevet mindre, og af at man har bygget større boliger.

Beboelsestætheden er størst blandt børnefamilierne, især dem med mange børn. *Figur 9.5* viser således, at høj beboelsestæthed næsten udelukkende er et problem for familier med to eller flere børn. Det betyder dog samtidig, at et stort antal børn vokser op i boliger med høj beboelsestæthed. Ca. halvdelen af børnene under 18 år bor i boliger, hvor der højst er ét værelse pr. beboer, mens dette kun er tilfældet for ca. en tredjedel af befolkningen som helhed.

9.5. Procentandel af familier der højst har ét værelse pr. beboer. 1987.

Percentage of families not having more than 1 room per occupant. 1987.

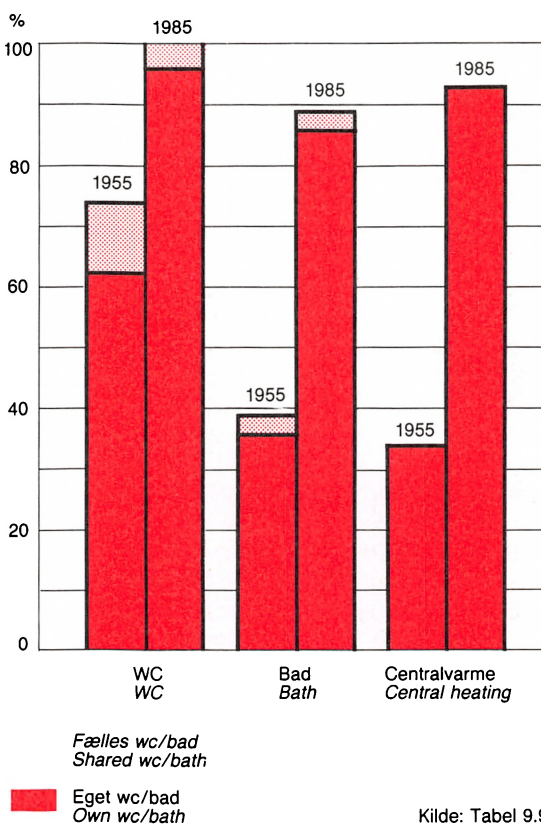

Sanitære installationer

Et andet vigtigt aspekt af boligforholdene er traditionelt boligernes sanitære installationer, dvs. wc, bad og centralvarme i boligerne. *Figur 9.6* viser disse installationers udbredelse i boligmassen som helhed. Der er sket en væsentlig forbedring, idet næsten alle boliger nu har eget wc, bad og centralvarme. I 1955 havde kun ca. 60 pct. eget wc, ca. 40 pct. havde bad, og ca. 35 pct. havde centralvarme. I 1985 havde 83 pct. af alle boliger både eget wc, eget bad og centralvarme, mens det kun var tilfældet for 69 pct. af boligerne i 1970. De dårligt udstyrede boliger findes især i de flerfamiliehuse, der er opført før 1950.

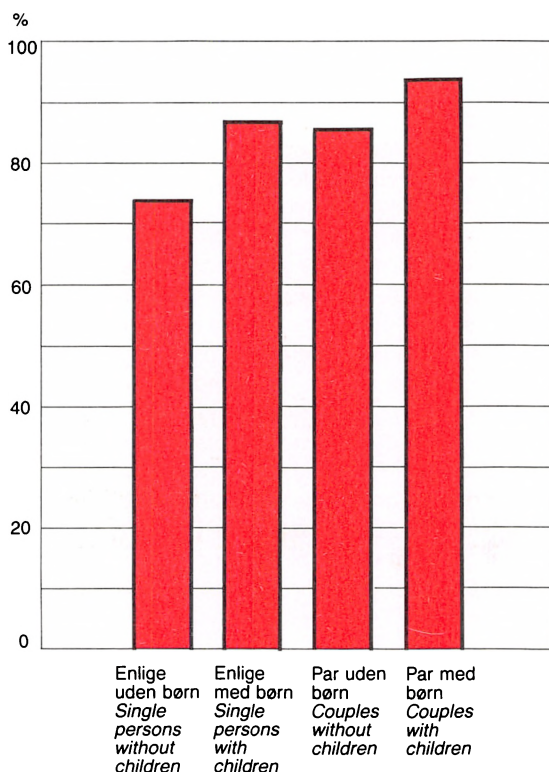
Hvis man i stedet for at se på, hvor stor en del af boligerne der har forskellige sanitære installationer, ser på, hvor stor en del af beboerne, der har dette, tegner billedet sig endda lysere. Det skyldes, at de større husstande, blandt andre børnefamilierne, gennemgående bor i boliger, der er bedre udrustet med sanitære installationer end de enlige. *Figur 9.7* viser, hvor stor en del af beboere i forskellige husstandstyper, der har både wc, bad og centralvarme. Det er tydeligt, at de enlige uden børn bor i betydeligt dårligere udrustede boliger end andre, mens specielt børnefamilierne bor i veludrustede boliger.

9.6. Boligernes installationsforhold. 1955 og 1985. Dwelling stock by installations. 1955 and 1985.

9.7. Procentandel af forskellige familietyper der har eget wc, eget bad og centralvarme. 1985.

Percentage of selected family types having own wc, own bath and central heating. 1985.

Kilde: Tabel 9.10.

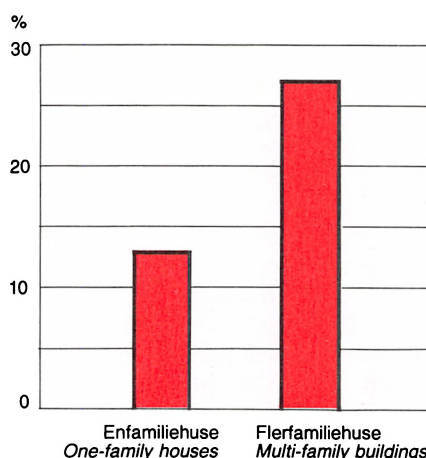
Selv om niveauet for sanitære installationer i boligerne generelt er meget højt, er der alligevel tale om visse sociale forskelle. Det er især pensionisterne, der har dårligt udstyrede boliger, men også ikke-faglærte arbejdere har ringere boliger end de øvrige. Derimod har de overordnede funktionærer de bedst udstyrede boliger.

Fugt, træk eller kulde

Boligernes kvalitet kan belyses på flere måder. I det foregående så vi på nogle vigtige sanitære installationer i boligerne, som fx wc, bad og centralvarme. De fleste boliger har efterhånden fået disse forhold i orden. Det er dog ikke ensbetydende med, at boligerne i alle henseender er tilfredsstillende at bo i. Der er stadig mange boliger, der ikke er ordentligt isolerede eller dårligt vedligeholdt. Det giver sig ofte udslag i, at boligerne er kolde og fugtige, eller at det trækker. I en undersøgelse fra 1987 angav 17 pct. af den voksne befolkning, at de i deres bolig var udsat for fugt, træk eller kulde. Spørgsmålet var meget generelt formuleret og fortæller ikke noget nærmere om årsagerne til disse forhold. Det er dog et udtryk for, at kvaliteten af boligen ikke er helt i orden.

9.8. Procentandel der angiver at være udsat for fugt, træk eller kulde i boligen. 1987.

Percentage of families being inconvenienced by damp, draught or cold in their dwellings. 1987.

Kilde: Tabel 9.13.

Det er først og fremmest beboerne i etageboliger, som er udsat for fugt, træk eller kulde. Figur 9.8 viser, at 27 pct. af beboerne i flerfamiliehuse er udsat for fugt, træk eller kulde, mens kun 13 pct. af beboerne i énfamiliehusene har disse gener.

Naboskab

Boligforholdene omfatter mere end blot forholdene i de enkelte boliger. De enkelte boliger indgår ofte i et boligområde og i et lokalsamfund. Det vil sige, at der er naboer, man skal forholde sig til.

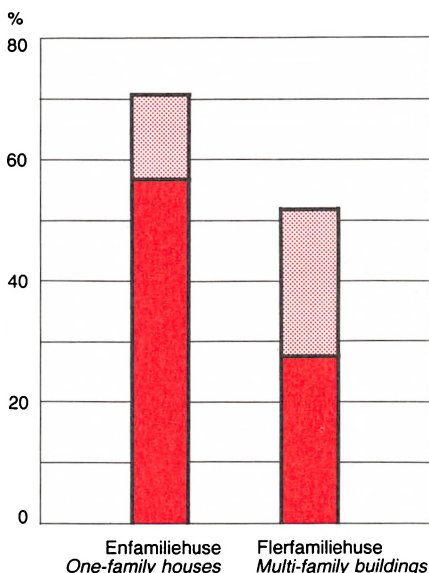
Som mål for, hvor omfattende nabokontakten er, har man konkret spurgt befolkningen, om de udveksler småtjenester, fx blomstervanding eller lån af småting, med nogen i nabolaget. I 1987 angav 65 pct. af den voksne befolkning, at de udvekslede sådanne småtjenester med andre i nabolaget, og 41 pct. angav, at de gjorde dette med flere familier. Dette mål for nabokontakt er dog meget summarisk, og det belyser kun kontakten på småtjenesteplanet. En undersøgelse fra 1982 viste, at 36 pct. dagligt havde kontakt i en eller anden form med deres naboer, mens kun 18 pct. aldrig havde kontakt med disse.

Figur 9.9 viser, at nabokontakten er mere omfattende blandt dem, der bor i énfamiliehuse. Næsten halvdelen af dem, der bor i flerfamiliehuse, især etageboliger, har ingen i nabolaget, de udveksler småtjenester med, mens dette kun er tilfældet for 29 pct. af dem, der bor i énfamiliehuse.

Børn er en væsentlig kontaktskaber mellem naboer. Det viser sig nemlig, at nabokontakten er

9.9. Procentandel i forskellige boligtyper der udveksler småtjenester med andre i nabolaget. 1987.

Percentage in selected types of dwellings exchanging services with persons in the neighbourhood. 1987.

Med én familie/person
With one family/person

Med flere familier/personer
With several families/persons

Kilde: Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

større blandt børnefamilier end blandt familier uden børn, selv når man tager højde for, at børnefamilierne hyppigere bor i énfamiliehuse.

Afstand til butikker mv.

Når man vil beskrive lokalsamfundet, er det relevant at se på, hvor lang afstanden er til butikker og offentlige transportmidler.

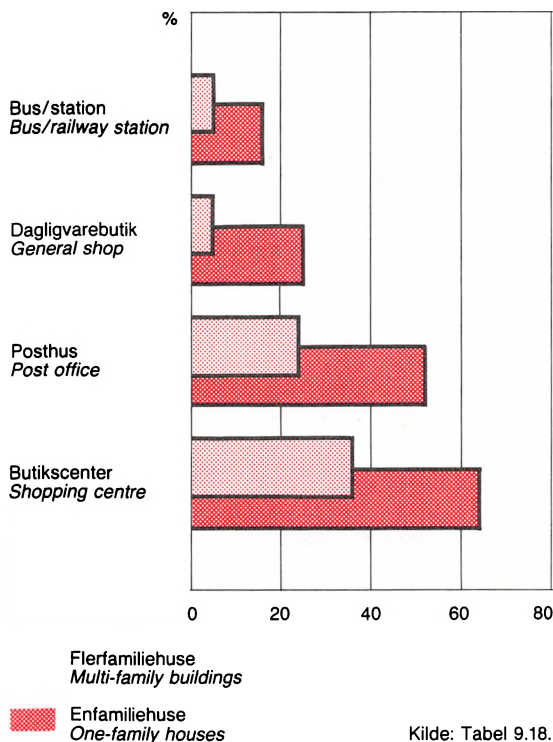
Figur 9.10 viser, hvor stor en del af befolkningen i forskellige boligtyper, der har mere end 1 km til butikker, posthus og offentlige transportmidler. Det viser sig, at langt de fleste har en dagligvarebutik og et offentligt transportmiddel lige i nærheden, dvs. mindre end 1 km fra bopælen. At have kort afstand til offentlige transportmidler er dog ikke ensbetydende med et højt serviceniveau på dette område. Det afhænger bl.a. af, hvor ofte bussen eller toget kører, og om der er de rigtige forbindelser.

Den længste afstand har befolkningen gennemgående til butikscentre og posthus. Næsten halvdelen af befolkningen har dog et butikscenter inden for en afstand af 1 km.

Da butikker o.l. er lokaliseret i de områder, hvor

9.10. Procentandel der har mere end 1 km til butikker o.l. 1987.

Percentage of population having more than 1 kilometre to shops, etc. 1987.

Kilde: Tabel 9.18.

der bor mange mennesker, har folk, der bor i etagehusområder og i byerne, kortere afstand til disse end folk, der bor i énfamiliehuse og på landet.

Datakilder

Løbende statistik

Den eneste løbende statistik om boligforholdene kommer fra Danmarks Statistik i form af boligtællinger. Til og med 1970 gennemførtes boligtællingerne i tilknytning til folketællingerne ved hjælp af udsendte spørgeskemaer. Med indførelsen af Bygnings- og Boligregistret i 1976, der omfatter stort set alle bygninger i Danmark, er boligtællingerne blevet lavet som registertællinger (1).

Desuden udarbejder Danmarks Statistik bygge- og anlægsvirksomhedsstatistik, som også vedrører byggeriet af boliger (2).

Øvrige datakilder

Der er især to forskningsinstitutioner her i landet, der har gennemført boligforskning: Statens Byggeforskningsinstitut og Socialforskningsinstituttet.

Socialforskningsinstituttet har ud over en række selvstændige boligundersøgelser desuden inddraget boligforholdene i undersøgelser af forskellige befolkningsgrupper, fx de ældre, de unge

9 Bolig

og de handicappede. Blandt de selvstændige boligundersøgelser har Socialforskningsinstituttet især belyst sanerings- og byfornyelsesproblematikken (3). En belysning af hele befolkningens bolig- og lokalsamfundsforhold findes i velfærdsundersøgelserne fra 1976 og 1986 (4).

Statens Byggeforskningsinstitut har udgivet en lang række publikationer om boligforhold. En del af disse er af mere teknisk og planlægningsmæssig art, men en række undersøgelser vedrører trivsel, boligmiljø og boligkvalitet (5).

I forbindelse med Lavindkomstkommissionens arbejde blev der udarbejdet to arbejdsnotater, hvori der gives en meget grundig behandling af boligforholdene (6). Andre kommissioner har i de senere år også belyst boligforholdene for forskellige befolkningsgrupper, fx Børnekommissionen, Ældrekommissionen og regeringens ungdomsudvalg.

I forbindelse med et udvalgsarbejde om den almennyttige boligsektors forhold er der udgivet et par publikationer (7).

Desuden udgiver Boligministeriet regelmæssigt rapporter, der belyser forskellige boligforhold og byggevirksomheden (8).

Endelig findes flere kortfattede fremstillinger, som blandt andet bruges til undervisningsformål (9).

1. Der publiceres årligt resultater fra boligtællinger i Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg. I forbindelse med de store folke- og bolig-tællinger udgives et større værk om boligforholdene. Danmarks Statistik: Boligtællingen 1. januar 1981. København 1982, (Statistisk Tabelværk, 1982, 2).
2. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Bygge- og anlægsvirksomhed.
3. Om sanering og byfornyelse kan henvises til en række af Socialforskningsinstituttets skrifter, bl.a. publikation 51, 65, 71, 90 og 117, meddelelse 22 og 38 samt studie 11.
4. Fordelingen af levekårene, af Erik Jørgen Hansen m.fl. Bind 1-5. København 1978-1980, (Socialforskningsinstituttets publikation 82, I-V). Specielt kan der henvises til bind II af publikationen. De enkelte levekårskomponenter, af Søren Geckler m.fl.
Erik Jørgen Hansen: Danskernes levekår – 1986 sammenholdt med 1976. Hans Reitzels forlag. København 1986.
5. Statens Byggeforskningsinstitut: SBI-årsberetning indeholder fortegnelse over instituttets udgivelser.
6. Andersen, Hans Skifter og Bonke, Jens: Boligsektorens fordelingsmæssige virkninger. Del 1. Boligmarkedet. København 1980 (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat, 9).
Bonke, Jens og Andersen, Hans Skifter: Boligsektorens fordelingsmæssige virkninger. Del 2. Subsidier og kapitalgevinster. København 1980 (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat, 10).
7. Schantz Christensen, Anne Louise m.fl.: Boligmarkedet i Danmark. Bind I og II. AKF's forlag. København 1987.
Boligministeriet: Den almennyttige boligsektors rolle på boligmarkedet. København 1987.
8. Boligministeriet: Bygge- og boligpolitisk oversigt. Denne publikation udkommer årligt.
9. Wendt, Peter: Byggeri og boligforhold, 4. udgave. København 1982 (Erhverv og Samfund).

Befolkningen fordelt efter boligtype. 1955-1986.

Population, by type of dwelling.
1955-1986.

	Land- brugs- ejen- domme	Én- familie- huse ¹	Fler- familie- huse ²	I alt
	1	2	3	4
	Procent			
1 1955	18	32	50	100
2 1960	15	36	49	100
3 1965	15	39	46	100
4 1970	12	45	43	100
5 1980	9	56	35	100
6 1986	8	59	33	100

Tabel 9.1

¹ Omfatter parcelhuse samt rækkehuse o.l.

² Omfatter tofamiliehuse, etagehuse, kollegier og fælleshusholdninger.

Kilde: Danmarks Statistiks tabelværker vedrørende boligtællingerne samt materiale i Danmarks Statistik.

Translation - Heading, Column 1: farms; 2: one-family houses; 3: multi-family buildings; 4: total.

¹ Includes detached and semi-detached houses etc.

² Includes two-family houses, blocks of flats, student hostels and institutional households.

Husstandstyper fordelt efter boligtype. 1985.

Household types, by type of dwelling. 1985.

	Stue- huse	Parcel- huse	Række- huse mv.	Fler- familie- huse	Andet ¹	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Procent					
1 Enlige uden børn	3	20	8	66	3	100
2 Enlige med børn	3	22	18	57	0	100
3 Par uden børn	9	46	9	35	1	100
4 Par med børn	9	65	10	15	1	100
5 Øvrige husstandstyper ²	16	43	7	32	2	100
6 Alle	7	42	9	40	2	100

Tabel 9.2

Anm: Børn er afgrænset som hjemmeboende børn under 26 år. Alle andre er regnet som voksne.

¹ Kollegieboliger og uoplyste boligforhold.

² Fælleshusholdninger o.l.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg 1986:2.

Translation - Heading, Column 1: farmhouses; 2: one-family houses (detached); 3: one-family houses (undetached or semi-detached); 4: multi-family buildings; 5: others¹; 6: total.

Front Column, 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: other types of households²; 6: total.

Note: Children are persons under 26 years of age living at home. Others are defined as adults.

¹ Student hostels and type of dwelling not stated.

² Institutional households.

9 Bolig

**Husstande fordelt efter ejer-/lejerbolig.
1955-1986.**

All households, by form of tenure.
1955-1986.

Tabel 9.3

	Ejer- bolig ¹	Udlej- nings- bolig ²	Andet/ uoplyst	I alt
	1	2	3	4
	Procent			
1 1955	43	53	4	100
2 1960	45	55	–	100
3 1965	46	54	–	100
4 1970	47	53	–	100
5 1981	55	44	1	100
6 1986	55	44	1	100

Anm: Omfatter kun husstande i egentlige boliger.

¹ Boligen bebos af ejeren.

² Inkl. andelsboliger.

Kilde: Schantz Christensen m.fl.: Boligmarkedet i Danmark, bind I og II. AKF's forlag. København 1987. Materiale i Danmarks Statistik.

Translation - Heading, Column 1: owner-occupied¹; 2: rented²; 3: other/not stated; 4: total.

Note: Only households in dwellings proper are included.

¹ The dwelling is occupied by the owner.

² Including cooperative dwellings.

**Husstandstyper fordelt efter boligtype.
1985.**

Household types, by type of dwelling.
1985.

Tabel 9.4

	Enlige	Par- fami- lier	Øvrige hus- stande	Alle hus- stande
	1	2	3	4
	Procent			
1 Eget énfamiliehus ¹	24	66	57	50
2 Lejet énfamiliehus ¹	9	8	9	8
3 Ejerlejlighed	6	3	3	4
4 Lejet lejlighed ²	61	23	31	38
5 I alt	100	100	100	100

Anm: Omfatter kun husstande i egentlige boliger.

¹ Omfatter stuehuse, parcelhuse og rækkehuse mv.

² Inkl. kollegieboliger og uoplyst boligart.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg 1986: 2.

Translation - Heading: 1: single persons; 2: married/cohabiting couples; 3: other households; 4: all households.

Front Column, 1: owning a one-family house¹; 2: renting a one-family house¹; 3: owning a flat; 4: renting a flat²; 5: total.

Note: Only households in dwellings proper are included.

¹ Including farmhouses, one-family houses (detached and semi-detached).

² Including student hostels and type of building not stated.

Husstande i forskellige stillingsgrupper fordelt efter ejer-/lejerbolig. 1985.

Households, by selected employment status groups and by form of tenure. 1985.

	Ejerbolig bolig ¹	Udlejningsbolig ²	Andet/uoplyst	I alt
	1	2	3	4
	Procent			
1 Selvstændige	85	15	0	100
2 Højere funktionærer.....	77	22	1	100
3 Mellemfunktionærer.....	70	29	1	100
4 Lavere funktionærer	53	45	2	100
5 Faglærte arbejdere	66	33	1	100
6 Ikke-faglærte arbejdere.....	53	46	1	100
7 Lønmodtagere uden angivelse	41	57	2	100
8 Uden for erhverv	35	64	1	100
9 Alle	55	43	2	100

Tabel 9.5

Anm: Der er opdelt efter husstandsrepræsentantens stillingsgruppe. Husstandsrepræsentanten er den ældste erhvervsaktive person eller den ældste person i husstanden.

¹ Boligen bebos af ejeren.

² Inkl. andelsboliger.

Kilde: Schantz Christensen m.fl.: Boligmarkedet i Danmark, bind I og II. AKF's forlag. København 1987.

Translation - Heading, Column 1: owner-occupied¹; 2: rented²; 3: other/not stated; 4: total.

Front Column, 1: self-employed; 2-4: salaried employees, higher, middle and lower levels; 5: skilled manual workers; 6: unskilled manual workers; 7: employees, not further stated; 8: not economically active; 9: total.

Note: The breakdown by employment groups is made by using the employment group of the household representative. The household representative is the oldest economically active person or the oldest person of the household.

¹ The dwelling is occupied by the owner.

² Including cooperative dwellings.

Beboelsestætheden. 1955-1985.

Density of occupation. Percent. 1955-1985.

	1955	1960	1965	1970	1980	1985
	1	2	3	4	5	6
	Procent ¹					
1 Antal beboere pr. værelse:						
2 2 eller derover	14	12	8	4	2	2
3 Mellem 1 og 2.....	31	29	27	22	12	10
4 1	23	24	26	27	24	23
5 Mellem 0,5 og 1	21	23	26	28	33	36
6 0,5 eller derunder.....	11	12	13	19	29	29
7 I alt	100	100	100	100	100	100
8 Gnsn. antal beboere pr. værelse	0,90	0,84	0,76	0,61	...

Tabel 9.6

Anm: Omfatter beboere i egentlige boliger. Kollegieboliger er ikke medregnet 1955-1970. Som værelser er kun medregnet rum, der anvendes til beboelse, ekskl. køkken.

¹ Procentfordeling af antallet af beboere.

Kilde: Statistiske Tabelværker vedrørende boligtællingerne samt materiale i Danmarks Statistik.

Translation - Front Column, 1-6: number of occupants per room; 7: total; 8: average number of occupants per room.

Note: The table refers to occupants of dwellings proper. Student hostels are not included for the periode 1955 to 1970. Only rooms which are used for habitation are included, excluding kitchens.

¹ Percentage distribution by number of occupants per room.

9 Bolig

Procentandel i forskellige familietyper der bor i boliger, hvor der højst er ét værelse pr. beboer. 1987.

Percentage of selected family types living in dwellings with not more than one room per occupant. 1987.

Tabel 9.7

	Enlige	Par-familier	Alle
	1	2	3
Procentandel			
1 Antal børn ¹ :			
2 0	22	17	19
3 1	9	23	21
4 2	43 ²	46	46
5 3 eller flere	61	61
6 I alt	22	30	28

Anm: Omfatter kun personer på 16 år og derover. Tabellen er derfor ikke sammenlignelig med tabel 9.6, som omfatter hele befolkningen.

¹ Børn er afgrænset som hjemmeboende børn under 26 år.

² 2 eller flere børn.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: single persons; 2: married/cohabiting couples; 3: total.

Front Column, 1-5: number of children¹; 6: total.

Note: Only persons aged 16 or more are included. Therefore the table is not comparable with table 9.6, which comprises total population.

¹ Children are persons under 26 years of age living at home.

² 2 or more children.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der bor i boliger, hvor der højst er ét værelse pr. beboer. 1987.

Percentage in selected employment status groups living in dwellings with not more than one room per occupant. 1987.

Tabel 9.8

	Enlige uden børn	Par uden børn	Par med 1 barn	Par med 2 børn	Alle ¹
	1	2	3	4	5
Procentandel					
1 Selvstændige mv. ²	5	12	42	19
2 Højere/mellemfunktionærer	11	10	15	35	22
3 Lavere funktionærer	18	17	22	43	27
4 Faglærte arbejdere	29	19	59	38
5 Ikke-faglærte arbejdere	23	19	37	61	40
6 Pensionister	15	16	18
7 Øvrige uden for erhverv	58	26	30	44	38
8 Alle	21	17	23	46	28

Anm: Omfatter kun personer på 16 år og derover. Tabellen er derfor ikke sammenlignelig med tabel 9.6, som omfatter hele befolkningen.

¹ Inkl. enlige med børn og par med mere end 2 børn.

² Inkl. medhjælpende ægtefæller.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: single persons without children; 2: couples without children; 3: couples with 1 child; 4: couples with 2 children; 5: total¹.

Front Column, 1: self-employed etc.²; 2: salaried employees, higher and middle levels; 3: salaried employees, lower level; 4: skilled manual workers, 5: unskilled manual workers; 6: pensioners; 7: others, not economically active; 8: total.

Note: Only persons aged 16 or more are included. Therefore, the table is not comparable with table 9.6, which includes total population.

¹ Including single persons and couples with more than 2 children.

² Including assisting spouses.

Procentandel af boligerne der har wc, bad og centralvarme. 1955-1985.

Percentage of dwellings having WC, bath, and central heating. 1955-1985.

	WC		Bad		Centralvarme ¹	Eget wc, eget bad og centralvarme
	Eget	Fælles	Eget	Fælles		
	1	2	3	4		
	Procentandel					
1 1955	62	12	36	3	34	...
2 1960	74	9	46	3	47	...
3 1965	83	8	59	5	67	...
4 1970	88	8	71	6	84	69
5 1977	94	4	81	4	87	76
6 1981	95	4	83	3	88	81
7 1985	96	4	86	3	93	83

Tabel 9.9

Anm: Omfatter kun egentlige boliger.

¹ Fjernvarme eller centralvarme fra eget anlæg. I 1981 og 1985 til-lige elektrisk opvarmning i énfamiliehuse.

Kilde: Danmarks Statistiks tabelværker vedrørende bolig-tællingerne samt Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg 1986:2.

Translation - Heading, Column 1-2: WC; 3-4: bath; 1+3: own; 2+4: shared; 5: central heating¹; 6: own WC, bath and central heating.

Note: Only dwellings proper are included.

¹ District heating or own central heating system. 1981 and 1985 also include electric heating installations in one-family houses.

Procentandel af forskellige husstandstyper der har eget wc, eget bad og centralvarme. 1985.

Percentage of selected types of households having own WC, own bath and central heating. 1985.

	Husstande uden børn	Husstande med børn	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Enlige	74	87	76
2 Par	86	94	90
3 Andre husstande	77	89	81
4 Alle husstande	80	93	84

Tabel 9.10

Anm: Børn er afgrænset som hjemmeboende børn under 26 år. Alle andre er regnet som voksne.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg 1986:2.

Translation - Heading, Column 1: households without children; 2: households with children; 3: total.

Front Column, 1: single persons; 2: couples; 3: other households; 4: total. Note: Children are persons under 26 years of age living at home. Others are defined as adults.

9 Bolig

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der bor i boliger med eget wc, eget bad og centralvarme. 1981.

Percentage in selected employment groups living in dwellings with own WC, own bath, and central heating. 1981.

Tabel 9.11

	Har WC, bad og centralvarme	Mangler WC	Mangler bad	Mangler central- varme
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 Selvstændige	90	3	10	6
2 Højere funktionærer	94	1	4	4
3 Mellemfunktionærer	92	2	7	6
4 Lavere funktionærer	89	2	9	7
5 Faglærte arbejdere	87	3	11	8
6 Ikke-faglærte arbejdere	83	4	15	12
7 Lønmodtagere uden angivelse	85	4	12	11
8 Pensionister	76	5	22	14
9 Øvrige uden for erhverv	90	2	7	6
10 Alle	87	3	11	8

Kilde: Materiale i Danmarks Statistik.

Translation - Heading, Column 1: With WC, bath and central heating; 2: Without WC; 3: Without bath; 4: Without central heating.

Front Column, 1: self-employed; 2-4: salaried employees, higher, middle and lower levels; 5: skilled manual workers; 6: unskilled manual workers; 7: employees, not further specified; 8: pensioners; 9: others, not economically active; 10: total.

Procentandel af de 30-69-årige der bor i boliger, som opfylder minimumskravene og kravene til en moderne bolig. 1976-1986.

Percentage of population aged 30-69 years living in dwellings fulfilling minimum requirements and the requirements for a modern dwelling. 1976-1986.

Tabel 9.12

	Minimumskravene ¹		Moderne bolig ²	
	1976	1986	1976	1986
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 <i>Familiesocialgruppe</i> ³				
2 I	95	97	72	89
3 II	92	96	74	88
4 III	90	96	70	89
5 IV	84	93	59	81
6 V	74	85	49	73
7 Alle	85	93	63	83

¹ Boligen har selvstændigt køkken, koldt og varmt vand, eget wc, eget bad og centralvarme.

² Boligen opfylder minimumskravene og har komfur, køleskab, fryser og vaskemaskine (evt. i fællesvaskeri).

³ Familiens socialgruppe er i parfamilier, den højeste socialgruppe blandt ægtefællerne/de samlevende.

Kilde: Hansen, Erik Jørgen: Danskernes levekår - 1976 sammenholdt med 1986. Hans Reitzels forlag, København 1986.

Translation - Heading, Columns 1-2: minimum requirements¹; 3-4: modern dwelling².

Front Column, 1: social group of family³; 7: total.

¹ The dwelling has separate kitchen, cold and hot water, own WC, own bath, and central heating.

² The dwelling fulfills minimum requirements and has cooker, refrigerator, freezer and washing machine (e.g. in communal laundry).

³ Married persons and couples living in consensual union are classified according to their highest social group.

Procentandel i forskellige familietyper der bor i boliger, hvor de er udsat for fugt, træk eller kulde. 1987.

Percentage of selected types of families living in dwellings where they are exposed to damp, draught or cold. 1987.

	Énfamiliehuse 1	Flerfamiliehuse 2	I alt 3
	Procentandel		
1 Enlige uden børn	15	24	21
2 Enlige med børn	19	22	20
3 Par uden børn	14	24	17
4 Par med børn	12	36	15
5 alle	13	27	17

Tabel 9.13

Anm: Omfatter befolkningen i alderen 16 år og derover.
Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: one-family houses; 2: multi-family buildings; 3: total.

Front Column, 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: total.
Note: Includes persons aged 16 or more.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der bor i boliger, hvor de er udsat for fugt, træk eller kulde. 1987.

Percentage of selected groups living in dwellings where they are exposed to damp, draught or cold. 1987.

	Énfamiliehuse 1	Flerfamiliehuse 2	I alt 3
	Procentandel		
1 Selvstændige ¹	11	..	13
2 Højere funktionærer	10	35	16
3 Mellemfunktionærer	9	20	12
4 Lavere funktionærer	10	25	14
5 Faglærte arbejdere	10	30	16
6 Ikke-faglærte arbejdere	15	33	20
7 Arbejdsløse	20	45	32
8 Pensionister	14	17	16
9 Husmødre	18	..	23
10 Uddannelsessøgende	22	27	24
11 Alle	13	27	17

Tabel 9.14

¹ Inkl. medhjælpende ægtefæller.
Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: one-family houses; 2: multi-family buildings; 3: total.

Front Column, 1: Self-employed¹; 2-4: salaried employees, higher, middle, lower levels; 5: skilled manual workers; 6: unskilled manual workers; 7: unemployed; 8: pensioners; 9: homemakers; 10: students; 11: total.

¹ Including assisting spouses.

9 Bolig

Procentandel i forskellige familietyper der ikke udveksler tjenester med naboer. 1987.

Percentage of selected types of families not exchanging services with neighbours. 1987.

Tabel 9.15

	Énfamiliehuse 1	Flerfamiliehuse 2	I alt 3
	Procentandel		
1 Enlige uden børn	43	49	47
2 Enlige med børn	26	40	33
3 Par uden børn	31	49	36
4 Par med børn	23	40	25
5 Alle	29	48	35

Anm: Procentandel der har svaret NEJ til spørgsmålet: *Er der nogen her i nabolaget, som De plejer at udveksle småtjenester med, fx blomstervanding eller lån af småting?*

Omfatter befolkningen i alderen 16 år og derover.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: one-family houses; 2: multi-family buildings; 3: total.

Front Column, 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: total.

Note: Percentage having answered *no* to the question: *Is there anybody in your neighbourhood with whom you exchange services such as watering flowers or lending small things?*

Includes persons aged 16 or more.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der ikke udveksler tjenester med naboer. 1987.

Percentage of selected employment groups not exchanging services with neighbours. 1987.

Tabel 9.16

	Énfamiliehuse 1	Flerfamiliehuse 2	I alt 3
	Procentandel		
1 Selvstændige	29	..	32
2 Højere funktionærer	18	35	22
3 Mellemfunktionærer	21	29	23
4 Lavere funktionærer	28	41	32
5 Faglærte arbejdere	27	44	31
6 Ikke-faglærte arbejdere	31	47	36
7 Arbejdsløse	36	55	45
8 Pensionister	35	57	44
9 Husmødre	29	..	35
10 Uddannelsessøgende	33	43	37
11 Alle	29	48	35

Anm: Procentandel der har svaret NEJ til spørgsmålet: *Er der nogen her i nabolaget, som De plejer at udveksle småtjenester med, fx blomstervanding eller lån af småting?*

Omfatter befolkningen i alderen 16 år og derover.

Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: one-family houses; 2: multi-family buildings; 3: total.

Front Column, 1: Self-employed; 2-4: salaried employees, higher, middle, lower levels; 5: skilled manual workers; 6: unskilled manual workers; 7: unemployed; 8: pensioners; 9: homemakers; 10: students; 11: total.

Note: Percentage having answered *no* to the question: *Is there anybody in your neighbourhood with whom you exchange services such as watering flowers or lending small things?*

Includes persons aged 16 or more.

Procentandel i forskellige bopælsområder der har mere end 1 km til butikker mv. 1987.

Percentage of population having more than 1 kilometre to shops etc., by region. 1987.

	Mere end 1 km til nærmeste			
	Daglig-varebutik	Butiks-center	Bus/station	Post-hus
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 Hovedstaden.....	5	44	3	17
2 Hovedstadens forstæder	14	44	8	37
3 100.000 indbyggere eller flere.....	6	35	2	24
4 10.000-99.999 indbyggere	9	41	9	45
5 2.000-9.999 indbyggere	14	44	16	36
6 200-1.999 indbyggere	10	78	7	37
7 Landdistrikter	71	96	35	90
8 Hele landet	19	56	12	43

Tabel 9.17

Anm: Omfatter befolkningen i alderen 16 år og derover.
Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets om-busundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns 1-4: more than 1 kilometre to the nearest; 1: general shop; 2: shopping centre; 3: bus/railway station; 4: post office. Front Column, 1: Copenhagen; 2: suburbs of Copenhagen; 3: 100 000 inhabitants or more; 4: 10 000-99 999 inhabitants; 5: 2 000-9 999 inhabitants; 7: rural districts; 8: all Denmark.
Note: Includes persons aged 16 or more.

Procentandel i forskellige boligtyper der har mere end 1 km til butikker mv. 1987.

Percentage in selected types of dwellings having more than 1 kilometre to shops etc. 1987.

	Flerfami-liehuse	Parcel-huse/række-huse o.l.	Stue-huse	Alle
	1	2	3	4
		Procentandel		
1 <i>Mere end 1 km til nærmeste</i>				
2 Dagligvarebutik.....	5	19	77	19
3 Butikscener	36	61	96	56
4 Bus/station	5	12	40	12
5 Posthus	24	47	90	43

Tabel 9.18

Anm: Omfatter befolkningen i alderen 16 år og derover.
Kilde: Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets om-busundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: multi-family buildings; 2: one-family houses (detached, semi-detached, etc.); 3: farmhouses; 4: total. Front Column, 1: more than 1 kilometre to the nearest; 2: general shop; 3: shopping centre; 4: bus/railway station; 5: post office.
Note: Includes persons aged 16 or more.

9 Bolig

Procentandel af de 30–69 årige i forskellige socialgrupper, der har sommerhus. 1976–1986.

Percentage of population aged 30–69 years, in different social groups, having weekend cottage. 1976–1986.

Tabel 9.19

	1976 1	1986 2
	procentandel	
1 <i>Familiesocialgruppe</i> ¹ :		
2 I.....	36	29
3 II.....	24	22
4 III.....	13	14
5 IV.....	11	10
6 V.....	4	3
7 VI.....	13	13

¹ Familiens socialgruppe er i parfamilier, den højeste socialgruppe blandt ægtefællerne/de samlevende.

Kilde: Hansen, Erik Jørgen: Danskernes levevilkår – 1976 sammenholdt med 1986. Hans Reitzels forlag. København 1986.

Translation – Front column, 1: social group¹; 7: total.

¹ Married persons and couples living in consensual union are classified according to their highest social group.

Forskellige familietyper fordelt efter om de råder over sommerhus. 1987.

Different family types, by disposal of weekend cottage. Percent. 1987.

Tabel 9.20

	Enlige uden børn 1	Enlige med børn 2	Par uden børn 3	Par med børn 4	Alle 5
	Procent				
1 Ejer/lejer (fast aftale).....	6	7	15	13	12
2 Disponerer over uden at leje.....	11	12	12	16	13
3 Lejer sædvanligvis.....	2	6	4	7	5
4 Nej.....	81	75	69	64	70
5 I alt.....	100	100	100	100	100

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation – Heading, Column 1: single persons without children; 2: single persons with children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: total.

Front column, 1: owner/rent on fixed agreement; 2: dispose without renting; 3: rents usually; 4 no; 5: total.

FRITID

10

10 Fritid

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	Side
10.1	Gennemsnitligt tidsforbrug til forskellige typer af aktiviteter. 1964-1987.	219	10.1	Gennemsnitligt tidsforbrug til forskellige hovedgrupper af aktiviteter. 1964-1987.	226
10.2	Gennemsnitlig fri tid på hverdage i forskellige familietyper. 1987.	220	10.2	Gennemsnitligt tidsforbrug på hverdage og i weekenden. 1987.	226
10.3	Fordelingen af den fri tid på aktiviteter. Hverdage. 1964-1987.	220	10.3	Gennemsnitligt tidsforbrug på hverdage i forskellige familietyper. 1987.	227
10.4	Procentandel af befolkningen der dyrker sport og motion. 1964-1987.	221	10.4	Gennemsnitligt tidsforbrug til forskellige fritidsaktiviteter på hverdage og i weekend. 1987.	227
10.5	Procentandel der dyrker forskellige former for motion. 1987.	222	10.5	Gennemsnitligt tidsforbrug til forskellige fritidsaktiviteter på hverdage opdelt på skoleuddannelse. 1987.	228
10.6	Procentandel der er ved at læse en bog for tiden. 1964-1987.	222	10.6	Procentandel af mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper der dyrker sport/motion eller ofte går tur. 1987.	228
10.7	Procentandel, der læser en bog mindst én gang om ugen, opdelt efter skoleuddannelse. 1987.	223	10.7	Procentandel af mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper der dyrker sport eller ofte går tur. 1987.	229
10.8	Procentandel der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1975-1987.	223	10.8	Procentandel af mænd og kvinder der regelmæssigt har dyrket forskellige former for motion/sport. 1987.	229
10.9	Procentandel der går til forskellige kulturelle arrangementer blandt personer med forskellig skoleuddannelse. 1987. .	224	10.9	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der ofte læser bøger. 1987.	230
10.10	Befolkningen fordelt efter hvor ofte de går i kirke. 1964-1987.	224	10.10	Procentandel med forskellig skoleuddannelse der ofte læser skønlitterære bøger og fagbøger. 1987.	230
			10.11	Procentandel, der ofte benytter folkebibliotek, opdelt efter skoleuddannelse. 1987.	231
			10.12	Procentandel af befolkningen der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1964-1987.	231
			10.13	Procentandel af mænd og kvinder der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1987.	232
			10.14	Procentandel med forskellig skoleuddannelse der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1987.	232
			10.15	Procentandel i forskellige aldersgrupper der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1987.	233
			10.16	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1987.	233
			10.17	Procentandel af mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper der af og til eller ofte går i kirke. 1987.	234
			10.18	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der af og til eller ofte går i kirke. 1987.	234
			10.19	De erhvervsaktive fordelt efter ferielængde. 1964-1985.	235
			10.20	Ferielængde i forskellige stillingsgrupper. 1985.	235

Indledning

Der tales ofte om, at vi er på vej mod fritidssamfundet. Baggrunden for denne formodning er nedgangen i den overenskomstsmæssige arbejdstid gennem de sidste 30 år samt udsigterne til en yderligere reduktion af denne. Fritiden er imidlertid ikke blot den tid, der er tilbage, når erhvervsarbejdstiden er trukket fra den samlede tid. Ved egentlig fritid vil vi forstå tid, som man frit kan råde over - uden at forsømme nogle pligter. Forstået på denne måde er det nok mere tvivlsomt, om vi har fået mere fritid. Kvindernes øgede erhvervsdeltagelse er fx med til at reducere familiens samlede fritid, ligesom visse grupper af befolkningen ikke mere har fremmed hjælp til arbejdet i husholdningerne. Samtidig har den stigende økonomiske velstand betydet anskaffelse af maskiner til at udføre meget af det huslige arbejde, hvilket skulle give øget fritid.

Mange fritidsaktiviteter foregår sammen med andre mennesker eller er orienteret mod hjemmet. Det betyder, at det er en fordel at have fritid samtidig med ens familie og venner. Det er således ikke blot længden af fritiden, der er af betydning, men også placeringen. Flertallet af befolkningen har fri fra arbejde stort set på samme tid, dvs. fra sidst på eftermiddagen (hverdage) til næste dags morgen, i weekenden samt i juli måned. En mindre del af befolkningen har dog fritiden placeret på andre tidspunkter, fx skifteholdsarbejdere og plejepersonale.

Ud over placeringen af fritiden kan en række andre forhold virke hæmmende på en aktiv udnyttelse af fritiden. Bor man fx langt fra skolen, biblioteket, biografen, teatret, sportshallen mv., kan dette i sig selv afskære fra deltagelse i de aktiviteter, der foregår her. Hertil kommer mange andre forhold af betydning for mulighederne for at deltage i forskellige former for fritidsaktiviteter. Fysiske og psykiske belastninger i arbejdstiden, dårligt helbred, trange boligforhold, lav indkomst og familieforpligtelser er alle eksempler på sider af levevilkårene, som kan begrænse den enkeltes aktivitet i fritiden.

Kapitlet indledes med en omtale af befolkningens tidsanvendelse. Derefter følger en belysning af en række fritidsaktiviteter, fx sport/motion, læsning, biografbesøg, koncerter, museer o.l. Endelig er der oplysninger om religiøse aktiviteter og ferier.

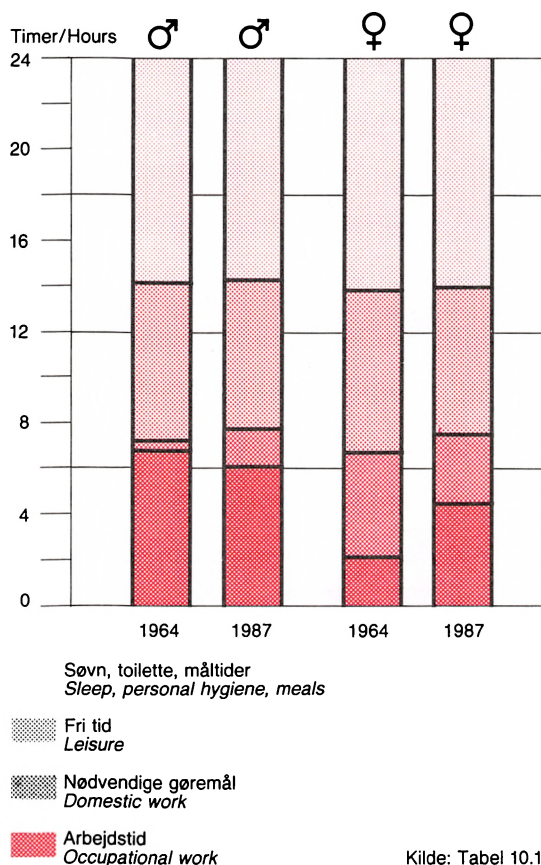
Tidsanvendelsen

I forbindelse med gennemgangen af fritidsforholdene kan det være relevant først at se nærmere på, hvordan befolkningen bruger tiden. Det kan gøres på baggrund af oplysninger fra de såkaldte tidsanvendelsesundersøgelser, hvor man udspørger befolkningen om, hvad de foretager sig på bestemte tidspunkter af døgnet. Herved

10.1.

Gennemsnitligt tidsforbrug til forskellige typer af aktiviteter. 1964–1987.

Time spent on selected activities. 1964–1987.

Kilde: Tabel 10.1.

får man oplysninger om, hvor meget tid folk bruger på forskellige aktiviteter, fx søvn, måltider, erhvervsarbejde osv. Desuden får man at vide, hvornår de udfører disse aktiviteter.

I figur 10.1 kan man se, hvor meget tid den voksne befolkning bruger til fire hovedkategorier af aktiviteter:

Primære behov, som omfatter søvn, toilette og måltider;

Erhvervsarbejde, som inkluderer uddannelse og transport til og fra arbejde/uddannelsessted;

Nødvendige gøremål, som omfatter madlavning, indkøb, rengøring osv.;

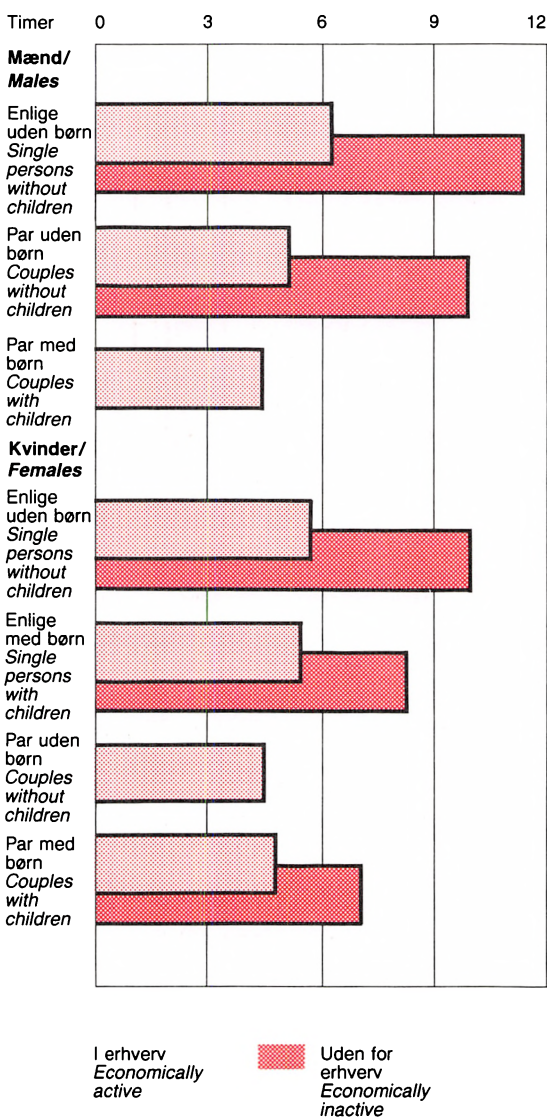
Fri tid, som er en restkategori, der omfatter besøg, avislæsning, sport, se TV osv.

I perioden 1964-1987 er det mest markante, at mændene har fået lidt kortere arbejdstid, men til gengæld bruger de mere tid på »nødvendige gøremål«. Resultatet er, at mændene har fået mindre fri tid. Kvinderne har omvendt fået længere arbejdstid, men de bruger nu mindre tid på »nødvendige gøremål«. Alt i alt har kvinderne også fået mindre fri tid.

10 Fritid

10.2. Gennemsnitlig fri tid på hverdage i forskellige familietyper. 1987.

Leisure time on weekdays, by selected family types. 1987.

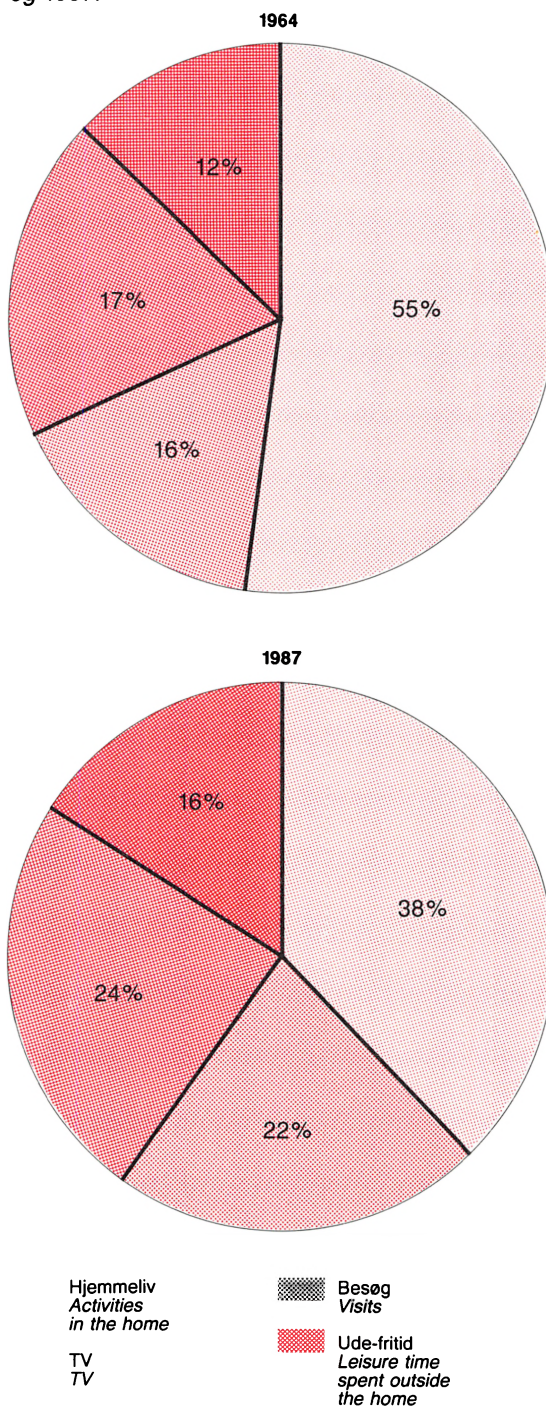
Kilde: Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse 1987.

Der er således ikke noget, der tyder på, at vi er på vej mod et fritidssamfund, hvis vi ser på omfanget af den fri tid - snarere tværtimod. Der er stor forskel på hverdage og weekender. På grund af erhvervsarbejdet er hverdagene mere »presede«, og der er mindre fri tid. I 1987 udgjorde den fri tid godt 6 timer pr. døgn på hverdage, mens den i weekender udgjorde ca. 9½ time.

Når man taler om den fortravlede hverdag, mener man, at der bruges meget tid på erhvervsarbejde og »nødvendige gøremål«, og at der kun er lidt fri tid til personlig udfoldelse, socialt sam-

10.3. Fordelingen af fri tid på aktiviteter. Hverdage. 1964 og 1987.

Leisure time analysed by activities. Weekdays. 1964 og 1987.

Kilde: Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelser 1964 og 1987.

vær og afslapning. Omfanget af fri tid afhænger først og fremmest af, om man har erhvervsarbejde og familie. Yderpunkterne er her de en-

lige uden erhvervsarbejde (fx pensionister) og børnefamilierne. *Figur 10.2* viser omfanget af fri tid på hverdage blandt mænd og kvinder i forskellige familietyper.

Som man kan se, er det de erhvervsaktive mænd og kvinder i børnefamilierne, der har mindst fri tid. For disses vedkommende kan man endda sætte spørgsmålstegn ved, om der er tale om fri tid, fordi de jo også har ansvaret for børnene i denne frie tid.

Vi så tidligere i dette afsnit, at omfanget af den fri tid var blevet mindre i perioden 1964-1987. Der er tillige sket det, at den fri tid anvendes forskelligt. *Figur 10.3* viser anvendelsen af den fri tid på hverdage opdelt på nogle hovedkategorier i 1964 og 1987. Den største post er det såkaldte hjemmeliv. Det omfatter en række forskellige aktiviteter i hjemmet, fx læsning, høre radio/musik, være sammen med ægtefælle og børn og afslapning. I 1964 blev 55 pct. af den fri tid brugt til hjemmeliv, men i 1987 var det kun 38 pct. Der er altså tale om en stærk nedgang i hjemmelivet.

TV optager til gengæld en større del af den fri tid i 1987 end i 1964, og det samme er tilfældet med besøg og den del af den fri tid, der foregår uden for hjemmet, fx sport, foreningsliv og gå i biografen o.l. Selv om TV optager en større del af den fri tid, har det dog ikke isoleret og passiviseret befolkningen, idet den nu går mere ud og er mere sammen med andre. TV har i stedet taget tiden fra det øvrige hjemmeliv.

Den fri tid anvendes forskelligt på hverdage og i weekender. Det er specielt besøgsaktiviteten, der er større i weekenden, ligesom man også ser lidt mere TV.

Fritidsaktiviteter

I det foregående har vi set på, hvordan befolkningen gennemsnitligt bruger tiden på forskellige aktiviteter. Disse gennemsnitsoplysninger siger ikke noget om, *hvem* og *hvor mange* der udfører forskellige fritidsaktiviteter. Det vil vi se nærmere på i det følgende.

Man kan inddеле fritidsaktiviteterne i forskellige hovedkategorier:

- Fysiske udfoldelser, dvs. sport, motion o.l.
- Læsning og musikudøvelse.
- Kulturelle arrangementer, fx biografbesøg, koncerter, museumsbesøg o.l.
- Religiøse aktiviteter.

Herudover anvendes en stor del af fritiden på TV og radio – dette er omtalt i kapitel 11 om kommunikation.

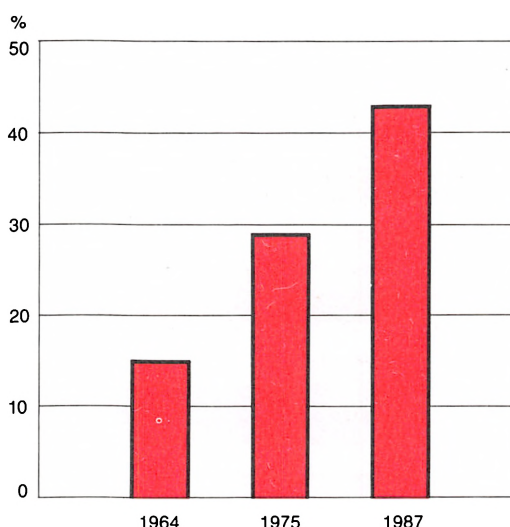
Sport og motion

Den voksne danske befolkning dyrker meget sport og motion. I 1987 angav 43 pct. af befolkningen, at de dyrkede én eller anden form for sport eller motion. Som man kan se af *figur 10.4*,

10.4.

Procentandel af befolkningen der dyrker sport og motion. 1964-1987.

Percentage of population doing sports and exercise. 1964-1987.

Kilde: Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelser, 1964, 1975 og 1987.

har der været en stærk stigning, idet kun 15 pct. dyrkede sport i 1964 og 29 pct. i 1975. Denne udvikling skal sandsynligvis ses på baggrund af, at folk har mindre fysisk betonet arbejde nu end tidligere. Desuden er mulighederne for at dyrke sport blevet forbedret i kraft af flere sportsanlæg. Endelig kan man tænke sig, at befolkningen er blevet mere bevidst omkring motion, og derfor nu opfatter flere aktiviteter som motion end tidligere.

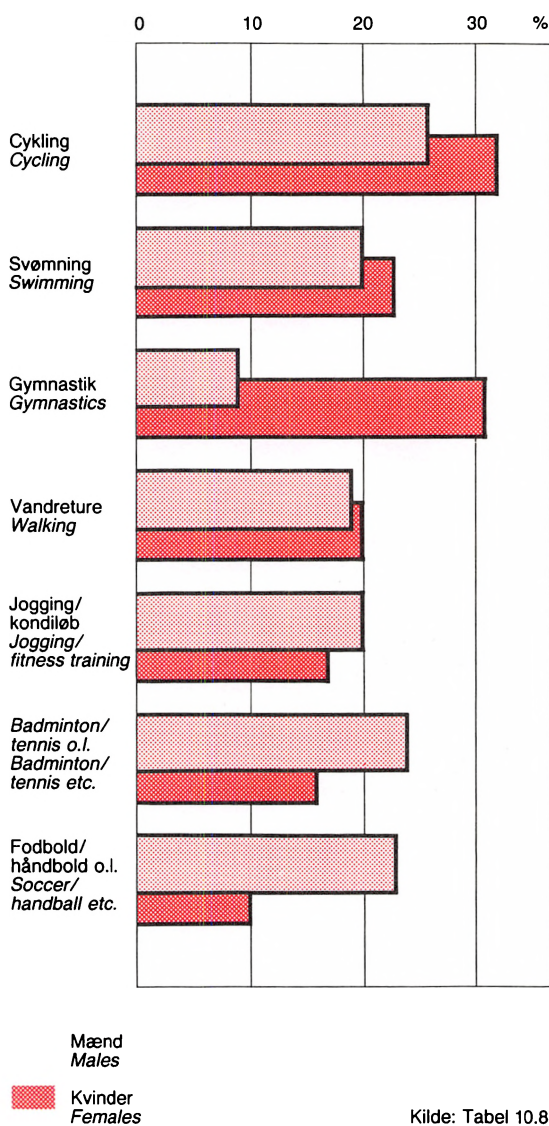
Der er næsten lige mange mænd og kvinder, der dyrker sport eller motion, men til gengæld er der en overvægt af unge. De ældre er dog kommet godt med. Næsten 30 pct. i alderen 55-75 år dyrkede sport eller motion i 1987 mod kun knap 15 pct. i 1975.

Figur 10.5 viser, hvilke former for motion befolkningen regelmæssigt dyrker. Det er cykling, svømning og gymnastik, der er de foretrukne motionsformer, men der er også mange, der går vandreture og spiller badminton, tennis o.l. Den udbredte cykling kan måske forklares ved, at mange opfatter brug af cykel til arbejde og indkøb som motionscykling. Fælles for de motionsformer, der dyrkes af mange mennesker er, at det foregår uden konkurrence og som regel individuelt uden for foreninger og klubber. *Figur 10.5* viser, at kvinderne hyppigere end mændene dyrker gymnastik, cykling og svømning, mens mændene i højere grad dyrker badminton/tennis mv. og fodbold/håndbold mv. Der er i det hele taget tale om, at mændene foretrækker den konkurrenceprægede motion.

10 Fritid

10.5. Procentandel der dyrker forskellige former for motion. 1987.

Percentage of population doing selected types of sports/exercise. 1987.

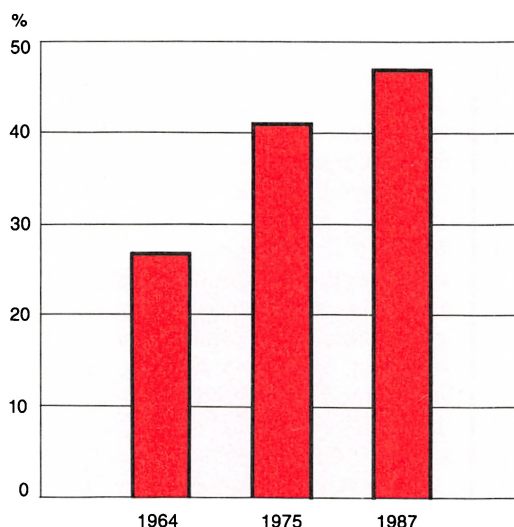
Kilde: Tabel 10.8.

Læsning

Interessen for at læse bøger er blevet større. *Figur 10.6* viser, at næsten halvdelen af den voksne befolkning i 1987 havde læst en bog inden for den sidste uge (en fagbog eller en skønlitterær bog). I 1964 angav godt en fjerdedel at være i gang med at læse en bog for tiden, og i 1975 var det ca. 40 pct. Selv om grundlaget for oplysningerne i 1987 ikke er helt det samme som i 1964 og 1975, kan man dog tolke dem som en øget læseinteresse.

10.6. Procentandel der er ved at læse en bog for tiden. 1964–1987.

Percentage of population reading a book at the moment. 1964–1987.

Anm.: I 1987 er det procentdel, der læser en skønlitterær bog eller en fagbog mindst en gang om ugen.
 Note: 1987 comprises percentage of population reading fictional or non-fictional books at least once a week.

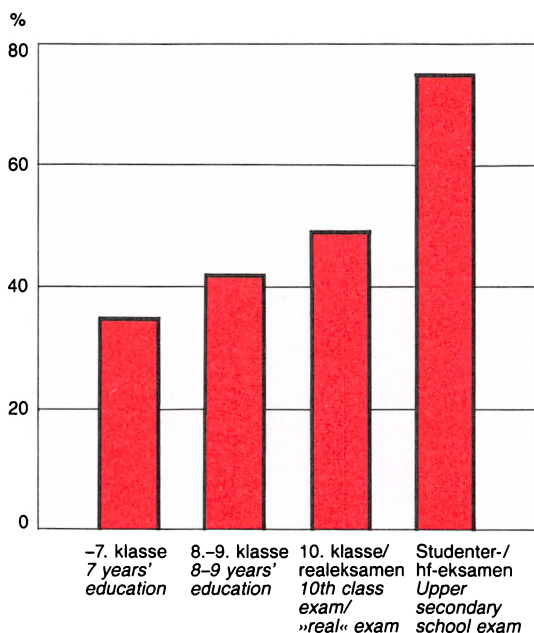
Kilde: Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelser 1964, 1975 og 1987.

Læseinteressen er næsten lige stor blandt mænd og kvinder, men kvinderne læser i højere grad skønlitterære bøger, mens mændene oftere læser fagbøger. I 1987 havde 44 pct. af kvinderne læst en skønlitterær bog inden for den sidste uge mod 29 pct. af mændene. Derimod havde 30 pct. af mændene læst en fagbog mod 22 pct. af kvinderne.

Den helt store forskel i læseinteresse findes naturligt nok blandt folk med forskellig skoleuddannelse. De, der har studenter-/HF-eksamen læser meget mere bøger end dem, der højst har gået syv år i skole. Dette kan man aflæse af *figur 10.7*.

Den stigende interesse for at læse bøger har også givet sig udslag i, at folk benytter bibliotekerne mere. De senere år har der dog været en stagnation i skole- og folkebibliotekernes bogudlån. Bibliotekernes udlånsstatistik siger imidlertid ikke noget om, hvor stor en del af befolkningen, der benytter bibliotekerne. En undersøgelse fra 1987 viser, at ca. en tredjedel af den voksne befolkning benytter folkebibliotekerne mindst én gang om måneden. Undersøgelsen viser også, at kvinderne er flittigere brugere af folkebibliotekerne end mændene.

10.7.
Procentandel der læser en bog mindst én gang om ugen, opdelt efter skoleuddannelse. 1987.
Percentage of population reading a book at least once a week, by general education. 1987.

Kilde: Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelser 1964, 1975 og 1987.

Kulturelle arrangementer

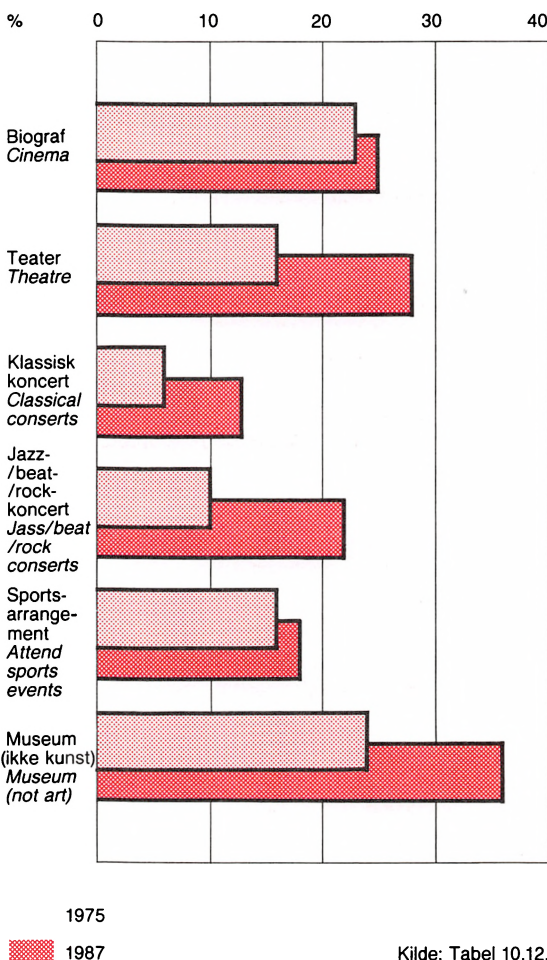
Kulturelle arrangementer omfatter en række forskellige aktiviteter. Her vil vi koncentrere os om følgende:

- Biografbesøg
- Teater
- Kunststilling/-museum
- Andre museer
- Koncerter
- Sportarrangementer

Fælles for disse aktiviteter er, at det er noget, der foregår uden for hjemmet, og det er noget, man oplever som tilskuer. Visse af aktiviteterne kan man også opleve hjemme, fx se film i TV eller på video eller høre radiokoncerter. I dette afsnit vil vi se på, hvor stor en del af befolkningen, der regelmæssigt deltager i disse kulturelle arrangementer.

Som helhed kan man sige, at befolkningen i stigende grad deltager i kulturelle arrangementer. Som det fremgår af figur 10.8, er der i 1987 en større del af befolkningen, der går i teatret, til koncerter og på museum end i 1975. Derimod er den del, der går i biografen og overværer sportsarrangementer, nogenlunde uændret. Desværre er oplysningerne om teaterbesøg og sportsarrangementer ikke fuldt sammenlignelige i 1975 og 1987.

10.8.
Procentandel der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1975-1987.
Percentage of population spending time on selected cultural activities. 1975-1987.

1975

1987

Kilde: Tabel 10.12.

Der er en tendens til, at kvinderne deltager mere i de fleste kulturelle arrangementer end mændene, især teaterbesøg, udstillinger og museer. Mændene overværer derimod oftere sportsarrangementer.

De mest markante forskelle i befolkningen finder man, når man ser på skoleuddannelsen. Figur 10.9 viser, hvor stor en del, der deltager i forskellige kulturelle arrangementer, blandt dem der højest har gået syv år i skole, og dem der har taget studenter-/HF-eksamen. På alle områder er det dem med studenter-/HF eksamen, der oftest deltager i arrangementerne.

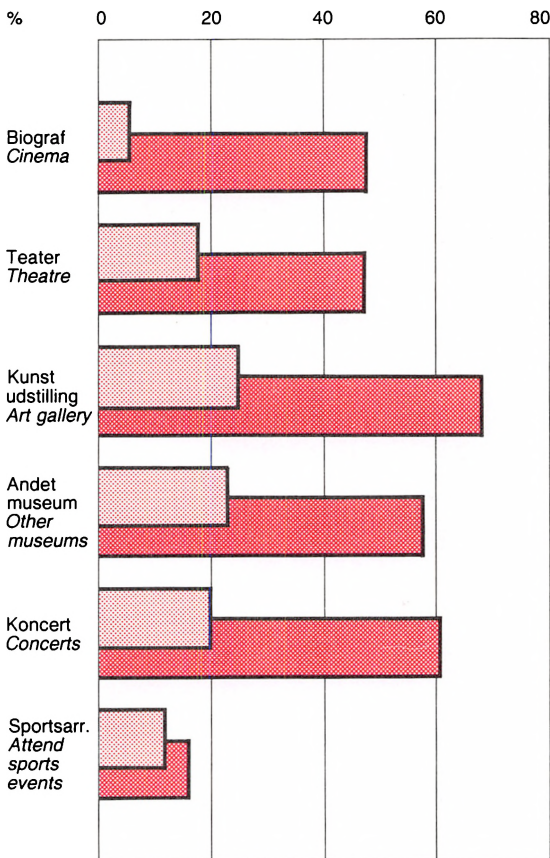
Religiøs interesse

Den religiøse aktivitet i Danmark er helt overvejende koncentreret om folkekirken. 93 pct. af de danske statsborgere er medlem af folkekirken. I den voksne befolkning er medlemsandelen mindst blandt de 30-39-årige, hvor kun 90 pct. er

10.9.

Procentandel der går til forskellige kulturelle arrangementer blandt personer med forskellig skoleuddannelse. 1987.

Percentage of population spending time on selected cultural activities, by general education. 1987.

-7. klasse
Seventh class

Studenter-/hf-eksamen
Upper secondary school exam

Kilde: Tabel 10.14.

medlemmer. Man bliver automatisk medlem af folkekirken, når man bliver døbt. Der var ca. 20 pct. af børnene i 1984, der ikke blev døbt. Dåbsprocenten har været faldende i flere år. I 1974 blev 13 pct. af børnene således ikke døbt.

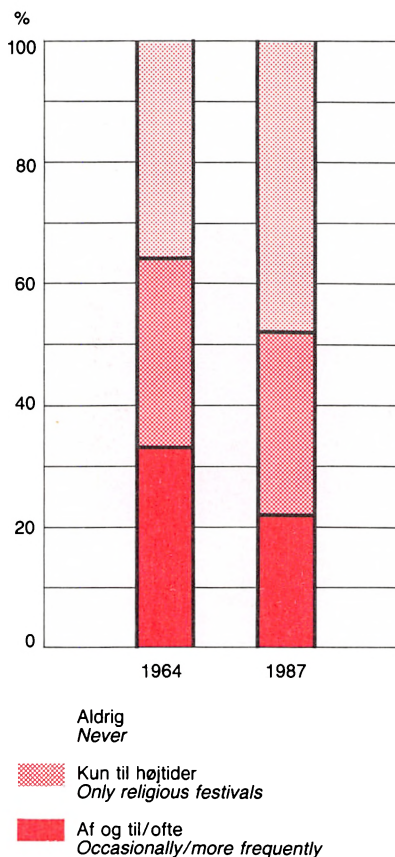
Ud over dåb bruges kirken til konfirmation, vielse og begravelse. Ca. 85 pct. af en årgang unge blev konfirmeret i 1984 mod ca. 90 pct. i 1974. Ca. 55 pct. af vielserne i 1984 foregik i kirke, og dette tal har været nogenlunde uændret siden 1974. Endelig var 92 pct. af alle begravelser i 1984 kirkelige begravelser mod 96 pct. i 1974. Der er altså en tendens til, at befolkningen bruger kirken mindre til de markante begivenheder i livet.

Den religiøse aktivitet måles ofte som den procentdel af befolkningen, der går i kirke regelmæssigt. På figur 10.10 kan man se, at befolk-

10.10.

Befolkningen fordelt efter hvor ofte de går i kirke. 1964-1987.

Population by frequency of church attendance. 1964-1987.

Kilde: Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelser 1964 og 1987.

ningen går mindre i kirke i 1987 end i 1964. I 1964 gik en tredjedel af den voksne befolkning i kirke af og til eller oftere, men i 1987 var det kun 22 pct. Omvendt gik næsten halvdelen aldrig i kirke i 1987 mod 36 pct. i 1964.

De flittigste kirkegængere finder man blandt de ældre mennesker, specielt kvinderne, og befolkningen på landet, mens de unge og bybefolkningen sjældent går i kirke.

Datakilder

Løbende statistik

Den løbende statistik om fritidsforhold og kulturelle aktiviteter er spredt over flere institutioner. Danmarks Statistik udarbejder statistik over biografbesøg, film, teatre, museumsbesøg og kirkestatistik (1). Statistik om bogsalg og udkomne bøger udarbejdes af Bibliotekcentralen og Den danske Forlæggerforening (2). Bibliostatistikken føres løbende af Bibliotekstilsynet (3).

Danmarks Statistik gennemfører regelmæssigt ferieundersøgelser. Disse undersøgelser foretages med ca. fire års mellemrum og belyser ferienes omfang, ferieform, feriesteder og ferieudgifter. Den sidste ferieundersøgelse blev gennemført i 1985 (4).

Øvrige datakilder

Den vigtigste kilde til vor viden om befolkningens fritidsforhold er Socialforskningsinstituttets fritidsundersøgelser. Disse undersøgelser er blevet gennemført i 1964, 1975 og 1987 (5) og belyser befolkningens tidsforbrug til forskellige aktiviteter. Desuden indeholder undersøgelserne oplysninger om deltagelse i forskellige fritidsaktiviteter. Fritidsundersøgelserne er interviewundersøgelser på en stikprøve af den voksne befolkning.

Danmarks Statistik og Kulturministeriet har udgivet to omfattende publikationer om kulturstatistik (6). Disse publikationer opsamler størstedelen af den tilgængelige kulturstatistik, som ellers er spredt over en række forskellige kilder.

- 1 Publiceres i Statistiske Efterretninger, Uddannelse og kultur. Biograf- og filmstatistik opgøres kvartalsvis. Teaterstatistikken omfatter kun de statsstøttede teatre og opgøres årligt. Museumsstatistikken opgøres årligt. Kirkestatistikken opgøres årligt.
- 2 Publiceres i tidsskriftet *Det danske Bogmarked*.
- 3 Publiceres i publikationen *Folkebiblioteksstatistik* fra Bibliotekstilsynet og i *Biblioteksårbogen*, som udgives af Danmarks Biblioteksforening.
- 4 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Samfærdsel og turisme.
- 5 Kühl, P.-H.; Koch-Nielsen, Inger og Westergaard, Kaj: Fritidsvaner i Danmark - med særligt hensyn til radio og fjernsyn. København 1966 (Socialforskningsinstituttets publikation 25).
Kühl, P.-H.: Fritid 1964-75. Udviklingstendenser i fritidsadfærd og kultur. København 1980 (Socialforskningsinstituttets meddelelse 27). En sammenligning af 1964- og 1975-undersøgelserne.
Kühl, P.-H. og Munk, Jens Kristian: Døgnrytme. Befolkningens tidsanvendelse på ugens dage. København 1976 (Socialforskningsinstituttets meddelelse 15).
- 6 Andersen, Dines: Danskernes dagligdag 1987. Bind 1 og 2. København 1988. (Socialforskningsinstituttets rapport 88:4).
- 6 Danmarks Statistik og Kulturministeriet: Dansk kulturstatistik 1960-1977. København 1979.
Danmarks Statistik og Kulturministeriet: Dansk kulturstatistik 1970-1985. København 1987.

10 Fritid

Gennemsnitligt tidsforbrug til forskellige hovedgrupper af aktiviteter. 1964-1987.

Time spent on selected activities. Hours and minutes. 1964-1987.

Tabel 10.1

	Primære behov ¹	Bruttoarbejdstid ²	Nødvendige gøremål ³	Fritid ⁴	I alt
	1	2	3	4	5
	Timer og minutter				
1 <i>Mænd</i>					
2 1964	9'47	6'46	0'29	6'58	24'00
3 1975	10'21	5'40	1'07	6'52	24'00
4 1987	9'39	6'09	1'36	6'36	24'00
5 <i>Kvinder</i>					
6 1964	10'18	2'12	4'29	7'01	24'00
7 1975	10'52	2'38	3'50	6'40	24'00
8 1987	10'03	4'20	3'09	6'28	24'00

Anm: Opgørelsesmetoden og personafgrænsningen er ikke helt identisk i de 3 år.

¹ Omfatter søvn, toilette og måltider.

² Omfatter ud over tiden på arbejdspladsen/uddannelsesinstitution også transporten hertil samt evt. hjemmearbejde.

³ Omfatter de huslige gøremål i hjemmet samt indkøb, havearbejde o.l.

⁴ Omfatter øvrige aktiviteter og afslapning.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelser i 1964, 1975 og 1987.

Translation - Heading, Column 1: primary requirements¹; 2: gross working hours²; 3: domestic work³; 4: leisure time⁴; 5: total.

Front Column, 1: males; 5: females.

Note: The compilation method and the definition of persons are not quite identical in the 3 years.

¹ Comprises sleep, personal hygiene and meals.

² Comprises in addition to time spent at work/institute of education also transportation and any domestic work.

³ Comprises domestic chores, shopping, gardening, etc.

⁴ Comprises other activities and relaxation.

Gennemsnitligt tidsforbrug på hverdage og i weekenden. 1987.

Time spent on selected activities, on weekdays and during the weekend. Hours and minutes. 1987.

Tabel 10.2

	Hverdage		Weekend	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
	1	2	3	4
	Timer og minutter			
1 Primære behov ¹	9'13	9'41	10'33	10'59
2 Bruttoarbejdstid ²	7'02	4'45	1'42	1'07
3 Nødvendige gøremål ³	1'29	3'16	1'55	2'48
4 Fritid ⁴	6'16	6'18	9'50	9'06
5 I alt	24'00	24'00	24'00	24'00

¹ Omfatter søvn, toilette og måltider.

² Omfatter ud over tiden på arbejdspladsen/uddannelsesinstitution også transporten hertil samt evt. hjemmearbejde.

³ Omfatter de huslige gøremål i hjemmet samt indkøb, havearbejde o.l.

⁴ Omfatter øvrige aktiviteter og afslapning.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: weekdays; 1: males; 2: females; 3-4: weekend; 3: males; 4: females.

Front Column, 1: primary requirements¹; 2: gross working hours²; 3: domestic work³; 4: leisure time⁴; 5: total.

¹ Comprises sleep, personal hygiene and meals.

² Comprises in addition to time spent at work/institute of education also transportation and any domestic work.

³ Comprises domestic chores, shopping, gardening, etc.

⁴ Comprises other activities and relaxation.

Gennemsnitligt tidsforbrug på hverdage i forskellige familietyper. 1987.

Time spent on selected activities on weekdays, by family type. Hours and minutes. 1987.

	Primære behov ¹	Brutto-arbejds-tid ²	Nødven-dige gøremål ³	Fri-tid ⁴	I alt
	1	2	3	4	5
Timer og minutter					
1 <i>Mænd</i>					
2 Enlige uden børn	9'00	5'11	1'39	8'10	24'00
3 Par uden børn.....	9'50	5'30	1'40	7'00	24'00
4 Par med børn	8'51	8'50	1'32	4'47	24'00
5 Alle	9'13	7'02	1,29	6'16	24'00
6 <i>Kvinder</i>					
7 Enlige uden børn	9'45	3'25	2'34	8'16	24'00
8 Enlige med børn.....	9'42	5'39	3'15	5'24	24'00
9 Par uden børn.....	9'59	4'09	3'11	6'41	24'00
10 Par med børn	9'33	5'04	4'07	5'16	24'00
11 Alle	9'41	4'45	3'16	6'18	24'00

Tabel 10.3

¹ Omfatter søvn, toilette og måltider.

² Omfatter ud over tiden på arbejdspladsen/uddannelsesinstitution også transporten hertil samt evt. hjemmearbejde.

³ Omfatter de huslige gøremål i hjemmet samt indkøb, havearbejde o.l.

⁴ Omfatter øvrige aktiviteter og afslapning.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Column 1: primary requirements¹; 2: gross working hours²; 3: domestic work³; 4: leisure time⁴; 5: total.

Front Column, 1: males; 2: single persons without children; 3: couples without children; 4: couples with children; 5: total; 6: females; 7: single persons without children; 8: single persons with children; 9: couple without children; 10: couples with children; 11: total.

¹ Comprises sleep, personal hygiene and meals.

² Comprises in addition to time spent at work/institute of education also transportation and any domestic work.

³ Comprises domestic chores, shopping, gardening, etc.

⁴ Comprises other activities and relaxation.

Gennemsnitligt tidsforbrug til forskellige fritidsaktiviteter på hverdage og i weekend. 1987.

Leisure time spent on selected activities on weekdays and during the weekend. Hours and minutes. 1987.

	Hverdage		Weekend	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
	1	2	3	4
Timer og minutter				
1 Familiesamvær og afslapning	0'41	0'56	0'53	1'01
2 Læsning mv. ¹	0'52	0'44	0'59	0'49
3 TV	1'19	1'13	2'17	1'53
4 Andet hjemmeliv ²	0'31	0'37	0'32	0'41
5 Besøg ³	1'16	1'24	2'46	2'53
6 Fritid uden for hjemmet ⁴	1'01	0'48	1'28	0'59
7 I alt	5'40	5'42	8'55	8'16

Tabel 10.4

¹ Omfatter som hovedaktivitet læsning af avis, bøger mv. samt at lytte til musik og radio.

² Omfatter bl.a. hobby og tale i telefon.

³ Omfatter både at have besøg og at være på besøg hos andre.

⁴ Omfatter sport, foreningsliv, forlystelser, være på tur o.l.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: weekdays; 1: males; 2: females; 3-4: weekend; 3: males; 4: females.

Front Column, 1: time spent with family and relaxation; 2: reading etc.¹; 3: TV; 4: other activities in the home²; 5: visits³; 6: leisure time spent outside the home⁴; 7: total.

¹ Comprises as main activity reading of newspapers, books, etc. and listening to music and the radio.

² Comprises, for example, hobby and telephone calls.

³ Comprises visits to and by relatives and friends.

⁴ Comprises sports, being members of clubs, entertainment, going into the countryside, etc.

10 Fritid

Gennemsnitligt tidsforbrug til forskellige fritidsaktiviteter på hverdage opdelt på skoleuddannelse. 1987.

Leisure time spent on selected activities on weekdays, by general education. Hours and minutes. 1987.

Tabel 10.5

	TV	Læsning mv. ¹	Andet hjemmeliv ²	Besøg ³	Fritid ude ⁴	I alt
	1	2	3	4	5	6
	Timer og minutter					
1 - 7.klasse	1'39	0'58	1'42	1'29	0'49	6'37
2 8.-9.klasse	1'19	0'47	1'23	1'25	0'54	5'48
3 10.klasse/realeksamen	1'07	0'39	1'08	1'12	0'56	5'02
4 Studenter-/HF-eksamen	0'43	0'48	1'15	1'15	1'03	5'04
5 Går i skole	0'45	0'40	1'03	1'25	1'08	5'01
6 Alle	1'16	0'48	1'22	1'20	0'54	5'40

¹ Omfatter som hovedaktivitet læsning af avis, bøger mv. samt at lytte til musik og radio.

² Omfatter afslapning, samvær med familie, hobby mv.

³ Omfatter både at have besøg og at være på besøg hos andre.

⁴ Omfatter sport, foreningsliv, forlystelser, være på tur o.l.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Column 1: TV; 2: reading etc.; 3: other activities in the home²; 4: visits³; 5: leisure time spent outside the home⁴; 6: total.

Front Column, 1: seventh class; 2: 8th-9th class; 3: 10th class/«real» exam; 4: upper secondary school exam; 5: receiving general education; 6: total.

¹ Comprises as main activity reading of newspapers, books, etc. and listening to music and the radio.

² Comprises, for example, hobby and telephone calls.

³ Comprises visits to and by relatives and friends.

⁴ Comprises sports, being members of clubs, entertainment, going into the countryside, etc.

Procentandel af mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper der dyrker sport/motion eller ofte går tur. 1987.

Percentage of men and women doing sports/exercise or going for a walk, in selected age groups. 1987.

Tabel 10.6

	Dyrker sport/motion ¹		Går ture ²	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 16-19 år	62	62	27	50
2 20-24 år	55	52	35	36
3 25-34 år	50	36	40	39
4 35-44 år	49	48	42	45
5 45-54 år	37	42	44	52
6 55-64 år	23	36	49	52
7 65-75 år	30	29	50	48
8 Alle	44	42	41	45

¹ Har svaret JA til spørgsmålet: *Dyrker De sport eller motion?*

² Har gået tur i skoven, i parker/offentlige anlæg eller i det åbne land/ved stranden inden for den sidste uge.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: doing sports/exercise¹; 1: males; 2: females; 3-4: go for a walk²; 3: males; 4: females.

Front Column, 1-7: age groups; 8: total.

¹ Percentage answering yes to the question: *Do you do sports or exercise?*

² Went for a walk in the wood, park or in the countryside/at the beach during the last week.

Procentandel af mænd og kvinder i forskellige stillingsgrupper der dyrker sport eller ofte går tur. 1987.

Percentage of men and women doing sports or going for a walk, in selected employment status groups. 1987.

	Dyrker sport/motion ¹		Går ture ²	
	Mænd 1	Kvinder 2	Mænd 3	Kvinder 4
	Procentandel			
1 Selvstændige ³	38	43	41	46
2 Højere funktionærer.....	51	50	55	50
3 Mellemfunktionærer.....	54	43	44	46
4 Lavere funktionærer.....	49	47	35	43
5 Faglærte arbejdere.....	42	..	35	..
6 Ikke-faglærte arbejdere.....	33	33	36	34
7 Arbejdsløse.....	37	43	35	50
8 Pensionister.....	30	28	50	51
9 Husmødre.....	.	39	.	55
10 Uddannelsessøgende.....	61	57	34	47
11 Alle.....	44	42	41	45

Tabel 10.7

¹ Har svaret JA til spørgsmålet: *Dyrker De sport eller motion?*

² Har gået tur i skoven, i parker/offentlige anlæg eller i det åbne land/ved stranden inden for den sidste uge.

³ Inkl. medhjælpende ægtefæller.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: doingsports/exercise¹; 1: males; 2: females; 3-4: go for a walk²; 3: males; 4: females.

Front Column, 1: self employed³; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled workers; 6: unskilled workers; 7: unemployed; 8: pensioners; 9: homemakers; 10: students; 11: total.

¹ Percentage answering yes to the question: *Do you do sports or exercise?*
² Went for a walk in the wood, park or in the countryside/at the beach during the last week.

³ Including assisting spouses.

Procentandel af mænd og kvinder der regelmæssigt har dyrket forskellige former for motion/sport. 1987.

Percentage of men and women who regularly do selected types of sports/exercise. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Cykling.....	26	32	29
2 Svømning.....	20	23	21
3 Gymnastik ¹	9	31	20
4 Vandreture.....	19	20	20
5 Badminton/tennis ²	24	16	20
6 Jogging/kondiløb.....	20	17	19
7 Fodbold/håndbold ³	23	10	17
8 Jagt/fiskeri.....	20	3	11
9 Ski-/skøjteløb.....	10	9	10
10 Kampsport/selvforvar ⁴	9	5	7
11 Andet ⁵	15	8	12

Tabel 10.8

Anm: Inden for det sidste år.

¹ Inkl. jazzballet, afspænding, yoga o.l.

² Inkl. andre individuelle boldspil.

³ Inkl. andre boldspil for hold.

⁴ Inkl. bodybuilding.

⁵ Omfatter bl.a. skydning, sejlsport, ridning, atletik og roning.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.

Front Column, 1: cycling; 2: swimming; 3: gymnastics¹; 4: walking; 5: badminton/tennis²; 6: jogging/fitness training; 7: soccer/handball³; 8: hunting/angling; 9: skiing/skating; 10: wrestling, judo etc./self defence⁴; 11: others⁵.

¹ Including jazz ballet, relaxation, yoga etc.

² Including other individual ball games.

³ Including other team ball games.

⁴ Including bodybuilding.

⁵ Comprises, among other things, shooting, yachting, riding, athletics and rowing.

10 Fritid

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der ofte læser bøger. 1987.

Percentage of men and women who frequently read fictional or non-fictional books, by selected employment status groups. 1987.

Tabel 10.9

	Skønlitteratur		Fagbøger	
	Mænd 1	Kvinder 2	Mænd 3	Kvinder 4
	Procentandel ¹			
1 Selvstændige ²	23	33	30	23
2 Højere funktionærer	40	62	54	47
3 Mellemlfunktionærer	40	42	32	22
4 Lavere funktionærer	23	42	26	15
5 Faglærte arbejdere	22	..	20	..
6 Ikke-faglærte arbejdere	16	35	14	9
7 Arbejdsløse	29	36	29	11
8 Pensionister	39	48	23	14
9 Husmødre	41	.	15
10 Uddannelsessøgende	28	55	43	50
11 Alle	29	44	30	22

¹ Procentdel der læser skønlitterære bøger eller fagbøger mindst én gang om ugen.

² Inkl. medhjælpende ægtefæller.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: fiction; 1: males; 2: females; 3-4: non-fiction; 3: males; 4: females.

Front Column, 1: self-employed²; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled workers; 6: unskilled workers; 7: unemployed; 8: pensioners; 9: homemakers; 10: students; 11: total.

¹ Percentage of men and women who read fictional or non-fictional books at least once a week.

² Including assisting spouses.

Procentandel med forskellig skoleuddannelse der ofte læser skønlitterære bøger og fagbøger. 1987.

Percentage of men and women who frequently read fictional and non-fictional books, by general education. 1987.

Tabel 10.10

	Skønlitteratur		Fagbøger	
	Mænd 1	Kvinder 2	Mænd 3	Kvinder 4
	Procentandel ¹			
1 - 7.klasse	22	35	19	10
2 8.-9.klasse	22	45	25	14
3 10.klasse/realeksamen	33	42	31	20
4 Studenter-/HF-eksamen	47	58	62	49
5 Går i skole	33	52	31	38
6 Alle	29	44	30	22

¹ Procentdel der læser skønlitterære bøger eller fagbøger mindst én gang om ugen.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: fiction; 1: males; 2: females; 3-4: non-fiction; 3: males; 4: females.

Front Column, 1: seventh class; 2: 8th-9th class; 3: 10th class/»real« exam; 4: upper secondary school exam; 5: receiving general education; 6: total.

¹ Percentage of men and women who read fictional or non-fictional books at least once a week.

Procentandel, der ofte benytter folkebibliotek, opdelt efter skoleuddannelse. 1987.

Percentage of men and women who frequently visit the library, by general education. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel ¹		
1 - 7.klasse	18	23	20
2 8.-9.klasse	25	36	30
3 10. klasse/realeksamen	29	41	36
4 Studenter-/HF-eksamen	51	61	56
5 Går i skole	51	66	59
6 Alle	28	39	33

Tabel 10.11

¹ Procentdel der kommer på et folkebibliotek mindst én gang om måneden.
Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total. Front Column, 1: seventh class; 2: 8th-9th class; 3: 10th class/»real« exam; 4: upper secondary school exam; 5: receiving general education; 6: total.

¹ Percentage of men and women who visit the library at least once a month.

Procentandel af befolkningen der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1964-1987.

Percentage of population spending leisure time on selected cultural activities. 1964-1987.

	1964 1	1975 2	1987 3
	Procentandel		
1 Biograf ¹	22	23	25
2 Teater ²	16	16	28
3 Klassisk koncert ³	3	7	13
4 Jazz-/beat-/rockkoncert ⁴	10	22
5 Pop-/underholdningskoncert ⁴	12	19
6 Kunstudstilling ⁵	18	39
7 Kunstmuseum ⁶	14	...
8 Andet museum ⁷	24	36
9 Sportsarrangement ⁸	16	18

Tabel 10.12

¹ 1964: Går i biografen mindst én gang om måneden.
1975 og 1987: Været i biografen inden for den sidste måned.

² 1964 og 1975: Været i teater i denne sæson.
1987: Været til enten opera, operette, ballet eller skuespil inden for det sidste halve år.

³ 1964: Været til klassisk koncert i denne sæson.
1975 og 1987: Været til klassisk koncert inden for det sidste år.
⁴ Inden for det sidste år.

⁵ 1975: Været på kunstmuseum i denne sæson.
1987: Været på kunstudstilling/-museum inden for det sidste år.
⁶ Været på kunstmuseum i denne sæson.

⁷ 1975: Været på andet museum i denne sæson.
1987: Været på andet museum inden for det sidste år.

⁸ 1975: Overværet sportsarrangement mindst én gang om måneden.
1987: Overværet sportsarrangement inden for den sidste måned.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelser i 1964, 1975 og 1987.

Translation - Front Column, 1: cinema¹; 2: theatre²; 3: classical concert³; 4: jazz/beat/rock concert⁴; 5: concert (pop/light music)⁴; 6: art exhibition⁵; 7: art gallery⁶; 8: other museums⁷; 9: attending sports events⁸.

¹ 1964: Go to the cinema at least once a month.

1975 and 1987: Been to the cinema within the last month.

² 1964 and 1975: Been to the theatre this season.

1987: Been to either an opera, a comic opera, a ballet or a play within the last 6 months.

³ 1964: Been to a classical concert in this season.

1975 and 1987: Been to a classical concert within the last year.

⁴ Within the last year.

⁵ 1975: Visited an art gallery in this season.

1987: Visited an art exhibition/art gallery within the last year.

⁶ Visited an art gallery in this season.

⁷ 1975: Visited other museums in this season. 1987: Visited other museums within the last year.

⁸ 1975: Attended sports events at least once a month.

1987: Attended sports events within the last month.

10 Fritid

Procentandel af mænd og kvinder der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1987.

Percentage of men and women spending leisure time on selected cultural activities. 1987.

Tabel 10.13

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Biograf ¹	26	25	25
2 Teater ²	25	30	28
3 Kunstudstilling ³	36	41	39
4 Andet museum ³	34	37	36
5 Koncert ³	39	39	39
6 Sportsarrangement ¹	23	14	18

¹ Inden for den sidste måned.

² Inden for det sidste halve år.

³ Inden for det sidste år.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.

Front Column, 1: cinema¹; 2: theatre²; 3: art exhibition³; 4) other museums³; 5: concert³; 6: sportsevents¹.

¹ Within the last month.

² Within the last 6 months.

³ Within the last year.

Procentandel med forskellig skoleuddannelse der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1987.

Percentage of men and women spending leisure time on selected cultural activities in 1987, by general education.

Tabel 10.14

	Bio- graf ¹	Teater ²	Kunstud- stilling ³	Andet museum ³	Kon- cert ³	Sports- arran- gement ¹
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 -7.klasse.....	6	18	25	23	20	12
2 8.-9. klasse.....	23	23	34	33	38	22
3 10. klasse/realeksamen.....	29	29	40	39	46	22
4 Studenter-/HF-eksamen.....	48	47	68	58	61	16
5 Går i skole.....	62	51	48	43	68	30
6 Alle.....	25	28	39	36	39	18

¹ Inden for den sidste måned.

² Inden for det sidste halve år.

³ Inden for det sidste år.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Column 1: cinema¹; 2: theatre²; 3: art exhibition³; 4: other museums³; 5: concert³; 6: sports events¹.

Front Column, 1: seventh class; 2: 8th-9th class; 3: 10th class/»real« exam; 4: upper secondary school exam.

¹ Within the last month.

² Within the last 6 months.

³ Within the last year.

Procentandel i forskellige aldersgrupper der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1987.

Percentage of men and women spending leisure time on cultural activities, by selected age groups. 1987.

	Bio- graf ¹	Teater ²	Kunst- ud- stilling ³	Andet museum ³	Kon- cert ³	Sports- arran- gement ¹
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 16-24 år	54	27	33	31	60	30
2 25-34 år	30	25	35	34	44	20
3 35-44 år	21	30	45	44	38	22
4 45-54 år	12	32	43	37	34	16
5 55-57 år	9	25	38	32	24	7
6 Alle	25	28	39	36	39	18

Tabel 10.15

¹ Inden for den sidste måned.

² Inden for det sidste halv år.

³ Inden for det sidste år.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Column 1: cinema¹; 2: theatre²; 3: art exhibition³; 4: other museums³; 5: concert³; 6: sports events¹.

Front Column, 1-5: age groups; 6: total.

¹ Within the last month.

² Within the last 6 months.

³ Within the last year.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der går til forskellige kulturelle arrangementer. 1987.

Percentage of men and women spending leisure time on cultural activities, by selected employment status groups. 1987.

	Bio- graf ¹	Teater ²	Kunst- ud- stil- ling ³	Andet museum ³	Kon- cert ³	Sports- arran- gement ¹
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Selvstændige ⁴	11	27	37	32	29	17
2 Højere funktionærer	30	43	67	62	51	16
3 Mellemfunktionærer	27	37	51	48	49	21
4 Lavere funktionærer	25	31	37	34	41	21
5 Faglærte arbejdere	26	14	21	29	36	28
6 Ikke-faglærte arbejdere	18	13	17	19	25	19
7 Arbejdsløse	29	21	35	31	45	16
8 Pensionister	8	22	36	31	24	6
9 Husmødre	12	21	39	30	23	3
10 Uddannelsessøgende	59	37	45	40	68	29
11 Alle	25	28	39	36	39	18

Tabel 10.16

¹ Inden for den sidste måned.

² Inden for det sidste halv år.

³ Inden for det sidste år.

⁴ Inkl. medhjælpende ægtefæller.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, Column 1: cinema¹; 2: theatre²; 3: art exhibition³; 4: other museums³; 5: concert³; 6: sports events¹.

Front Column, 1: self-employed⁴; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled workers; 6: unskilled workers; 7: unemployed; 8: pensioners; 9: homemakers; 10: students; 11: total.

¹ Within the last month.

² Within the last 6 months.

³ Within the last years.

⁴ Including assisting spouses.

10 Fritid

Procentandel af mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper der af og til eller oftere går i kirke. 1987.

Percentage of men and women who occasionally or frequently go to church, by selected age groups. 1987.

Tabel 10.17

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 16-24 år	10	15	12
2 25-34 år	7	16	12
3 35-44 år	17	26	22
4 45-54 år	23	32	27
5 55-64 år	30	42	36
6 65-75 år	32	47	40
7 Alle	18	27	22

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, 1: males; 2: females; 3: total. Front Column, 1-6: age groups; 7: total.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der af og til eller oftere går i kirke. 1987.

Percentage of men and women who occasionally or frequently go to church, by selected employment status groups. 1987.

Tabel 10.18

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Selvstændige ¹	21	34	25
2 Højere funktionærer	15	24	18
3 Mellemfunktionærer	17	19	18
4 Lavere funktionærer	18	23	21
5 Faglærte arbejdere	14	..	15
6 Ikke-faglærte arbejdere	15	27	21
7 Arbejdsløse	24	20	21
8 Pensionister	30	44	37
9 Husmødre	36	36
10 Uddannelsessøgende	8	18	13
11 Alle	18	27	22

¹ Inkl. medhjælpende ægtefæller.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse i 1987.

Translation - Heading, 1: males; 2: females; 3: total.

Front Column, 1: self-employed¹; 2: salaried employees, in upper levels; 3: in intermediate levels; 4: in lower levels; 5: skilled workers; 6: unskilled workers; 7: unemployed; 8: pensioners; 9: homemakers; 10: students; 11: total.

¹ Including assisting spouses.

De erhvervsaktive fordelt efter ferielængde. 1964-1985.

Economically active population by length of holiday. Percent. 1964-1985.

	1964	1974	1980	1985
	1	2	3	4
	Procent			
1 Ingen ferie	20	14	12	6
2 1 uge	9	7	4	4
3 2 uger	27	10	7	6
4 3 uger	34	22	14	10
5 4 uger	4	32	24	19
6 5 uger	5 ¹	12 ¹	29	38
7 6 uger eller mere	10	17
8 Uoplyst	1	3	0	0
9 I alt	100	100	100	100

Tabel 10.19

¹ 5 uger eller mere.

Kilde: Kühl, P.-H.: Fritid 1964-1975. København 1980 (Socialforskningsinstituttets meddelelse 27).

Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Samfærdsel og turisme, 1987:4.

Translation - Front Column, 1: no holiday; 2: 1 week; 3: 2 weeks; 4: 3 weeks; 5: 4 weeks; 6: 5 weeks; 7: 6 weeks or more; 8: not stated; 9: total.

¹ 5 weeks or more.

Ferielængde i forskellige stillingsgrupper. 1985.

Length of holiday, by employment status groups. Percent. 1985.

	1 uges ferie	1-3 uger	4-5 uger	6 uger eller mere	I alt
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Landmænd	34	63	0	3	100
2 Selvstændige i øvrigt	12	53	22	13	100
3 Medhjælpende ægtefæller	33	53	10	4	100
4 Funktionærer	3	15	62	20	100
5 Faglærte arbejdere	4	14	69	13	100
6 Ikke-faglærte arbejdere	4	21	62	13	100
7 Alle	6	20	57	17	100

Tabel 10.20

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Samfærdsel og turisme, 1987:4.

Translation - Heading, Column 1: 1 week; 2: 2-3 weeks; 3: 4-5 weeks; 4: 6 weeks or more; 5: total.

Front column, 1: farmers; 2: other self-employed; 3: assisting spouses; 4: salaried employees; 5: skilled workers; 6: unskilled workers; 7: total.

KOMMUNIKATION

11 Kommunikation

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	
11.1	Antal ture fordelt på transportmiddel. Hverdage. 1986.....	239	11.1	Procentandel af mænd og kvinder, der ejer (har rådighed over) forskellige transport midler. 1981-86.....	242
11.2	Transporttid til arbejde (den ene vej) i forskellige dele af landet. 1987.	240	11.2	Antal ture med forskellige formål, fordelt efter transportmiddel. Hverdage. 1986..	242
11.3	Procentdel af befolkningen der læser avis dagligt. 1970-1987.	240	11.3	Antal ture i forskellige bopælsområder fordelt efter transportmiddel. Hverdage. 1986.....	243
11.4	Gennemsnitligt tidsforbrug på TV og radio på hverdage og i weekend. 1987. ...	241	11.4	Transporttid til arbejde i forskellige stillingsgrupper. 1987.....	243
			11.5	Transporttid til arbejde i forskellige bopælsområder. 1987.....	244
			11.6	Procentandel af den voksne befolkning der læser aviser og ugeblade mv. 1970-1987.....	244
			11.7	Procentandel af mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper der læser avis og blade. 1987.....	245
			11.8	Procentandel af mænd og kvinder med forskellig skoleuddannelse der læser aviser og blade. 1987.....	245
			11.9	Gennemsnitligt tidsforbrug på radio og TV på hverdage og i weekend. 1987. ...	246
			11.10	Gennemsnitligt tidsforbrug på radio og TV i forskellige stillingsgrupper. 1987. ...	246

Indledning

I et stærkt specialiseret og arbejdsdelt samfund som det danske spiller kommunikation en stadig større rolle. Tidligere var det mere almindeligt, at man boede og arbejdede det samme sted, fx i landbruget og blandt håndværkere, og industriarbejderne boede i arbejderkvarterer nær deres arbejdsplads. Desuden rejste man ikke så meget. I vore dage er der tale om en stærk specialisering og opsplitting, hvor boliger og arbejdspladser er adskilt, hvor familierne er blevet mere spredt, og hvor man rejser. Dette specialiserede samfund kræver et omfattende transport- og kommunikationssystem, så folk nemt kan komme i kontakt med hinanden.

Den anden vigtige side af kommunikationsforholdene er massekommunikationen. Herved forstås aviser, blade, radio og TV. Denne kommunikationsform er énvejskommunikation, som når ud til store dele af befolkningen næsten samtidigt. På denne måde kan befolkningen holdes orienteret om, hvad der sker i samfundet. Massekommunikationsmidlerne har desuden en funktion på det underholdningsmæssige og kulturelle område, specielt gennem radio og TV.

I dette kapitel vil vi belyse persontransporten, herunder bolig- arbejdspladstransporten. Desuden vil vi se på udbredelsen og læsningen af aviser og blade. Endelig vil brugen af radio og TV blive belyst.

Persontransport

Den helt dominerende transportform i dag er kørsel i personbil. 60 pct. af alle familierne havde i 1986 en personbil. Dette gennemsnitstal dækker imidlertid over store variationer. Således havde ca. 85 pct. af børnefamilierne bil, ca. 70 pct. af parfamilierne uden børn havde bil, mens kun ca. 25 pct. af de enlige havde bil. Antallet af personbiler er steget næsten uafbrudt i dette århundrede, bortset fra en lille nedgang i begyndelsen af 1980'erne. I takt med denne udvikling er vejnettet blevet stærkt udbygget.

Selv om personbiler er det mest anvendte transportmiddel, findes der imidlertid også andre personlige transportmidler. Således har tre fjerdedele af den voksne befolkning en cykel, og der findes ca. 150.000 knallerter samt ca. 40.000 motorcykler.

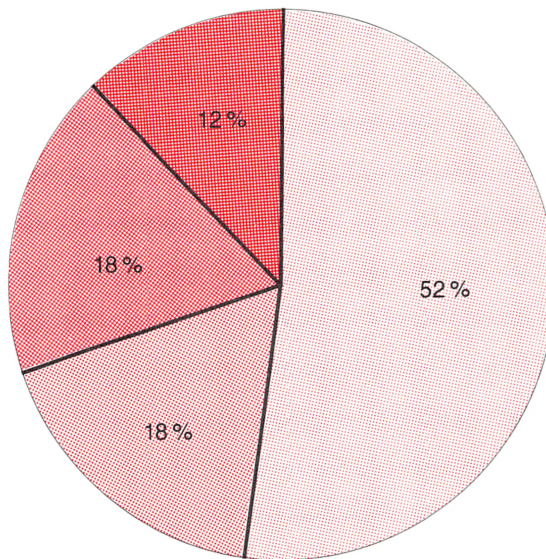
Hvis man ser på, hvor mange ture der dagligt tilbagelægges med forskellige transportmidler, viser det sig, jf. figur 11.1, at godt halvdelen foregår i bil. 18 pct. af turene foregår på henholdsvis cykel/knallerter og til fods, mens kun 10 pct. af turene foregår med kollektive transportmidler. De ture, der foregår med bil og kollektive transportmidler, er dog gennemgående længere end cykel- og gåturene. Derfor tegner bilerne og de kollektive transportmidler sig for en langt større del

Figur 11.1

Antal ture fordelt på transportmiddel.

Hverdage. 1986.

Passenger transport analysed by means of transport. Weekdays. 1986.

- Bil
Private car
- Cykel/knallerter
Bicycle, moped
- Til fods
On foot
- Kollektiv transport/andet
Public transport, other transport

Kilde: Tabel 11.3

af det samlede transportarbejde, opgjort i kilometer, end cykler, knallerter og til fods.

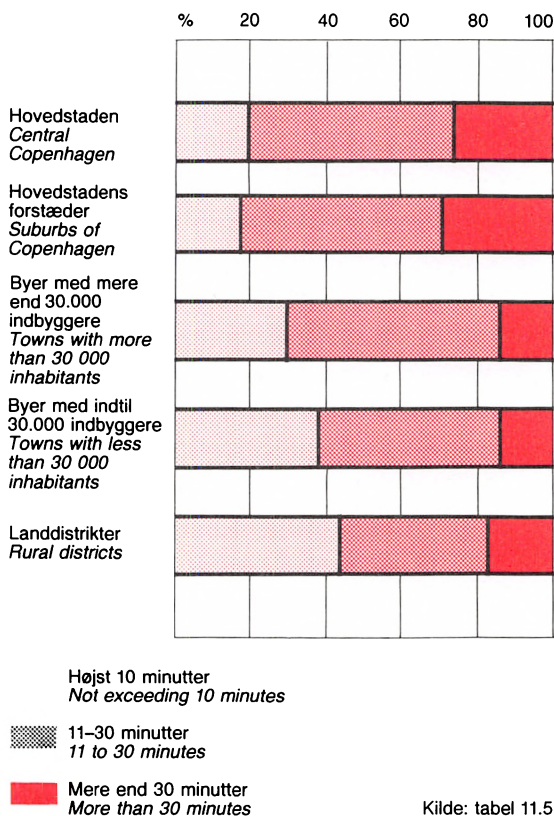
Det er de unge og de gamle i befolkningen, der oftest kører med offentlige transportmidler eller cykler og går. Mens de midaldrende oftere kører i bil. Når de midaldrende hyppigere benytter bil, hænger det sammen med, at de i højere grad har råd til at have bil end de unge og de gamle, samtidig med at de også har et større transportbehov.

Bolig- arbejdspladstransport

Bolig- arbejdspladstransporten er én af de vigtigste former for transport. Hvis man ser på, hvor meget tid der dagligt anvendes på transport til arbejde, finder man, at ca. 20 pct. bruger mere end en halv time hver vej til deres arbejde, mens ca. en tredjedel af alle bruger højst 10 minutter hver vej. Dette tal er dog inklusive de selvstændige landmænd, småhandlere o.l., der typisk har bolig i tilknytning til deres arbejdsplads. Den lange transporttid til arbejdet er især et hovedstadsfænomen. Det er specielt dem, der bor i Frederiksberg og Roskilde amter, der har en lang transporttid, fordi de ofte har deres arbejdsplads i

11 Kommunikation

Figur 11.2
Transporttid til arbejde (den ene vej) i forskellige dele af landet. 1987.
Time spent on transport (one way), by region. 1987.

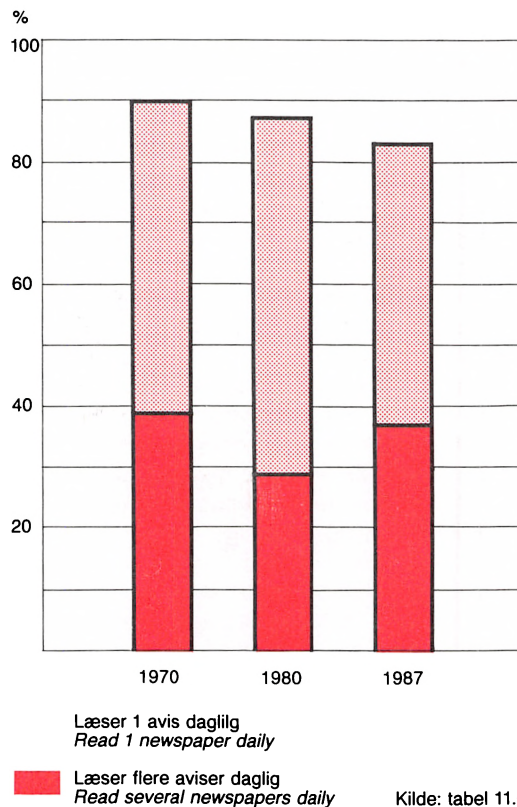
København. Som det fremgår af figur 11.2 er det kun ca. 15 pct. af dem, der bor uden for hovedstadsområdet, der har mere end en halv time hver vej til arbejdet, mens dette er tilfældet for ca. 30 pct. af dem, der bor i hovedstadsområdet.

Det mest anvendte transportmiddel til arbejde er bil. Ca. 46 pct. benytter bil til arbejde, mens ca. 20 pct. cykler, og ca. 12 pct. benytter tog og bus. Endelig er der ca. 22 pct., der går, kører knallert eller bor på deres arbejdssted.

Aviser og blade

Aviser og blade har traditionelt haft en stor udbredelse i Danmark. Man har dog i de senere år kunnet konstatere en vis nedgang i avisernes oplag. Det samme har stort set været tilfældet med ugebladene og magasinernes oplag, mens distriktsbladene oplag har været stærkt stigende. Oplagstallene giver dog ikke et fuldt dækkende billede af, hvor stor en del af befolkningen, der faktisk læser aviser og blade. Der kan være nogle, som låner aviser af andre, og nogle der køber flere aviser og blade. Der er imidlertid andre undersøgelser, der viser, at folk gennemgående læ-

Figur 11.3
Procent af befolkningen der læser avis dagligt. 1970-1987.
Percentage of population reading a newspaper daily. 1970-1987.

ser mindre avis nu end tidligere. Af figur 11.3 fremgår det, at 90 pct. af befolkningen i 1970 læste avis dagligt, men i 1987 var dette tal faldet til 84 pct.

Avislæsning er mere udbredt blandt de midaldrende og de gamle end blandt de unge. Kun ca. 70 pct. af de 16-24-årige læser avis dagligt, mens dette er tilfældet for ca. 90 pct. af de 35-75-årige. Denne aldersforskel kan muligvis skyldes, at den yngre del af befolkningen er vokset op med TV og derfor i højere grad holder sig orienteret på denne måde. De ældre er derimod nok mere fortlørlige med aviserne. Der er i øvrigt forholdsvis små sociale forskelle i daglig avislæsning.

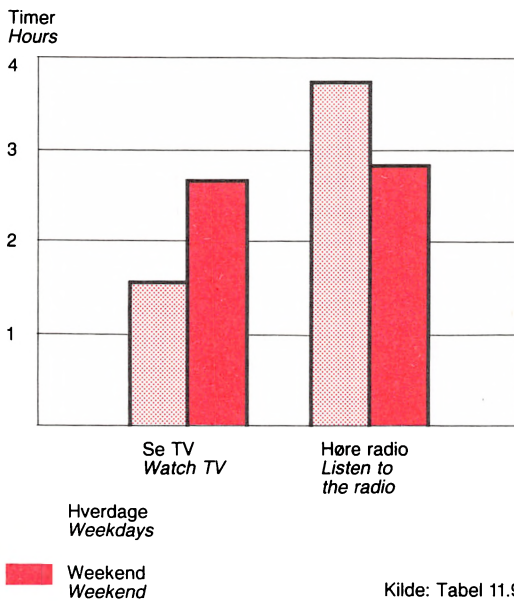
Radio og TV

Mens radioen har været vidt udbredt i befolkningen i mange år, er TV et betydeligt nyere medium. Stort set alle danske husstande har haft radio de sidste 30 år, og i dag har mere end 90 pct. af husstandene TV.

Eftersom stort set hele befolkningen har mulighed for at høre radio og se TV, er det væsentligt at se på, i hvilket omfang de benytter sig af det.

Figur 11.4
Gennemsnitligt tidsforbrug på tv og radio på hverdage og i weekend. 1987.

Time spent on TV and radio on weekdays and during the weekend. 1987.

Kilde: Tabel 11.9

På grundlag af en tidsanvendelsesundersøgelse fra 1987 kan man opføre, hvor meget tid befolkningen anvender på at høre radio og se TV. *Figur 11.4* viser, at den voksne befolkning på hverdage i gennemsnit ser TV i ca. 1 1/2 time og hører radio i ca. 3 3/4 time. I weekenden ser man mere TV, men til gengæld hører man mindre radio.

Der er imidlertid stor forskel på, hvordan TV og radio benyttes. Radiolytning er næsten udelukkende noget, der foregår, mens man laver andre ting, fx mens man arbejder eller udfører huslige gøremål. At se TV er derimod noget man koncentrerer sig mere om. I ca. 20-25 pct. af den tid, der i gennemsnit bruges på at se TV, laver folk noget andet samtidigt.

Der er imidlertid forskel på, hvor meget tid forskellige befolkningsgrupper bruger på at høre radio og se TV. De ældre ser gennemgående mere TV og hører mere radio end de unge. Der er også en tendens til, at de veluddannede ser mindre TV og hører mindre radio end dem, der har mindre skoleuddannelse.

Datakilder

Løbende statistik

Der findes en del løbende statistik om kommunikationsforhold, som er spredt på en række forskellige institutioner. Danmarks Statistik fører løbende en omfattende statistik over tilgang og bestand af motorkøretøjer og skibe, herunder godstransport med disse (1). Vejdirektoratet udarbejder løbende statistik om vejtrafikken på grundlag af trafiktællinger (2). Statistik over lufttrafikken udarbejdes af Statens Luftfartsdirektorat. Desuden kan det nævnes, at der udarbejdes statistik om post, telegraf- og telefonaktiviteter (3).

På massekommunikationsområdet udarbejdes løbende statistik om aviser og blade af Dansk Media Komité og Dansk Oplagskontrol (4). Endelig gennemfører Danmarks Radio regelmæssige radio- og TV-frekvensundersøgelser.

Øvrige datakilder

Den væsentligste kilde til oplysninger om persontransport er persontransportundersøgelser (5). I disse undersøgelser udspørger man befolkningen om deres transportadfærd.

En belysning af befolkningens forbrug af aviser, blade, radio og TV får man i de fritidsundersøgelser, som Socialforskningsinstituttet har gennemført i 1964, 1975 og 1987 (6). Endelig kan det nævnes, at Danmarks Statistik og Kulturministeriet har samlet en væsentlig del af den løbende statistik om presse, radio og TV (7).

- 1 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Samfærdsel og turisme.
 Danmarks Statistik: Danmarks skibe og skibsfart. En årlig publikation.
- 2 Vejdirektoratet: Trafikrapport. Publikationen udgives årligt.
- 3 Statens Teleråd: Tele-Danmark. Udgives årligt.
- 4 Dansk Media Komité: Dansk Media Index. Udgives årligt.
 Dansk Oplagskontrol: Bulletin.
- 5 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, 1982, A31. Indeholder resultater af 1981-undersøgelsen.
 Trafikministeriet har gennemført en persontransportundersøgelse i 1986. Resultaterne vil blive publiceret i løbet af 1988.
- 6 Kühl, P-H mfl.: Fritidsvaner i Danmark - med særligt hensyn til radio og fjersyn. København, 1966 (Socialforskningsinstituttets publikation 25).
 Kühl, P-H og Koch-Nielsen, Inger: Fritid 1975. København 1976 (Socialforskningsinstituttets meddelelse 14).
- 7 Danmarks Statistik og Kulturministeriet: Dansk kulturstatistik 1970-1985. København 1987.

11 Kommunikation

Procentandel af mænd og kvinder, der ejer (har rådighed over) forskellige transportmidler. 1981-86.

Percentage of men and women owning (having at their disposal) selected means of transport. 1981-86.

Tabel 11.1

	Bil ¹	Motorcykel/ scooter	Knallert	Cykel
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 <i>Mænd</i>				
2 1981	2	11	63
3 1986	77	2	10	74
4 <i>Kvinder</i>				
5 1981	0	4	68
6 1986	69	1	4	76
7 <i>Alle</i>				
8 1981	60	1	8	66
9 1986	73	1	7	75

¹ I 1986-undersøgelsen er ikke medregnet fælleshusstande, hvorfor bilrådigheden er noget overvurderet.
Kilde: Materiale fra Trafikministeriets persontransportundersøgelse 1986.

Translation – Heading, Column 1: private car¹; 2: motorbike/motor scooter; 3: moped; 4: bicycle.

Front Column, 1: men; 4: women; 7: total.

¹ Joint households are not included in the 1986 survey, consequently, the disposal of a car is somewhat overestimated.

Antal ture med forskellige formål fordelt efter transportmiddel. Hverdage. 1986.

Number of trips with selected purposes, by means of transport. Weekdays. Percent. 1986.

Tabel 11.2

	Transportens formål			
	Arbejde	Indkøb mv.	Fritid	Ikke bopæls- baseret ¹
	1	2	3	4
	Procent			
1 Personbil og vare-/lastbil	52	50	55	53
2 Kollektiv transport	16	6	5	10
3 Cykel/knallert	25	18	15	14
4 Til fods	5	25	22	22
5 Andet	2	1	3	1
6 I alt	100	100	100	100

¹ Omfatter ture, der ikke har bopælen som begyndelses- eller endepunkt.

Kilde: Materiale fra Trafikministeriets persontransportundersøgelse 1986.

Translation – Heading, Column 1-4: purpose of trip; 1: work; 2: shopping etc.; 3: leisure; 4: trips where the dwelling is not the point of departure or destination.

Front Column, 1: private car and commercial vehicle/vans; 2: public transport; 3: bicycle/moped; 4: on foot; 5: other; 6: total.

**Antal ture i forskellige bopælsområder
fordelt efter transportmiddel.
Hverdage. 1986.**

Number of trips, by degree of urbanization
and by means of transport. Weekdays.
Percent. 1986.

	Personbil og vare-/ lastbil	Kollektiv transport	Cykel/ knallert	Til fods	Andet	I alt
	1	2	3	4	5	6
Procent						
1 Hovedstaden med forstæder	38	17	22	22	1	100
2 Øvrige byområder og bymæssige bebyggelser	54	6	20	19	1	100
3 Landdistrikter	69	7	10	12	2	100
4 Hele landet	52	10	18	18	2	100

Tabel 11.3

Kilde: Materiale fra Trafikministeriets persontransportundersøgelse 1986.

Translation – Heading, Column 1: private car and commercial vehicle/van; 2: public transport; 3: bicycle/moped; 4: on foot; 5: other; 6: total.
Front Column, 1: Central Copenhagen and suburbs; 2: other urban and built-up areas; 3: rural districts; 4: all Denmark.

**Transporttid til arbejde i forskellige
stillinggrupper. 1987.**

Time spent on transport to work, by
selected employment groups. Percent. 1987.

	Under 10 min. ¹	11-30 min.	Mere end 30 min.	I alt
	1	2	3	4
Procent				
1 <i>Mænd</i>				
2 Selvstændige	69	26	5	100
3 Funktionærer	25	51	24	100
4 Arbejdere	33	53	14	100
5 Alle	35	48	17	100
6 <i>Kvinder</i>				
7 Selvstændige	75	19	6	100
8 Funktionærer	25	53	22	100
9 Arbejdere	34	52	14	100
10 Alle	30	50	20	100

Tabel 11.4

Anm: Kun transporten den ene vej - fra hjem til arbejde.

¹ Inkl. dem der bor på arbejdspladsen.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse 1987.

Translation – Heading, Column 1: under 10 minutes; 2: 11 to 30 minutes; 3: more than 30 minutes; 4: total.

Front Column, 1: males; 2: self employed; 3: salaried employees; 4: workers; 5: total; 6: females; 7: self employed; 8: salaried employees; 9: workers; 10: total.

Note: Only transport one way - from home to work.

¹ Including individuals who live and work at the same address.

11 Kommunikation

Transporttid til arbejde i forskellige bopælsområder. 1987.

Time spent on transport to work, by region. Percent. 1987.

Tabel 11.5

	Under 10 min. ¹	11-30 min.	Mere end 30 min.	I alt
	1	2	3	4
	Procent			
1 Hovedstaden.....	20	55	25	100
2 Hovedstadens forstæder.....	18	54	28	100
3 20.000 indb. eller mere.....	30	56	14	100
4 5.000-19.999 indb.....	43	45	12	100
5 200-4.999 indb.....	36	47	17	100
6 Landdistrikter.....	44	39	17	100
7 Hele landet.....	33	49	18	100

Anm: Kun transporten den ene vej - fra hjem til arbejde.

¹ Inkl. dem der bor på arbejdspladsen.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse 1987.

Translation - Heading, Column 1: under 10 minutes; 2: 11 to 30 minutes; 3: more than 30 minutes; 4: total.

Front Column, 1: central Copenhagen; 2: suburbs of Copenhagen; 3: 20 000 inhabitants or more; 4: 5 000-19 999 inhabitants; 5: 200-4 999 inhabitants; 6: rural districts; 7: all Denmark.

Note: Only transport one way - from home to work.

¹ Including individuals who live and work at the same address.

Procentandel af den voksne befolkning der læser aviser og ugeblade mv. 1970-1987.

Percentage of the adult population reading newspapers and weekly magazines etc. 1970-1987.

Tabel 11.6

	Læser mindst 1 avis daglig	Læser mere end 1 avis daglig	Læser avis weekend/ søndag	Læser uge- blad/ magas.
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 1970.....	90	39	71	85
2 1973.....	91	38	68	85
3 1976.....	89	35	69	88
4 1980.....	87	29	67	87
5 1984.....	85	30	68	87
6 1987.....	83	37	65	89

Anm. 1970-1976: Omfatter befolkningen i alderen 15 år og derover.

1980-1987: Omfatter befolkningen i alderen 13 år og derover.

Kilde: Danmarks Statistik og Kulturministeriet: Dansk kultur-statistik 1970-1985. København 1987. Dansk Media Index.

Translation - Heading, Column 1: read at least 1 newspaper daily; 2: read more than 1 newspaper daily; 3: read a newspaper during the weekend/Sunday; 4: read weekly magazines/trade journals.

Note: 1970-1976: Comprises the population aged 15 years and more.

1980-1987: Comprises the population aged 13 years and more.

Procentandel af mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper der læser avis og blade. 1987.

Percentage of men and women reading newspapers and magazines, by selected age groups. 1987.

	Læser avis dagligt		Læser distriktsblade ugentligt		Læser ugeblade/magasiner ugtl.	
	Mænd 1	Kvinder 2	Mænd 3	Kvinder 4	Mænd 5	Kvinder 6
	Procentandel					
1 16-24 år.....	77	65	65	76	45	59
2 25-34 år.....	81	73	80	88	30	48
3 35-44 år.....	89	87	86	91	29	51
4 45-54 år.....	94	89	81	91	38	58
5 55-64 år.....	93	92	86	89	45	64
6 65-75 år.....	94	87	90	90	45	68
7 Alle.....	87	81	80	87	38	56

Tabel 11.7

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse 1987.

Translation – Heading, Column 1-2; read a newspaper daily; 1: men; 2: women; 3-4: read district papers weekly; 5-6: read magazines/trade journals weekly.
Front Column, 1-6: age groups; 7: total.

Procentandel af mænd og kvinder med forskellig skoleuddannelse der læser aviser og blade. 1987.

Percentage of men and women reading newspapers and magazines, by general education. 1987.

	Højst 7 års skolegang 1	8-9 års skolegang 2	10. kl./real-eksamen 3	Stu- den- ter-/HF- eksamen 4	Alle 5
	Procentandel				
1 Læser avis dagligt					
2 Mænd.....	89	85	86	90	87
3 Kvinder.....	84	82	80	80	81
4 Læser distriktsblade ugentligt					
5 Mænd.....	84	80	82	73	80
6 Kvinder.....	90	91	88	80	87
7 Læser ugeblade/magas. ugentligt					
8 Mænd.....	47	39	34	17	38
9 Kvinder.....	70	65	52	25	56

Tabel 11.8

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse 1987.

Translation – Heading, Column 1: not exceeding 7 years' education; 2: 8-9 years' education; 3: 10 years' education/»real« exam; 4: upper secondary school exam; 5: total.
Front Column, 1: read a newspaper daily; 2: men; 3: women; 4: read district papers weekly; 5: men; 6: women; 7: read magazines/trade journals weekly; 8: men; 9: women.

11 Kommunikation

Gennemsnitligt tidsforbrug på radio og TV på hverdage og i weekend. 1987.

Time spent on radio and TV on weekdays and during the weekend. Hours and minutes. 1987.

Tabel 11.9

	Mænd		Kvinder		Alle	
	Hverdage	Weekend	Hverdage	Weekend	Hverdage	Weekend
	1	2	3	4	5	6
	Gnsn. timer og minutter					
1 Radio/TV, i alt	5'28	3'43	5'09	5'22	5'19	5'33
2 TV, i alt	1'34	2'47	1'33	2'35	1'33	2'41
3 Kun TV ¹	1'20	2'18	1'13	1'54	1'16	2'06
4 Radio, i alt	3'54	2'56	3'37	2'47	3'45	2'51
5 Kun radio ¹	0'05	0'07	0'05	0'06	0'05	0'06
6 Video	0'06	0'11	0'06	0'08	0'06	0'09

Anm: Omfatter 16-75-årige.

¹ Som hovedaktivitet.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse 1987.

Translation - Heading, Column 1-2: men; 1: weekdays; 2: weekend; 3-4: women; 5-6: total.

Front Column, 1: radio/TV, total; 2: TV, total. 3: only TV¹; 4: radio, total; 5: only radio¹; 6: video.

Note: Comprises persons aged 16-75 years.

¹ As main activity.

Gennemsnitligt tidsforbrug på radio og TV i forskellige stillingsgrupper. 1987.

Time spent on radio and TV, by selected employment groups. Hours and minutes. 1987.

Tabel 11.10

	Ser TV		Hører radio	
	Hverdage	Weekend	Hverdage	Weekend
	1	2	3	4
	Gnsn. timer og minutter			
1 Selvstændige i landbrug	1'19	1'52	3'06	2'48
2 Selvstændige, i øvrigt	1'00	2'17	4'24	3'00
3 Medhj. ægtefæller	1'42	3'01	4'57	3'47
4 Højere funktionærer	1'10	1'48	1'54	1'59
5 Mellemfunktionærer	1'22	2'30	3'27	2'34
6 Lavere funktionærer	1'23	2'33	3'42	2'46
7 Faglærte arbejdere	1'40	2'56	5'04	3'33
8 Ikke-faglærte arbejdere	1'38	2'56	4'41	3'45
9 Arbejdsløse	1'46	3'18	4'41	3'17
10 Pensionister	2'21	3'39	3'36	2'39
11 Husmødre	2'00	2'43	4'31	2'41
12 Uddannelsessøgende	1,00	2'15	3'02	2'11
13 Alle	1'33	2'41	3'45	2'51

Anm: Omfatter 16-75-årige.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: watch TV; 1: weekdays; 2: weekend; 3-4: listen to the radio; 3: weekdays; 4: weekend.

Front Column, 1: self employed in agriculture; 2: self employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, upper levels; 5: intermediate levels; 6: lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total.

Note: Comprises persons aged 16-75 years.

POLITISK AKTIVITET

12

12 Politisk aktivitet

Nr.	FIGURER	Nr.	TABELLER	Side
12.1	Stemmeprocenten ved folketingsvalg. 1920-1987.....	12.1	Valgdeltagelsen ved forskellige offentlige valg. 1950-1987.....	249
12.2	Kvindeprocenten for valgte kandidater til folketingsvalg. 1920-1987.....	12.2	Valgdeltagelsen i forskellige dele af landet ved de senest afholdte valg.....	250
12.3	Procentandel, der var aktive og passive medlemmer af et politisk parti. 1979-1987.....	12.3	Kvindernes andel af opstillede og valgte kandidater til folketingsvalg og kommunalvalg. 1950-1985.....	250
12.4	Procentandel, der har været til politiske møder. 1987.....	12.4	Procentandel i forskellige aldersgrupper, der er medlem af et politisk parti. 1987.....	251
12.5	Procentandel af befolkningen, der har deltaget i forskellige udenomsparlamentariske aktiviteter. 1987.....	12.5	Procentandel, der er aktivt eller passivt medlem af et politisk parti, blandt personer med forskellig skoleuddannelse. 1987.....	251
12.6	Procentandel, der er engageret i en græsrodsbevægelse. 1987.....	12.6	Procentandel i forskellige stillingsgrupper, der er medlem af et politisk parti. 1987.....	252
12.7	Organisationsprocenten for arbejdere og funktionærer. 1930-1987.....	12.7	Procentandel der aldrig går til politiske møder. 1987.....	252
12.8	Organisationsprocenten blandt forskellige stillingsgrupper. 1987.....	12.8	Procentandel der har deltaget i forskellige udenomsparlamentariske aktiviteter. 1987.....	253
12.9	Procentdel, der ikke selv kan lave en skrivelse til en offentlig myndighed. 1987.....	12.9	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har deltaget i udenomsparlamentariske aktiviteter. 1987.....	253
		12.10	Procentandel med forskellig skoleuddannelse der er engageret i græsrodsbevægelser. 1987.....	259
		12.11	Organisationsprocenten for arbejdere og funktionærer. 1911-1987.....	260
		12.12	Procentdel af forskellige stillingsgrupper der er aktive og passive medlemmer af en faglige organisation. 1987.....	260
		12.13	Organisationsprocenten blandt lønmodtagere i forskellige brancher. 1987.....	261
		12.14	Procentandel i forskellige aldersgrupper der ikke selv kan lave en skrivelse til en offentlig myndighed. 1987.....	261
		12.15	Procentandel blandt personer med forskellige skoleuddannelser der ikke selv kan lave en skrivelse til en offentlig myndighed. 1987.....	262

Indledning

I et demokratisk samfund er det et accepteret mål, at borgerne er politisk aktive. Det er således en forudsætning for den parlamentariske styreform, at borgerne stemmer og lader sig opstille ved de forskellige offentlige valg. Desuden er det alment accepteret, at befolkningen forsøger at påvirke de politiske beslutninger gennem politiske institutioner, fx partier og faglige organisationer, eller ved hjælp af andre politiske aktiviteter.

De politiske aktiviteter kan antage forskellige former. Stemmeafgivelse er den mest almindelige aktivitet, men medlemskab af faglige og politiske organisationer giver mulighed for at deltage i kandidatnomineringer og udarbejdelse af politiske programmer.

Et væsentligt politisk virkemiddel er endvidere muligheden for mundtligt eller skriftligt at argumentere for sine synspunkter i de forskellige massemedier. Ligeledes kan man, ved kontakt med personer i indflydelsesrige positioner, søge at få disse til at handle på en bestemt måde. Endelig kan man, gennem deltagelse i græsrodsarbejde, strejker, demonstrationer, underskriftindsamlinger og lignende, søge at øve indflydelse på meningsdannelsen.

Kapitlet indledes med en belysning af befolkningens deltagelse i offentlige valg. Dernæst følger en omtale af befolkningens medlemskab af politiske partier og deltagelse i politiske møder. Den politiske aktivitet uden for partierne er belyst i form af protestaktiviteter og græsrodsbevægelser. Dernæst følger et afsnit om faglige organisationer, og endelig et afsnit om, hvorvidt folk er i stand til selv at formulere en skrivelse til en offentlig myndighed.

Offentlige valg

Som nævnt er den mest almindelige politiske aktivitet deltagelse i offentlige valg. Der findes en række offentlige valg, fx folketingsvalg, kommunalvalg, EF-parlamentsvalg, menighedsrådsvalg og skolenævnvalg. Deltagelsen i disse valg kan aflæses af stemmeprocenterne, som angiver, hvor stor en procentdel af de stemmeberettigede der har afgivet deres stemme. *Figur 12.1* viser stemmeprocenten ved folketingsvalgene siden 1920. Selv om der har været svingninger, så er valgdeltagelsen i 1970'erne og 1980'erne større end i 1920'erne og 1930'erne. 85-90 pct. stemmer nu ved folketingsvalgene, mod 75-80 pct. i 1920'erne.

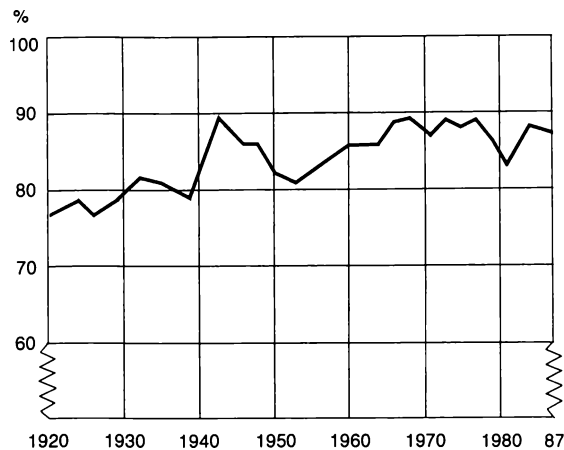
Valgdeltagelsen er gennemgående højere ved folketingsvalg end ved kommunalvalg, og den laveste valgdeltagelse har man ved menighedsrådsvalg og EF-parlamentsvalg. Der er dog særlige forhold ved menighedsrådsvalg, hvor man kan holde fredsvalg. Ved midten af 1980'erne var stemmeprocenterne således: Folketingsvalg 87

12.1.

Stemmeprocenten ved folketingsvalg.

1920-1987.

Votes cast as percentage of electors. 1920-1987.

Kilde: Danmarks Statistik: Folketingsvalget den 10. januar 1984. København 1985. Samt tabel 12.1.

pct., kommunalvalg 70 pct., og EF-parlamentsvalg 52 pct.

Kvindernes politiske deltagelse har været genstand for omfattende debat. Et mål for ligestillingen på det politiske område er kvindernes andel af valgte kandidater ved offentlige valg. *Figur 12.2* viser udviklingen heri ved folketingsvalgene siden 1920.

Figuren viser, at kvindeprocenten var meget lav ved valgene før Anden Verdenskrig. I 1950'erne og 1960'erne var ca. 10 pct. af kandidaterne kvinder, og i midten af 1980'erne er man nu oppe på, at kvinderne udgør 30 pct. af både de opstillede og de valgte kandidater. Ved kommunalvalgene har udviklingen været nogenlunde den samme, og kvindeprocenterne er i øvrigt næsten ens ved de to valg.

Partipolitisk aktivitet

Det parlamentariske demokrati er i Danmark knyttet til de politiske partier. Det er i de politiske partier man rekrutterer de personer, der bliver opstillet til de offentlige valg. Desuden formuleres og diskuteres partiernes konkrete politik i vidt omfang af de politiske partiers medlemmer, på forskellige niveauer i partierne. Der er derfor knyttet en vis politisk indflydelse til at være medlem af et politisk parti.

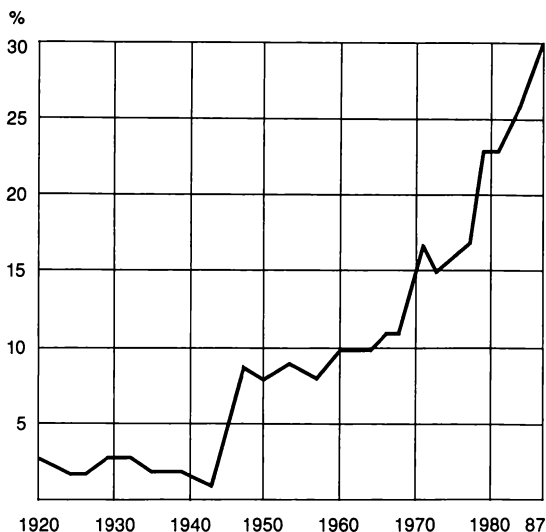
Der har imidlertid været faldende medlemstal i de politiske partier gennem snart mange år. En undersøgelse fra 1987 viser, at 10 pct. af den voksne befolkning er medlem af et politisk parti. En tilsvarende undersøgelse fra 1979 viste, at der dengang var 12 pct., der var medlem af et politisk parti. *Figur 12.3* viser partimedlemskab blandt mænd og kvinder i 1979 og 1987. Både blandt

12 Politisk aktivitet

12.2.

Kvindeprocenten for valgte kandidater til folketinget. 1920–1987.

Women as percentage of elected candidates to the Folketing. 1920–1987.

Kilde: Danmarks Statistik: Folketingsvalget den 10. januar 1984. København 1985. Samt tabel 12.3.

mænd og kvinder er der blevet færre partimedlemmer, men der er stadig flest mænd, der er medlem af et politisk parti. Figur 12.3 viser også en opdeling på aktive og passive partimedlemmer. De aktive medlemmer er dem der går til møder i partiet regelmæssigt. Cirka halvdelen af partimedlemmerne er passive medlemmer.

Det kniber især med at få de unge gjort til partimedlemmer. Der er således kun 2 pct. af de 16-24-årige, der er medlem af et politisk parti. Det er derimod de midaldrende og de ældre mænd, der oftest er partimedlemmer, nemlig 17 pct. i alderen 45 år og derover.

Der er nogle væsentlige forskelle i andelen, der er medlem af et politisk parti, mellem forskellige stillingsgrupper. Først og fremmest er det markant, at landmændene og de medhjælpende ægtefæller forholdsvis ofte er partimedlemmer. Således var 37 pct. af landmændene i 1987 medlem af et politisk parti, og størstedelen af dem var endda aktive. I den modsatte ende finder man de arbejdsløse, hvor kun 2 pct. er medlemmer af et politisk parti. Arbejderne er også sjældent partimedlemmer, mens funktionærerne og pensionisterne ligger omkring gennemsnittet for hele befolkningen.

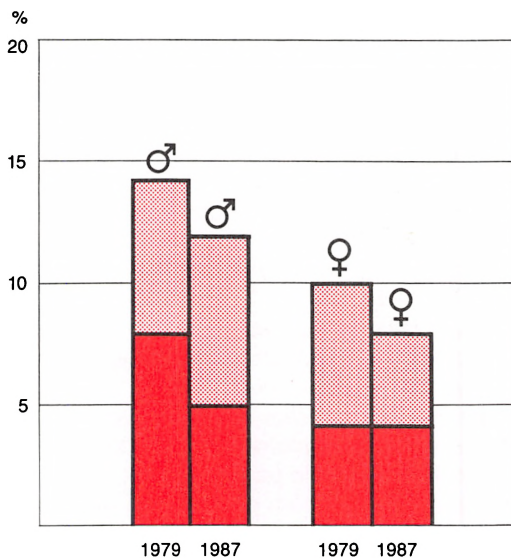
Politiske møder

Skønt den politiske debat efterhånden mere og mere foregår i massemedierne, afholdes der dog stadig politiske møder. Som oftest bliver disse møder afholdt af de politiske partier og deres

12.3.

Procentandel der var aktivt og passivt medlem af et politisk parti. 1979–1987

Percentage of population being active or passive members of political parties. 1979–1987.

Passive medlemmer
Passive members

Aktive medlemmer
Active members

Kilde: Damgaard, Erik (red.): Folkets veje i dansk politik. København 1980. samt tabel 12.4.

vælgerforeninger, men de er tit offentligt tilgængelige.

I 1987 svarede 12 pct. af den voksne befolkning i en undersøgelse, at de havde været til et politisk møde indenfor det sidste år, mens 78 pct. svarede, at de aldrig gik til politiske møder. Som det fremgår af figur 12.4, går mændene hyppigere til politiske møder end kvinderne. Da en stor del af deltagerne i politiske møder også er medlem af et politisk parti, følger deltagelsen i politiske møder i høj grad mønstret for medlemskab af politiske partier.

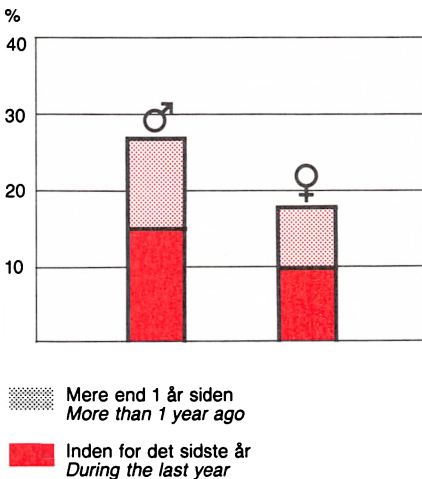
Anden politisk aktivitet

Ud over at være medlem af et politisk parti har man mulighed for at udtrykke sin politiske holdning på mange andre måder. Det kan typisk ske ved at deltage i demonstrationer eller skrive under på forskellige underskriftsindsamlinger, med henblik på at påvirke politiske beslutninger.

I 1987 havde 18 pct. af den voksne befolkning deltaget i en eller flere af sådanne udenomsparlamentariske aktiviteter inden for et år. Som det fremgår af figur 12.5, er det især underskriftsindsamlinger, folk har deltaget i, nemlig 14 pct., men derudover har 5 pct. deltaget i demon-

12.4. Mænd og kvinder fordelt efter hvor ofte de går til politiske møder. 1987.

Participation in political meetings, by sex and frequency. 1987.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

strationer, og 4 pct. har deltaget i arbejdsnedlæggelser eller strejker.

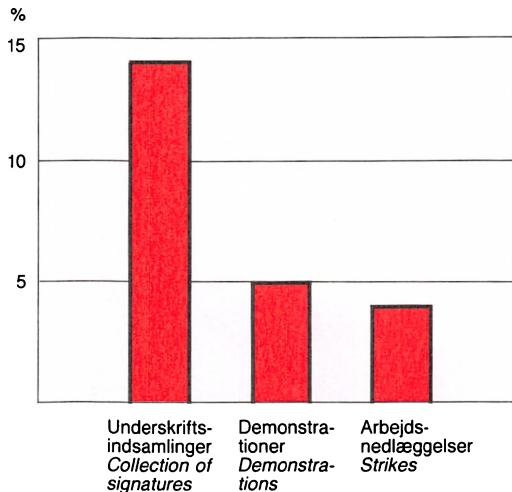
Det er især veluddannede, der deltager i udenomsparlamentariske aktiviteter. Således har kun ca. 6 pct. af dem, der højst har gået 7 år i skole deltaget i sådanne aktiviteter, mens ca. 40 pct. af dem med studenter-/HF-eksamen har deltaget.

Udenomsparlamentariske aktiviteter er specielt meget udbredt blandt funktionærer, der er ansat i den offentlige sektor. Således havde 62 pct. af mellemfunktionærerne og 45 pct. af de højere funktionærer i den offentlige sektor deltaget i udenomsparlamentariske aktiviteter inden for et år. Arbejdere og specielt de selvstændige deltog derimod ikke særlig meget i disse aktiviteter. Når arbejderne endelig griber til et protestmiddel, er det som regel arbejdsnedlæggelser.

Den politiske aktivitet uden for det partipolitiske område, kan også finde sted i forskellige bevægelser. Disse såkaldte græsrodsbevægelser omfatter fx miljøspørgsmål, kvindepolitik, fredsarbejde o.l. Ca. 10 pct. angav i en undersøgelse fra 1987, at være engageret i sådanne græsrodsbevægelser. Det er især de veluddannede, der deltager i græsrodsbevægelserne. *Figur 12.6* viser, at 16 pct. af dem med studenter-/HF-eksamen deltager i græsrodsarbejdet mod kun 6 pct. af dem med højst 7 års skolegang. Det er først og fremmest de højere funktionærer og mellemfunktionærerne, der deltager, men der er ikke større forskel mellem kvinderne og mændene.

12.5. Procentandel af befolkningen, der har deltaget i forskellige udenomsparlamentariske aktiviteter. 1987.

Percentage of population having participated in political activities outside the parliament. 1987.

Kilde: Tabel 12.8.

Faglige organisationer

Danmark er sammen med de øvrige nordiske lande karakteriseret ved at have et stærkt organiseret arbejdsmarked. Det gælder både for lønmodtagere og for selvstændige erhvervsdrivende.

For lønmodtagernes vedkommende er der tale om, at 88 pct. i midten af 1980'erne var medlem af en fagforening. Denne organisationsprocent var næsten ens blandt arbejdere og funktionærer. Det er noget forholdsvis nyt. Tidligere havde funktionærerne en lavere organisationsprocent end arbejderne. *Figur 12.7* viser, hvordan organisationsprocenterne for de to grupper har nærmet sig hinanden, især i løbet af 1970'erne.

For de selvstændige er det ikke tilsvarende muligt at vise udviklingen i den faglige organisering. Omkring 1980 viser en undersøgelse, at ca. 85 pct. af de selvstændige landmænd og ca. 70 pct. af øvrige selvstændige var medlem af en faglig organisation. Disse organisationer kan omfatte forskellige typer af foreninger, fx arbejdsgiverforening, landboforening, fiskeriforening.

En undersøgelse fra 1987 viser imidlertid en nedgang i de selvstændiges organisering. I 1987 var 77 pct. af landmændene og 66 pct. af de øvrige selvstændige organiseret.

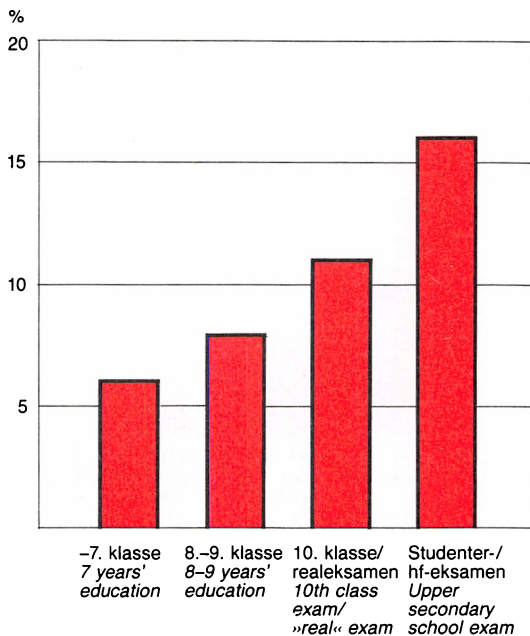
Selv om organisationsprocenten blandt arbejdere og funktionærer nu er lige stor, er der alligevel visse forskelle inden for undergrupper af disse. Det fremgår af *figur 12.8*, at de højere funktionærer i mindre grad er organiserede end de øvrige. Desuden har de mandlige lavere funk-

12 Politisk aktivitet

12.6.

Procentandel der er engageret i en græsrodsbevægelse. 1987.

Percentage of population participating in grass root activity. 1987.

Kilde: Tabel 12.10.

nærer og de kvindelige ikke-faglærte arbejdere en relativt lav organisationsprocent.

Der er også forskelle i organisationsprocenten mellem forskellige brancher. Funktionærerne har således den højeste organisationsgrad i den offentlige sektor og den laveste inden for fremstillingsvirksomhed og bygge- og anlægsvirksomhed. For arbejderne er det lige omvendt. De har den højeste organisationsgrad inden for fremstillingsvirksomhed og bygge- og anlægsvirksomhed, men den laveste i den offentlige sektor og servicesektoren.

Politisk beredskab

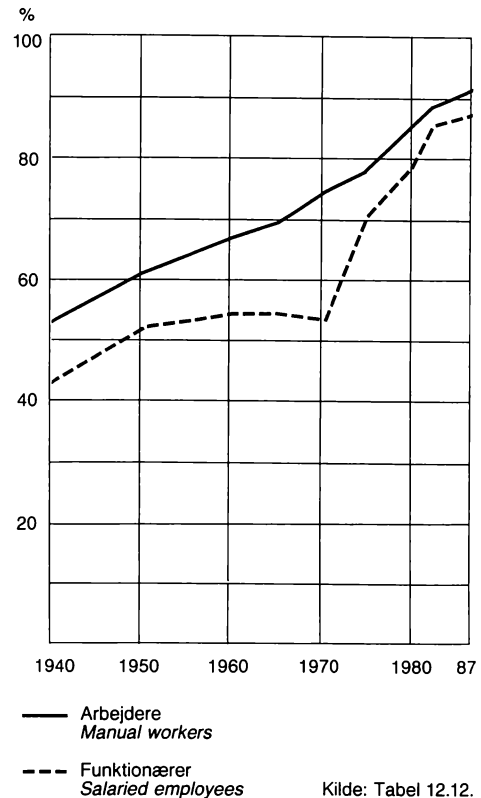
I de tidligere afsnit i dette kapitel har vi set på den politiske aktivitet i befolkningen. Mest i form af mulighederne for at få indflydelse på de politiske beslutninger. Dette er kun én side af den enkeltes forhold til den politiske magt. En anden side er spørgsmålet om, hvordan de enkelte personer er i stand til at varetage sine personlige interesser over for de offentlige myndigheder, som fører de politiske beslutninger ud i livet. Af og til er folk nødt til at engagere advokater eller søge andre former for rådgivning, når de skal varetage deres interesser over for de offentlige myndigheder.

Det er vanskeligt at måle befolkningens politiske beredskab ved hjælp af enkle spørgsmål i en interviewundersøgelse. I Velfærdsundersøgelsen

12.7.

Organisationsprocenten for arbejdere og funktionærer 1930-1987.

Percentage of manual workers and salaried employees being members of occupational organisations. 1930-1987.

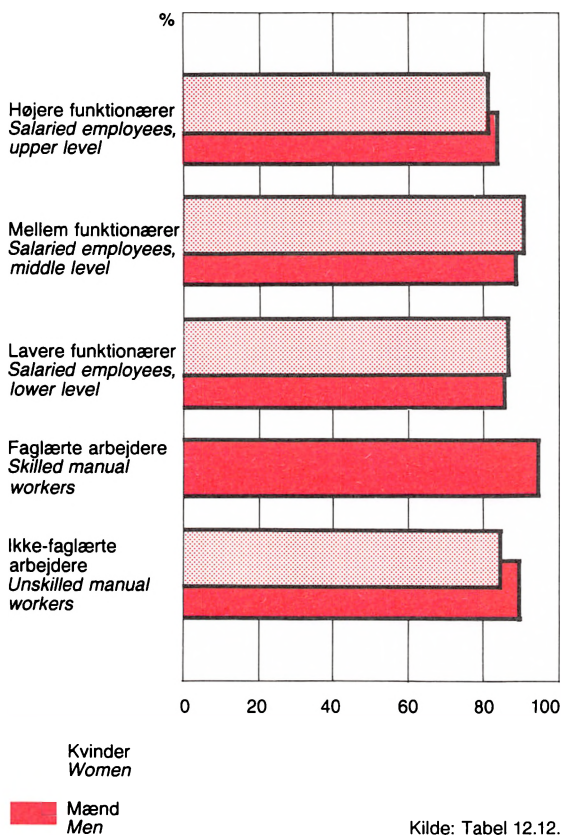
Kilde: Tabel 12.12.

sen i 1976 spurgte man bl.a., om folk var i stand til selv at udforme en skrivelse til en offentlig myndighed. Dengang svarede 20 pct. af de 20-69-årige, at de ikke selv kunne udforme sådan en skrivelse, og ca. 2 pct. svarede, at de heller ikke kendte nogen der kunne hjælpe dem med det. I en undersøgelse fra 1987 svarede 21 pct. af alle i alderen 16 år og derover, at de ikke selv kunne udforme en skrivelse til en offentlig myndighed. Blandt de 20-69-årige var der tale om 18 pct., altså næsten den samme andel som i 1976.

Det at lave en skrivelse har ofte noget at gøre med uddannelse. De veluddannede kan næsten alle lave en skrivelse selv, men blandt dem, der højest har gået 7 år i skole, kan ca. en tredjedel ikke selv lave sådan en skrivelse. Som det fremgår af figur 12.9, er kvinderne dårligere stillet end mændene, selv når man tager højde for deres skolegang. Der er således 42 pct. af kvinderne med højest 7 års skolegang, der ikke mener, de kan lave en skrivelse til en offentlig myndighed.

Det er specielt funktionærerne, der sjældent har problemer med at lave en skrivelse. Det hæn-

12.8. Organisationsprocent blandt forskellige stillingsgrupper. 1987.
Percentage of population being members of occupational organisations, by employment status. 1987.

Kilde: Tabel 12.12.

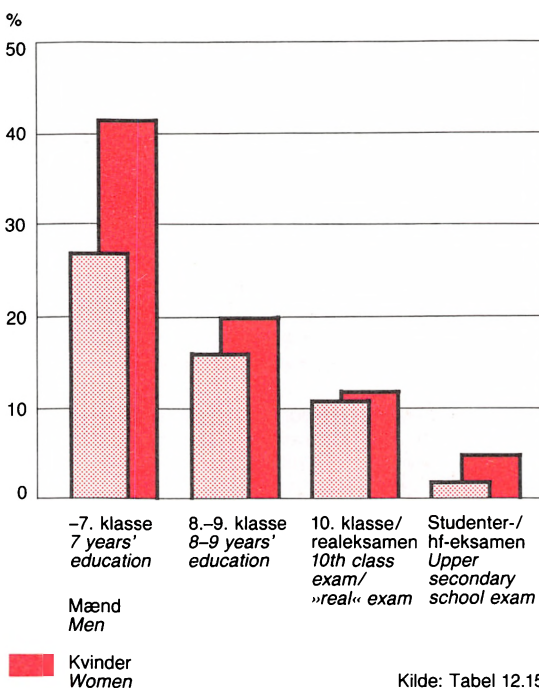
ger både sammen med, at de gennemgående har højere uddannelse, og at de i deres daglige arbejde oftere formulerer sig skriftligt. Arbejdere, de selvstændige og pensionister har gennemgående vanskeligt ved selv at lave en skrivelse.

Datakilder

Der eksisterer ikke løbende statistik over omfanget af politisk aktivitet. En række organisationer offentliggør dog regelmæssigt medlemstal.

Danmarks Statistik publicerer statistik i forbindelse med alle folketingsvalg (1), kommunale og amtskommunale valg (2), folkeafstemninger,

12.9. Procentandel der ikke selv kan lave en skrivelse til en offentlig myndighed. 1987.
Percentage of population not being able to write to public authorities. 1987.

Kilde: Tabel 12.15.

menighedsrådsvalg, EF-parlamentsvalg og skolenævnvalg (3).

I forbindelse med folketingsvalgene gennemføres vælgerundersøgelser, der belyser en række forhold om valgdeltagelse, partivalg, partitilknytning og politiske holdninger. Disse vælgerundersøgelser har været gennemført som interviewundersøgelser ved hvert folketingsvalg siden 1971 (4). Den politiske aktivitet i bredere forstand er belyst i flere undersøgelser. Dels i Socialforskningsinstituttets velfærdsundersøgelse fra 1976 (5), dels i en undersøgelse fra 1979 (6). Begge disse undersøgelser omhandler forskellige politiske aktiviteter, som fx partipolitisk aktivitet, faglig aktivitet, forhold til offentlige myndigheder og græsrodsaktivitet. Endelig kan det nævnes, at Lavindkomstkommissionen har behandlet den politiske aktivitet i et arbejdsnotat (7), og at den faglige organisering er belyst i forskellige publikationer (8).

12 Politisk aktivitet

- 1 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg. Senest 1987:7.
Danmarks Statistik: Folketingsvalget, den 10. januar 1984. København. En udførlig publikation. I denne publikation findes en fortegnelse over tidligere afholdte rigsdags-, landstings- og folketingsvalg samt folkeafstemninger.
- 2 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg. Senest 1987:7.
- 3 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg.
- 4 Vælgere i 70'erne. Resultater fra interviewundersøgelser ved folketingsvalgene i 1971, 1973 og 1975, af Ole Borre m.fl. København, 1976. (Udarbejdet ved Københavns Universitets Institut for Samfundsfag).
Folketingsvalget 1977. Tillæg til Vælgere i 70'erne, af Ole Borre m.fl. København, 1979. (Udarbejdet ved Københavns Universitets Institut for Samfundsfag).
Efter vælgerskredet. Analyser af folketingsvalget 1979, af Ole Borre m.fl. Århus, 1983.
- 5 Fordelingen af levekårene, af Erik Jørgen Hansen m.fl. Bind 1-5, København 1978-1980, (Socialforskningsinstituttets publikation 82, 1-5). Specielt kan der henvises til bind 2 af publikationen.
De enkelte levekårskomponenter, af Søren Geckler m.fl. Hansen, Erik Jørgen: Levekår og placering i det politiske spektrum. København, 1981, (Socialforskningsinstituttets meddelelse 35).
- 6 Damgaard, Erik (red.): Folkets veje i dansk politik. København, 1980.
- 7 Valentin, Finn: Fordelingen af påvirkningsmuligheder. København, 1980. (Lavindkomstkommissionen, Arbejdsnotat, 14).
- 8 Scheur, Steen: Fagforeninger mellem kollektiv og profession. København, 1986.
Scheur, Steen: Hvorfor stiger den faglige organisering? København, 1984.
Pedersen, Peder J.: Aspekter af fagbevægelsens vækst i Danmark, 1911-1976. Århus, 1979, (Økonomisk Institut, Århus Universitet. Memo 1979-5).
Plovsing, Jan: Funktionær: Organiseret eller uorganiseret. København 1973. (Socialforskningsinstituttets pjece 2).

Valgdeltagelsen ved forskellige offentlige valg. 1950-1987.

Percentage voting at general elections.
1950-1987.

	Folke- tings- valg	Kom- munal- valg	Amts- kom- munal- valg	EF- parla- ments- valg
	1	2	3	4
	Procentandel ¹			
1 1950	82	82	.	.
2 1958	77	.	.
3 1960	86	.	.	.
4 1966	89	77	79	.
5 1970	73	75	.
6 1973	89	.	.	.
7 1974	63	65	.
8 1977	89	.	.	.
9 1978	73	75	.
10 1979	86	.	.	48
11 1981	83	73	75	.
12 1984	88	.	.	52
13 1985	70	71	.
14 1987	87	.	.	.

Tabel 12.1

¹ Antal afgivne stemmer i procent af antal stemmeberettigede.
Kilde: Danmarks Statistik: Folketingsvalget den 10. januar 1984.
København 1985. Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger,
Befolkning og valg; 1987:7, 1984:13, 1984:4, 1986:7.

Translation - Heading, Column 1: elections to the Folketing; 2: elections of
municipality councils; 3: elections of county councils; 4: elections to the
European Parliament.

¹ Votes cast as a percentage of the electorate.

Valgdeltagelsen i forskellige dele af landet ved de senest afholdte valg.

Percentage voting at the most recent general
elections, by region.

	Folketings- valget 8/9-1987	Kommunal- valget 19/11-1985	EF- parlaments- valget 14/6-1984
	1	2	3
	Procentandel ¹		
1 Hovedstadens område	83	61	53
2 Øernes område	88	71	54
3 Jyllands område	87	71	50
4 Hele landet	87	70	52

Tabel 12.2

¹ Antal afgivne stemmer i procent af antal stemmeberettigede.
Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Befolkning
og valg, 1987:7, 1986:7, 1984:13, 1984:4.

Translation - Heading, Column 1: election to the Folketing; 2: election of
municipality councils; 3: election to the European Parliament.

Front Column, 1: Copenhagen area; 2: rest of the Islands; 3: Jutland; 4:
Denmark total.

¹ Votes cast as a percentage of the electorate.

12 Politisk aktivitet

Kvindernes andel af opstillede og valgte kandidater til folketingsvalg og kommunalvalg. 1950-1985.

Female percentage of all candidates and of elected candidates to the Folketing and municipality councils. 1950-1985.

Tabel 12.3

	Opstillede kandidater 1	Valgte kandidater 2
	Procentandel	
1 <i>Folketingsvalg:</i>		
2 1950	12	8
3 1968	14	11
4 1984	26	27
5 1987	31	30
6 <i>Kommunalvalg:</i>		
7 1966	15	10
8 1970	17	11
9 1985	29	24

Kilde: Danmarks Statistik: Folketingsvalget den 10. januar 1984. København 1985.
Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Befolkning og valg, 1986:7, 1987:7.

Translation - Heading, Column 1: all candidates; 2: elected candidates. Front Column, 1: elections to the Folketing; 6: elections to municipality councils.

Procentandel i forskellige aldersgrupper der er medlem af et politisk parti. 1987.

Percentage of population being members of political parties, by selected age groups. 1987.

Tabel 12.4

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 16-24 år	2	2	2
2 25-34 år	8	6	7
3 35-44 år	12	9	11
4 45-54 år	18	10	15
5 55-64 år	15	12	14
6 65-74 år	19	9	14
7 75 år og derover.....	11	10	10
8 Alle	12	8	10

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total. Front Column, 1-7: age groups; 8: total.

Politisk aktivitet 12

Procentandel, der er aktivt eller passivt medlem af et politisk parti, blandt personer med forskellig skoleuddannelse. 1987.

Percentage of population being active or passive members of political parties, by level of general education. 1987.

	Aktivt medlem ¹	Passivt medlem ²	Medlem i alt
	1	2	3
Procentandel			
1 -7. klasse	6	6	12
2 8.-9. klasse	4	4	8
3 10. klasse/realeksamen	4	5	9
4 Studenter-/HF-eksamen	4	6	10
5 Går i skole	1	3	4
6 Alle	5	5	10

Tabel 12.5

¹ Har deltaget i partiets møder inden for det sidste år.

² Har *ikke* deltaget i partiets møder inden for det sidste år.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: active members¹; 2: passive members²; 3: members, total.

Front Column, 1: 7 years' education; 2: 8-9 years' education; 3: 10th class exam/«real» exam; 4: upper secondary school exam 5: attending school; 6: total.

¹ Have participated in the party's meetings within the past year.

² Have *not* participated in the party's meetings within the past year.

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der er medlem af et politisk parti. 1987.

Percentage of population being members of political parties, by employment status. 1987.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
Procentandel			
1 Landmænd	40	..	39
2 Selvstændige i øvrigt	17	..	14
3 Medhjælpende ægtefæller	29	29
4 Højere funktionærer	19	10	17
5 Mellemfunktionærer	11	13	12
6 Lavere funktionærer	11	9	9
7 Faglærte arbejdere	6	..	6
8 Ikke-faglærte arbejdere	7	7	7
9 Arbejdsløse	1	2	2
10 Pensionister	13	8	10
11 Husmødre	8	8
12 Uddannelsessøgende	5	1	3
13 Alle	12	8	10

Tabel 12.6

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: selfemployed in agriculture; 2: selfemployed in other industries; 3: assisting spouses; 4-6: salaried employees; upper, middle, lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total.

12 Politisk aktivitet

Procentandel der aldrig går til politiske møder. 1987.

Percentage of population never participating in political meetings. 1987.

Tabel 12.7

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Landmænd	42	..	44
2 Selvstændige i øvrigt	79	84	80
3 Medhjælpende ægtefæller	86	86
4 Højere funktionærer	67	70	68
5 Mellemfunktionærer	69	75	72
6 Lavere funktionærer	71	84	80
7 Faglærte arbejdere	77	78	77
8 Ikke-faglærte arbejdere	77	87	82
9 Arbejdsløse	80	87	84
10 Pensionister	74	82	78
11 Husmødre	86	86
12 Uddannelsessøgende	81	83	82
13 Alle	73	82	78

Kilde: Socialforskningsinstituttets undersøgelse af befolkningens tidsanvendelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total. Front Column, 1: selfemployed in agriculture; 2: selfemployed in other industries; 3: assisting spouses; 4-6: salaried employees; upper, middle, lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total.

Procentandel der har deltaget i forskellige udenomsparlamentariske aktiviteter. 1987.

Percentage of population having participated in political activities outside Parliament. 1987.

Tabel 12.8

	-7. klasse 1	8.-9. klasse 2	10. kl./ realeks. 3	Stud.-/ HF-eks. 4	Alle 5
	Procentandel				
1 Underskriftsindsamlinger	4	13	19	32	14
2 Demonstrationer	1	3	6	17	5
3 Arbejdsnedlæggelser	1	4	6	12	4
4 Betalingsboykot	0	0	0	1	0
5 Andre aktiviteter	1	1	2	7	2
6 Mindst én af tingene	6	17	24	42	18

Anm: Spørgsmålet var: *Har De i løbet af de sidste 12 måneder deltaget i nogle af følgende aktiviteter for at påvirke politiske beslutninger?*

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: 7 years' education; 2: 8-9 years' education; 3: 10th class/»real« exam; 4: upper secondary school exam; 5: total. Front Column, 1: collection of signatures; 2: demonstrations; 3: strikes; 4: payment boycott; 5: other activities; 6: at least one of the activities.

Note: The question was: *Have you participated in some of the following activities during the last 12 months in order to influence political decisions?*

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har deltaget i udenomsparlamentariske aktiviteter. 1987.

Percentage of population having participated in political activities outside Parliament, by employment status. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel ¹		
1 Landmænd	5	..	5
2 Selvstændige i øvrigt.....	11	..	11
3 Medhjælpende ægtefæller	4	4
4 Højere funktionærer.....	33	31	33
5 Mellemfunktionærer.....	35	56	44
6 Lavere funktionærer	19	19	19
7 Faglærte arbejdere	20	..	19
8 Ikke-faglærte arbejdere.....	18	16	17
9 Arbejdsløse	13	22	18
10 Pensionister.....	4	4	4
11 Husmødre	3	3
12 Uddannelsessøgende	33	33	33
13 Alle	18	18	18

Tabel 12.9

Anm: Spørgsmålsformuleringen fremgår af anmærkningen til tabel 12.8.

¹ Procentandel der i løbet af de sidste 12 måneder har deltaget i mindst én af følgende aktiviteter: Underskriftindsamling, demonstration, arbejdsnedlæggelse, betalingsboykot, andre aktiviteter.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: selfemployed in agriculture; 2: selfemployed in other industries; 3: assisting spouses; 4-6: salaried employees; upper, middle, lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: total. Note: The wording of the question appears from the note to table 12.8.

Procentandel med forskellig skoleuddannelse der er engageret i græsrodsbevægelser. 1987.

Percentage of population participating in grassroot activity, by level of general education. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 -7. klasse	7	5	6
2 8.-9. klasse	8	9	8
3 10. klasse/realeksamen	12	10	11
4 Studenter-/HF-eksamen.....	16	17	16
5 Går i skole.....	6	6	6
6 Alle	10	9	9

Tabel 12.10

Anm: Spørgsmålet var: *Er De engageret i nogen form for uorganiseret bevægelse?* (Dvs. aktiviteter vedrørende bestemte emner, fx kvindesag, miljø, fredsarbejde, trafik, beboerspørgsmål).

Kilde: Socialforskningsinstituttets undersøgelse af befolkningens tidsanvendelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: 7 years' education; 2: 8-9 years' education; 3: 10th class exam/«real» exam; 4: upper secondary school exam; 5: attending school; 6: total.

Note: The question was: *Are you engaged in any kind of unorganised movement?* (i.e. activities concerning e.g. feminism, environmental protection, peace, traffic, etc.).

12 Politisk aktivitet

Organisationsprocenten for arbejdere og funktionærer. 1911-1987.

Percentage of manual workers and salaries employees being members of occupational organisations. 1911-1987.

Tabel 12.11

	Arbejdere 1	Funktionærer 2	Alle lønmodtagere 3
	Procentandel ¹		
1 1911	23
2 1920	55
3 1930	44
4 1940	54	43	51
5 1950	61	52	58
6 1960	67	54	62
7 1965	69	54	63
8 1970	74	53	64
9 1976	78	71	74
10 1979	84	77	80
11 1982	88	85	86
12 1987	91	87	88

¹ Antal fagligt organiserede arbejdere og funktionærer i procent af alle arbejdere og funktionærer.

Kilder: Pedersen, Peder J: Aspekter af fagbevægelsens vækst i Danmark, 1911-1976. Århus 1979 (Økonomisk Institut, Århus Universitet, Memo 1979-5).

Scheur, Steen: Hvorfor stiger den faglige organisering? København 1984.

Plovsing, Jan: Funktionær: Organiseret eller uorganiseret. København, 1973. (Socialforskningsinstituttets pjece 2).

Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: manual workers; 2: salaried employees; 3: all employees.

¹ Manual workers and salaries employees being members of occupational organisations (trade unions, etc.) as a percentage of all manual workers and salaried employees.

Procentandel af forskellige stillingsgrupper der er aktive og passive medlemmer af en faglig organisation. 1987.

Percentage of population being active or passive members of occupational organisations, by employment status. 1987.

Tabel 12.12

	Aktivt medlem ¹		Passivt medlem ²		Medlem i alt	
	Mænd 1	Kvinder 2	Mænd 3	Kvinder 4	Mænd 5	Kvinder 6
	Procentandel					
1 Landmænd	33	..	47	..	80	..
2 Selvstændige i øvrigt	31	..	37	..	68	..
3 Højere funktionærer	44	39	40	43	84	82
4 Mellemfunktionærer	41	41	48	50	89	91
5 Lavere funktionærer	45	49	41	38	86	87
6 Faglærte arbejdere	55	..	40	..	95	..
7 Ikke-faglærte arbejdere	58	52	32	33	90	85
8 Arbejdsløse	60	48	17	33	87	81
9 Alle	47	47	39	36	86	83

¹ Har været til møde i den faglige organisation inden for det sidste år.

² Har *ikke* været til møde i den faglige organisation inden for det sidste år.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets velfærdsundersøgelse, 1976.

Translation - Heading, Columns 1-2: active members

1; 3-4: passive members²; 5-6: all members; 1: men; 2: women.

Front Column, 1: selfemployed in agriculture; 2: selfemployed in other industries; 3-5: salaried employees; upper, middle, lower levels; 6: skilled manual workers; 7: unskilled manual workers; 8: unemployed; 9: total.

¹ Have participated in an occupational organisation's meeting within the past year.

² Have *not* participated in an occupational organisation's meeting within the past year.

Organisationsprocenten blandt lønmodtagere i forskellige brancher. 1987.

Percentage of employees being members of occupational organisations, by industry. 1987.

	Fremstillings- og bygge-/ anlægs-virksomh.	Handel, service mv. ¹	Offentlig sektor ²	Alle
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 Højere funktionærer.....	72	74	94	84
2 Mellemfunktionærer.....	83	87	92	90
3 Lavere funktionærer.....	79	81	89	87
4 Faglærte arbejdere.....	87	82	..	92
5 Ikke-faglærte arbejdere.....	95	80	79	88
6 Alle lønmodtagere.....	87	82	89	88

Tabel 12.13

¹ Omfatter handel, hotel- og restaurationsvirksomhed, banker, forsikring og forretningsservice, transport og personlige tjenesteydelser.

² Omfatter offentlig administration og forsvaret, undervisning, sundheds- og socialvæsen.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: manufacturing and construction industries; 2: trade, services, etc.¹; 3: public sector²; 4: total.

Front Column, 1-3: salaried employees; upper, middle, lower levels; 4: skilled manual workers; 5: unskilled manual workers; 6: all employees.

¹ Comprises trade, hotels and restaurants, banking, insurance and business services, transport and personal services.

² Comprises public administration and defence, education, social and health services.

Procentandel i forskellige aldersgrupper der ikke selv kan lave en skrivelse til en offentlig myndighed. 1987.

Percentage of population *not* being able to write to public authorities, by selected age groups. 1987.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 16-19 år.....	28	30	29
2 20-24 år.....	18	16	17
3 25-34 år.....	12	14	13
4 35-44 år.....	14	15	14
5 45-54 år.....	16	22	19
6 55-64 år.....	22	33	28
7 65-74 år.....	21	32	26
8 75 år og derover.....	44	60	53
9 Alle.....	19	24	21

Tabel 12.14

Anm: Spørgsmålet var: *Hvis De får brug for at sende en skrivelse til en offentlig myndighed, kan De så selv lave den?*

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1-7: age groups; 8: 75 years or more; 9: total.

Note: The question was: *If you have to send a letter to the public authorities, can you write it yourself?*

12 Politisk aktivitet

Procentandel blandt personer med forskellige skoleuddannelser der *ikke* selv kan lave en skrivelse til en offentlig myndighed. 1987.

Percentage of population *not* being able to write to public authorities, by level of general education. 1987.

Tabel 12.15

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 - 7. klasse	27	42	35
2 8.-9. klasse	16	20	18
3 10. klasse/realeksamen	11	12	11
4 Stud.-/HF-eksamen	2	5	3
5 Går i skole	26	28	27
6 Alle	19	24	21

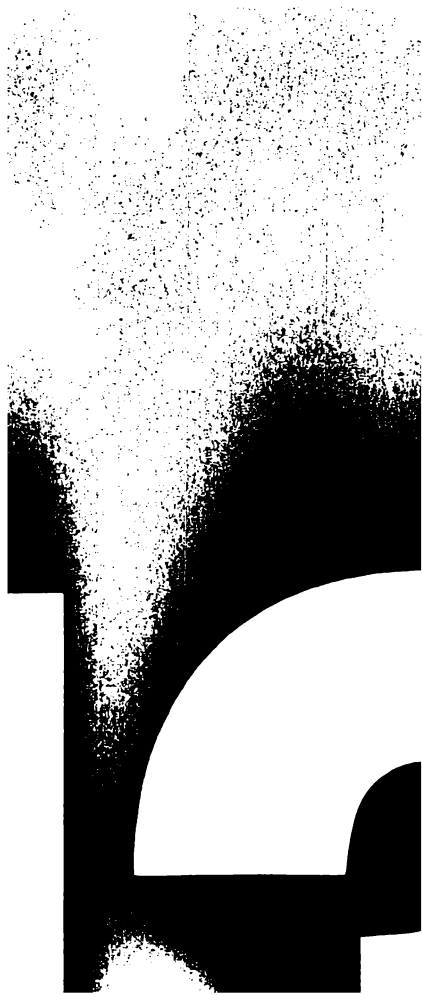
Anm: Spørgsmaalsformuleringen fremgaa af anmaerkning til tabel 12.14.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersogelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: 7 years' education; 2: 8-9 years' education; 3: 10th class exam/»real« exam; 4: upper secondary school exam; 5: attending school; 6: total.

Note: See note to table 12.14.

13 Personlig sikkerhed

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	Side
13.1	Personskader ved færdselsuheld. 1950-1986.....	265	13.1	Dødsfald som følge af ulykker blandt mænd og kvinder. 1931-1985.....	271
13.2	Personskader ved færdselsuheld i forskellige aldersgrupper. 1985.....	265	13.2	Procentandel i forskellige aldersgrupper der er blevet ramt af en ulykke. 1986/87.	271
13.3	Selvmondsraten. 1901-1985.	266	13.3	Personskader ved færdselsuheld. 1970-85.....	272
13.4	Selvmondsraten blandt mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 1985.	266	13.4	Personskader ved færdselsuheld i forskellige aldersgrupper. 1985.....	272
13.5	Antal anmeldte straffelovsovertrædelser. 1960-1986.....	267	13.5	Udviklingen i selvmordsraten. 1901-1985.	273
13.6	Anmeldte straffelovsovertrædelser pr. 1.000 indbyggere i forskellige dele af landet. 1986.....	267	13.6	Selvmondsraten i forskellige aldersgrupper. 1985.....	273
13.7	Procentandel der har været udsat for tyveri og hærværk. 1971/72-1987.	268	13.7	Anmeldte straffelovsovertrædelser opdelt efter forbyrdelsens art. 1960-1986..	274
13.8	Procentandel i forskellige aldersgrupper der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.....	268	13.8	Anmeldte straffelovsovertrædelser i forskellige dele af landet. 1986.....	274
13.9	Procentandel i forskellige bopælsområder der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.....	269	13.9	Procentandel af den voksne befolkning der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1972-1987.....	275
13.10	Procentandel i forskellige bopælsområder der ofte/næsten hele tiden tænker på at blive udsat for kriminalitet. 1987. .	269	13.10	Procentandel af mænd og kvinder der har været udsat for vold. 1987.....	275
13.11	Befolkningen fordelt efter om de er bange for at færdes ude om aftenen og natten. 1987.....	270	13.11	Procentandel i forskellige aldersgrupper der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.....	276
			13.12	Procentandel i forskellige bopælsområder der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.....	276
			13.13	Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.....	277
			13.14	Procentandel i forskellige bruttoindkomstgrupper der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.....	277
			13.15	Frygt for at blive udsat for kriminalitet. 1976-1987.....	278
			13.16	Procentandel i forskellige aldersgrupper der frygter at blive udsat for kriminalitet. 1987.....	278
			13.17	Procentandel i forskellige bopælsområder der frygter at blive udsat for kriminalitet. 1987.	279
			13.18	Mænd og kvinder fordelt efter angst for at blive udsat for vold. 1987.....	279
			13.19	Procentandel i forskellige aldersgrupper der er bange for at blive udsat for vold. 1987.....	280
			13.20	Procentandel i forskellige bopælsområder der er bange for at blive udsat for vold. 1987.....	280

Indledning

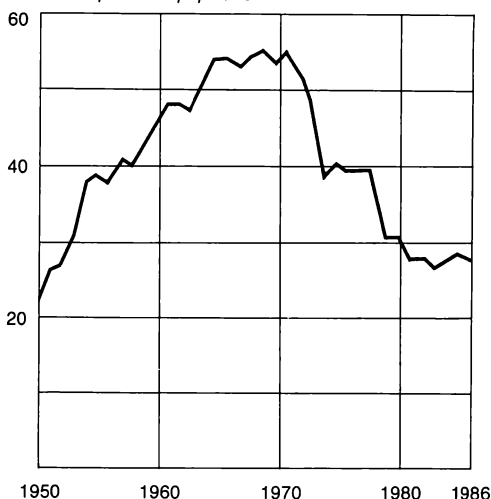
Det vil altid være forbundet med en vis risiko at leve i et samfund. Livet igennem udsættes den enkelte for begivenheder, som man ikke selv er herre over. Det skaber en utryghed, som har indflydelse på det almindelige velbefindende og påvirker handlinger på andre levevilkårsområder. Eksempelvis kan risiko for arbejdsløshed, skilsmisse, arbejdsulykker, trafikuheld, sygdom og død skabe angst og utryghed i dagligdagen. Risikoen for at blive udsat for forskellige begivenheder er dog ikke ligeligt fordelt mellem forskellige befolkningsgrupper. Eksempelvis er risikoen for arbejdsløshed og arbejdsulykker større blandt de ikke-faglærte arbejdere end blandt de højere funktionærer.

I de foregående kapitler er risikoen for en række forskellige begivenheder belyst, fx i sundhedskapitlet, i familiekapitlet og i arbejdskapitlet. I dette kapitel vil der blive lagt vægt på de hændelser, der ikke er belyst i de foregående kapitler. Det drejer sig især om ulykker, som kan finde sted i hjemmene, i fritiden og i trafikken. Desuden drejer det sig om kriminalitet, opgjort som straffelovsovertrædelser, fx sædelighedsforbrydelser, vold og ejendomsforbrydelser.

I en levevilkårssammenhæng er det væsentligt at se på, hvem der bliver udsat for kriminelle handlinger. Derimod vil vi ikke beskæftige os med gerningsmændene til disse handlinger, som er en vigtig kriminologisk problemstilling. Endelig vil vi belyse, hvem der frygter at blive udsat for kriminalitet, og hvem der er angst for at blive udsat for vold.

13.1. Personskader ved færdselsuheld. 1950–1986. *Casualties in road traffic accidents. 1950–1986.*

Antal personskader pr. 1000 indbyggere
Casualties per 1000 population

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk Tiårsoversigt.

Færdselsuheld

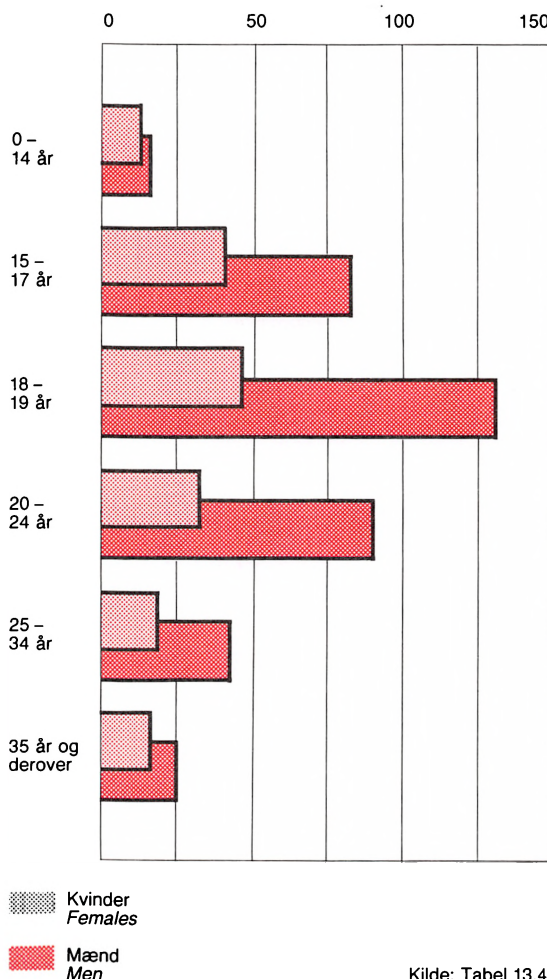
Den største ulykkesfaktor er færdselsuheld. I 1985 var der ca. 14.000 personskader som følge af færdselsuheld, og næsten 800 blev dræbt. Disse ulykkestal er en del mindre end tidligere. *Figur 13.1* viser udviklingen i antal tilskadekomne pr. 1000 indbyggere. Højdepunktet var i slutningen af 1960'erne, hvorefter der har været et markant fald i ulykkestallene i 1970'erne.

I midten af 1980'erne er der dog igen en tendens til større ulykkestal. Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt at sætte færdselsuheldene i forhold til befolkningens størrelse. Man må også se dem på baggrund af traffikkens omfang og trafikmønstret. Dette er nøjere beskrevet i kapitel 11.

Det mest markante træk i udviklingen er det forøgede antal biler. I 1950 var der kun ca.

13.2. Personskader ved færdselsuheld blandt mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 1985. *Casualties in road traffic accidents among men and women, by selected age groups. 1985.*

Antal tilskadekomne pr. 1000
Casualties per 1000

Kilde: Tabel 13.4.

13 Personlig sikkerhed

180.000 biler i Danmark. Dette tal er steget til ca. 1.770.000 i 1985, hvad der også afspejler sig i ulykestallene. I 1950 ramte kun ca. 15 pct. af det samlede antal ulykker bilister, men i 1985 var det ca. 55 pct. Samtidig tegner cyklisterne og fodgængerne sig nu for en betydelig mindre del af ulykkerne.

Hvis vi i stedet ser på ulykkesrisikoen, er den specielt stor blandt cyklister, knallertkørere og motorcyklister. Til trods for at disse grupper udfører mindre end 10 pct. af det såkaldte transportarbejde, så var de i 1985 impliceret i mere end 40 pct. af uheldene og tegnede sig for ca. 35 pct. af alle personskaderne. Omvendt er ulykkesrisikoen mindre i personbiler. I 1985 var personbiler således impliceret i ca. 70 pct. af alle uheldene, men bilisterne tegnede sig kun for 46 pct. af personskaderne.

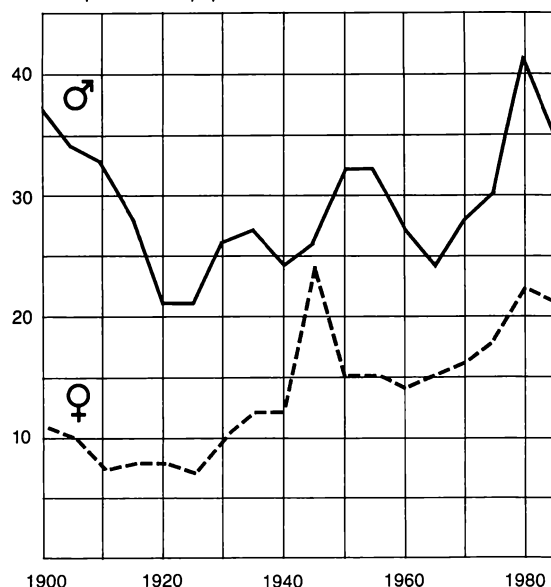
Færdselsulykkerne rammer især unge mænd. Dette kan man tydeligt se på figur 13.2. Det er i alderen 15-24 år, at ulykkesrisikoen er størst - specielt 18-19 år. Kvinderne bliver langt sjældnere ofre for færdselsulykker end mænd, og det gælder i alle aldersgrupper. Det er specielt ulykker med knallert og motorcykler, som bevirker, at de unge mænd er udsat for mange ulykker.

Selv mord

I en sammenligning med andre lande har Danmark en høj selvmordsrate, især blandt kvinder. På figur 13.3 kan man se udviklingen i selvmords-

13.3. Selvmordsraten. 1901-1985. Suicide rates. 1901-1985.

Antal selvmord pr. 100.000 indbyggere
Suicides per 100 000 population

Kilde: Tabel 13.5.

raten for mænd og kvinder i dette århundrede. For mændenes vedkommende var selvmordsraten høj i begyndelsen af århundredet, i 1950'erne og i 1970'erne og 1980'erne. For kvindernes vedkommende har udviklingen været mere jævn med et toppunkt omkring slutningen af Anden Verdenskrig.

I alle aldersgrupper begår mænd oftere selvmord end kvinder. Det kan man se af figur 13.4. Man kan desuden se, at selvmordsraten for mændenes vedkommende stiger med alderen, mens den for kvindernes vedkommende har et toppunkt i 50-års alderen. Endelig er det markant, at fraskilte og enker/enkemænd langt oftere begår selvmord end gifte personer.

Kriminalitet

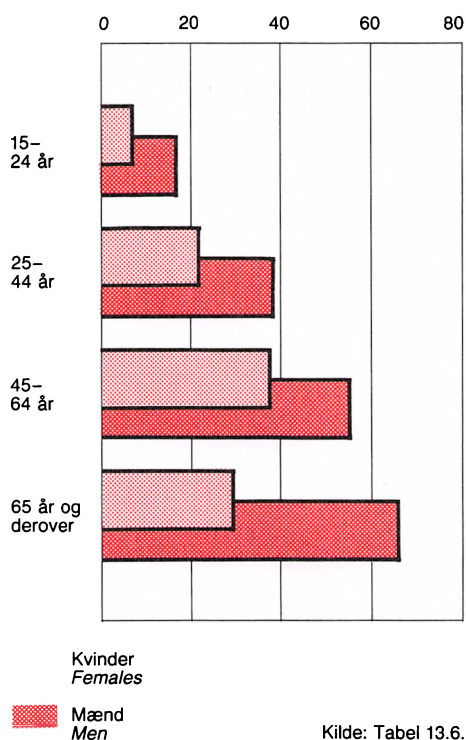
Hvis man måler kriminaliteten som antallet af anmeldte straffelovsovertrædelser, har der været tale om en stærk stigning inden for de sidste tyve år. Figur 13.5 viser, at kriminaliteten er steget støt i hele perioden 1960-1986, bortset fra et mindre fald i midten af 1970'erne.

Kriminalstatistikken omfatter mange forskellige typer af lovovertrædelser, lige fra drab og

13.4. Selvmordsraten blandt mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper. 1985. Suicide rates among men and women, by selected age groups. 1985.

Suicide rates among men and women, by selected age groups. 1985.

Antal selvmord pr. 100.000 indbyggere
Suicides per 100 000 population

Kilde: Tabel 13.6.

voldtægt til cykeltyverier. De fleste straffelovsovertrædelser er såkaldte ejendomsforbrydelser, som omfatter tyveri og ødelæggelse af andres ting og værdier. I 1986 tegnede ejendomsforbrydelserne sig alene for 95 pct. af straffelovsovertrædelserne. Indbrud og brugstyveri/tyveri af køretøjer og cykler udgjorde hver ca. 25 pct., mens andre former for tyveri tegnede sig for 30 pct. De resterende ca. 20 pct. fordelte sig på hærværk, bedrageri, dokumentfalsk, vold, sædelighedsforbrydelser o.l.

Kriminaliteten varierer mellem forskellige dele af landet. *Figur 13.6* viser tydeligt, at kriminaliteten er væsentligt større i København end i den resterende del af landet. Den laveste kriminalitet findes i Jylland, når man ser bort fra byerne Århus, Aalborg, Esbjerg og Randers.

Anmeldte straffelovsovertrædelser giver kun et groft billede af kriminalitetsudviklingen. Det er langt fra alle lovovertrædelser, der bliver anmeldt til politiet, især fordi der er tale om mindre lovovertrædelser, eller fordi folk ikke tror, politiet kan gøre noget. Det er det såkaldte »mørketal«. En metode til at afdække det virkelige omfang af lovovertrædelser er gennem interviewundersøgelser at spørge befolkningen, om den har været udsat for lovovertrædelser, fx tyveri, hærværk og vold. Herved får man også et billede af, hvem der er ofre for lovovertrædelserne.

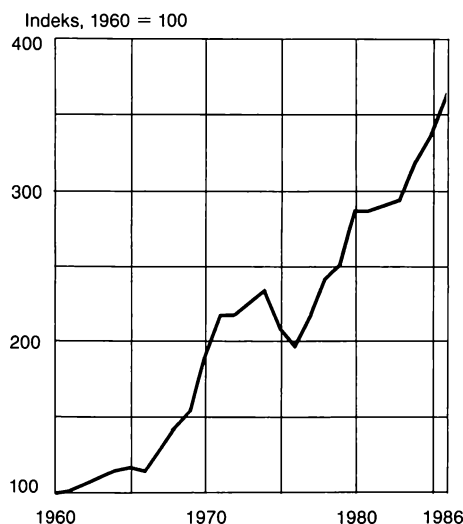
Denne metode har været anvendt i flere undersøgelser, og *figur 13.7* viser, hvor stor en procentandel af befolkningen der har været udsat for tyveri og hærværk i perioden 1971/72-1987. Der er ikke sket nogen nævneværdig stigning i

den procentdel, der har været offer for tyveri. Ifølge kriminalstatistikken har der imidlertid været tale om en stigning i forskellige former for tyverier og indbrud på ca. 50 pct. i perioden 1970-1986. Dette misforhold kan måske forklares med, at de, der er ofre for tyveri, nu udsættes for flere tyverier og derfor foretager flere anmeldelser. Det kan også forklares med, at »mørketallet« er blevet mindre, dvs. at der nu anmeldes flere tyverier end tidligere, fx fordi forsikringsbetingelserne oftere kræver politianmeldelser for at erstatte de stjålede genstande.

I perioden 1972 til 1987 er der sket en stærk stigning i omfanget af hærværk. Mens 7 pct. af befolkningen var udsat for hærværk i 1972, er dette tal steget til 12 pct. i 1987. Hvis vi ser på kriminalstatistikken har der været tale om en femdobling af hærværksanmeldelserne. Igen ser man et misforhold mellem tallene fra undersøgelser, der udspørger befolkningen, og statistikken over anmeldte lovovertrædelser. Denne modsætning kan forklares ved en ændret anmeldelsestilbøjelighed, eller ved at hærværk nu hyppigere går ud over kollektiv ejendom o.l.

13.5. Antal anmeldte straffelovsovertrædelser. 1960-1986.

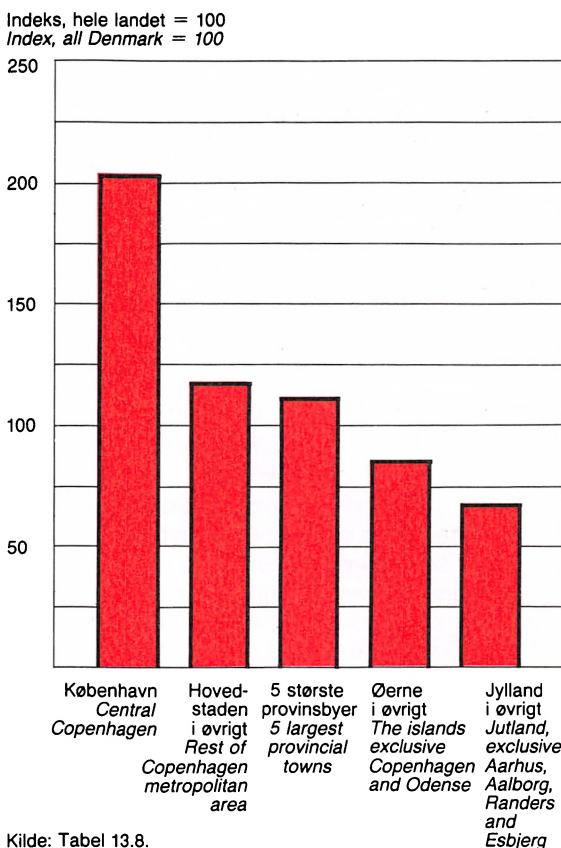
Reported criminal offences. 1960-1986.

Kilde: Tabel 13.7.

13.6. Anmeldte straffelovsovertrædelser i forskellige dele af landet. 1986.

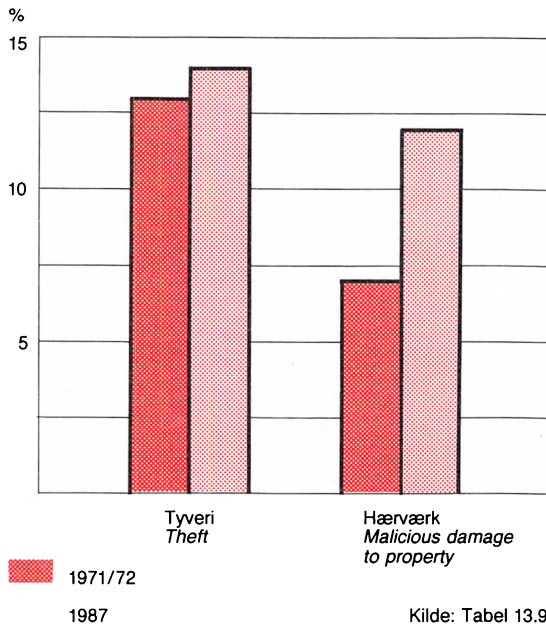
Reported criminal offences, by region. 1986.

Kilde: Tabel 13.8.

13 Personlig sikkerhed

13.7.
Procentandel der har været udsat for tyveri og hærværk. 1971/72–1987.
Percentage of population having experienced theft or malicious damage to property. 1971/72–1987.

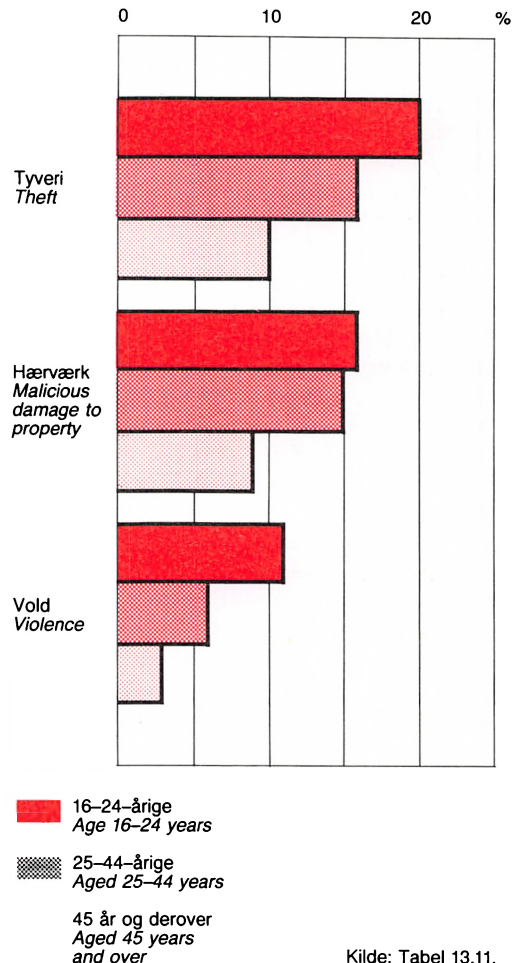
Hvem bliver ofre for kriminalitet?

De undersøgelser, hvor man spørger befolkningen, om den har været udsat for kriminalitet, giver også mulighed for at sige noget om, hvilke befolkningsgrupper der ofte er ofre for kriminalitet. Disse undersøgelser viser for det første, at kvinder gennemgående er mindre udsat for kriminalitet end mænd indenfor alle befolkningsgrupper. De viser også, at de unge er de mest udsatte, mens de ældre sjældnere er ofre for kriminalitet.

Figur 13.8 viser, at dette er tilfældet, både når det drejer sig om tyveri, hærværk og vold. Dette hænger sikkert sammen med, at de unge går mere ud på steder, hvor kriminaliteten er stor. Vi så tidligere i figur 13.6, at kriminaliteten er mest udbredt i hovedstaden og de største provinsbyer. Figur 13.9 kan i et vist omfang bekræfte dette billede, men når det drejer sig om hærværk og vold, er der dog ikke nævneværdig forskel på de større byområder og de øvrige byer. Kun med hensyn til tyveri er befolkningen i hovedstaden og de største provinsbyer mere udsat end befolkningen i de øvrige byer og på landet. Befolkningen i de små byer og på landet er klart mindre udsat for kriminalitet end den øvrige befolkning.

Man kunne måske forestille sig, at de økonomisk set mest velstillede var mere udsat for tyveri og hærværk end de mindre velstillede, fordi de har mere af værdi, der kan stjæles og ødelægges. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Det skyldes,

13.8.
Procentandel i forsækkelige aldersgrupper, der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.
Percentage of population having experienced theft, malicious damage to property or violence, by selected age groups. 1987.

at de, der er mest udsat for tyveri og hærværk, også beskytter sig mest mod disse former for kriminalitet.

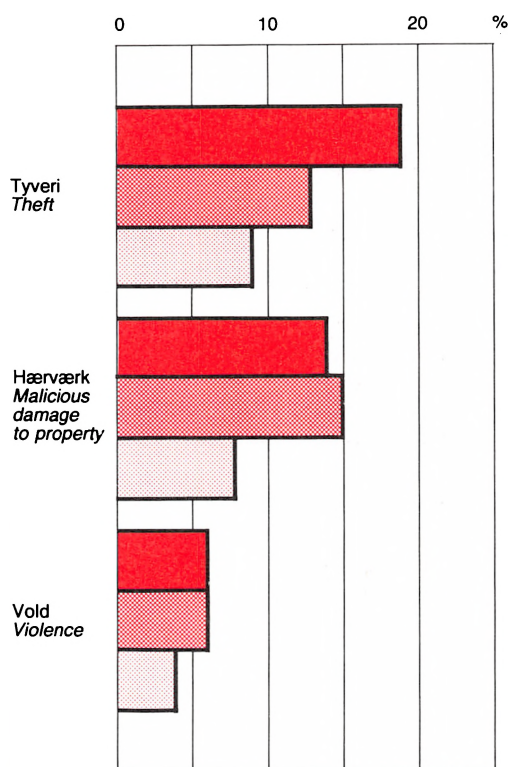
Frygt for kriminalitet

I det foregående har vi set, at der er sket en generel stigning i kriminaliteten. Spørgsmålet er, om dette også har givet sig udslag i, at frygten for at blive udsat for kriminalitet også er vokset. Paradoksalt nok synes dette ikke at være tilfældet. I 1976 tænkte 18 pct. ofte eller næsten hele tiden på risikoen for at blive udsat for kriminalitet, mens 39 pct. aldrig tænkte på det. I 1987 var tallene henholdsvis 12 pct. og 46 pct. Der er altså nu færre, der nærer denne frygt for kriminalitet.

Det er specielt kvinderne, som frygter at blive udsat for kriminalitet. I 1987 angav 16 pct. af kvinderne, at de ofte eller næsten hele tiden tænkte

13.9. Procentandel i forskellige bopælsområder, der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.

Percentage of population having experienced theft, malicious damage to property or violence, by region. 1987.

■ Hovedstadsområdet og de 3 største provinsbyer
Copenhagen metropolitan area and the 3 largest provincial towns

▨ Øvrige byer
Other towns

Små byer og landdistrikter
Small towns and rural areas

Kilde: Tabel 13.12

på risikoen for kriminalitet, mod kun 7 pct. af mændene. Dette står i modsætning til, at vi i det foregående har set, at det er mændene, der oftest er udsat for kriminalitet. Det skyldes muligvis, at kvinder føler sig mere magtesløse over for kriminalitet end mænd og derfor tænker mere på det.

På andre punkter er der en sammenhæng mellem risikoen for kriminalitet og frygten for kriminalitet. I det foregående afsnit så vi, at befolkningen i storbyerne var mere udsat for kriminalitet end befolkningen på landet. *Figur 13.10* viser, at storbybefolkningen også tænker mere på risikoen for kriminalitet, end folk der bor i de mindre byer og på landet.

13.10. Procentandel i forskellige bopælsområder, der ofte/næsten hele tiden tænker på at blive udsat for kriminalitet. 1987.

Percentage of population thinking frequently/almost constantly about the risk of being a victim of crime, by region. 1987.

Kilde: Tabel 13.17.

Angst for vold

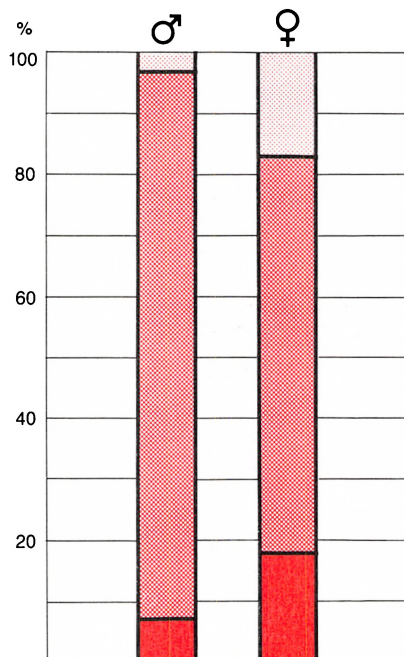
Et særligt aspekt af frygten for kriminalitet er angsten for vold. I en interviewundersøgelse fra 1987 svarede 4 pct., at de var meget bange, og 9 pct. at de var noget bange på spørgsmålet: »Har De i den sidste tid været bange for at blive udsat for vold eller trusler om vold, når De går ud alene her omkring om aftenen eller om natten?«. Desuden svarede 10 pct., at de aldrig går ud om aftenen eller om natten.

Ligesom det er tilfældet med frygt for kriminalitet, er det også kvinderne, der er mest angst for vold. Som det fremgår af *figur 13.11*, er 18 pct. af kvinderne bange for vold, når de færdes i området omkring deres bolig om aftenen/natten, mod kun 6 pct. af mændene. Desuden angiver 17 pct. af kvinderne og 3 pct. af mændene, at de aldrig færdes ude om aftenen/natten. Det er helt overvejende de ældre kvinder, som ikke færdes ude om aftenen og natten. En del af disse afholder sig muligvis fra at gå ud, fordi de er bange, derfor er tallet for dem, der angiver at være bange, et minimumstal.

Det, der betyder mest for angsten for vold er, hvor i landet folk bor. I de store byområder - hovedstadsområdet, Århus, Aalborg og Odense - er folk betydeligt mere bange for vold end i landdistrikterne og de små landsbyer. I hovedstaden

13 Personlig sikkerhed

13.11.
Befolkningen fordelt efter, om de er bange for at færdes ude om aftenen og natten. 1987.
Percentage of population afraid of going out alone in the evening or at night. 1987.

Går aldrig ud om aftenen/natten
Never go out in the evening/at night

Aldrig bange
Never afraid

Meget/noget bange
Very/somewhat afraid

Kilde: Tabel 13.18

angiver 11 pct. af kvinderne, at de er meget bange for at færdes ude om aftenen og natten pga. faren for vold.

Datakilder

Løbende statistik

Den løbende statistik om ulykker og kriminalitet udarbejdes af Sundhedsstyrelsen og Danmarks Statistik.

Sundhedsstyrelsen foretager i den årlige statistik over dødsfaldene (1) en detaljeret opgørelse af ulykkesdødsfaldene på såvel dødsårsag som ulykkens art. Desuden er ulykkerne løbende belyst gennem sygehusstatistikken (2).

Færdselsulykkerne er meget grundigt belyst af Danmarks Statistik. Der publiceres en månedlig og en kvartalsvis statistik (3) og en mere omfattende årsstatistik (4). Endelig udgiver Vejdirektoratet årligt en statistik over trafikuheld (5).

Kriminalstatistikken publiceres af Danmarks Statistik, dels kvartalsvis (6) og dels årligt i en mere omfattende og detaljeret form (7). Denne statistik omfatter alle anmeldte og pådømte lovovertrædelser. Desuden udgiver politiet en årsberetning (8), hvori der også indgår statistik over lovovertrædelser.

Øvrige datakilder

Som nævnt i dette kapitels indledning er det risikoen og angsten for at blive udsat for forskellige ulykker og kriminelle handlinger, der er interessant i en levevilkårssammenhæng.

Omkring ulykker (bortset fra arbejdsulykker) findes der kun et begrænset antal undersøgelser. Disse omfatter især trafikulykker, men også hjemmeulykker, idrætsulykker og børneulykker er undersøgt.

Inden for kriminalitet er der gennemført regelmæssige offerundersøgelser i 1970'erne. I disse undersøgelser, som har fokuseret på volds- og ejendomsforbrydelser, har man udspurgt repræsentative udsnit af befolkningen, i hvilket omfang de har været udsat for forskellige kriminelle handlinger (9). Der er desuden udgivet flere bøger, der giver en bred behandling af kriminalitet og angsten for kriminalitet (10).

Endelig kan det nævnes, at der på nordisk plan er udgivet en kriminalstatistisk publikation, der omhandler perioden 1950-1980 (11).

- 1 Sundhedsstyrelsen: Dødsårsagerne 19..., i serien Vitalstatistik. Sundhedsstyrelsen har siden 1875 årligt udgivet en publikation om dødsårsagerne i Danmark.
- 2 Sundhedsstyrelsen: Sygdomsmønstret ved somatiske sygehusafdelinger i serien Sygehusstatistik. I denne opgørelse indgår skadestuepatienter ikke.
- 3 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Samfærdsel og turisme. Den månedlige statistik er meget summarisk.
- 4 Danmarks Statistik: Færdselsuheld. Denne årsstatistik har været publiceret siden 1930 og er meget omfattende.
- 5 Vejdirektoratet: Trafikuheld på kommuneveje, landeveje og hovedlandeveje. Har været udgivet siden 1976.
- 6 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Social sikring og retsvæsen.
- 7 Danmarks Statistik: Kriminalstatistik. Der har været publiceret kriminalstatistik siden 1832 og årligt siden 1940.
- 8 Rigspolitietschefen: Politiets årsberetning.
- 9 Balvig, Flemming: Kriminalstatistik og offerundersøgelser. Studier over tyveriforbrydelsen 1. København, 1980, (Justitsministeriet, Kriminalpolitisk forskningsgruppe, Forskningsrapport, 12). Rapporten er en del af et større forskningsprojekt om tyverier.
- 10 Balvig, Flemming: Angst for kriminalitet. Gyldendal 1978. Balvig, Flemming og Høigård, Cecilie: Kriminalitet og straf i tal og tekst. Borgen 1988. Balvig, Flemming: Den tyvagtige dansker. Borgen 1987. Balvig, Flemming og Kyvsgaard, Britta: Kriminalitet og ungdom. Borgen 1986.
- 11 Van Hofer, Hanns (red.): Nordisk kriminalstatistik 1950-1980. København 1980 (Nordisk Statistisk Sekretariat, Tekniske rapporter, 30).

Personlig sikkerhed 13

Dødsfald som følge af ulykker blandt mænd og kvinder. 1931-1985.

Deaths caused by accident, by sex. Per 100.000 population. 1931-1985.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Antal dødsfald pr. 100.000 indb. ¹		
1 1931	50	26	38
2 1941	50	33	42
3 1951	57	34	45
4 1961	54	35	44
5 1970	59	32	45
6 1980	44	24	34
7 1985	49	25	37

Tabel 13.1

¹ Alderstandardiseret til mændenes aldersfordeling i 1960.
Kilde: Sundhedsstyrelsen: Dødsårsagerne 1985. Vitalstatistik I:19:1987.

Translation - heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.
¹ Age-standardized to men's age distribution in 1960.

Procentandel i forskellige aldersgrupper der er blevet ramt af en ulykke. 1986/87.

Percentage of population having experienced an accident, by selected age groups. 1986/87.

	Trafik-ulykke 1	Ulykke i hjemmet 2	Ulykke ved sport 3	Anden ulykke 4	Mindst én af tingene 5
	Procentandel				
1 <i>Mænd:</i>					
2 16-24 år	4	4	8	2	18
3 25-44 år	1	3	6	1	11
4 45-64 år	1	3	1	2	6
5 65 år og derover	1	2	0	2	5
6 Alle	1	3	4	2	10
7 <i>Kvinder:</i>					
8 16-24 år	3	3	5	3	13
9 25-44 år	1	2	2	1	6
10 45-64 år	1	3	0	2	6
11 65 år og derover	1	7	0	2	10
12 Alle	1	3	2	2	8

Tabel 13.2

Kilde: Materiale fra Den danske helbreds- og sygelighedsundersøgelse 1986-87. Udført af DIKE.

Translation - Heading, Column 1: traffic accident; 2: accident in the home; 3: sports accidents; 4: other accidents; 5: at least one of the 4 types of accidents.
Front Column 1: males; 2-5: age groups; 6: total; 7: women; 8-11: age groups; 12: total.

13 Personlig sikkerhed

Personskader ved færdselsuheld. 1970-1985.

Casualties in road traffic accidents.
Index 1970 = 100. 1970-1985.

Tabel 13.3

	Dræbte 1	Alvorligt tilskade- komne 2	Lettere tilskade- komne 3	Person- skader i alt 4
	Indeks 1970 = 100			
1 1970	100	100	100	100
2 1974	63	75	72	73
3 1978	70	82	70	76
4 1982	54	62	42	53
5 1985	64	64	44	55

Anm: Afgrænsningen af alvorligt og lettere tilskadekomne er ændret lidt i 1976.

Kilde: Danmarks Statistik: Færdselsuheld 1985. København 1986.

Translation - Heading, Column 1: killed; 2: seriously injured; 3: slightly injured; 4: casualties, total.

Note: The definition of seriously injured and slightly injured was changed somewhat in 1976.

Personskader ved færdselsuheld i forskellige aldersgrupper. 1985.

Casualties in road traffic accidents, by selected
age groups. Per 10.000 population. 1985.

Tabel 13.4

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Antal pr. 10.000 indb.		
1 0- 6 år	9	7	8
2 7-14 år	23	16	20
3 15-17 år	82	40	62
4 18-19 år	131	47	90
5 20-24 år	92	33	63
6 25-34 år	43	19	31
7 35-54 år	26	17	21
8 55-74 år	22	16	19
9 75 år og derover	30	17	22
10 Alle	38	20	29

Kilde: Danmarks Statistik: Færdselsuheld 1985. København 1986.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total. Front column 1-9: age groups; 10: total.

Personlig sikkerhed 13

Udviklingen i selvmordsraten. 1901-1985.

Changes in suicide rates.
Per 100.000 population. 1901-1985.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Antal pr. 100.000 indb.		
1 1901-1905	36	10	23
2 1921-1925	21	7	14
3 1941-1945	24	18	21
4 1951-1955	32	15	23
5 1961-1965	25	14	19
6 1966-1970	26	14	20
7 1971-1975	31	18	24
8 1976-1980	32	19	25
9 1981-1985	37	21	29

Tabel 13.5

Kilde: Det statistiske Departement: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901-1960. København 1966. Danmarks Statistik: Statistisk tiårsoversigt.

Translation - Heading, Column 1: males; females; 3: total.

Selvsmordsraten i forskellige aldersgrupper. 1985.

Suicide rates in selected age groups.
Per 100.000 population. 1985.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Antal pr. 100.000 indb.		
1 0-14 år	0	—	0
2 15-24 år	17	8	13
3 25-34 år	39	14	27
4 35-44 år	38	29	34
5 45-54 år	57	34	45
6 55-64 år	55	42	48
7 65-74 år	58	34	45
8 75 år og derover	83	25	46
9 Alle	35	21	28

Tabel 13.6

Kilde: Sundhedsstyrelsen: Dødsårsagerne 1985. Vitalstatistik I:19:1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total. Front Column 1-8: age groups; 9: total.

13 Personlig sikkerhed

Anmeldte straffelovsovertrædelser opdelt efter forbrydelsens art. 1960-1986.

Reported criminal offences, by type of offence. 1960-1986.

Tabel 13.7

	1960	1965	1970	1975	1980	1986
	1	2	3	4	5	6
	Indeks 1960 = 100 ¹					
1 Sædelighedsforbrydelser	100	98	54	48	46	54
2 Voldsforbrydelser ²	100	120	146	210	262	322
3 Tyveri af bil/motorcykel	100	166	280	235	263	395
4 Tyveri af cykel/knallert	100	93	149	154	248	204
5 Indbrud	100	140	288	311	386	487
6 Tyveri i øvrigt	100	115	173	204	250	342
7 Alle overtrædelser	100	116	187	202	272	332

Anm: Omfatter alle de lovovertrædelser, der er anmeldt til politiet, eller som på anden måde er kommet til politiets kendskab.

¹ Opgjort som antal lovovertrædelser pr. 100 000 indbyggere på 15 år og derover.

² Afgrænsningen af voldsforbrydelser er ændret i 1979.

Kilder: Knudsen, Rita: Kriminaliteten 1960-1970. København 1973 (arbejdsnotat nr. 5 fra Danmarks Statistik).

Danmarks Statistik: Kriminalstatistik 1985. København 1987.

Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Social sikring og retsvæsen, 1987:7.

Translation - Heading: index number 1960 = 100¹.

Front Column 1: sexual offences; 2: violence offences²; 3: car/motorcycle thefts; 4: moped/bicycle thefts; 5: housebreaking; 6: other thefts; 7: all offences.

Note: Comprises all offences against the Civil Penal Code reported to or detected by the police.

¹ Offences per 100.000 population aged 15 years and over.

² The definition of violence offences was changed in 1979.

Anmeldte straffelovsovertrædelser i forskellige dele af landet. 1986.

Reported criminal offences, by region. 1986.

Tabel 13.8

	Hele landet	København	Hovedstaden i øvr.	Større provinsbyer ¹	Øerne i øvrigt	Jylland i øvrigt
	1	2	3	4	5	6
	Indeks hele landet = 100 ²					
1 Sædelighedsforbrydelser	100	105	170	104	92	73
2 Voldsforbrydelser	100	154	98	121	93	79
3 Tyveri af bil/motorcykel	100	232	148	104	88	49
4 Tyveri af cykel/knallert	100	198	120	114	85	68
5 Indbrud	100	194	120	114	88	63
6 Tyveri i øvrigt	100	222	111	111	83	68
7 Hærværk	100	131	112	93	108	84
8 Alle forbrydelser	100	205	118	111	86	68

Anm: Der er anvendt en inddeling i politikredse.

¹ Omfatter Århus, Odense, Aalborg, Randers og Esbjerg politikredse.

² Opgjort som antal lovovertrædelser pr. 100.000 indb. på 15 år og derover.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Social sikring og retsvæsen 1987:7.

Translation - Heading, Columns 1-6: index number all Denmark = 100; 1: all Denmark; 2: central Copenhagen; 3: rest of Copenhagen metropolitan area; 4: large provincial towns¹; 5: the Island, excl. Copenhagen and Odense; 6: Jutland, excl. Århus and Aalborg, Randers and Esbjerg.

Front Column 1: sexual offences; 2: violence offences²; 3: car/motorcycle thefts; 4: moped/bicycle thefts; 5: housebreaking; 6: other thefts; 7: malicious damage to property; 8: all criminal offences.

Note: The regional distribution refers to police districts.

¹ Århus, Odense, Aalborg, Randers and Esbjerg police districts.

² Offences per 100.000 population aged 15 years and over.

Procentandel af den voksne befolkning der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1972-1987.

Percentage of population having experienced theft, malicious damage to property, or violence. 1972-1987.

	Tyveri ¹	Hærværk ²	Vold ³
	1	2	3
	Procentandel		
1 1972	13	7	4
2 1974	13	...	7
3 1976	13	...	6
4 1978	14
5 1982	15	13	...
6 1987	14	12	6

Tabel 13.9

¹ Spørgsmålet var: *Er der - så vidt De ved - inden for de sidste 12 måneder nogen, der har stjålet eller forsøgt at stjæle penge eller ting, som tilhørte Dem?*

² Spørgsmålet var: *Det sker, at noget man ejer udsættes for skader forvoldt af andre i form af hærværk eller lignende. Er noget sådant overgået Dem inden for de sidste 12 måneder, fx rudeknusning, eller at Deres bildæk er skåret i stykker, eller at andre ting er ødelagt?*

³ I 1972-1976 hed spørgsmålet: *I den senere tid har der været talt og skrevet en del om voldsforbrydelser (vis kort). Det jeg nu vil spørge Dem om er, om De inden for de sidste to år selv har været genstand for én eller flere af de på kortet nævnte handlinger eller trusler?*

I 1987 hed spørgsmålet: *Har De inden for de sidste 12 måneder været udsat for a) Vold som førte til synlige mærker eller skader? b) Vold som ikke førte til synlige mærker eller skader? c) Trusler som var så alvorlige, at De blev bange?*

Kilder: Balvig, Flemming: *Kriminalitet - angst for kriminalitet - magtesløshed og fremmedgørelse*. København 1984. Udarbejdet for Egmontfondens Fremtidsstudie.

Materiale fra Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: theft¹; 2: malicious damage to property²; 3: acts of violence³.

¹ The question was: »Has anyone, as far as you know, within the past 12 months stolen, or attempted to steal, money or objects belonging to you?«

² The question was: »Have you, within the past 12 months, experienced malicious damage to your property, such as windows smashed or tyres slashed?«

³ After being shown a list of acts of violence, the respondent was asked: »Have you experienced any of the listed acts or threats of violence, within the past few years?«

In 1987 the question was: »Have you, within the past 12 months, experienced violence a) that resulted in any visible marks or injuries? b) Violence that *did not* result in any visible marks or injuries? c) Threats of violence that were so serious that you were frightened?«

Procentandel af mænd og kvinder der har været udsat for vold. 1987.

Percentage of men and women having experienced violence. 1987.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Synlig vold ¹	2	1	1
2 Usynlig vold ²	2	2	2
3 Trusler om vold ³	4	4	4
4 Mindst én af tingene	6	5	6

Tabel 13.10

Anm: Inden for de sidste 12 måneder.

¹ Udsat for vold der førte til synlige mærker eller skader.

² Udsat for vold som *ikke* førte til synlige mærker eller skader.

³ Udsat for trusler, der var så alvorlige, at De blev bange.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.

Front Column 1: visible violence¹; 2: invisible violence²; 3: threats of violence³; 4: at least one of the categories.

Note: Within in the past 12 months.

¹ Have experienced violence that resulted in visible marks or injuries.

² Have experienced violence that did not result in visible marks or injuries.

³ Have experienced threats of violence that were so serious that you were frightened.

13 Personlig sikkerhed

Procentandel i forskellige aldersgrupper der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.

Percentage of men and women having experienced theft, malicious damage to property, violence, by selected age groups. 1987.

Tabel 13.11

	Tyveri ¹		Hærværk ²		Vold ³	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 16-19 år	15	20	16	13	13	9
2 20-24 år	22	22	19	14	13	10
3 25-34 år	17	15	18	14	5	7
4 35-44 år	18	12	17	10	7	4
5 45-64 år	12	10	11	11	5	3
6 65 år og derover	7	7	6	4	1	3
7 Alle	15	13	14	11	6	5

¹ Spørgsmålet var: *Er der - så vidt De ved - inden for de sidste 12 måneder nogen, der har stjålet eller forsøgt at stjæle penge eller ting, som tilhørte Dem?*

² Spørgsmålet var: *Det sker, at noget man ejer udsættes for skader forvoldt af andre i form af hærværk eller lignende. Er noget sådant overgået Dem inden for de sidste 12 måneder, fx rudeknusning, eller at Deres bildæk er skåret i stykker, eller at andre ting er ødelagt?*

³ Spørgsmålet var: *Har De inden for de sidste 12 måneder været udsat for: a) Vold som førte til synlige mærker eller skader? b) Vold som ikke førte til synlige mærker eller skader? c) Trusler som var så alvorlige, at De blev bange?*

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: theft¹ males - females; 2: malicious damage to property² males - females; 3: acts of violence³ males - females. Front Column 1-6: age groups; 7: total.

¹ The question was: »Has anyone, as far as you know, within the past 12 months stolen, or attempted to steal, money or objects belonging to you?«

² The question was: »Have you, within the past 12 months, experienced malicious damage to your property, such as windows smashed or tyres slashed?«

³ In 1987 the question was: »Have you, within the past 12 months, experienced violence that resulted in any visible marks or injuries? b) Violence that *did not* result in any visible marks or injuries? c) Threats of violence that were so serious that you were frightened?«

Procentandel i forskellige bopælsområder der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.

Percentage of population having experienced theft, malicious damage to property, or violence, by region. 1987.

Tabel 13.12

	Tyveri ¹	Hærværk ²	Vold ³
	1	2	3
	Procentandel		
1 Hovedstaden	16	12	6
2 Hovedstadens forstæder	18	14	5
3 100.000 indb. og derover	25	15	9
4 10.000-99.999 indb.	14	17	7
5 2.000-9.999 indb.	11	13	4
6 200-1.999 indb.	9	8	5
7 Landdistrikter	9	7	4
8 Hele landet	14	12	6

¹⁻³ Se spørgsmålsformuleringerne i note 1-3 tabel 13.11.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: theft¹; 2: malicious damage to property²; 3: acts of violence³.

Front Column 1: central Copenhagen; 2: rest of Copenhagen metropolitan area; 3: towns with 100.000 population and over; 4: 10.000-99.999 population; 5: 2.000-9.999 population; 6: 200-1.999 population; 7: rural areas; 8: all Denmark.

¹⁻³ For the wording of the question, see note to table 13.11.

Personlig sikkerhed 13

Procentandel i forskellige stillingsgrupper der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.

Percentage of population having experienced theft, malicious damage to property, or violence, by selected employment status groups. 1987.

	Tyveri ¹	Hærværk ²	Vold ³
	1	2	3
	Procentandel		
1 Landmænd	6	2	0
2 Selvstændige i øvrigt.....	23	20	5
3 Medhjælpende ægtefæller	19	8	2
4 Højere funktionærer.....	16	17	3
5 Mellemfunktionærer.....	14	14	7
6 Lavere funktionærer	13	14	7
7 Faglærte arbejdere	19	17	6
8 Ikke-faglærte arbejdere.....	13	10	5
9 Arbejdsløse	23	17	8
10 Pensionister.....	7	7	4
11 Husmødre	6	10	1
12 Uddannelsessøgende	19	13	9
13 Alle	14	12	6

Tabel 13.13

¹⁻³ Se spørgsmålsformuleringerne i note 1-3 tabel 13.11.
Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: theft¹; 2: malicious damage to property²; 3: acts of violence³.

Front Column 1: farmers; 2: other self employed; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, in upper levels; 5: in intermediate levels; 6: in lower levels; 7: skilled workers; 8: unskilled workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: homemakers; 12: students; 13: all.

¹⁻³ For the wording of the question, see note to table 13.11.

Procentandel i forskellige bruttoindkomstgrupper der har været udsat for tyveri, hærværk og vold. 1987.

Percentage of population having experienced theft, malicious damage to property, or violence, by selected gross income groups. 1987.

	Tyveri ¹	Hærværk ²	Vold ³
	1	2	3
	Procentandel		
1 Mindre end 80.000 kr.....	10	8	5
2 80.000-149.999 kr.....	14	14	7
3 150.000-199.999 kr.....	12	14	3
4 200.000-249.999 kr.....	10	14	6
5 250.000-299.999 kr.....	12	13	5
6 300.000 kr. og derover	16	14	4
7 Alle	14	12	6

Tabel 13.14

Anm: Familiens årlige bruttoindkomst.
¹⁻³ Se spørgsmålsformuleringerne i note 1-3 tabel 13.11.
Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: theft¹; 2: malicious damage to property²; 3: acts of violence³.

Front column 1: less than dkr. 80.000; 6: dkr. 300.000 and more; 7: all. Note: The family's annual gross income.

¹⁻³ For the wording of the question, see note to table 13.11.

13 Personlig sikkerhed

**Frygt for at blive udsat for kriminalitet.
1976-1987.**

Percentage of population afraid of being
the victim of crime. 1976-1987.

Tabel 13.15

	1976 1	1983 2	1987 3
	Procent		
1 Tænker på risikoen for kriminalitet:			
2 Næsten hele tiden	2	5	2
3 Ofte	16	14	10
4 Af og til	23	30	20
5 En sjælden gang	20	22	22
6 Aldrig	39	29	46
7 I alt	100	100	100

Anm: Spørgsmålet var: *Er dette med risikoen for at blive offer for kriminalitet (blive overfaldet, få sin bil, cykel eller pung stjålet eller ødelagt o.l.) noget De personligt ofte tænker på?*

Kilder: Balvig, Flemming: Kriminalitet - angst for kriminalitet - magtesløshed og fremmedgørelse. København 1984. Udarbejdet for Egmontfondens Fremtidsstudie.

Materiale fra Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Front Column 1: thinking about the risk of being a victim of crime; 2: almost constantly; 3: often; 4: occasionally; 5: seldom; 6: never; 7: total.

Note: The question was: »Is the risk of being attacked or having a car, bicycle or purse stolen or destroyed, etc., something you often think about?«

**Procentandel i forskellige aldersgrupper
der frygter at blive udsat for kriminalitet.
1987.**

Percentage of men and women afraid of being
the victim of crime, by selected age groups.
1987.

Tabel 13.16

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 16-19 år	8	16	12
2 20-24 år	10	14	12
3 25-34 år	8	17	13
4 35-44 år	6	15	10
5 45-64 år	6	16	11
6 65 år og derover	5	17	11
7 Alle	7	16	12

Anm: Procentandel der har svaret *ofte* eller *næsten hele tiden* på det spørgsmål, der er formuleret i anmærkning til tabel 13.15.

Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total. Front Column 1-6: age groups. 7: total.

Note: Percentage having answered often or almost constantly to the question that has been formulated in the note to table 13.15.

Procentandel i forskellige bopælsområder der frygter at blive udsat for kriminalitet. 1987.

Percentage of men and women afraid of being the victim of crime, by region. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Hovedstaden.....	6	14	10
2 Hovedstadens forstæder	15	20	17
3 Byer med 100.000 indb. og derover	7	23	16
4 Byer med 10.000-99.999 indb. ...	9	18	14
5 Byer med 2.000-9.999 indb.....	3	12	8
6 Byer med 200-1.999 indb.	5	13	9
7 Landdistrikter	4	12	7
8 Hele landet	7	16	12

Tabel 13.17

Anm: Procentandel der har svaret *ofte* eller *næsten hele tiden* på det spørgsmål, der er formuleret i anmærkning til tabel 13.15. Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total. Front Column 1: central Copenhagen; 2: rest of Copenhagen metropolitan area; 3: towns with 100.000 population and over; 4: 10.000-99.999 population; 5: 2.000-9.999 population; 6: 200-1.999 population; 7: rural areas; 8: all Denmark. Note: Percentage having answered often or almost constantly to the question that has been formulated in the note to table 13.15.

Mænd og kvinder fordelt efter angst for at blive udsat for vold. 1987.

Percentage of men and women afraid of being attacked. 1987.

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procent		
1 Er De bange for at blive udsat for vold?:			
2 Ja, meget.....	2	5	4
3 Ja, noget	5	13	9
4 Nej.....	90	65	77
5 Går aldrig ud om aftenen	3	17	10
6 I alt	100	100	100

Tabel 13.18

Anm: Spørgsmålet var: *Har De i den sidste tid været bange for at blive udsat for vold eller trusler om vold, når De går ud alene her omkring om aftenen eller om natten?* Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total. Front Column 1: Are you afraid of being attacked? 2: yes, very much; 3: yes, somewhat; 4: no; 5: never go out in the evening; 6: total. Note: The question was: »Have you lately been afraid of being attacked or threats of violence, when you go out alone in the evening or at night in this neighbourhood?«

13 Personlig sikkerhed

Procentandel i forskellige aldersgrupper der er bange for at blive udsat for vold. 1987.

Percentage of men and women afraid of being attacked, by selected age groups. 1987.

Tabel 13.19

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 16-19 år	5	24	15
2 20-24 år	8	21	14
3 25-34 år	7	25	16
4 35-44 år	5	18	11
5 45-64 år	6	15	11
6 65 år og derover	8	11	9
7 Alle	7	18	13

Anm: Procentandel der har svaret *Ja, meget* eller *Ja, noget* til det spørgsmål, der er angivet i anmærkning til tabel 13.18.
Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.
Front Column 1-6: age groups; 7: total.
Note: Percentage having answered *Yes, very much* or *Yes* to the question that has been formulated in the note to table 13.18.

Procentandel i forskellige bopælsområder der er bange for at blive udsat for vold. 1987.

Percentage of men and women afraid of being attacked, by region. 1987.

Tabel 13.20

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Hovedstaden	14	24	20
2 Hovedstadens forstæder	12	25	18
3 Byer med 100.000 indb. og derover	9	30	21
4 Byer med 10.000-99.999 indb. ...	6	20	13
5 Byer med 2.000-9.999 indb.....	5	12	8
6 Byer med 200-1.999 indb.	2	11	6
7 Landdistrikter	2	10	6
8 Hele landet	7	18	13

Anm: Procentandel der har svaret *Ja, meget* eller *Ja, noget* til det spørgsmål, der er angivet i anmærkning til tabel 13.18.
Kilde: Socialforskningsinstituttets og Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: males; 2: females; 3: total.
Front Column 1: central Copenhagen; 2: rest of Copenhagen metropolitan area; 3: towns with 100.000 population and over; 4: 10.000-99.999 population; 5: 2.000-9.999 population; 6: 200-1.999 population; 7: rural areas; 8: all Denmark.
Note: Percentage having answered *Yes, very much* or *Yes* to the question that has been formulated in the note to table 13.18.

MILJØ

14

14 Miljø

Nr.	FIGURER	Side	Nr.	TABELLER	Side
14.1	Anvendelsen af Danmarks areal. 1982..	283	14.1	Danmarks samlede areal fordelt efter anvendelse 1951-1982.....	289
14.2	Totaludledning af svovldioxid og kvælstofoxider. 1960-1985.....	284	14.2	Naturområdernes omfang. 1951-1982. .	289
14.3	Procentandel af befolkningen der angiver at være udsat for luftforurening i boligen. 1987.....	285	14.3	Landbrugets arealanvendelse. 1950-1985.....	290
14.4	Spildevandsforurening på kommunale rensningsanlæg fordelt efter rensningsmetode. 1972-1983.....	285	14.4	Skovarealets anvendelse. 1923-1976...	290
14.5	Udviklingen i grundvandets nitratindhold i Danmark.....	286	14.5	Middeltemperatur og nedbør. 1931-1960 og 1970-1986.....	291
14.6	Procentdel af befolkningen i forskellige bopælsområder som angiver at være udsat for støj. 1987.....	286	14.6	Udviklingen i brutto-energiforbruget opdelt på energikilder. 1971-1985.	291
14.7	Bruttoenergiforbruget. 1970-1985.	287	14.7	Endeligt energiforbrug opdelt på energikilder og anvendelsesområder. 1985. . .	292
14.8	Det endelige energiforbrug. 1985.....	287	14.8	Samlet udslip af svovldioxid og kvælstofoxider. 1960-1985.	292
			14.9	Luftens indhold af fire forurenende stoffer ved forskellige luftmålestationer. Døgnmiddelværdier. 1986.	293
			14.10	Procentandel, der har angivet at være udsat for luftforurening i boligen, opdelt på bopælsområde. 1987.	293
			14.11	Procentandel, der har angivet at være udsat for luftforurening, opdelt på stilling og boligtype. 1987.	294
			14.12	Udviklingen i gødningsforbruget i landbruget. 1959-1985.....	294
			14.13	Udviklingen i forbruget af bekæmpelsesmidler. 1965-1986.	295
			14.14	Olie- og kemikalieaffald tilført Kommunekemi A/S. 1975-1986.	295
			14.15	Belastning af indre danske farvande med næringssalte og organisk stof. 1975-1981.....	296
			14.16	Spildevandsrensning ved kommunale rensningsanlæg. 1972-1983.	296
			14.17	Vandforbrug, opdelt på typer af forbrugere. 1970-1982.	297
			14.18	Nitratindhold i drikkevandet i forskellige dele af landet. 1981/82-1984/85.. . . .	297
			14.19	Procentandel, der har angivet at være udsat for støjforurening i boligen, opdelt på bopælsområde. 1987.	298
			14.20	Procentandel, der har angivet at være udsat for støjforurening, opdelt på stilling og boligtype. 1987.....	298

Indledning

Miljø er et ord, der efterhånden anvendes i flere forskellige sammenhænge. I dette kapitel vil vi bruge det i forbindelse med vore omgivelser, især jorden, luften og vandet. Oplysninger om arbejdsmiljø og boligmiljø findes derimod i arbejds- og boligkapitlerne.

Vore omgivelser spiller en stor rolle for vore levevilkår. De indeholder for det første råstoffer, landsbrugsjord, fisk osv., som kan indgå i produktionen. Desuden giver de nogle oplevelsesmæssige værdier, når vi fx færdes i naturen. Endelig kan man sige, at luften, vandet og jorden er helt afgørende forudsætninger for vort liv.

I dette kapitel vil vi navnlig se på forureningen af vore omgivelser. Det fremhæves ofte, at prisen for den øgede industrialisering og materielle fremgang er forurening og ødelæggelse af naturen. Ét af problemerne ved forureningen er, i lighed med det belastende arbejdsmiljø, at følgerne og skaderne ofte først viser sig efter længere tid. De bliver derfor sværere at registrere, fordi der samtidig kan foregå en tilvænningsproces. Miljø- og forureningsskader er endvidere karakteriseret ved, at de i høj grad rammer befolkningen som helhed, eller store grupper, ligesom de ofte stammer fra andre lande, fx luftforurening og havforurening.

Der findes desværre relativt få data om miljø og forurening, der opfylder de krav, som er opstillet til sociale indikatorer. Således er det vanskeligt at fremskaffe individrelaterede data, dvs. oplysninger om den grad af forurening, som det enkelte individ udsættes for. Derfor har vi medtaget data, som mere indirekte kan belyse problematikken.

Kapitlet er disponeret således, at der først er en kort omtale af, hvorledes Danmarks landareal udnyttes. Derefter kommer en belysning af de vigtigste forureningsproblemer, opdelt i forurening af luft og vand samt støjrproblemer. Endelig er der en belysning af energiforbruget og energikilderne.

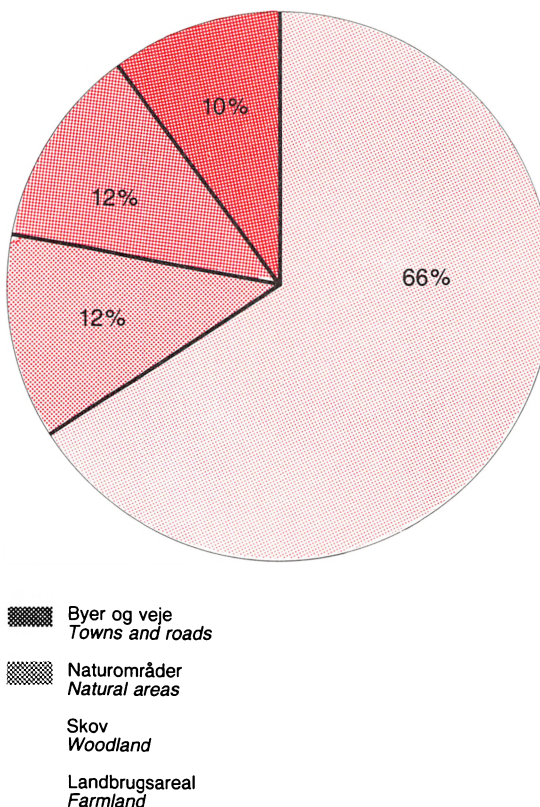
Arealanvendelse

Danmarks landareal er ca. 43.000 km², eksklusiv Færøerne og Grønland. I forhold til de fleste andre lande er Danmark karakteriseret ved at have en lang kystlinje i forhold til landets areal, og at langt det meste af landet enten er eller kan opdyrkes. To tredjedele af arealet anvendes således til landbrug, gartneri o.l., mens 12 pct. er skov og plantager. Bebyggelser og vejanlæg lægger beslag på 10 pct. af arealet, og endelig er der 12 pct. af arealet, der ligger uopdyrket hen som naturområder i form af søer, vandløb, hede, klitter, moser og enge.

I tidligere tider forøgedes landbrugsarealet på bekostning af naturområderne, fx gennem he-

14.1.

Anvendelsen af Danmarks areal. 1982.
Denmark's area analysed by use. 1982.

Kilde: Miljøministeriet: Miljøet – en grundbog. København 1984.

deopdyrkning. De sidste 30-40 år er landbrugsarealet imidlertid blevet stadig mindre. Det skyldes især, at byområderne er vokset, og at der er blevet anlagt nye veje.

Med henblik på at bevare særlige landskabstyper har man foretaget arealfredninger i en stor del af landet. Ca. 4 pct. af landets areal er på denne måde fredet.

Forureningsproblemer

Som nævnt vil størstedelen af dette kapitel vedrøre forureningen af vore omgivelser. Det vil især dreje sig om forureningen af luften, vandet, jorden og om støjrproblemer. Kilderne til disse forureninger vil ofte være de samme. Eksempelvis vil den forurening, der stammer fra afbrænding af kul og olieprodukter, både kunne medføre forurening af luften, vandet og jorden. Vi har dog her valgt at inddele efter de dele af omgivelserne, der forurennes, fremfor kilderne til denne forurening.

Luftforurening

Luftforureningen spiller en stor rolle i debatten. Det skyldes, at luftforureningen har konsekven-

ser på en lang række områder. Der har især været peget på sundhedsrisikoen for både mennesker og dyr i form af luftvejslidelser og kræft. Desuden kan luftforureningen ændre balancen i forskellige økologiske systemer ved at ændre surhedsgraden i både jorden og vandet. I nedenstående skema er vist en oversigt over de vigtigste former for luftforurening og deres konsekvenser.

Udledning	Forureningskilde	Forurening
Svovldioxid	forbrænding af kul og olie	sur nedbør, sure partikler
Kvælstofoxider	forbrænding af kul, olie, benzin og naturgas	sur nedbør, fotokemisk smog
Kulbrinteforbindinger (PAH)	forbrænding af benzin	fotokemisk smog, kræftfremkaldende
Kulilte	forbrænding af benzin	giftvirkning
Partikler (herunder sod)	forbrænding af kul, olie og benzin, mekanisk forarbejdning i industrien	tilsmudsning giftvirkning
Tungmetaller (eksempelvis bly, cadmium, og kviksølv)	forbrænding af benzin, olie, kul og affald	giftvirkning

Kilde: Miljøstyrelsen: Miljøbeskyttelse - indsats, resultater, perspektiver. København 1981.

Som man kan se af skemaet, er det især forbrænding af kul, olie og benzin, som skaber luftforurening. Når man kender disse forbrændingsprocesser, kan man nogenlunde beregne, hvor meget der udsendes af de forskellige forurenende stoffer. *Figur 14.2* viser således størrelsen af den samlede udledning af svovldioxid og kvælstofoxider i perioden 1960-1985.

Som man kan se af *figur 14.2*, har luftforureningen med svovldioxid og kvælstofoxider været stigende frem til 1970, især som følge af øget energiforbrug. Siden 1970 har udslippet af svovldioxid været noget faldende, især på grund af et faldende energiforbrug, mens udslippet af kvælstofoxider har været stigende frem til 1980 som følge af, at el-værkerne i denne periode er gået over til at anvende kul i stedet for olie.

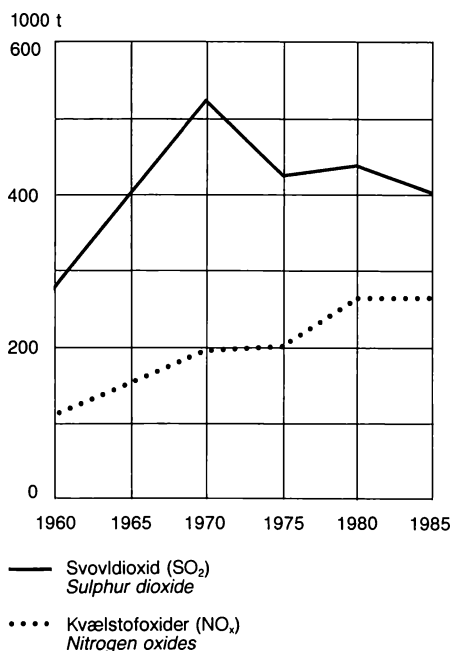
Selv om man nogenlunde kan beregne, hvor stort udslippet af forskellige stoffer er, kan det være svært at måle, hvor meget luften indeholder af forurenende stoffer. Det skyldes, at klimaforholdene, specielt vindforholdene, og luftforureningen fra vore nabolande har indflydelse på omfanget af luftforurening i Danmark. Derfor har man oprettet en række målestationer forskellige steder i landet til at måle luftkvaliteten.

Gennem 1970'erne har man på denne måde målt luftens indhold af svovldioxid og sod på en

14.2.

Totaludledning af svovldioxid og kvælstofoxider. 1960-1985.

Total discharge of sulphur dioxide and nitrogen oxides. 1960-1985.

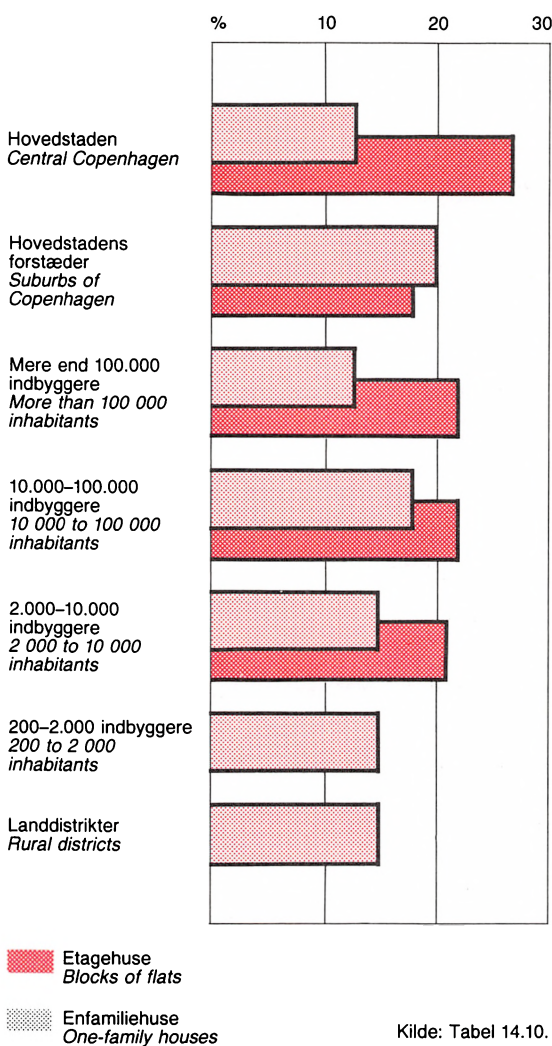
Kilde: Miljøstyrelsen: Miljø og energi. Rapport fra Forsyningsudvalget. København 1984.

række målestationer i det storkøbenhavnske område. Der er sket et markant fald i luftforureningen fra disse to stoffer. Sandsynligvis som et resultat af, at flere har fået fjernvarme i det storkøbenhavnske område. Der er imidlertid stor forskel på luftkvaliteten i forskellige dele af landet. Målinger har vist, at især de store byer har dårligere luftkvalitet end resten af landet.

En anden måde at måle luftforureningen på er at spørge befolkningen, om man er udsat for eller generet af luftforurening. Svarene vil normalt være bestemt af, hvad man kan registrere med sine sanser, samt den viden den enkelte i øvrigt har om luftforureningssituationen i det område, hvor de bor. Desuden spiller miljøbevidstheden sikkert en rolle, når folk skal give udtryk for deres opfattelse af situationen. Man kan således ikke forvente, at der er fuld overensstemmelse mellem folks egen opfattelse af luftforureningssituationen og de måleresultater, man kan få frem ved de mere videnskabelige målinger af luftkvaliteten. Der er snarere tale om to sider af samme sag.

I Velfærdsundersøgelserne 1976 og 1986 spurgte man om, hvorvidt folk var generet af luftforurening i og omkring boligen. Resultaterne viser, at folk var mindre generet af luftforurening i 1986 end i 1976, hvilket er helt i overensstemmelse med andre måleresultater.

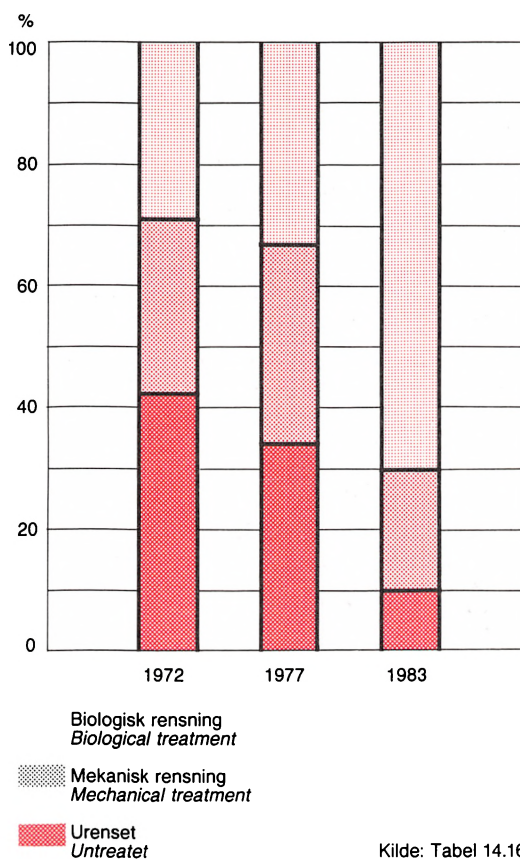
14.3.
Procentandel af befolkningen der angiver at være udsat for luftforureninger i boligen. 1987.
Percentage of population experiencing air pollution in the dwelling. 1987.

I en undersøgelse fra 1987 svarede 18 pct. af den voksne danske befolkning, at de sædvanligvis var udsat for luftforurening i deres bolig. Det kunne enten være luftforurening fra trafikken (9 pct.) eller anden form for luftforurening (11 pct.). Ca. 2 pct. angav at være udsat for begge typer af luftforurening.

Der er først og fremmest meget luftforurening i nærheden af stærkt trafikerede veje. Desuden er der ofte dårlig luft i store byer og i industriområder. Figur 14.3 viser disse forskelle mellem boligområderne. Bortset fra hovedstadens forstæder er der stor forskel i luftforureningen mellem dem, der bor i etagehuse, og dem, der bor i én-familiehuse. Disse forskelle kan især henføres til luftforureningen fra trafikken. Énfamiliehusene ligger ofte lidt borte fra de store veje. Derfor er

14.4.
Spildevandsrensning på kommunale rensningsanlæg fordelt efter rensningsmetode. 1972–1983.
Sewage disposal by method of treatment. 1972–1983.

disse boligområder mindre udsat for luftforurening end etagehusområderne.

Vandforurening

Vi har brug for vand på flere områder. For det første skal vi have drikkevand, som vi får fra grundvandet og fra overfladevand i visse søer. For det andet spiller havet, søer og vandløb en rolle for vandkredsløbet og klimaet samt dyr og planter i vandområderne. Endelig har badevandet en rekreativ funktion.

Kilderne til vandforureningen er mangeartede, men som de vigtigste kan man nævne spildevandet fra husholdningerne og industrien samt tilførsel af næringsstoffer fra landbrugsarealerne. Hertil kommer forurenede nedbør, som stammer fra luftforureningen. Der er ofte tale om komplicerede processer, som ikke skal omtales nærmere her. I stedet vil vi belyse omfanget af de vigtigste forureningskilder og vise resultaterne fra enkelte af de undersøgelser af vandforureningen, der er foretaget de seneste år.

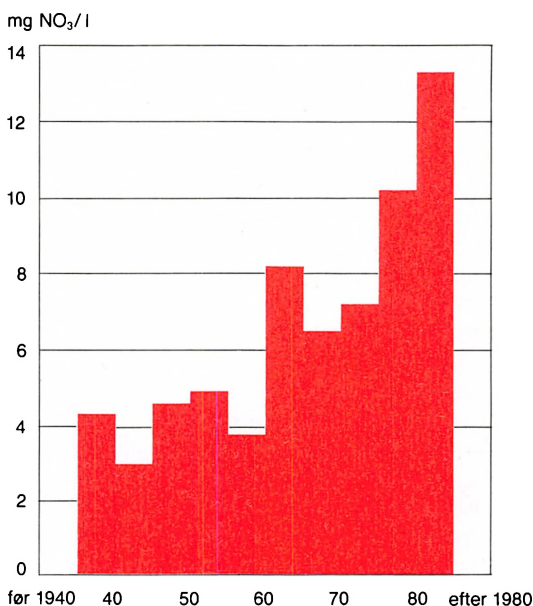
Langt størstedelen af de danske bysamfund er kloakerede, og hovedparten af spildevandet fra husholdningerne og industrien ledes på denne måde gennem rensningsanlæg, inden det til sidst ender i havet eller i søer og vandløb. Der er dog en del huse på landet og landbrugsejendomme, som stadig udleder deres spildevand direkte i jorden, ligesom nogle industrier udleder deres spildevand uden rensning.

Rensningsanlæggene rensrer ikke spildevandet fuldstændigt. Det afhænger af rensningsmetoden, hvor meget af de forurenende stoffer der fjernes. Der anvendes to hovedformer for spildevandsrensning: *mekanisk* og *mekanisk/biologisk*. Hertil kommer i enkelte tilfælde en kemisk rensningsmetode. I figur 14.4 er vist en fordeling af spildevandet ved de kommunale rensningsanlæg efter rensningsmetode i perioden 1972-1983. Der er sket en kraftig nedgang i den del af spildevandet, der forbliver urensset, og den biologiske rensning er nu den dominerende rensningsmetode.

Den største trussel mod vort drikkevand består i nedsivning af nitrat og fosfor til grundvandet. På grundlag af grundvandsanalyser har man konstateret, at der er sket en betydelig stigning i nitratindholdet i grundvandet. Figur 14.5 viser, at der for landet som helhed er sket en tredobling af nitratindholdet over de sidste 50 år. På grund af for-

14.5. Udviklingen i grundvandets nitratindhold i Danmark.

Changes in the content of nitrate in ground water in Denmark.

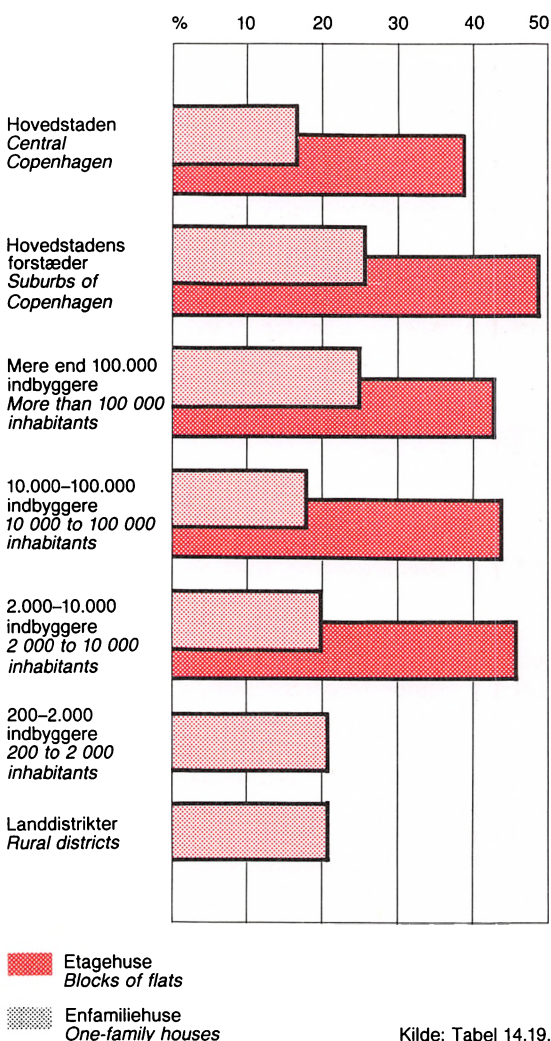
Kilde: Miljøministeriet: Miljøet – en grundbog. København 1984.

skellige jordbundsforhold er der dog tale om store variationer mellem forskellige dele af landet. Den største nitratbelastning af drikkevandet findes i Ribe, Viborg og Århus amter, mens belastningen er mindst på Fyn og Sjælland. Forureningen af grundvandet er imidlertid en meget langsom proces, fordi der er tale om en nedrivningsproces fra overfladen og ned gennem jordlagene til grundvandet. Derfor vil den forurening, der finder sted nu, først vise sig i grundvandet om måske 20 år, afhængig af jordbundsforhold og grundvandets dybde.

Landbrugets gødningsforbrug er potentielt en fare for grundvandet. Den del af den tilførte gødning, som ikke fordamper eller optages af planterne, vil langsomt sive ned i jorden. Der har væ-

14.6. Procentandel af befolkningen i forskellige bopælsområder som angiver at være udsat for støj. 1987.

Percentage of population experiencing noise, by region. 1987.

Kilde: Tabel 14.19.

ret tale om et stærkt stigende forbrug af gødning i landbruget i de sidste 30 år.

Den stærke stigning i landbrugets gødningsforbrug påvirker også forureningen af vore indre farvande, søer og vandløb. Sammen med spildevandet fra husholdninger og industri anses gødningsforbruget for hovedkilderne til denne forurening. Det er specielt problemerne med tilførslen af næringsalte som kvælstof og fosfor, der gennem forøget algevækst fører til iltvind og dermed dårligere vilkår for fisk og det øvrige liv i vandet.

Der foregår i disse år et omfattende arbejde med at vurdere forureningstilstanden i søer, vandløb og de indre farvande. Indtil nu foreligger der kun enkelte rapporter, der viser noget om udviklingen i forureningstilstanden. Ifølge disse er der sket en generel forbedring af vandkvaliteten i de danske vandløb og søer.

Støjforurening

Støjforurening udgør et særligt element i miljødebatten. Det er specielt knyttet til de større byområder og trafikken. Flere undersøgelser har vist, at store støjbelastninger har en negativ indflydelse på menneskers helbred og psykiske velvære.

I Velfærdsundersøgelsen fra 1976 og 1986 spurgte man om, hvorvidt folk var generet af støj i og omkring boligen. Resultaterne viser, at der er sket en markant nedgang i den del, der føler sig generet af støj i perioden 1976-1986.

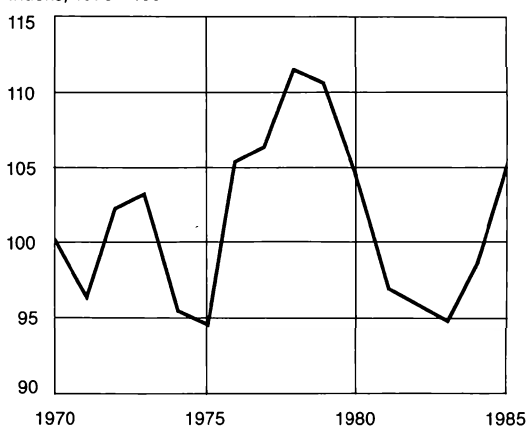
Det helt afgørende for støjforureningen er spørgsmålet om, hvor man bor, dvs. hvor tæt man er på støjklenderne. Figur 14.6 viser resultaterne fra en undersøgelse fra 1987, hvor den voksne befolkning skulle angive, om de var udsat for støj i deres bolig.

14.7.

Bruttoenergiforbruget. 1970-1985.

Gross domestic energy. 1970-1985.

Indeks, 1970=100

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk Tiårsoversigt.

Der var tale om personstøj (fra naboer o.l.), trafikstøj eller andre former for støj. Ca. 25 pct. angav at være udsat for mindst én af de tre former for støj, hvoraf knap 20 pct. angav at være udsat for trafikstøj. Som man kan se på figur 14.6 er det ret afgørende, om man bor i etagehuse eller i almindelige énfamiliehuse. Det skyldes, at de, der bor i etagehuse, oplever mere støj fra deres naboer, ligesom etagehusene oftere er placeret i nærheden af stærkt trafikerede veje. Énfamiliehusene er derimod ofte placeret i rolige parcelhuskvarterer.

Energi

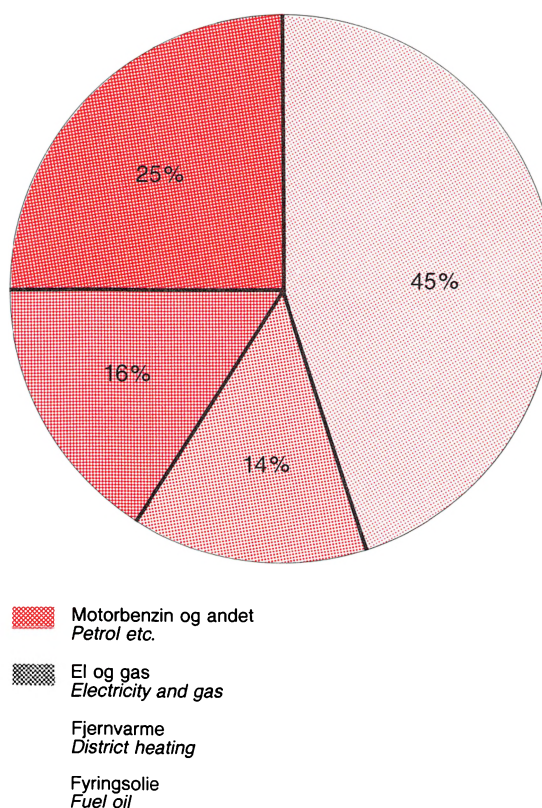
Energiproduktion og energiforbrug har en væsentlig betydning for miljøet og forureningen. Det er først og fremmest luftforureningen, der påvirkes af energiproduktionen. Forbrændingen af olie og kul afgiver en del svovldioxid og sod gennem skorstenene fra almindelige boliger, el-værker og fjernvarmeværker. Desuden forurener bilernes udstødning luften med en række stoffer, bl.a. bly, kulilte og kvælstofforbindelser.

Udviklingen i energiforbruget siden 1970 har

14.8.

Det endelige energiforbrug. 1985.

Final energy consumption. 1985.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk Årbog.

været præget af de såkaldte oliekriser i 1974 og i 1979/1980, hvor oliepriserne blev forhøjet meget kraftigt. Som man kan se på *figur 14.7*, betød det et fald i energiforbruget i midten af 1970'erne, og siden 1978/1979 har der været et markant fald. Det er specielt i husholdningerne, man har sparet på energien, mens energiforbruget i erhvervslivet ikke viser et tilsvarende stærkt fald. Det skyldes, at det først og fremmest er den økonomiske aktivitet i samfundet, der bestemmer erhvervslivets energiforbrug. Der vil imidlertid også være svingninger i energiforbruget i husholdningerne, fordi en stor del af energien anvendes til boligopvarmning. Kolde vintre betyder således stort energiforbrug.

Af den samlede mængde energi, der bruges på et år, anvendes 35 pct. af husholdningerne og virksomheder inden for handel, service, bygge- og anlægsvirksomhed og offentlige tjenester, mens industrien og landbruget bruger 22 pct. af energien. Transportområdet tegner sig for 20 pct.. Endelig er der ca. 25 pct. af energien, der går tabt i forbindelse med energiproduktionen. Det hænger sammen med, at kun ca. 60 pct. af den energi, el-værkerne bruger, bliver omdannet til elektricitet og fjernvarme, mens resten forsvinder som spildvarme i selve processen.

Hvis man ser på, hvilke energikilder vi får vor energi fra, er olien stadig dominerende. Ca. 60 pct. af vores energi kom i 1985 fra olieprodukter, især råolie, mens kul og koks tegnede sig for 35 pct.. Andre energikilder, fx naturgas, brænde, affald og vedvarende energi bidrog kun med 6 pct.. Der er tale om en væsentlig ændring siden begyndelsen af 1970'erne, hvor olieprodukterne udgjorde ca. 85 pct. af energiforbruget. Det er især el-værkerne, der er gået fra olie og over til kul som energikilde.

Den største del af råenergien bliver imidlertid lavet om til andre energikilder på raffinaderier og i el-værker. Således udgør fyringsolie ca. 45 pct. af den endelige energi, mens el og gas tegner sig for ca. 20 pct., fjernvarme for 12 pct. og motorbenzin tegner sig for 17 pct.

Datakilder

Der er endnu ikke etableret en systematisk løbende statistik om miljøforholdene i Danmark.

Størstedelen af miljøoplysningerne findes i rapporter fra Miljøstyrelsen. I dette afsnit vil vi nævne enkelte af disse rapporter, men det kan generelt anbefales at kontakte Miljøstyrelsen, hvis man ønsker oplysninger om miljøforholdene. Desuden publicerer Danmarks Statistik et mindre udvalg af miljøoplysninger i Statistisk årbog.

Luftforureningen har været undersøgt gennem luftmålinger i det storkøbenhavnske område siden 1967. Siden 1984 har Miljøstyrelsens Luftforureningslaboratorium foretaget luftmålinger i hele landet (1). En mere udførlig behandling af luftforureningen findes i en rapport fra Miljøstyrelsen (2). Oplysninger om befolkningens oplevelse af luftforureningsgener findes i Velfærdsundersøgelserne 1976 og 1986 (3).

Vandforureningen undersøges nu regelmæssigt i en række søer og vandløb. Der er udgivet en række rapporter af Miljøstyrelsen om dette emne. En bredere fremstilling findes i NPO-redegørelsen fra 1984 (4). Desuden udgives årligt en oversigt over badevandets tilstand (5).

Støjforurening er undersøgt i en række publikationer fra Miljøstyrelsen. Desuden findes oplysninger om befolkningens oplevelse af støjgener i Velfærdsundersøgelserne 1976 og 1986 (3).

Energiforbruget opgøres og publiceres løbende af Danmarks Statistik (6). Her gives oplysninger om energiforbrugets størrelse og sammensætning, samt hvilke sektorer der forbruger energien.

Endelig kan det nævnes, at Miljøministeriet har udgivet en nyttig grundbog om miljøproblemer (7).

1 Nogle af disse oplysninger publiceres årligt i Statistisk årbog.

2 Miljøstyrelsen: Miljø og energi. Rapport fra Forsuringsudvalget. København 1984.

3 Hansen, Erik Jørgen: Danskernes leveår - 1986 sammenholdt med 1976. Reitzels forlag, København 1986.

Hansen, Erik Jørgen: Generationer og livsforløb i Danmark. Reitzels forlag, København 1988.

4 Miljøstyrelsen: NPO-redegørelsen. København 1984.

5 Miljøstyrelsen: Badevand og strandkvalitet. Udgives årligt.

6 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Industri og energi, samt Statistisk årbog.

7 Miljøministeriet: Miljøet - en grundbog om miljøpåvirkninger og miljøets tilstand i Danmark. København 1984.

Danmarks samlede areal fordelt efter anvendelse 1951-1982.

Denmark's total area analysed, by use. Percent. 1951-1982.

	1951 1	1982 2
	Procent	
1 Landbrug	70	66
2 Naturområder ¹	15	12
3 Skov	10	12
4 Bebyggelse og veje mv.	5	10
5 I alt	100	100

Tabel 14.1

¹ Omfatter heder, enge, marsk, moser, søer, vandløb mv.

Kilde: Planstyrelsen: Landsplanlægning 1983-2000. København, 1982.

Translation - Front Column, 1: farmland; 2: natural areas¹; 3: woodland; 4: built-up area and roads etc.; 5: total.

¹ Comprises moorland, meadows, marshland, bogs, lakes, streams, etc.

Naturområdernes omfang. 1951-1982.

Natural areas analysed, by size. 1951-1982.

	1951 1	1982 2	Procentvis ændring 1951-1982 3
	km ²		pct.
1 Søer og vandløb.....	725	635	÷ 12
2 Heder, moser o.l.....	2.613	1.980	÷ 24
3 Enge, marsk o.l.....	3.080	2.457	÷ 20
4 I alt	6.418	5.072	÷ 21

Tabel 14.2

Kilde: Planstyrelsen: Landsplanlægning 1983-2000. København, 1982.

Translation - Heading, Column 3: percentage change.

Front Column, 1: lakes and streams; 2: moorland, bogs, etc.; 3: meadows, marshland, etc.; 4: total.

14 Miljø

Landbrugets arealanvendelse. 1950-1985.

Farmland analysed, by use. Percent. 1950-1985.

Tabel 14.3

	Korn 1	Andre afgrøder ¹ 2	Græs og grønt- foder 3	Græs uden for omdrift 4	I alt 5
	Procent				
1 1950	41	21	23	15	100
2 1960	47	21	21	11	100
3 1970	59	14	17	10	100
4 1980	62	15	14	9	100
5 1985	56	23	13	8	100

¹ Omfatter bl.a. rodfrugter, frø og bælgssæd.

Kilde: Landbrugsministeriet: Landbrug og miljø. Landbrugskommissionens 2. delbetænkning (Betænkning nr. 1078). København, 1986.

Translation - Heading, Column 1: crops; 2: other crops¹; 3: grass and green fodder; 4: grassland out of rotation; 5: total.

¹ Comprises, for instance, roots, seeds and pulses.

Skovarealets anvendelse. 1923-1976.

Woodland analysed, by use. Percent. 1923-1976.

Tabel 14.4

	Løv- træer 1	Nåle- træer 2	Ube- vokset 3	I alt 4
	Procent			
1 1923	40	48	12	100
2 1931	38	51	11	100
3 1951	32	53	15	100
4 1965	31	54	15	100
5 1976	28	55	17	100

Kilde: Landbrugsministeriet: En fremtidig skovpolitik. Betænkning nr. 1090. København, 1986.

Translation - Heading, Column 1: broadleaf; 2: conifer; 3: bare land; 4: total.

Middeltemperatur og nedbør. 1931-1960 og 1970-1986.

Mean temperature and precipitation. 1931-1960
and 1970-1986.

	Middeltemperatur		Nedbør	
	1931-1960	1970-1986	1931-1960	1970-1986
	1	2	3	4
	C°		mm	
1 Januar	- 0,1	- 0,4	55	59
2 Februar	- 0,4	- 0,4	39	31
3 Marts	1,7	1,9	34	50
4 April	6,2	5,2	39	41
5 Maj	11,1	10,6	38	49
6 Juni	14,5	13,9	48	54
7 Juli	16,6	15,5	74	59
8 August	16,3	15,6	81	59
9 September	13,1	12,2	72	69
10 Oktober	8,7	8,7	70	76
11 November	4,9	4,8	60	85
12 December	2,2	2,0	55	72
13 Hele året	7,9	7,4	664	704

Tabel 14.5

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation - Heading, Columns 1-2: mean temperature; 3-4: precipitation.
Front Column, 1: January, 2: February, 3: March; 4: April; 5: May; 6: June; 7:
July; 8: August; 9: September; 10: October; 11: November; 12: December;
13: all year.

Udviklingen i brutto-energiforbruget opdelt på energikilder. 1971-1985.

Changes in the gross energy consumption, by
energy products. 1971-1985.

	Kul og koks	Fyrings- olie o.l.	Motor- benzin o.l.	Elektri- citet	Brutto- energi- forbrug i alt
	1	2	3	4	5
	Indeks 1971 = 100				
1 1971	100	100	100	100	100
2 1973	159	99	104	120	108
3 1975	150	87	104	123	98
4 1977	238	91	107	148	110
5 1979	323	82	103	165	114
6 1981	367	59	103	164	100
7 1983	403	48	94	170	98
8 1985	523	50	95	189	102

Tabel 14.6

Kilde: Danmarks Statistik. Statistisk tiårsoversigt.

Translation - Heading, Column 1: coal and coke; 2: fuel oil etc.; 3: petrol
etc.; 4: electricity; 5: gross energy consumption, total.

14 Miljø

Endeligt energiforbrug opdelt på energikilder og anvendelsesområder. 1985.

Final energy consumption, by energy products and sectors of use. Percent. 1985.

Tabel 14.7

	Industri og landbrug 1	Trans- port 2	Hushold- ning mv. 3	I alt 4
	Procent			
1 Fyringsolie o.l. ¹	56	38	42	45
2 Motorbenzin o.l.	1	60	2	16
3 Elektricitet	21	0	22	16
4 Fjernvarme	1	-	27	14
5 Andet ²	21	2	7	9
6 I alt	100	100	100	100
7 Forbrug i alt i mio. G/J ³	164	145	262	571

¹ Inkl. autodieselolie.

² Bl.a. gas, brænde, halm og vedvarende energi.

³ Giga Joule. Måleenhed for energi.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation - Heading, Column 1: industry and agriculture; 2: transport; 3: households etc.; 4: total.

Front column, 1: fuel oil etc.; 2: petrol etc.; 3: electricity; 4: district heating; 5: other. Including gas, wood and permanent energy; 6: total; 7: total consumption, in mill. G/J³.

¹ Including autodieseloil.

³ Giga Joule. Unit of measurement of energy.

Samlet udslip af svovldioxid og kvælstofoxider. 1960-1985.

Total discharge of sulphur dioxide and nitrogen oxides. 1960-1985.

Tabel 14.8

	Svovl- dioxid (SO ₂) 1	Kvælstof- oxider (NO _x) 2
	1 000 tons	
1 1960	275	110
2 1965	400	150
3 1970	525	190
4 1975	425	200
5 1980	435	260
6 1985	400	260

Kilde: Miljøstyrelsen: Miljø og energi. Rapport fra Forsuringsudvalget.

Translation - Heading, Column 1: sulphur dioxide; 2: nitrogen oxides.

Luftens indhold af fire forurenende stoffer ved forskellige luftmålestationer. Døgnmiddelværdier. 1986.

Four contaminating matters in the air, measured at five sampling points in different parts of Denmark. Daily mean values. 1986.

	Svovldioxid (SO ₂) 1	Kvælstofoxider (NO _x) 2	Svævestøv 3	Bly 4
	µg/m ³			Ng/m ³
1 Københavns bykerne.....	28	64	103	509
2 Aalborg bykerne.....	17	42	92	514
3 Industrikvarter (Odense).....	16	31	63	192
4 Boligkvarter (Odense).....	13	...	59	256
5 Villakvarter (Aalborg).....	9	...	77	189

Tabel 14.9

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation - Heading, Column 1: sulphur dioxide; 2: nitrogen oxides; 3: dust; 4: lead.

Front Column, 1: Copenhagen (inner City); 2: Aalborg (inner City); 3: industrial area (Odense); 4: residential area (Odense); 5: residential area, mostly one-family houses (Aalborg).

Procentandel, der har angivet at være udsat for luftforurening i boligen, opdelt på bopælsområde. 1987.

Percentage of population experiencing air pollution in the dwelling, by region. 1987.

	Luftforurening ¹ i alt		Luftforurening fra trafik		Anden luftforurening	
	Etagehus 1	Enfamiliehus 2	Etagehus 3	Enfamiliehus 4	Etagehus 5	Enfamiliehus 6
	Procentandel					
1 Hovedstaden.....	27	13	23	9	10	9
2 Hovedstadens forstæder.....	18	20	12	11	9	12
3 Mere end 10.000 indb.....	22	17	14	7	11	12
4 2.000-10.000 indb.....	21	15	11	5	13	12
5 Småbyer og landdistrikter.....	..	15	..	5	..	10
6 Hele landet.....	23	16	16	6	11	11

Tabel 14.10

¹ Enten udsat for luftforurening fra trafik eller anden luftforurening.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1-2: air pollution, total¹; 1: block of flats; 2: one-family houses; 3-4: air pollution caused by traffic; 5-6: other types of air pollution.

Front Column, 1: central Copenhagen; 2: suburbs of Copenhagen; 3: 10 000 inhabitants or more; 4: 2 000 to 10 000 inhabitants; 5: small towns and rural districts; 6: all Denmark.

¹ Either experiencing air pollution caused by traffic or other types of air pollution.

14 Miljø

Procentandel, der har angivet at være udsat for luftforurening, opdelt på stilling og boligtype. 1987.

Percentage of population experiencing air pollution, by employment status and type of dwelling. 1987.

Tabel 14.11

	Boligtype		
	Etagehuse	Enfamiliehuse ¹	I alt
	1	2	3
	Procentandel ²		
1 Landmænd	8	8
2 Selvstændige i øvrigt	10	10
3 Medhj. ægtefælle	10	10
4 Højere funktionærer	31	12	16
5 Mellemfunktionærer	18	17	17
6 Lavere funktionærer	25	15	18
7 Faglærte arbejdere	28	18	21
8 Ikke-faglærte arbejdere	21	18	18
9 Arbejdsløse	34	14	23
10 Pensionister	16	20	18
11 Studerende/elever	27	11	16
12 Alle	23	16	18

Anm: 16 år og derover.

¹ Inkl. landbrugsejendomme.

² Har angivet i boligen at være udsat for enten luftforurening fra trafik eller anden luftforurening.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforskningsinstituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: type of dwelling; 1: block of flats; 2: one-familyhouse¹; 3: total.

Front Column, 1: self-employed in agriculture; 2: self-employed in other industries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, upper levels; 5: intermediate levels; 6: lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled manual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: students/pupils; 12: total.

Note: Population aged 16 years and over

¹ Including farms.

² Experiencing either air pollution caused by traffic or other types of air pollution in the dwelling.

Udviklingen i gødningsforbruget i landbruget. 1959-1985.

Changes in the consumption of fertilizers in agriculture. 1959-1985.

Tabel 14.12

	1959/ 1960	1964/ 1965	1969/ 1970	1974/ 1975	1979/ 1980	1984/ 1985
	1	2	3	4	5	6
	Indeks 1959/60 = 100					
1 <i>Kvælstof:</i>						
2 Handelsgødning	100	137	220	244	321	324
3 Naturgødning	100	107	106	112	128	124
4 I alt	100	121	161	175	220	219
5 <i>Fosfor:</i>						
6 Handelsgødning	100	106	109	98	114	96
7 Naturgødning	100	110	110	143	158	149
8 I alt	100	108	109	119	135	121
9 <i>Kalium:</i>						
10 Handelsgødning	100	105	106	93	99	87
11 Naturgødning	100	103	91	108	124	119
12 I alt	100	104	101	101	113	104

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk tiårsoversigt.

Translation - Front Column, 1: nitrogen; 2: commercial fertilizers; 3: manure; 4: total; 5: phosphorus; 6: commercial fertilizers; 7: manure; 8: total; 9: potassium; 10: commercial fertilizers; 11: manure; 12: total.

Udviklingen i forbruget af bekæmpelsesmidler. 1965-1986.

Changes in the consumption of anti-parasite products. 1965-1984.

	Ukrudtsmidler	Svampemidler og insektbekæmpelses- midler	I alt
	1	2	3
	Indeks 1965 = 100		
1 1965	100	100	100
2 1970	124	119	122
3 1974	158	127	151
4 1977	140	121	137
5 1980	160	127	152
6 1986	139	172	147

Tabel 14.13

Kilde: Landbrugsministeriet: Landbrug og miljø. Landbrugskommissionens 2. delbetænkning (Betænkning nr. 1078). København, 1986.

Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation - Heading, Column 1: anti-parasite products against weeds; 2: against fungi and insects; 3: total.

Olie- og kemikalieaffald tilført Kommunekemi A/S. 1975-1986

Oil waste and chemical waste received by
Kommunekemi A/S. 1975-1986.

	1975	1980	1983	1986
	1	2	3	4
	Procent			
1 Olieaffald	51	31	33	39
2 Opløsningsmidler	13	7	6	6
3 Organisk kemisk affald	23	40	39	35
4 Andet kemisk affald	13	22	22	20
5 I alt	100	100	100	100
6 Affaldsmængde (1.000 tons)	18	56	65	103

Tabel 14.14

Kilde: Danmarks Statistik. Statistisk årbog.

Translation - Front Column, 1: oil waste; 2: solvents; 3: organic chemical waste; 4: other chemical waste; 5: total; 6: waste (1 000 tons).

14 Miljø

Belastning af indre danske farvande med næringsalte og organisk stof. 1975-1981.

Discharge of nutritive salt and organic waste matter in Danish internal waters. Percent. 1975-1981.

Tabel 14.15

	Kvælstof	Fosfor	Organisk stof
	1	2	3
	Procent		
1 Arealbelastning ¹	39	3	0
2 Rensningsanlæg	29	74	53
3 Industriudledning	3	12	23
4 Spredt bebyggelse og ulovlige udledninger	26	8	20
5 Andet	3	3	4
6 I alt	100	100	100

¹ Omfatter regnvand fra marker, skove mv., som løber ud i vandløb og derfra ud i de indre farvande.
Kilde: Miljøstyrelsen: NPO-redegørelsen. København, 1984.

Translation - Heading, Column 1: nitrogen; 2: phosphorus; 3: organic waste matter.

Front Column, 1: quantity; 2: purifying plants; 3: industrial waste; 4: scattered built-up areas and illegal discharge; 5: other; 6: total.

¹ Consists rainwater from farmland and woodland, which runs into lakes, streams and internal waters.

Spildevandsrensning ved kommunale rensningsanlæg. 1972-1983.

Sewage disposal, by method of treatment. Percent. 1972-1983.

Tabel 14.16

	1972	1977	1983
	1	2	3
	Procent		
1 Urenset	42	34	10
2 Mekanisk rensning	29	33	20
3 Biologisk rensning	29	33	70
4 I alt	100	100	100

Kilde: Miljøstyrelsen: NPO-redegørelsen. København, 1984.

Translation - Front Column, 1: untreated; 2: mechanical treatment; 3: biological treatment; 4: total.

Vandforbrug opdelt på typer af forbrugere. 1970-1982.

Water consumption analysed, by type of consumers. Percent. 1970-1982.

	1970 1	1977 2	1982 3
	Procent		
1 Husholdninger m.v.	51	41	45
2 Industri	30	23	22
3 Landbrug og gartneri.....	19	36	33
4 I alt	100	100	100
5 Vandforbrug i alt (mill. m ³)	670	1170	1355

Tabel 14.17

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation - Front Column, 1: households etc.; 2: industry; 3: agriculture and horticulture; 4: total; 5: water consumption.

Nitratinhold i drikkevandet i forskellige dele af landet. 1981/82-1984/85.

Content of nitrate in drinking water, by region. Percent. 1981/82-1984/85.

	25-49,9 mg/l		50 mg/l eller mere	
	1981/82 1	1984/85 2	1981/82 3	1984/85 4
	Procentdel ¹			
1 Hovedstadsregionen	1	1	0	0
2 Vestsjællands amt	1	1	1	1
3 Storstrøms amt.....	4	4	2	2
4 Bornholms amt.....	18	13	12	0
5 Fyns amt	3	3	1	0
6 Sønderjyllands amt	9	6	3	2
7 Ribe amt	36	17	5	5
8 Vejle amt	4	5	1	1
9 Ringkøbing amt	8	6	2	1
10 Århus amt	14	11	4	4
11 Viborg amt.....	15	15	6	7
12 Nordjyllands amt	14	26	3	4
13 Hele landet	8	8	2	2

Tabel 14.18

¹ Procentdel af indvundet vandmængde på vandværker med årlig vandindvindning på 10.000 m³ eller mere.
Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog.

Translation - Front Column, 1: Copenhagen region; 2: West Zealand county; 3: Storstrøm county; 4: Bornholm county; 5: Funen county; 6: South Jutland county; 7: Ribe county; 8: Vejle county; 9: Ringkøbing county; 10: Aarhus county; 11: Viborg county; 12: North Jutland county; 13: all Denmark.
¹ Percentage of recovered water in public waterworks receiving 10 000 m³ of water or more per year.

14 Miljø

Procentandel, der har angivet at være udsat for støjforurening i boligen, opdelt på bopælsområde. 1987.

Percentage of population experiencing noise in the dwelling, by region. 1987.

Tabel 14.19

	Hoved- staden	Hoved- stadens forstæder	Mere end 10.000 indb.	2.000- 10.000 indb.	Småbyer og land- distr.	Hele landet
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 Etagehuse						
2 Støjforurening ¹	39	49	44	46		43
3 Personstøj	17	23	20	20		20
4 Trafikstøj	26	28	28	32		27
5 Anden støj	9	13	7	13		9
6 Énfamiliehuse						
7 Støjforurening ¹	17	26	20	20	21	21
8 Personstøj	7	6	5	5	4	5
9 Trafikstøj	15	13	12	15	15	14
10 Anden støj	6	13	5	5	6	6

¹ Er udsat for enten personstøj eller trafikstøj eller anden støj.
Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforsknings-
instituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Column 1: central Copenhagen; 2: Suburbs of Co-
penhagen; 3: 10 000 inhabitants or more; 4: 2 000 to 10 000 inhabitants; 5:
small towns and rural districts; 6: all Denmark.

Front Column, 1: blocks of flats; 2: noise¹; 3: personal noise; 4: traffic noi-
se; 5: other noise; 6: one-family houses; 7: noise¹; 8: personal noise; 9: traf-
fic noise; 10: other noise.

¹ Experiencing either personal noise or traffic noise or other noise.

Procentandel, der har angivet at være udsat for støjforurening, opdelt på stilling og boligtype. 1987.

Percentage of population experiencing noise, by
employment status and type of dwelling.
1987.

Tabel 14.20

	Boligtype		
	Etage- huse	Enfami- liehuse ¹	I alt
	1	2	3
	Procentandel ²		
1 Landmænd	6	6
2 Selvstændige i øvrigt	25	25
3 Medhj. ægtefæller	10	10
4 Højere funktionærer	47	19	25
5 Mellemfunktionærer	32	18	22
6 Lavere funktionærer	48	23	29
7 Faglærte arbejdere	49	24	30
8 Ikke-faglærte arbejdere	52	22	29
9 Arbejdsløse	52	23	36
10 Pensionister	30	20	24
11 Studerende/elever	58	18	33
12 Alle	43	21	27

Anm: 16 år og derover.

¹ Inkl. landbrugsejendomme.

² Har angivet i boligen at være udsat for enten personstøj eller tra-
fikstøj eller anden støj.

Kilde: Materiale fra Danmarks Statistiks og Socialforsknings-
instituttets omnibusundersøgelser, januar og april 1987.

Translation - Heading, Columns 1-2: type of dwelling; 1: block of flats; 2:
one-family houses¹, 3: total.

Front Column, 1: self-employed in agriculture; 2: self-employed in other in-
dustries; 3: assisting spouses; 4: salaried employees, upper levels; 5: inter-
mediate levels; 6: lower levels; 7: skilled manual workers; 8: unskilled ma-
nual workers; 9: unemployed; 10: pensioners; 11: students/pupils; 12: to-
tal.

Note: Population aged 16 years and over.

¹ Including farms.

² Experiencing either personal noise or traffic noise or other noise.

BØRN OG UNGE

15

15 Børn og unge

Nr.	TABELLER	Side
15.1.	Andel af børn i forskellige aldre, der er indskrevet i daginstitutioner og tilskudsberettiget dagpleje. 1973-1987.....	302
15.2.	Indskrevne børn i daginstitutioner og tilskudsberettiget dagpleje, fordelt efter institutionstype. 1987.....	302
15.3.	Procentandel af børn i alderen 0-10 år, der passes på forskellige måder. 1985/86.	303
15.4.	De 0-17-årige børn fordelt efter, om de bor sammen med forældrene. 1985/86.	303
15.5.	Børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet mv. 1986.	304
15.6.	Mødre til børn i 0-6-års alderen, fordelt efter erhvervsmæssig placering. 1974-1985.....	304
15.7.	Procentandel af børn i forskellige aldre, der har et arbejde. 1987.	305
15.8.	Procentandel af 7-15-årige børn, der har et arbejde, opdelt efter arbejdets art. 1987.....	305
15.9.	7-15-årige børn fordelt efter, hvor mange faste fritidsaktiviteter pr. uge, de deltager i. 1987.	306
15.10.	Procentandel af 7-15-årige drenge og piger, der går til forskellige faste fritidsaktiviteter. 1987.....	306
15.11.	Procentandel i forskellige aldre, der går til forskellige faste fritidsaktiviteter. 1987.	307
15.12.	Procentandel af 12-15-årige, der ser video, går i biografen eller læser. 1987...	307
15.13.	Procentandel af 12-15-årige, der ser video, går i biografen og læser, opdelt efter faderens erhvervsuddannelse. 1987.	308

Indledning

I denne publikation er det især levevilkårene for den voksne danske befolkning, der er belyst. Det skyldes bl.a., at denne befolkningsgruppe er bedst statistisk belyst. I dette kapitel vil vi derimod se nærmere på børns og unge levevilkår.

Oplysninger om børns levevilkår er forholdsvis sjældne. Det skyldes, at børn sjældent har en selvstændig position i samfundet. De deltager kun i beskeden grad i erhvervslivet og har ingen politisk indflydelse. Derimod er de helt afhængige af deres forældre og familie, som har pligt til at forsørge og drage omsorg for dem. De betragtes derfor ofte i statistikken som en del af familien i stedet for som selvstændige individer. Dertil kommer, at en stor del af levevilkårsoplysningerne stammer fra interviewundersøgelser, hvor børn sjældent indgår, fordi de ikke er i stand til at besvare de stillede spørgsmål.

Børnenes levevilkår belyses som oftest gennem oplysninger om børnefamiliernes levevilkår. I en række af de foregående kapitler kan man på denne måde finde oplysninger om børns levevilkår, fx deres økonomiske forhold og boligforholdene. Der er dog gennemført enkelte undersøgelser af børns og unge forhold, hvor det er børnene og de unge, der selv har besvaret spørgsmålene. I dette kapitel er der brugt nogle oplysninger fra sådanne undersøgelser.

Datakilder

Som nævnt er der relativt få statistiske oplysninger om børn og unge levevilkår. I dette afsnit vil der dog blive henvist til nogle publikationer, hvor der findes forskellige statistiske oplysninger.

En meget omfattende belysning af børnenes levevilkår er givet af Børnekommissionen. I kommissionens betænkning og rapporter (1) er medtaget oplysninger fra en lang række undersøgelser og statistikker. Desuden findes der en løbende statistik om daginstitutionforhold, som udgives af Danmarks Statistik (2).

Socialforskningsinstituttet har udsendt nogle publikationer om pasning af børn og familieforhold (3). Desuden kan henvises til nogle relevante publikationer om børn (4).

Ungdommens levevilkår er blevet undersøgt af en særlig ungdomskommission. I rapporter (5) fra denne kommission er medtaget oplysninger fra forskellige undersøgelser og statistikker, som belyser ungdommens levevilkår. Desuden kan der peges på særlige undersøgelser om ungdommens forhold, herunder deres fritidsforhold (6).

- 1 Børnekommissionens betænkning. Betænkning nr. 918. København, 1981. Dette er kommissionens hovedrapport, der bl.a. indholder opsummeringer af de enkelte udvalgsrapporter.
Børnekommissionen: Børnefamiliernes økonomi og arbejdsforhold. København, 1980, (Udvalgsrapport, 1).
Børnekommissionen: Småbørn i bolig og miljø. København, 1980, (Udvalgsrapport, 2).
Børnekommissionen: Småbørn, daginstitutioner og dagpleje. København, 1980, (Udvalgsrapport 3).
- 2 Danmarks Statistik: Social sikring og retsvæsen. Statistiske Efterretninger. Omfatter en årlig opgørelse af sociale ressourcer, herunder daginstitutioner. Desuden findes løbende statistik om børnetilskud og ungdomsydelse i samme serie af Statistiske Efterretninger.
- 3 Andersen, Bjarne Hjorth og Jørgensen, Per Schultz: Dagpasning for de 6-10-årige. København 1987. (Socialforskningsinstituttets publikation 159).
Christoffersen, Mogens Nygaard m.fl.: Hvem passer vore børn? København 1987. (Socialforskningsinstituttets publikation 174).
Christoffersen, Mogens Nygaard: Familien under forandring? København 1987. (Socialforskningsinstituttets publikation 168).
- 4 Jørgensen, Per Schultz (red.): Børn i nye familiemønstre. Hans Reitzels Forlag, 1987.
Langsted, Ole og Sommer, Dion: Småbørns livsvilkår i Danmark. Hans Reitzels Forlag, 1988.
- 5 Regeringens Ungdomsudvalg: En brydningstid. Om uligheder og udviklingstendenser i ungdomstilværelsen. København, 1982, (Rapport, 1).
Regeringens Ungdomsudvalg: Ungdomsbilleder. Interviews med unge 15 og synspunkter fra udvalgte debattører. København, 1982, (Rapport, 2).
Regeringens ungdomsudvalg: Salomons unge 15. Analyse og vurdering af den sektoropdelte ungdomspolitik. København, 1983, (Rapport, 3).
Regeringens Ungdomsudvalg: En fremtidig ungdomspolitik. København, 1984, (Rapport, 4; afsluttende betænkning).
- 6 Jørgensen, Per Schultz m.fl.: Efter skoletid. København, 1986. (Socialforskningsinstituttets publikation 154).
Zeuner, Lilli: Kulturelle processer i ungdomsuddannelserne. (Udkommer i 1988 på Nyt fra Samfundsvidenskaberne).
Forchhammer, Jette og Helmer-Petersen, Jan: Kulturens børn. En kultursociologisk rapport om ligheder, uligheder og muligheder i de 9-12-åriges dagligdag. København, 1980.

15 Børn og unge

Andel af børn i forskellige aldre, der er indskrevet i daginstitutioner og tilskudsberettiget dagpleje. 1973-1987.

Percentage of children enrolled in day-care institutions, etc., by age. 1973-1987.

Tabel 15.1

	1973	1976	1979	1982	1985	1987
	1	2	3	4	5	6
	Procentandel					
1 0-årige	11	14	20	25	24	22
2 1-årige	16	22	32	43	49	55
3 2-årige	21	28	36	49	55	61
4 3-årige	34	39	47	61	65	70
5 4-årige	38	44	54	64	69	74
6 5-årige	34	42	51	61	67	72
7 6-årige	20	24	30	36	41	45
8 7-årige	10	12	17	25	30	34
9 8-årige	8	10	14	20	25	28
10 9-årige	6	7	9	13	17	19
11 10-årige	4	4	5	7	8	9

Kilde: Danmarks Statistik: Social sikring og retsvæsen. Statistiske Efterretninger 1988:1.

Translation - Front Column, 1-11: age groups.

Indskrevne børn i daginstitutioner og tilskudsberettiget dagpleje, fordelt efter institutions-type. 1987.

Children in day-care institutions, etc. Percentage distribution by type of institution. 1987.

Tabel 15.2

	0-2 årige	3-6 årige	7-10 årige	11-14 årige	Alle
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Vuggestuer	29	1	.	.	8
2 Børnehaver	5	62	3	.	34
3 Fritidshjem mv.	5	68	83	17
4 Aldersintegrerede institutioner	6	18	23	15	16
5 Dagpleje, tilskudsberettiget	60	14	6	2	25
6 I alt	100	100	100	100	100

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Social sikring og retsvæsen. 1988:1.

Translation - Heading, Columns 1-4: age groups; 5: total.

Front Column, 1: nurseries; 2: kindergartens; 3: youth recreation centres; 4: age-integrated institutions; 5: approved day-care in private households; 6: total.

Procentandel af børn i alderen 0-10 år, der passes på forskellige måder. 1985/86.

Percentage of children aged 0-10 years taken care of, by selected groups. 1985/86.

	0-2 år 1	3-6 år 2	6-10 år 3
	Procentandel		
1 Vuggestue	14	1	.
2 Børnehave ¹	6	48	9
3 Fritidshjem	0	6	30
4 Kommunal dagpleje	24	8	3
5 Privat dagpleje	13	8	5
6 Bedsteforældre/slægtninge	14	10	14
7 Hushjælp/»ung pige«	6	5	4
8 Kun forældrene	29	21	22

Tabel 15.3

¹ Inkl. aldersintegrerede institutioner.

Kilde: Christoffersen, Mogens Nygaard m.fl.: Hvem passer vore børn? København 1987. (Socialforskningsinstituttets publikation 174).

Andersen, Bjarne Hjorth og Jørgensen, Per Schultz: Dagpasning for de 6-10-årige. København, 1987. (Socialforskningsinstituttets publikation 159).

Translation - Heading, Columns 1-3: age groups.

Front Column, 1: nurseries; 2: kindergartens¹; 3: youth recreation centres; 4: municipal day-care; 5: private day-care; 6: grandparents/relatives; 7: domestic help/ »young girl«; 8: parents only.

¹ Including age-integrated institutions.

De 0-17-årige børn fordelt efter, om de bor sammen med forældrene. 1985/86.

Children aged 0-17 years, by whether they are living with their parents. Percentage. 1985/86.

	Hos begge forældrene 1	I en stedefamilie ¹ 2	Hos en enlig 3	I alt 4
	Procent			
1 0-2 år	86	8	6	100
2 5-6 år	78	11	11	100
3 7-14 år	78	11	11	100
4 15-17 år	72	12	16	100
5 Alle 0-17 år	78	11	11	100

Tabel 15.4

¹ Hos den ene forælder i et nyt parforhold.

Kilde: Christoffersen, Mogens Nygaard: Familien under forandring? København 1987. (Socialforskningsinstituttets publikation 168).

Translation - Heading, Column 1: with either parents; 2: with stepparents¹;

3: with a single person; 4: total.

Front Column, 1-4: age groups; 5: total, 0-17 years.

¹ With one parent who is cohabiting.

15 Børn og unge

Børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet mv. 1986.

Children and young persons placed outside home. 1986.

Tabel 15.5

	Drenge 1	Piger 2	Alle 3
	Antal pr. 1.000		
1 0-6 år	5	4	5
2 7-11 år	10	7	9
3 12-14 år	20	13	16
4 15-17 år	35	30	33
5 18-19 år	13	10	12
6 Alle 0-19 år	15	11	13

Anm.: Omfatter børn og unge, der i henhold til bistandsloven er anbragt uden for hjemmet eller har fået beskikket en personlig rådgiver.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Social sikring og retsvæsen, 1988:4.

Translation - Heading, Column 1: boys; 2: girls; 3: total.

Front Column, 1-5: age groups; 6: total, 0-19 years.

Note: Includes children and young persons placed outside home or appointed personal adviser, according to the Social Assistance Act.

Mødre til børn i 0-6-års alderen, fordelt efter erhvervsmæssig placering. 1974-1985.

Mothers of children aged 0-6 years, by economic activity status. Percentage. 1974-1985.

Tabel 15.6

	1974 1	1985 2
	Procent	
1 Mindst 40 timers arbejde	16	34
2 25-39 timers arbejde	13	24
3 Mindre end 25 timers arbejde	16	13
4 Arbejdsløs mv. ¹	2	17
5 Under uddannelse	3	2
6 Husmoder	44	8
7 Uoplyst ²	6	2
8 I alt	100	100

¹ Herunder syge og pensionister.

² Inkl. skiftende ugentlig arbejdstid.

Kilde: Christoffersen, Mogens Nygaard: Familien under forandring? København 1987. (Socialforskningsinstituttets publikation 168).

Translation - Heading column, 1: having at least 40 hours' work; 2: 25-39 hours' work; 3: less than 25 hours' work; 4: unemployed etc.¹; 5: receiving education; 6: homemakers; 7: not stated²; 8: total.

¹ Comprising sick persons and pensioners.

² Including shifting weekly working hours.

Procentandel af børn i forskellige aldre, der har et arbejde. 1987.

Percentage of children having a job, by selected age. 1987.

	Drenge 1	Piger 2	Alle 3
	Procentandel		
1 7 år	6	6	6
2 8 år	7	7	7
3 9 år	7	12	10
4 10 år	13	15	14
5 11 år	28	18	23
6 12 år	33	20	27
7 13 år	39	32	35
8 14 år	52	46	48
9 15 år	59	67	63
10 Alle	27	26	26

Tabel 15.7

Anm.: Spørgsmålet var: *Har du et arbejde, hvor du tjener penge?*
Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading column, 1: boys; 2: girls; 3: total.
Front Column, 1-9: age; 10: total.
Note: The question was: *Do you have a job for which you get paid?*

Procentandel af 7-15-årige børn, der har et arbejde, opdelt efter arbejdets art. 1987.

Percentage of children aged 7-15 years having a job, by type of work. 1987.

	Drenge 1	Piger 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Går med aviser/reklamer	42	24	33
2 Rengøring	12	35	24
3 Passer børn	2	29	16
4 Hjælper med at passe dyr	15	9	12
5 Hjælper i forretning, kiosk o.l.	8	17	13
6 Andet	36	29	32

Tabel 15.8

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading column, 1: boys; 2: girls; 3: total.
Front Column, 1: deliver newspapers/advertising matter; 2: cleaning; 3: babysitting; 4: take care of animals; 5: work in a shop, newsagent etc.; 6: other.

15 Børn og unge

7-15-årige børn fordelt efter, hvor mange faste fritidsaktiviteter pr. uge, de deltager i. 1987.

Percentage of 7-15 year-olds, by number of regular leisure activities in which they participate. 1987.

Tabel 15.9

	7-9 år	10-11 år	12-13 år	14-15 år	Alle
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 <i>Antal faste aktiviteter</i>					
2 Ingen.....	21	16	17	20	19
3 1	27	20	16	15	20
4 2	26	27	26	20	25
5 3	18	18	18	21	19
6 4	5	10	12	11	9
7 5 eller flere	3	9	11	13	8
8 I alt	100	100	100	100	100

Anm.: Spørgsmålet var: *Går du til noget i fritiden? Altså noget du har meldt dig til på et bestemt tidspunkt, en bestemt dag i ugen? Fx sport, spejder, spil, dans, ridning?*
Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Columns 1-4: age groups; 5: total.
Front Column, 1: regular activities; 2: none; 7: 5 or more; 8: total.
Note: The question was: *Do you participate in any leisure time activities? That is an activity you have joined at a certain time, on a certain day of the week? For example sports, being a scout, attending music/singing lessons, riding lessons?*

Procentandel af 7-15-årige drenge og piger, der går til forskellige faste fritidsaktiviteter. 1987.

Percentage of boys and girls aged 7-15 years participating in selected regular leisure activities. 1987.

Tabel 15.10

	Drenge	Piger	Alle
	1	2	3
	Procentandel		
1 Sport/motion.....	65	65	65
2 Musik og sang o.l.	14	26	20
3 Dans/film/dramatik o.l.	5	10	8
4 Hobby/håndarbejde o.l.	2	14	9
5 Undervisning i øvrigt	6	7	7
6 Andet (spejder, ungdomsklub osv.)	17	22	20

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: boys; 2: girls; 3: total.
Front Column, 1: sports/exercise; 2: attending music and singing lessons etc.; 3: dancing lessons/movies/theatres etc.; 4: hobbies/needlework etc.; 5: other lessons; 6: other (being a scout, youth clubs etc.).

Procentandel i forskellige aldre, der går til forskellige faste fritidsaktiviteter. 1987.

Percentage of children aged 7-15 years participating in various regular leisure activities. 1987.

	7-9 år	10-11 år	12-13 år	14-15 år	Alle
	1	2	3	4	5
	Procentandel				
1 Sport/motion.....	65	69	68	58	65
2 Musik og sang o.l.	18	27	21	14	20
3 Dans/film/dramatik o.l.....	9	9	10	3	8
4 Hobby/håndarbejde o.l.	6	5	6	18	9
5 Undervisning i øvrigt	0	2	3	23	7
6 Andet (spejder, ungdomsklub osv.)	20	23	19	16	20

Tabel 15.11

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Columns 1-4: age groups; 5: total.
Front Column, 1: sports/exercise; 2: attending music and singing lessons etc.; 3: dancing lessons/movies/theatres etc.; 4: hobbies/needlework etc.; 5: other lessons; 6: other (being a scout, youth clubs etc.).

Procentandel af 12-15-årige, der ser video, går i biografen eller læser. 1987.

Percentage of 12-15 year-olds watching videos, going to the cinema or reading. 1987.

	Dreng 1	Piger 2	Alle 3
	Procentandel		
1 Ser video ¹	34	23	28
2 Går i biografen ¹	56	59	57
3 Læser avis ³	52	47	49
4 Læser underholdende blade ¹	54	61	58
5 Læser tegneserier ³	40	21	30
6 Læser skønlitterære bøger ¹	33	62	48
7 Læser bøger om særlige emner ¹ .	20	20	20
8 Benytter folkebiblioteket ¹	15	19	17

Tabel 15.12

¹ Mindst én gang om ugen.

² Inden for den sidste måned.

³ Mindst 4 gange om ugen.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading column, 1: boys; 2: girls; 3: total.

Front Column, 1: watching videos¹; 2: going to the cinema²; 3: reading newspapers³; 4: reading entertaining magazines¹; 5: reading comics³; 6: reading fiction¹; 7: reading books on special subjects¹; 8: visiting the library¹.

¹ At least once a week.

² During the past month.

³ At least 4 times a week.

15 Børn og unge

Procentandel af 12-15-årige, der ser video, går i biografen og læser, opdelt efter faderens erhvervsuddannelse. 1987.

Percentage of 12-15 year-olds watching videos, going to the cinema and reading, by the father's vocational education. 1987.

Tabel 15.13

	Faderens erhvervsuddannelse				Alle
	Ingen/ kort uddan.	Lær- linge- uddan.	1-3 års teore- tisk uddan.	Videre- gående uddan.	
	1	2	3	4	5
	Procentandel				
1 Ser video ¹	34	30	25	15	28
2 Går i biografen ²	50	54	52	65	57
3 Læser avis ³	46	51	42	64	49
4 Læser underholdende blade ¹	52	69	51	41	58
5 Læser tegneserier ³	29	35	31	19	30
6 Læser skønlitterære bøger ¹	51	47	40	58	48
7 Læser bøger om særlige emner ¹	20	20	15	31	20
8 Benytter folkebiblioteket ¹	13	18	15	23	17

¹ Mindst én gang om ugen.

² Inden for den sidste måned.

³ Mindst 4 gange om ugen.

Kilde: Materiale fra Socialforskningsinstituttets tidsanvendelsesundersøgelse, 1987.

Translation - Heading, Column 1: no/short education; 2: apprenticeship training; 3: theoretical education of 1-3 years; 4: further education; 5: total. Front Column, 1: watching videos¹; 2: going to the cinema²; 3: reading newspapers³; 4: reading entertaining magazines¹; 5: reading comics³; 6: reading fiction¹; 7: reading books on special subjects¹; 8: visiting the library¹.

¹ At least once a week.

² During the past month.

³ At least 4 times a week.

INDVANDRERE

16

16 Indvandrere

Nr.	TABELLER	Side
16.1.	Udviklingen i antallet af udenlandske statsborgere. 1974-1988.	311
16.2.	Udenlandske statsborgere fordelt efter lande. 1988.	311
16.3.	Danske og udenlandske statsborgere fordelt efter køn og alder. 1987.	312
16.4.	Danskere, der er samlevende med en udlænding, fordelt efter dennes statsborgerskab. 1984.	312
16.5.	Aldersbetinget og samlet fertilitet blandt kvinder med forskellig statsborgerskab. 1983.	313
16.6.	Danske og udenlandske statsborgere fordelt efter erhvervstilknytning. 1984.	313
16.7.	Danske og udenlandske statsborgere i arbejdsstyrken fordelt på arbejdsstilling. 1984.	314
16.8.	Beskæftigede danske og udenlandske statsborgere fordelt efter branche. 1984.	314
16.9.	Ledigheden blandt danske og udenlandske statsborgere. 1986.	315
16.10.	Husstande af forskellig nationalitet, fordelt efter boligens udlejningsforhold. 1983.	315
16.11.	Husstande af forskellig nationalitet, fordelt efter beboelsestæthed. 1983.	316
16.12.	Procentandel af husstande, af forskellig nationalitet, der mangler sanitære installationer i boligen. 1983.	316

Indledning

Indvandrerne er ligesom børn og unge en befolkningsgruppe, der er relativt dårligt statistisk belyst. Det skyldes sandsynligvis, at de udgør en beskedne gruppe i det danske samfund. Kun ca. 3 pct. af befolkningen har udenlandsk statsborgerskab. Desuden er en stor del af indvandrerne ikke så stærkt integreret i samfundet som danskerne. Det betyder, at indvandrerne ikke udgør en selvstændig gruppe i en stor del af den løbende statistik. Hertil kommer sprogproblemer, hvis de skal indgå i sociologiske undersøgelser. De senere års øgede opmærksomhed om indvandrernes forhold har dog betydet, at der nu foreligger en del statistiske oplysninger om indvandrerne. I dette kapitel bringes et mindre udvalg af disse oplysninger.

Datakilder

Danmarks Statistik publicerer løbende statistik om antallet af udenlandske statsborgere og udenlandske vandringer (1). Desuden indgår de udenlandske statsborgere særskilt i den løbende arbejdsløshedsstatistik og den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik (2).

En mere indgående belysning af indvandrernes levevilkår er foretaget af Indenrigsministeriet med jævne mellemrum (3). Desuden har Socialforskningsinstituttet udgivet nogle publikationer om både indvandrere og flygtninge (4).

1 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg.

Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser.

2 Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Arbejdsmarked.

3 Indenrigsministeriet: Statistik om indvandrere. Marts 1985. Indenrigsministeriet: Indvandrernes opholdslængder i Danmark. Februar 1986.

4 Henriksen, Ingrid: Indvandrernes levevilkår i Danmark. København, 1985. (Socialforskningsinstituttets publikation 142).

Körmendi, Eszter: Os og de andre. København, 1986. (Socialforskningsinstituttets publikation 153).

Körmendi, Eszter og Melchior, Marianne: Medgang og modgang. København, 1987. (Socialforskningsinstituttets publikation 153).

Udviklingen i antallet af udenlandske statsborgere. 1974-1988.

Changes in the number of foreign nationals. 1974-1988.

	Nordiske lande	EF- lande ¹	Øvrige Europa ²	Uden for Europa	Udenlandske statsborgere i alt
	1	2	3	4	5
	Indeks, 1974 = 100				
1 1974	100	100	100	100	100
2 1976	97	104	97	106	101
3 1978	101	108	107	104	105
4 1980	104	109	124	109	111
5 1982	102	107	134	112	113
6 1984	103	107	140	115	116
7 1986	106	115	154	145	130
8 1988	106	121	181	194	152

Tabel 16.1

¹ Grækenland er medregnet pr. 1/1-1981. Portugal og Spanien er medregnet pr. 1/1-1986.

² Inkl. Tyrkiet.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk tiårsoversigt og Nyt fra Danmarks Statistik, 1988 nr. 70.

Translation - Heading columns, 1-5: index numbers. 1974 = 100; 1: Nordic countries; 2: EEC countries¹; 3: other European countries²; 4: outside Europe; 5: foreign nationals, total.

¹ Greece is included as from 1st January, 1981. Portugal and Spain are included as from 1st January, 1986.

² Including Turkey.

Udenlandske statsborgere fordelt efter lande. 1988.

Foreign nationals by country. Percent. 1988.

	Mænd	Kvinder	Alle
	1	2	3
	Procent		
1 Nordiske lande	13	21	17
2 EF-lande	22	18	20
3 Jugoslavien	6	7	7
4 Tyrkiet	18	18	18
5 Øvrige Europa	4	5	4
6 Nordamerika	4	4	4
7 Pakistan	4	5	5
8 Iran	7	3	5
9 Øvrige Asien	13	11	12
10 Afrika	4	3	3
11 Øvrige lande og statsløse	5	5	5
12 Alle	100	100	100

Tabel 16.2

Kilde: Danmarks Statistik: Nyt fra Danmarks Statistik, 1988 nr. 70.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: Nordic countries; 2: EEC countries; 3: Yugoslavia; 4: Turkey; 5: other European countries; 6: North America; 7: Pakistan; 8: Iran; 9: other Asian countries; 10: Africa; 11: other countries and stateless; 12: total.

16 Indvandrere

Danske og udenlandske statsborgere fordelt efter køn og alder. 1987.

Danish and foreign nationals, by sex and age. 1987.

Tabel 16.3

	Nordiske lande 1	EF-lande 2	Øvrige Europa ¹ 3	Uden for Europa 4	Danmark 5
	Procent				
1 Mænd					
2 0-14 år	8	8	16	13	9
3 15-24 år	7	10	11	14	8
4 25-34 år	10	17	10	18	7
5 35-49 år	11	19	11	10	11
6 50 år og derover	8	5	5	3	14
7 Alle mænd	44	59	53	58	49
8 Kvinder					
9 0-14 år	8	7	15	12	9
10 15-24 år	8	8	11	9	8
11 25-34 år	12	9	9	11	7
12 35-49 år	17	11	9	7	10
13 50 år og derover	11	6	3	3	17
14 Alle kvinder	56	41	47	42	51
15 Alle	100	100	100	100	100

¹ Inkl. Tyrkiet.

Kilde: Danmarks Statistik: Befolkningens bevægelser 1986.
Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger. Befolkning og valg, 1987:11.

Translation - Heading, Column 1: Nordic countries; 2: EEC-countries; 3: other European countries!; 4: outside Europe; 5: Denmark.

Front Column, 1: men; 7: men, total; 8: women; 14: women, total; 15: total; 2-6 and 9-13: age groups.

¹ Including Turkey.

Danskere, der er samlevende med en udlænding, fordelt efter dennes statsborgerskab. 1984.

Danish men and women married or cohabiting foreign nationals, by citizen countries. 1984.

Tabel 16.4

	Mænd 1	Kvinder 2	Alle 3
	Procent		
1 Nordiske lande	42	22	33
2 EF-lande	27	42	34
3 Nordamerika	6	7	6
4 Tyrkiet, Pakistan, Jugoslavien	2	6	4
5 Øvrige lande	23	23	23
6 I alt	100	100	100

Anm.: Omfatter danske statsborgere, der enten er gift eller papirløst samlevende med en udenlandsk statsborger i Danmark.
Kilde: Indenrigsministeriet; Statistik om indvandrere. Marts 1985.

Translation - Heading, Column 1: men; 2: women; 3: total.

Front Column, 1: Nordic countries; 2: EEC-countries; 3: North America; 4: Turkey, Pakistan, Yugoslavia; 5: other countries; 6: total.

Note: Comprises Danish citizens married or cohabiting foreign nationals.

Aldersbetinget og samlet fertilitet blandt kvinder med forskellig statsborgerskab. 1983.

Age-specific fertility rates and total fertility rate, by citizen countries. 1983.

	Kvindens alder				Samlet fertilitet
	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	
	1	2	3	4	
	Antal levendefødte pr. 1.000 kvinder				
1 Danmark	80	112	56	15	1.377
2 Nordiske lande	67	95	70	26	1.411
3 EF-lande	57	127	80	46	1.633
4 Nordamerika	35	99	65	21	1.114
5 Jugoslavien	190	76	26	18	2.137
6 Pakistan	308	227	183	62	4.109
7 Tyrkiet	228	148	115	50	3.302
8 Afrika	150	187	107	59	3.243

Tabel 16.5

Anm.: *Aldersbetinget fertilitetskoefficient*: Antal levendefødte pr. år, fødte af mødre i en given aldersklasse, pr. 1.000 kvinder i den pågældende aldersklasse.

Samlet fertilitet: Det antal levendefødte, som 1.000 kvinder ville sætte i verden i løbet af de fertile aldre fra 15 til 49, hvis ingen af de 1.000 døde før det fyldte 50. år, og de i hver aldersklasse fødte netop så mange børn som angivet ved årets fertilitetskoefficienter.

Kilde: Indenrigsministeriet: Statistik om indvandrere. Marts 1985. Danmarks Statistik: Statistisk tiårsoversigt.

Translation - Heading, Columns 1-4: age-specific fertility rates; 5: total fertility; 1-5: live births per thousand women.

Front Column, 1: Denmark; 2: Nordic countries; 3: EEC- countries; 4: North America; 5: Yugoslavia; 6: Pakistan; 7: Turkey; 8: Africa.

Note: Age-specific fertility rates: annual number of live births to women in a specified age group, per 1.000 women in the age group.

Total fertility: number of children that would be born alive to 1.000 women during the reproductive period of their lives (ages 15-49, if all 1.000 women lived to be 50 years old, and if at each age they experienced the given year's age-specific fertility rates.

Danske og udenlandske statsborgere fordelt efter erhvervstilknytning. 1984.

Danish and foreign nationals by economic activity status. Percent. 1984.

	I arbejdsstyrken	Pensionister mv.	Uddannelses-søgende og børn	Øvrige uden for erhverv	Alle
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Danmark	56	17	22	5	100
2 Nordiske lande	55	7	23	15	100
3 EF-lande	58	2	22	18	100
4 Øvrige Europa ¹	51	2	34	13	100
5 Øvrige lande	38	1	35	26	100

Tabel 16.6

¹ Inkl. Tyrkiet.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked, 1987:1.

Translation - Heading, Column 1: labour force; 2: pensioners etc.; 3: students and children; 4: others not economically active; 5: total.

Front Column, 1: Denmark; 2: Nordic countries; 3: EEC countries; 4: other European countries¹; 5: other countries.

¹ Including Turkey.

16 Indvandrere

Danske og udenlandske statsborgere i arbejdsstyrken fordelt på arbejdsstilling. 1984.

Danish and foreign nationals in the labour force, by employment status. 1984.

Tabel 16.7

	Selvstændige	Funktionærer	Arbejdere	Lønmodtagere uden angivelse	Arbejdsløse	Arbejdsstyrken i alt
	1	2	3	4	5	6
1 Danmark	11	41	31	9	8	100
2 Nordiske lande	7	44	23	14	12	100
3 EF-lande	8	33	28	18	13	100
4 Øvrige Europa ¹	2	9	50	8	31	100
5 Øvrige lande	8	18	36	15	23	100

¹ Inkl. Tyrkiet.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked, 1987:1.

Translation - Heading, Column 1: self-employed; 2: salaried employees; 3: manual workers; 4: employees, not further specified; 5: unemployed; 6: total labour force.

Front Column, 1: Denmark; 2: Nordic countries; 3: EEC countries; 4: other European countries¹; 5: other countries; 6: total.

¹ Including Turkey.

Beskæftigede danske og udenlandske statsborgere fordelt efter branche. 1984.

Employed Danish and foreign nationals by industry. Percent. 1984.

Tabel 16.8

	Danmark	Nordiske lande	EF-lande	Øvrige Europa ²	Øvrige lande
	1	2	3	4	5
	Procent				
1 Landbrug mv.	7	2	3	2	1
2 Fremstilling og bygge/anlæg	26	19	26	49	27
3 Handel og transport ¹	23	25	29	17	30
4 Finansvirks. og tjeneste ydelser ..	13	16	17	10	15
5 Undervisning, sundheds- og socialvæsen.	22	31	20	11	17
6 Øvrige offentlige ydelser og administration	9	6	4	11	8
7 Uoplyst	0	1	1	0	2
8 I alt	100	100	100	100	100

¹ Inkl. hotel- og restaurationsvirksomhed.

² Inkl. Tyrkiet.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistiske Efterretninger, Arbejdsmarked, 1987:1.

Translation - Heading, Column 1: Denmark; 2: Nordic countries; 3: EEC countries; 4: other European countries²; 5: other countries.

Front Column, 1: agriculture etc.; 2: manufacturing and construction industry; 3: commerce and transport¹; 4: financing and services; 5: education, social and health services; 6: other public services and general administration; 7: not stated; 8: total.

¹ Including hotels and restaurants.

² Including Turkey.

Ledigheden blandt danske og udenlandske statsborgere. 1986.

Unemployment among Danish and foreign nationals. Percent. 1986.

	Ledighedsprocent ¹	Berørt af ledighed ²	Gennemsnitlig ledighedsgrad ³
	1	2	3
	Procentandel		
1 Danmark	8	25	0,312
2 Nordiske lande	13	35	0,368
3 EF-lande	14	36	0,373
4 Øvrige lande	27	62	0,442

Tabel 16.9

¹ Gennemsnitlig antal registrerede ledige i procent af arbejdsstyrken.

² Antal personer, der har været registreret ledige i løbet af året, i procent af arbejdsstyrken.

³ Den gennemsnitlige ledighedsgrad er defineret som antal timers ledighed divideret med det antal timer, der er arbejdsløshedsforsikret for. Det er et udtryk for, hvor langvarig ledigheden er blandt dem, der har været ledige i løbet af året.

Kilde: Danmarks Statistik: Statistisk årbog 1987.

Translation - Heading, Column 1: registered unemployment¹; 2: persons having experienced unemployment²; 3: average degree of unemployment³.

Front Column, 1: Denmark; 2: Nordic countries; 3: EEC countries; 4: other countries.

¹ Average unemployment among all people in the labour force.

² Persons having experienced unemployment during the year in percent of the labour force.

³ The average degree of unemployment is a person's unemployment hours divided by the number of hours for which he/she is insured. This indicates the duration of unemployment among persons having experienced unemployment during the year.

Husstande af forskellig nationalitet, fordelt efter boligens udlejningsforhold. 1983.

Households from different citizenship countries, by form of tenure. Percent. 1983.

	Danmark	Nordiske og EF-lande	Tyrkiet og Jugoslavien	Øvrige lande
	1	2	3	4
	Procent			
1 Almennyttig lejebolig	16	15	44	33
2 Anden lejebolig	26	46	39	40
3 Ejerlejlighed	3	7	2	7
4 Eget énfamilieshus	50	16	3	5
5 Andet ¹	5	16	12	15
6 I alt	100	100	100	100

Tabel 16.10

Anm.: Omfatter kun husstande, hvor alle voksne er af samme nationalitet.

¹ Herunder enkeltværelser.

Kilde: Indenrigsministeriet: Statistik om indvandrere. Marts 1985.

Translation - Heading, Column 1: Denmark; 2: Nordic and EEC countries; 3: Turkey and Yugoslavia; 4: other countries.

Front Column, 1: non-profit rental housing; 2: other rental housing; 3: owner-occupier flat; 4: owning a one-family house; 5: other¹; 6: total. Note: Includes only households, where all the adults are from the same citizenship countries.

¹ Including single rooms.

16 Indvandrere

Husstande af forskellig nationalitet, fordelt efter beboelsestæthed. 1983.

Households from different citizenship countries, by density of population. Percent. 1983.

Tabel 16.11

	Danmark	Nordiske og EF-lande	Tyrkiet og Jugoslavien	Øvrige lande
	1	2	3	4
	Procent			
1 <i>Antal personer pr. værelse</i>				
2 Mere end 2	1	3	25	14
3 1-2	5	6	39	27
4 1	20	26	23	30
5 1/2 - 1	28	16	7	10
6 Mindre end 1/2	46	49	6	19
7 I alt	100	100	100	100

Anm.: Omfatter kun husstande, hvor alle voksne er af samme nationalitet.

Kilde: Indenrigsministeriet: Statistik om indvandrere. Marts 1985.

Translation - Heading, Column 1: Denmark; 2: Nordic and EEC countries; 3: Turkey and Yugoslavia; 4: other countries.

Front Column, 1: number of occupants per room; 2: more than 2; 6: less than 1/2; 7: total.

Note: Includes only households, where all the adults are from the same citizenship countries.

Procentandel af husstande, af forskellig nationalitet, der mangler sanitære installationer i boligen. 1983.

Percentage of households from different citizenship countries, by various dwelling installations. Percent. 1983.

Tabel 16.12

	Mangler toilet	Mangler bad	Mangler centralvarme	Har både toilet, bad og centralvarme
	1	2	3	4
	Procentandel			
1 Danmark	4	14	12	80
2 Nordiske og EF-lande	8	25	20	69
3 Tyrkiet og Jugoslavien	11	38	30	57
4 Øvrige lande	6	28	25	75

Anm.: Omfatter kun husstande, hvor alle voksne er af samme nationalitet.

Kilde: Indenrigsministeriet: Statistik om indvandrere. Marts 1985.

Translation - Heading, Column 1: no toilet; 2: no bath; 3: no central heating; 4: own toilet, bath and central heating.

Front Column, 1: Denmark; 2: Nordic and EEC countries; 3: Turkey and Yugoslavia; 4: other countries.

Note: Includes only households, where all the adults are from the same citizenship countries.

STATISTIK I UNDERVISNINGEN

17

17 Statistik i undervisningen

Indledning

Alle, der regelmæssigt læser avis, ser TV eller hører radio, modtager statistiske oplysninger. Det kan fx dreje sig om de seneste arbejdsløshedstal, størrelsen af underskuddet på betalingsbalancen, eller hvor mange der i år er blevet optaget på de højere læreanstalter. Ofte registrerer man blot oplysningerne, og nogle gange er man mere opmærksom, fordi det er noget, der interesserer én. De statistiske oplysninger, vi modtager, er med til at danne et billede af, hvordan samfundet ser ud.

Statistik er dog kun en del af de oplysninger, vi modtager om samfundsforholdene. Vi modtager dagligt mange andre indtryk og informationer. Hvis man fx skal belyse et emne som arbejdsløshed, så er det naturligvis vigtigt at bruge statistikken til at fortælle, hvor mange arbejdsløse der er, og hvor længe de har været arbejdsløse, men der er mange aspekter af arbejdsløsheden, som statistikken ikke eller kun dårligt kan fortælle os, fx hvordan de arbejdsløse føler og oplever situationen. Sådanne oplysninger kan man i stedet få ved at læse litteratur, se film, tale med nogle arbejdsløse eller kende nogle i sin omgangskreds, som er arbejdsløse. Statistik er altså kun en del af den samlede beskrivelse af virkeligheden.

Statistikens formål

Statistik kan have forskellige funktioner og formål i et samfund. I dette afsnit vil vi omtale nogle af disse formål.

Da man gennemførte de første folketællinger for mere end 200 år siden, var det primært med det formål at udskrive soldater og inddrive skatter. I dag bruger man statistikken til mange andre formål. Man kan pege på tre væsentlige formål:

- Folkeoplysning.
- Grundlag i den demokratiske proces.
- Information til beslutningstagere.

For det første kan man tale om, at statistikken har til opgave at orientere den brede befolkning om forholdene i samfundet. Det kan man kalde den almindelige folkeoplysning. Den viden, befolkningen på denne måde får, kan bruges på mange områder, fx i diskussioner på arbejdspladsen eller til, at den enkelte kan træffe et uddannelsesvalg. I et højt specialiseret samfund er det vigtigt, at befolkningen er velorienteret om samfundsforholdene bl.a. gennem statistiske oplysninger.

For det andet kan man tale om, at statistikken har en politisk funktion i et demokratisk samfund. De statistiske oplysninger skal give borgerne en viden om samfundsforholdene, så de kan deltage i den politiske proces. Herved bliver borgerne bedre i stand til at komme med forslag til

udformning af politikken, og de får mulighed for at følge resultaterne af den førte politik. Det giver dem bl.a. et bedre grundlag for at afgive deres stemme ved de offentlige valg.

Endelig giver statistikken informationer til politikere, embedsmænd og andre beslutningstagere om den almindelige udvikling i samfundet og om, hvordan det går med realiseringen af deres beslutninger. Eksempelvis kan statistikken give oplysninger om, at ungdomsarbejdsløsheden er steget kraftigt. Det kan medføre forslag om særlige beskæftigelsesfremmende foranstaltninger for unge.

Da der ikke kan laves statistik om alt i samfundet, sker der en udvælgelse af, hvilke oplysninger der skal indsamles og offentliggøres. De tre formål for statistikken kan derfor indebære visse konfliktsituationer, hvis det ikke er den samme statistik, der tilfredsstillende alle tre formål.

Officiel statistik

Den centrale statistiske institution i Danmark er Danmarks Statistik. Herudover er der en række offentlige myndigheder og institutioner, der udarbejder statistik inden for deres specielle områder. I dette afsnit skal specielt Danmarks Statistik omtales, fordi det er hovedleverandøren af officiel statistik i Danmark.

Danmarks Statistik blev oprettet i 1850 og har haft forskellige benævnelser siden da - Statistisk Bureau, Det Statistiske Departement, og siden 1966 har det heddet Danmarks Statistik. Det er en selvstændig institution under Økonomiministeriet, som primært har til opgave at indsamle, bearbejde og offentliggøre statistiske oplysninger vedrørende samfundsforhold. Ifølge loven om Danmarks Statistik er borgerne, virksomhederne og myndighederne forpligtet til at give oplysninger om en lang række forhold, og de kan straffes med bøde, hvis de ikke gør det.

For at kunne lave statistik, der tilfredsstillende så mange som muligt, har man nedsat en lang række udvalg, som rådgiver Danmarks Statistik om, hvilke statistikker der skal udarbejdes. I disse udvalg sidder der repræsentanter for forskellige erhvervsorganisationer, interesseorganisationer og offentlige myndigheder.

Den officielle statistik kommer også fra andre end Danmarks Statistik, og blandt de vigtigste kan nævnes ministerier, kommuner, amtskommuner, direktorater og styrelser. Det er ofte sådan, at de forskellige myndigheder laver statistik om deres specielle sagsområde, fx laver Sundhedsstyrelsen det meste af medicinalstatistikken, og Undervisningsministeriet laver en del statistik om uddannelsesområdet.

Hvordan laves statistik?

I dette afsnit skal vi se på, hvordan man til-

vejebringere en stor del af den statistik, der offentliggøres.

Grundlaget for al statistik er indsamling af oplysninger, der kan opgøres i tal. Disse grundoplysninger kan indsamles på forskellige måder, hvoraf vi her vil omtale tre typiske former:

- Registre
- Indberetninger
- Udspørgninger

Registre er efterhånden blevet den mest anvendte måde at lave statistik på i Danmarks Statistik. Ved registermetoden udnytter man de oplysninger, som findes i en række af de administrative registre. Disse administrative registre er som oftest oprettet til helt andre formål end statistik. Eksempelvis findes der hos politiet et centralt kriminalregister, som bruges i politiets daglige arbejde bl.a. med at opklare lovovertrædelser. I dette register findes en række oplysninger om anmeldelser af lovovertrædelser, sigtelser, afgørelser osv. Et andet eksempel er Landspatientregistret, hvor alle, der kommer i kontakt med sygehusvæsenet, bliver registreret. Formålet med Landspatientregistret er hurtigt at kunne skaffe sig nogle oplysninger om de patienter, som kommer til behandling/bliver indlagt på et sygehus. Registret rummer bl.a. oplysninger om patienternes indlæggelsesmåde, diagnoser og operationer.

På baggrund af de oplysninger, der er i de forskellige registre, kan man udarbejde statistikker fx om antallet af anmeldte straffelovsovertrædelser eller om, hvor mange der bliver indlagt på sygehusene.

Indberetninger og anmeldelser er en anden type dataindsamling. I disse tilfælde udnytter man de oplysninger, som fremgår af indberetnings-/anmeldelsesblanketter til at lave statistik. Eksempelvis skal arbejdsgiverne ifølge loven indberette alle arbejdsulykker til Arbejdstilsynet. Indberetningerne foregår på nogle standardblanketter, hvor de bl.a. skal oplyse om tidspunkt for ulykken, ved hvilke maskiner ulykken skete og noget om, hvordan ulykken skete. Arbejdstilsynet laver så årligt en statistik over arbejdsulykker på grundlag af disse oplysninger. Af andre statistikker, der bygger på indberetninger, kan nævnes dødsfaldsstatistikken, som bygger på dødsattesterne, og statistik over epidemiske sygdomme (fx influenza og børnesygdomme), som bygger på lægernes indberetninger til Sundhedsstyrelsen af en række epidemiske sygdomme.

Udspørgning af befolkningen er den tredje væsentlige type dataindsamling. Denne indsamlingsmetode bruges på områder, hvor der ikke i forvejen findes tilfredsstillende oplysninger i form af registre og indberetninger. Udspørgningsmetoden kan groft deles i de tilfælde, hvor man spørger alle eller næsten alle, og de tilfælde, hvor

man blot udspørger et udsnit af befolkningen. Udspørgningen kan foregå enten ved at sende et spørgeskema pr. post eller ved, at man kontakter folk pr. telefon eller ved et besøg, hvor interviewerne stiller nogle spørgsmål.

Et eksempel på en omfattende udspørgning har vi i de tidligere folketællinger, hvor alle husstandsoverhoveder skulle besvare et postspørgeskema om husstandsmedlemmernes køn, alder, stilling, erhverv osv. I dag er det mest typiske eksempel landbrugstællingerne, hvor alle landmænd skal besvare et spørgeskema om fx dyrket areal, afgrøder, husdyr osv.

Et eksempel på en stikprøveundersøgelse pr. telefon er arbejdsstyrkeundersøgelserne. Her telefoninterviewes ca. 25.000 personer om deres beskæftigelsesforhold, fx om de er arbejdsløse, om de arbejder på deltid osv.

Der er med tiden sket et øget brug af registre og stikprøveudspørgninger, mens man nu gør mindre brug af de omfattende udspørgninger.

Efter at have indsamlet grundoplysningerne skal disse bearbejdes, før de kan publiceres. Denne bearbejdning foregår på edb, og derfor skal alle oplysningerne indtastes på edb-bånd. Herefter starter der en kontrol og fejlretning af oplysningerne. Der kan være tale om forskellige fejl, fx blanketter der er udfyldt forkert, eller indtastningsfejl. En del af disse fejl kan man finde og rette, men desværre vil der også være fejl, som ikke kan opdages.

Når oplysningerne således er overført til edb, og fejlene er blevet rettet, kan man begynde at tælle oplysningerne sammen på kryds og tværs. Det foregår på edb, og slutresultatet kan man læse i de statistiske publikationer, fx Statistisk årbog.

Sociologiske undersøgelser

En stor del af de statistiske oplysninger stammer fra sociologiske undersøgelser. Nu er sociologiske undersøgelser et vidt begreb, men vi tænker her især på den type af undersøgelser, som der er gennemført mange af i Socialforskningsinstituttet. Det er typisk stikprøveundersøgelser, hvor man interviewer personer med et spørgeskema, og undersøgelsesresultater fremlægges som tal i tabelform. I dette afsnit vil vi kort omtale, hvordan disse undersøgelser laves.

En sociologisk undersøgelse starter med, at man ønsker at få undersøgt en problemstilling, fx hvordan de 6-10-årige børn bliver passet, eller hvordan befolkningen bruger sin tid. Undersøgelsesernes emner bliver ofte foreslået af politikere, offentlige myndigheder, udvalg, kommissioner, organisationer eller af forskerne selv. Herefter går forskerne i gang med at planlægge undersøgelsen. Der skal tages stilling til, hvem og hvor mange der skal interviewes, og hvordan der skal interviewes.

17 Statistik i undervisningen

Når undersøgelsen er planlagt, bliver der udarbejdet et spørgeskema. Det er en af de vigtigste faser i en undersøgelse, fordi de senere resultater afhænger af, om der er blevet stillet de rigtige spørgsmål. Spørgsmålene skal først og fremmest være præcise og formuleret i et sprog, som alle kan forstå. Desuden skal de være neutrale, så man ikke gennem ledende spørgsmål kan opnå nogle bestemte svar.

Når spørgeskemaet er lavet, kan man begynde at lave interviews. Man kan vælge mellem personlige interviews, hvor en interviewer besøger de personer, der er udvalgt til undersøgelsen, eller telefoninterviews, hvor en interviewer ringer til svarpersonerne. Endelig kan man benytte selvudfyldelsesspørgeskemaer, hvor man pr. post sender et spørgeskema, som svarpersonerne selv skal udfylde og returnere. Valget af interviewmetode afhænger af problemstillingen og af, hvor mange penge der er til rådighed til undersøgelsen. Normalt giver besøgsinterview de bedste besvarelser og den højeste besvarelsesprocent, men det er samtidig den dyreste metode. Efterhånden som næsten alle husstande har fået telefon, er telefoninterviews blevet mere og mere anvendt, specielt fordi de er billigere, og der opnås normalt relativt høje svarprocenter. Selvudfyldelsesskemaer anvendes som regel kun til mindre undersøgelser. Det er den billigste metode, men giver som regel relativt lave besvarelsesprocenter.

En undersøgelses kvalitet afhænger meget af besvarelsesprocenten. Normalt udvælger man en tilfældig stikprøve af befolkningen, fx fra CPR-registret. Det vil sige, at man lader et udsnit af befolkningen repræsentere hele befolkningen. Derfor er det vigtigt, at så mange som muligt deltager i undersøgelsen. Der er dog altid nogen, som interviewerne ikke kan komme i kontakt med, og nogen, som direkte nægter at medvirke. Normalt opnår man en besvarelsesprocent på 75-80 i Socialforskningsinstituttets undersøgelser.

Efter at spørgeskemaerne er blevet udfyldt, bliver alle oplysningerne kodet og overført til edb. Det vil sige, at de forskellige svar på spørgsmålene bliver omsat til tal, som kan bruges af edb-maskinerne. Til sidst bliver alle oplysningerne analyseret, og der bliver udarbejdet en rapport. Oplysningerne fra spørgeskemaerne fremstår normalt som tabeller i rapporterne og er derved blevet til statistik.

Fejkilder i statistikken

Selv om den officielle statistik ofte betragtes som noget helt rigtigt og korrekt, bør man være opmærksom på, at sådan forholder det sig ikke altid. Skønt Danmark nok er et af de lande, der har den mest pålidelige officielle statistik, er der alligevel en del usikkerhedsmomenter. Der skal ikke

her foretages en udtømmende behandling af den statistiske usikkerhed, men blot nævnes nogle af de vigtigste usikkerhedsmomenter, som man bør have i baghovedet, når man læser statistik.

For det første kan statistikken aldrig blive mere pålidelig end de grundoplysninger, der er til rådighed. Det betyder bl.a., at de fejl, der er i registrene, bliver videreført i den statistiske bearbejdning, hvis ikke de bliver rettet/kan rettes i fejlsøgningen. Det er ikke kun registrene, som kan indeholde fejl, men der kan også være fejl i indberetninger og anmeldelser, ligesom der kan være fejl i spørgeskemaer fra udspejgningerne. Specielt når der er tale om stikprøveundersøgelser, er der en fejkilde ved, at ikke alle bliver spurgt. Det kaldes stikprøveusikkerhed og omtales i et senere afsnit.

For det andet kan der opstå fejl, når grundoplysningerne skal overføres til edb-bånd, simpelthen fordi der tages forkert, ligesom der kan opstå slåfejl, når man skriver på skrivemaskine. Endelig kan der måske opstå fejl i edb-behandlingen, fx ved at der er fejl i edb-programmerne, som styrer optællingerne. Sådanne fejl er dog heldigvis ret sjældne.

Hvordan læses en tabel?

Den mest anvendte form for præsentation af statistik er tabeller. Det skyldes, at tabellerne er i stand til at bringe en række oplysninger i en komprimeret form. Således kan en mindre tabel ofte indeholde den samme mængde oplysninger, som man ellers skulle bruge det meste af en side til at forklare med ord. Desværre bliver mange mennesker lidt skræmte, når de støder på en tabel, fordi de har svært ved at læse og tolke den. Bortset fra at der findes nogle tabeller, som virkelig er vanskelige, så er det mest et spørgsmål om at lære at læse en tabel. Tabeller er nemlig opbygget ret ensartet, så har man først én gang forstået systemet, kan man relativt nemt læse de fleste tabeller.

En tabel består af en forspalte og et hoved samt nogle oplysninger, der er knyttet til disse.

Overskrift ...

	Hoved
For-spalte	Oplysninger

Anmærkninger, noter o.l.

Først skal man finde ud af, hvad det er for en type oplysninger, der står inde i tabellen. Det kan være antal personer eller procenter, og det fremgår ofte af overskriften eller af oplysninger inde i tabellen. Dernæst skal man finde ud af, hvad eller hvem disse oplysninger vedrører. Det kan man

se på forspalten og hovedet. Hvis forspalten er årstal, og hovedet er køn, vedrører oplysningerne altså mænd og kvinder i forskellige år. En sådan enkel tabel kan fx fortælle, hvor mange mænd og kvinder der var i Danmark i forskellige år.

Arbejdsstyrken. 1967-1983. Eksempel 1

År	Antal		Procentandel	
	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd
1967	861.900	1.478.300	36,8	63,2
1969	900.800	1.455.400	38,2	61,8
1970	918.100	1.462.100	38,6	61,4
1971	942.900	1.466.200	39,1	60,9
1972	973.200	1.451.000	40,1	59,9
1973	992.100	1.454.200	40,6	59,4
1974	1.014.700	1.464.000	40,9	59,1
1975	1.022.800	1.462.800	41,1	58,9
1976	1.050.600	1.480.500	41,5	58,5
1977	1.048.100	1.489.400	41,3	58,7
1978	1.078.500	1.499.600	41,8	58,2
1979	1.144.300	1.486.400	43,5	56,5
1981	1.188.500	1.485.900	44,4	55,6
1983	1.240.900	1.491.000	45,4	54,6

Anm.: Arbejdsstyrken omfatter samtlige personer i alderen 15-74 år, der er beskæftigede eller arbejdsløse.

Tallene fra 1967 til 1976 er fra beskæftigelsesundersøgelserne (efteråret), mens tallene fra 1977 til 1983 er baseret på arbejdsstyrkeundersøgelserne (foråret).

Som følge af forskellige definitioner og forskellige metoder i undersøgelserne er det ikke umiddelbart muligt at sammenligne resultaterne fra de to undersøgelser.

Kilde: Danmarks Statistik: Kvinder og mænd. 1985.

Hvis vi tager udgangspunkt i et konkret tabelexempel 1, kan vi bedre se systemet. I denne tabel finder vi ud af, at oplysningerne inde i tabellen er antal personer i arbejdsstyrken og procentandel af personer i arbejdsstyrken, der er henholdsvis mænd og kvinder. I anmærkningen får vi at vide, hvad man forstår ved arbejdsstyrken. Desuden fortæller anmærkningen os, at der er visse sammenligningsproblemer. Dernæst ser vi, at forspalten er årstal, og hovedet er mænd og kvinder for begge typer af oplysninger. Vi skal naturligvis også vide, hvad en procentandel er for noget. Tabellen fortæller os således noget om udviklingen i arbejdsstyrkens sammensætning (på mænd og kvinder). De to første kolonner udtrykker det i antal personer, mens de to sidste kolonner udtrykker det i procent (kvinder + mænd = 100 pct.). Vi kan se, at kvinderne udgør en større og større del af arbejdsstyrken i perioden 1967 til 1983.

Oplysningerne i tabelexempel 2 er erhvervsfrekvens, hvilket fremgår af overskriften, som nærmere er forklaret i anmærkningen. Forspalten er aldersgrupper, og hovedet er køn og årstal. I dette tilfælde er der altså to ting i hovedet, hvor køn er underordnet årstal. Tabellen fortæller os således, hvor stor erhvervsfrekvensen er for

Erhvervsfrekvens. 1977 og 1983. Eksempel 2

Alder	1977		1983	
	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd
15-24 år	64,2	72,2	63,9	70,8
25-59 år	68,0	94,1	81,9	94,3
60-74 år	15,0	46,4	14,5	31,5
I alt 15-74 år	56,4	81,1	64,7	78,4

Anm.: Erhvervsfrekvensen angiver antal personer i erhverv i procent af den samlede befolkning i alderen 15-74 år.

Kilde: Danmarks Statistik: Kvinder og mænd. 1985.

mænd og kvinder i forskellige aldersgrupper i henholdsvis 1977 og 1983. Vi kan ud af tabellen bl.a. læse, at 1) erhvervsfrekvensen er højere for mænd end for kvinder i alle tre aldersgrupper, både i 1977 og 1983; 2) erhvervsfrekvensen er højest i aldersgruppen 25-59 år, både for mænd og kvinder; 3) den samlede erhvervsfrekvens (alle alderskategorier under ét) er steget for kvinderne og faldet for mændene i perioden 1977 til 1983. Det gælder om at sammenligne tallene med hensyn til alder, køn og årstal for at finde nogle mønstre, som kan give nogle konklusioner.

Der kunne gives mange flere tabelexempler, men det bedste er at studere dem selv ved hjælp af metoden:

1. Hvilke oplysninger er der tale om?
2. Hvad/hvem vedrører oplysningerne?
3. Er der nogen forbehold?

Hvordan læses en figur?

Figurer bliver også anvendt til at præsentere statistiske oplysninger. Normalt er figurer mere enkle end tabeller, og mange mennesker kan bedre overskue en figur end en tabel. I denne publikation er der også gjort udstrakt brug af figurer, og i de fleste tilfælde er de benyttet som forenklinger og visualiseringer af tabeller.

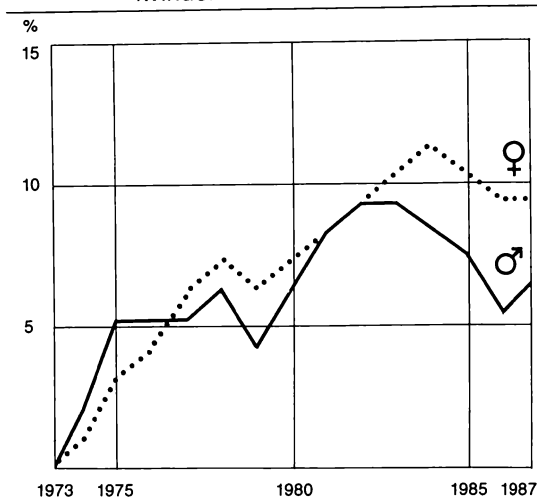
Ligesom det er tilfældet med tabeller, gælder det om at kunne læse en figur rigtigt. Normalt er figurer tegnet i to dimensioner (en x-akse og en y-akse), men i visse tilfælde kan man komme ud for tre-dimensionale figurer. Her vil vi dog kun beskæftige os med to-dimensionale figurer.

Man skal først og fremmest gøre sig klart, hvilke oplysninger der er anvendt på de to akser. Som regel vil den ene akse være en måleskala, fx en procentskala, en indeksskala eller en beløbsskala. Den anden akse vil enten være anvendt til en anden måleskala, fx en tidsakse (årstal) eller til at repræsentere befolkningsgrupper, fx køn, stillingsgrupper o.l. Det fremgår som regel af den tekst, der er knyttet til akserne eller figurens overskrift, hvad figurernes akser er anvendt til. Følgende figureksempel viser princippet.

Det fremgår af overskriften, at den ene akse er en procentskala (den registrerede ledighed i pro-

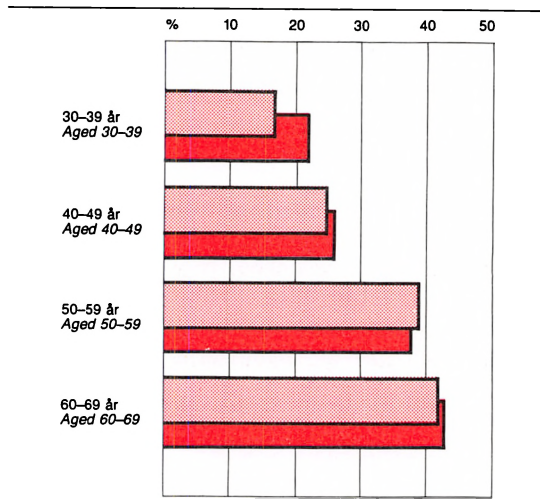
17 Statistik i undervisningen

Ledighedsprocenten for mænd og kvinder. 1970-1987.

cent af arbejdsstyrken), og den anden akse er en tidsskala (1970-1987). Hvis man ser på figurens akser, er det tydeligt, at x-aksen (den vandrette) er tidsskalaen, og y-aksen (den lodrette) er procentskalaen. Desuden er de to kurver i figuren angivet til at være henholdsvis mænd og kvinder. Figuren viser os altså udviklingen i mændenes og kvindernes ledighedsprocent i perioden fra 1970 til 1987. I begyndelsen af perioden havde mændene en højere ledighedsprocent end kvinderne, men siden midten af 1970'erne har kvinderne haft den højeste ledighedsprocent. Figuren viser os samtidig, at ledighedsprocenten for begge køn stort set har været stigende i perioden 1973-1983, men de seneste år er der sket et fald. En anden type figurer, der er vidt anvendt i denne publikation, er søjlediagrammer. Følgende eksempel viser, hvorledes sådanne figurer læses.

Procentandel i forskellige aldersgrupper, der har langvarige helbredsproblemer. 1986.

Overskriften fortæller os, at den ene akse (y-aksen) er en procentskala, mens den anden akse (x-aksen) anvendes til at repræsentere forskellige aldersgrupper. Procentskalaen viser procentandelen, der har langvarige helbredsproblemer. Desuden kan vi se, at aldersgrupperne er opdelt på mænd og kvinder, og at oplysningerne vedrører 1986. Figuren viser os altså, at procentandelen, der har langvarige helbredsproblemer, stiger med alderen, både blandt mænd og kvinder. Vi kan desuden se, at der ikke er væsentlig forskel på mænd og kvinder bortset fra, at de 30-39-årige mænd oftere har helbredsproblemer end de 30-39-årige kvinder.

Statistiske begreber

I denne publikation er der anvendt forskellige måder at præsentere levevilkårsoplysningerne på. De vigtigste af disse vil blive beskrevet i dette afsnit.

Procentfordelinger anvendes til at beskrive oplysninger på en sammenlignelig måde. Det gøres ved at omregne en række absolutte tal til procenter. Herved bliver det muligt at sammenligne grupper, der har forskellig størrelse. Følgende eksempel viser mænd og kvinder fordelt efter, om de er i eller uden for erhverv, henholdsvis med absolutte tal og som procentfordeling (relative tal).

Eksempel 3:

	I erhverv	Uden for erhverv	I alt
	Antal		
Mænd.....	711	112	823
Kvinder.....	312	663	975
Alle.....	1.023	775	1.798

	I erhverv	Uden for erhverv	I alt
	Procent		
Mænd.....	86	14	100
Kvinder.....	32	68	100
Alle.....	57	43	100

Procentandel er et enkelt tal i en procentfordeling. I ovenstående eksempel er procentandelen der er »i erhverv« (kaldes også »erhvervsfrekvensen«), angivet i den indrammede talsøjle.

Kvotienter/hyppigheder/frekvenser er oplysninger, der er sat i forhold til en gruppes samlede størrelse. Normalt er de angivet pr. 1.000 eller pr. 10.000 indbyggere. Eksempelvis er dødskvotienter defineret som antallet af døde pr. 1.000 indbyggere.

Indeks anvendes til at følge en enkelt gruppes udvikling over tiden eller til at sammenligne en

række forskellige grupper. Princippet er, at man vælger en basis, som sættes lig med 100, det kan være et bestemt tidspunkt eller en bestemt gruppe. Derefter beregnes de øvrige tal som procent af basistallet. Følgende eksempel viser fremgangsmåden, hvor indekstallet viser en stigning fra 100 i 1970 til 123 i 1982, svarende til 23 procent:

Eksempel 4:

Reallønsudviklingen for privatansatte funktionærer	Årsløn korrigeret for prisudvikling	Procentvis ændring i forhold til 1970	Indeks (1970 = 100)
	Tusinde kr.	Procent	Indeks
1970 (basis) . . .	39,5	0	100
1973	45,5	+15	115
1976	49,8	+26	126
1979	49,4	+25	125
1982	48,6	+23	123

Aldersstandardisering anvendes til at sammenligne oplysninger, der varierer stærkt med alderen. Eksempelvis ved man, at forekomsten af de fleste kræftformer stiger med alderen. Hvis man derfor vil se på udviklingen i kræftforekomsten siden 1947, må man aldersstandardisere tallene, da alene en ændret alderssammensætning i befolkningen vil kunne give ændringer i tallene for den samlede kræftforekomst.

Aldersstandardisering foretages ved at vælge en bestemt aldersfordeling, derefter beregne oplysningerne for hver af disse aldersgrupper og endelig summere oplysningerne for de enkelte aldersgrupper. Følgende eksempel viser princippet i aldersstandardisering.

Eksempel 5:

Dødelighedens udvikling fra tidspunkt 1 til tidspunkt 2	Aldersfordeling		Antal døde pr. 100.000 indbyggere		Antal døde pr. 100.000 indbyggere i tidspunkt 2 aldersstandardiseret til aldersfordelingen i tidspunkt 1
	Tidspunkt 1	Tidspunkt 2	Tidspunkt 1	Tidspunkt 2	
	Procent		Antal pr. 100.000		
0-29år	37	28	11	10	
30-59 år	43	41	45	43	
60 år og derover	20	31	127	125	
I alt	100	100	48,8 ¹	59,2 ²	47,3 ³

¹ $0,37 \times 11 + 0,43 \times 45 + 0,20 \times 127 = 48,8$.

² $0,28 \times 10 + 0,41 \times 43 + 0,31 \times 125 = 59,2$.

³ $0,37 \times 10 + 0,43 \times 43 + 0,20 \times 125 = 47,2$.

Eksemplet viser, at den samlede dødelighed er steget fra 48,8 pr. 100.000 indbyggere i tidspunkt 1 til 59,2 pr. 100.000 indbyggere i tidspunkt 2.

Hvis man derimod aldersstandardiserer til aldersfordelingen i tidspunkt 1, viser eksemplet et lille fald i den samlede dødelighed fra 48,8 til 47,2 pr. 100.000 indbyggere. Årsagen til at resultaterne er afvigende er, at aldersfordelingen er blevet ændret i perioden, således at der er blevet en større del ældre og en mindre del unge. Aldersstandardisering er fx anvendt i tabel 5.3 og 5.4.

Median, kvartiler og deciler anvendes til at beskrive fordelinger, fx indkomstfordelinger. For at finde medianen, kvartilerne eller decilerne må man først ordne alle oplysningerne efter størrelse, således at de laveste kommer først og de højeste til sidst. *Medianen* betegner det indkomstbeløb, der deler indkomstmottagerne, således at halvdelen har en indkomst under medianen, og halvdelen har en indkomst over medianen. *Kvartiler* og *deciler* deler tilsvarende en fordeling op i fjerdedele og tiendedele.

Stikprøveusikkerhed

En lang række af de oplysninger, der er medtaget i denne publikation, stammer fra stikprøveundersøgelser, baseret på oplysninger fra et repræsentativt udsnit af befolkningen. Som følge af at man anvender stikprøver af befolkningen, i stedet for at undersøge alle individerne, optræder der en statistisk usikkerhed på oplysningerne. Der skal dog ikke redegøres nærmere for den teoretiske baggrund for denne statistiske usikkerhed her.

Konkret betyder det, at en oplysning om, at 15 pct. af de udspurgte i løbet af ét år har været i kontakt med en læge, i virkeligheden kunne være 14 procent eller 16 procent, idet man ikke har spurgt alle individer, men kun et lille udvalg (en stikprøve). Man er imidlertid i stand til at beregne den statistiske usikkerhed på oplysningerne, når man kender stikprøvens størrelse og oplysningernes størrelse, fx en procentstørrelse. Nedenstående tabel kan anvendes til at vurdere den statistiske usikkerhed på procentoplysninger, der stammer fra stikprøveundersøgelser.

	Stikprøvens størrelse					
	100	400	1.000	1.800	2.800	5.000
	± Procent					
<i>Procentstørrelse</i>						
5 eller 95% . . .	4,3	2,1	1,4	1,0	0,8	0,6
10 eller 90% . . .	5,9	2,9	1,9	1,4	1,1	0,8
15 eller 85% . . .	7,0	3,5	2,2	1,6	1,3	1,0
20 eller 80% . . .	7,8	3,9	2,5	1,8	1,5	1,1
25 eller 75% . . .	8,5	4,2	2,7	2,0	1,6	1,2
30 eller 70% . . .	8,9	4,5	2,8	2,1	1,7	1,3
35 eller 65% . . .	9,3	4,7	3,0	2,2	1,8	1,3
40 eller 60% . . .	9,6	4,8	3,0	2,3	1,8	1,4
45 eller 55% . . .	9,8	4,9	3,1	2,3	1,8	1,4
50%	9,8	4,9	3,1	2,3	1,9	1,4

17 Statistik i undervisningen

Tabellen kan bruges på følgende måde, vist med et eksempel.

En tabel viser, at 20% af mændene har varige helbredsgener, og denne oplysning stammer fra en stikprøveundersøgelse, hvor mændene udgør 2.800 personer. I ovenstående tabel findes »20 eller 80%« samt »2.800«. Tabellen angiver $\pm 1,5\%$, hvilket betyder, at mellem 18,5% (= 20% - 1,5%) og 21,5% (20% + 1,5%) af mændene med 95% sikkerhed har varige helbredsgener. Formlen for beregning af den statistiske usikkerhed er:

$$\pm 1,96 \sqrt{\frac{p(100-p)}{N}}$$

hvor p = den procentstørrelse man vil undersøge og N = stikprøvens størrelse.

Denne formel gælder kun under forudsætning af, at stikprøven er tilfældigt udvalgt, og at man har valgt et sikkerhedsniveau på 95%.

På grundlag af denne formel kan man selv udregne den statistiske usikkerhed på kombinationer af procentstørrelse og stikprøvestørrelser. Hvis man eksempelvis har en stikprøve på 700 samt en procentstørrelse på 17, bliver den statistiske usikkerhed:

$$\pm 1,96 \sqrt{\frac{17(100-17)}{N}} = \pm 2,8\%$$

Der skal ikke redegøres nærmere for det valgte sikkerhedsniveau på 95%. Hvis man havde valgt et højere sikkerhedsniveau end de 95%, ville målet for den statistiske usikkerhed vokse, og omvendt ville målet for den statistiske usikkerhed blive mindre, hvis man reducerede kravene til sikkerhedsniveauet.

Hvordan finder man statistiske oplysninger?

Mange mennesker kommer jævnligt ud for at skulle finde statistiske oplysninger om et eller andet emne. De opdager da, at det kan være van-

skeligt at finde frem til oplysningerne. I dette afsnit vil vi se på, hvordan man kan bære sig ad, når man vil finde frem til statistik om et eller andet emne.

Det første man kan gøre, når man har denne publikation i hænderne, er at gennemlæse afsnittet om datakilder, som findes i hvert kapitel. Her er de vigtigste statistikkilder nævnt. Statistik-kilderne er opdelt i den løbende statistik, som omtaler de statistikker, der jævnligt publiceres og ajourføres, og de øvrige datakilder, som især består af enkeltundersøgelser af forskellige emner. Denne publikation omtaler dog langt fra al den statistik, der findes, men kan være en nyttig indgangsnøgle til andre oplysninger.

Da Danmarks Statistik er hovedleverandør af løbende statistik, bør man altid undersøge, om der findes brugbart materiale i Danmarks Statistiks publikationer. Det gør man lettest ved at anvende »Vejviser i statistikken« eller Statistisk årbog. I disse publikationer er der nogle udmærkede stikordsregistre. I Statistisk årbog er der ofte en omtale af, hvilke andre institutioner der udarbejder løbende statistik. »Vejviser i statistikken« og Statistisk årbog findes på næsten alle biblioteker.

Hvis man ikke kan finde oplysninger i Danmarks Statistiks publikationer, må man overveje, hvilke andre institutioner der laver statistik om det emne, man er interesseret i. Hvis det eksempelvis drejer sig om sundhedsforhold, bør man undersøge, om Sundhedsstyrelsen har nogle oplysninger, der kan bruges, og hvis det drejer sig om boligforhold, har Statens Byggeforskningsinstitut måske gennemført nogle undersøgelser, der er relevante. De fleste af disse institutioner har en omtale af deres publikationer i særlige publikationslister og årsberetninger, som findes på de fleste biblioteker. Endelig kan det nævnes, at Socialforskningsinstituttet har gennemført undersøgelser om en lang række forskellige emner. I Socialforskningsinstituttets årsberetning findes en fuldstændig emneopdelte publikationsliste.

Det vil altid være en god idé at henvende sig på et bibliotek, hvis man søger statistiske oplysninger. For det første har bibliotekerne mange statistiske publikationer, og for det andet vil bibliotekarerne som regel kunne hjælpe i de tilfælde, hvor man ikke selv kan finde frem til oplysningerne. Danmarks Statistiks bibliotek er hovedbibliotek for statistisk litteratur, og har derfor den største samling af litteratur om statistik.

Tallene refererer til tabellernes numre.

Abort 4.8
 Aktiver, husstandes..... 8.19, 8.20
 Aldersfordeling..... 3.3, 3.4
 Alkoholforbrug..... 5.33, 5.34, 5.35
 Allergiske lidelser..... 5.14
 Angst for vold 13.18, 13.19, 13.20
 Arbejde, børn 15.7, 15.8
 Arbejdsbelastninger 7.49, 7.50, 7.51
 Arbejdsbetingede lidelser 7.43, 7.44, 7.45
 Arbejdsløshed, de sidste 5 år.. 7.26, 7.27, 7.28
 Arbejdsløshedsforsikrede..... 7.16
 Arbejdsmarkedsuddannelse 6.20
 Arbejdspres 7.54
 Arbejdsskade/-ulykke..... 7.41, 7.42
 Arbejdsstilling 3.11, 3.12, 16.7
 Arbejdstidsordning 7.46, 7.47
 Arbejdstimer 7.6, 7.7, 7.8, 7.13
 Arealanvendelse..... 14.1, 14.3, 14.4
 Avislæsning 11.6, 11.7, 11.8

Bad, wc og centralvarme . 9.9, 9.10, 9.11, 16.12
 Beboelsestæthed..... 9.6, 9.7, 9.8, 16.11
 Befolkningens bevægelser 3.1
 Befolkningens størrelse 3.1
 Befolkningsforhold, nordiske lande 3.20
 Befolkningsfremskrivning 3.1
 Befolkningstilvækst..... 3.1
 Bekæmpelsesmidler 14.13
 Beskæftigelsessituation, parfamilier..... 7.12
 Biblioteksbenyttelse..... 10.11
 Bijob 7.10
 Boligtype 9.1, 9.2, 9.4
 Bopælsområde..... 3.5
 Bruttoindkomst 8.1, 8.2, 8.3, 8.9, 8.10, 8.11, 8.13,
 8.14, 8.15
 Butikker, afstand til 9.17, 9.18
 Børn, anbragt uden for hjemmet 15.5
 Børn, kontakt 4.13, 4.14
 Børnepasning 15.1, 15.2, 15.3

Centralvarme, wc og bad . 9.9, 9.10, 9.11, 16.12

Daginstitutioner 15.1, 15.2, 15.3
 Deltidsprocent 7.5
 Disponibel indkomst 8.1, 8.4, 8.5
 Disponibel realindkomst..... 8.16
 Drikkevandsforurening 14.18
 Døde 3.1
 Dødelighed 5.2, 5.6, 5.7, 5.8, 5.38
 Dødsårsager 5.3, 5.4, 5.5, 5.7, 5.8
 EFG-uddannelse..... 6.10, 6.11, 6.12
 Efteruddannelse..... 6.21, 6.22
 Ejerbolig/lejerbolig..... 9.3, 9.4, 9.5, 16.10
 Energiforbrug 14.6, 14.7
 Enkeltfagskurser 6.23, 6.24
 Ensomhed 4.11, 4.12

Erhverv/branche..... 3.13, 3.14, 3.15, 16.8
 Erhvervsfrekvens 7.1, 7.2, 7.3, 7.4
 Erhvervsuddannelse 6.5, 6.6, 6.7, 6.8, 6.9

Faglig organisation 12.11, 12.12, 12.13
 Familietype 4.3, 4.4
 Ferie..... 10.19, 10.20
 Fertilitet 4.7, 16.5
 Flyttehyppighed 3.6
 Forbrugsgoder, varige ... 8.21, 8.22, 8.23, 8.24
 Forbrugsmønster, husstandenes... 8.25, 8.26,
 8.27, 8.28

Formue, skattepligtig..... 8.17, 8.18
 Fortrolige venner 4.15, 4.16
 Forældre, kontakt 4.13, 4.14
 Fritidsaktiviteter, børn 15.9, 15.10, 15.11, 15.12,
 15.13
 Frygt for kriminalitet..... 13.15, 13.16, 13.17
 Frysegoder..... 7.36, 7.37
 Fugt, træk og kulde i bolig..... 9.13, 9.14
 Funktioner, fysiske 5.23, 5.24, 5.25
 Fysisk ubehag..... 5.17, 5.18, 5.19
 Færdselshold 13.3, 13.4
 Fødselsoverskud 3.1
 Fødsler..... 4.9, 4.10

Græsrodsbevægelser 12.10
 Gymnasieuddannelse 6.10, 6.11, 6.12
 Gødningsforbrug 14.12
 Gå ture..... 10.6, 10.7

Helbredsproblemer, varige..... 5.15
 HF-uddannelse 6.10, 6.11, 6.12
 Hjemmeboende børn 4.4
 Huller i tænderne 5.28
 Huslige gøremål..... 4.19, 4.20, 4.21, 4.22
 Husstandenes størrelse 4.1
 Hærværk, udsat for 13.9, 13.11, 13.12, 13.13,
 13.14

Indflydelse på arbejdet..... 7.60, 7.61
 Indkomst, brutto 8.1, 8.2, 8.3, 8.9, 8.10, 8.11, 8.13,
 8.14, 8.15
 Indkomst, disponibel 8.1, 8.4, 8.5

Kemikalieaffald..... 14.14
 Kirkegang..... 10.16, 10.17
 Kontakt, til forældre og børn..... 4.13, 4.14
 Kostosammensætning 5.36, 5.37
 Kræfttilfælde..... 5.12, 5.13
 Kulde, træk og fugt i bolig..... 9.13, 9.14
 Kulturelle arrangementer 10.12, 10.13, 10.14,
 10.15, 10.16

Kønforskelle i uddannelse 6.17, 6.18, 6.19
 Langvarig sygdom 5.16
 Ledighed, berørt af 7.17, 16.9
 Ledighedsgrad 7.18, 7.19, 7.21, 7.23, 7.25, 16.9
 Ledighedsprocent .. 7.15, 7.20, 7.22, 7.24, 16.9

- Lejerbolig/ejerbolig 9.3, 9.4, 9.5, 16.10
 Levendefødt 3.1
 Livsindkomster 7.35
 Luftforurening 14.8, 14.9, 14.10, 14.11
 Lægekontakt 5.9
 Lærlingeuddannelse 6.10, 6.11, 6.12
 Læse bøger 10.9, 10.10
 Lønforskelle 7.33, 7.34

 Medicinforbrug 5.26, 5.27
 Middellevetid 5.1
 Minimumskrav til bolig 9.12
 Moderne bolig 9.12
 Mødetidsordninger 7.56, 7.57

 Nabetjenester 9.15, 9.16
 Naturområder 14.2
 Nedbør 14.5
 Nettoindvandring 3.1

 Opstillede kandidater, kvinder 12.3
 Organisationsprocent 12.11, 12.12, 12.13

 Personlig indkomst 8.6, 8.7, 8.8
 Politiske møder 12.7
 Politisk parti, medlem 12.4, 12.5, 12.6
 Praktisk hjælp 4.17, 4.18
 Psykiatriske patienter 5.11
 Psykisk ubehag 5.20, 5.21, 5.22

 Radio, tidsforbrug 11.9, 11.10
 Realløn 7.29, 7.30, 7.31, 7.32
 Restgruppe 6.13, 6.14, 6.15, 6.16
 Rygning 5.31, 5.32

 Sanser, besvær med 5.23, 5.24, 5.25
 Selvmord 13.5, 13.6
 Skattepligtig formue 8.17, 8.18
 Skilsmisser 4.6
 Skoleeksamener 6.4
 Skoleuddannelse 6.1, 6.2, 6.3
 Skrivelse til offentlig myndighed ... 12.14, 12.15

 Socialgruppe 3.16, 3.17, 3.18, 3.19
 Sommerhus 9.19, 9.20
 Spildevandsrensning 14.16
 Sport/motion 10.6, 10.7, 10.8
 Stillingsstruktur 3.8, 3.10
 Straffelovsovertrædelser 13.7, 13.8
 Støjforurening 14.19, 14.20
 Sygefravær 7.38, 7.39, 7.40
 Sygehusudskrivninger 5.10

 Tandtilstand 5.29, 5.30
 Temperatur 14.5
 Tidsforbrug 10.1, 10.2, 10.3, 10.4, 10.5
 Transport, antal ture 11.2, 11.3
 Transportmidler 11.1, 11.2, 11.3
 Transporttid til arbejde 11.4, 11.5
 Træk, fugt og kulde i bolig 9.13, 9.14
 TV-tidsforbrug 11.9, 11.10
 Tyveri, udsat for 13.9, 13.11, 13.12, 13.13, 13.14

 Uddannelsesdeltagelse 6.25, 6.26
 Uddannelsesplacering 6.15, 6.16
 Udenlandske statsborgere 3.2, 16.1, 16.2, 16.3
 Udenomsparlamentarisk aktivitet 12.8, 12.9
 Udnytte evner i arbejdet 7.55
 Ugeblade, læsning 11.6, 11.7, 11.8
 Ulykker 13.1, 13.2

 Valgdeltagelse 12.1, 12.2
 Valgte kandidater, kvinder 12.3
 Vandforbrug 14.17
 Vandforurening 14.15
 Varige forbrugsgoder 8.21, 8.22, 8.23, 8.24
 Wc, bad og centralvarme 9.9, 9.10, 9.11, 16.12
 Weekendarbejde 7.48
 Vielsesfrekvens 4.5
 Vold, angst for 13.18, 13.19, 13.20
 Vold, udsat for 13.9, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13, 13.14

 Ægteskabelig stilling 4.2
 Ærinde i arbejdstiden 7.58, 7.59

- »Levevilkår i Danmark« belyser udvikling og forskelle i den danske befolknings levevilkår ved hjælp af de vigtigste talmæssige oplysninger.
- Publikationen udgives nu for fjerde gang af Socialforskningsinstituttet og Danmarks Statistik i fællesskab og er især baseret på undersøgelser og tællinger foretaget af de to institutioner.
- I forhold til forrige udgave i 1984 er et flertal af tabellerne omredigeret i forbindelse med ajourføringen med nyere tal.
- Tallene præsenteres i en overskuelig form gennem tabeller med procentfordelinger og farvelagte figurer samt kortfattede indledende og vejledende tekstafsnit.
- Oplysningerne er samlet i kapitler, der afspejler de væsentligste sider af levevilkårene: sundhed, uddannelse, arbejde, økonomiske forhold, bolig, fritid, politisk aktivitet, personlig sikkerhed samt miljø og forurening.
- Tabellerne giver mulighed for at aflæse forskelle i levevilkår for mænd og kvinder, mellem by og land og mellem generationerne indbyrdes samt mellem de forskellige indkomslag, uddannelses-, arbejdsstillings- og socialgrupper.
- Udførlig angivelse af datakilder øger publikationens værdi som opslagsværk også i de tilfælde, hvor læserne har behov for at finde mere udførlige eller eventuelt nyere oplysninger.

